THE UNIVERSITY
OF ILLINOIS
LIBRARY
328.485
Sw32r
1900
sup. V. 1
pt. 1

BIHANG

TILL

RIKSDAGENS PROTOKOLL

VID

LAGTIMA RIKSDAGEN I STOCKHOLM

ÅR 1900.

FÖRSTA SAMLINGEN.

1:sta Afdelningen.

Första Bandet.

B.

De till Kongl. Maj:ts Proposition N:o 1, angående statsverkets tillstånd och behof hörande bilagor fr. o. m. sjunde hufvudtiteln.

4352[illegible].5
TRANSFERRED
JAN 7 1911

328.485
Sw32r
1900
sup. v.1 pt.1 1b

Sjunde hufvudtiteln.

Utdrag af protokollet öfver finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 13 januari 1900.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern Boström,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena Lagerheim,
Statsråden: Wikblad,
Annerstedt,
herr von Krusenstjerna,
grefve Wachtmeister,
Claëson,
Dyrssen,
Crusebjörn,
Restadius.

— —

Föredragande departementschefen, statsrådet grefve Wachtmeister anförde härefter:

Till åtlydnad af Eders Kongl. Maj:ts nådiga föreskrift att, oberoende af den ändring i riksstatens indelning i hufvudtitlar, som kan blifva en följd af inrättandet af det ifrågasatta jordbruksdepartementet, i anslutning till riksstatens nuvarande uppställning föredraga de af mig utarbetade framställningar rörande anslag att af Riksdagen äskas, får jag härmed underställa Eders Kongl. Maj:ts nådiga pröfning frågan om reglerandet af utgifterna under riksstatens *sjunde hufvudtitel* och dervid beträffande de särskilda anslagstitlarne anföra följande:

520499

Ordinarie anslag.

Postverket.

[1.] *Postverket.*

De för innevarande år af Eders Kongl. Maj:t faststälda utgiftsstater för postverket upptaga följande slutsummor:

aflöningsstaten	kronor	4,411,700: —
öfvergångsstaten	„	2,400: —
pensionsstaten	„	72,875: —
omkostnadsstaten	„	5,065,500: —
oförutsedda utgifter	„	465,000: —
afkortningar och restitutioner m. m.	„	87,525: —
tillsammans	kronor	10,105,000: —

I den underdåniga skrifvelse af den 23 november 1899, som innefattar generalpoststyrelsens förslag till stater för postverket för år 1901, har styrelsen till en början beträffande

Aflöningsstaten

anfört, att, ehuru för styrelsen förefunnes stort behof att å ordinarie stat erhålla den femte byrå, som redan sedan flera år funnes öfver stat anordnad, samt derjemte för de ökade göromålen hos styrelsen och för bättre arbetsfördelning erfordrades, utöfver de tre tjenster i första lönegraden, som erhållits för tiden från och med innevarande års ingång, ett ytterligare antal nya tjenstebefattningar äfvensom flere vaktmästaresysslor än de nu enligt stat anvisade, styrelsen likväl, med afseende derå att en af Eders Kongl. Maj:t tillsatt komité för närvarande vore sysselsatt med uppgörande af förslag till nya stater för post- och telegrafverken, ansett sig icke kunna i förslaget till postverkets utgiftsstater för år 1901 upptaga några nya ordinarie befattningar hos styrelsen vare sig för embets- och tjenstemän eller vaktmästare.

Att behofvet deraf emellertid förefunnes och måste, om styrelsens arbeten skulle kunna på fullt tillfredsställande och tidsenligt sätt skötas, inom den allra närmaste framtiden tillgodoses, syntes styrelsen med all önskvärd tydlighet framgå af hvad styrelsen redan vid ett

par föregående tillfällen, då fråga om den nya byrån och ökning af personalen förevarit, haft anledning i underdånighet anföra; och styrelsen framhåller nu ytterligare, att, ehuru antalet af de till styrelsen under år 1898 inkomna mål – oberäknadt de från vederbörande postanstalter å bestämda tider insända redogörelser af olika slag samt en mängd reqvisitioner med mera dylikt — uppgått till 14,742, eller högre siffra än någonsin tillförene, denna siffra under år 1899 uppenbarligen komme att mycket öfverskridas. En jemförelse mellan antalet diarieförda mål åren 1898 och 1899 utvisade nemligen, att målens antal för tiden 1 januari—22 november 1899 uppgått till 13,480 eller 725 mera än under motsvarande period år 1898. Beträffande vaktmästaresysslorna ansåge sig styrelsen i detta sammanhang allenast böra erinra, att i staten vore upptagna 7 vaktmästaresysslor, men att derutöfver vore i ständig tjenstgöring å styrelsens afdelningar och förråd anstälde mot årsarfvoden lika många extra vaktmästare, hvilkas tid och krafter toges i anspråk i samma omfång som de ordinaries, hvarförutom tidtals särskild arbetsförstärkning måste anlitas. Enahanda hinder, som förefunnes att nu söka erhålla nya ordinarie befattningar hos styrelsen, finge äfven anses gälla beträffande personalen å postanstalterna, helst den förut nämnda komitén fått till sig remitterad en framställning från extra biträden vid postanstalterna om ökadt antal postexpeditörsbefattningar. Generalpoststyrelsen hade för den skull ansett, att, beträffande postpersonalen, styrelsen för närvarande borde inskränka sig till begäran om sådana höjningar i anslag, som dels vore nödiga för erforderlig ökning af den mot arfvoden biträdande personalen och någon aflöningsförbättring åt denna personal, dels ock möjliggjorde uppflyttning af ett antal vaktbetjente vid postanstalterna från lägre till högre lönegrad.

Af de anslag, som i sålunda angifna afseenden borde höjas, har generalpoststyrelsen i det föreliggande förslaget till utgiftsstater först upptagit anslaget till *vikariatsersättning samt arfvoden åt extra biträden m. m. hos styrelsen;* och har styrelsen dervid meddelat, att årsarfvodena för amanuenserna hos styrelsen numera i regeln började med 900 kronor och att högsta arfvodet för närvarande, med ett undantag, utgjorde 1,600 kronor. Antalet för helt år anstälde amanuenser hos styrelsen uppginge för närvarande till ej mindre än 55 — oberäknade de extra biträden, som varit anstälde för skrifhjelp eller vissa sorteringar af verifikationer. Det vore all sannolikhet för att det antal amanuenser, som blefve erforderligt under år 1900, måste under år 1901 ökas för att möjliggöra ärendenas gång. Af styrelsens amanuenser åtnjöte för närvarande från ifrågavarande anslag 23 arfvoden à 900 kronor,

5 arfvoden å 1,200 kronor, 7 arfvoden å 1,500 kronor, 4 arfvoden å 1,600 kronor och 1 arfvode å 1,800 kronor. Dessutom hade 5 arfvoden å lägre belopp än 900 kronor, 9 arfvoden till belopp mellan 960 och 1,080 kronor samt 1 arfvode å 1,320 kronor. Från samma anslag, hvilket för innevarande år faststälts till förslagsvis 75,000 kronor och under perioden 1 oktober 1898—30 september 1899 utvisade ett utgiftsbelopp af, i rundt tal, 76,400 kronor, utginge jemväl godtgörelse till förut omförmälda renskrifnings- och sorteringshjelp, ersättning för vikariat under semester eller tjensteresor och arfvoden till extra vaktmästare hos styrelsen. Flertalet af amanuenserna hade i en till styrelsen nyligen ingifven skrift framhållit, huru synnerligen klena deras utsigter för befordran till ordinarie befattning hos styrelsen vore, då antalet amanuenser vore så stort i förhållande till antalet ordinarie tjenstemän. De hade också erinrat derom, att denna proportion under årens lopp försämrats, att 25 af amanuenserna hade en extra ordinarie tid hos styrelsen af öfver tio år, samt att arfvodesbeloppen äfvensom proportionen mellan ordinarie och extra tjenstemän hos styrelsen vore ofördelaktigare än hos flertalet af statens större centrala embetsverk; och hade sökandena anhållit, bland annat, att från och med år 1900 amanuensarfvodena måtte sättas till lägst 1,200 kronor med succesiv förhöjning efter vissa år — under förutsättning af oförvitlig tjenstgöring — intill dess arfvodet uppginge till 1,800 kronor, äfvensom att motsvarande arfvodesförhöjning måtte tillerkännas de amanuenser, som i denna egenskap redan tjenstgjort hos styrelsen under visst antal år.

Då af redan omförmälda skäl generalpoststyrelsen ansåge sig för närvarande icke böra framlägga något förslag till ökning i antalet ordinarie tjenstebefattningar, och således, med inom styrelsen år för år ökadt arbete samt deraf föranledt antagande af extra arbetshjelp, befordringsutsigterna för amanuenserna jemväl under de närmaste åren komme att te sig ogynsamma, syntes det styrelsen rättvist att genom någon förbättring i amanuensernas årliga arfvoden söka hålla dem i någon mån skadeslösa, i synnerhet som många af dem hos styrelsen skötte sådana sysslor, hvilka borde ligga i ordinarie tjenstemäns händer. De under senaste åren ökade lefnadskostnaderna i hufvudstaden hade af amanuenserna äfven åberopats — och visserligen ej utan skäl — till stöd för behofvet af arfvodesförhöjning. För genomförande af skälig arfvodesförbättring för styrelsens amanuenser, om än efter andra grunder och i allmänhet med lägre belopp än sökandena föreslagit, samt med afseende å nödvändigheten att för ärendenas behöriga gång

anställa ökadt antal amanuenser i mån af behof har styrelsen ansett ifrågavarande anslag ej böra för år 1901 sättas lägre än till förslagsvis 90,000 kronor, hvilket sålunda innefattar en förhöjning af 15,000 kronor.

Då den af Eders Kongl. Maj:t den 2 juni 1899 tillsatta komité för uppgörande af förslag till nya stater för post- och telegrafverken ännu icke hunnit fullgöra det komitén sålunda meddelade uppdrag, anser jag, i likhet med generalpoststyrelsen, tiden nu icke vara inne att hos Riksdagen göra framställning om ökning af den ordinarie personalen vare sig hos generalpoststyrelsen eller å postanstalterna. Uppenbart är emellertid, att vid sådant förhållande för de hos styrelsen anstälde amanuenserna utsigten att vinna befordran till ordinarie befattning måste åtminstone i den närmaste framtiden blifva ännu ogynsammare än hittills. Det synes mig derföre synnerligen behöfligt att i någon mån höja de till dessa tjenstemän utgående årsarfvoden; och finner jag mig för sådant ändamål med fullt skäl kunna förorda den af generalpoststyrelsen föreslagna ökning i anslaget till vikariatsersättning samt arfvoden åt extra biträden m. m.

Beträffande *vaktbetjente vid postanstalterna* har generalpoststyrelsen till en början anmält, att, efter det styrelsen senast afgifvit förslag till postverkets stater, af de enligt äldre stat anstälde vaktmästare två afgått. I följd häraf borde antalet dylika vaktmästare minskas från 3 till 1, hvilket föranledde en minskning af 1,400 kronor i anslaget till lön och tjenstgöringspenningar åt vaktmästare vid postanstalterna. Vidare har generalpoststyrelsen erinrat, hurusom genom nådiga brefvet den 30 maj 1884 angående postverkets stater för år 1885 blifvit bestämdt, att, i den mån de då vid postanstalterna anstälde vaktmästare afginge, de efter dem ledigblifna vaktmästarebefattningarna icke skulle återbesättas, utan i stället antalet vaktbetjente med 500 kronors lön i motsvarande mån ökas. Emellertid hade från och med år 1900 de vid postanstalterna anstälde vaktbetjentes aflöningsförhållanden blifvit — med undantag för vaktmästare, qvarstående enligt äldre aflöningsbestämmelser — omreglerade, så att någon vaktbetjentklass med lön af 500 kronor icke vidare komme att finnas vid postanstalterna. På grund häraf och då ifrågavarande vaktbetjente dessutom numera blifvit uppdelade i vissa aflöningsklasser med afrundadt antal i hvarje klass, hade det synts styrelsen som om det senast faststälda antalet andra vaktbetjente vid postanstalterna icke borde för de två afgångna vaktmästarnes ersättande ökas med motsvarande antal; och vore, enligt styrelsens uppfattning, nyssnämnda bestämmelse i

nådiga brefvet den 30 maj 1884 att anse såsom upphäfd genom den skedda allmänna löneregleringen för de vid postanstalterna anstälde vaktbetjente. Af denna anledning hade styrelsen nu icke föreslagit någon ökning af antalet andra vaktbetjente, motsvarande afgången bland postanstalternas vaktmästare.

Men en annan omständighet förelåge, som syntes generalpoststyrelsen böra föranleda dertill, att ett antal af de enligt senast fastställda aflöningsstat i 3:e lönegraden upptagna vaktbetjente uppflyttades till 1:a lönegraden. Enligt den af styrelsen i sammanhang med afgifvande af förslag till postverkets stater för år 1900 föreslagna omreglering af aflöningsförhållandena för vaktbetjente vid postanstalterna hade vaktbetjente delats i tre lönegrader. Till den 1:a lönegraden skulle hufvudsakligen höra vaktbetjente, anstälde vid postkontoren i Stockholm, Göteborg och Malmö äfvensom de vid jernvägsposten tjenstgörande betjente, som stationerades å någon af dessa orter, till den 2:a lönegraden de vaktbetjente, som vore stationerade norr om Dalelfven eller på grund af särskilda omständigheter borde med dessa i aflöningsvilkor likställas, och till den 3:e lönegraden öfriga vaktbetjente. Med denna reglering hade styrelsen afsett att kunna i 1:a lönegraden placera icke blott samtlige i Stockholm, Göteborg och Malmö anstälde eller stationerade ordinarie postvaktbetjente, utan äfven sådana betjente å några andra orter, der lefnadskostnaderna kunde anses lika höga som i dessa tre städer. Med de grunder, som hittills blifvit följda beträffande postvaktbetjentes befordran till ordinarie befattning, hade det emellertid, sedan statsförslaget för år 1900 afgifvits, visat sig, att, oaktadt vid förslagets afgifvande allenast 405 ordinarie vaktbetjente varit anstälda eller stationerade i Stockholm, Göteborg eller Malmö, under det att i förslaget antalet vaktbetjentbefattningar i 1:a lönegraden satts till 450, likväl så många å nämnda orter, i synnerhet i Stockholm och Göteborg, anstälde eller stationerade extra vaktbetjente varit i tur eller å de från och med år 1900 erhållna 112 nya vaktbetjentbefattningarna af alla grader blefvo med samma års ingång i tur att befordras till ordinarie, att, för beredande af placering i 1:a lönegraden åt dem och deras, med hänsyn till aflöningsbehof, likstälda kamrater å vissa andra orter, till denna grad skulle behöfva från 3:e lönegraden uppflyttas mera än 50 befattningar. Med visshet kunde icke för längre tid förutses, i hvad mån de afsedda reglerna för placeringen i grad skulle kunna med uppflyttning af ett antal af 60 befattningar från 3:e till 1:a lönegraden uppehållas. Särskildt i Stockholm hade vaktbetjenternas antal flera gånger årligen måst ökas för att kunna

tillfredställande besörja poströrelsen derstädes. Till följd af det stora antal extra vaktbetjente, som för den skull måste i Stockholm anställas, blefve dessa betjente tidtals oftare än annorstädes i tur att befordras till ordinarie. För att så vidt möjligt kunna i 1:a lönegraden påräkna erforderligt antal vaktbetjentbefattningar har styrelsen i sitt förevarande statsförslag beräknat ökning af vaktbetjentes antal i 1:a lönegraden med 100, men tillika föreslagit minskning af vaktbetjentes antal i 3:e lönegraden med 100. Den ökade kostnad, som — oafsedt eventuelt ökade utgifter för ålderstillägg — genom en sådan uppflyttning uppstår, utgör för år 1901 ett belopp af 10,000 kronor.

I händelse af bifall till denna uppflyttning skulle från och med år 1901 de, som rätteligen borde tillhöra 1:a lönegraden, men vid innevarande års ingång måst, af brist på tillräckligt antal befattningar i denna lönegrad, placeras i lägre lönegrad, kunna uppflyttas till 1:a lönegraden; och skulle i sammanhang dermed de vaktbetjente, som rätteligen borde placeras i 2:a lönegraden, men derigenom att denna lönegrad delvis upptoges af sådana, som borde tillhöra 1:a lönegraden, måste åtnöjas med 3:e lönegraden, kunna förflyttas till rätt lönegrad. Genom att sätta antalet i 1:a lönegraden så högt som till 550 kunde det visserligen, åtminstone tidtals, inträffa, att antalet vaktbetjente enligt stat i 1:a lönegraden blefve större än det antal betjente, som rättvisligen borde i denna lönegrad placeras, men ansåge generalpoststyrelsen, att det borde få ankomma på styrelsen att ordna detta förhållande med tillämpning af grunderna för den i Eders Kongl. Maj:ts nådiga bref den 13 oktober 1899 angående postverkets stater för år 1900 gifna bestämmelse, att, derest vid tillsättande af vaktbetjentbefattning, hvars föregående innehafvare åtnjutit aflöning i 1:a eller 2:a lönegraden, den, som å befattningen antoges, icke ansåges böra placeras å ort eller i syssla, för hvilken den lediga aflöningen vore afsedd, generalpoststyrelsen egde att tills vidare och intill dess ledighet inom vederbörlig lönegrad uppstode, samt med disponerande i sådant hänseende af erforderlig andel af den lediga aflöningen, tilldela den till befattningen antagne aflöning i lägre lönegrad. Att söka undvika vaktbetjentes af 1:a lönegraden ökning genom att placera ett antal af dem, hvilka med 1900 års ingång komme att befordras till ordinarie och vore anstälde eller stationerade i Stockholm, Göteborg eller Malmö, till annan ort, der annan lönegrad skulle gälla, och i stället för de nyutnämnda ordinarie vaktbetjenterna förflytta till Stockholm, Göteborg eller Malmö extra vaktbetjente, vore visserligen en formelt laglig åtgärd; men generalpoststyrelsen ansåge ett sådant tillvägagående så mycket mera

olämpligt, som tillräcklig flyttningshjelp icke kunde enligt gällande föreskrifter tilldelas vaktbetjent vid omplacering från en till annan ort.

Lika med generalpoststyrelsen anser jag det icke böra ifrågakomma, att de två afgångna vaktmästarne å äldre stat ersättas med motsvarande andre vaktbetjente. Af hvad styrelsen i öfrigt beträffande postvaktbetjente anfört synes mig framgå, att den af styrelsen föreslagna uppflyttning af 100 vaktbetjente från 3:e till 1:a lönegraden är påkallad af den vid innevarande års början genomförda reglering af postvaktbetjentes löneförmåner. Väl har generalpoststyrelsen fäst uppmärksamheten derpå, att, då sålunda antalet vaktbetjentbefattningar i 1:a lönegraden komme att ökas från 450 till 550, det kunde inträffa, att detta antal tidtals blefve större än det antal betjente, som rätteligen borde erhålla plats i 1:a lönegraden. Men ett sådant förhållande torde kunna af generalpoststyrelsen ordnas, på sätt styrelsen föreslagit, med tillämpning af grunderna för nådiga brefvet den 13 oktober 1899 angående postverkets stater för år 1900. Jag tillstyrker alltså hvad generalpoststyrelsen under anslaget till vaktbetjente föreslagit.

Å anslaget till *aflönande af poststationsföreståndare*, som i gällande stat upptagits till förslagsvis 630,000 kronor, hafva, enligt hvad generalpoststyrelsen meddelar, utgifterna under perioden 1 oktober 1898—30 september 1899 stigit till i rundt tal 645,800 kronor. Antalet poststationer, som under år 1898 ökats från 2,220 till 2,298 eller med 78 stycken, hade sedermera under tiden intill den 23 november 1899 ökats med ytterligare 83 stationer, hvarförutom beslut redan fattats om anordnande af ett afsevärdt antal nya stationer dels i sammanhang med nya jernvägsliniers öppnande, dels ock i öfrigt på grund af särskilda framställningar. Då det för innevarande år förslagsvis bestämda anslagsbeloppet redan öfverskridits med omkring 15,800 kronor, samt det ytterligare antal poststationer, som under åren 1900 och 1901 kunde tillkomma, föranledde ökade utgifter å anslaget, och dessutom tillgång måste å detta anslag beredas att möta de befogade anspråk å arfvodesförhöjning, hvilka framkallades af rörelsens ökning eller af stegrade arbetspris, har generalpoststyrelsen ansett detta anslag icke böra sättas lägre än till förslagsvis 675,000 kronor, hvilket innebär en förhöjning af 45,000 kronor.

Beträffande anslaget till *aflönande af extra biträden vid distriktsförvaltningarna och postanstalterna* erinrar generalpoststyrelsen, att anslaget för år 1899 upptagits till förslagsvis 575,000 kronor, men för år 1900, med hänsyn till det från och med sistnämnda år ökade antalet ordinarie postexpeditörsbefattningar, sänkts till förslagsvis 485,000 kro-

nor. Enligt hvad generalpoststyrelsen i underdånig skrifvelse den 30 oktober 1899 anmält, hade emellertid de lägst aflönade extra tjenstemannabiträdenas bekymmersamma ekonomiska ställning till följd af det för dem numera väsentligt ökade existensminimum föranledt styrelsen att gå i författning derom, att från och med 1900 års ingång lägsta årsarfvodet för manligt extra tjenstemannabiträde vid postkontor höjdes från 900 kronor till 1,050 kronor eller å platser, der lefnadskostnaderna vore särskildt höga eller der biträdet användes till mera maktpåliggande eller ansträngande tjenstgöring, såsom nattarbete m. m., till 1,200 kronor och för qvinligt extra tjenstemannabiträde vid postkontor från 750 kronor till 900 kronor. Det hade dervid beräknats, att genom denna förhöjning af arfvodesbeloppen skulle för postverket uppkomma en ökad utgift af omkring 48,000 kronor, för år räknadt, om hänsyn toges allenast till då tjenstgörande biträden med fast anställning; och någon återgång till lägre minimiarfvoden för ifrågavarande extra tjenstemannapersonal ansåge generalpoststyrelsen svårligen kunna ega rum, isynnerhet som med den ökade poströrelsen och de år för år allt större värdebelopp, som genom postverket befordrades, både billighet och klokhet bjöde, att betalningen för arbete i postverkets tjenst sattes i skäligt förhållande till det arbete, som kräfdes, och det med arbetet förenade ansvar.

Å anslaget till aflönande af extra biträden vid distriktsförvaltningarna och postanstalterna erfordrades äfven tillgång dels till följd af uppflyttningar för en del äldre extra biträden från lägre till högre arfvodesklass, dels till aflöning för det ökade antal extra biträden, som, utöfver det under år 1900 använda, under år 1901 komme att erfordras, dels ock till aflönande af tillfälliga extra biträden, erforderliga i följd af semesterledigheter för dertill berättigade posttjenstemän eller af andra anledningar. Då de arfvoden, som till en början varit afsedda åt extra tjenstemän, hvilka, eljest oaflönade, tillkallades att under semestertid tjenstgöra, visat sig numera i regeln vara för låga för ändamålet, måste äfven förhöjning af sådana arfvoden ega rum.

Generalpoststyrelsen har fördenskull ansett ifrågavarande anslag böra för år 1901 förhöjas med 115,000 kronor till förslagsvis 600,000 kronor.

Vidkommande anslaget till *ålderstillägg* anmäler generalpoststyrelsen, att med hänsyn, å ena sidan, till inträffade personalförändringar i följd af dödsfall, afsked eller vunnen befordran och, å andra sidan, till det ytterligare antal tjenstemän och betjente, som enligt nu gällande bestämmelser blefve berättigadt till ålderstillägg från och med 1901 års ingång, anslaget borde för nämnda år höjas med 14,000 kronor, eller från 432,000 kronor till förslagsvis 446,000 kronor.

Vid afgifvande af sitt förslag till postverkets stater för år 1900 hade generalpoststyrelsen antydt, att från innevarande års ingång, samtidigt dermed att regleringen af den ordinarie vaktbetjentpersonalens aflöning trädde i tillämpning, jemväl erfordrades en reglering af bestämmelserna rörande de arfvoden, som utginge af anslaget till *arfvoden åt extra vaktbetjente och till hushyresbidrag för en del betjente.* I motsats mot hvad nu vore förhållandet skulle nemligen dessa arfvoden komma att utgöra de extra vaktbetjenternas enda aflöning samt traktamentet till dem såsom aflöningsform upphöra. Efter en sådan reglerings genomförande och med behörig hänsyn jemväl till inrättandet från och med år 1900 af 112 nya ordinarie vaktbetjentbefattningar hade utgifterna å anslaget för innevarande år förslagsvis beräknats till 260,000 kronor. Generalpoststyrelsen anmäler nu, att å ifrågavarande anslag erfordrades för år 1901 medel äfven till anställning af nya extra vaktbetjente, i den mån sådana för arbetets gång och i följd af poströrelsens tillväxt blefve behöflige. De extra vaktbetjente hade, enligt hvad styrelsen tillika erinrar, förut i arfvode uppburit: de å fast anstalt tjenstgörande 300 kronor och de vid jernvägsposten anstälde 180 kronor för år; och hade den öfriga aflöningen utgått till dem i form af traktamente å det under omkostnadsstaten upptagna traktamentsanslaget. Då emellertid, med hädanefter gällande bestämmelser, de extra vaktbetjentes hela aflöning komme att belasta nu ifrågavarande arfvodesanslag å aflöningsstaten, under det att af traktamentsanslaget skulle utgå allenast godtgörelse för de extra kostnader, som för vaktbetjenten uppstode genom resor, blefve numera vid anställande af ökad extra vaktbetjentpersonal utgiften å aflöningsanslaget högre än tillförene, men utgiften å traktamentsanslaget i stället mindre än förut. Generalpoststyrelsen har ansett sig böra fästa uppmärksamhet härpå, då styrelsen nu föreslår, att anslaget till arfvoden åt extra vaktbetjente och till hushyresbidrag för en del betjente måtte för år 1901 höjas med minst 65,000 kronor till förslagsvis 325,000 kronor.

Hvad generalpoststyrelsen i fråga om sistberörda fyra anslagsrubriker föreslagit anser jag mig böra biträda.

I anslaget till *gratifikationer m. m. åt tjenstemän och betjente* har generalpoststyrelsen icke föreslagit någon förändring.

I anslagen under

Öfvergångsstaten

har generalpoststyrelsen icke föreslagit någon förändring.

Hvad beträffar

Pensionsstaten,

anmäler generalpoststyrelsen,

att i följd af inträffade dödsfall från denna stat böra afföras de pensioner, som utgått

till förre	postdirektören P. F. T. Winroth		kronor	2,600: —
„ „	postmästaren J. R. Öfwerström		„	975: —
„ „	postmästaren C. Benedictsson		„	900: —
„ „	postmästaren A. W. Wilhzon		„	2,175: —
„ „	postmästaren C. W. R. von Baumgarten		„	1,500: —
„ „	postexpeditören S. W. Sundius		„	600: —
„ „	vaktbetjenten I. Jonsson		„	300: —
„ „	vaktbetjenten C. G. L. Nesselqvist		„	200: —
„ „	vaktbetjenten N. Christoffersson		„	300: —
„ „	postmästaren C. J. R. Elgenstierna		„	1,500: —
		eller tillhopa	kronor	11,050: —

men att deremot i staten böra uppföras följande pensioner, som blifvit beviljade, efter det generalpoststyrelsen afgifvit förslag till postverkets stater för år 1900, nemligen:

till förre	vaktbetjenten J. A. Johansson		kronor	300: —
„ „	vaktbetjenten S. Jansson		„	600: —
„ „	vaktbetjenten O. R. Lennholm		„	600: —
„ „	postmästaren A. Carlberg		„	1,350: —
„ „	postmästaren F. A. Ekström		„	1,350: —
„ „	vaktmästaren O. Eriksson		„	375: —
„ „	vaktbetjenten N. Håkansson		„	600: —
„ „	vaktbetjenten J. F. Carlsson		„	600: —
„ „	postmästaren C. O. Ulfsparre		„	1,350: —
„ „	vaktbetjenten P. J. Mentzer		„	300: —
„ „	vaktbetjenten L. Isberg		„	300: —
„ „	vaktbetjenten L. J. S. Stenberg		„	600: —
		summa	kronor	8,325: —

Härtill böra läggas de pensioner, som jemlikt nådiga brefvet den 10 november 1899 blifvit bestämda att från postverkets pensionsstat utgå

till förre	vaktbetjenten O. Hansson Lindgren		„	600: —
„ „	vaktbetjenten C. J. Wiman		„	600: —
„ „	vaktbetjenten A. Cronwall		„	300: —
		tillsammans	kronor	9,825: —

I fråga om

Omkostnadsstaten

föreslår generalpoststyrelsen, att följande anslag måtte höjas, nemligen anslaget till *uppbörds- och frimärkesprovision* med 50,000 kronor från 415,000 kronor till 465,000 kronor, anslaget till *förhyrande af de för postverket erforderliga lägenheter samt till bestridande af utgifterna för posthusens underhåll m. m.* med 15,000 kronor från 160,000 kronor till 175,000 kronor, anslaget till *expensutgifter* med 60,000 kronor från 440,000 kronor till 500,000 kronor, anslaget till *postbetjentes beklädnad och beväring* med 40,000 kronor från 100,000 kronor till 140,000 kronor, anslaget till *inköp och underhåll af inventarier* med 40,000 kronor från 100,000 kronor till 140,000 kronor, anslaget till *postföringskostnad vid befordran å jernväg* med 100,000 kronor från 2,000,000 kronor till 2,100,000 kronor, anslaget till *postföringskostnad vid befordran å landsväg och inom postanstalternas områden samt till landtbrefbäring* med 60,000 kronor från 770,000 kronor till 830,000 kronor, anslagen till *postföringskostnad vid befordran sjöledes: mellan fasta landet och Gotland* med 5,000 kronor från 57,000 kronor till 62,000 kronor, *mellan Sverige och Danmark* med 4,000 kronor från 12,000 kronor till 16,000 kronor äfvensom *mellan Sverige och England—Amerika* med 2,500 kronor från 4,500 kronor till 7,000 kronor, samt anslaget till *tillverkning af frimärken, frankokuvert, brefkort och kortbref* med 10,000 kronor från 110,000 kronor till 120,000 kronor.

Beträffande anslaget till *uppbörds- och frimärkesprovision* har generalpoststyrelsen meddelat, att utgifterna å anslaget uppgått under tiden 1 oktober 1898—30 september 1899 till i rundt tal 419,800 kronor och således redan öfverskridit det belopp, 415,000 kronor, hvartill anslaget blifvit förslagsvis upptaget för år 1900; och har styrelsen vidare anfört, att, då af postverkets inkomster den å postanstalterna inflytande uppbörd, å hvilken provision beräknades, vore den hufvudsakligaste, samt inkomsterna beräknats för år 1901 komma att ganska väsentligt öfverstiga de hittills uppnådda, ifrågavarande anslag redan af denna anledning borde höjas med minst 15,000 kronor. Dervid borde dock bemärkas, att en icke oväsentlig del af anslaget åtginge till provision åt poststationsföreståndare samt till rabatt åt af postverket antagna frimärkesförsäljare och åt allmänheten vid partiköp af frankotecken.

En annan anledning förefunnes jemväl att begära höjning af detta anslag. Generalpoststyrelsen erinrar nemligen, hurusom, då senast

församlade Riksdag afslog det framlagda förslaget om uppbördsprovisionens omsättning till fast aflöning för vederbörande posttjenstemän, men medgaf tillsättande af 143 nya postexpeditörsbefattningar, med rätt till andel i provisionen, i den mån de anstäldes vid postkontoren, Riksdagen haft kännedom om, att beslutets genomförande skulle förorsaka de äldre ordinarie posttjenstemännen å postkontoren minskning i inkomst af uppbördsprovisionen, derest icke särskilda åtgärder för undvikande deraf vidtoges. Det hade ock då från mera än ett håll inom Riksdagen fälts yttranden, som syntes generalpoststyrelsen berättiga till det antagandet, att ett förslag till sådana åtgärder, som afsåge att förekomma en dylik minskning i inkomster, skulle inom Riksdagen komma att mötas med välvilja.

Enligt de regler, som vore gifna för uppbördsprovisionens fördelning, skulle föreståndare för postkontor dela den vid kontoret utgående provision mellan sig och den å kontoret biträdande tjenstemannapersonal, som innehade ordinarie befattningar. Under vissa förhållanden kunde jemväl å stat ej uppförda tjenstemän vid filialpostkontor få andel i provision. I de kalkyler, som legat till grund för förslaget om uppbördsprovisionens omsättning till fast aflöning, hade det beräknats, att uppbörds- och frimärkesprovisionen utgjorde i genomsnitt per år för postexpeditör af 1:a lönegraden, anstäld å postkontor, 417 kronor och för postexpeditör af 2:a lönegraden, anstäld å postkontor, 367 kronor. Öfriga postexpeditörer åter, som vore anstälde antingen å postinspektionskontoren eller såsom tjenstgörande i jernvägspostkupéer, åtnjöte icke någon provision, utan hade, enligt nu varande förhållanden, de förre en af annat anslag utgående kontant godtgörelse af 400 kronor för mistning af provisionen och de senare i till dem utgående traktamenten en inkomst, som ansetts godtgöra dem för förlusten af provision. Enligt de beräkningar, som under diskussionen i Riksdagen anfördes, skulle uppbördsprovisionen komma att utgöra i genomsnitt för postexpeditörer af den nybildade 3:e lönegraden något öfver 300 kronor och för postexpeditörer i den likaledes nybildade 4:e lönegraden 265 kronor. Från och med år 1900 tillkomme såsom nya befattningar, enligt Eders Kongl. Maj:ts och Riksdagens beslut, 32 postexpeditörer af 1:a lönegraden, 31 postexpeditörer af 2:a lönegraden, 40 postexpeditörer af 3:e lönegraden och 40 postexpeditörer af 4:e lönegraden till det redan befintliga antalet postexpeditörer. Huru många af dessa nya postexpeditörsbefattningar, som komme att anställas å postkontor och till följd deraf skulle hafva andel i den vid vederbörande postkontor utgående provi-

sionen, kunde generalpoststyrelsen nu icke med bestämdhet uppgifva. Då emellertid postexpeditörsbefattningarna af 3:e och 4:e lönegraderna hufvudsakligen vore afsedda för qvinliga postexpeditörer, samt dessa naturligtvis icke kunde anställas vid jernvägsposten och efter all sannolikhet icke heller — åtminstone ej till något afsevärdt antal — kunde få användning å postinspektionskontoren, der nu användes sammanlagdt 13 postexpeditörer, antoge styrelsen såsom sannolikt, att hela antalet postexpeditörer af 3:e och 4:e lönegraderna blefve placeradt å postkontoren, der äfven ett antal af de nya postexpeditörerna i 1:a och 2:a lönegraderna, förslagsvis 20 af 1:a och 10 af 2:a lönegraden, komme att anställas.

De provisionsbelopp, som till dessa å postkontoren placerade nya postexpeditörer skulle utgå, om nyssnämnda beräkningsgrunder finge tillämpas, komme således att utgöra i medeltal:

för 20 postexpeditörer af 1:a lönegraden	à kr. 417	kronor	8,340: —
för 10 postexpeditörer af 2:a lönegraden	à » 367	»	3,670: —
för 40 postexpeditörer af 3:e lönegraden	à » 310	»	12,400: —
för 40 postexpeditörer af 4:e lönegraden	à » 265	»	10,600: —
	eller tillhopa	kronor	35,010: —

Detta belopp blefve sannolikt, med afseende å förhållandena på vissa platser, i verkligheten lägre, derför att provisionsbeloppet, deladt på flere än tillförene, blefve mindre för hvar och en, än eljest skulle blifva fallet. Det nämnda beloppet syntes dock generalpoststyrelsen, enär i detsamma inginge medeltalsiffror, i detta sammanhang kunna antagas såsom det, med hvilket de äldre tjenstemännens inkomst af provision skulle komma att minskas, derest ingen åtgärd till motverkande häraf vidtoges.

Då det för visso finge antagas, att med provisionen såsom aflöningsform afsetts att sporra tjenstemannens arbetslust och uthållighet i arbetet genom utsigten till ökning i inkomst, i den mån arbetet växte, borde ock, enligt styrelsens förmenande, inkomsten af provisionen icke i regel få minskas, under det att arbetet alltjemt växte och på tjenstemännen ställdes allt större kraf. Lindrades tjenstemannens arbete, kunde tilläfventyrs finnas rättvist, att också inkomsten af provisionen något sänktes, men sådan lindring kunde icke för de redan befintliga ordinarie posttjenstemännen vara att påräkna genom de nya postexpeditörsbefattningarnas tillkomst. De personer, som vid dessa nya befattningars tillsättande kunde ifrågakomma, hade nemligen redan i många år såsom extra biträden skött göromål, som gifvit dem full sysselsättning i postverket, och något

ökadt arbete kunde dem således icke vid befordran till ordinarie påläggas. De nya befattningarna hade icke heller tillkommit för att lindra arbetet å redan befintliga ordinarie befattningar, utan allenast af skälig hänsyn till postverkets skyldighet att bereda en mera tryggad ställning åt ett antal af dem, som många år såsom extra biträden egnat sin fulla arbetskraft åt postverkets tjenst. Skulle nu, samtidigt med att arbetet växte och ansvaret för omhänderhafvande af penningar och värdeförsändelser blefve genom stegringen i posttrafiken allt drygare, posttjenstemännens inkomst af provisionen högst afsevärdt minskas i stället för att ökas, kunde det, enligt styrelsens åsigt, icke undvikas, att hvad som afsetts med provisionen såsom aflöningsform komme att förfelas, enär posttjenstemännen funne sig genom en sådan form för aflöningen vara satta i sämre läge än andra tjenstemän med allenast fast aflöning. Väl hade det jemväl förut, då nya postexpeditörstjenster erhållits, inträffat, att de äldre tjenstemännens på ett eller annat postkontor inkomst af provisionen minskats, derigenom att provisionen måst delas mellan flere än förut, och särskildt hade denna minskning blifvit kännbar på åtskilliga postkontor under år 1898, då det tillkommit 75 nya postexpeditörer, af hvilka 59 anstälts å postkontor. Den omständigheten, att en del posttjenstemän redan förut fått af sådan anledning vidkännas minskning i påräknade inkomster, syntes emellertid styrelsen icke kunna åberopas för riktigheten af den åtgärden att nu åter företaga en minskning. Dessutom hade aldrig förut under de nuvarande provisionsreglernas tillämpning så många nya befattningar på en gång tillkommit och minskningen i inkomst blifvit så dryg eller så allmän, som nu skulle blifva fallet.

I detta afseende erinrar styrelsen, hurusom af uppgifterna i en till Eders Kongl. Maj:t ingifven, till styrelsen för afgifvande af underdånigt utlåtande remitterad underdånig ansökning af åtskilliga postmästare, kontrollörer och postexpeditörer om löneförbättring m. m. inhemtades, att, oaktadt uppbörden vid postkontoren ökades, provisionen minskats genom tillkomsten af nya postexpeditörsbefattningar, exempelvis

vid postkontoret i Göteborg år 1891:

för kontrollör af 2:a lönegraden från 615 kr. till 538 kr. eller med 77 kronor,

för kontrollör af 3:e lönegraden från 492 kr. till 430 kr. eller med 62 kronor,

för postexpeditör af 1:a lönegraden från 369 kr. till 323 kr. eller med 46 kronor,

för postexpeditör af 2:a lönegraden från 328 kr. till 287 kr. eller med 41 kronor;

vid postkontoret i Gefle år 1895:

för postmästaren från 2,000 kr. till 1,776 kr. eller med 224 kronor,
för kontrollören från 775 kr. till 664 kr. eller med 111 kronor,
för postexpeditör från 581 kr. till 498 kr. eller med 83 kronor;

vid postkontoret i Halmstad år 1898:

för postmästaren från 1,519 kr. till 1,392 kr. eller med 127 kronor,
för postexpeditör från 533 kr. till 435 kr. eller med 98 kronor;

vid postkontoret i Helsingborg år 1898:

för kontrollör från 1,112 kr. till 924 kr. eller med 188 kronor,
för postexpeditör från 593 kr. till 492 kr. eller med 101 kronor; och

vid postkontoret i Lund år 1898:

för postexpeditör från 617 kr. till 494 kr. eller med 123 kronor.

Dessa exempel stode icke enstaka, utan vore i ansökningshandlingarne vidare fullföljda och skulle naturligtvis kunna än vidare fullföljas. En sådan minskning i årsinkomst vore alltid, helst när den icke åtföljdes af minskning i arbete, för alla, som deraf drabbats, nedstämmande och i synnerhet för de lägre tjenstegraderna verkligt kännbar. Än mera kännbar måste minskningen i inkomst blifva, då afdraget, som åtginge till de nya tjenstebefattningarnas provisionsandelar, blefve större än tillförene, samt det betydliga afdraget inträffade å en tid, då lefnadskostnaderna i allmänhet fördyrats och fortfarande stege i en grad, som gjorde tjenstemannens ekonomiska ställning redan med hans nuvarande inkomster verkligt bekymmersam. Också hade sökandena, med åberopande af hvad till deras förmån blifvit vid diskussionen senaste riksdag under behanlingen af frågan om de nya postexpeditörsbefattningarna yttradt, anhållit, att Eders Kongl. Maj:t täcktes hos innevarande års Riksdag äska ett tillfälligt anslag att utgå redan under loppet af år 1900, för att posttjenstemännens provisionsandelar måtte uppgå till minst lika stora belopp som vid 1897 års utgång.

Huru önskligt det än kunde vara, att denna anhållan i hela dess vidd vunne bifall, ansåge generalpoststyrelsen likväl frågan nu böra begränsas till åtgärder, afsedda att förekomma en ytterligare minsk-

ning i inkomst, utöfver hvad vederbörande posttjenstemän redan från och med år 1898 fått vidkännas. Men skulle den nya minskning, som från och med år 1900 hotade, kunna undvikas, erfordrades, att tillfälle bereddes att från och med år 1900, till dess en reglering i aflöningen för postanstalternas tjenstemän kunde varda genomförd, från anslaget till uppbörds- och frimärkesprovision ersätta de postförvaltare, kontrollörer och postexpeditörer, som hade rätt till sådan provision och eljest skulle komma att få vidkännas minskning i provisionen, skilnaden mellan hvad de, för helt år räknadt, finge i provision uppbära och hvad de skulle hafva i provision erhållit, derest icke någon ny postexpeditörsbefattning å det postkontor, der de tjenstgjort, tillkommit. Vid bestämmandet af beloppet af denna godtgörelse kunde emellertid sådana omständigheter inträffa, som gjorde det önskvärdt, att vissa grunder för godtgörelsens beräkning vore faststälda; och hade styrelsen trott sådana grunder lämpligast böra — i likhet med de nu gällande grunderna för provisionens fördelning — af Eders Kongl. Maj:t, på styrelsens förslag, fastställas.

För beredande af tillgång till sådan godtgörelses utbetalande erfordrades emellertid för år 1901 ökning af nu ifrågavarande anslag med omkring 35,000 kronor; och då, såsom förut angifvits, jemväl andra omständigheter påkallade samma anslags höjande med 15,000 kronor, har generalpoststyrelsen föreslagit, att i postverkets stater för år 1901 anslaget måtte höjas med 50,000 kronor eller till förslagsvis 465,000 kronor.

Å anslaget till *expensutgifter*, hvilket i staten för år 1900 upptagits till förslagsvis 440,000 kronor, hafva, enligt hvad generalpoststyrelsen meddelar, utgifterna i runda tal uppgått under år 1898 till 481,700 kronor samt under perioden 1 oktober 1898—30 september 1899 till 496,200 kronor. Från anslaget bestredes, utom anskaffningen af papper och kuvert samt de för poströrelsen och redovisningen erforderliga många slag af tryckta blanketter och räkenskapsböcker äfvensom anskaffningen af skrifmaterialier i öfrigt, segelgarn och lack, jemväl kostnaderna för vederbörande postanstalters belysning, uppvärmning och städning. De angifna förbrukningsartiklarne åtginge med den stigande poströrelsen till allt större mängd, och utvidgningen af postlokaler droge också med sig ökade utgifter för lokalernas uppvärmning, belysning och städning. För den skull och ehuru generalpoststyrelsen lyckats på senaste tiden något ytterligare nedbringa inköpspriset å åtskilliga slag af det för blanketter och räkenskaper erforderliga papper, har styrelsen, med afseende jemväl å det belopp, hvartill utgifterna å anslaget redan uppgått, ansett anslaget

för år 1901 icke böra sättas lägre än till förslagsvis 500,000 kronor, hvilket skulle innebära en förhöjning af 60,000 kronor.

Af anslaget till *postbetjentes beklädnad och beväring* bekostades försvarsvapen åt en del postbetjente, som färdades på landsväg, men det hufvudsakliga utgiftsbeloppet bestode i kostnader för anskaffning åt ordinarie och extra postvaktbetjente af uniformspersedlar, för hvilka i allmänhet vissa slitningstider vore faststälda. Å anslaget, som senast faststälts till förslagsvis 100,000 kronor, hade utgifterna i rundt tal utgjort under perioden 1 oktober 1898—30 september 1899 126,700 kronor. Om än denna höga utgiftssumma under perioden delvis förorsakats deraf, att under denna tid blifvit liqvideradt mera, än som anskaffats för tolf månader, hade dock summans storlek, jemförd med utgiftsbeloppet under år 1898, då det i rundt tal utgjort 80,400 kronor, hufvudsakligast berott derpå, att antalet uniformsberättigade vaktbetjente väsentligt stigit och att beklädnadsförmånerna något förbättrats. Så vidt nu kunde ses, tydde icke några omständigheter på, att material- eller arbetspris skulle under den tid, förevarande statsförslag afsåge, komma att falla, utan syntes prisen tvärtom vara i stigande. På grund häraf och då fortgående ökning af antalet uniformsberättigade vaktbetjente föranledde ökade utgifter å beklädnadsanslaget, samt detta anslag ock kunde komma att drabbas af högre utgifter, derest, såsom ifrågastäldt blifvit, några ytterligare förbättringar i beklädnadsförmånerna skulle tillkomma, har generalpoststyrelsen ansett anslaget för år 1901 böra höjas med 40,000 kronor till förslagsvis 140,000 kronor.

Jemväl i anslaget till *inköp och underhåll af inventarier* har generalpoststyrelsen föreslagit någon förhöjning och dervid meddelat, att utgifterna å anslaget i runda tal uppgått år 1898 till 120,700 kronor samt under perioden 1 oktober 1898—30 september 1899 till 140,300 kronor. Med bibehållande af samma inköpspris som tillförene å inventarier skulle således uppenbarligen anslagets senast faststälda belopp, 100,000 kronor, blifva för lågt; och då, såsom fallet nu vore, prisen syntes vara i hastigt uppåtgående, måste, äfven då nyanskaffningen af inventarier inskränktes till det nödvändigaste, en eventuel prisstegring tagas med i beräkningen. Då emellertid under sistberörda utgiftsperiod anskaffats vissa persedlar, såsom väskor och stämplar, till större qvantiteter, än som under perioden åtgått, har generalpoststyrelsen ansett anslaget för år 1901 ej böra beräknas högre än till förslagsvis 140,000 kronor, hvilket innefattade en förhöjning af 40,000 kronor.

Anslaget till *postföringskostnad vid befordran å jernväg* höjdes i

staten för innevarande år med 200,000 kronor till förslagsvis 2,000,000 kronor. Utgifterna å anslaget, hvilka för år 1898 utgjort 1,922,339 kronor 63 öre, hafva, enligt hvad generalpoststyrelsen meddelar, under perioden oktober 1898—september 1899 stigit till i rundt tal 2,015,800 kronor. På grund häraf och då åtskilliga enskilda jernvägar vore afsedda att öppnas för allmän trafik före utgången af år 1901, har generalpoststyrelsen ansett anslaget böra höjas med minst 100,000 kronor till förförslagsvis 2,100,000 kronor.

Å anslaget till *postföringskostnad vid befordran å landsväg och inom postanstalternas områden samt till landtbrefbäring*, som i gällande stat upptagits till 770,000 kronor, hafva utgifterna uppgått i runda tal år 1898 till 742,300 kronor samt under perioden 1 oktober 1898—30 september 1899 till 804,500 kronor. Då de slag af postföring, som från detta anslag liqviderades, måste vidare utvecklas samt fortsatta stegringar i postföringslega vore att motse, har generalpoststyrelsen föreslagit, att anslaget måtte höjas med 60,000 kronor.

Å anslaget till *postföringskostnad vid befordran sjöledes mellan fasta landet och Gotland*, hvilket senast faststälts till 57,000 kronor, hafva utgifterna i rundt tal under perioden 1 oktober 1898—30 september 1899 uppgått till 62,400 kronor. Med särskild hänsyn till den sannolika fortvaron af ökadt antal turer mellan Vestervik och Visby under större delen af vinterpostföringsperioden, har generalpoststyrelsen föreslagit, att anslaget måtte höjas med 5,000 kronor.

Vidkommande de öfriga anslagen till *postföringskostnad vid befordran sjöledes* har generalpoststyrelsen föreslagit höjning i anslagen till postföring *mellan Sverige och Danmark* samt *mellan Sverige och England—Amerika*. Det förra anslaget har af styrelsen ansetts böra höjas med 4,000 kronor till förslagsvis 16,000 kronor för att möta de ökade utgifter, som uppkommit genom nödvändigheten af att träffa nytt aftal med vederbörande danska rederi om postföringen i Öresund. Det senare anslaget har styrelsen i det föreliggande förslaget till postverkets utgiftsstater höjt med 2,500 kronor till förslagsvis 7,000 kronor. Detta belopp motsvarade nemligen det utgiftsbelopp af i rundt tal 6,800 kronor, som under perioden 1 oktober 1898—30 september 1899 å anslaget utgått för postbefordring å England och Amerika.

Af hvad generalpoststyrelsen anfört i fråga om anslaget till uppbörds- och frimärkesprovision framgår, att genom tillsättande tid efter annan af nya postexpeditörsbefattningar de äldre ordinarie posttjenste-

männen å postkontoren fått vidkännas en icke obetydlig minskning i inkomst af uppbördsprovisionen samt att denna minskning från och med innevarande år, då icke mindre än 143 nya sådana befattningar tillkommit, varder för en del posttjenstemän högst afsevärd, under det att arbetet å postkontoren alltjemt ökas och på tjenstemännen ställas allt större fordringar. Det torde derföre vara med billigheten öfverensstämmande att åtminstone söka undvika den minskning i berörda inkomst, som från och med sistnämnda år af omförmälda orsak hotar. Jag finner mig alltså kunna förorda styrelsens förslag att redan från och med innevarande år af ifrågavarande anslag bereda full godtgörelse åt vederbörande posttjenstemän, hvilkas inkomst af provisionen minskas derigenom, att de 143 nya postexpeditörsbefattningarna tillkommit; lärande grunderna för godtgörelsens beräknande framdeles, på styrelsens förslag, komma att af Eders Kongl. Maj:t fastställas. Mot den af generalpoststyrelsen föreslagna höjning af ifrågavarande anslagstitel från och med år 1901 har jag icke heller något att erinra.

Öfriga af generalpoststyrelsen föreslagna förändringar i anslagsbeloppen under omkostnadsstaten synas mig likaledes vara af omständigheterna påkallade; och finner jag mig derföre böra förorda dem.

Beträffande det å postverkets stat uppförda anslag till

Oförutsedda utgifter

har generalpoststyrelsen erinrat, hurusom i detta anslag, för innevarande år upptaget till 465,000 kronor, inginge dels medel till verkligt oförutsedda eller tillfälliga utgifter med 40,000 kronor, dels nybyggnadsanslag, nemligen till fortsättning af posthusbygget i Stockholm 340,000 kronor och till ny posthusbyggnad i Helsingborg 85,000 kronor.

De verkligt oförutsedda utgifterna — hvartill i första rummet räknades dels kostnader, föranledda af adjunktioner hos generalpoststyrelsen, af vikariat i vissa fall, af inkallande från distrikts- och lokalförvaltningarna af posttjenstemän för att biträda vid uppgörande af reglementariska föreskrifter m. m., dels ock godtgörelse eller understöd, som utbetalades på grund af särskilda nådiga beslut — hade under perioden 1 oktober 1898—30 september 1899 uppgått till omkring 27,200 kronor, men för ett verk af den omfattning som postverket kunde

naturligtvis under loppet af ett helt år äfven större oförutsedda utgifter, som borde af detta anslag bekostas, inträffa; och då anslaget icke vore förslagsanslag samt utgifterna således måste hållas inom anslagsbeloppet, syntes det styrelsen icke vara tillrådligt att minska denna del af anslaget för år 1901.

Beträffande kostnaderna för uppförande af nytt posthus i Stockholm erinrar generalpoststyrelsen, att i de approximativa beräkningarna rörande dessa kostnader förutsatts, att af den kalkylerade byggnadssumman, 1,240,000 kronor, den sista delen med 300,000 kronor skulle utgå under år 1901; och har styrelsen vidare anfört, att, sedan Eders Kongl. Maj:t, enligt nådigt bref den 7 oktober 1898, fastställt ritningar till detta posthus, samma år efter utbjudning entreprenör antagits för utförande af de för nybyggnaden erforderliga jordschaktningsarbeten; att efter infordrande af täflande anbud entreprenörer ock antagits för grundläggningsarbetena, leverans af sockel, leverans af tegel för år 1900 samt eventuelt leverans af den för byggnadsfasaderna erforderliga huggna stenen; att grundläggningsarbetena vore i vissa delar fullbordade och skulle vara afslutade till den 1 juni 1900; att sockelsättningen å en gårdsflygel ock begynt; att emellertid detta stora byggnadsföretag naturligtvis måst röna inverkan af den betydliga stegring i pris, som efter den tid, då kostnadsberäkningen gjorts, inträdt i fråga både om material och arbete; att redan den första entreprenadsumman — hvilken afsett jordschaktningsarbetena — blifvit till följd af uppdrifna arbetspris högre, än beräknadt varit; samt att de följande entreprenaderna gifvit samma resultat. Generalpoststyrelsen hade likväl, såsom vidare skulle angifvas i en särskild utredning, hvilken styrelsen hade för afsigt att inom den närmaste tiden för Eders Kongl. Maj:t framlägga, sökt genom förenklingar i byggnadens yttre i möjligaste mån begränsa stegringen i kostnad med bibehållande af husets soliditet och karaktär; och generalpoststyrelsen hade också genom Eders Kongl. Maj:ts och Riksdagens beslut beredts möjlighet att från besparingarna å fonden för inköp af tomt till det nya posthuset få, med Eders Kongl. Maj:ts medgifvande, hemta bidrag utöfver det egentliga byggnadsanslaget till detta bygge. Af nämnda fond, hvars benämning från innevarande års ingång förändrats till »fond till posthusbyggnader», skulle emellertid bestridas äfven andra byggnadskostnader, nemligen kostnader för nytt posthus i Malmö och ökade kostnader för nytt posthus i Helsingborg, och för närvarande vore det ovisst, huru stort belopp kunde komma att tillföras fonden genom det af Riksdagen lemnade medgifvande, att

till fonden finge afsättas ej mindre den behållning, som för år 1899 kunde å postverkets rörelse uppstå utöfver det redan för statsregleringen beräknade öfverskottet för samma år, än äfven, sedan postverkets bokslut för år 1900 verkstälts, af det för sistnämnda år uppkomna öfverskottet den del intill 200,000 kronor, som kunde komma att öfverstiga 495,000 kronor. På grund af hvad sålunda anförts, har generalpoststyrelsen, på det att erforderliga medel till fortsättande af posthusbygget i Stockholm icke måtte under år 1901 saknas, ansett, att det för ifrågavarande bygge afsedda belopp, som skulle utgå från anslagstiteln oförutsedda utgifter, borde höjas till 360,000 kronor.

Hvad derefter anginge posthusbygget i Helsingborg, hade för detsamma anvisats dels en från staden Helsingborg erhållen lösensumma af 25,000 kronor, dels ock byggnadsanslag af 145,000 kronor; och om till dessa belopp finge från nyssnämnda fond läggas en summa af 70,000 kronor, skulle, enligt nyligen införskaffade, af kostnadsberäkningar åtföljda eskissritningar, detta posthus kunna uppföras utan anvisande af ytterligare anslag. Till frågan om kostnaderna för detta posthus anhölle generalpoststyrelsen att få återkomma vid framläggande till nådig fastställelse af hufvudritningar.

Vidkommande det nya posthuset i Malmö, hvilket vore afsedt att påbörjas och fortsättas med medel från »fonden till posthusbyggnader», anser generalpoststyrelsen, att utöfver de medel, som kunde från fonden erhållas, något anslag till denna byggnad för år 1901 icke erfordrades. Hufvudritningar till detta posthus vore numera uppgjorda och skulle af styrelsen, så snart pågående utredning i anledning af den hufvudritningarna åtföljande kostnadsberäkningen hunnit afslutas, öfverlemnas till Eders Kongl. Maj:ts pröfning.

Oaktadt således tre stora nybyggnadsföretag för postverket för närvarande vore påbörjade eller planlagda, har generalpoststyrelsen likväl funnit sig nödgad, för att tillgodose behofvet å en annan, för postrafiken vigtig ort, nemligen Nässjö, nu framlägga ytterligare ett byggnadsförslag, som visserligen kunde benämnas tillbyggnad till ett redan befintligt posthus, men i sjelfva verket afsåge att till ett mindre posthus bygga ett större, att till det nya huset öfverflytta postkontoret samt att påbygga och för annat postalt ändamål använda den äldre byggnaden. Generalpoststyrelsen erinrar dervid, hurusom, sedan under år 1874 flera jernvägar blifvit för trafik upplåtna och det för den skull befunnits nödigt vidtaga en omreglering af de förut varande jernvägspostdistrikten, jernvägsstationen i Nässjö blifvit för de särskilda distrikten

en gränspunkt af den vigt och betydenhet för posttrafiken, att å nämnda ort i närheten af stationshuset behöfts en för posternas förvarande och behandling fullt tjenlig och rymlig lokal. Med anledning häraf hade Eders Kongl. Maj:t dels genom nådigt bref den 23 december 1874 medgifvit, att med postmedel finge för 4,000 kronor jemte en årlig afgäld af 7 kronor 50 öre förvärfvas en för ändamålet erbjuden tomt i Nässjö, dels ock, efter Riksdagens hörande, genom nådigt bref den 31 maj 1875 bemyndigat styrelsen att i hufvudsaklig öfverensstämmelse med uppgjord ritning låta å tomten uppföra ett posthus af sten på sätt och i den ordning, som funnes vara för postverket förmånligast, under iakttagande att kostnaderna för husets fullständiga uppförande icke finge öfverstiga 26,000 kronor. Det posthus, som på grund deraf under åren 1877 och 1878 uppförts i Nässjö, bestode af en bottenvåning och en öfvervåning, förbundna med hvarandra medelst en trätrappa. Bottenvåningen vore indelad i fem rum och ett litet kök samt öfvervåningen i ett större och åtta smärre rum. I bottenvåningen användes det största rummet till postkontorslokal och ett angränsande mindre rum till förvaring af post, hvaremot återstående tre rum och köket vore upplåtna till bostad åt postmästaren, som, i anseende till de å kontoret städse förekommande nattposterna, måste för dessas skötande eller öfvervakande finnas i huset tillgänglig jemväl nattetid. De nio rummen i öfra våningen användes till öfverliggningsrum för postkupétjenstemän. Till hufvudbyggnaden hörde jemväl en uthusbyggnad af trä, inrymmande vedbodar m. m.

Under den tid af mera än tjugu år, som förflutit, sedan den nu beskrifna postkontorslokalen togs till användning, har emellertid, enligt hvad generalpoststyrelsen vidare meddelar, posttrafiken å kontoret samt omfånget och värdet af den postkontoret transiterande posten så väsentligt ökats, att både utrymmet länge sedan blifvit för trångt och lokalens beskaffenhet otjenlig.

Vid jemförelse af poströrelsen vid Nässjö postkontor åren 1878 och 1898 visade sig, att rörelsen derstädes väsentligt utvecklats.

Så utgjorde den postverket tillfallande uppbörden
år 1878 .... kronor 9,206: 83
men år 1898 .... » 65,445: 78.

Antalet afgångna postförsändelser af alla slag beräknades
för år 1878 till .... 41,495 st.
men för år 1898 till .... 123,044 st.

Värdet af afgångna assurerade försändelser utgjorde

år 1878 .... kronor 757,845: 34

men år 1898 .... » 2,464,606: 65.

Beloppet af inbetalade postanvisningsmedel och begärda postförskott utgjorde

år 1878 .... kronor 43,493: 73.

Beloppet af inbetalade postanvisningar och inlösta postförskott utgjorde

år 1898 .... » 336,630: 36.

Influtna prenumerationsafgifter för tidningar och tidskrifter, förskrifna genom postverket, utgjorde

år 1878 .... kronor 1,143: 55

år 1898 .... » 17,519: 75.

De anordningar, som erfordrades för att tidsenligt ordna behandlingen af en så pass stor poströrelse och på ett betryggande sätt förvara de stora värden, som tidtals måste å postkontoret hysas, kunde icke i den nu varande posthusbyggnaden vidtagas. Den i posthuset behöfliga bostaden för postmästaren och dennes familj vore också alldeles för trång samt dessutom till följd af fukt olämplig till stadigvarande bostad. Öfverliggningsrummen i öfre våningen hade till en början varit tillräckliga att inrymma den personal, som behöfdes för tjenstgöring inom vederbörande postkupéer å de Nässjö berörande linier och som hade Nässjö till öfverliggningsort. Posttrafiken å ifrågavarande linier hade emellertid sedermera tilltagit i sådan grad, att af den å dessa linier nu mera erforderliga postpersonalen endast en ringa del finge begagna öfverliggningsrummen, under det att hela den öfriga delen, bestående af vaktbetjente och åtskilliga posttjenstemän, vore hänvisad att sjelf skaffa sig logis i Nässjö för att kunna der öfverligga.

I längden kunde det hvarken för postverket eller personalen vara gagneligt, att en stor personal under vistelse å främmande ort lemnades att, utan någon tillsyn, skaffa sig tillfällig bostad, hvarhelst sådan stode till buds. Hänsynen dertill hade ock föranledt, att postverket både vid första uppförandet af posthus i Nässjö och vid samling af postpersonal å andra öfverliggningsorter, såsom Katrineholm, Ånge och senast Laxå, trädt emellan för att åt denna personal skaffa öfverliggningslokaler i posthusen. Vid dylika lokalers anskaffande borde, enligt generalpoststyrelsens förmenande, iakttagas, att särskilda öfverliggningsrum bereddes för tjenstemän och särskilda för vaktbetjente; att de i de större postkupéexpeditionerna tjenstgörande förmän erhölle ensamt rum och att i öfrigt icke flera än två personer samtidigt tillbragte natten i något rum; att vid fördelningen af öfverliggningslokalerna så ordnades, att perso-

ner, som å olika tider under natten skulle lemna orten för att inträda i tjenstgöring, icke placerades i samma rum; att rum funnes disponibla för personer, som tillfälligtvis beordrades att för tjenstgöring medfölja vederbörande postkupéexpedition och då måste öfverligga å vändorten, samt att ett rymligt samlingsrum för tjenstemän och ett för vaktbetjente funnes att tillgå, der de under dagen kunde sköta förekommande tjensteskriftvexling eller eljest uppehålla sig. Tillämpades detta på posthuset i Nässjö, skulle enligt gjorda beräkningar, i stället för de där nu befintliga 9 öfverliggningsrum, erfordras 38 öfverliggningsrum och 2 samlingsrum.

För att söka tillgodose behofven så väl för ifrågavarande postkontor och postmästaren på platsen som ock för den i Nässjö öfverliggande jernvägspostpersonalen hade generalpoststyrelsen låtit förste intendenten i öfverintendentsembetet F. G. A. Dahl uppgöra eskissritningar och kostnadsförslag till de byggnadsarbeten, som i berörda afseenden skulle erfordras. Enligt dessa eskissritningar skulle den nya och den gamla byggnaden tillhopa efter arbetets utförande komma att innefatta: i källaren till det nya huset ett rymligt postintagningsrum, der de slutna posterna kunde nattetid intagas och förvaras, äfvensom arkivkällare och tvättstuga m. m., i bottenvåningen en rymlig postkontorslokal, ett samlingsrum för tjenstemän, ett samlingsrum för vaktbetjente och sju öfverliggningsrum, i våningen 1 trappa upp postmästarebostad om fyra rum med kök, tambur och jungfrukammare samt tolf öfverliggningsrum och i våningen 2 trappor upp tjugu öfverliggningsrum. Härigenom skulle således erhållas för postkontoret behöfliga lokaler, bostad för postmästaren, som för densamma skulle erlägga skälig hyra, samt två samlingsrum och trettionio öfverliggningsrum för posttjenstemän och vaktbetjente. Det i mars månad år 1899 uppgjorda kostnadsförslaget för dessa arbeten angåfve totalkostnaden till 84,500 kronor; men då det, enligt styrelsens förmenande, vore lämpligt att i postkontors- och öfverliggningslokalerna anordna centraluppvärmning och utesluta de för dessa lägenheter i kostnadsförslaget beräknade kakelugnar, hade till följd deraf och med hänsyn jemväl till de prisförändringar, som egt rum, sedan förslaget uppgjordes, kostnadsberäkningen nyligen reviderats, dervid kostnaden ansetts böra höjas till 99,500 kronor. Enär emellertid ändringar i den gamla byggnaden ej kunde vidtagas, förr än postkontoret fått inflytta i den nya, hade det ansetts, att kostnaden skulle kunna utan olägenhet fördelas på två år med 50,000 kronor på första året

och 49,500 kronor på det andra byggnadsåret. På grund häraf och i syfte att detta byggnadsarbete måtte få genom generalpoststyrelsens försorg utföras enligt de hufvudritningar, som af Eders Kongl. Maj:t faststäldes, har styrelsen i anslaget till oförutsedda utgifter för år 1901 inberäknat ett byggnadsanslag för posthuset i Nässjö å 50,000 kronor.

Af nu angifna anledningar har anslaget till oförutsedda utgifter af generalpoststyrelsen upptagits till 450,000 kronor, eller 15,000 kronor lägre än det belopp, hvartill anslaget satts i senast faststälda stater för postverket.

I fråga om anslaget till

Afkortningar och restitutioner m. m.

har generalpoststyrelsen anfört, att, enär af detta anslag bestredes, bland annat, tullafgifter för en del postpaketförsändelser från utlandet äfvensom kostnader för ersättande af förkomna eller skadade värdeförsändelser, utgifterna å anslaget naturligtvis komme att vexla år för år; och hade, enligt hvad styrelsen meddelar, dessa utgifter i runda tal uppgått:

år 1894 till	kronor	58,100: —
„ 1895 „	„	60,800: —
„ 1896 „	„	68,000: —
„ 1897 „	„	93,900: —
„ 1898 „	„	110,600: —
samt under tiden 1 oktober 1898—30 september 1899 till	„	116,200: —

För vinnande af en jemnare slutsumma å utgiftsstaterna i deras helhet, har generalpoststyrelsen ansett berörda anslag, som för innevarande år upptagits till 87,525 kronor, böra höjas till 104,650 kronor, hvilket innefattar en förhöjning af 17,125 kronor.

Hvad generalpoststyrelsen under sistnämnda två anslagsrubriker föreslagit föranleder icke till någon erinran från min sida.

Sammanställas de nu tillstyrkta ändringarna i postverkets stater, visar det sig,

att under *aflöningsstaten* ökning komme att ega rum med följande belopp, nemligen:

				Ökning.	Minskning.
i anslaget till vikariatsersättning samt arfvoden åt extra biträden m. m. hos generalpoststyrelsen med	kr.	15,000: —			
i dito till vaktbetjente för uppflyttning af 100 vaktbetjente från 3:e till 1:a lönegraden med	,,	10,000: —			
i dito till aflönande af poststationsföreståndare med	,,	45,000: —			
i dito till aflönande af extra biträden vid distriktsförvaltningarna och postanstalterna med	,,	115,000: —			
i dito till ålderstillägg med	,,	14,000: —			
i dito till arfvoden åt extra vaktbetjente och till hushyresbidrag för en del betjente med	,,	65,000: —	264,000: —		
hvaremot minskning komme att ega rum genom uteslutande ur staten af två vaktmästarebefattningar med	,,		1,400: —		
så att alltså aflöningsstaten på det hela skulle växa med kronor				262,600: —	
Transport kronor				262,600: —	

			Ökning.	*Minskning.*
	Transport kronor		262,600: —	
att å *pensionsstaten* komme att besparas	kronor	11,050: —		
hvaremot skulle tillkomma af Eders Kongl. Maj:t beviljade nya pensioner med	,,	9,825: —		
så att alltså minskning i denna stat komme att ega rum med kronor				1,225: —
att under *omkostnadsstaten* ökning komme att ega rum:				
i anslaget till uppbörds- och frimärkesprovision med	kronor	50,000: —		
i dito till förhyrande af de för postverket erforderliga lägenheter samt till bestridande af utgifterna för posthusens underhåll m. m. med	,,	15,000: —		
i dito till expensutgifter med	,,	60,000: —		
i dito till postbetjentes beklädnad och beväring med	,,	40,000: —		
i dito till inköp och underhåll af inventarier med	,,	40,000: —		
Transport	kronor	205,000: —	262,600: —	1,225: —

			Ökning.	Minskning.
Transport	kronor	205,000: —	262,600: —	1,225: —
i anslaget till postföringskostnad vid befordran å jernväg med	„	100,000: —		
i dito till postföringskostnad vid befordran å landsväg och inom postanstalternas områden samt till landtbrefbäring med	„	60,000: —		
i anslagen till postföringskostnad vid befordran sjöledes:				
mellan fasta landet och Gotland med	„	5,000: —		
mellan Sverige och Danmark med	„	4,000: —		
mellan Sverige och England—Amerika med ...	„	2,500: —		
i anslaget till tillverkning af frimärken, frankokuvert, brefkort och kortbref med	„	10,000: —		
så att alltså ökning i omkostnadsstaten komme att ega rum med kronor			386,500: —	
att anslaget till *oförutsedda utgifter* skulle komma att minskas med kronor..............				15,000: —
Transport kronor			649,100: —	16,225: —

	Ökning.	Minskning.
Transport kronor	649,100: —	16,225: —
samt att anslaget till *afkortningar och restitutioner m. m.* komme att ökas med kronor	17,125: —	
tillhopa kronor	666,225: —	16,225: —

En ökning på det hela komme alltså att uppstå med kronor 650,000; och skulle staternas slutsummor blifva följande:

aflöningsstaten	kronor	4,674,300: —
öfvergångsstaten	„	2,400: —
pensionsstaten	„	71,650: —
omkostnadsstaten	„	5,452,000: —
oförutsedda utgifter	„	450,000: —
afkortningar och restitutioner m. m.	„	104,650: —
tillsammans kronor		10,755,000: —

Anslaget till postverket för år 1900 är upptaget till 10,305,000 kronor, hvilket belopp utöfver staternas slutsumma, 10,105,000 kronor, innefattar en afsättning af 200,000 kronor, till »fonden för posthusbyggnader.» Den nu ifrågasatta ökningen i anslagets belopp uppgår alltså till 450,000 kronor.

Då postverkets inkomster för år 1901 beräknats till 11,590,000 kronor, skulle alltså inkomsterna komma att öfverstiga utgifterna med 835,000 kronor.

Åberopande hvad jag nu anfört, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå, att Riksdagen måtte

dels, med godkännande af de utaf mig nu tillstyrkta ändringarna i postverkets stater, för år 1901 bestämma postverkets anslag, förslagsvis beräknadt, till 10,755,000 kronor, att utgå direkt af postmedlen,

dels ock medgifva, att, i enlighet med de grunder, som på generalpoststyrelsens förslag varda af Eders Kongl. Maj:t faststälda, må från och med innevarande år tills vidare af anslaget till uppbörds- och frimärkesprovision utgå full godtgörelse till de postförvaltare, kontrollörer och postexpeditörer, hvilkas inkomst af uppbörds- och frimärkesprovisionen minskas, i följd deraf att från innevarande års ingång nya postexpeditörsbefattningar tillkommit.

Telegrafverket.

[2.] *Telegrafverket.*

Sedan nästlidet års Riksdag antagit utgiftsstater för telegrafverket, slutande å 1,476,930 kronor, att gälla under innevarande år, med rätt

för Eders Kongl. Maj:t att i nämnda stater göra de jemkningar, som kunde finnas af behofvet påkallade, har Eders Kongl. Maj:t den 20 oktober 1899 fastställt telegrafverkets stater för år 1900 och dervid beslutat följande ändringar beträffande stationspersonalen, hvilka nu böra för Riksdagen anmälas nemligen:

att två kommissarieaflöningar af 3:e klassen förflyttats den ena från Kolbäck till Sala och den andra från Hessleholm till Gellivare.

De sålunda nu gällande staterna upptaga följande slutsummor:

aflöningsstaten	kronor	1,015,100: —
öfvergångsaflöningsstaten	»	3,200: —
pensions- och understödsstaterna	»	124,632: —
omkostnadsstaten	»	334,000: —
ellller tillsammans	kronor	1,476,932: —

hvilken summa med ett belopp af 2 kronor öfverstiger slutsumman i det af 1899 års Riksdag godkända förslag till utgiftsstater för år 1900.

I underdånig skrifvelse den 31 oktober 1899 har telegrafstyrelsen afgifvit förslag till stater för telegrafverket under år 1901 och dervid beträffande

Aflöningsstaten

föreslagit förhöjning af vissa i de af Eders Kongl. Maj:t fastställda utgiftsstaterna för år 1900 under rubriken *särskilda anslag* förslagsvis upptagna belopp.

På grund af nu kända förhållanden rörande tjenstemännens rätt till ålderstillägg har styrelsen ansett det för *ålderstillägg åt dertill berättigade af styrelsens personal* beräknade belopp 6,200 kronor böra höjas med 1,500 kronor till 7,700 kronor.

Hvad det till *arfvoden för extra biträden och vikariat* upptagna beloppet angår, erinrar styrelsen, att detta belopp för år 1900 höjdes med 10,000 kronor från 120,000 kronor till 130,000 kronor. Ehuru styrelsen vid beräkningen af denna höjning af dåvarande förhållanden haft anledning att föreslå ett ännu högre belopp, hade styrelsen likväl, med hänsyn till den minskning i telegramantalet och derpå beroende behof af extra biträden, som varit att motse, ansett sig kunna inskränka ökningen till 10,000 kronor. Emellertid visade resultatet af telegramvexlingen under den del af år 1899, som förflutit vid tiden för den underdåniga skrifvelsens aflåtande, långt ifrån den minskning, som eljest redan då bort vara skönjbar, utan i stället en afsevärd ökning i telegramantalet. Styrelsen måste derföre beräkna, att för

år 1901 behofvet af extra biträden komme att blifva ännu större. Dessutom kunde, med hänsyn till de ökade lefnadsomkostnaderna och deraf betingade kraf på högre aflöning, som inom alla löneklasser gjort sig gällande, de till den extra personalen utgående arfvoden icke längre hållas vid nuvarande belopp utan måste i någon mån höjas. Styrelsen har beräknat, att för mötande af de på dessa grunder ökade utgifterna för arfvoden till extra biträden det nuvarande anslagsbeloppet behöfde höjas med 50,000 kronor eller från 130,000 kronor till 180,000 kronor.

Äfven anslaget till *arfvoden åt telegrambärare och uppassare vid stationerna* blef för innevarande år höjdt med 30,000 kronor till 130,000 kronor. Denna höjning har emellertid, enligt hvad styrelsen meddelar, redan visat sig otillräcklig. För år 1898 uppgick summan af utgifterna under denna anslagstitel till mera än 132,000 kronor. De löner, som hittills utgått inom denna betjeningsklass, vore fortfarande i allmänhet ganska låga, och de förhöjningar deri, som styrelsen redan nödgats bevilja och än vidare motsåge, nödvändiggjorde en ökning af ifrågavarande anslag. Styrelsen har beräknat denna ökning till 20,000 kronor och för den skull föreslagit, att detta anslag måtte höjas till 150,000 kronor.

Under förutsättning af bifall till hvad telegrafstyrelsen i fråga om aflöningsstaten föreslagit, skulle denna stat ökas genom förhöjning af anslaget för ålderstillägg åt dertill berättigade af styrelsens personal med 1,500 kronor, af anslaget till arfvoden för extra biträden och vikariat med 50,000 kronor samt af anslaget till arfvoden åt telegrambärare och uppassare vid stationerna med 20,000 kronor eller med sammanlagdt 71,500 kronor från 1,015,100 kronor till 1,086,600 kronor.

Vidkommande

Öfvergångsaflöningsstaten

anmäler telegrafstyrelsen, att, då en å denna stat upptagen f. d. förste telegrafist under år 1900 uppnådde pensionsåldern, denna stats slutsumma kunde minskas med 200 kronor eller från 3,200 kronor till 3,000 kronor.

I fråga om

Pensions- och understödsstaten

föranledes, enligt hvad telegrafstyrelsen erinrar, ändring i denna stat deraf, att, då bidraget till telegrafverkets pensionsinrättning skall mot-

svara fem procent å den för året beräknade telegramportoinkomst, detta bidrag, vid det förhållande att samma inkomst för år 1901 beräknats till 1,575,000 kronor, bör höjas, så att det motsvarar fem procent å sistnämnda belopp, eller från 73,750 kronor till 78,750 kronor. Denna stats slutsumma skulle sålunda komma att höjas med 5,000 kronor från 124,632 kronor till 129,632 kronor.

Hvad slutligen angår

Omkostnadsstaten,

har telegrafstyrelsen till följd af de betydligt stegrade dagsverkslönerna äfvensom den prisförhöjning, som på den senaste tiden gjort sig märkbar särskildt i afseende på den för telegrafliniernas vidmakthållande erforderliga materielen och hvilken förhöjning visade tendens att fortfara, ansett sig böra föreslå, att anslaget till *telegrafliniernas öfvervakande, besigtning och underhåll* höjdes med 20,000 kronor från 130,000 kronor till 150,000 kronor.

I öfriga under omkostnadsstaten förekommande poster har styrelsen icke föreslagit annan ändring än att *diverse utgifter* för slutsummans afrundning ökats med 768 kronor eller från 12,500 kronor till 13,268 kronor.

Slutsumman å denna stat skulle alltså genom dessa förändringar blifva förhöjd med 20,768 kronor från 334,000 kronor till 354,768 kronor.

Med de af telegrafstyrelsen ifrågasatta ändringar skulle telegrafverkets stater för år 1901 komma att utvisa följande slutsummor:

aflöningsstaten	kronor	1,086,600: —
öfvergångsaflöningsstaten	„	3,000: —
pensions- och understödsstaten	„	129,632: —
omkostnadsstaten	„	354,768: —
eller tillsammans	kronor	1,574,000: —

hvilket belopp med 97,068 kronor öfverstiger slutsumman å de af Eders Kongl. Maj:t faststälda utgiftsstaterna för år 1900.

Då jag vid de af telegrafstyrelsen föreslagna ändringar i telegrafverkets utgiftsstater icke funnit anledning till erinran, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå,

att Riksdagen, med godkännande af omförmälda ändringar i telegrafverkets stater, må, under Eders Kongl. Maj:t förbehållen rätt att i verkets utgiftsstater göra de jemkningar, som kunna finnas af behofvet påkallade, såsom reservationsanslag, att utgå direkt af telegrafmedlen,

till telegrafverket för år 1901 anvisa enahanda belopp, 1,610,000 kronor, hvartill inkomsterna af telegrafmedlen beräknats, samt tillika medgifva, att det öfverskott, som kan å dessa inkomster uppstå, må af Eders Kongl. Maj:t användas för telegrafverkets och telefonväsendets tidsenliga utveckling och förbättring.

Genom nådiga brefvet den 5 juni 1892 har Eders Kongl. Maj:t anbefalt telegrafstyrelsen att årligen, intill dess definitiv stat för statens telefonväsende kunde upprättas, vid afgifvande af förslag till utgiftsstater för telegrafverket meddela ett öfverslag öfver de beräknade inkomsterna af och utgifterna för telefonväsendet det år statsförslaget afser.

Till åtlydnad häraf har telegrafstyrelsen i sin förberörda skrifvelse den 31 oktober nästlidet år meddelat, att inkomsterna af och utgifterna för statens telefonväsen under år 1901 kunna förslagsvis beräknas till följande belopp:

Inkomster: abonnements- och särskilda samtalsafgifter			kronor	3,500,000: —
Utgifter: för drift och underhåll samt utvidgning af telefonnäten	kronor	2,373,000: —		
till räntor och afbetalning å upplånta anläggningsmedel ...	»	1,127,000: —	»	3,500,000: —

Tullverket.

[3.] *Tullverket.*

I underdånig skrifvelse den 20 sistlidne november har generaltullstyrelsen afgifvit förslag till tullverkets stater för år 1901.

Vid afgifvandet af detta förslag, har generaltullstyrelsen ansett sig först böra erinra, att tullverkets nuvarande stater i väsentliga delar syntes tarfva en mera omfattande granskning än den, hvars resultat styrelsen nu hade att framlägga. Mellan tillkomsten af 1876 års aflöningsstat för tullverkets lokalförvaltning, hvarmed den senast faststälda aflöningsstaten i allt hufvudsakligt, hvad grunderna anginge, öfverensstämde, samt närvarande tidpunkt låge nemligen en period af så pass betydande utsträckning, att, äfven om den varit af mindre genomgripande betydelse, med hänsyn till rörelsens utveckling och tullagstiftningens

ordnande, än hvad förhållandet varit, densamma i allt fall kunde antagas hafva så omgestaltat de förhållanden, hvilka vore bestämmande för tullverkets verksamhet å de särskilda orter, der den lokala förvaltningen vore förlagd, att anordningar, hvilka vid periodens början finge anses hafva varit än så väl afpassade efter dåvarande förhållanden, nu näppeligen kunde tänkas vara tillfredsställande. Nya kommunikationsleders tillkomst och lokala förändringar i industriela eller kommersiela förhållanden hade föranledt, att tullplatser, hvilka för två eller tre årtionden sedan voro af mindre betydelse och derföre, hvad tullpersonalens både antal och aflöning beträffade, tilldelades en mera underordnad ställning, numera måste räknas bland landets vigtigare import- eller exportorter och i följd deraf stälde väsentligt ökade kraf på tullverket med hänsyn till tullförvaltningsgöromålens nöjaktiga handhafvande. Å andra sidan funnes ock platser, hvilkas handel och sjöfart på utlandet vid tiden för tillkomsten af 1876 års stat voro jemförelsevis vida mera betydande än nu. Denna omständighet hade väl, åtminstone i mera framträdande fall, delvis beaktats vid de partiela jemkningar, som tullverkets stater under åren undergått. Dervid hade dock i allmänhet hänsyn tagits endast till personalens antal. Frågan huruvida aflöningen kunde hafva varit lämpad efter de ändrade förhållandena på platsen hade deremot endast i ringa omfattning varit föremål för undersökning. Följden hade också blifvit, att tullverkets stater i flera afseenden företedde ojemnheter, och säkerligen hade dessa i sin mån medverkat till de klagomål, som under senare tid försports från tullpersonalens sida, och hvilka icke uteslutande finge antagas bero vare sig på den allmänna prisstegringen eller derpå, att den utomordentligt stegrade rörelsen gjort tullverkets arbetskrafter på de flesta större platser mer eller mindre otillräckliga och i följd deraf arbetsbördan allt mera tryckande. Vidare hade ock å vissa platser, som städse utmärkt sig för liflig rörelse, denna under senare tid ökats i den grad, att fråga kunde vara, huruvida den erforderliga tillökningen af personalen på dessa platser icke borde förbindas med större eller mindre ändringar i den där förlagda tullförvaltningens organisation.

Till stor del vore dessa och dermed i närmaste samband stående förhållanden af mera invecklad art och af större omfattning, än att deras skärskådande med erforderlig omsigt och noggranhet kunde medhinnas i sammanhang med den utredning, hvarpå styrelsens årliga förslag beträffande statsregleringen hvilade, helst som vid de förslag, hvartill en sådan mera omfattande granskning kunde föranleda, äfven borde tillses, om och i hvad mån förändrade förvaltningsgrundsatser vunnit

tillämpning i de under senare tid tillkomna stater för andra förvaltande verk. Styrelsen ansåge derföre nödigt, att åt frågan gåfves den mera allsidiga behandling, som kunde åstadkommas af en på lämpligt sätt sammansatt komité; och ville styrelsen i sammanhang härmed anmäla, att ett flertal till styrelsen från underlydande myndigheter eller enskilde befattningshafvande inom verket nu inkomna förslag eller petitioner rörande ändringar i staterna befunnits vara af den beskaffenhet, att de syntes böra behandlas af den ifrågasatta komitén, i följd hvaraf styrelsen låtit med deras vidare handläggning anstå.

En annan fråga, som äfven syntes generaltullstyrelsen böra för sin definitiva lösning till komitén öfverlemnas, vore, huruvida och i hvad mån de under sista tiden allmänt förhöjda lefnadsomkostnaderna icke redan i och för sig påkallade någon förbättring i aflöningsförmåner för tullverkets personal i allmänhet och särskildt för vissa grupper deraf. Att ett verkligt och oafvisligt behof i detta afseende förelåge, kunde styrelsen vitsorda. Talrika till styrelsen under år 1899 inkomna framställningar från bemälda personal innehölle otvetydiga vittnesbörd derom.

Äfven om generaltullstyrelsen sålunda ansett sig kunna förutsätta, att Eders Kongl. Maj:t skulle finna skäl att åt en komité uppdraga att granska tullverkets stater samt afgifva förslag till de förändringar i dessa stater hvilka kunde anses af omständigheterna påkallade, hade styrelsen likväl trott, att utan afbidan å resultatet af en sålunda anordnad utredning väsentliga ändringar i dessa stater redan nu skulle kunna företagas. Vissa behof vore nemligen af den uppenbara beskaffenhet, att någon tvekan om deras förefintlighet icke syntes kunna ifrågakomma, på samma gång som deras afhjelpande uppenbarligen icke skulle på något sätt verka hinderligt för de förslag, hvartill den förutsatta komitéutredningen kunde föranleda; och gälde detta så väl om utjemnandet af vissa oegentligheter i nuvarande stat som ock om inrättandet af vissa nya tjenstebefattningar, hvilka befunnits erforderliga samt otvifvelaktigt lika väl kunde inpassas i en blifvande förändrad stat som i den nuvarande.

Efter förutskickande af dessa anmärkningar har generaltullstyrelsen redogjort för de ändringar i nu gällande stater, styrelsen i nyss antydda afseende funnit behöfliga; och har styrelsen dervid, under erinran att, ehuru aflöningen vid de föreslagna nya tjensterna icke kunnat upptagas med andra belopp, än som för enahanda befattningar nu vore i stat bestämda, detta ingalunda innebure, att styrelsen i hvarje fall funnit samma aflöning afpassad efter nuvarande förhållanden och att icke en möjligen förestående lönereglering borde omfatta äfven de eventuelt blifvande nya tjensterna, beträffande

Aflöningsstaten

Aflöningsstaten. Generaltullstyrelsens kanslibyrå.

anfört, att, i enlighet med löneregleringskomiténs den 12 oktober 1876 afgifna underdåniga betänkande och förslag angående lönereglering för generaltullstyrelsen, en af de tre notariebefattningarne å kanslibyrån blifvit i 1879 års stat indragen. Sedan dess hade byråns å ordinarie stat uppförda personal utgjorts af, förutom byråchefen, en sekreterare, en registrator och aktuarie samt två notarier, hvartill kommit till och med år 1897 en och derefter två amanuenser. Besinnade man, i hvilken omfattning tullverkets göromål i allmänhet ökats under de två sista årtiondena, syntes det ligga i öppen dag, att äfven göromålen inom centralverket måste hafva i synnerligen hög grad tilltagit. Att denna tillväxt i arbetsbördan fallit icke minst på de å kanslibyrån anstälde tjenstemännen, vore väl äfven tydligt, om man tillsåge, hvilka göromål på dem ankomme. Enligt § 17 af den för styrelsen gällande instruktion skulle, utom det biträde, kanslibyråchefen påkallade för handläggningen af de till hans byrå hörande ärenden, bemälde tjenstemän åligga: dels förandet af styrelsens protokoll, dels uppsättandet af alla de från styrelsen eller dess byråer utgående expeditioner, till hvilka koncept icke aflemnades af ledamöterna, äfvensom, sedan expeditionerna blifvit renskrifna och undertecknade, deras afsändning eller utlemning, och dels förandet af diarier med register samt skyldigheten att dessa jemte styrelsens arkiv och bibliotek i god ordning förvara.

Särskildt hade det alltjemt växande antalet utgående skrifvelser vållat svårighet för byråns tjenstemän att medhinna sina åligganden. Sådana skrifvelser, expedierade från styrelsen — deri således icke inberäknade vare sig de från byråerna direkt utgående, ej heller expeditioner, hvilka, såsom till exempel beslut om tullfritt utlemnande af reimporterade varor, meddelades vederbörande tullförvaltningar genom påskrift å handlingarna i målet — hade från 1,673 år 1879, eller det första året efter embetsverkets nuvarande organisation, stigit till 3,525 år 1898. För jemförelses skull kunde tilläggas, att antalet nummer i styrelsens diarium för inkommande mål utgjorde 3,995 år 1879 och 7,117 år 1898. Dessa senare siffror angåfve emellertid icke exakt antalet inkomna mål, i det att vissa grupper af likartade mål, bland hvilka kunde nämnas framställningar beträffande reglering af tullverkets stater, ansökningar om fattigpension, anmälningar om verkstälda beslag, personallistor samt diverse förteckningar och rapporter, upptoges under gemensamt, en

gång för hela året upplagdt nummer. Till ytterligare belysning af frågan meddelades en närmare utredning af målens beskaffenhet för sistnämnda år genom deras sammanförande i följande hufvudgrupper:

1) Kongl. bref, remisser, skrifvelser från statsdepartementen	145
2) Tjenstetillsättningar, tjenstledighet, semester, förordnanden, antagningar, afförande ur personallista, inkallning	1,619
3) Tullbehandlingsfrågor (klagomål och underställningar)	330
4) Utslag, rapporter om stämningar, förseelser mot tullförfattningarna, frågor angående origtig ursprungsbeteckning	237
5) Ansökningar rörande lossning och lastning, om tullsigillering vid in- eller utförsel, om restitution af tull vid återutförsel, tullfrihet vid återinförsel, anstånd med återutförsel m. m. dylikt	2,333
6) Nybyggnader, syner, reparationer, anskaffande af diverse persedlar	160
7) Skeppsmätningsfrågor (afgiftsfrihet, origtig mätning, anstånd med mätning m. m. dylikt)	71
8) Anmärkningar vid journalerna	25
9) Reqvisition af penningar, räkningar, ersättningar, gratifikationer, anordningar och assignationer, depositioner	1,050
10) Diverse (restitution af andra umgälder än tull, framställningar från myndigheter eller enskilda personer om diverse, reklamationer m. m.)	1,147
Summa	7,117.

I den mån antalet utgående expeditioner sålunda blifvit allt större, hade den del deraf, styrelsens sekreterare vid sidan af öfriga honom åliggande göromål hunnit uppsätta, naturligen snarare minskats än ökats, och då notariernas bestyr med expeditionernas kollationering och afsändning numera upptoge en väsentlig del af arbetstiden på tjensterummet, hade återstoden, äfven med frånräknande af dem, till hvilka ledamöterna sjelfva aflemnat koncept, lika naturligt icke kunnat af notarierna medhinnas, utan till stor del måst till uppsättning öfverlemnas åt den eller dem, som bestridt amanuenstjenstgöringen, hvilkas tid och arbete derigenom tagits i anspråk i en omfattning, som ingalunda kunde anses berättigad med hänsyn till det arfvode af 1,200 kronor om året, som för sådan tjenstgöring åtnjötes. Styrelsen ansåge derföre, att den minsta förstärkning i byråns arbetskrafter, som nu kunde ifrågasättas, vore notarietjensternas ökning till samma antal som före år 1879 eller från två till tre.

Generaltullstyrelsens revisionsbyrå.

Äfven å revisionsbyrån hade behof af ökade arbetskrafter gjort sig oafvisligt gällande. Den ordinarie personalen å denna byrå utgjordes äfven af samma antal tjenstemän som år 1879, nemligen, förutom byråchefen, en revisor och statistiker samt sex revisorer. Huru emellertid det egentliga revisionsarbetet under de två sista årtiondena tillväxt, kunde bäst bedömas af tullförvaltningarnas till omfånget alltjemt växande journaler med tillhörande verifikationer. Sålunda omfattade de inkommande tulljournalerna för år 1879 endast 11,850 ark och tillhörande verifikationshäften utgjorde 1,789, under det att år 1898 ifrågavarande journalers arkantal utgjorde icke mindre än 20,454 och verifikationshäftenas antal 3,485. En förhållandevis icke mindre ökning i byråns arbete hade förorsakats af den omständighet, att under de senare åren inom landet uppstått en mängd industrier, som för sina tillverkningar använde utländska tullpligtiga materialier, för hvilka tullrestitution vid tillverkningarnes utförsel medgåfves. Det ålåge nemligen byrån att öfvervaka, det alla för sådan restitutions åtnjutande föreskrifna vilkor och kontrollbestämmelser behörigen iakttoges. För att det sålunda ökade arbetet måtte kunna i behörig tid medhinnas och på ett tillfredsställande sätt utföras, funne styrelsen nödigt, att byråns personal ökades med minst två nya revisorer.

Lokalförvaltningen. Stockholm.

Beträffande den lokala tullförvaltningen och då först den i *Stockholm* hade styrelsen i sitt förslag till reglering af tullverkets stater för år 1900, anmärkt, hurusom förhållandena i hufvudstaden, der förtullningsgöromålen i första hand vore fördelade mellan flera, vidt skilda tullafdelningar, så väsentligt afveke från förhållandena öfver allt annorstädes inom landet, der förtullningsbestyren ännu i allt hufvudsakligt vore koncentrerade i och omkring en enda tullhusbyggnad, att någon egentlig jemförelse icke kunde ifrågakomma mellan denna stad och andra tullplatser. Nyssberörda för Stockholm utmärkande förhållande grundade alldeles särskilda kraf på tullverkets å stat uppförda tjenstemannapersonal derstädes, icke blott hvad antalet beträffade, utan äfven med afseende å tjenstegrad, då väl såsom regel borde gälla, att föreståndarne för de särskilda, å olika ställen inom staden belägna tullafdelningarna, hvilka alla utgjorde filialer af hufvudtullförvaltningen vid Skeppsbron, icke lämpligen kunde väljas bland första gradens tjenstemän. Antalet tjenstemän hos de afdelningar af lokalförvaltningen i Stockholm, hvilka på antydda sätt arbetade på flera olika lokaler, nemligen tullkammaren och packhusinspektionen, hade visserligen under det sistlidna årtiondet ökats, tullkammarens med tre kammarskrifvare

samt packhusinspektionens med två kontrollörer och tre kammarskrifvare, men icke desto mindre vore tjenstemännens antal med hänsyn till förtullningslokalernas antal otillräckligt, för att göromålen tillförlitligen skulle kunna af dem uppbäras, och, hvad beträffade grundsatsen att tullafdelningarnas föreståndare i regeln icke borde vara af lägre grad än kontrollör, hade upprätthållande af denna grundsats icke alltid varit möjligt med den dåvarande personalen. På grund deraf syntes det styrelsen nödigt att redan då och utan afvaktan å de nya förhållanden, som kunde komma att inträda i följd af nya tullokalers anskaffande, och hvilka otvifvelaktigt komme att föranleda mera vidtgående kraf från styrelsens sida på ökad personal, föreslå inrättande af ett antal nya tjenster för tullkammaren och packhusinspektionen i Stockholm.

Hvad tullkammaren i Stockholm beträffade, hade styrelsen på ytterligare anförda skäl föreslagit förstärkning af dess personal med två andre kontrollörer. Ehuru af Eders Kongl. Maj:t biträdt, hade detta förslag icke vunnit bifall af Riksdagen, som i underdånig skrifvelse den 14 maj 1899 angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjunde hufvudtitel rörande denna fråga meddelat, att inrättandet af berörda befattningar synts Riksdagen böra tills vidare anstå; att, enligt hvad af det statsverkspropositionen bilagda statsrådsprotokollet öfver finansärenden den 13 januari samma år inhemtades, någon sådan förstärkning i personalen då icke blifvit af tullkammaren i sammanhang med den förestående regleringen af dess stat ifrågasatt; att, då förändrade anordningar i afseende å tullokalerna i hufvudstaden vore att under den närmaste tiden motse, dessa anordningars vidtagande torde böra afvaktas före inrättande af tjenster, som icke syntes vara af förhållandena oafvisligen påkallade, samt att Riksdagen följaktligen ansåge, att antalet nya kontrollörer i andra lönegraden borde nedsättas från de i statsrådsprotokollet upptagna fem till tre.

Ehuru den fullständiga förändring, hvilken, hvad stora tullhuset vid Stockholms Skeppsbro beträffade, antagligen vore att i en snar framtid motse, ännu icke påbörjats, vore dock, enligt hvad generaltullstyrelsen meddelade, åtgärder redan under utförande för en provisorisk utvidgning af tullkammarens i sagda byggnad inrymda lokal, hvartill komme, att utvidgning af tullhuset vid Stadsgårdshamnen jemväl för närvarande páginge. Vid detta förhållande och då tullkammaren numera hos styrelsen anmält behofvet af sådan ändring i dess stat, att dels två andre kontrollörer derå uppfördes för anställning såsom föreståndare för tullkammareafdelningarne vid Stadsgårdshamnen och å

Blasieholmen, dels fyra ständiga biträden blefve anstälda vid tullkammaren för tjenstgöring såsom kammarskrifvare, dels ock två nya kammarvaktmästaretjenster inrättades, hade styrelsen icke kunnat underlåta att ånyo upptaga frågan om ökning af den vid tullkammaren tjenstgörande personalen. Styrelsen funne sig dervid, med anmälan att någon ändring i tullokalerna å Blasieholmen icke för närvarande vore ifrågasatt, böra erinra om det redan vid afgifvande af förslaget till stat för år 1900 anmärkta förhållandet, att den vid tullafdelningarna vid Stadsgårdshamnen och å Blasieholmen inflytande uppbörd numera uppginge till betydande belopp. Så utgjorde densamma under år 1898 ej mindre än 2,702,192 kronor på det förra stället och 1,017,354 kronor på det senare. Med afseende härå vore styrelsen fortfarande af den åsigt, att tullkammaregöromålen å dessa platser, med hvilka göromål äfven uppbörden i första hand af der debiterade afgifter vore förenad, icke lämpligen kunde, såsom hittills måst ske, anförtros åt en lägsta gradens tjensteman.

Hvad tullkammarens nu gjorda anmälan i öfrigt beträffade, ansåge sig styrelsen för att styrka dess befogenhet endast behöfva hänvisa till det förhållandet, att antalet till ständig tjenstgöring mot dagtraktamente vid tullkammaren inkallade extra ordinarie kammarskrifvare år 1899 uppgått till lägst två, under februari månad, men å andra tider till vida mera och under maj månad till ej mindre än elfva, äfvensom dels att under en längre följd af år en inkallad extra ordinarie betjent ständigt biträdt vid uppassningen å tullkammaren och uppbördskontoret, hvilka begge tullförvaltningsafdelningar betjenades af den å tullkammarens stat uppförda kammarvaktmästaren, dels ock att de alltjemt ökade göromålen vid Stadsgårdshamnen nödvändiggjorde anställandet af en särskild kammarvaktmästare för tullkammareafdelningen derstädes. Under sådana omständigheter och då det icke syntes styrelsen lämpligt att öka antalet af de vid tullkammaren mot årligt arfvode tjenstgörande så kallade biträdande kammarskrifvarne, hvilka nu vore två, funne styrelsen nödigt, att de ordinarie kammarskrifvarnes vid tullkammaren antal ökades med åtminstone två samt att antalet å tullkammarens stat uppförde kammarvaktmästare likaledes ökades med två.

Genom ofvan omförmälda åtgärder för provisorisk utvidgning af tullkammarens lokal i stora tullhuset i Stockholm skulle, enligt styrelsens åsigt, äfven kunna tillgodoses det sedan lång tid tillbaka förefintliga behofvet af beredande åt uppbördskontoret af så pass stor lokal, att två kassor kunde der anordnas för mottagande af tulliqvid, hvar-

igenom i någon mån den trängsel och tidsutdrägt, hvaröfver nu så många klagomål anfördes, skulle kunna besparas den trafikerande allmänheten. Emellertid förutsatte detta en ökning af den å kontoret anstälda personal, hvilken, för närvarande bestående af en tullförvaltare och en kammarskrifvare, räckte till endast för en kassa; och frågan syntes styrelsen kunna lämpligast och med minsta kostnad ordnas så, att, för ombesörjande af uppbörden vid den andra kassan, å kontorets stat uppfördes, jemte ytterligare en kammarskrifvare till biträde, såsom föreståndare en tjensteman, benämnd uppbördskassör och med samma aflöning som andre kontrollörerne vid tullkammaren, hvilken tjensteman skulle för hvarje dag redovisa uppbörden vid kassan till den för kontorets hela uppbörd fortfarande i sista hand ensam ansvarige uppbördstullförvaltaren.

Från och med år 1881 hade å konfiskations- och kassörskontorets i Stockholm stat varit uppfördt arfvode till en biträdande kammarskrifvare. Att den ende ordinarie tjenstemannen vid kontoret, tullförvaltaren, vore i behof af ett biträde, hade under den tid, som sedan nämnda år förflutit, till fullo bekräftats. De göromål, som måste anförtros åt bemälda biträde, vore dock både med afseende å beskaffenheten och omfånget numera så betydande, att de med skäl kunde grunda anspråk på den bättre inkomst och säkrare ställning, som en befattning på ordinarie stat medförde. Härtill komme, att bristen på en andre ordinarie tjensteman vid kontoret understundom medfört svårighet att anskaffa lämplig ställföreträdare för tullförvaltaren, då denne varit förhindrad att tjenstgöra. Styrelsen ansåge derföre, i likhet med kontoret, angeläget vara, att en ordinarie kammarskrifvare blefve derstädes anstäld.

Packhusinspektionen i Stockholm hade, oaktadt så nyligen som år 1899 anslag beviljats för uppförande å inspektionens stat af tre kontrollörer, fem kammarskrifvare och två vaktmästare, likväl sett sig nödsakad att ånyo hemställa om vidtagande af åtgärd för ökning af den vid inspektionen anstälda personal. Härtill hade, utom den alltjemt ökade trafiken, som icke minst på denna tullförvaltningsafdelnings arbetskrafter stälde stora kraf, särskildt bidragit det pågående arbetet med utvidgning af tullpackhuset vid Stadgårdshamnen, hvilket arbete väntades blifva fullbordadt under innevaraade år. Derstädes skulle då, enligt inspektionens åsigt, erfordras, jemte det antal kammarskrifvare, som rörelsens mer eller mindre betydande omfattning under olika delar af året kunde påkalla, en föreståndare, hvilken inspektionen förmenat böra tilldelas samma aflöning som kontrollörerne på tullkammaren och

nederlagskontoret, samt närmast under honom, förutom den kontrollör, som för närvarande vore derstädes anstäld, ännu två tjenstemän af denna grad. Dessutom skulle, jemte den nuvarande vaktmästaren, erfordras tre nya sådana betjente. Slutligen hade inspektionen ock anmält behofvet af ytterligare tre kontrollörer för anställning såsom föreståndare, en för expeditionen å Riddarholmen, en för tullafdelningen vid centralbangården samt en för vin- och spritexpeditionen vid tullpackhuset å Skeppsbron.

För sin del kunde styrelsen icke finna, att den ifrågasatta föreståndaren för packhuset vid Stadsgårdshamnen, hvilken tjensteman borde vara underordnad inspektionens begge föreståndare, kunde tilldelas högre grad än förste kontrollör, i likhet med den inspektionens föreståndare närmast underlydande tjenstemannen i packhuset vid Skeppsbron, om ock den nuvarande aflöningen för förste kontrollörerne finge anses allt för låg i förhållande till de anspråk, som måste ställas å dessa tjenstemän. Styrelsen ansåge derföre, att för ofvan angifna ändamål hos inspektionen borde anställas ytterligare en förste kontrollör. Beträffande åter de begärda fem kontrollörerne ansåge styrelsen, att antalet borde kunna nedbringas med två, hvilka, åtminstone under närvarande förhållanden, syntes kunna ersättas med kammarskrifvare. Vid sådant förhållande skulle äfven antalet af de hos inspektionen anstälde kontrollörer — hvilket på grund af de många särskilda tullafdelningar, der förtullningsgöromålen i Stockholm handlades, måste vara, äfven relativt, större än på någon annan tullplats — blifva lämpligare afpassadt i förhållande till antalet kammarskrifvare, hvilket senare skulle komma att uppgå till sexton, under det kontrollörerne blefve elfva. Hvad slutligen anginge de tre vaktmästarne, ansåge sig styrelsen, för att styrka behofvet af dem, kunna inskränka sig till att upplysa, att under år 1899 minst fem, men oftast omkring tio extra ordinarie vaktmästare varit till ständig tjenstgöring mot dagtraktamente inkallade hos inspektionen.

I afseende å tillväxten af göromålen vid nederlagskontoret i Stockholm erinrade generaltullstyrelsen, att, då under åren 1867—1871 endast en journal fördes för alla å nederlag derstädes liggande varor och då sedermera under åren 1875—1887 ännu två journaler, en för s. k. torra och en för s. k. våta varor, voro tillräckliga, hade den alltjemt tilltagande nederlagsrörelsen sedan år 1888 kräft tre särskilda journaler, två för torra och en för våta varor. Också hade debiterade uppbörden för förtullningar från nederlag i Stockholm ökats från 2,598,000 kronor år 1867 till 6,028,000 kronor år 1898. Förhållandet mellan dessa belopp ensamt angåfve dock icke verkliga tillväxten i kontorets af nederlags-

rörelsen förorsakade arbete. Den, hvad Stockholm beträffade, redan före tillkomsten af nu gällande tullstadga genomförda ändring i stadgandena om nederlag, att varuuttagningar med åtnjutande af anstånd med belöpande tullafgifters erläggande icke vidare behöfde såsom förut ske i förhållande till de »med samma lägenhet» inkomna varor af samma slag, utan finge bero af uttagarens behållning å nederlaget, oafsedt de olika lägenheter, med hvilka införseln egt rum, hade vållat en ansenligt ökad arbetsbörda, hvilket bäst framginge af det förhållande, att, då de särskilda posterna af i Stockholm förtulladt nederlagsgods år 1871 utgjorde endast 12,300, hade desamma år 1875 stigit till 20,000, hvarefter de än vidare ökats, så att de år 1898 uppgingo till 42,800. Härtill komme dessutom en under årens lopp utomordentligt stegrad transitrörelse, som kräfde en särskild expedition, till hvilken icke någon af de ordinarie tjenstemännen nu kunde afstås, utan som måste anförtros åt en biträdande kammarskrifvare.

Kontorets personal hade nemligen efter år 1875 föga förstärkts. Enligt nämnda års stat utgjordes densamma af en tullförvaltare, en kontrollör, två kammarskrifvare, en öfveruppsyningsman och en biträdande kammarskrifvare. Sedermera hade härtill kommit en kammarskrifvare och af styrelsen beviljats arfvode till ännu en biträdande kammarskrifvare. Naturligtvis hade vid sådant förhållande personalen måst förstärkas med inkallade extra ordinarie kammarskrifvare; och kontoret hade i en hos styrelsen gjord framställning om ökade arbetskrafter, erinrat, hurusom under de senaste sjutton åren en extra ordinarie kammarskrifvare ständigt tjenstgjort å kontoret mot dagtraktamente. Med afseende härå och då det måste anses olämpligt, att tillgång till en ordinarie tjenstemans anställande vid transitexpeditionen saknades, syntes det styrelsen uppenbart, att kontorets ordinarie personal nu borde förstärkas med en tjensteman, men styrelsen ansåge ock, att det ifrågavarande behofvet icke borde tillgodoses genom inrättande af en tjenst i lägsta graden. Dels syntes det vara i sin ordning, att vid en hvar af de tre nederlagsexpeditionerna vore anstäld en tjensteman af högre grad, hvilket för närvarande, då endast två sådana tjenstemän funnes, icke läte sig göra, och dels finge det, då redan tre kammarskrifvare funnes å kontoret anstälda, anses billigt, att genom den ifrågasatta tjenstens inrymmande i andra graden en möjlighet bereddes dessa kammarskrifvare till befordran, hvartill med afseende å göromålens beskaffenhet icke synnerligen stor utsigt för dem förefunnes å annan tullförvaltningsafdelning. Styrelsen ansåge derföre skäligt, att en andre kontrollörstjenst blefve å kontorets stat uppförd, vid hvilket förhållande en af de

nuvarande kammarskrifvarne skulle blifva disponibel för transitexpeditionen.

Enligt hvad sålunda anförts ansåge styrelsen att för behöflig förstärkning af lokaltullförvaltningen i Stockholm kräfdes inrättande af följande nya tjenster, nemligen för anställning å tullkammaren: 2 andre kontrollörer, 2 kammarskrifvare och 2 kammarvaktmästare, å uppbördskontoret: 1 uppbördskassör och 1 kammarskrifvare, å konfiskations- och kassörskontoret: 1 kammarskrifvare, vid packhusinspektionen: 1 förste kontrollör, 3 kontrollörer, 2 kammarskrifvare och 3 vaktmästare samt å nederlagskontoret: 1 andre kontrollör; och ville styrelsen härvid erinra, att, enligt nuvarande stat, aflöningen såväl för kontrollör vid packhusinspektionen som ock för andre kontrollörer, hvarmed den föreslagne uppbördskassören skulle likställas, utginge enligt hvad som gälde för kontrollörstjenst i andra lönegraden, under det att förste kontrollör vid packhusinspektionen åtnjöte aflöning såsom kontrollör i tredje lönegraden samt att kammarskrifvarne i Stockholm vore uppförda i andra lönegraden och vaktmästarne vid dervarande packhusinspektion i fjerde lönegraden.

Gefle.

Sedan 1850-talet hade den vid tullkammaren i *Gefle* anstälda personal ökats endast med en tjensteman, nemligen en kammarskrifvare. Uppbörden derstädes hade under tiden mer än tiodubblats. Det vore under sådana omständigheter lätt förklarligt, att numera svårighet mötte att med denna personal tillfredsställande bestrida de vid tullkammaren förefallande göromål. Särskildt vore det, enligt hvad tullkammaren anmält, icke möjligt för tullförvaltaren, hvars tid helt upptoges å tullkammaren vid bestyren med uppbörd, journalsföring, skriftvexling m. m., att egna någon uppsigt åt de vigtiga packhusgöromålen, utan komme dessa att hvila å öfveruppsyningsmannen. Men jemte det att å en så betydande importort, som Gefle numera vore med en uppbörd af öfver en och en half million kronor i tullmedel, det näppeligen kunde anses annat än oegentligt, att de till grund för tulluppbörden liggande tullbehandlingsbestyren helt och hållet berodde på en tullbetjent utan något egentligt öfvervakande af tjensteman, blefve öfveruppsyningsmannen med den nuvarande anordningen alldeles dragen ifrån sina åligganden såsom bevakningsbefäl. Styrelsen ansåge derför högst nödigt, att en särskild tjensteman för tjenstgöring i packhuset blefve uppförd å tullkammarens stat, och syntes denne såväl med afseende derå, att han borde närmast under tullkammareföreståndarne utöfva chefsskapet öfver den i packhuset tjenstgörande personal, som ock på grund af göromålens omfång och ansvar böra blifva en andre kontrollör med samma

aflöning, som åtnjötes af den i packhuset i Malmö tjenstgörande andre kontrollören d. v. s. kontrollör i andra lönegraden.

Göteborg. Sedan, på grund af Eders Kongl. Maj:ts i nådigt bref den 5 mars 1897 lemnade tillstånd till anordnande af en förtullningslokal vid nya Masthuggskajen i *Göteborg*, särskildt tullhus blifvit derstädes af nämnda stad uppfördt, hade, på underdånig framställning angående anställande vid ifrågavarande nya tullafdelnings tullkammare- och packhusexpeditioner af erforderlig tullpersonal, Eders Kongl. Maj:t för sådant ändamål genom nådigt bref den 7 sistlidne juli bemyndigat generaltullstyrelsen att genom förordnanden, gällande tills vidare, tillsätta å tullkammarens i Göteborg stat en andre kontrollörstjenst, två kammarskrifvaretjenster och en kammarvaktmästaretjenst samt å packhusinspektionens derstädes stat en första kontrollörstjenst, två kontrollörstjenster, tre kammarskrifvaretjenster och två vaktmästaretjenster med rätt för dem, som sålunda förordnades, att åtnjuta enahanda aflöning, som i tullförvaltningens i Göteborg stater vore för motsvarande tjenster anvisade.

Sagda nya, provisoriskt bestämda tjenster funne styrelsen nu böra å stat uppföras; men derutöfver erfordrades, enligt hvad hos styrelsen blifvit anmäldt, ytterligare förstärkning af lokaltullförvaltningens i Göteborg personal.

Redan sommaren 1899 hade, i sammanhang med framställning om den för packhusexpeditionen i förutnämnda nya tullhusbyggnad erforderliga personal, packhusinspektionen i Göteborg hemstält om förstärkande af den inspektionen underlydande, för annan tjenstgöring afsedda tjenstemannapersonal med en kontrollör, afsedd att, bland annat, utöfva tillsyn öfver tullbehandlingen i varuskjulen, samt sex kammarskrifvare, hvilken framställning då emellertid icke föranledde någon annan åtgärd, än att inspektionen hänvisades att vid den tidpunkt, då frågan om förslag till eventuela ändringar i lokalförvaltningens i Göteborg stat år 1899 borde till vederbörande ingifvas, inkomma med den förnyade framställning i ämnet, som af dåvarande förhållanden kunde påkallas. I sin nu till tulldirektören ingifna framställning hade inspektionen förmält, att inspektionen vid närmare öfvervägande kommit till den öfvertygelse, att de vigtiga vägningarne i de sex förefintliga varuskjulen kräfde en tjensteman af kontrollörsgrad åtminstone i hvartannat skjul, i följd hvaraf inspektionen nu ansåge, att den ifrågasatta förstärkningen af personalen borde utgöras af tre kontrollörer och fyra kammarskrifvare. Inspektionens framställning, såvidt antalet deri äskade nye tjenstemän anginge, hade biträdts af tulldirektören i Göteborg,

hvilken deremot icke ansett sig ega anledning ifrågasätta, att mer än en af de ifrågavarande tjenstemännen, på sätt inspektionen tidigare föreslagit, tilldelades kontrollörsgrad.

Gent emot den under omedelbar tjensteutöfning vunna erfarenhet, som af inspektionen åberopats till stöd för ändringen i dess tidigare förslag, tilltrodde sig styrelsen så mycket mindre att förorda någon annan fördelning mellan de olika tjenstemannagraderna af de sju erforderliga nya tjensterna, än den af inspektionen förordade, som, med fästadt afseende å olika lokala förhållandens kraf, styrelsen funne, att enligt inspektionens nuvarande förslag, jemfördt med härofvan framstälda förslag rörande packhusinspektionens i Stockholm stat, förhållandet mellan antalet tjenster i kontrollörs- och i kammarskrifvaregrad vid de begge inspektionerna skulle blifva någorlunda lika. Enligt styrelsens åsigt borde således de ifrågasatta sju nya tjensterna å stat uppföras och tilldelas kontrollörs- och kammarskrifvaregraderna med tre i den förra och fyra i den senare.

Vid ännu en af lokaltullförvaltningsafdelningarna i Göteborg erfordrades ökad tjenstemannapersonal, nemligen vid konfiskations- och kassörskontoret, der, likasom vid motsvarande afdelning i Stockholm, för närvarande utom tullförvaltaren tjenstgjorde endast en biträdande kammarskrifvare. Kontoret hade nu i en af tulldirektören tillstyrkt framställning på grund af mängden och beskaffenheten af de göromål, hvilka kontoret hade att handlägga och deri en betydlig ökning under de senaste tio åren egt rum, hemstält, att i stället för det till berörda biträdande kammarskrifvarebefattning af styrelsen anslagna arfvode en ordinarie kammarskrifvaretjenst måtte varda å stat uppförd; och då ungefär samma behof af en dylik tjenst förefunnes här som vid konfiskations- och kassörskontoret i Stockholm, vore enligt styrelsens åsigt den ifrågasatta ändringen betingad af trafikens utveckling och förhållandena i öfrigt, i följd hvaraf ytterligare en för lokalförvaltningen i Göteborg afsedd kammareskrifvaretjenst syntes böra inrättas.

Slutligen erfordrades äfven tillökning i den vid tullbevakningen i Göteborg anstälda personal. Denna förstärktes visserligen senast år 1894 med tio vaktmästare, men detta oaktadt hade det i följd af trafikens ständiga tillväxt befunnits nödigt att, för upprätthållande af bevakningen åliggande göromål, hvartill äfven hörde tillsyn å nederlags- och transitrörelsen, i tjenstgöring använda ett ansenligt antal inkallade extra ordinarie betjente, hvilket behof alltjemt stegrats, så att, enligt hvad upplyst blifvit, medan antalet i daglig tjenstgöring inkallade extra ordinarie vaktmästare år 1895 utgjorde 23, medeltalet af dagligen an-

vända dylika extra biträden år 1898 uppgått till 29 samt under 1899 års åtta första månader till 32. Vid sådant förhållande funne styrelsen, i likhet med tullbevakningsinspektionen och tulldirektören, att minst tio nya vaktmästaretjenster borde vid ifrågavarande bevakning inrättas.

Sammanlagda antalet af de nya tjenster, som erfordrades vid lokaltullförvaltningen i Göteborg, skulle sålunda blifva, för anställning å tullkammaren: 1 andre kontrollör, 2 kammarskrifvare och 1 kammarvaktmästare, vid packhusinspektionen: 1 förste kontrollör, 5 kontrollörer, 7 kammarskrifvare och 2 vaktmästare, å konfiskations- och kassörskontoret: 1 kammarskrifvare samt vid tullbevakningen: 10 vaktmästare; och erinrade styrelsen härvid, att enligt nuvarande stat förste och andre kontrollörsbefattningarne, likasom ock kontrollörstjensterna i packhuset, vore i aflöningshänseende likstälda med motsvarande tjenstebefattningar vid lokalförvaltningen i Stockholm, hvilket äfven vore förhållandet med afseende å kammarskrifvare- och vaktmästaretjensterna.

Strömstad. Då, efter mellanrikslagens upphörande ett antal nya gränsridaretjenster inrättades vid riksgränsen mot Norge, först på förordnande och sedermera från och med år 1899 å stat, anstäldes vid den del af gränsen, som låg inom *Strömstads* tullkammaredistrikt, fem dylika bevakningsbetjente utöfver det förut varande antalet af fyra ordinarie och en tillförordnad, hvilken sistnämnde jemväl blef å 1899 års stat uppförd. Af de nye tjensteinnehafvarne posterades en vid Krokstrand invid Idefjorden och en vid Håfve vid landsvägen, som ledde till norska jernvägsstationen Præstebakke och Fredrikshald. Emellertid hade under tiden tillkommit ett nytt stenhuggeri å svenska sidan vid Idefjordens innersta bugt, tillhörigt, likasom stenhuggerierna vid Idefjorden i allmänhet, norska undersåtar, och den lifliga trafik mellan berörda plats och norska sidan af gränsen, som deraf blefve en följd, hade föranledt styrelsen att redan i slutet af år 1898 medgifva inkallandet derstädes af en extra ordinarie gränsridare till tjenstgöring. Denna tjenstgöring hade sedermera oafbrutet pågått och, då rörelsen på stället alltjemt ökats, måste densamma otvifvelaktigt äfven framdeles blifva stadigvarande. Vid sådant förhållande funne styrelsen en ny gränsridaretjenst, afsedd för Strömstads tullkammaredistrikt och, likasom öfriga å tullkammarens stat uppförda gränsridaretjenster, med aflöning i lägsta lönegraden böra inrättas.

Vidare ansåge styrelsen, i likhet med tullkammaren i Strömstad, nödigt, att kustbevakningen i tullkammarens distrikt blefve förstärkt. Med den för närvarande å stat uppförda personalen, hvilken endast vore tillräcklig till bemanning af de två nuvarande jakterna, förlagda, den

ena i Strömstad och den andra vid Hästvåm i närheten af Fjellbacka, kunde effektiv bevakning icke utöfvas öfver den lifliga utrikes trafik, som å denna del af kusten egde rum. Tullkammaren hade, såsom företrädesvis vigtigt, framhållit, att en noggrannare uppsigt anordnades öfver den sjöfart, som berörde de utanför Strömstad belägna Kosteröarna. Dels hade nemligen öboarne sjelfve samfärdsel med Danmark i och för afsättning af hummer, dervid visat sig, att de icke varit främmande för oloflig införsel af bränvin från nämnda land, och dels ginge genom Kosterfjorden ett stort antal fartyg från Norge, särskildt från Fredrikshald och Fredriksstad, till andra utrikes orter. Då dessa fartyg ofta tvingades att söka hamn under Kosterlandet, der de stundom komme att qvarligga flera dagar, tarfvade de särskild tillsyn. Sådan erfordrades också i följd af de talrika sjöfynd, som der ifrågakomme. Ännu ett skäl för dessa öars noggranna öfvervakande vore deras närbelägenhet intill de Norge tillhörande Hvaleröarne. Med afseende å dessa omständigheter ansåge styrelsen, i likhet med tullkammaren, att en tulljakt borde stationeras vid Kosteröarne under befäl af en kustvakt och med en besättning af tre kustroddare, två afsedda för jaktens manövrering och den tredje för bevakning i land under jaktens patrullering.

Dessutom hade tullkammaren hemställt om förläggande af en särskild kustbevakningspostering vid Hafstensund. Stenhuggerirörelsen, som nått en synnerligen stor utveckling utmed hela norra Bohusläns kust, vore, enligt hvad tullkammaren upplyst, icke minst liflig vid de på ömse sidor om Hafstensund belägna, i landet inskjutande Tanums- och Sannäskilarne samt Salt- och Isvikarne, der ett stort antal fartyg årligen intoge last af sten. Äfven der låge denna verksamhet nästan helt och hållet i norska undersåtars händer; och detta förhållande påkallade trägen tillsyn, att icke farkoster direkt inlöpte dit från Norge utan iakttagande af vederbörliga seglationsföreskrifter. Ett annat förhållande, som påkallade förläggande af en kustbevakningspostering invid Hafstensund, vore, att från Norge utmed kusten kommande fartyg ofta af motvind eller dimma nödgades ankra i Hafstensund, dit äfven fartyg sökte sig in utifrån hafvet för att finna hamn. Enligt tullkammarens förslag, hvilket styrelsen funne sig böra biträda, skulle ifrågavarande postering, som borde vara försedd med antingen jakt eller däckad snipa, bestå af en kustvakt och två kustroddare, af hvilka senare en skulle posteras till bevakning i land.

Af den personal, hvarmed kustbevakningen i Strömstads tullkammaredistrikt således skulle behöfva förstärkas, kunde de fem kustrod-

darne öfverflyttas från annat tullkammaredistrikt, der de kunde undvaras. De nya tjenster, hvilka för ändamålet erfordrades och hvilkas uppförande å stat nu äskades, blefve sålunda endast två kustvakttjenster till sjös.

Varberg. Alltsedan år 1883 hade vid tullkammaren i *Varberg*, der tullförvaltaren vore ende ordinarie tjenstemannen, tillika varit anstäld en biträdande kammarskrifvare; och då erfarenheten till fullo bekräftat oumbärligheten af en andre tjensteman, hade tullkammaren nu gjort framställning, att i stället en ordinarie kammarskrifvare måtte å tullkammarens stat uppföras. Härvid kunde till äfventyrs erinras, att tullkammare under tullförvaltares öfverinseende antagligen snart komme att öppnas i Borås och att en minskning i göromålen vid tullkammaren i Varberg i följd deraf kunde motses. Detta skulle dock sannolikt icke blifva förhållandet i nämnvärd grad, hvad de egentliga tullkammaregöromålen beträffade, enär det kunde förutses, att ett icke obetydligt antal försändelser komme att befordras öfver Varberg transito till Borås, och kunde det för den skull icke gerna antagas, att den ifrågasatta tjenstemannen icke fortfarande skulle komma att behöfvas. Styrelsen funne sig alltså böra tillstyrka inrättandet af berörda nya tjenst, hvilken styrelsen ansåge böra upptagas i den lägre lönegraden.

Halmstad. Jemväl tullkammaren i *Halmstad* hade anmält behof af tullkammarepersonalens ökning. Förutom de å ordinarie stat uppförde tjenstemännen, tullförvaltaren och en kammarskrifvare, tjenstgjorde dagligen, enligt hvad tullkammaren upplyst, derstädes samt i packhuset en biträdande och två extra ordinarie kammarskrifvare; och hade tullkammaren vid sådant förhållande hemstält om inrättande derstädes af en kontrollörstjenst och en kammarskrifvaretjenst.

Väl vore det sant, att uppbörden och i följd deraf äfven göromålen i Halmstad ökats ansenligt under de senare åren. Så hade uppbörden, som ännu år 1894 utgjorde endast 260,934 kronor tullmedel, stigit till 561,995 kronor år 1897 och till 667,671 kronor år 1898, men härvid vore att märka, att en ansenlig del af dessa tullmedel utgjordes af tull för spanmål, hvilken tull år 1897 uppgått till mer än 300,000 kronor. Under sådana omständigheter och då tullkammare funnes, som med vida större uppbörd ännu hade endast en föreståndare, samt frågan egde organisatorisk betydelse och för den skull lämpligen syntes böra göras till föremål för behandling vid en blifvande mera allmän granskning af tullverkets stater, ansåge sig styrelsen icke nu böra föreslå inrättandet af den ifrågasatta kontrollörstjensten. Deremot funne styrelsen sig böra understödja förslaget om en kammarskrifvares

anställande vid tullkammaren och hemstälde derföre om inrättandet af ytterligare en sådan tjenst i den lägre lönegraden.

Helsingborg.

Samma skäl, som föranledt styrelsen att föreslå inrättandet af en andra kontrollörstjenst för packhuset i Gefle, gjorde sig med om möjligt ännu större styrka gällande för uppförande å tullkammarens i *Helsingborg* stat af en särskild tjensteman, afsedd för tjenstgöringen i packhuset. På grund af platsens egenskap af gränsort och den lifliga och snabb expedition kräfvande trafiken syntes der ännu mindre än i Gefle vara möjligt för tullförvaltaren att egna någon tillsyn åt packhusgöromålen. Uppbörden i Helsingborg — under år 1898 öfverstigande två millioner kronor — vore äfven större än i Gefle, och föremål för import derstädes vore, såsom statistiken utvisade, de mest olikartade varuartiklar, ett förhållande, som naturligtvis stälde stora kraf på packhuschefens varukännedom och utbildning i öfrigt. Också hade tullkammaren förordat, att för ändamålet en packhusinspektors- eller kontrollörstjenst måtte inrättas. Detta förslag kunde styrelsen emellertid icke understödja. Möjligt vore väl, att i en icke aflägsen framtid det kunde befinnas lämpligt att gifva äfven närmaste föreståndaren för packhuset i Helsingborg den mera sjelfständiga ställning, som tillkomme packhusinspektoren i Malmö, men tills vidare kunde, enligt styrelsens åsigt, det föreliggande behofvet nöjaktigt tillgodoses genom inrättande af en andre kontrollörstjenst. Jemte sagda befattning ansåge styrelsen, att för samma tullkammares räkning erfordrades två nya kammarskrifvaretjenster, hvaremot styrelsen för närvarande icke funne sig böra biträda af tullkammaren gjord framställning om ytterligare en fjerde ordinarie tjensteman. Att deremot de två nya kammarskrifvaretjensterna vore högeligen af behofvet påkallade, lede icke tvifvel. Den synnerligen kraftiga tillväxten i trafiken öfver denna plats — hvars betydelse bäst framginge deraf, att tulluppbörden derstädes under de sista fem åren ungefär fördubblats — och särskildt ångfärjetrafiken med de många in- och utklareringarne dagligeu förutom all annan deraf härflytande expedition stälde synnerligen stora fordringar på dervarande tullpersonal; och att den nu på tullkammarens stat uppförda tjenstemannapersonalen icke vore tillräcklig, visade sig nogsamt af det förhållande, att under år 1899 i allmänhet tre extra ordinarie kammarskrifvare, utom en biträdande kammarskrifvare, varit i ständig tjenstgöring använda.

Styrelsen ansåge alltså, att för anställning vid tullkammaren i Helsingborg nu borde å tullverkets aflöningsstat uppföras ytterligare en andre kontrollör, hvilken syntes böra få åtnjuta samma aflöningsförmåner som den nuvarande andre kontrollören i Malmö, samt två nya kammar-

skrifvaretjenster, hvilka, likasom de å tullkammarens stat förut uppförda, borde inrymmas i den högre lönegraden.

En af de få förändringar i nuvarande stat med afseende å aflöningen, hvilka styrelsen ansett sig böra vid detta tillfälle ifrågasätta, gälde de begge tullkammareföreståndarne i Helsingborg. Vid tillkomsten af 1869 års normalstat för tullverkets lokalförvaltning angafs uttryckligen — såsom af Eders Kongl. Maj:ts nådiga proposition n:o 23 till 1868 års Riksdag inhemtades — att i afseende å tullförvaltarelönen i Helsingborg tagits i betraktande den tullförvaltaren tillkommande förmånen af boställslägenhet, hvilken beräknats till femhundra kronor. Enahanda hade väl ock förhållandet varit med kontrollörstjensten, enär äfven innehafvaren af denna tjenst, lika väl som tullförvaltaren, jemlikt nådigt bref den 7 december 1833 innehaft boställslägenhet i tullverkets i Helsingborg belägna fastighet. Berörda de begge tullkammareföreståndarne tillkommande förmån, hvilken ännu qvarstod vid de mera omfattande ändringar, som tillkommo i aflöningsstaten år 1876, hade sedermera upphört, efter det tullverkets ifrågavarande fastighet blifvit på grund af nådiga brefvet den 20 september 1889 försåld. Detta hade dock hittills icke verkat någon ändring i tullkammareföreståndarnes aflöning, enär styrelsen, oaktadt deras upprepade anhållan, hittills icke ansett sig böra derom göra underdånig framställning. Emellertid funne sig styrelsen nu, då åter en dylik anhållan från tullkammareföreståndarne förelåge, ehuruväl de nuvarande innehafvarne af ifrågavarande tjenster tillträdt desamma utan berättigade anspråk på ersättning för berörda, tidigare med tjensterna förenade förmåner, likväl icke kunna annat än erkänna befogenheten af deras begäran, att aflöningsförmånerna vid så ansvarsfulla och ansträngande tjenster, som dessa under de senare åren blifvit, måtte återställas till de ungefärliga belopp, hvartill de enligt senaste löneregleringar ursprungligen uppgått; och hade styrelsen för den skull och i betraktande af det numera stegrade hyresvärdet trott sig böra hemställa, att ifrågavarande begge tjenster måtte i aflöningshänseende likställas med motsvarande befattningar i Malmö och Norrköping.

Malmö. De ordinarie tjenstemännens antal vid tullkammaren i *Malmö* hade efter år 1876 ökats med en på 1884 årens stat tillkommen tullkassör och sammanlagdt fem å 1894 och 1898 års stater nyuppförda kammarskrifvare. Samtidigt hade emellertid uppbörden ökats från 2,195,252 kronor tullmedel och 33,156 kronor fyr- och båkmedel år 1876 till respektive 5,053,026 kronor samt 87,682 kronor år 1898. Den ansenliga tillväxt i tullkammarens arbetsbörda, hvarom denna ökade uppbörd vittnade, och hvilken här, likasom i Helsingborg, ytterligare skärpts genom krafven

på skyndsammare expedition i följd af nytillkomna samfärdselmedel, hade föranledt användande i stor utsträckning af inkallade extra ordinarie tjenstemän såväl vid de egentliga tullkammaregöromålen som ock i packhuset. Olägenheterna af detta förhållande och bristen på erforderligt antal extra ordinarie tjenstemän hade föranledt tullförvaltningen att nu hemställa om en i förhållande till den stegrade trafiken någorlunda afpassad ökning af antalet ordinarie tjenstemän. Dervid hade först framhållits behofvet af två nya andre kontrollörer att anställas, den ene å tullkammaren och den andre i packhuset. Flera af de göromål å tullkammaren, hvilka vore afsedda för kontrollören och enligt sakens natur tillhörde hans tjenst, hade, enligt hvad tullkammaren upplyst, enär denne tjensteman numera vore upptagen med nederlags- och transitgöromålen samt journaliseringen af utgående varor, måst, i saknad af tjensteman af högre grad, anförtros åt en kammarskrifvare, hvilket finge anses mindre lämpligt. Hvad åter anginge den för packhustjenstgöringen ifrågasatte andre kontrollören, hade framhållits, hurusom för närvarande packhusinspektoren, i följd af nödvändigheten att esomoftast inspektera handläggningen af de förtullningsbestyr, hvilka förekomme utom packhuset vid ångfärjestationen och på kajerna inom packhusområdet, äfvensom utom packhusområdet förekommande vägningar af spanmål m. m., allt för mycket droges från uppsigten öfver tullbehandlingsgöromålen i packhuset, hvarföre det måste anses synnerligen angeläget, att derstädes anstäldes ytterligare en tjensteman i andra graden, hvilken, jemte det han skulle förestå en expedition i packhuset, kunde öfvertaga en del af nyssberörda inspektionsgöromål. Till detta skäl, som i och för sig finge anses talande nog, ville styrelsen lägga den anmärkning, att i ett packhus med så omfattande göromål som i Malmö det icke kunde anses lämpligt, att, såsom för närvarande vore förhållandet, alla de under packhuschefen lydande tjenstemännen med undantag af en enda tillhörde lägsta graden.

Äfven i sistnämnda grad påkallades förstärkning af tjenstemännens antal vid såväl tullkammare- som packhusgöromålen. För närvarande deltoge dagligen under hela året, enligt hvad upplyst blifvit, i de förra tre och i de senare icke mindre än åtta extra ordinarie kammarskrifvare, häribland icke inberäknade de biträdande kammarskrifvarne. Vid sådant förhållande syntes det nu af tullförvaltningen begärda antalet af fem nya kammarskrifvare, deraf en afsedd för tullkammaren och fyra för packhuset, vara det lägsta, som borde ifrågakomma.

Härförutom påkallades förstärkning af tullbevakningen i Malmö, vid hvilken för närvarande tjenstgjorde, utom den ordinarie personalen,

en ständigt biträdande uppsyningsman och 10 à 12 ständigt inkallade extra ordinarie vaktmästare. Med afseende härå och i betraktade af den ansenliga och allt mer tilltagande gods- och persontrafiken samt nederlags- och isynnerhet transitrörelsen i Malmö, hvilket allt stälde årligen växande kraf på bevakningspersonalen, måste styrelsen anse fullt fog förefinnas för tullförvaltningens nu gjorda framställning om bevakningspersonalens förstärkning med en uppsyningsman och sex vaktmästare.

Hela tillökningen i den för tullkammaren i Malmö afsedda personal å stat skulle vid sådant förhållande blifva 2 andre kontrollörer, 5 kammarskrifvare, 1 uppsyningsman och 6 vaktmästare; varande för närvarande å tullkammarens stat andre kontrollören upptagen såsom kontrollör i andra lönegraden samt öfrige nu föreslagne tjensteinnehafvares vederlikar upptagne, kammarskrifvare och uppsyningsmän i den andra eller högre lönegraden och vaktmästare i fjerde lönegraden.

Trelleborg. Sedan genom nådigt bref den 18 maj 1866 medgifvits, att i *Trelleborg* sjötullkammare med dertill hörande klareringsrätt finge omedelbarligen öppnas, uppfördes på 1867 års stat för dervarande tullförvaltning 1 tullförvaltare, 2 vaktmästare och 1 roddare. Denna ordinarie personal hade sedan förstärkts endast med 1 uppsyningsman, tillkommen å 1871 års stat samt ytterligare 1 vaktmästare från och med 1873; och utginge aflöningarne vid samtliga dessa tjenster fortfarande med enahanda belopp som enligt 1876 års stat. Trafikförhållandena å platsen hade dock sedan dess undergått en så fullständig omgestaltning, att personalens hvarken antal eller aflöning numera kunde anses afpassad efter hvad nödigt och skäligt vore. Från 20,598 kronor, hvartill tulluppbörden i Trelleborg belöpte sig år 1867, hade densamma småningom gått uppåt till 46,520 kronor under år 1896, men, sedan under år 1897 den nya trafikleden Trelleborg—Sassnitz tillkommit, hade uppbörden stigit redan under samma år till 234,471 kronor och företedde år 1898 en ytterligare ökning till 340,896 kronor. Derjemte borde uppmärksammas den betydande transitotrafik, som numera egde rum öfver ifrågavarande stad och hvilken icke blefve synlig i tulluppbörden, men, i likhet med den på uppbördssiffran föga inverkande passageraretrafiken, kräfde icke ringa arbete af tullpersonalen. Hela antalet af de till staden inkomna kolli, som ännu år 1875 uppgått till endast 11,538 stycken, hade år 1898 stigit till 117,644 stycken; och af sistnämnda antal transiterade till andra orter icke mindre än 69,643 stycken, deraf 14,938 kolli vanligt fraktgods och 54,705 med posten befordrade kolli.

Gifvet vore, att med en så ansenlig tillväxt i trafiken de tullför-

valtningen å platsen åliggande göromål icke kunnat ombesörjas med den ordinarie personalen, utan att inkallad extra personal måst i stor utsträckning användas. Då emellertid numera ett par års erfarenhet förelåge, huru de nya trafikförhållandena verkade, och då af hvad styrelsen inhemtat angående förhållandena under år 1899 framginge, att trafiken under samma år ytterligare i betydlig grad utvecklats, ansåge styrelsen sig ega fullt skäl att söka åstadkomma den förändring i tullkammarens stat, hvartill förhållandena, sådana de hittills gestaltat sig, finge anses böra föranleda, hvarvid styrelsen dock ville erinra, att, derest importen till Trelleborg skulle fortfarande utveckla sig på sätt hittills vunnen erfarenhet gåfve anledning att förmoda, en ännu mera omfattande reglering af tullkammarens stat inom en icke aflägsen framtid syntes blifva erforderlig. Det nuvarande behofvet, sådant det kunde anses uttryckt genom 1898 års uppgifter rörande trafiken, ansåge styrelsen, i likhet med tullkammaren, kräfva anställande vid tullkammaren af två kammarskrifvare samt vid bevakningen af en öfveruppsyningsman och tre vaktmästare.

En följd af de förbättrade kommunikationerna på platsen hade ock blifvit, att Trelleborgs näringslif snabbt utvecklats genom tillkomsten af flera nya fabriker och andra industriela anläggningar samt att förhållandena i nämnda stad äfven i öfrigt väsentligen omgestaltats. Detta hade i sin ordning, alldeles oafsedt den under senare åren allmänt inom landet inträdda prisstegring, förorsakat, att den under helt andra förutsättningar för dervarande tullpersonal bestämda aflöning kommit att numera blifva oskäligt låg. Berörda förhållande syntes ock, enligt hvad tullkammaren upplyst, hafva blifvit beaktadt i afseende å andra tjenstemän på platsen, såsom post- och telegrafverkets; och styrelsen ansåge samma förhållande tillika med det ökade ansvar och arbete, som numera ålåge ifrågavarande tullpersonal, böra föranleda, dels att för nu föreslagna två kammarskrifvare och en öfveruppsyningsman bestämdes aflöning enligt den högre lönegrad, deri motsvarande befattningar i, bland andra städer, Helsingborg, Landskrona och Malmö vore uppförda, dels att för de nya vaktmästarne bestämdes aflöning i tredje lönegraden eller med lika belopp, som åtnjötes af deras vederlikar i, bland andra städer, Halmstad och Ystad, dels att, derest hvad sålunda blifvit ifrågasatt vunne bifall, såsom en följd deraf aflöningen för den förut å stat uppförda bevakningspersonalen höjdes i motsvarande mån, så att uppsyningsmannen uppflyttades från den lägre till den högre lönegraden, de tre vaktmästarne från andra till tredje graden och roddaren från första till andra graden, dels ock slutligen att tull-

förvaltarens aflöning bestämdes till det högre belopp, som i förhållande till ökadt arbete och ökadt ansvar kunde anses skäligt, i hvilket afseende styrelsen dock icke för närvarande ville ifrågasätta någon mera vidtgående uppflyttning än från tredje lönegraden, dit tjensten nu hörde, till närmast högre lönegrad eller den fjerde, hvarigenom en löneförbättring af 500 kronor skulle tullförvaltaren beredas.

Ystad. Enligt hvad tullkammaren i *Ystad* anmält hade, utom tullkammarens ordinarie personal, sedan år 1883 i ständig tjenstgöring användts dels en biträdande kammarskrifvare dels ock en extra ordinarie kammarskrifvare, hvilken senare uppburit det å tullkammarens stat uppförda anslag till skrifbiträde; och hade tullkammaren, med afseende å det stadigvarande behofvet af dessa begge biträdens användande i daglig tjenstgöring, anhållit, att två kammarskrifvaretjenster måtte varda å stat uppförda, hvarjemte tullkammaren, med erinran att allt sedan år 1890 en extra ordinarie vaktmästare varit i nära nog ständig tjenstgöring använd, föreslagit inrättande af ytterligare en vaktmästaretjenst för dervarande tullbevakning.

De af tullkammaren sålunda anförda förhållanden syntes visserligen ådagalägga, att personalen behöfde ökas, men styrelsen funne sig för närvarande kunna inskränka sig till att hemställa om inrättande af den begärda vaktmästaretjensten, hvilken i likhet med förutvarande vaktmästaretjenster å tullkammarens stat borde uppföras i tredje lönegraden, äfvensom af en kammareskrifvaretjenst, vid hvilken aflöningen icke syntes kunna bestämmas högre än den, som åtnjötes af kammarskrifvarne i Norrköping, Gefle och Sundsvall, hvilka alla voro upptagna i den lägre lönegraden.

Cimbrishamn. Från och med år 1884 hade vid tullbevakningen i *Cimbrishamn* varit förordnad en biträdande uppsyningsman med ett årligt arfvode af 800 kronor. Då behofvet af en särskild bevakningsförman i sagda stad numera vore oafvisligt och af stadigvarande beskaffenhet, hade styrelsen — sedan tullkammaren fäst uppmärksamheten å otillräckligheten af berörda arfvode för befattningens innehafvare, hvilken städse varit en extra ordinarie tjensteman och helst borde ega tjenstemannakompetens, alldenstund han i tullförvaltarens frånvaro måste företräda denne — ansett sig böra föreslå, att i stället å stat uppfördes en för bemälda tullbevakning afsedd uppsyningsmanstjenst i den lägre lönegraden.

Karlshamn. Tullkammaren i *Karlshamn* hade omförmält, hurusom på grund af det stora antal fartyg, i medeltal omkring 1,000 om året, som besökte dervarande hamn, svårighet mötte att behörigen ombesörja bevakningsgöromålen derstädes, hvilken svårighet särskildt framträdt, efter det

att stadens hamnområde enligt nådiga brefvet den 22 april 1898 betydligt utvidgats. Denna svårighet gjorde sig gällande så väl beträffande befälet, hvilket för närvarande utöfvades af öfveruppsyningsmannen ensam vid sidan af de honom åliggande göromål i packhuset, som ock i afseende å den underlydande bevakningen, hvilken icke sällan måst tillfälligt förstärkas med kustroddare. Ett sådant förhållande vore emellertid, enligt styrelsens åsigt, förenadt med så stora olägenheter för tullverket, att detsamma icke borde få fortfara, utan syntes för förstärkning af ifrågavarande bevakning, på sätt tullkammaren hemstält, böra inrättas en uppsyningsmanstjenst i den lägre lönegraden och en vaktmästaretjenst i andra lönegraden, hvilken lönegrad förutvarande vaktmästare på platsen tillhörde.

Derjemte hade styrelsen, med anledning af hvad tullkammaren upplyst rörande omfattningen af tullkammaregöromålen, till hvilkas handhafvande nu icke någon annan tjensteman än tullkammarens begge föreståndare vore å stat anstäld, funnit sig böra föreslå inrättande för tullkammarens räkning af en kammarskrifvaretjenst i den lägre lönegraden.

Ronneby.

Då, enligt hvad tullkammaren i *Ronneby* upplyst, det mött svårighet att genom inkallande till tjenstgöring vid förefallande behof erforderligen förstärka dervarande tullbevakning, i det att extra ordinarie betjente icke alltid funnits tillgängliga, ansåge styrelsen antalet af dervarande vaktmästare böra ökas från en till två och för sådant ändamål ytterligare en vaktmästaretjenst i andra graden inrättas.

Karlskrona.

Tullkammaren i *Karlskrona* hade, med erinran, bland annat, om de industriela anläggningar, som under senare tid uppstått inom staden, samt om stadens förbättrade kommunikationer, framhållit, hurusom trafiken under de sista 25 åren ansenligt ökats derstädes, hvilket bäst bevisades deraf, att tulluppbörden, som år 1874 uppgått till endast 242,605 kronor, nu stigit så, att den år 1898 belöpte sig till 516,219 kronor. Deremot hade, såsom tullkammaren å andra sidan framhållit, dess ordinarie personal icke under nämnda tid ökats, utan jemte innehafvarne af de sedan åren 1874 respektive 1883 utgående anslagen till skrifbiträde och till biträdande kammarskrifvare hade till tjenstgöring mot dagtraktamente inkallade extra ordinarie kammarskrifvare måst öfvertaga de bestyr, som tullkammareföreståndarne sjelfve icke medhunnit. Under sista tiden hade det dock mött allt större svårighet för tullkammaren att erhålla sådana mer eller mindre tillfälliga biträden; och hade tullkammaren af dessa förhållanden funnit sig föranledd att anhålla om förstärkning af ifrågavarande personal med två nya tjenste-

män, af hvilka tullkammaren ansett en böra i staten uppföras såsom andre kontrollör och en såsom kammarskrifvare.

Styrelsen, som hade sig väl bekant, att det under senare tider understundom varit förenadt med svårighet att med tillgänglig personal behörigen medhinna göromålen vid ifrågavarande tullförvaltning, funne visserligen det sålunda begärda antalet nya tjenster af behofvet påkalladt, men deremot icke erforderligt, att någondera af de nya befattningarnas innehafvare tilldelades högre grad än kammarskrifvares. Styrelsen ansåge alltså, att den ifrågavarande tullkammarepersonalens erforderliga förstärkning lämpligen kunde åvägabringas genom inrättande af två nya kammarskrifvaretjenster, hvilka syntes böra upptagas i den lägre lönegraden.

Visby. Som den ordinarie tullbevakningspersonalen i *Visby* under flera år varit otillräcklig och under större delen af seglationstiden minst två extra ordinarie vaktmästare måst användas i ständig tjenstgöring, ansåge styrelsen, att denna personal, på sätt tullkammaren begärt, borde förstärkas med två ordinarie betjente och för sådant ändamål antalet vaktmästare i andra lönegraden ökas med ytterligare två.

Norrköping. Under det sista halfva seklet hade icke någon ökning af den vid tullförvaltningen i *Norrköping* å stat anstälda personal egt rum, men deremot hade år 1871 indragning skett af två vaktmästaretjenster. Naturligt vore vid sådant förhållande och med den storartade utveckling, rörelsen i allmänhet och icke minst på denna plats under en så lång tid vunnit — i afseende hvarå endast behöfde erinras att årliga tulluppbörden i Norrköping numera öfverstege två millioner kronor — att göromålens behöriga uppehållande med den nuvarande personalen måste erbjuda stora svårigheter, i synnerhet som, åtminstone hvad tjenstemannaklassen beträffade, brist rådde på extra ordinarie biträden. Också hade tullkammaren nu framhållit, hurusom ett oafvisligt behof af personalens förstärkande förelåge, samt i sådant afseende hemstält om följande nya befattningar, nemligen: en andre kontrollörstjenst, två kammarskrifvaretjenster och två vaktmästaretjenster. Vid detta förslag funne styrelsen för sin del icke något att erinra. Af alldeles samma skäl, som i fråga om Gefle och Helsingborg anförts, ansåge styrelsen angeläget, att en andre kontrollör anstäldes i Norrköping för tjenstgöring i packhuset; och jemväl om oumbärligheten af de öfriga begärda tjensterna vore styrelsen öfvertygad. Aflöningen vid andre kontrollörstjensten syntes böra blifva densamma, som föreslagits i afseende å de begge nyssnämnda städerna. Beträffande kammarskrifvarne borde de få i aflöningshänseende likställas med den för närvarande å tullkammarens stat uppförde kammar-

skrifvaren, hvilken tillhörde den lägre lönegraden. Starka skäl kunde väl anföras för uppförande af dem alla tre i den högre lönegraden, men då styrelsen nu icke ansett sig böra framställa några mera omfattande förslag till jemkningar i aflöningsförhållandena, syntes det styrelsen, att med denna fråga borde tills vidare anstå. De föreslagne vaktmästarne funne styrelsen, i likhet med förut å tullkammarens stat uppförde enahanda betjente, böra hänföras till tredje lönegraden.

Sundsvall.

Sedan under år 1899 tullstationen i Svartvik inom *Sundsvalls* tullkammaredistrikt indragits, hade de invisitations- och bevakningsgöromål, som ålegat dervarande tullbevakning, vid hvilken en ordinarie vaktmästare, i mån af behof biträdd af inkallade extra ordinarie betjente, tjenstgjort, öfverflyttats på tullbevakningen i Sundsvall. På grund häraf och i följd af den alltjemt ökade trafiken på denna stad erfordrades, enligt hvad dervarande tullkammare anmält, vid sistbemälda bevakning fyra nya vaktmästaretjenster. Under erinran att, enligt hvad styrelsen i underdånig skrifvelse den 14 november 1898 anfört, den ledigblifna, första lönegraden tillhörande vaktmästaretjensten i Svartvik vore ämnad att vid förefallande behof öfverflyttas till annan tullförvaltning, der vaktmästaretjenst i samma grad vore inrättad, hade styrelsen derföre funnit sig böra föreslå inrättande af ytterligare fyra vaktmästaretjenster i tredje lönegraden eller med den för närvarande åt vaktmästarne i Sundsvall bestämda aflöning.

Hernösand.

Tullkammaren i *Hernösand*, hvilken vid ett föregående tillfälle hemstält, att den kammarskrifvarebefattning å tullkammarens stat, som år 1873 indragits, måtte derå ånyo uppföras, hvilken hemställan emellertid då icke föranledde till någon styrelsens åtgärd, hade nu åter anmält, att de ökade göromålen oafvisligen fordrade ett ständigt biträde på tullkammaren, der arbetet vissa tider af året så hopat sig, att tullförvaltaren många veckor å rad varit strängt upptagen från klockan 8 à 9 på morgonen till klockan 9 à 10 på aftonen med endast en timmes afbrott för middags intagande.

Det syntes styrelsen icke kunna bestridas, att å tullkammaren, der tullförvaltaren för närvarande vore ensam ordinarie tjensteman, ökad personal vore behöflig. Uppbörden derstädes, ehuru vexlande under de senare åren, vore dock, med omkring 300,000 kronor tullmedel samt omkring 100,000 kronor fyr- och båkmedel årligen, i detta afseende tillräckligt talande. Särskildt borde ock framhållas den utveckling nederlagsrörelsen i Hernösand tagit under senare åren, i det att densamma sedan år 1888 nära fyrdubblats. Under sådana omständigheter ansåge styrelsen tullkammarens begäran om återuppförande å dess stat

af ifrågavarande tjenst synnerligen behjertansvärd, och styrelsen funne sig derföre böra föreslå inrättande för tullkammarens räkning af en kammarskrifvaretjenst i den lägre lönegraden.

Skellefteå. Aflöningen vid tullförvaltaretjensten i *Skellefteå* utginge fortfarande med samma belopp, hvartill densamma bestämdes, då tjensten vid 1883 års riksdag första gången uppfördes å stat, nemligen lön 2,000 kronor och tjenstgöringspenningar 700 kronor, med rätt för innehafvaren till två ålderstillägg å sammanlagdt 800 kronor. Tullkammaren i sagda stad hade, med erinran hurusom redan år 1886 förslag förelagts Riksdagen om höjning af berörda aflöningsbelopp, men då, så snart efter tjenstens inrättande, icke lyckats tillvinna sig Riksdagens bifall, hemstält om styrelsens medverkan för afhjelpande af det missförhållande, som egde rum mellan, å ena sidan, löneförmåner och, å andra sidan, arbete och ansvar vid ifrågavarande tjenst. Styrelsen hade också funnit detta missförhållande vara så stort, att med rättelse deri synts styrelsen icke böra anstå, till dess tullverkets aflöningsstat kunde mera allmänt blifva öfversedd och jemkad efter nuvarande förhållanden.

Sedan år 1886 hade uppbörden af tullmedel i Skellefteå stigit från 37,409 kronor, hvartill densamma sagda år uppgått, till 203,545 kronor, hvartill den belöpte sig år 1898. Jemfördes uppbörden sistnämnda år i Skellefteå och i de städer, der tullförvaltarens aflöning utginge enligt tredje lönegraden, dit tullförvaltaretjensten i Skellefteå enligt 1886 års förslag skulle uppflyttats, visade det sig, att af dessa städer — hvilka vore Upsala, Vesterås, Uddevalla, Strömstad, Lund, Trelleborg, Cimbrishamn, Oskarshamn, Linköping, Hudiksvall, Örnsköldsvik, Piteå och Luleå — endast Trelleborg och Hudiksvall hade större tulluppbörd med respektive 340,896 kronor och 223,503 kronor, under det att å andra sidan i tre af ifrågavarande städer uppbörden icke eller åtminstone föga öfverstege fjerdedelen af den i Skellefteå debiterade. Styrelsen ansåge sig härvid ock böra erinra, att enligt styrelsens förslag tullförvaltaretjensten i Trelleborg skulle uppflyttas i högre lönegrad. Men icke blott importen i Skellefteå vore ansenlig. Från tullkammarens distrikt egde jemväl en betydlig export rum, förnämligast af trävaror, hvilket förhållande förorsakade icke ringa arbete för tullförvaltningen med anledning af dess åliggande att öfvervaka efterlefnaden af den så kallade Norrbottenslagen. Enligt hvad tullkammaren upplyst, utskeppades från dess distrikt år 1898 icke mindre än 37,020 kubikmeter bjelkar och sparrar, uppgående i stycketal till mer än 200,000. Att sjöfarten på Skellefteå vore synnerligen liflig visade sig äfven af det förhållande, att tullkammaren i afseende å uppbörden af fyr- och båkmedel år 1898 intog det fjortonde

rummet bland samtliga stapelstäderna. Statsverkets nuvarande utgifter för ifrågavarande tullförvaltning vore också ganska små, enär aflöningarne för der inrättade tjenster enligt 1899 års stat belöpte sig till endast 6,800 kronor, ålderstillägg oberäknade.

Med afseende å hvad sålunda anförts, funne styrelsen sig böra förorda, att tullförvaltaretjensten i Skellefteå uppflyttades i tredje lönegraden, med lön 2,500 kronor, tjenstgöringspenningar 1,000 kronor och två ålderstillägg å tillhopa 1,000 kronor.

Luleå.

En af de tullplatser, der rörelsen under senare åren synnerligen utvecklats, utan att detta hittills föranledt någon motsvarande ökning af den ordinarie tullpersonalen på stället, vore *Luleå.* Trafikens tillväxt visade sig väl icke så mycket af ökningen i den egentliga tulluppbörden, enär de der debiterade tullmedlen, ehuru beloppet under sista decenniet mer än fördubblats, likväl år 1898 ännu icke utgjorde mer än 122,996 kronor. Men också vore det icke så mycket importen som fastmera exporten, hvilken grundade stadens nuvarande betydelse. I hvilken mån tullförvaltningens deraf föranledda göromål, såväl å tullkammaren som vid bevakningen, ökats, derom kunde man göra sig en föreställning af det förhållande, att, trots den nedgång i totala fyr- och båkafgiftsuppbörden, som blifvit en följd af den medelst nådiga kungörelsen den 14 juni 1894 genomförda ändring i stadgandena angående denna afgift, den i Luleå under år 1898 debiterade uppbörd af ifrågavarande slag uppgått till 175,454 kronor — ungefär sex gånger så mycket som ett tiotal år tidigare — och öfverstigit den i hvarje annan stad än Stockholm och Göteborg debiterade.

Häraf framginge, att tullkammarens nu framstälda begäran, att den nuvarande personalen å tullkammaren och vid tullbevakningen — bestående af en tullförvaltare, en uppsyningsman, fyra vaktmästare och två roddare — måtte förstärkas med en kammarskrifvare och två vaktmästare, vore fullt befogad; och ansåge sig styrelsen derföre böra hemställa om inrättande af en kammarskrifvaretjenst i den lägre lönegraden och två vaktmästaretjenster i den grad, dit de nuvarande vaktmästarne i Luleå hörde eller den andra.

Riksgränsen mot Finland.

Vid afgifvande af förslag till reglering af tullverkets stater för år 1900 hade styrelsen antydt, att förhållandena vid *riksgränsen mot Finland*, trots alla ansträngningar, som från tullverkets sida gjorts att hämma den der pågående olofliga varuinförseln, fortfarande vore otillfredsställande; och styrelsen funne sig nu böra återkomma till och närmare utveckla detta ämne.

Såsom arbetsredogörelsen för Norrbottens läns gränsetullrätts verk-

samhet under de senare åren visade, hade konfiskationsmålens antal i denna gränsort under senare tider i icke sedvanlig grad ökats. Under det att till exempel år 1885 endast två mål varit vid domstolen anhängiga och år 1886 intet, handlades derstädes år 1896 icke mindre än 11 från föregående år uppskjutna och 52 under året anhängiggjorda, deraf 40 under året befordrades till slutlig åtgärd och 23 uppskötos. År 1897 handlades vid samma domstol tillsammans 60 mål, af hvilka 26 slutligen afgjordes och 34 uppskötos till följande år.

Då åtal för seglationsförseelser ytterst sällan förekomme å ifrågavarande ort, afsåge målen så godt som uteslutande oloflig varuinförsel. Hvad år 1898 beträffade, hade, enligt hos styrelsen tillgängliga handlingar, bemälda gränsetullrätt under sagda år slutbehandlat 39 mål; och hade under samma år följande olofligen införda varuqvantiteter derstädes dömts förbrutna, nemligen: oarbetad tobak 2,420 kg., mjöl 53,127 kg. samt 35 säckar eller balar, angående hvilkas vigt uppgift saknades, kött 457 kg., smör 1,523 kg., konfityrer 13,3 kg., skidor 88 kg. äfvensom ett hästkreatur.

Redan af det anförda framginge, att smugglingen från Finland bedrefves i stor skala. Men styrelsen måste tyvärr ock bekräfta det sakförhållande, att en ansenlig del af det olofligen införda godset och de med införseln sysselsatta personerna icke af tullbevakningen anträffades. Och dock vore en betydande personal i ständig verksamhet för att öfvervaka gränsen. Oberäknadt den fasta bevakningen i staden Haparanda äfvensom kustbevakningen, vore utmed gränsen från Haparanda till Pello — alltså i de trakter, der olagligheterna hufvudsakligast föröfvades — posterade 19 ordinarie gränsridare samt 25 mot dagtraktamente ständigt tjenstgörande, hvartill komme ett antal under längre eller kortare delar af året inkallade. Sagda bevakningsstyrka vore fördelad på två distrikt. Inom hvartdera af dem fördes närmaste befälet af en tillförordnad uppsyningsman, och styrelsen hade ingen anledning att antaga annat, än att såväl de som deras underlydande gjorde hvad i deras förmåga stode, för att tullförfattningarna måtte behörigen efterlefvas. Vid sådant förhållande ansåge styrelsen, att bevakningskedjan söder om Pello borde ytterligare förstärkas i syfte dels att göra det hvarje särskild bevakningspostering tilldelade bevakningsområde mindre än nu och dels att öka personalen vid hvarje dylik postering så, att tillsynen måtte kunna i möjligaste mån göras lika effektiv å alla tider af dygnet; och då det för erhållande af lämpligt manskap syntes vara nödigt, att icke den extra ordinarie personalens antal blefve allt för oproportionerligt mot den ordinarie personalens, funne styrelsen nödigt, att för

ifrågavarande tjenstgöring 25 nya gränsridaretjenster med den aflöning i lägre lönegraden, som för närvarande bestodes gränsridarne i Haparanda tullkammaredistrikt, inrättades, men ville styrelsen, åtminstone för närvarande, icke ifrågasätta någon förändring med afseende å bevakningen i Pello och norr derom.

För att största möjliga nytta af bevakningen skulle tillförsäkras statsverket ansåge styrelsen derjemte nödigt, att den talrika gränsbevakningspersonalen stäldes under ett kraftigt och nitiskt befäl, beklädt med erforderlig myndighet och icke upptaget af andra tjenstebestyr vid sidan af ifrågavarande befälstjenstgöring. Så vore näppeligen nu förhållandet, då tullförvaltaren i Haparanda, som utöfvade ifrågavarande befäl, af sin öfriga tjenstgöring hindrades att egna någon mera afsevärd tid deråt. Enligt styrelsens uppfattning erfordrades derföre, på sätt äfven tullkammaren föreslagit, att gränsbevakningen i dess helhet stäldes under en särskild chef, för hvilket ändamål tullkammaren föreslagit inrättande af en bevakningskontrollörstjenst, likstäld med motsvarande befattning inom Karlstads tullkammaredistrikt. För sin del ansåge styrelsen, att ifrågavarande befäl lämpligen kunde utöfvas af en under tullkammaren lydande tullbetjent af öfveruppsyningsmans grad, i stället för af tjensteman, då större utsigt att erhålla lämplig person för platsen syntes förefinnas, derest styrelsen vid sitt val icke vore uteslutande hänvisad till personer, hvilka egde behörighet att söka tjenstemannabefattning inom verket. Vidare vore styrelsen af den åsigt, att till gränsbevakningschefens biträde och för att närmast leda bevakningstjenstgöringen borde, likasom hittills, finnas underbefäl af uppsyningsmans grad i de särskilda distrikten. Härförutom ansåge styrelsen ändamålsenligt, att gränsbevakningen i Haparanda tullkammaredistrikt organiseras på militärisk fot, i likhet med hvad som vore stadgadt angående större delen af kustbevakningen inom riket och äfven jemlikt nådiga brefvet den 10 februari 1852 var förhållandet med den förut anordnade, men på grund af nådiga brefvet den 3 augusti 1866 sedermera indragna gränsbevakningen i Haparanda. I följd häraf syntes nyssbemälde, närmast under gränsbevakningschefen lydande underbefäl, hvilka för den del af gränsen, hvarom nu vore fråga, eller söder om Pello, borde blifva två, böra benämnas gränssergeanter. Aflöningen för dem ansåge styrelsen böra bestämmas lika med aflöningen för uppsyningsmän i högre lönegraden och för gränsbevakningschefen lika med för öfveruppsyningsman i högre lönegraden.

Blefve gränsbevakningen förstärkt och befälet öfver densamma anordnadt i enlighet med hvad nu sagts, och blefve derjemte lämpliga

ändringar i tullstadgans föreskrifter, i hvad dessa särskildt afsåge gränstrafiken, genomförda, till hvilka ändringar styrelsen antagligen inom kort blefve i tillfälle att afgifva underdånigt förslag, vågade styrelsen — som, hvad smugglingen till sjös inom ifrågavarande trakt beträffade, tillförsåge sig kraftig verkan af patrulleringen med den ångbåt, om hvars anskaffande styrelsen jemlikt bemyndigande i nådigt bref den 19 maj 1899 gått i författning — antaga, att den olofliga varuinförseln skulle väsentligen aftaga. Att den skulle kunna helt och hållet undertryckas, syntes väl ej tills vidare vara att hoppas, då det onda sedan lång tid tillbaka slagit alltför djupa rötter och det ännu antagligen komme att dröja länge nog, innan det inginge i allmänna rättsmedvetandet hos befolkningen i dessa bygder, att smuggling vore lagöfverträdelse. Vid sådant förhållande hade styrelsen icke kunnat underlåta att jemväl föreslå ett bättre sakernas ordnande med afseende å utöfningen af åklagaremakten. Denna handhades i Haparanda af tullförvaltaren, i likhet med hvad numera egde rum å de flesta tullplatser i riket. Men då åtalen i Haparanda icke, såsom annorstädes allmännast vore fallet, afsåge mer eller mindre obetydliga seglationsförseelser, hvilka i regel erkändes af svaranden, utan ofta nog vore, hvad utredning och bevisföring anginge, ganska invecklade mål, och då tullförvaltarens egentliga uppgift och utbildning måste göra honom jemförelsevis främmande för ett sådant bestyr, hölle styrelsen före, att det skulle vara till stor vinst för det allmänna, om i Haparanda anstäldes en särskild, juridiskt bildad åklagare i tullmål, för hvilken i så fall hela Norrbottens län lämpligen kunde bestämmas såsom tjenstgöringsdistrikt. Styrelsen hade med afseende härå ansett sig böra föreslå, att å tullverkets stat uppfördes en för Norrbottens län afsedd tullfiskalstjenst med samma aflöning, som åtnjötes af öfriga tullfiskaler.

Haparanda. De egentliga tullkammaregöromålen vid tullkammaren i *Haparanda* hade sedan lång tid tillbaka icke kunnat af tullförvaltaren ensam medhinnas. Hittills hade dock endast anslag till skrifbiträde varit honom tilldeladt. Emellertid hade nu göromålen ökats så, att den extra ordinarie kammarskrifvare, som åtnjöte sagda anslag, hade sin tid fullt upptagen af göromål å tullkammaren och i packhuset. Vid sådant förhållande hade styrelsen ansett sig böra, i enlighet med tullkammarens hemställan, föreslå inrättandet vid tullkammaren af en kammarskrifvaretjenst, hvilken syntes böra uppföras i lägsta lönegraden.

Invisitationen af de talrika bogserbåtarne inom Haparande tullkammaredistrikt hade, enligt hvad tullkammaren upplyst, under flera år måst öfverlåtas antingen åt kustbevakningen eller åt en på ön Hanhin-

kari posterad, för bevakning af trävarulastningar afsedd vaktmästare, då annan personal icke kunnat för ändamålet disponeras. Att en dylik anordning icke vore lämplig, vore uppenbart, då kustbevakningen icke borde upptagas med sådana bestyr och så vigtiga förrättningar icke kunde tillfredställande utföras af en enda person utan ledning och uppsigt af bevakningsbefäl. Med afseende derå att antalet af dylika invisitationer vexlade från ett- ända till tvåhundra årligen, syntes erforderlig tullbevakningspersonal för deras ombesörjande böra å tullkammarens stat uppföras, för hvilket ändamål styrelsen ansåge två vaktmästaretjenster i andra lönegraden böra inrättas, hvaremot nödigt befäl syntes tills vidare kunna anskaffas genom förordnande af en vaktmästare såsom biträdande uppsyningsman.

Jönköping.

Då, enligt hvad tullkammaren i *Jönköping* upplyst, den extra ordinarie tjensteman, som uppbure det å tullkammarens stat uppförda anslag till skrifbiträde, vore under hela expeditionstiden å hvarje tid af året fullt sysselsatt för tullkammarens räkning med arbete, hvilket icke af tullförvaltaren medhunnes, och de under årens lopp ökade tullkammaregöromålen derföre icke längre kunde af tullförvaltaren ensam ombesörjas, hade styrelsen funnit sig böra tillmötesgå tullkammarens begäran och föreslå inrättande för tullkammarens räkning af en kammarskrifvaretjenst, hvilken syntes böra uppföras i den lägre lönegraden.

Örebro.

Efter det Eders Kongl Maj:t, på generaltullstyrelsens underdåniga framställning att, som staden *Örebro* fullgjort de i nådiga brefvet den 24 april 1896 stadgade vilkor för åtnjutande af stapelstads- samt nederlags- och transitupplagsrätt, tullpersonal måtte der provisoriskt anställas, enligt nådigt bref den 10 februari 1899 medgifvit anställande i nämnda stad, medelst af styrelsen utfärdade, tills vidare gällande förordnanden, af dels en tullförvaltare med lön 2,500 kronor, tjenstgöringspenningar 1,000 kronor och rätt till två ålderstillägg, hvartdera å 500 kronor, dels ock en vaktmästare med lön 600 kronor, tjenstgöringspenningar 300 kronor samt rätt till två ålderstillägg, hvartdera å 75 kronor, funne styrelsen berörda nya tjenster nu böra å stat uppföras.

Mon, Charlottenberg, Karlstad och Storlien.

Redan flera år före mellanrikslagens upphäfvande hade det visat sig omöjligt ej mindre för de vid gränstullkamrarne i *Mon* och *Charlottenberg* anstälde kontrollörer än för tullförvaltaren i *Karlstad* att ensamme medhinna tullkammaregöromålen, i följd hvaraf anslag till biträdande kammarskrifvarebefattningar måst å respektive tullförvaltningars stat uppföras. Göromålen vid ifrågavarande befattningar hade emellertid under årens lopp dels i följd af trafikens tillväxt dels ock i följd af de

förändrade mellanriksförhållandena så väsentligt ökats, att styrelsen icke funne skäl att längre uppskjuta med afgifvande af förslag till dessa befattningars ersättande med kammarskrifvaretjenster; och då samma förhållande egde rum vid tullkammaren i *Storlien*, der i stället för biträdande kammarskrifvare en extra ordinarie kammarskrifvare vore i tjenstgöring mot dagtraktamente inkallad, hade styrelsen, för uppförande å enhvar af tullkamrarnes i Mon, Charlottenberg, Karlstad och Storlien stater af en kammarskrifvare i den lägre lönegraden, ansett sig böra föreslå inrättande af fyra dylika nya tjenster.

Gränsbevakningen i Karlstads tullkammaredistrikt m. m.

Då år 1895 tullkammare under tullförvaltares öfverinseende öppnades i Falun, hade bemälde tullförvaltare, med Eders Kongl. Maj:ts begifvande enligt nådigt bref den 4 oktober samma år, fått öfvertaga det dittills af bevakningskontrollören i Karlstads tullkammaredistrikt utöfvade chefskapet öfver gränsbevakningen i Dalarne. Denna anordning hade emellertid visat sig mindre lämplig, enär någon annan tjensteman än tullförvaltaren icke vore anstäld vid tullkammaren i Falun och denne i följd deraf icke kunde så ofta som önskligt och behöfligt vore inspektera förhållandena och personalen vid gränsen. Styrelsen ansåge derföre, att ifrågavarande chefskap åter borde öfvertagas af bevakningskontrollören, hvilken förändring så mycket hellre syntes kunna omedelbart genomföras som den nuvarande innehafvaren af bevakningskontrollörstjensten — för hvilken visst tjenstgöringsområde icke funnes i gällande stat bestämdt — tillträdde densamma med skyldighet att utöfva befäl öfver gränsbevakningen i Karlstads tullkammaredistrikt, hvartill då hörde, förutom derunder ännu lydande Elfsborgs län och Vermland, jemväl provinsen Dalarne. Styrelsen ville dock icke ifrågasätta, att en sådan ändring skulle vidtagas, utan att bevakningskontrollörens redan under nuvarande förhållanden knappa aflöning komme att höjas, en åtgärd, hvilken dessutom påkallades af det väsentligt ökade arbete, som, i följd af den förstärkning af gränsbevakningen, hvilken föranledts af mellanrikslagens upphäfvande, tillfallit honom i afseende å såväl inspektionsresor som skriftvexling; och hade styrelsen derföre ansett sig böra föreslå, att bemälde tjensteman, hvilken nu åtnjöte enahanda aflöning som kontrollörer i första lönegraden, i stället måtte, mot det att han öfvertoge ofvan angifna utvidgade tjenstgöringsskyldighet, i aflöningshänseende likställas med kontrollörer i andra lönegraden.

Generaltullstyrelsens hemställan.

I öfvensstämmelse med hvad sålunda anförts, hemställer generaltullstyrelsen

1:o) att å tullverkets aflöningsstat måtte, utöfver der redan upptagne tjenstemän och betjente, uppföras:

a) hos styrelsen:

å kanslibyrån:

en notarie med lön 1,800 kronor, tjenstgöringspenningar 1,200 kronor samt rätt till två ålderstilläg å tillhopa 1,000 kronor; och

å revisionsbyrån:

två revisorer med lön 1,800 kronor, tjenstgöringspenningar 1,200 kronor samt rätt till två ålderstillägg å tillhopa 1,000 kronor;

b) vid lokalförvaltningen samt kust- och gränsbevakningen:

dels en tullförvaltaretjenst i Örebro med lön 2,500 kronor, tjenstgöringspenningar 1,000 kronor och rätt till två ålderstillägg å sammanlagdt 1,000 kronor;

dels en tullfiskal med lön 2,000 kronor, tjenstgöringspenningar 700 kronor och rätt till två ålderstillägg å sammalagdt 800 kronor;

dels två förste packhuskontrollörer med lön 2,500 kronor, tjenstgöringspenningar 1,000 kronor och rätt till två ålderstillägg å tillhopa 1,000 kronor;

dels sjutton kontrollörer i andra lönegraden eller med lön 2,500 kronor, tjenstgöringspenningar 500 kronor och rätt till två ålderstillägg å sammanlagdt 1,000 kronor;

dels en uppbördskassör med lön 2,500 kronor, tjenstgöringspenningar 500 kronor och rätt till två ålderstillägg å sammanlagdt 1,000 kronor;

dels tjugufem kammarskrifvare i andra lönegraden eller med lön 1,500 kronor, tjenstgöringspenningar 500 kronor och rätt till två ålderstillägg å tillhopa 1,000 kronor;

dels sexton kammarskrifvare i första lönegraden eller med lön 1,500 kronor, tjenstgöringspennningar 300 kronor och rätt till två ålderstillägg å tillhopa 600 kronor;

dels en gränsbevakningschef med lön 1,500 kronor, tjenstgöringspenningar 500 kronor och rätt till två ålderstillägg å tillhopa 1,000 kronor;

dels en öfveruppsyningsman i andra lönegraden eller med lön 1,500 kronor, tjenstgöringspenningar 500 kronor och rätt till två ålderstillägg å tillhopa 1,000 kronor;

dels två gränssergeanter med lön 1,000 kronor, tjenstgöringspenningar 500 kronor och rätt till två ålderstillägg å tillhopa 300 kronor;

dels en uppsyningsman i andra lönegraden eller med lön 1,000 kronor, tjenstgöringspenningar 500 kronor och rätt till två ålderstillägg å sammanlagdt 300 kronor;

dels två uppsyningsmän i första lönegraden eller med lön 900 kronor, tjenstgöringspenningar 300 kronor och rätt till två ålderstillägg å tillhopa 300 kronor;

dels tjugusex gränsridare i första lönegraden eller med lön 500 kronor, tjenstgöringspenningar 300 kronor och rätt till två ålderstillägg å tillhopa 150 kronor;

dels två kustvakter till sjös med lön 600 kronor, tjenstgöringspenningar 300 kronor och rätt till två ålderstillägg å tillhopa 300 kronor;

dels tjuguen vaktmästare i fjerde lönegraden eller med lön 800 kronor, tjenstgöringspenningar 400 kronor och rätt till två ålderstillägg å sammanlagdt 300 kronor;

dels tio vaktmästare i tredje lönegraden eller med lön 700 kronor, tjenstgöringspenningar 300 kronor och rätt till två ålderstillägg å sammanlagdt 300 kronor;

dels nio vaktmästare i andra lönegraden eller med lön 600 kronor, tjenstgöringspenningar 300 kronor och rätt till två ålderstillägg å tillhopa 150 kronor;

dels ock tre kammarvaktmästare med lön 500 kronor, tjenstgöringspenningar 300 kronor och rätt till två ålderstillägg å sammanlagdt 150 kronor;

2:o) att för genomförande af den ifrågasatta förbättringen i aflöningsförmåner vid tullförvaltaretjensterna i Helsingborg, Trelleborg och Skellefteå, hvilka enligt 1900 års stat tillhöra respektive femte, tredje och första lönegraderna, samt för kontrollören vid tullkammaren i Helsingborg, hvilken är uppförd i fjerde lönegraden, följande förändringar måtte i 1901 års stat vidtagas, nemligen, att

dels antalet tullförvaltare i sjunde lönegraden eller med lön och tjenstgöringspenningar tillhopa 6,000 kronor ökas med en, tullförvaltaren i Helsingborg, och i sammanhang dermed antalet tullförvaltare i femte lönegraden eller med lön och tjenstgöringspenningar tillhopa 5,000 kronor minskas med en, bemälde tullförvaltare;

dels antalet tullförvaltare i fjerde lönegraden eller med aflöning tillhopa 4,000 kronor ökas med en, tullförvaltaren i Trelleborg, utan att i sammanhang dermed någon nedsättning eger rum af antalet tullförvaltare i tredje lönegraden eller med sammanlagdt 3,500 kronors aflöning, dit tullförvaltaren i Skellefteå uppflyttas, men i stället antalet tullförvaltare i första lönegraden eller med sammanlagdt 2,700 kronors aflöning minskas med en, sistbemälde tullförvaltare;

dels ock antalet kontrollörer i femte lönegraden eller med tillhopa 5,000 kronors aflöning ökas med en, kontrollören vid tullkammaren i Helsingborg, och i stället antalet kontrollörer i fjerde lönegraden eller med tillhopa 4,000 kronors aflöning minskas med en, bemälde kontrollör;

3:o) att, i händelse aflöningen vid de föreslagna nya tjensterna vid tullbevakningen i Trelleborg bestämdes på sätt styrelsen hemstält, följande förändringar af 1900 års aflöningsstat måtte i 1901 års stat vidtagas för beredande af förbättrad aflöning åt den förut på samma tullkammares stat uppförda bevakningspersonal, nemligen, att

dels antalet uppsyningsmän i andra lönegraden eller med tillhopa 1,500 kronors aflöning ökas med en och i sammanhang dermed antalet uppsyningsmän i första graden eller med tillhopa 1,200 kronors aflöning minskas med en;

dels antalet vaktmästare i tredje lönegraden eller med tillsammans 1,000 kronors aflöning ökas med tre och i följd deraf antalet vaktmästare i andra lönegraden eller med tillhopa 900 kronors aflöning minskas med tre;

dels ock antalet roddare i andra lönegraden eller med sammanlagdt 800 kronors aflöning ökas med en och i följd deraf antalet roddare i första lönegraden eller med sammanlagdt 700 kronors aflöning minskas med en;

4:o) att aflöningen vid bevakningskontrollörens tjenst, enligt 1900 års stat bestämd till lön 1,800 kronor och tjenstgöringspenningar 600 kronor med rätt till två ålderstillägg å tillhopa 600 kronor, måtte i 1901 års stat upptagas till följande förhöjda belopp, nemligen lön 2,500 kronor och tjenstgöringspenningar 500 kronor med rätt till två ålderstillägg å sammanlagdt 1,000 kronor; samt

5:o) att Eders Kongl. Maj:t täcktes förordna, att gränsbevakningen i Haparanda tullkammaredistrikt skulle organiseras militäriskt och i följd deraf ställas under krigslagarne; erinrande generaltullstyrelsen härvid, att nådigt bifall till denna hemställan finge anses utgöra förutsättning för lämpligheten af den benämning, gränssergeanter, som ofvan upptagits för underbefälet vid samma bevakning.

Derest hvad generaltullstyrelsen under 1:o)—4:o) här ofvan föreslagit vunne bifall, skulle den ordinarie aflöningsstaten, omfattande lön och tjenstgöringspenningar, komma att ökas med 238,800 kronor.

Anslaget till vikariatsersättning, extra biträden m. m. vid lokalförvaltningen.

Beträffande det å den ordinarie aflöningsstaten uppförda anslag till vikariatsersättning, extra biträden m. m. vid lokalförvaltningen samt kust- och gränsbevakningen har generaltullstyrelsen jemväl sett sig nödsakad att föreslå höjning. I afseende å detta anslag, hvilket i 1899 års stat vore upptaget med 250,000 kronor och i staten för år 1900 med 300,000 kronor, bestämdt anslag, erinrar generalstyrelsen, hurusom detsamma vid upprepade tillfällen under senare tider visat sig, sådant det varit i staten uppfördt, otillräckligt, i anledning hvaraf styrelsen flera gånger måst aflåta underdåniga framställningar om bemyndigande att, utöfver det belopp, hvartill samma anslag och de dermed likstälda besparingarne å den ordinarie aflöningsstaten uppginge, verkställa utbetalningar af tullmedlen för det med anslaget afsedda ändamål. Sedan emellertid Riksdagen i underdånig skrifvelse den 14 maj 1898 meddelat, bland annat, att Riksdagen i anledning af nådig framställning om anslag till fyllande af dylik brist i det för år 1897 beviljade anslag icke velat lemna oanmärkt, att berörda anslag till följd af sin natur icke bort öfverskridas, hade styrelsen i sitt förslag till 1900 års stat funnit sig föranlåten att, med erinran om de svårigheter, som mötte för beräknande så lång tid på förhand, som nödigt vore, af de utgifter, hvilka skulle täckas af ifrågavarande anslag, äfvensom derom, att beskaffenheten af de behof, hvilka föranledde dessa utgifter, i den mån de utgjordes af godtgörelse till extra biträden, hvartill den ojemförligt öfvervägande delen af anslaget åtginge, icke medgåfve, att hänsyn toges till anslagets egenskap af bestämdt anslag, hemställa om anslagets ändring till förslagsanslag. Detta förslag hade äfven blifvit af Eders Kongl. Maj:t biträdt, men hade icke vunnit Riksdagens bifall. Sedermera hade styrelsen sett sig nödsakad att i underdånig skrifvelse den 2 november 1899 göra framställning om bemyndigande att för ifrågavarande ändamål år 1899 använda, utöfver anslaget och besparingarne, ett belopp af högst 130,000 kronor, hvilken framställning under den 10 i samma månad i nåder bifallits. Den möjlighet, styrelsen vid afgifvande af underdånigt förslag till 1900 års stat förutsatt, att anslaget till vikariatsersättning, extra biträden m. m. å berörda stat skulle visa sig otillräckligt, hade numera på grund af den erfarenhet, som år 1899 lemnat, öfvergått till full visshet, men lika litet nu som tillförene kunde några tillförlitliga beräkningar om utgifternas belopp och bristens storlek uppgöras; dock ville styrelsen upplysa, att bristen för år 1900 å styrelsens kameralbyrå kalkylerats till högst 200,000 kronor. En omständighet, hvars relativa innebörd emellertid redan nu läte sig konstatera, vore den, att styrelsen, för att brist på extra

ordinarie personal icke skulle inträda, måste vara betänkt på att å många, om icke å de flesta platser höja dagtraktamentet för de till tjenstgöring inkallade extra ordinarie tjenstemän och betjente, hvilken förhöjning öfver hufvud taget sannolikt icke finge beräknas lägre än 15 procent å nuvarande traktamenten.

Under sådana omständigheter har generaltullstyrelsen, som ingalunda förbisåge, att de nya tjenster, som nu föreslagits, borde, derest de beviljades, verka ett väsentligt minskadt behof af extra biträden, ansett sig böra utan att inlåta sig på några beräkningar af den beskaffenhet, hvilkas otillförlitlighet år efter år framträdt, hemställa,

dels att det i tullverkets aflöningsstat för år 1901 ingående, för lokalförvaltningen samt kust- och gränsbevakningen afsedda anslaget till vikariatsersättning, extra biträden m. m. måtte bestämmas till 450,000 kronor, vid bifall hvartill aflöningsstaten i sin helhet skulle, derest jemväl hvad generaltullstyrelsen här ofvan i afseende å den ordinarie aflöningsstaten hemstält vunne bifall, komma att ökas med tillsammans 388,800 kronor samt denna stats slutsumma, utgörande enligt 1900 års stat 2,066,300 kronor, alltså uppgå till 2,455,100 kronor,

dels ock att Eders Kongl Maj:t täcktes bemyndiga generaltullstyrelsen att under år 1900, i den mån aflöning till erforderliga extra biträden vid lokalförvaltningen samt kust- och gränsbevakningen skulle visa sig icke kunna utgå af det å lokalförvaltningens samt kust- och gränsbevakningens stat för samma år uppförda anslag till vikariatsersättning, extra biträden m. m. samt under året uppkommande besparingar å den ordinarie aflöningsstaten, för ändamålet af tullmedlen förskottsvis använda högst 200,000 kronor.

Hvad generaltullstyrelsen anfört i fråga om behofvet af ett antal nya tjenster vid tullverket biträder jag i väsentliga delar. Den ökning i arbete, som förändrade tidsförhållanden tillfört tullverket, har utan tvifvel varit vida större, än att den ens tillnärmelsevis kunnat uppvägas af det relativa fåtal nya befattningar, som efter tillkomsten af 1876 års ännu i hufvudsak gällande aflöningsstat på tullverkets stat uppförts. Följden har varit den under dylika förhållanden vanliga. En dryg del af det arbete, som skolat utföras af tullverkets personal, har måst öfverlåtas åt ett ständigt växande antal extra ordinarie tjenstemän och betjente, hvilket icke alltid kunnat lända till förmån för tjensten och hos de talrika extra biträdena framkallat missmod och bekymmer för framtiden.

Hvad beträffar detaljerna af generaltullstyrelsens förslag, finner

jag styrelsen i fråga om flertalet af de till inrättande föreslagna nya tjensterna hafva anfört tillfyllestgörande skäl för behofvet af dem. I fråga åter om vissa andra bland de föreslagna tjensterna har jag icke af de utaf generaltullstyrelsen anförda omständigheter funnit mig öfvertygad, att den ökning i arbete, som de senare åren otvifvelaktigt medfört äfven å de tullplatser, der dessa tjenster skolat inrättas, varit af den stadigvarande art och den omfattning, att ett oundgängligt behof af sagda tjenster skulle förefinnas. På grund häraf anser jag från förslaget böra uteslutas 3 kammarskrifvare, nemligen 1 i Helsingborg, 1 i Karlskrona och 1 i Jönköping, samt 3 vaktmästare, nemligen 1 i Ronneby, 1 i Visby och 1 i Sundsvall. I fråga om den begärda förstärkningen af 7 tjenstemän vid packhusinspektionen i Göteborg anser jag väl nya tjenstemän till detta antal derstädes böra anställas, men finner, lika med tulldirektören i Göteborg, tillräckligt, att af dessa tjenstemän allenast 1 och icke, på sätt generaltullstyrelsen föreslagit, 3 erhålla kontrollörsgrad, då således 1 kontrollör och 6 kammarskrifvare i stället för af styrelsen föreslagna 3 kontrollörer och 4 kammarskrifvare skulle der anställas.

Med iakttagande af dessa jemkningar i generaltullstyrelsens förslag skulle alltså komma att i nya befattningar anställas

dels 15 kontrollörer i 2:dra lönegraden i stället för af styrelsen föreslagna 17;

dels 26 kammarskrifvare i 2:dra lönegraden i stället för föreslagna 25;

dels 14 kammarskrifvare i 1:sta lönegraden i stället för föreslagna 16;

dels 9 vaktmästare i 3:dje lönegraden i stället för föreslagna 10; samt

dels 7 vaktmästare i 2:dra lönegraden i stället för föreslagna 9.

Om jag således med nu angifna undantag anser behofvet af de föreslagna nya tjensterna styrkt och likaså anser förslaget om vissa redan nu befintliga tjensters uppflyttande i högre lönegrad befogadt, kan jag deremot icke instämma med generaltullstyrelsen, då styrelsen föreslår, att de nya tjensterna och aflöningsförbättringarna skola redan nu uppföras på ordinarie stat. På skäl, som icke torde kunna jäfvas, har generaltullstyrelsen framhållit behofvet af en omfattande omarbetning af tullverkets stater, och, om än med hänsyn till den utveckling, som rörelsen numera hunnit, föga antagligt är, att icke äfven framgent de nya tjenstebefattningarne komma att behöfvas, är det dock en gifven sak, att genomförandet af såsom erforderliga ansedda ändringar i staterna icke kan annat än i sin mån försvåras genom tillkomsten af ett ganska betydligt antal nya tjenster. I afbidan på resultatet af den

utaf generaltullstyrelsen föreslagna utredningen — Eders Kongl. Maj:t torde framdeles vilja besluta, huruvida denna bör uppdragas åt en komité eller verkställas inom embetsverket — anser jag mig derföre böra föreslå, att medel till bestridande af kostnaderna för uppehållande på förordnande under år 1901 af de nya tjenster, hvilkas inrättande jag tillstyrkt, äfvensom för beredande af den likaledes af mig tillstyrkta förbättringen i lönerna vid vissa tjenster må af Riksdagen äskas under formen af ett extra anslag. Tillämpningen af generaltullstyrelsens förslag skulle, enligt hvad ofvan blifvit erinradt, medföra en kostnad af sammanlagdt 238,800 kronor. Med vidtagande af de af mig föreslagna jemkningar skulle denna summa minskas med 10,400 kronor till 228,400 kronor. Minskas aflöningsstatens slutsumma, sådan den af generaltullstyrelsen föreslagits, eller 2,455,100 kronor, med det af generaltullstyrelsen för nya tjenster och aflöningsförbättringar föreslagna kostnadsbeloppet, kommer berörda stat att sluta på ett belopp af 2,216,300 kronor.

Generaltullstyrelsens förslag att gränsbevakningen i Haparanda tullkammaredistrikt måtte organiseras militäriskt och i följd deraf ställas under krigslagarne anser jag mig icke ega skäl förorda till nådigt bifall.

Enligt hvad generaltullstyrelsen ofvan erinrat, har Eders Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 10 sistlidne november bemyndigat bemälda styrelse att under år 1899 till aflöning åt erforderliga extra biträden vid tullverkets lokalförvaltning samt kust- och gränsbevakningen, i den mån medel dertill skulle visa sig icke kunna utgå af det å lokalförvaltningens samt kust- och gränsbevakningens stat för samma år uppförda anslag till vikariatsersättning, extra biträden m. m. samt under året uppkommande besparingar å den ordinarie aflöningsstaten, förskottsvis utbetala högst 130,000 kronor äfvensom att till 1900 års räkenskap balansera det belopp, som på grund af berörda bemyndigande kunde komma att under år 1899 utbetalas. På grund af detta bemyndigande har af generaltullstyrels enförskjutits ett belopp af 129,489 kronor 11 öre, hvilket, jemlikt föreskriften i nyssberörda nådiga bref, till 1900 års räkenskap balanserats. Beträffande det af generaltullstyrelsen anmälda enahanda behofvet för innevarande år har jag för afsigt att tillstyrka Eders Kongl. Maj:t att framdeles i sammanhang med fastställande af tullverkets stater för år 1901 bemyndiga generaltullstyrelsen att under innevarande år i enahanda ordning förskottsvis utbetala högst 200,000 kronor; och torde Eders Kongl. Maj:t i den nådiga propositionen angående statsverkets tillstånd och behof, som till innevarande års Riksdag af-

låtes, göra framställning om ersättande af de belopp, som, på grund af omförmälda bemyndiganden, af generaltullstyrelsen dels förskjutits för år 1899 och dels kunna komma att förskjutas för år 1900.

Enligt hvad generaltullstyrelsen anmäler, har

Öfvergångsaflöningsstaten

Öfvergångs-aflönings-staten.

genom en derå uppförd persons afgång minskats med 450 kronor eller från 9,950 kronor, å hvilket belopp ifrågavarande stat för år 1900 slutar, till 9,500 kronor; och har

Indragningsstaten

Indragnings-staten.

som för år 1900 upptagits till 10,550 kronor, genom en derå uppförd persons afgång minskats med 360 kronor, i följd hvaraf denna stats slutsumma kommer att utgöra 10,190 kronor.

Beträffande slutligen

Omkostnadsstaten

Omkostnads-staten.

anmäler generaltullstyrelsen, att de å samma stat uppförda fasta anslag till jakt- och båtlega samt hästlega och resekostnader, derest styrelsens förslag om uppförande å aflöningsstaten af nya tjenster för förstärkning af gräns- och kustbevakningen vunne bifall, tarfvade förhöjning, hvilken, med beräknande af ungefär motsvarande anslagsbelopp för de nya tjensteinnehafvarne som för deras förut å stat uppförde vederlikar, lämpligen syntes kunna bestämmas till 12,000 kronor, då berörda anslag skulle komma att höjas från senast faststälda belopp, 88,000 kronor, till 100,000 kronor. Derjemte syntes, då sakkunnig person förslagsvis beräknat drift- och underhållskostnaderna för ofvan omförmälda, åt kustbevakningen i Haparanda tullkammaredistrikt ämnade ångbåt till 6,400 kronor årligen, en häremot svarande ökning af anslaget till diverse utgifter erfordras. En ytterligare ökning af sistnämnda anslag syntes påkallas af det förhållande, att detsamma under de senare åren i allmänhet öfverskridits med omkring 10,000 kronor. Då generaltullstyrelsen i afseende å öfriga stater icke hade att föreslå någon ändring, hemställer styrelsen förty, att till jemnande af staternas slutsumma an-

slaget till diverse utgifter, i 1900 års stat bestämdt till 16,350 kronor, måtte upptagas med ett till 33,160 kronor förhöjdt belopp, samt alltså omkostnadsstaten, hvars slutsumma för år 1900 utgör 228,600 kronor, bestämmas till 257,410 kronor.

Vid de af generaltullstyrelsen föreslagna ändringar i fråga om öfvergångsaflönings-, indragnings- och omkostnadsstaterna har jag icke anledning till erinran.

I händelse af bifall till hvad nu blifvit hemstäldt skulle tullverkets stater för år 1901 komma att utvisa följande slutsummor:

aflöningsstaten	kronor	2,216,300: —
öfvergångsaflöningsstaten	„	9,500: —
ålderstilläggsstaten	„	220,000: —
indragningsstaten	„	10,190: —
pensionsstaten för afskedade tjenstemän och betjente	„	227,000: —
pensionsstaten för aflidne tjenstemäns och betjentes efterlemnade enkor och barn (deraf 10,000 kronor bestämdt anslag)	„	41,800: —
omkostnadsstaten	„	257,410: —
summa	kronor	2,982,200: —

eller 178,000 kronor mera än det belopp, hvarå 1900 års stat slutar.

Med afseende å hvad sålunda blifvit anfördt, tillstyrker jag, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att

dels, med godkännande af de utaf mig föreslagna förändringar i tullverkets stater, för år 1901 bestämma anslaget för tullverket till ett mot staternas slutsumma svarande belopp af 2,982,200 kronor, att såsom förslagsanslag utgå direkt af tullmedlen,

dels ock medgifva, att ej mindre det belopp af 129,489 kronor 11 öre, som jemlikt nådigt bref den 10 november 1899 blifvit af generaltullstyrelsen under samma år förskottsvis utbetaldt till aflöning åt extra biträden vid tullverkets lokalförvaltning samt kust- och gränsbevakningen samt till 1900 års räkenskap balanseradt, än äfven det belopp, som, i den mån aflöning till erforderliga extra biträden vid lokaltullförvaltningen samt kust- och gränsbevakningen skulle visa sig icke kunna utgå af det å lokalförvaltningens stat för innevarande år uppförda anslag till vikariatsersättning, extra biträden m. m. samt under året uppkommande besparingar å den ordinarie aflöningsstaten, kan

komma att högst med 200,000 kronor, efter nådigt bemyndigande, af generaltullstyrelsen under samma år för nyssberörda ändamål förskjutas, må af tullmedlen för år 1900 godtgöras.

Skogsväsendet.

[4.] *Skogsväsendet.*

För skogsväsendet äro å ordinarie stat för år 1900 uppförda

dels *bestämdt anslag:*

för skogsstaten	kronor	451,408: —	
„ statens skogsläroverk	„	50,500: —	501,908: —

dels *förslagsanslag:*

till ålderstillägg åt skogsstaten och skogsinstitutets lärarepersonal	84,400: —

dels *reservationsanslag:*

till enskilda skogsundervisningen	kronor	4,800: —	
„ kronoskogarnes förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet	„	1,010,892: —	1,015,692: —
		tillsammans kronor	1,602,000: —

Anslaget för skogsstaten.

I särskilda underdåniga skrifvelser den 25 oktober och den 25 november 1899 har domänstyrelsen gjort framställning om anslagsbehofvet för år 1901; och har styrelsen, hvad först angår anslaget för *skogsstaten*, i sistberörda underdåniga skrifvelse erinrat, att styrelsen redan i underdånig skrifvelse den 1 november 1897 angående skogsväsendets anslagsbehof för år 1899 anmält behofvet af ökning i förevarande anslag för åstadkommande af erforderlig ökning af den ordinarie skogspersonalen och förbättring af kronojägarnes aflöningsvilkor samt att styrelsen i särskild underdånig skrifvelse sistnämnda dag jemväl framlagt detaljeradt förslag i berörda afseende.

I denna senare skrifvelse, som af mig den 14 januari 1898 för Eders Kongl. Maj:t anmäldes, men för hvars innehåll det må tillåtas mig att nu ånyo redogöra, anförde styrelsen följande.

Då styrelsen år 1884 afgaf sitt underdåniga förslag till ny reglering af skogsstaten, utgjorde kronoparkernas och öfverloppsmarkernas areal 3,519,054 har, men enligt styrelsens underdåniga berättelse för år 1895 uppgick dessa skogars areal vid sistnämnda års slut till

4,697,986 har. Lades härtill de stockfångstskogar, 181,199 har, hvilka genom aftal med stockfångstprivilegiernas innehafvare återfölle till kronan under år 1897 och närmast följande år, uppginge nämnda statsskogars areal till 4,879,185 har eller 1,360,131 har mer än under år 1884, då grunderna för skogsstatens senaste reglering uppgjordes.

I jemnbredd med denna statsskogarnes utvidgning hade deras afkastning också ökats, i det att denna, som under år 1884 utgjorde 845,358 kubikmeter med en bruttoinkomst af 2,093,687 kronor, år 1895 belöpte sig till 1,321,575 kubikmeter med en bruttoinkomst af 4,224,886 kronor. För år 1896 uppgick inkomsten till 4,269,224 kronor 30 öre och kunde för år 1897 beräknas till mer än 5,000,000 kronor.

Med denna statsskogarnes starka utveckling och med de i flera hänseenden häraf föranledda ökade arbeten för skogspersonalen följde behofvet af denna personals förstärkning. Också hade på domänstyrelsens underdåniga framställningar i sammanhang med de årliga utgiftsförslagen efter hand från skogsväsendets reservationsanslag anvisats ganska betydliga belopp för anställande af extra kronojägare eller bevakare samt, i synnerhet inom de norra orterna, af extra skogstjenstemän i egenskap af biträdande jägmästare eller aflönade assistenter.

Att denna i mån af ökade arbeten efterhand tillkomna extra personal äfven för framtiden vore omistlig och för statsskogarnes tidsenliga förvaltning och skötsel derjemte behöfde kompletteras och fastare organiseras, torde med hänsyn till ofvannämnda utveckling af statens skogsväsende ligga för öppen dag. Den allmänna stegring i skogsvärdet, som dåmera inträdt, hade äfven sträckt sig till de norra orterna och der framkallat en lifligare efterfrågan af kronans virke jemväl af mindre virkesdimensioner och virkessortiment, hvarigenom för ett noggrannare tillgodogörande af skogen och en ändamålsenligare vård om densamma yppats tillfällen och möjligheter, hvilka förut ej funnits, men hvilkas begagnande måste för skogarnes afkomst och framtida afkastning vara af betydelse. Styrelsen ansåge sig fördenskull böra anmäla behofvet af den ordinarie skogspersonalens förstärkning; och ville styrelsen, hvad då först den *förvaltande personalen* anginge, vidare anföra följande.

Af ofvannämnda ökning af statsskogarnes areal hade omkring nio tiondedelar eller 1,211,717 har kommit på de nordligaste länen och Kopparbergs län. För att tillgodose det härigenom ökade behofvet af arbetskrafter hade inalles 31 aflönade extra skogstjenstemän — biträdande jägmästare samt assistenter — måst här anställas, för hvilket ändamål

48,400 kronor år 1897 vore anvisade, hvaraf tydligen framginge, att den ordinarie revirförvaltarepersonalen i dessa orter vore för det med skogarnes förvaltning och vård nu förenade arbetet otillräcklig samt att denna personal måste genom revirens delning och nya jägmästarebefattningars inrättande förstärkas. Visserligen vore i fråga om de två nordliga länen, Norrbottens och Vesterbottens, afvittringen i de öfre lappmarkstrakterna, såsom Juckasjärvi socken samt öfre delarne af Sorsele, Stensele, Vilhelmina och Dorotea socknar, ej ännu fullbordad, och för det närvarande kunde derföre ej med säkerhet bedömas, huru stor skogsareal i dessa orter kunde för kronans räkning komma att behållas. Men denna omständighet syntes styrelsen ej vara af beskaffenhet att föranleda uppskof med revirregleringen i länens afvittrade delar, hvarest de hufvudsakligaste och inom sagda län värdefullaste kronoskogarne funnes, och detta i synnerhet som regleringen ej utan men längre kunde uppskjutas och densammas företagande nu icke lade hinder i vägen för den jemkning i de öfre lappmarksreviren, som framdeles möjligen kunde blifva behöflig, när skogarne derstädes undergått slutlig afvittring, hvilket, enligt hvad styrelsen inhemtat, ej torde ske inom de närmaste tio åren.

Enligt ett efter öfverläggning med vederbörande öfverjägmästare utarbetadt förslag till reglering af skogsstatens tjenstgöringsområden i de norra orterna, hvilket förslag styrelsen bifogat sin underdåniga framställning, erfordrades med hänsyn till dåvarande förhållanden följande nya revir, nemligen: inom Norrbottens län 5, inom Vesterbottens län 5 samt inom Kopparbergs län 1.

Med afseende å Norrbottens och Vesterbottens läns nuvarande indelning i revir ville styrelsen till en början erinra, att jemlikt nådigt bref den 30 april 1883 jägmästarelönen i Juckasjärvi dåvarande revir från och med nämnda år inbesparades för att användas vid den reglering af Gellivara revir, som, efter det Gellivara jernväg kommit till stånd, kunde erfordras, men att, då vid skogsstatens senaste reglering något definitivt förslag till detta och angränsande revirs reglering i anseende till då ej ännu afslutad afvittring icke kunde afgifvas, styrelsen saknade anledning upptaga nämnda aflöning för det dåvarande i staten, men hade styrelsen i underdånig skrifvelse den 15 oktober 1888 anhållit att framdeles, när så erfordrades, få derom göra framställning. Likaledes framhöll styrelsen i samma underdåniga skrifvelse i anledning af ifrågasatt sammanslagning af Umeå och Degerfors revir, att skogsstatens göromål antagligen komme framdeles att ökas dels genom den förnyade

nådiga förordningen den 19 mars 1888 angående åtgärder till förhindrande af öfverdrifven afverkning af ungskog, dels ock genom de aftal om stockfångstskogars öfverlåtelse till kronan, som nämnda år egt rum, men att styrelsen för det dåvarande ej ansåge sig böra påyrka båda revirens bibehållande, innan erfarenheten bekräftat ökningen i göromålen.

Det först nämnda länet, Norrbottens, som nu utgjorde 1 öfverjägmästaredistrikt och vore indeladt i 13 revir, innehölle, fjellskogarne oräknade, 2,709,530 har kronoparker, öfverloppsmarker och inom de närmaste åren till kronan återfallande stockfångstskogar, samt 72,833 har andra allmänna skogar. Vesterbottens län, hvilket också bildade 1 öfverjägmästaredistrikt och vore indeladt i 8 revir, innehölle af förstnämnda slags statsskogar en areal af 1,298,085 har, förutom 32,477 har andra allmänna skogar. I medeltal på hvarje revir komme alltså nu, om arealen vore lika fördelad på reviren, omkring 208,000 har i Norrbottens och omkring 162,000 har i Vesterbottens distrikt, men genom ofvannämnda ökning af revirens antal till 18 i det förra och till 13 i det senare skulle medelarealen för reviren i dessa distrikt blifva i rundt tal respektive 150,000 har och 100,000 har. Inom Särna revir af Kopparbergs län uppginge kronoparkernas areal efter afslutadt storskifte till 297,200 har, hvilket revir derföre måste delas i två.

Vid revirregleringen i nu ifrågavarande landsdelar kunde det emellertid ej undvikas, att det ena reviret erhölle större statsskogsareal än det andra. Orsaken härtill låge deri, att hänsyn måste tagas ej allenast till skogarnes areal, utan äfven till så väl deras belägenhet i allmänhet och särskildt vid flottlederna som ock till deras beskaffenhet, afsättningsförhållandena, befintliga vägar med flera omständigheter, hvilka inverkade på skogarnes gruppering i förvaltningsområden. Ett revir i nedre landet, der skogarne merendels vore mera spridda, kunde exempelvis icke tilldelas lika stor areal som ett revir inom öfre landet, der skogarne bildade större sammanhängande komplexer, ehuru förhållandena äfven der kunde i något fall betinga revirets mindre omfattning, såsom fallet vore med Fredrika revir, hvilket såväl med hänsyn till den allmänna belägenheten som skogarnes särdeles värdefulla beskaffenhet icke borde gifvas större utsträckning, än föreslaget vore.

I Norrbottens län låge kronoskogarne i allmänhet samlade i större komplexer, hvarföre reviren i detta län kunnat tilldelas större areal än i Vesterbottens län. Särskildt i Arjepluogs socken hade dock revirreglering, ehuru i anseende till den stora arealen behöflig, ansetts böra

anstå, tills skogstillgången hunnit närmare undersökas och flottledsrensningen i Piteå elf längre framskridit, i afvaktan på hvilken reglering nödigt biträde i revirförvaltningen erhölles af aflönad assistent.

Enligt regleringsförslaget skulle Dorotea socken af Vesterbottens län jemte Tåsjö, Bodums och Fjellsjö socknar af Vesternorrlands län bilda ett nytt revir, kalladt Tåsjö revir. Nämnda socknar inom Vesternorrlands län tillhörde Södra Ångermanlands revir, men, utom det att detta revir, som vore mer än 30 mil långt, hade en mycket olämplig form, komme reviret att år 1898 ökas med 32,008 har, derigenom att vissa stockfångstskogar sagda år återfölle till kronan. En reglering af detta revir vore derföre af behofvet påkallad; och då härtill komme, att de inom Medelpads revir belägna Oxsjö och Laxsjö kronoparker samt Rörtjernmons kronopark hade ett från detta revirs öfriga kronoparker i Hafverö socken mycket aflägset läge, men låge beqvämare till för Södra Ångermanlands revir, syntes det lämpligt, att detta senare revir nu reglerades på det sätt, att förenämnda Tåsjö, Bodums och Fjellsjö socknar, hvilka tillsammans med Dorotea socken i Vesterbottens län bildade ett lämpligt skogsförvaltningsområde, afskildes från reviret, hvilket i stället från Medelpads revir erhölle nyss omförmälda kronoparker, hvarjemte till Södra Ångermanlands revir jemväl borde läggas Nora och Nordingrå tingslag, af hvilka det förra nu tillhörde Mellersta Ångermanlands revir och det senare Norra Ångermanlands revir. Genom denna reglering erhölle samtliga de omnämnda reviren en lämpligare form, än de nu egde.

I det förut nämnda regleringsförslaget funnes för hvarje revir angifvet dess areal af kronoparker och öfverloppsmarker äfvensom arealen af öfriga allmänna skogar, hvaremot i detta förslag icke upptagits och på reviren uppdelats de hemmans- och nybyggesskogar, hvilka enligt gällande författningar vore underkastade utsyning, enär härför nödiga kartor och handlingar icke för styrelsen vore tillgängliga. En sådan uppdelning syntes ej heller vara af nöden för den föreliggande regleringens bedömande, då det hufvudsakliga bestyret med dessa skogar enligt styrelsens mening fortfarande borde omhänderhafvas af särskilda extra skogstjenstemän.

Den föreslagna revirregleringen inom Norrbottens, Vesterbottens och Kopparbergs län afsåge att bereda nödiga arbetskrafter för en tidsenlig utveckling af vården om kronans genom afvittring dåmera bestämda högst betydande skogstillgångar i dessa län, och det kunde öfver hufvud taget derföre ej utan skäl anmärkas, att reviren i allmänhet erhållit för stor areal för att af revirförvaltaren på ett fullt till-

fredsställande sätt kunna skötas, men styrelsen hade vid denna reglering utgått från den förutsättningen, att aflönade assistenter, såsom nu vore fallet, fortfarande komme att biträda, der så erfordrades.

Denna från och med år 1890 tillämpade anordning med aflönade assistenter hade nemligen visat sig ändamålsenlig och lämplig, ehuru densamma i vissa hänseenden tarfvade komplettering. Utom biträde vid vissa göromål å kronoparker, nemligen uppskattning och indelning, utsyning, uppgörande af planer för torrläggning af sankmark och öfvervakande af torrläggningsarbetenas utförande samt besigtning och kartläggning af inom kronoparker befintliga torplägenheter, ålåge det assistenterna att verkställa uppskattning och utsyning å hemmansskogar i lappmarkerna och i Särna socken af Kopparbergs län äfvensom att utföra de undersöknings- och utstämplingsförrättningar, som föranleddes af 1888 års förordning till förekommande af öfverdrifven afverkning af ungskog; och utfördes alla dessa förrättningar efter en af öfverjägmästaren för hvarje år uppgjord arbetsfördelning mellan revirförvaltare och assistent. I aflöning åtnjöte assistent jemlikt nådiga brefven den 16 december 1892 och den 30 november 1894, förutom 300 kronor i resepenningar för år räknadt, ett arfvode af 66 kronor 66 öre i månaden och 6 kronor för hvarje förrättningsdag ute å marken samt för resedag, hvarjemte för inarbete med skogsindelning erhölles ersättning efter 1 öre för har skogsmark. De assistenter, som sysslade med planers uppgörande för sankmarkers torrläggning, åtnjöte för dermed förenadt inarbete enligt nådigt bref den 12 juli 1897 ersättning med 6 kronor om dagen, dock med den inskränkning, att detta senare arbete icke ersattes för flere dagar, än som för utarbetet åtgått.

Då hemmansutsyningarna vore till sin omfattning beroende på fortskridandet af laga skiften, i det att delegarne i byaskogar, så länge skogen vore oskiftad, bekomme utsyning gemensamt, men efter skiftet måste påkalla utsyning hvar för sig, och då de på grund af 1888 års förberörda nådiga förordning förekommande undersöknings- och ut stämpligsförrättningarne vexlade efter konjunkturerna, kunde den personal, som för enskilda skogsegares betjenande vid dessa förrättningar erfordrades, icke till antalet på förhand beräknas; och det skulle derföre möta stora svårigheter att på ändamålsenligt sätt reglera revirenderest revirförvaltaren ensam skulle utföra alla dessa år från år till, antal och omfattning vexlande förrättningar, hvilka derföre enligt styrelsens mening fortfarande borde till hufvudsaklig del omhänderhafvas af assistenter, hvilka anställdes efter förefallande behof. Att deremot

helt och hållet skilja ifrågavarande förrättningar från revirförvaltningen skulle enligt styrelsens mening icke vara ändamålsenligt, då besparing i tid och resekostnad vunnes derigenom, att samme tjensteman, som utförde förrättning å kronopark, jemväl verkstälde utsyning å hemmansskog, hvilken låge inom parken eller angränsade densamma.

Om än assistentorganisationen i hufvudsak visat sig ändamålsenlig, tarfvade densamma dock, såsom förut vore nämndt, i vissa delar komplettering, så att å kronoparkerna ej allenast de ofvan uppräknade förrättningarna, utan äfven andra förefallande arbeten finge af assistenterna utföras och i första rummet sådana, som afsåge skogsåterväxtens främjande efter timmerblädning, såsom anordnandet af hyggesrensningar, markberedningar, skogssådder med mera, hvarigenom dylika arbeten kunde till fromma för skogens framtida afkastning bedrifvas i större omfattning, än hvad den ordinarie revirförvaltaren ensam skulle kunna medhinna; och önskligt vore också för dylika arbetens åvägabringande äfven å hemmansskogarne, att assistenterna finge anlitas för att i sammanhang med der skeende utsyningar lemna råd och anvisningar. Men i sådant fall vore nödigt att öka assistenternas nu väl låga aflöning på det sätt, att månadsarfvodet höjdes från 66,66 kronor till 100 kronor och reseanslaget 300 kronor till 400 kronor. Å andra sidan skulle, derest det af styrelsen afgifna förslaget om revirens reglering och nya jägmästaretjensters inrättande blefve i nåder godkändt, assistenternas och biträdande jägmästarnes antal kunna något minskas; och under sådan förutsättning syntes de då från reservationsanslaget utgående kostnaderna för dessa extra tjenstemäns aflöning i de norra länen kunna minskas med omkring 13,000 kronor.

Såsom förut nämnts, vore Norrbottens distrikt deladt i 13 och Vesterbottens distrikt i 8 revir, men skulle genom den af domänstyrelsen föreslagna revirökningen det förra distriktet erhålla 18 och det senare distriktet 13 revir. Det hade emellertid redan visat sig, att de med öfverjägmästarebefattningen i Norrbottens distrikt förenade göromål vore af den stora omfattning, att de af en öfverjägmästare icke kunde medhinnas, hvartill ej minst bidragit distriktets allt för stora ytvidd med deraf föranledda tidsödande resor. Och då derjemte, i betraktande af såväl kronoskogarnes betydande ökning i detta och Vesterbottens distrikt som ock sjelfva skogshushållningens utveckling, krafvet på öfverjägmästarnes verksamhet allt mer stegrades, vore det nödvändigt, att de ifrågavarande två distrikten delades i tre samt att en ny öfverjägmästarebefattning inrättades.

De blifvande tre distrikten ansåge styrelsen lämpligen kunna

uppkallas efter hufvudelfvarne, Luleå elf, Skellefteå elf, Umeå elf, och skulle distrikten enligt förenämnda regleringsförslag erhålla följande omfattning, nemligen:

Luleå distrikt: Pajala, Tärendö, Torneå, Kalix, Norra Gellivara, Mellersta Gellivara, Södra Gellivara, Råneå, Luleå, Norra Jockmocks, Mellersta Jockmocks samt Södra Jockmocks revir, tillsammans 12 revir;

Skellefteå distrikt: Arjepluogs, Norra Arvidsjaur, Mellersta Arvidsjaur, Södra Arvidsjaur, Elfsby, Piteå, Skellefteå och Norsjö revir, tillsammans 8 revir;

Umeå distrikt: Burträsks, Degerfors, Norra Lycksele, Södra Lycksele, Sorsele, Stensele, Vilhelmina, Fredrika, Åsele samt Bjurholms revir, tillsammans 10 revir.

Till Mellersta Norrlands distrikt, hvilket för tydlighetens skull borde, liksom Gefle-Dala distrikt, uppkallas efter de län, af hvilka det bestode, eller *Vesternorrlands-Jemtlands distrikt*, skulle deremot hänföras det af Dorotea socken i Vesterbottens län och af Tåsjö, Bodums och Fjellsjö socknar i Vesternorrlands län bildade nya reviret, Tåsjö revir, hvilket med afseende å belägenheten och vägarnes riktning vore med hänsyn till ledningen och kontrollen lättast tillgängligt från södra sidan.

Det nya reviret i Särna borde, liksom öfriga revir i Kopparbergs län, tillhöra Gefle-Dala distrikt.

Någon förstärkning af den förvaltande ordinarie personalen i de fem sydliga distrikten ansåge sig styrelsen deremot för det dåvarande ej böra föreslå, oaktadt genom markinköp kronoparkernas areal i dessa distrikt blifvit väsentligt förökad, hvilket jemväl, ehuru i mindre grad, egt rum derigenom, att vid förnyad utarrendering af statsverkets egendomar utmarker af dessa afsatts till kronoparker. En stor del af dessa nybildade kronoparker vore nemligen dels mer eller mindre skoglösa, dels i det hela beväxta med yngre skog, och sedan skogsodling å de kala områdena försiggått, syntes förvaltningsbestyren under ett flertal år blifva af den art, att ganska stora trakter kunde tillhöra hvarje revir, då ungskogarnes vård och fredhållning företrädesvis ålåge kronojägarne. Innan markinköpen fått den utsträckning, att betydligare vidder förvärfvats, borde derföre antalet jägmästare ej ökas, ehuru under den tid af året, då skogsodlingar páginge och bedrefves i den omfattning, som nu och under den närmaste framtiden påfordrades, de ordinarie revirförvaltarne, att döma af hittills vunnen erfarenhet, icke medhunne dem åliggande eftersyn å dessa arbeten. Styrelsen ansåge sig derföre böra förnya sin underdåniga framställning af den 17 novem-

ber 1896, deruti styrelsen, framhållande svårigheterna för de ordinarie jägmästarne att inom de revir, der större skogsodlingar påginge, under den korta kulturtiden om våren medhinna öfvervakandet af dessa arbeten, hemstält, att ett anslag af 5,000 kronor måtte beredas för de fem sydligaste skogsdistrikten att användas till ersättning efter resereglementet åt de extra skogstjenstemän, som efter öfverjägmästarnes förordnande under skogsodlingstiden biträdde jägmästarne, till följd hvaraf reservationsanslaget borde ökas med 5,000 kronor.

För de i Norrland föreslagna nya tjenstebefattningarna borde aflöningen utgå enligt gällande stat, dervid öfverjägmästarnes resepenningar syntes kunna bestämmas till 800 kronor, eller lika med dem för öfverjägmästaren i Vesterbottens nuvarande distrikt, och jägmästarnes tjenstgöringspenningar, i likhet med deras i lappmarksreviren, till 1,600 kronor, med undantag för Bjurholms revir, i hvilket, såsom likstäldt med angränsande Degerfors revir, tjenstgöringspenningarne borde bestämmas till 1,400 kronor. I detta sammanhang syntes det, såsom med billighet och rättvisa öfverensstämmande, vara lämpligt, att tjenstgöringspenningarne i Arjepluogs revir, hvilka vid senaste reglering med hänsyn till dåvarande hemmansutsyningar bestämdes till 1,400 kronor, numera, då tjenstgöringen i detta revir vore likstäld med den i öfriga lappmarksrevir, höjdes till 1,600 kronor.

Hvad derefter beträffade den *bevakande personalen*, låge det i sakens natur, att statsskogsväsendets utveckling påkallade jemväl inom denna personal en väsentlig förstärkning, och detta ej allenast i de norra orterna, der kronojägarepersonalen vid senaste reglering till antalet bibehölls oförändrad, utan äfven i de öfriga delarna af landet, der nämnda personal förstärktes med 52 kronojägare.

Orsaken, hvarför i de norra orterna kronojägarnes antal vid berörda reglering icke ökades, var den, att kronans skogar i lappmarkerna då ej ännu voro genom afvittring bestämda och reviren följaktligen icke kunde indelas i definitiva bevakningsområden, utan måste tillsvidare tillgodoses medelst extra kronojägare eller bevakare med mera ambulatorisk tjenstgöring; och vore nu, utom mera tillfälliga på kortare tider antagna biträden, extra kronojägare och bevakare anstälda i stort antal. Sedan kronoskogarne numera i de flesta lappmarkssocknar erhållit bestämda gränser, kunde krafvet på en ordnad och fullt verksam tillsyn så väl i fråga om skogarnes fredhållning som ock beträffande afverkningen och de särskilda arbeten, såsom skogsodling, hyggesrensning, markberedning, dikning, flottledsrensning med mera, hvilka genom skogsförvaltningens försorg utfördes, ej längre undanskjutas, hvadan och då er-

farenheten visat, att en sådan tillsyn icke vunnes genom tillfälliga bevakare, utan kräfde inom hvarje revir en stam af fast anstälde kronojägare, förslag till en sådan stam blifvit efter verkstäld utredning i sammanhang med revirens reglering upprättad; och hade det ansetts nödvändigt, att nedannämnda antal kronojägarebefattningar uppfördes på ordinarie stat, nemligen: inom Luleå distrikt 15, inom Skellefteå distrikt 10, inom Umeå distrikt 16, inom Vesternorrlands—Jämtlands distrikt 4 samt inom Gefle—Dala distrikt 6, tillsammans 51 kronojägarebefattningar. Hvad de fem sydliga distrikten beträffade, hade kronojägarne i allmänhet medhunnit de arbeten å boställen och utarrenderade egendomar, hvilkas verkställande på dem öfverflyttades vid skogsstatens senaste reglering, men till följd af betydande skogsmarksinköp hade extra kronojägare mot arfvode från reservationsanslaget, i det närmaste motsvarande ordinarie kronojägares aflöning, måst anställas å åtskilliga af de nybildade kronoparkerna, såsom å Skagersholm, Granvik, Grönbo, Bjurfors, Tönnersjöheden (Stjernarp) och Kosta, hvarjemte inom en del revir de ökade göromålen å förut varande statsskogar kräft större personal; och vore sådana extra kronojägare anstälde till ett antal af 10. För bevakningens uppehållande å andra nyinköpta markområden i Elfsborgs och Hallands län äfvensom för bevakningens förstärkande i Blekinge—Åhus och Arvika revir erfordrades ytterligare ett antal af 5 kronojägare, hvadan styrelsen ansåge, att för de fem sydliga distrikten 15 och inalles för hela landet 66 nya kronojägarebefattningar borde på ordinarie stat uppföras. Som, enligt hvad förut nämnts, i de flesta af de bevakningstrakter, för hvilka de nya kronojägarne vore afsedda, redan funnes anstälde aflönade extra kronojägare, hvilka vid de nya kronojägarebefattningarnes tillsättande blefve obehöfliga, kunde nuvarande kostnaden för extra skogsbevakning minskas med omkring 25,000 kronor.

Vid skogsstatens senaste reglering bibehöllos kronojägarnes förutvarande aflöningsvilkor i hufvudsak oförändrade, med undantag af att de kronojägare, som vore i saknad af boställe eller bostadslägenhet, tilldelades en hyresersättning af 100 kronor, hvilken förut endast för kronojägare i Norrland utgått med ett belopp af 50 kronor; hvarjemte kronojägarne berättigades uppbära dagarfvode af 2 kronor 50 öre, när de af jägmästare beordrades leda afverkning, skogsodling eller annat arbete å ecklesiastikt boställe aller annan allmän under skogsstatens förvaltning ej ställd skog eller biträda vid de i de norra orterna förekommande utsyningsförrättningar, för hvilka utsyningsafgifter erlades af enskilda. Genom dessa dagarfvoden beräknades kronojägarne i de

fem sydliga distrikten erhålla en ersättning af 80 kronor à 120 kronor, hvaremot någon beräkning af ersättning vid de norrländska utsyningsförrättningarne då ej var möjlig.

Kronojägares aflöning utginge enligt gällande stat sålunda:

	Lön.	Tjenstgörings-penningar.	Summa.	
I de sex norra länen	400	150	550	Der boställslägenhet saknas, utgår hyresersättning med 100 kronor.
I öfriga delar af landet	400	100	500	

Derjämte åtnjöte kronojägare i de sex norra länen samt i Vermlands län 100 kronor i resepenningar.

Det kunde ej förnekas, att skogsstatens vid senaste reglering utvidgade befattning med vissa publika skogar, jemte den allmänna utvecklingen i öfrigt inom skogsväsendet, tagit kronojägarens tjenstgöring i anspråk i större mån, än man vid regleringen kunnat antaga, så att jemväl de lediga mellantider, kronojägarne förut merendels kunde egna åt enskildt arbete och förvärf, upptagits af tjenstegöromål. Den ersättning för dessa ökade göromål, som med ofvannämnda dagarfvoden afsetts, hade emellertid ej heller på långt när uppgått till det vid regleringen beräknade beloppet. Ehuru de af kronojägarne inom de sydligare distrikten, som innehade tillräckligt stora boställen, eller de få kronojägare inom de norra orterna, som hade egna hemman, i det hela vore i en jemförelsevis bättre ställning än de, som med den alltför knappa aflöningen skulle bestrida alla utgifter för uppehållet, hade dock flertalet haft mycket svårt att draga sig fram, och den misstämning bland personalen, som detta förhållande framkallat, hade tagit sig uttryck i en af ett flertal kronojägare till styrelsen ingifven framställning om en förbättrad aflöning.

Såväl jägmästarne som öfverjägmästarne, hvilka i anledning häraf blifvit hörda, hade, med vitsordande af den nuvarande aflöningens otillräcklighet, förordat en förhöjning med ett belopp af i allmänhet omkring 400 kronor, fördeladt på lön, tjenstgöringspenningar och ålderstillägg samt, i några af de sydligare distrikten, jemväl resepenningar; och hade af skogstjenstemännen tillika, såsom en följd af den nuvarande ringa aflöningen, framhållits, att bland de från skogsskolorna utgående lär-

jungarne de dugligaste och mest lämpliga företrädesvis sökte befattning i enskildes tjenst, der de hade större utsigt att finna sin bergning.

Styrelsen ansåge sig, beträffande den omständigheten att kronojägarnes inkomst af dagarfvoden icke motsvarat hvad man beräknat, till en början böra framhålla, att, utom det att ett ej obetydligt antal kronojägare, till följd af beskaffenheten af deras tjenstgöring uteslutande å kronoparker eller under skogsstatens förvaltning stälda skogar, alls icke eller endast undantagsvis uppburit några dagarfvoden, de af kronojägarne, hvilka blifvit delaktiga af dagarfvoden, i medeltal ej bekommit mer än knappa 40 kronor om året. Anledningen härtill kunde till en del sökas ej mindre deri, att ett stort antal mera betydande skogar till utarrenderade egendomar i mån af deras arrendeledighet äfvensom ecklesiastika skogar blifvit stälda under skogsstatens förvaltning, hvarigenom kronojägaren gått miste om rätten till dagarfvode för något som helst arbete å dessa skogar, än äfven deri, att genom begränsning med afseende å arten af de arbeten, för hvilka dagarfvoden skulle utgå, dessa utfallit för ett färre antal dagar. Vid de utsyningsförrättningar i de norra orterna, för hvilka dagarfvode utbetalades, hade i många fall de ordinarie kronojägarne icke kunnat biträda, enär dessa utsyningar ofta af assistenter utförts samtidigt med jägmästarnes kronoparksutsyningar, vid hvilka den ordinarie kronojägaren utan ersättning nu biträdde. Men oafsedt dessa förhållanden, hvilka haft en viss inverkan på aflöningens storlek, funne styrelsen med hänsyn till de ökade anspråk, som numera ställdes på kronojägarne, hvilkas pålitlighet, nit och duglighet vore vigtiga faktorer för skogsförvaltningens framgång, den nuvarande aflöningen vara alltför knappt tilltagen; och ansåge sig styrelsen desto mindre kunna underlåta framlägga förslag till densammas förhöjning, som en sådan vore påkallad ej allenast af omsorgen om de nuvarande kronojägarnes nödtorftiga utkomst, utan äfven af omtanke om personalens framtida rekrytering med dugligt folk.

Vid jemförelse med skogvaktares eller timmertummares i enskild tjenst löneförmåner borde dock framhållas, att kronojägares fastare ställning och deras pensionsrätt inverkade till förmån för statens tjenst och att aflöningen derföre kunde sättas något lägre för kronojägare. Styrelsen ansåge af denna anledning, att kronojägareaflöningen ej behöfde ökas med så stort belopp, som skogstjenstemännen föreslagit, utan borde ställas så, att en fast ökning af 200 kronor lades på tjenstgöringspenningarne, hvarigenom vikariers anskaffande under tjenstledighet underlättades, och att dagarfvoden ej allenast bibehölles, utan jemväl utsträcktes derhän, att dessa arfvoden kunde utgöra skälig

ersättning för tjenstgöringen utom hemtrakten, hvilken tjenstgöring företrädesvis vore förenad med särskilda utgifter och af mera ansträngande beskaffenhet. Styrelsen hölle nemligen före, att de kronojägare, som vore anstälda i mycket begränsade och med boställe förenade bevakningstrakter å kronoparkerna i landets sydliga delar, kunde vara ersatta med nu utgående lön 400 kronor samt 300 kronor i tjenstgöringspenningar eller i allt 700 kronor, hvaremot de, som under långa tider måste å från hemmet aflägsna skogar biträda vid, leda eller utföra särskilda arbeten, vore i behof af en särskild godtgörelse. I fråga om sådan godtgörelse för tjenstgöring, som kräfde bortovaro från hemvistet, hade förslag väckts derom, att reseersättning, ehuru till olika belopp för skilda bevakningstrakter, skulle tillerkännas kronojägarne i södra Sverige liksom de i de norra orterna anstälda, men då svårigheter skulle uppstå att rätt afväga dessa ersättningar, och godtgörelse enligt räkning af flere anledningar ej syntes lämplig, borde ersättningen fortfarande utgå efter enkel dagberäkning för de tider, då efter jägmästarens order kronojägaren tjenstgjorde utom hemtrakten. Kostnaderna för fortskaffandet vid längre afstånd med häst blefve visserligen derigenom ej direkt ersatta, men torde mera sällan förekomma. Äfven hade blifvit ifrågasatt, att dagarfvodena skulle borttagas och ersättas med ytterligare förhöjning i den fasta aflöningen, men derigenom ginge förlorad den sporre, som otvifvelaktigt låge uti denna ersättning för den besvärligare tjenstgöringen utom hemtrakten, och en sådan ytterligare förhöjning i den fasta aflöningen, om den ej blefve lika för alla, hvilket vore obehöfligt, skulle blifva svår att bestämma med tillbörlig noggrannhet efter tjenstgöringens större eller mindre beqvämlighet. En befogad invändning mot grunden för dagarfvodens utgående enligt hittills gällande bestämmelser kunde göras, den nemligen, att då dagarfvode utbetalades allenast för arbete å under skogsstatens förvaltning ej stående skogar, ehuru detta vore af alldeles enahanda beskaffenhet som å skogar under skogsstatens förvaltning, dessa senare kunde blifva sämre vårdade eller åtminstone mindre besökta än de af förra slaget, samt att, å andra sidan, i samma mån som kronojägarens tid upptoges med den intensivare skötseln å större skogar, som ställdes under skogsstatens förvaltning, minskades för honom möjligheten att intjena dagarfvoden. Fastsloge man deremot den grunden, att dagarfvodet skulle vara en ersättning för kostnader, utgifna för kosthållning och logis utom hemmet med mera, samt för den större ansträngning, som måste blifva förenad med arbete på mera aflägsna skogar af begge slagen, syntes alla invändningar mot denna traktamentsersättning böra bort-

falla. Men, om det med traktamentsersättning afsedda syfte skulle vinnas, måste densamma utgå jemväl för arbeten å kronoparker och andra under skogsstatens förvaltning stälda skogar, allenast dessa vore belägna utom kronojägarens hemtrakt, hvars omfattning naturligen måste till gränsen bestämmas. Styrelsen hade utgått från den åsigten, att alla skogstrakter inom 5 kilometer i rak sträckning från kronojägarens bostad skulle hänföras till detta område, och det borde då ej möta någon svårighet att bestämma, hvilka skogar eller skogstrakter fölle inom eller utom denna gräns, helst som afgörandet häraf underlättades af kartor. Det borde tillkomma öfverjägmästaren i distriktet att efter kronojägareboställets läge eller kronojägarens bostad inom bevakningstrakten utfärda noggranna föreskrifter om hvilka skogar i sådant afseende skulle räknas ligga inom gränsen; och någon ovisshet kunde sedermera derom ej uppstå, så vida ej kronojägaren ombytte bostad, hvilken dock kunde af styrelsen bestämmas, derest dess läge funnes vara olämpligt. Dagarfvodena skulle dock ej utgå för andra förrättningar och arbeten, än som af jägmästaren bestämdes uti skriftlig order på sätt nu skedde; och komme alltså annan tjenstgöring, såsom patrullering, icke att särskildt ersättas, ej heller nu utgående ersättning för förrättningar å utarrenderade egendomar inom hemtrakten att utbetalas, hvaremot å andra sidan ersättning rättvisligen borde utgå för arbeten å äfven under skogsstatens förvaltning stälda ecklesiastika skogar, hvarigenom boställshafvares rätt ej komme att på något sätt beröras. Till många af de på kronoparkerna i södra delarne af landet stationerade kronojägarne komme dagarfvoden efter detta förslag liksom tillförene sällan eller aldrig att utgå, hvaremot full säkerhet vunnes derför, att för dem såväl i södra som norra delarne af landet, hvilka hade vidsträckta bevakningsområden och ett större antal skogar på långa afstånd, dagarfvoden komme att utgöra en skälig ersättning för deras arbete. Då en begränsning af denna dock syntes nödvändig, hade styrelsen efter beräkning af de tider, hvilka vore lämpliga för skogsodlingsarbeten samt kunde vara behöfliga för utsyning med flera arbeten, i hvilka kronojägare deltoge, ansett dagarnes antal, för hvilka arfvode utginge, böra begränsas till 60 för hvarje kronojägare, så att dennes ersättning komme att uppgå till högst 150 kronor, ehuru att döma efter förutvarande förhållanden medelersättningen ej syntes komma att uppgå till mer än högst 100 kronor, till följd hvaraf utgifterna för kronojägarnes dagarfvoden, hvilka utginge från reservationsanslaget, ökades med högst 20,000 kronor.

Någon förhöjning i lön eller pension ansåge styrelsen deremot icke vara behöflig, likasom styrelsen funne en förhöjning i aflöningen medelst ålderstillägg vara mindre lämplig, enär förhöjningen vore lika oumbärlig i kronojägarens yngre, verksammare år som under den mera framskridna åldern.

På grund af det sålunda anförda hemstälde styrelsen i underdånighet,

dels att kronojägares nuvarande tjenstgöringspenningar, hvilka i de sex norra länen utginge med 150 kronor och i öfriga delar af landet med 100 kronor, måtte ökas med 200 kronor, så att kronojägare i de sex norra länen erhölle 350 kronor och kronojägare i öfriga delar af landet 300 kronor i tjenstgöringspenningar,

dels ock att de i nådiga brefvet den 29 november 1889 angående ny reglering af skogsstaten meddelade bestämmelser rörande kronojägares dagarfvoden måtte erhålla följande förändrade lydelse, nemligen: kronojägare eger, när han på jägmästares order biträder med, utför eller leder afverkning, skogsodling eller annat arbete såväl å alla ecklesiastika skogar, hvilka ej här nedan särskildt omförmälas, som ock å sådana öfriga allmänna skogar, hvilka äro belägna på ett afstånd öfverstigande 5 kilometer i rak sträckning från hans bostad, äfvensom när han, likaledes efter jägmästares bestämmande, i Kopparbergs och de norrländska länen biträder vid utsyningsförrättningar, för hvilka utsyningsafgifter erläggas af enskilde, att derför åtnjuta dagarfvode under högst 60 dagar för hvarje kalenderår med 2 kronor 50 öre, att gäldas på sätt som om bestridande af kostnader för skogsskötseln finnes stadgadt och, i fråga om sistnämnda utsyningsförrättningar, från skogsväsendets reservationsanslag; dock under iakttagande, att från ofvanstående bestämmelser äro undantagna arbeten å sådan ecklesiastik skog, som utgör viss församlings enskilda egendom eller blifvit till församlingen donerad och icke lemnar virkesöfverskott.

För genomförande af den förbättring i kronojägarnes aflöning samt den förstärkning af den förvaltande och bevakande skogspersonalen, styrelsen sålunda föreslagit, erfordrades ökning i bestämda anslaget för skogsstaten till sammanlagdt belopp af 159,450 kronor.

Då den ökning i bestämda anslaget för skogsstaten, som föranleddes af styrelsens ofvanstående förslag, sålunda utgjorde 159,450 kronor och då dåvarande anslaget, 447,208 kronor, kunde minskas med 1,100 kronor, besparad hyresersättning åt 11 kronojägare, hvilka sedan senaste reglering

erhållit bostäder eller boställen, hemstälde styrelsen i underdånighet, att sagda anslag måtte höjas till 605,558 kronor.

Vid underdånig föredragning berörda den 14 januari 1898 af domänstyrelsens nu ifrågavarande skrifvelse anförde jag, att vid öfvervägande af de utaf domänstyrelsen angifna förhållanden det syntes mig icke gerna kunna vara tvifvel underkastadt, att, ehuruväl icke mer än nio år förflutit sedan reglering af skogsstaten senast egde rum, en icke obetydlig ökning i antalet af den förvaltande och bevakande personal, som då å staten uppfördes, vore af behofvet påkallad. Om ock den tidrymd, inom hvilken detta behof redan hunnit göra sig gällande, varit kort, borde å andra sidan icke förgätas, att samma tidrymd äfven betecknats af en ökning af statsskogarnes areal och en stegring i deras afkastning, hvartill föregående perioder icke haft att uppvisa något motstycke och som gåfve grundade förhoppningar derom, att skogsmedlen, som intill senaste tider intagit ett jemförelsevis underordnadt rum bland statsverkets inkomster, i en framtid komme att intaga ett bland de främsta.

Då jag sådant oaktadt icke för det dåvarande ansåg mig böra ingå i närmare pröfning af det utaf domänstyrelsen framlagda förslaget till ändringar i skogsstatens reglering, berodde detta alltså icke deraf, att jag underkänt vigten af de skäl, domänstyrelsen anfört för behofvet af en ökning i skogspersonalens antal, lika litet som jag ville bestrida behöfligheten af en förbättring i kronojägarnes lönevilkor. Men en omständighet förelåg, hvilken syntes mig böra föranleda någon kortare tids uppskof med frågans företagande till slutligt afgörande. Eders Kongl. Maj:t hade nemligen den 16 oktober 1896 tillsatt en komité med uppdrag att utreda frågan, hvilka åtgärder lämpligen kunde vidtagas för vinnande af en tillfredsställande vård af de enskilda skogarne; och hade Eders Kongl. Maj:t tillika åt denna komité uppdragit att behandla frågan angående statens skogsförvaltnings medverkan för främjande af enskilde jordegares skogsvård. Det vore visserligen ännu icke kändt, i hvilka förslag denna komités arbeten komme att utmynna, och följaktligen ej heller, huruvida enligt dessa förslag göromål i och för främjande under en eller annan form af den enskilda skogsvården komme att åläggas statens skogspersonal i sådan omfattning, att af denna orsak behof af ökad personal tilläfventyrs kunde uppstå, men i hvarje händelse syntes mig med ändringar i staten böra anstå, intill dess, utom de af domänstyrelsen berörda förhållanden, äfven de på frågan inverkande, som kunde härröra af nyssnämnda komitéarbete, förelåge till bedömande.

Med afseende på det anförda ansåg jag mig för det dåvarande icke böra ifrågasätta annan ändring i beloppet af det bestämda anslaget för skogsstaten, än att, då, enligt hvad domänstyrelsen upplyst, hyresersättning besparats åt 11 kronojägare, hvilka sedan senaste reglering erhållit bostäder eller boställen, nämnda anslag måtte med beloppet af nämnda besparing, 1,100 kronor, minskas från 447,208 kronor till 446,108 kronor.

Anslaget bestämdes också för år 1899 till sistnämnda belopp, men höjdes för år 1900 af Riksdagen, på derom af Eders Kongl. Maj:t gjord framställning, för uppförande i den för skogsstaten gällande stat af ytterligare en jägmästare och fyra kronojägare till det nuvarande beloppet 451,408 kronor.

I sin förenämnda skrifvelse den 25 november 1899 har domänstyrelsen anfört, att omförmälda komité numera afgifvit sitt underdåniga betänkande och dervid bland annat föreslagit inrättande af särskilda skogsvårdsstyrelser inom länen för att omhänderhafva såväl tillsynen och kontrollen öfver skötseln af enskildes skogar som ock främjande och understödjande af den enskilda skogshushållningen i allmänhet, men deremot icke för statens skogspersonal ifrågasatt göromål i och för den enskilda skogsvården i den omfattning, att af sådan orsak ökning i personalen påkallades. Då vid sådant förhållande anledningen till uppskofvet med pröfning af styrelsens förberörda underdåniga förslag syntes hafva bortfallit, ville styrelsen nu, efter att vid sammanträde den 6—11 november 1899 hafva öfverlagt med vederbörande öfverjägmästare om hithörande förhållanden, innan förslaget upptoges till nådig pröfning, föreslå de jemkningar och tillägg deri, som ändrade tidsförhållanden befunnits påkalla.

Hvad då först ökningen af den förvaltande personalen anginge, förekomme, dels att genom Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvandes i Norrbottens län afvittringsutslag för Juckasjärvi socken den 30 december 1896, delgifvet styrelsen den 3 januari 1898, en areal af 165,000 hektar blifvit i sagda socken afsatt till kronopark, dels ock att genom nådigt bref angående dispositionen af de efter afvittringen i Arvidsjaurs socken uppkomna öfverloppsmarker den 20 oktober 1899 en areal af 390,000 hektar blifvit inom sistnämnda socken likaledes till kronopark afsatt.

För vården af dessa efter afvittring kronan tillfallna skogar, hvilka förut icke varit från enskildes marker skilda, men nu blifvit till sina gränser fullt bestämda och stälda till kronans fria förfogande, erfordrades ytterligare förstärkning af den ordinarie förvaltande personalen. Enligt

1897 års förslag skulle inom Juckasjärvi socken och angränsande Gellivare socken inrättas tillhopa 3 revir och inom Arvidsjaurs socken likaledes 3 revir, men i anseende till ökningen af kronoparkernas areal erfordrades nu såväl i socknarna Juckasjärvi-Gellivare som äfven i Arvidsjaurs socken 4 revir. I de sistnämnda socken omfattande reviren kunde dock betydande delar af angränsande Jockmocks och Arjepluogs socknar ingå, hvarigenom reviren i dessa båda socknar skulle vinna en behöflig minskning i arealen.

Vidare vore att bemärka, att genom köp af Klotens och Malingsbo egendomar i Kopparbergs och Örebro län jemlikt nådigt bref den 26 maj 1899 en sammanhängande komplex af 35,285 hektar blifvit till kronopark förvärfvad. Då denna kronopark, som tillhörde Vesterdalarnes revir, i anseende till dervarande å spridda orter inom det vidsträckta reviret belägna 26 allmänna skogar med en sammanlagd areal af omkring 68,000 hektar icke kunnat af revirförvaltaren omhändertagas, hade en biträdande jägmästare med årsarfvode af 2,000 kronor måst för kronoparkens förvaltning anställas. Uppenbart vore, att denna befattning för förvaltningen af Klotens kronopark, der kolning och timmerafverkning, skogsodling med flere skogsarbeten komme att bedrifvas i ganska stor omfattning och der egendomen underlydande talrika arrendegårdar kräfde mycken tillsyn, måste, såsom för framtiden oumbärlig, uppföras på ordinarie stat.

Äfven inom Vadsbo revir påkallade förhållandena en revirdelning. Revirförvaltaren hade nemligen erinrat, att inom nämnda revir de allmänna skogarnes areal, som år 1889 uppgick till 14,606 hektar 59 ar, under de senare åren genom inköp och afsättande af mark till kronopark alltjemt ökats, så att densamma nu utgjorde

å 11 under skogsstatens vård och förvaltning ställda skogar	16,867 hektar	85 ar, och
å öfriga 115 allmänna skogar	9,551 „	96 „
eller tillsammans å 126 egendomar	26,419 hektar	81 ar.

Med dessa skogars intensivare skötsel genom skogsodling, vägbyggnad och dikning samt med virkets förädlande genom försågning å kronans sågverk eller kolning följde arbeten till den omfattning, att revirets förvaltningsutgifter stigit från 6,946 kronor år 1889 till 45,512 kronor år 1899, påkallande en vidlyftig bokföring bland annat med ett sjuttiotal arrendatorer af torp och lägenheter å kronoparkerna. Från år 1893 hade revirförvaltaren haft till sin hjelp en biträdande jägmästare, hvilkens aflöning under nästlidet år utgått med 1,500 kronor, men af styrelsen för år 1900 föreslagits till 2,000 kronor, till hvilket belopp arfvodet

jemväl blifvit af Eders Kongl. Maj:t vid fastställande af generalförslaget öfver utgifter från reservationsanslaget för skogsväsendet år 1900 bestämdt.

Öfverjägmästaren i distriktet ansåge, att, då revirgöromålen genom de stora markförvärfven högst betydligt ökats, det ur skogshushållningens synpunkt vore nödigt, att Vadsbo revir delades i två revir.

Domänstyrelsen delade den af öfverjägmästaren uttryckta mening och hölle före, att genom en sådan delning stora fördelar vid skogarnes förvaltning skulle vinnas. Det nya reviret, som borde benämnas Tivedens revir, skulle omfatta de allmänna skogarna inom Finnerödja socken af norra Vadsbo härad samt inom Undenäs och Tiveds socknar af södra Vadsbo härad, tillhopa 11 skogar med en sammanlagd areal af 15,306 hektar 45 ar. Till det andra reviret, som fortfarande borde benämnas Vadsbo revir, skulle hänföras öfriga delar af det nuvarande reviret med tillsammans mer än ett hundratal särskilda skogar om tillsammans 11,113 hektar 36 ar.

Utöfver de år 1897 begärda 11 jägmästarebefattningarna erfordrades alltså nu ytterligare 4 dylika befattningar.

Beträffande namnen å reviren inom de norra distrikten hade domänstyrelsen efter öfverläggning med öfverjägmästarne funnit vissa ändringar önskvärda dels för att förtydliga revirens belägenhet, dels ock för att förekomma missförstånd derigenom, att revir och distrikt erhölle lika namn. Dessa namnförändringar hade införts i en vid styrelsens förevarande underdåniga skrifvelse bilagd tablå öfver de revir och distrikt, som nu vore ifrågasatta att regleras.

Af den nu föreslagna ökningen af reviren i Norrbottens län påkallades jemkning i 1897 års förslag till distriktsindelning på det sätt, att i stället för Luleå distrikt då tillagda 12 revir till detta distrikt nu skulle hänföras 13 revir och till Skellefteå distrikt i stället för 8 revir 10 sådana, deribland Burträsks revir, som enligt 1897 års förslag skulle tillhöra Umeå distrikt. Till detta senare distrikt hade i stället ansetts böra läggas Anundsjö (norra Ångermanlands) revir för att bereda lindring i göromålen inom mellersta Norrlands vidsträckta distrikt, hvilket ökats med Dorotea socken (Tåsjö revir). Klotens revir borde hänföras till Gefle-Dala distrikt och Tivedens revir till Vestra distriktet.

I nyssnämnda tablå angåfves revirens omfattning genom uppgift dels å de socknar eller delar af sådana, af hvilka hvarje revir skulle bestå, dels ock å den areal af allmänna skogar, som skulle till hvart och ett revir hänföras. Enligt samma tablå skulle de särskilda distrikt, som nu vore afsedda att regleras komma att omfatta: Luleå distrikt

13 revir, Skellefteå distrikt 10 revir, Umeå distrikt 10 revir, mellersta Norrlands distrikt 8 revir, Gefle-Dala distrikt 9 revir och Vestra distriktet 10 revir. I fråga om så väl distriktens som revirens definitiva begränsning eller omfattning ville styrelsen, när anslagsfrågan blifvit pröfvad och afgjord, inkomma med slutligt underdånigt yttrande.

I 1897 års förslag upptogos resepenningarna inom Luleå distrikt till 800 kronor eller samma belopp som inom Skellefteå och Umeå distrikt. Då emellertid inom Luleå distrikt, som vore vidsträcktare och omfattade flere revir än de öfriga distrikten, genom nya jernvägslinier och industriela anläggningar framkallats en lifligare rörelse och afsättning af virke från kronans skogar och i följd af dessa omständigheter resorna i och för förvaltningen ökades, syntes resepenningarna inom detta distrikt, hvilka för närvarande uppginge till 1,000 kronor, äfven framdeles böra utgå med samma belopp. Resepenningarna och tjenstgöringspenningarna i de två nya lappmarksreviren syntes böra bestämmas till respektive 600 kronor och 1,600 kronor eller samma belopp som i de öfriga lappmarksreviren. Rese- och tjenstgöringspenningarna i Klotens och Tivedens revir ansåge styrelsen böra bestämmas för det förra till respektive 500 kronor och 1,200 kronor samt för det senare till respektive 400 kronor och 1,000 kronor eller till samma belopp som i Vesterdalarnes och Vadsbo revir, af hvilka det förra komme att gränsa till Klotens och det senare till Tivedens revir.

Beträffande lön och ålderstillägg för nu ifrågavarande befattningar ansåge styrelsen, att för dem, likasom för de i 1897 års förslag upptagna befattningarne, gällande stat borde tillämpas.

I detta sammanhang ville styrelsen i minnet återkalla, att 1897 års förslag förutsatte, att aflönade assistenter fortfarande skulle anställas för att biträda i de norra reviren, der så erfordrades, samt att i förslaget framhölls, dels att assistenterna borde få anlitas äfven vid andra arbeten, än sådana, till hvilkas utförande assistenternas biträde för närvarande finge tagas i anspråk — i främsta rummet arbeten, som afsåge skogsåterväxtens främjande, såsom skogsodling, markberedning m. m. — dels ock att assistenternas aflöning borde förbättras genom höjandet af deras månadsarfvode, nu 66 kronor 66 öre, till 100 kronor och deras reseanslag, nu 300 kronor, till 400 kronor. Enär detta utgjorde en viggtig förutsättning, för att den begärda ökningen af den ordinarie förvaltande personalen skulle verka tillfyllest, funne sig styrelsen — efter att hafva i detta ämne öfverlagt med vederbörande öfverjägmästare, hvilka samtliga vitsordat behofvet såväl af assistenternas biträde som ock af ordnandet af deras aflöning och tjenstgöring på sätt styrelsen

ifrågasatt — nu böra förnya sin underdåniga framställning i detta afseende, under erinran att anvisande af särskilda medel, utöfver hvad för assistenters arbeten nu utginge, icke syntes för den närmaste tiden vara behöfligt.

Vidkommande derefter den erforderliga ökningen af den bevakande personalen, hvilken ökning i 1897 års förslag beräknades till 51 kronojägare i de sex norra länen och 15 i de öfriga länen eller sammanlagdt 66 kronojägare, påkallades nu i de sex norra länen en ytterligare ökning af 31 kronojägare. Orsaken härtill vore dels den betydliga ökningen af kronoparkerna i Norrbottens och Kopparbergs län, dels ock den under de senare åren inträffade stegringen i arbetsprisen. Till följd häraf hade det visat sig omöjligt att, mot samma arfvode eller dagspenning som förut, erhålla dugliga extra skogsbevakare och biträden, hvilkas anskaffande under sådana förhållanden icke fölle sig billigare, utan snarare blefve dyrare än en på ordinarie stat anstäld, särskildt utbildad och mera pålitlig personal.

De erforderliga nya kronojägarebefattningarna vore upptagna revirvis i nyssberörda tablå och utgjorde, inberäknade de i 1897 års förslag uppförda,

för Luleå distrikt	21
» Skellefteå distrikt	17
» Umeå distrikt	20
» Mellersta Norrlands distrikt	5
» Gefle-Dala distrikt	19
» Bergslagsdistriktet	2
» Östra distriktet	2
» Vestra distriktet	5
» Smålands distrikt	3
» Södra distriktet	3
tillsammans	97.

Hvad slutligen beträffade frågan om förbättring af kronojägarnes aflöningsvilkor, hade i en af 227 kronojägare inlemnad ansökning af den 27 mars 1899 framhållits det bekymmersamma i kronojägarnes ekonomiska ställning och behofvet af en snar löneförbättring; och hade dervid framstälts såsom önskningsmål, att aflöningen måtte höjas till ett belopp af sammanlagdt 1,750 kronor, deri inberäknadt ersättning för hyra, resor och dagtraktamente.

Vid öfverläggning härom med öfverjägmästarne hade af dem anförts, att de i ansökningen framstälda önskningsmål visserligen vore

öfverdrifna, men att å andra sidan ur det allmännas synpunkt det vore af synnerlig vigt, att kronojägarnes löneförmåner vore tillräckliga för deras utkomst och afpassade efter den tjenstgöring, som i olika orter dem ålåge. Med hänsyn härtill och i betraktande af den prisstegring å lifsförnödenheter, som inträdt efter afgifvandet af 1897 års förslag, hade af öfverjägmästarne enhälligt uttalats den meningen, dels att tjenstgöringspenningarna borde höjas för kronojägare i de sex norra länen äfvensom i Vermland, der förhållandena ansåges närmast lika dem i Norrland, till 600 kronor och för kronojägare i öfriga delar af landet till 500 kronor, hvarförutom ansetts önskvärdt, att ett ålderstillägg af 100 kronor bereddes samtlige kronojägare efter fem års väl vitsordad tjenstgöring, dels ock att den tid, under hvilken dagarfvoden skulle få beräknas i enlighet med 1897 års förslag, borde utsträckas till 80 dagar samt arfvodet utgå i de sex norra länen äfvensom i Vermland efter 3 kronor och i öfriga delar af landet med 2 kronor 50 öre för dag.

På sätt styrelsen redan vid framläggandet af 1897 års förslag anfört, hade det stora flertalet kronojägare haft mycket svårt att draga sig fram under den period af snabb utveckling inom de flesta verksamhetsområden, ej minst inom skogsväsendet, som efter skogsstatens senaste reglering inträdt; och det torde råda endast en mening derom, att den nuvarande aflöningen vore otillräcklig för deras utkomst och ingalunda motsvarande de anspråk, som nu stäldes på deras tjenstgöring. I sitt nyssberörda förslag hade styrelsen hemstält om en förhöjning i kronojägarnes aflöning, i det hela motsvarande omkring 300 kronor. Dervid hade styrelsen framhållit, att denna förhöjning vore påkallad ej allenast af omsorgen om de nuvarande kronojägarnes utkomst, utan äfven af omtanke om personalens framtida rekrytering med dugligt folk. Det låge i sakens natur, att en så hastig utveckling, som den statens skogsväsende undergått, kräfde bevakningspersonalens ökning och ersättande efter hand med fullt dugligt folk, för att såväl de väsentligt ökade kronoskogarnes fredhållning, som ock tillsynen öfver de arbeten, hvilka efter olika ortförhållanden för skogarnes vård och föryngring anordnades, skulle blifva fullt verksamma. Ur denna synpunkt och med hänsyn till den allmänna stegringen i arbetspriser, ej minst i fråga om aflöning af med kronojägare likstälda arbetsförmän, funne styrelsen nu, att den år 1897 af styrelsen föreslagna löneökningen vore otillräcklig. Det hade nemligen inträffat, att kronojägare, oaktadt sin pensionsrätt, lemnat sina tjenster för att ingå i enskildes eller bolags tjenst, der vida högre aflöning erhölles. Antalet sökande till lediga kronojägaretjenster hade också betydligt minskats. Fara förelåge alltså, att

staten ginge miste om de till kronojägare dugligaste personerna, helst, enligt hvad styrelsen hade sig bekant, nyssomnämnda missförhållanden skulle inträffat i mycket vidsträcktare omfattning, derest ej kronojägarekåren hyst den säkra förhoppning, att deras bekymmersamma ställning skulle af statsmakterna inom kort beaktas och afhjelpas.

Enligt styrelsens mening borde fördenskull aflöningen ökas utöfver hvad styrelsen i 1897 års förslag hemstält, så att kronojägare erhölle utsigt till en så pass tryggad ställning, att den ungefärligen motsvarade hvad som i enskildes eller bolags tjenst stode med kronojägare någorlunda likstälda personer till buds. Men å andra sidan funne styrelsen hvarken lämpligt eller behöfligt, att aflöningen sattes så högt som i förenämnda ansökning blifvit ifrågasatt. Äfven öfverjägmästarnes förslag syntes styrelsen böra jemkas sålunda, att det ifrågasatta ålderstillägget uteslötes, hvaremot, hvad tjenstgöringspenningarna och dagarfvodena beträffade, styrelsen ansåge öfverjägmästarnes förslag vara väl afvägdt och lämpadt efter nuvarande förhållanden inom de olika orterna. Ökningen af tjenstgöringspenningarna uteslöte emellertid icke behofvet deraf, att under vakans eller tjenstinnehafvares sjukdom vikarien finge uppbära full kronojägareaflöning, på sätt nu funnes stadgadt. Hvad särskildt dagarfvodena anginge, skulle dessa efter maximitiden uppgå till respektive 240 och 200 kronor i de särskilda landsdelarne. Att döma efter förutvarande förhållanden syntes dock ersättningen i medeltal ej komma att uppgå till mer än högst respektive 160 kronor och 133 kronor. Den utgift, som af dessa dagarfvoden komme att föranledas och hvilken i 1897 års förslag beräknades till högst 20,000 kronor utöfver hvad för sådana dagarfvoden nu utginge, kunde antagas komma att i följd af nu föreslagna ändringar i nämnda förslag ytterligare ökas med omkring 10,000 kronor.

För genomförande af den af styrelsen sålunda föreslagna förbättring af kronojägarnes aflöning samt förstärkning af den ordinarie förvaltande och bevakande skogspersonalen, erfordrades ökning i bestämda anslaget för skogsstaten till nedannämnda belopp:

förbättring af kronojägares lönevilkor:

450 kronors ökning i tjenstgöringspenningar för 134 kronojägare	kronor	60,300: —	
400 kronors ökning i tjenstgöringspenningar för 133 kronojägare	„	53,200: —	113,500: —
		Transport kronor	113,500: —

Transport kronor 113,500: —

ökning af den förvaltande personalen:

		Lön.	Tjenst-görings-penningar.	Resepen-ningar.	Summa.	
	1 öfverjägmästare	3,200	1,600	1,000	5,800	
Med rätt till ålderstillägg i enlighet med hvad för skogsstaten finnes stadgadt.	1 jägmästare	1,500	1,600	600	3,700	
	11 jägmästare	16,500	17,600	6,600	40,700	
	1 jägmästare	1,500	1,400	600	3,500	
	1 jägmästare	1,500	1,200	500	3,200	
	1 jägmästare	1,500	1,000	400	2,900	
Ökning af tjenstgöringspenningarna vid nuvarande jägmästarebefattningen i Arjepluogs revir		— —	200	— —	200	
		25,700	24,600	9,700	60,000	60,000: —

ökning af den bevakande personalen:

		Lön.	Tjenst-görings-penningar.	Rese-pennin-gar.	Hyres-ersätt-ning.	Summa.	
1 kronojägare	i de sex norra länen och i Vermland.	400	600	100	100	1,200	
82 kronojägare		32,800	49,200	8,200	8,200	98,400	
1 kronojägare	i öfriga län.	400	500	— —	100	1,000	
13 kronojägare		5,200	6,500	— —	1,300	13,000	
		38,800	56,800	8,300	9,700	113,600	113,600: —

Summa kronor 287,100: —

Ehuru denna ökning i anslaget för skogsstaten väsentligt öfverstege den ökning, styrelsen år 1897 ifrågasatt, eller 159,450 kronor, vore dock enligt styrelsens mening de förhållanden, hvilka efter sistnämnda år inträdt och för hvilka nu styrelsen redogjort, i och för sig fullt giltiga skäl för ökningen. Styrelsen hade således härutinnan ej vidare att tillägga, men ville för anslagsfrågans belysning erinra, att statsskogarnes afkastning, som år 1896 utgjorde 4,269,224 kronor och år 1897 5,455,061 kronor, år 1898 stigit till 7,591,325 kronor, hvilket sistnämnda belopp efter allt att döma jemväl 1899 års inkomster från kronoskogarne torde uppnå.

På grund af det anförda har domänstyrelsen hemstält, att det

bestämda anslaget för skogsstaten, nu utgörande 451,408 kronor, måtte höjas med 287,100 kronor till 738,508 kronor.

Enligt hvad domänstyrelsen redan erinrat, har skogskomitén numera afgifvit betänkande och förslag i de ämnen, som varit föremål för komiténs behandling. I dessa förslag afses icke, att statens skogspersonal skulle för främjande af den enskilda skogsvården tagas i anspråk i sådan omfattning, att af denna orsak ökning af samma personal påkallas; och då det hinder, jag år 1898 ansåg föreligga för pröfning af det af domänstyrelsen då framlagda förslaget om ökning af den ordinarie skogspersonalen och förbättring af kronojägarnes aflöningsvilkor, således bortfallit, anhåller jag att nu få underställa Eders Kongl. Maj:t berörda förslag med deri af domänstyrelsen sedermera gjorda ändringar och tillägg.

Jag anser mig då till en början böra erinra om den ökning i areal, kronoskogarne vunnit sedan år 1884, då domänstyrelsen först afgaf förslag till den reglering af skogsstaten, som år 1889 af Eders Kongl. Maj:t faststäldes. Huru väsentlig denna ökning varit, derom bära de af domänstyrelsen i detta afseende anförda siffror tillräckligt vittnesbörd. För att det betydande kapital, statens skogar representera, skall blifva så inkomstbringande som möjligt — och ur statsekonomisk synpunkt måste väl detta anses eftersträfvansvärdt — fordras dock, att dessa skogar skötas på ett sätt, som kan anses motsvara nutidens anspråk på en rationel skogshushållning. Detta åter förutsätter, att staten till sitt förfogande eger en icke blott duglig och erfaren, utan äfven tillräckligt talrik ordinarie skogspersonal. Utgår man då från den förutsättningen, som väl torde finnas befogad, att den ordinarie skogspersonalens antal vid tiden för 1889 års reglering var afpassad efter dåvarande förhållanden, är det uppenbart, att denna personal, äfven med den obetydliga tillökning i densamma, 1899 års Riksdag beviljade, icke längre kan vara tillräcklig för att fylla de uppgifter, som nu ställas på densamma. Domänstyrelsen har derföre också föreslagit, att berörda personal måtte ökas med 1 öfverjägmästare, 15 jägmästare och 97 kronojägare, och, i betraktande såväl af den redan inträdda och alltjemt fortgående ökningen af kronoparkernas areal, som ock af de allt större fordringar, som ställas på dessa skogars skötsel och vård, finner jag, äfven med antagande att extra skogspersonal jemväl framdeles kommer att tagas i anspråk, om också icke i samma utsträckning som nu, den sålunda föreslagna ökningen vara väl behöflig.

Kronojägarnes aflöningsvilkor äro enligt gällande stat, oberäknadt dels resepenningar för kronojägare i de sex norra länen samt i Vermlands

län, dels ock förmånen af bostadslägenhet eller, der den saknas, hyresersättning af 100 kronor, 400 kronor i lön samt tjenstgöringspenningar till belopp af 150 kronor i de sex norra länen och 100 kronor i öfriga delar af landet. Redan vid tiden för 1889 års reglering af skogsstaten befunnos dessa aflöningsförmåner väl knappt tilltagna, och för att i någon mån förbättra dem medgafs kronojägarne i sammanhang med regleringen rätt att i vissa fall uppbära dagarfvode af 2 kronor 50 öre för arbete, som af dem verkstäldes. Af skäl, för hvilka domänstyrelsen redogjort, hafva dessa dagarfvoden, äfven i de fall då kronojägarne kommit i åtnjutande af sådana, uppgått till mycket obetydliga belopp, och dagarfvodena kunna derföre icke heller anses hafva i någon nämnvärd grad bidragit till att bereda kronojägarne ökning i deras inkomster. Under nuvarande tid med dess högt uppdrifna lefnadskostnader te sig derföre också kronojägarnes aflöningsvilkor synnerligen otillfredsställande. Den uppgift, kronojägarne hafva att fylla i skogsvårdens och skogsbevakningens tjenst, är dock af den betydelse, att de synas kunna hafva grundade anspråk på att de aflöningsförmåner, som bestås dem, äro tillräckliga för att bereda dem en anständig bergning och icke stå i allt för stort missförhållande till den aflöning, dugliga skogvaktare och skogsuppsyningsmän kunna påräkna i den enskilda skogshushållningens tjenst. Att något åtgöres för att förbättra kronojägarnes aflöningsvilkor, synes mig derföre vara af bjudande nödvändighet påkalladt, och då domänstyrelsens förslag, enligt hvilket kronojägarnes tjenstgöringspenningar skulle ökas i de sex norra länen och i Vermland till 600 kronor och i öfriga delar af riket till 500 kronor, synes mig tillgodose de anspråk, som i detta afseende skäligen kunna uppställas, anser jag detta förslag böra vinna godkännande.

I sammanhang med förslaget om ökning af kronojägarnes tjenstgöringspenningar har domänstyrelsen äfven hemstält, att den tid, under hvilken dagarfvoden skulle få beräknas, måtte utsträckas till 80 dagar samt dagarfvodena i de sex norra länen äfvensom i Vermland höjas från 2 kronor 50 öre till 3 kronor, hvarjemte kronojägarne skulle ega uppbära dagarfvode för arbete äfven å andra skogar, än dem, för hvilka denna rätt nu är dem medgifven. Då med de nuvarande dagarfvodena afses att bereda kronojägarne full godtgörelse för deras arbete, men detta med hänsyn till nu rådande arbetspris i de norra orterna icke kan anses der blifva fallet med dagarfvodets nuvarande belopp, har jag icke något att erinra mot att dagarfvodenna höjas på sätt domänstyrelsen föreslagit. Hvad åter beträffar den ifrågasatta utsträckningen af kronojägarnes rätt att uppbära dagarfvoden, torde

häremot kunna invändas, att enligt domänstyrelsens förslag kronojägarne skulle erhålla särskild godtgörelse äfven för arbete, som af dem verkstäldes å skogar, som stå under kronans omedelbara disposition, och således för arbete, som tillhör deras tjenst och för hvilket de finge anses godtgjorda genom den dem å stat anvisade aflöningen. Härvid bör dock beaktas, att dagarfvodena i detta fall hufvudsakligen skulle hafva till ändamål att hålla kronojägarne skadeslösa för de särskilda utgifter, som äro förenade med en längre tids uppehåll å kronoskogar, belägna på långt afstånd från deras hemvist; och då dessa dagarfvoden således icke kunna betraktas såsom någon tillökning i kronojägarnes egentliga aflöningsförmåner, utan fast mer böra anses ega karaktären af traktamenten, synes mig berörda invändning icke böra tillerkännas någon afgörande betydelse.

Hvad domänstyrelsen föreslagit i fråga om utsträckning af assistenternas i de norra länen tjenstgöringsskyldighet och deraf påkallad ökning af deras arfvoden och resepenningar synes mig vara välgrundadt, och har jag icke heller något att erinra mot domänstyrelsens förslag om anvisande af godtgörelse till extra skogstjenstemän för biträde vid skogsodlingar i de fem sydligaste distrikten.

Statens skogsläroverk.

Beträffande anslaget till *statens skogsläroverk* erinrar domänstyrelsen i förenämnda underdåniga skrifvelse den 25 oktober 1899, att styrelsen i underdånig skrifvelse samma dag hos Eders Kongl. Maj:t gjort framställning om provisoriskt anordnande under senare hälften af innevarande år af en förberedande praktisk kurs vid Klotens kronopark för inträde vid skogsinstitutet. I denna skrifvelse anförde domänstyrelsen, att, på sätt framginge af bestämmelserna i §§ 1 och 39 af den för skogsstaten gällande instruktion, vid senast verkstälda organisation af denna stat förutsatts, att vid de allmänna skogarnes förvaltning skulle vara att tillgå biträde af extra skogstjenstemän. Sådant biträde hade ock visat sig erforderligt och alltmer tagits i anspråk, i samma mån de allmänna skogarne och i synnerhet kronoparkerna ökats, så att ej sällan svårigheter mött för erhållande af nödigt antal biträdande extra skogstjenstemän. Dessa svårigheter hade i synnerhet gjort sig känbara under de senaste åren, då allt flere af de extra skogstjenstemännen vunnit anställning hos enskilde skogsegare och sågverksbolag. En följd häraf hade blifvit, att med en del förrättningar och arbeten i synnerhet inom de norra orterna måst af brist på förrättningsmän tillsvidare anstå. Tillgången på disponibla extra skogstjenstemän vore alltså för närvarande otillräcklig. Enligt styrelsens åsigt kunde detta missför-

hållande afhjelpas endast derigenom, att ett ökadt antal elever bereddes inträde vid skogsinstitutets högre kurs, i hvilken enligt gällande stadgar för de allmänna skogsläroverken endast 10 elever årligen finge intagas. Antalet inträdessökande hade under de senare åren varit stort och uppgått under år 1898 till 25 och under år 1899 till 35. Enligt hvad direktören vid skogsinstitutet upplyst, kunde i institutets högre kurs årligen mottagas 20 elever. Det lede icke något tvifvel, att ej en sådan ökning af elevantalet åtminstone tills vidare eller under de närmaste åren vore nödig för att motsvara såväl statens som enskilde skogsegares behof af tillgång på forstligt bildade yrkesmän.

I den för skogsinstitutet den 3 juni 1892 faststälda stat äro uppförda anslag dels till de praktiska öfningarna 3,200 kronor, dels ock till expenser 2,500 kronor. För anordnande vid institutet af en lägre kurs för sådana ynglingar, hvilka önska utbilda sig till privata skogsförvaltare, hafva dessa anslagsbelopp från och med år 1899 höjts till respektive 5,000 kronor och 3,500 kronor.

Då enligt af skogsinstitutets direktör meddelad uppgift en ökning af elevantalet vid skogsinstitutet från 10 till 20 skulle föranleda en ökning af utgifter från omförmälda anslagstitlar med respektive 3,000 kronor och 1,500 kronor, har nu domänstyrelsen i sin underdåniga skrifvelse angående anslagsbehofven för skogsväsendet år 1901 hemstält, att, med höjande af anslaget till de praktiska öfningarna till 8,000 kronor och af anslaget till expenser till 5,000 kronor, det bestämda anslaget för statens skogsläroverk, nu 50,500 kronor, måtte ökas med 4,500 kronor till 55,000 kronor.

Med bifall till domänstyrelsens framställning om provisoriskt anordnande af en förberedande praktisk kurs vid Klotens kronopark har Eders Kongl. Maj:t den 15 december 1899 medgifvit, att för detta ändamål finge af 1900 års reservationsanslag användas ett belopp af högst 7,750 kronor; och anser jag, att hvad domänstyrelsen nu föreslagit i syfte att sätta skogsinstitutet i tillfälle att kunna mottaga ett större antal elever än för närvarande äfven bör bifallas.

Ålderstillägg. Enskilda skogsundervisningen.

I de till *ålderstillägg* och till *den enskilda skogsundervisningen* nu uppförda anslagsbeloppen har domänstyrelsen icke ifrågasatt någon ändring.

Kronoskogarnes förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet.

Vidkommande reservationsanslaget till *kronoskogarnes förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet* har domänstyrelsen ansett en betydlig höjning deraf oundgänglig.

Till en början erinrar styrelsen, att detta anslag, som för år 1897 utgick med .... kronor 559,092: —
höjts för år 1898 till .... „ 574,092: —
för år 1899 till .... „ 794,742: —
och för år 1900 till .... „ 1,010,892: —
samt att, då de för åren 1898 och 1899 beviljade förhöjningarna visade sig otillräckliga, Riksdagen på derom af Eders Kongl. Maj:t gjorda framställningar medgifvit, att, utöfver de beviljade anslagsbeloppen, finge förskjutas, att af skogsmedel ersättas, 120,000 kronor år 1898 och 106,000 kronor år 1899; och har domänstyrelsen beträffande detta anslag vidare anfört, att utgifterna belöpt sig till 672,100 kronor 86 öre år 1897 och 701,506 kronor 15 öre år 1898. För utgifter år 1899 hade enligt Eders Kongl. Maj:ts nådiga bref den 3 december 1898 och den 26 maj 1899 disponerats tillsammans 900,742 kronor.

De betydliga stegringarna i utgifterna hade, såsom styrelsen redan i föregående statsförslag anmärkt, föranledts hufvudsakligen deraf, att den på senare åren uppkomna väsentliga ökningen af kronoparkerna inom åtskilliga delar af landet dels medfört betydligt höjda kostnader för skogsodling, afverkning, utskylder och dylikt, dels ock nödvändiggjort provisorisk förstärkning af den förvaltande och bevakande personalen, för hvilken förstärkning arfvoden måst utgå från förevarande anslag. Härtill komme, att, i anseende till den väsentligt stegrade afkastning, statens skogar de senare åren visat sig lemna, det ur ekonomisk synpunkt vore lika naturligt, som det för skogsväsendets tidsenliga utveckling vore nödvändigt, att de arbeten, som afsåge skogarnes vård och skötsel, erhölle större omfattning och intensitet än tillförene. Såsom bidragande orsak till utgifternas ökning i opåräknad grad komme äfven den under sista tiden inträffade starka stegring i arbetsprisen, synnerligast i de norrländska länen.

Dessa af styrelsen redan i underdånig skrifvelse den 25 oktober 1898 påpekade anledningar till ökning i statens utgifter för dess skogar gjorde sig fortfarande gällande och detta i vida högre grad än förut. Sålunda visade det sig nu, att anslaget, som, på grund af de år 1898 gjorda beräkningarna af anslagsbehofvet för år 1900, af senaste Riksdag höjdes med ej mindre än 216,150 kronor, detta oaktadt blefve otillräckligt för innevarande år. En hufvudsaklig orsak härtill vore det af Riksdagen nästlidet år lemnade medgifvande, att för inköp till kronopark finge användas, förutom medel, influtna genom försäljning af mindre kronolägenheter, jemväl ett belopp af 1,500,000 kronor af 1899 års skogsmedel. Till följd häraf hade staten sett sig i stånd att för

detta belopp förvärfva Klotens stora bruksegendomar i Örebro och Kopparbergs län. Dessa egendomar komme visserligen att tillföra staten betydande inkomster i skogsmedel, men å andra sidan låge det i sakens natur, att samma egendomars skötsel, de för dem utgående utskylder m. m. äfvensom, och detta ej minst, afverkningar och kolningar på anslaget stälde stora kraf, hvilka år 1898, vid beräknande af de sannolika utgifterna från anslaget under år 1900, icke kunde förutses.

Enligt de från samtliga skogsförvaltningar inkomna utgiftsförslag skulle, äfven med iakttagande af all nödig sparsamhet, till bestridande af innevarande års utgifter erfordras ej mindre än 1,146,000 kronor, eller utöfver anslaget ett belopp af i rundt tal 135,000 kronor, hvaraf den öfvervägande delen fölle på kronoparken Kloten.

Under det sannolika antagande att skogsväsendets utveckling komme att åtminstone under de närmaste åren fortgå i ungefär lika stigande proportion som under de sista åren, syntes utgifterna för år 1901 icke kunna beräknas lägre än till omkring 1,500,000 kronor.

På grund häraf har domänstyrelsen hemstält, att ifrågavarande anslag måtte höjas från nuvarande beloppet, 1,010,892 kronor, med 489,108 kronor till 1,500,000 kronor.

Derjemte och under erinran att en betydande del af utgifterna icke allenast för Kloten, utan äfven för andra inköpta egendomar utgjordes af förlagskostnader för kolnings- och timmerdriften m. m., hvilka kostnader omedelbart ersattes vid skogseffekternas försäljning, men utan afkortning redovisades bland statsverkets skogsmedel, har styrelsen hemstält, att, i öfverensstämmelse med hvad under åren 1898 och 1899 egt rum, styrelsen måtte jemväl under år 1900 få förskjuta och af samma års skogsmedel ersätta hvad som komme att brista i årets anslag eller 135,000 kronor.

Beträffande först domänstyrelsens framställning om beredande af medel för täckande af beräknad brist å reservationsanslaget för år 1900 erinrar jag, att domänstyrelsen i skrifvelse den 11 november 1899 till Eders Kongl. Maj:ts pröfning framlagt af styrelsen uppgjordt generalförslag öfver användandet af 1900 års anslag jemte den fyllnad deri, som styrelsen funnit vara för bestridande af samma års utgifter nödig, eller nyssberörda belopp 135,000 kronor; slutande alltså det framlagda förslaget å ett belopp af 1,150,692 kronor. Vid föredragning den 15 december nästlidet år af domänstyrelsens berörda förslag fann Eders Kongl. Maj:t, att utgifterna å reservationsanslaget för det dåvarande borde begränsas till reservationsanslagets belopp och faststälde derföre förslaget

med iakttagande att vissa anslagsposter skulle minskas med sammanlagdt 135,000 kronor. I hvilken mån de sålunda nedsatta utgiftsposterna äro af beskaffenhet att böra fastställas till utgående, lärer komma att utgöra föremål för framtida pröfning af Eders Kongl. Maj:t. Otvifvelaktigt är emellertid, att å anslaget saknas tillgång till bestridande af kostnader, till hvilka för det behöriga handhafvandet af vården om kronans skogar lärer vara nödvändigt att bereda tillgång; och torde vid sådant förhållande Riksdagens medgifvande böra äskas dertill, att till bestridande af de kostnader för kronoskogarnes förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet, till hvilka det för år 1900 för berörda ändamål anvisade reservationsanslag icke lemnar tillgång, må, efter Eders Kongl. Maj:ts bemyndigande, af domänstyrelsen under år 1900 förskjutas ett belopp af högst 135,000 kronor, att af samma års skogsmedel ersättas.

Vidkommande beloppet af reservationsanslaget för år 1901 skulle, i händelse af bifall till hvad jag förut hemstält, de å reservationsanslaget nu utgående kostnaderna för biträdande jägmästare, assistenter samt extra skogsbevakning komma att minskas med 42,000 kronor, men å andra sidan utgifterna å anslaget ökas dels för dagarfvoden till kronojägarne med 30,000 kronor, dels ock för extra skogstjenstemäns biträde vid skogsodlingar i de fem sydligaste skogsdistrikten med 5,000 kronor. Med iakttagande häraf skulle således anslagets nuvarande belopp komma att i det hela minskas med 7,000 kronor till 1,003,892 kronor. Att emellertid anslaget, faststäldt till sistnämnda belopp, skulle för år 1901 blifva alldeles otillräckligt, lärer, med stöd af den erfarenhet, som vunnits under de senare åren, icke kunna betviflas. Att åter exakt angifva det belopp, hvarmed anslaget bör ökas, låter sig naturligtvis icke göra, enär de omständigheter, som härvid äro bestämmande, åtminstone delvis äro af beskaffenhet att icke nu kunna med erforderlig säkerhet bedömas. Vid beräknandet af den behöfliga tillökningen har domänstyrelsen derföre också utgått från den förutsättningen, att skogsväsendet under de närmaste åren skulle komma att utveckla sig i ungefär samma proportion som hittills, och då denna förutsättning synes mig hafva all sannolikhet för sig, har jag mot det af styrelsen föreslagna anslagsbeloppet icke något annat att erinra, än att, för vinnande af jemn slutsumma å anslaget till skogsväsendet i dess helhet, reservationsanslagets slutsumma bör bestämmas till 1,499,992 kronor.

Åberopande hvad jag nu anfört, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

dels att i den för skogsstaten gällande stat uppföra ytterligare 1

öfverjägmästare och 15 jägmästare med förenämnda af domänstyrelsen för dem föreslagna aflöningsförmåner samt 97 kronojägare äfvensom höja jägmästarens i Arjepluog tjenstgöringspenningar med 200 kronor;

att vidare medgifva, att kronojägares tjenstgöringspenningar må utgå för kronojägare i de sex norra länen äfvensom i Vermland med 600 kronor samt för kronojägare i öfriga delar af riket med 500 kronor; samt

att för nu nämnda ändamål höja det bestämda anslaget för skogsstaten från dess nuvarande belopp, 451,408 kronor, med 287,100 kronor till 738,508 kronor;

dels att, med godkännande af den ändring i skogsinstitutets stat, att anslaget till expenser ökas till 5,000 kronor och anslaget till de praktiska öfningarna till 8,000 kronor, höja anslaget för statens skogsläroverk, nu 50,500 kronor, med 4,500 kronor till 55,000 kronor;

dels att höja reservationsanslaget till kronoskogarnes förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet från nuvarande beloppet, 1,010,892 kronor, med 489,100 kronor till 1,499,992 kronor;

så att anslaget till skogsväsendet skulle erhålla följande uppställning:

bestämdt anslag:				
för skogsstaten	kronor	738,508: —		
„ statens skogsläroverk	„	55,000: —	kronor	793,508: —
förslagsanslag:				
till ålderstillägg åt skogsstaten och skogsinstitutets lärarepersonal			„	84,400: —
reservationsanslag:				
till enskilda skogsundervisningen	kronor	4,800: —		
„ kronoskogarnes förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet	„	1,499,992: —	„	1,504,792: —
			summa kronor	2,382,700: —

hvarigenom det nuvarande anslaget till skogsväsendet i dess helhet skulle ökas med 780,700 kronor;

dels ock att medgifva, att till bestridande af de kostnader för kronoskogarnes förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet, till hvilka det för år 1900 för berörda ändamål anvisade reservationsanslag icke lemnar tillgång, må, efter Eders Kongl. Maj:ts bemyndigande, af domänstyrelsen under år 1900 förskjutas ett belopp af högst 135,000 kronor, att af samma års skogsmedel ersättas.

Till belöningar för rofdjurs dödande.

[5.] *Till belöningar för rofdjurs dödande.*

Å extra stat under riksstatens sjette hufvudtitel för år 1898 anvisade Riksdagen ett anslag af 5,000 kronor att, enligt de närmare bestämmelser Eders Kongl. Maj:t kunde finna godt meddela, användas såsom bidrag till belöningar för dödande af sjelar, under vilkor att statsbidraget icke finge utgå med högre belopp, än som motsvarade hvad vederbörande hushållningssällskap eller landsting, hvart för sig eller i förening, utbetalat såsom belöningar för inom området dödade sjelar, och ej i någon händelse med mer än tre kronor för hvarje dödad sjel.

Då Riksdagen uti skrifvelse den 13 maj 1897 angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjette hufvudtitel anmälde sitt berörda beslut, framhöll Riksdagen derjemte, att enligt Riksdagens mening egentligen det under sjunde hufvudtiteln uppförda förslagsanslaget till belöningar för rofdjurs dödande borde tagas i anspråk till bestridande af statsverkets utgifter för nu ifrågavarande ändamål, men att, då härför måste förutsättas en ändring i 20 § af jagtstadgan samt förslag i detta syfte då icke förelåge, Riksdagen, på det icke af brist på medel en för fiskeribefolkningen i vidsträckta delar af vårt land gagnelig åtgärd måtte undanskjutas, ansett sig böra bevilja omförmälda extra anslag.

Vid underdånig föredragning den 28 maj 1897 af Riksdagens nyssnämnda skrifvelse behagade Eders Kongl. Maj:t dels besluta nådig kungörelse angående vilkoren för erhållande af bidrag från det af Riksdagen för år 1898 anvisade anslag till belöningar för dödande af sjelar, dels ock uppdraga åt chefen för finansdepartementet att taga under öfvervägande, huruvida 20 § i förnyade nådiga jagtstadgan den 21 oktober 1864 borde i det af Riksdagen antydda syfte ändras. Enligt nådig remiss den 1 november 1897 anbefalde Eders Kongl. Maj:t domänstyrelsen att inkomma med underdånigt utlåtande i sistnämnda afseende.

På framställning af Eders Kongl. Maj:t har Riksdagen för hvartdera af åren 1899 och 1900 å sjette hufvudtiteln anvisat ett extra anslag å 5,000 kronor att under enahanda vilkor, som blifvit för 1898 års anslag bestämda, användas såsom bidrag till belöningar för dödande af sjelar; och har Eders Kongl. Maj:t genom nådiga kungörelser den 27 maj 1898 och den 26 maj 1899 meddelat bestämmelser angående vilkoren för erhållande af bidrag från hvartdera af dessa båda anslag.

Den 7 februari 1899 afgaf domänstyrelsen det infordrade utlåtandet

och anförde deri, att enligt 11 § i 1864 års jagtstadga sjel upptoges bland skadliga rofdjur, hvilka, enligt 10 § i samma stadga, finge, hvar de träffades, fällas och behållas, men deremot ej bland dem, för hvilka enligt 20 § belöning af allmänna medel erhölles. Före år 1869 utbetalades sådana belöningar för dödande af björn, varg, lo, jerf, räf, örn, berguf samt duf- och hönshök, men sistnämnda år upphörde premierna för dödande af räf och roffoglar, emedan det ansågs vara landstingens eller hushållningssällskapens sak att i de orter, der sådant behöfdes, främja utrotandet af dessa skadedjur. Enligt domänstyrelsens åsigt hörde tvifvelsutan äfven den närmaste omsorgen om sjelens minskande, der sådant för fiskets främjande vore af nöden, till de angelägenheter, som låge inom hushållningssällskaps och landstings verkningskrets. Vid förenämnda statsbidrags beviljande hade jemväl ansetts, att intresset för ifrågavarande angelägenhet i de särskilda orterna borde vara afgörande för statsbidragets belopp, hvilket icke finge utgå till högre belopp, än som motsvarade bidragen i orterna. Dessa bidrag utgjorde år 1898 tillsammans ett belopp af 3,100 kronor, men stego under år 1899 till högre belopp, så att det för samma år för ändamålet beviljade statsanslaget i sin helhet kunde anvisas, hvaraf framginge, att statsbidraget framkallat ökadt intresse i orterna för denna angelägenhet. Enligt domänstyrelsens mening förefunnes således icke anledning att göra ändring i det sätt, på hvilket staten nu främjade ifrågavarande skadedjurs minskande, och detta desto mindre som statens utgifter härför, om dessa komme att utgå från förslagsanslaget till rofdjurs dödande, skulle väsentligt ökas, enär belöningarna, hvilka nu för hvarje dödad sjel utbetalades till belopp af sex kronor, hälften af statens och hälften af ortens bidrag, då måste till fulla beloppet utgå af statsmedel, alldenstund de vilkor, som för statsbidragets erhållande nu vore stadgade, svårligen kunde inrymmas i jagtstadgan. På grund af hvad sålunda anförts, afstyrkte styrelsen ändring af 20 § i gällande jagtstadga i det af Riksdagen ifrågasatta syfte.

Slutligen har landtbruksstyrelsen i underdånig skrifvelse den 25 september 1899 hemstält, att jemväl för år 1901 måtte såsom bidrag till belöningar för dödande af sjelar på extra stat anvisas ett belopp af 5,000 kronor. Styrelsen erinrar härvid, att, under det att endast 7 hushållningssällskap och landsting sökte bidrag af 1898 års anslag till sammanlagdt belopp af 3,100 kronor, ansökningar om erhållande af bidrag från 1899 års anslag inkommit från tillhopa 11 hushållningssällskap och landsting, dervid gjorts framställningar om beviljande af statsbidrag af tillsammans 6,300 kronor, eller 1,300 kronor mer än

snslagets belopp. Enligt de redogörelser för användningen af de för ändamålet anvisade stats- och andra medel, som hittills afgifvits, eller dem, som anginge förhållandena under år 1898, hade för sjelars dödande inom orterna samma år utbetalats tillhopa 6,729 kronor eller mer än dubbla beloppet af de för ändamålet för samma år anvisade statsbidrag, 3,100 kronor. Enligt hvad anledning funnes att antaga, torde intresset för ifrågavarande angelägenhet inom orterna under år 1899 tagit sig uttryck i än större uppoffringar; och antagas kunde, att för den närmaste framtiden samma intresse komme att än ytterligare stegras, hvarför dock erfordrades, att från statens sida uppoffringar gjordes i minst samma omfattning som hittills.

Efter hvad till styrelsen sedermera insända ansökningar om bidrag från innevarande års anslag utvisa, hafva tillhopa 12 hushållningssällskap och landsting gjort framställningar om erhållande af bidrag från samma anslag, dervid af 10 hushållningssällskap och landsting begärts sammanlagdt 6,600 kronor, under det att två landsting, hvilka af 1899 års anslag fått sig tilldelade tillsamman 1,100 kronor, ej till siffran angifvit de utaf dem för innevarande år begärda bidragens belopp.

Å riksstatens sjunde hufvudtitel finnes, såsom ofvan blifvit erinradt, uppfördt ett ordinarie anslag af 12,000 kronor till belöningar för rofdjurs dödande, hvilket anslag har naturen af förslagsanslag. Utgifterna från detta anslag hafva utgjort:

år 1894	kronor	3,895: —
„ 1895	„	4,490: —
„ 1896	„	6,145: —
„ 1897	„	5,485: —
„ 1898	„	4,470: —

Vidare har, såsom jemväl af det ofvan anförda framgår, Riksdagen för hvart och ett af åren 1898, 1899 och 1900 å extra stat under sjette hufvudtiteln anvisat ett anslag af 5,000 kronor såsom bidrag till belöningar för dödande af sjelar.

Då, såsom förestående siffror utvisa, förslagsanslaget under sjunde hufvudtiteln till belöningar för rofdjurs dödande, äfven utan att dess i riksstaten upptagna belopp öfverskrides, lemnar tillgång till bestridande äfven af de medel, som af Riksdagen under de senare åren anvisats såsom bidrag till belöningar för dödande af sjelar, har helt naturligt den frågan uppstått, huruvida icke sistnämnda belopp skulle kunna anvisas å sjunde hufvudtitelns förenämnda anslag. Då Riksdagen år 1897 första gången anvisade medel till belöningar för dödande af sjelar,

uttalade Riksdagen såsom sin mening, att sistnämnda anslag egentligen borde tagas i anspråk för nu ifrågavarande ändamål, ehuru för en sådan anordning den omständighet då ansågs utgöra hinder, att förslag till en såsom behöflig ansedd ändring i 20 § af jagtstadgan icke förelåg. Anledning att till denna fråga återkomma gifves mig nu af det chefen för finansdepartementet, jemlikt Eders Kongl. Maj:ts beslut den 28 maj 1897, meddelade uppdrag att taga under öfvervägande, huruvida berörda § i jagtstadgan borde i det af Riksdagens antydda syfte ändras.

Domänstyrelsen, i ärendet hörd, har afstyrkt en sådan ändring; och ehuruväl jag visserligen icke anser de af styrelsen för dess afstyrkande anförda skäl utgöra ett bestämdt hinder för införande i jagtstadgan af de ifrågavarande bestämmelserna rörande belöningar för dödande af sjelar, anser jag mig dock icke nu böra förorda en sådan åtgärd, helst tillfälle erbjuder sig att till frågan återkomma vid behandlingen af ett af särskilda, jemlikt Eders Kongl. Maj:ts bemyndigande, af mig tillkallade komiterade utarbetadt förslag till ny jagtstadga. Någon nödvändighet för den ifrågasatta ändringen ur nu förevarande synpunkt torde ej heller föreligga. Jag kan nemligen icke finna, att något hinder, formelt eller annat, möter för Riksdagen att på Eders Kongl. Maj:ts framställning anvisa belöningsmedlen för dödande af sjelar till utgående från förslagsanslaget till dödande af rofdjur. Och vid sådant förhållande synes obehöfligt att för ändamålet å riksstaten uppföra ett särskildt extra anslag.

Landtbruksstyrelsen har vitsordat det fortfarande behofvet af medel till belöningar för dödande af sjelar; och då anledning saknas att rörande beloppet af statsbidraget och sättet för dess användning vidtaga annan ändring än den nyss antydda i fråga om det anslag, hvarifrån bidraget skall utgå, hemställer jag, efter samråd med chefen för civildepartementet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att medgifva,

att af det under sjunde hufvudtiteln uppförda förslagsanslaget till belöningar för rofdjurs dödande må, enligt de närmare bestämmelser Eders Kongl. Maj:t kan finna godt meddela, användas ett årligt belopp af högst 5,000 kronor såsom bidrag till belöningar för dödande af sjelar, under vilkor att statsbidraget icke må utgå med högre belopp, än som motsvarar hvad vederbörande hushållningssällskap eller landsting, hvart för sig eller i förening, utbetalat såsom belöningar för inom området dödade sjelar, och ej i någon händelse med mer än 3 kronor för hvarje dödad sjel.

Öfriga ordinarie anslag.

Öfriga ordinarie anslag.

Beträffande öfriga ordinarie anslag under hufvudtiteln har jag ej anledning att föreslå någon ändring.

Jag har ofvan tillstyrkt förhöjning i anslagen:

till postverket med	kronor	450,000: —
„ telegrafverket med	„	100,000: —
„ tullverket med	„	178,000: —
„ skogsväsendet med	„	780,700: —
så att förhöjningen på det hela å de ordinarie anslagen skulle blifva	kronor	1,508,700: —

Härvid bör likväl, beträffande anslagen till post-, telegraf- och tullverken, erinras, att kostnaderna för dessa verk bestridas af verkens egna medel.

Lägges till den föreslagna förhöjningen summan af hufvudtitelns ordinarie anslag enligt nu gällande riksstat	„	20,747,890: —
skulle, under förutsättning af bifall till hvad jag sålunda hemstält, slutsumman af sjunde hufvudtitelns ordinarie anslag för år 1901 blifva	kronor	22,256,590: —

Extra anslag.

I fråga om de anslag å extra stat, som kunde erfordras, yttrade departementschefen beträffande

Arfvode för en byråassistent å finansdepartementets bankbyrå.

[6.]
Arfvode för en byråassistent å finansdepartementets bankbyrå.

Sedan Riksdagen i underdånig skrifvelse den 15 maj 1888 uttalat den åsigt, att, då den mångfald af löpande göromål, bankinspektören hade att förvalta, ej lemnade honom tid att annat än undantagsvis företaga sådana inspektioner, som kräfde längre uppehåll på något ställe, en mera omfattande inspektion syntes böra anordnas, afgaf, med anslutning till den af Riksdagen sålunda uttalade tanken, Eders Kongl. Maj:t till 1889 års Riksmöte förslag om anställande af en assistent åt

bankinspektören med särskildt uppdrag att anställa bankundersökningar. Med anledning af Eders Kongl. Maj:ts berörda framställning beviljade Riksdagen ett anslag af 4,000 kronor till arfvode åt en sådan assistent; och detta arfvode har af följande Riksdagar å extra stat uppförts till oförändradt belopp. Väl hemstälde Eders Kongl. Maj:t till 1894 års Riksdag, att, för att i någon mån söka förekomma allt för täta personombyten, hvarigenom bankkontrollen skulle gå miste om den fond af erfarenhet och personalkännedom, en assistent under sin tjenstetid hunnit samla, en förhöjning af assistentens årsarfvode måtte beviljas; men denna framställning vann icke Riksdagens bifall.

Jag har emellertid anledning att nu åter upptaga frågan om arfvodet åt assistenten å finansdepartementets bankbyrå. Befattningen tillträddes af dess förste innehafvare med början af år 1890, och sedan denne och hans två närmaste efterträdare afsagt sig vidare förordnande, är det nu den fjerde personen, som förordnats att uppehålla befattningen. Att sådana täta ombyten försvaga den bankkontroll, som af tjenstens innehafvare utöfvas, synes mig uppenbart, då assistenten, äfven med goda personliga förutsättningar, knappast blir med sin plats fullt förtrogen, förrän han efter ett eller annat års tjenstgöring fått tillfälle att sätta sig in i de olika bankernas mångskiftande förhållanden; och det vore derföre redan ur synpunkten att söka ernå större kontinuitet i tjenstens utöfvande önskligt, att befattningen kunde blifva något bättre aflönad.

Men härtill kommer, att det numera visat sig möta stora svårigheter att mot de aflöningsförmåner, som nu bjudas, erhålla fullt lämplig person till platsens besättande. Om ock till de 4,000 kronor, hvarmed arfvodet utgår, kan läggas ett eller annat hundratal kronor, som må kunna af vederbörande inbesparas af utgående resekostnadsersättning, så utgör detta dock ej nöjaktig godtgörelse åt en person, som förvärfvat den praktiska erfarenhet inom bankväsendet och derjemte besitter de solida egenskaper, hvilka man vill finna hos den, som skall utöfva bankbyråassistentens mycket grannlaga och ganska magtpåliggande värf. En man med dylika qvalifikationer finner det vara för sig ekonomiskt fördelaktigare att bibehålla sin banktjenst. Och äfven den omständighet, att assistentbefattningen kan tillsättas endast genom årsförordnande, gör, i förening med de ofta förekommande resorna, platsen mindre begärlig.

Då jag således anser nödigt, att ifrågavarande arfvode höjes, ber jag jemväl få erinra, att en sådan förhöjning i viss mån är motiverad enbart af den stegring i lefnadskostnaderna, som efter arfvodets fastställande inträdt särskildt i hufvudstaden, der assistenten skall bo; och

utöfvaren af en kontrollerande verksamhet bör tydligen framför andra tjenstemän vara skyddad för brödbekymren, som ju gerna föra med sig en viss osjelfständighet.

Det bör äfven beaktas, att vid tidpunkten för detta arfvodes fastställande de enskilda bankinrättningarnas antal utgjorde endast 43, men nu uppgår till 63, hvarjemte, såsom bekant, åtskilliga banker på de senare åren högst betydligt utvidgat sin verksamhet. Denna väsentliga ökning af bankverksamheten ställer uppenbarligen ökade kraf på dem, som äro satta att öfva kontroll å densamma; och det synes då icke oskäligt, om statens utgift för en sådan kontroll i någon mån ökas.

Af nu anförda skäl anser jag mig böra förorda, att byråassistentens årsarfvode höjes med 1,000 kronor, och hemställer jag följaktligen, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att till beredande af arfvode för en assistent å finansdepartementets bankbyrå på extra stat för år 1901 anvisa ett belopp af 5,000 kronor.

Ordnande och registrerande af vissa handlingar i kammararkivet.

[7.]
Ordnande och registrerande af vissa handlingar i kammararkivet.

Med bifall till en af Eders Kongl. Maj:t gjord framställning beviljade 1898 års Riksdag för ordnande och registrerande, företrädesvis af ännu oordnade delar, af kammararkivets handlingar ett extra anslag af 15,000 kronor, att utgå under tre år. Af detta anslag har Riksdagen för hvartdera af åren 1899 och 1900 anvisat 5,000 kronor, att ställas till kammarkollegii disposition mot den redovisning och kontroll, som Eders Kongl. Maj:t kunde finna lämpligt föreskrifva.

Under erinran att, sedan kammarkollegium på nådig befallning afgifvit förslag till användning af förenämnda af Riksdagen på extra stat för år 1900 anvisade anslag å 5,000 kronor, Eders Kongl. Maj:t vid ärendets föredragning den 13 oktober 1899 förordnat, att af nyss berörda anslag ett belopp af 4,800 kronor finge utgå i arfvoden af lika storlek till tre särskilda biträden åt kammararkivarien samt återstoden eller 200 kronor efter kammarkollegii bepröfvande användas till de särskilda utgifter, som kunde föranledas af arbetet med ifrågavarande handligars ordnande och registrerande, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att af omförmälda, för ordnande och registrerande af vissa handlingar i kammararkivet beviljade anslag å 15,000 kronor på extra stat för år 1901 anvisa återstående beloppet, 5,000 kronor.

Ersättning för af statskontoret gjorda förskott.

[8.] *Ersättning för af statskontoret gjorda förskott.*

De af statskontoret förskottvis bestridda utgifter, som tillhöra sjunde hufvudtiteln och böra till ersättande hos Riksdagen anmälas, äro enligt uppgifter från statskontoret:

till godtgörande af kostnaden för uppmätning af egorna till samt verkställande af andra landtmäteriförrättningar å åtskilliga kronans domäner	kronor	22,417: 32
„ ersättning till vissa boställshafvare och kronoarrendatorer för saknad afkomst af exproprierad jord	„	829: 27
„ godtgörande af kostnader för vissa kronoegendomars deltagande i Hjelmarens och Qvismarens sänkning	„	6,096: 22
„ godtgörande af kostnader för vissa kronoegendomars deltagande i andra vattenafledningsföretag	„	110,723: 96
„ ersättning för öfverbyggnad å indragna boställen	„	27,232: 99
„ ersättning för öfverloppsbyggnader m. m. å indragna boställen	„	2,829: 50
„ ersättning för till statsverket afträdda åbyggnader å förra häradsskrifvarebostället ½ mantal Bössebol i Stafsnäs socken af Vermlands län	„	1,279: 64
„ godtgörande af förskjuten husröteersättning åt arrendatorn af förra öfverstelöjtnantsbostället 10 mantal Kungs Norrby kungsgård i Brunnsby socken af Östergötlands län	„	2,578: 62
„ gäldande af vägskatt för kronan tillhöriga regala laxfisken inom Norrbottens län	„	1,175: 50
„ godtgörande af underhållsarbeten å Tranebergs, Nockeby och Drottningholms broar	„	5,623: 46
„ gäldande af skifteskostnad för förra militiebostället ½ mantal Hullaryd n:o 4 Skattegården i Lommaryds socken af Jönköpings län	„	558: 73
„ ersättning till egare af skattefrälsehemman, hvilkas ränta icke blifvit af statsverket inlöst,	„	15,313: 73
Transport	kronor	196,658: 94

	Transport kronor	196,658: 94
till ersättning för inlösen af frälseräntan af ¼ mantal utaf hemmanet 1 mantal Valränna n:o 2 Lars Månsgård i Veddige socken af Hallands län	„	863: 75
„ byggnadsersättning enligt nådiga brefvet den 29 maj 1891 åt skogstorpare å kronoparker i Norrbottens län	„	7,500: —
„ godtgörande af kostnader för utarbetande af förslag till nytt reglemente för de kongl. teatrarne	„	6,833: 91
„ gäldande af kostnader för skolhusbyggnad m. m. belöpande å vissa delar af förra militiebostället Ede n:o 1 i Jemtlands län	„	51: 40
„ gäldande af vägskatt för till statsverket indragna frälseräntan af ⅜ mantal Sundersbol n:o 1 i Stafby socken af Upsala län	„	2: 32
eller tillhopa	kronor	211,910: 32.

Jag hemställer, att Eders Kongl. Maj:t täcktes hos Riksdagen göra framställning,

att till gäldande af ofvannämnda förskott 211,910 kronor 32 öre må å extra stat för år 1901 anvisas ett motsvarande belopp, som för undvikande af öretal i riksstaten torde få utföras med 211,911 kronor.

Förstärkning af arbetskrafterna hos kammarrätten m. m.

[9.] *Förstärkning af arbetskrafterna hos kammarrätten m. m.*

I underdånig skrifvelse den 29 oktober 1896 hemstälde kammarrätten, med åberopande af den efter år 1877 ständigt fortgående tillväxten af de till kammarrätten inkomna mål, att å verkets stat måtte ytterligare upptagas lön och tjenstgöringspenningar för två kammarrättsråd med tillhopa 12,800 kronor och för en notarie med 3,000 kronor, med rätt till ålderstillägg för nämnda befattningars innehafvare, samt att det till vikariatsersättning med mera anslagna beloppet måtte ökas till 31,300 kronor.

På föredragning af chefen för finansdepartementet beslöt Eders Kongl. Maj:t den 14 januari 1897 föreslå Riksdagen att å staten för kammarrätten uppföra lön och tjenstgöringspenningar för ytterligare två kammarrättsråd med tillhopa 12,800 kronor och för ytterligare en

notarie med 3,000 kronor, med rätt för nämnda befattningars innehafvare till ålderstillägg efter vissa år i likhet med öfrige tjenstemän i samma tjenstegrad, äfvensom höja det å kammarrättens stat uppförda anslag till vikariatsersättning, arfvoden åt extra biträden, flitpenningar och renskrifningskostnad, 28,400 kronor, med 2,900 kronor till 31,300 kronor, samt att sålunda höja anslaget till kammarrätten med 18,700 kronor eller från 169,600 kronor till 188,300 kronor.

I underdånig skrifvelse den 13 maj 1897 angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjunde hufvudtitel anmälde Riksdagen, att Riksdagen på det sätt bifallit denna Eders Kongl. Maj:ts framställning, att på extra stat för år 1898 uppförts dels till arfvoden åt adjungerade kammarrättsråd ett belopp af 12,800 kronor, dels till arfvoden åt extra biträden, flitpenningar och renskrifningskostnad 4,700 kronor eller tillsammans 17,500 kronor, hvarjemte det ordinarie anslaget till kammarrätten uppförts med oförändradt belopp eller 169,600 kronor.

På derom af Eders Kongl. Maj:t gjorda framställningar har Riksdagen äfven för hvartdera af åren 1899 och 1900 på extra stat uppfört dels till arfvoden åt adjungerade kammarrättsråd ett belopp af 12,800 kronor, dels ock till arfvoden åt extra biträden, flitpenningar och renskrifningskostnad i kammarrätten 4,700 kronor eller tillsammans 17,500 kronor.

I fråga om användningen af det sålunda på extra stat för år 1900 för kammarrätten anvisade anslag har kammarrätten i underdånig skrifvelse den 2 sistlidne november hemstält, att samma anslag måtte få användas på sätt med motsvarande anslag för år 1899 egt rum till aflönande dels under hela året af två adjungerade ledamöter med samma tjenstgöringsskyldighet och befogenhet som kammarrättsråd, och dels under tiderna för kammarrättens ordinarie vår- och höstsessioner, således från och med den 1 februari till och med den 15 juni samt från och med den 16 september till årets slut, af ytterligare två adjungerade ledamöter, men att, enär anledning syntes finnas till antagande, att den person, hvilken enligt kammarrättens mening i första rummet borde ifrågakomma till erhållande af sådant förordnande, derest han vore dertill oförhindrad, under loppet af år 1900 blefve ledig från det uppdrag, han innehade att såsom sekreterare biträda den s. k. kommunalskattekomitén, Eders Kongl. Maj:t för närvarande måtte meddela bestämmelser angående bestridandet af ifrågavarande befattningar såsom adjungerade ledamöter i kammarrätten allenast för tiden till den 16 juni 1900.

Genom nådigt bref den 8 december nästlidet år har Eders Kongl. Maj:t i enlighet med kammarrättens berörda hemställan dels förordnat,

att kammarrätten skulle erhålla biträde af fyra adjungerade ledamöter, af hvilka två, som utan hinder af bestämmelserna i den för kammarrätten gällande instruktion skulle ega samma tjenstgöringsskyldighet och befogenhet som kammarrättsråd, förordnats att tjenstgöra under tiden från och med den 1 januari till och med den 15 juni 1900 samt de öfriga två under tiden från och med den 1 februari till och med den 15 juni samma år, dels ock medgifvit, att af anslaget till arfvoden åt adjungerade kammarrättsråd finge för ofvanberörda tjenstgöring utgå till en af de adjungerade ledamöterna, hvilken vore notarie i embetsverket och hade att under tiden för förordnandet till sin vikarie afstå, förutom de med notarietjensten förenade tjenstgöringspenningar, jemväl en tredjedel af lönen, men egde behålla återstående två tredjedelar deraf, motsvarande för månad räknadt 100 kronor, utöfver sistberörda belopp 250 kronor i månaden samt till en hvar af de öfriga 350 kronor i månaden, äfvensom att af anslaget till arfvoden åt extra biträden, flitpenningar och renskrifningskostnad finge disponeras 3,600 kronor till arfvoden åt fyra amanuenser, 700 kronor till ersättande af renskrifningskostnad och 400 kronor till flitpenningar.

I underdånig skrifvelse den 30 sistlidne november har kammarrätten anfört, att af en skrifvelsen bilagd utredning visserligen framginge, att till följd af vunnen förstärkning i kammarrättens arbetskrafter antalet oafgjorda mål varit i nedgående, men att samma utredning äfven syntes lemna ett kraftigt stöd åt den uppfattning, kammarrätten fortfarande vidhölle, att en ökning af de ordinarie ledamöternas antal vore den enda utväg, hvarigenom embetsverkets behof af förstärkning af dess arbetskrafter kunde på tillfredsställande sätt afhjelpas. Af berörda uppgifter inhemtades nemligen, att sedan den 1 januari 1898, från och med hvilken dag kammarrätten oafbrutet varit förstärkt med två adjungerade ledamöter med enahanda tjenstgöringsskyldighet och befogenhet som kammarrättsråd, antalet inkomna besvärsmål utgjort under år 1898 1,593 samt under tiden från och med den 1 januari till och med den 30 november 1899 1,863, medan under samma tider på de ordinarie och sistbemälde två adjungerade ledamöters föredragning afgjorts följande antal besvärsmål, nemligen år 1898 1,571 samt under tiden från och med den 1 januari till och med den 30 november 1899 1,446. Häraf framginge, att, äfven om kammarrätten från ingången af år 1898 förstärkts med två nya ordinarie ledamöter, embetsverkets arbetskrafter likväl hvarken under sistnämnda år eller under tiden från och med den 1 januari till och med den 30 november 1899 skulle varit tillräckliga för att åvägabringa ett arbetsresultat, motsvarande det

tillströmmande materialet. Antagligt vore ock, att, om den af kammarrätten önskade tillökningen af de ordinarie ledamöternas antal blefve beviljad, detta icke komme att utesluta behofvet af att kammarrätten tid efter annan erhölle tillfälligt biträde af adjungerade ledamöter för afarbetande af uppkommande balans.

Att den sedan lång tid tillbaka fortvarande ökningen af kammarrättens arbetsbörda skulle vara beroende af tillfälliga orsaker och någon minskning i densamma för framtiden vara att motse, har kammarrätten ansett vara föga antagligt. Fast hellre kunde ett motsatt förhållande förutsättas, åtminstone beträffande anmärknings-, fattigvårds- och taxeringsmålen, hvilka bildade hufvudmassan af kammarrättens arbetsmaterial. Beträffande anmärkningsmålen syntes ett dylikt antagande vinna stöd af det förhållande, att kronoräkenskaperna till följd af statslifvets utveckling på skilda områden ökats väsentligt i omfång och blifvit af mer invecklad beskaffenhet. En tillväxt af fattigvårds- och beskattningsmålens antal kunde väl anses icke osannolik redan på grund af den fortgående ökningen af rikets folkmängd och utvecklingen af dess kommunikationsväsende och, hvad särskildt anginge sistnämnda grupp af mål, komme de i sammanhang med näringarnes utveckling framträdande förändringarne i de ekonomiska förhållandena vid beskattningslagarnes tillämpning tvifvelsutan att föranleda uppkomsten af nya frågor af mer eller mindre svårlöst beskaffenhet.

Under erinran att kammarrätten i sin förberörda underdåniga skrifvelse den 29 oktober 1896 uttalat den mening, att anlitande i mera vidsträckt omfattning af tillfälliga arbetskrafter innebure ett desto betänkligare afsteg från den af ålder och lag hägnade grundsatsen, att rättsskipningens handhafvande borde vara förbehållen ordinarie domare, som från och med år 1895 afgörandet i sista hand af de talrika och merendels vigtiga fattigvårdsmålen tillkomme kammarrätten, har kammarrätten, med vidhållande af denna mening, vidare anfört, att, ehuru hittills afsevärda hinder icke mött för fyllande af kammarrättens behof af extra arbetskrafter, det icke saknades anledning till antagande, att, med de ytterst ringa utsigter till befordran, embetsverket under den närmare framtiden komme att erbjuda, det skulle blifva förenadt med allt större svårigheter att förskaffa embetsverket biträde af tillfälliga ledamöter af sådan skicklighet, att deras deltagande i ärendenas handläggning icke medförde fara för minskad rättssäkerhet; och har kammarrätten, på grund af hvad sålunda blifvit anfördt, förnyat sin förberörda i underdåniga skrifvelsen den 29 oktober 1896 gjorda framställning om förstärkning af kammarrättens ordinarie arbetskrafter.

Derjemte har kammarrätten föreslagit, att åtgärder måtte vidtagas för att bereda någon förhöjning i aflöningen åt de å kammarrättens revisionsafdelning och aktuariekontor anstälda amanuenser, hvilka för närvarande åtnjöte årligt arfvode af 1,200 kronor.

Hvad först anginge amanuenserna å revisionsafdelningen har kammarrätten erinrat, att enligt kammarrättens instruktion och arbetsordning dessa tjenstemäns åligganden vore af fullkomligt likartad beskaffenhet med de hos kammarrätten anstälde ordinarie revisorernas och att endast i fråga om arbetstiden en skilnad dem emellan förefunnes, i det att denna tid vore faststäld för revisorerna till 30 och för amanuenserna till 20 timmar i veckan. Men under det revisorerna åtnjöte lön och tjenstgöringspenningar med sammanlagdt 3,000 kronor årligen jemte två ålderstillägg, hvartdera å 500 kronor, det första efter fem och det andra efter tio års tjenstgöring, utgjorde, såsom ofvan nämnts, amanuensernas arfvoden allenast 1,200 kronor för år. Väl vore amanuenserna i likhet med revisorerna berättigade till provision å medel, som inflöte i följd af de anmärkningar, de vid räkenskapsgranskningen framstälde. Men denna inkomst, som vore af mycket vexlande beskaffenhet, kunde icke tillmätas någon synnerlig betydelse vid bedömande af amanuensernas ställning, då, enligt hvad verkstäld undersökning gåfve vid handen, under åren 1889—1898 medelinkomsten för år utgjort för hvarje amanuens omkring 118 kronor. De ifrågavarande amanuensernas aflöning syntes kammarrätten så väl i och för sig som i förhållande till revisorernas vara lägre, än som kunde anses skäligt, hvarför kammarrätten funne det vara med billighet öfverensstämmande, att deras arfvoden höjdes med 300 kronor till 1,500 kronor. Då de å revisionsafdelningen anstälde amanuenserna vore elfva till antalet, skulle en sådan löneförbättring föranleda en ökning af anslaget till extra biträden med 3,300 kronor.

Beträffande den å kammarrättens aktuariekontor anstälde amanuensen har kammarrätten meddelat, att denne tjensteman hade till åliggande att biträda aktuarien med diarieföring och registrering af inkommande mål och ärenden, mottagande och utlemnande af handlingar samt med att i öfrigt tillhandagå allmänheten, att dessa göromål, hvilka i väsentlig mån ökats under de senare åren, i regel toge innehafvaren af ifrågavarande amanuensbefattning i anspråk omkring tre timmar hvarje förmiddag, men vissa tider af året, särskildt under dess första månader, kräfde betydligt längre arbetstid, samt att med hänsyn härtill en förhöjning af arfvodet med 300 kronor till 1,500 kronor skäligen borde beviljas jemväl denne tjensteman.

På grund af hvad i sådant afseende anförts, har kammarrätten hemstält, att det på embetsverkets stat uppförda anslag till vikariatsersättning, arfvoden åt extra biträden, flitpenningar och renskrifningskostnad, hvilket anslag för närvarande vore bestämdt till 28,400 kronor måtte höjas med tillsammans 6,500 kronor eller till 34,900 kronor.

Slutligen har kammarrätten framhållit, att, såvidt af nu kända förhållanden kunde slutas, kammarrätten, äfven om dess nu gjorda hemställan vunne bifall, icke syntes kunna under år 1901 undvara biträde af tillfälliga arbetskrafter för afarbetande af den balans af oafgjorda mål, som vid sistnämnda års ingång kunde antagas ännu qvarstå.

Redan vid flera föregående tillfällen har föredragande departementschefen inför Eders Kongl. Maj:t såsom sin åsigt uttalat önskvärdheten deraf, att kammarrättens ordinarie personal måtte ökas. Denna åsigt biträder jag fortfarande och finner för densamma ytterligare stöd i hvad kammarrätten i sin nu ifrågavarande skrifvelse anfört. Då emellertid jemförelsevis kort tid förflutit sedan Riksdagen afslog Eders Kongl. Maj:ts framställning om ökning af nämnda personal samt kammarrättens behof af ökadt arbetsbiträde, hvilket jag finner obestridligt, bör, åtminstone för år 1901, utan olägenhet kunna, i likhet med hvad som skett under de senare åren, fyllas genom beredande åt kammarrätten af tillfällig arbetsförstärkning, anser jag tidpunkten ännu icke vara inne att ifrågasätta ökning af den ordinarie personalen.

Hvad kammarrätten föreslagit i fråga om ökning af de i kammarrättens skrifvelse omförmälde amanuensernas arfvoden synes mig vara med billighet öfverensstämmande, och jag har dervid icke heller något att erinra. Deremot synes mig skäl icke föreligga att för det jemförelsevis obetydliga belopp, som för berörda löneförbättring erfordras eller 3,600 kronor, för närvarande föreslå någon ändring i det för kammarrätten nu å stat uppförda ordinarie anslaget, utan synes mig berörda belopp böra jemte det belopp af 4,700 kronor, som under de senare åren utgått till arfvoden åt extra biträden, flitpenningar och renskrifningskostnad, af Riksdagen äskas å extra stat för år 1901.

Åberopande hvad jag nu anfört, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:st måtte föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1901 uppföra dels till arfvoden åt adjungerade kammarrättsråd ett belopp af 12,800 kronor, dels ock till arfvoden åt amanuenser samt extra biträden, flitpenningar och renskrifningskostnad 8,300 kronor eller tillsammans 21,100 kronor.

Anläggning af telefonledningar.

[10, 11.] *Anläggning af telefonledningar.*

Sedan 1897 års Riksdag för anläggning af telefonledningar Stockholm—Göteborg, Hernösand—Piteå, Svinesund—Malmö, Haparanda—Pajala och Stockholm—Malmö beviljat ett extra anslag af 1,091,000 kronor att utgå under loppet af tre år samt Riksdagen af berörda belopp anvisat för år 1898 395,000 kronor, för år 1899 327,000 kronor och för år 1900 369,000 kronor, har Eders Kongl. Maj:t genom särskilda nådiga bref den 7 maj 1897, den 27 maj 1898 och den 26 maj 1899 bemyndigat telegrafstyrelsen att disponera de för de särskilda anläggningarna afsedda beloppen.

I underdånig skrifvelse den 29 november nästlidet år har nu telegrafstyrelsen anmält, att af omförmälda ledningar vore fullbordade linierna Stockholm—Göteborg och Hernösand—Piteå i deras helhet samt af linien Svinesund—Malmö delen Svinesund—Göteborg. Derjemte hade rörande linien Haparanda—Pajala företagits förberedande åtgärder, hvaremot sjelfva anläggningsarbetena å denna linie måst uppskjutas till år 1900, på grund deraf att af enskilde intressenter utlofvade och i kostnadsberäkningarna påräknade fria leveranser af stolpar till linien komme att fullgöras först nästkommande vår. Då sålunda till utförande under år 1900 återstode linierna Stockholm—Malmö, Haparanda—Pajala och af ledningen Svinesund—Malmö delen Göteborg—Malmö, såge sig styrelsen nödsakad framhålla, att under de tre år, som förflutit efter uppgörandet af kostnadsberäkningar rörande dessa anläggningar, förhållandena i väsentlig mån förändrats. Sålunda hade inköpspriset å koppartråd stigit med omkring 40 procent, hvilket innebure en afsevärd kostnadsökning, enär den beräknade kostaden för inköp af dylik tråd utgjorde ungefär 70 procent af hela den beräknade anläggningskostnaden. Något väsentligt prisfall å koppartråd kunde ej heller förväntas under den närmaste tiden eller till dess inköp af erforderlig sådan tråd måste göras. Vidare hade under de gångna tre åren arbetslönerna i högst betydlig mån stegrats samt priset på såväl stolpar som andra liniebyggnadsmaterialier höjts. Härtill komme, att i styrelsens beräkningar rörande kostnaden för ifrågavarande anläggningar ingått, att trådarne utmed statens jernvägar skulle kunna uppläggas på förut befintliga stolplinier, men att, då stolplinierna å vissa sträckor reser-

verats uteslutande för statsbanornas egna och telegrafverkets telegrafledningar, detta numera icke kunde i beräknad utsträckning genomföras, utan måste för de nya ledningarna stolplinier nybyggas eller ombyggas å längre sträckor, än förut beräknats. På grund af alla dessa till kostnadshöjning samverkande förhållanden utvisade af styrelsen nu verkstälda omarbetade beräkningar öfver utgifterna för de ännu icke utförda ledningarna följande kostnadsökning, utöfver de år 1896 beräknade anslagssummorna, nemligen för linien

Stockholm—Malmö:

utöfver anslagna beloppet, 369,000 kronor, kronor 124,000;

Svinesund—Malmö:

utöfver anslagna beloppet, 280,000 kronor, kronor 124,000;

Haparanda—Pajala:

utöfver anslagna beloppet, 47,000 kronor, kronor 19,500; tillsammans kronor 267,500.

Med erinran att denna kostnadsökning berodde på omständigheter, hvilka år 1896 icke kunde af styrelsen förutses, har styrelsen, som icke egde disponibla medel till bestridande af samma kostnad, hemstält, att härtill erforderligt anslag måtte anvisas, samt att för ifrågavarande arbetens utförande under år 1900 de nödiga medlen måtte under samma år förskjutas.

Vidare har styrelsen — med förmälan att genom danska telegrafförvaltningens försorg efter aftal med styrelsen en fyrtrådig telefonkabel blifvit nedlagd i Öresund mellan svenska kusten vid Hildesborg och danska kusten vid Vedbæk — framhållit, att, för anslutning till denna nya internationela telefonförbindelse af dels den nya telefonledningen Stockholm—Malmö, dels ock den för genomgångstrafiken till Norge hufvudsakligen afsedda nya ledningen Svinesund—Malmö, erfordrades två nya dubbeltrådiga telefonledningar af 4,5 millimeters koppartråd mellan Malmö och Hildesborg. Det syntes styrelsen vara angeläget, att dessa nya ledningar komme till utförande i sammanhang med de båda hufvudledningarna Stockholm—Malmö och Svinesund—Malmö, hvilka ledningar, såsom nyss omförmälts, beräknades blifva fullbordade under år 1900. Kostnaden för de nu föreslagna nya ledningarna, hvilka kunde till hela deras sträckning uppläggas på telegrafverkets å samma sträckning redan befintliga stolplinie, vore beräknad till 70,000 kronor.

Styrelsen har på grund af det anförda hemstält, att för nu omförmälda ändamål måtte anvisas nyssnämnda belopp, 70,000 kronor,

samt att beloppet måtte ställas till styrelsens disposition redan under innevarande år, då arbetet borde fullbordas.

Åberopande hvad telegrafstyrelsen anfört till stöd för sina sålunda gjorda framställningar, tillstyrker jag, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1901 anvisa

dels för utförande af de redan beslutade telefonledningarna Stockholm—Malmö, Svinesund—Malmö och Haparanda—Pajala, utöfver förut dertill anslagna belopp, ytterligare 267,500 kronor,

dels ock till bestridande af kostnaderna för anordnande af två nya telefonledningar mellan Malmö och Hildesborg 70,000 kronor eller sålunda tillhopa 337,500 kronor;

lärande, derest detta anslag af Riksdagen beviljas, Eders Kongl. Maj:t icke sakna utväg att, på sätt telegrafstyrelsen begärt, redan under innevarande år bereda tillgång till ett anslaget motsvarande belopp.

Med bifall till en af Eders Kongl. Maj:t derom gjord framställning har 1899 års Riksdag för telefonledningar från Stockholm till Luleå, från Luleå till Gellivare, från Stockholm till Sundsvall, från Stockholm till Söderhamn, från Östersund till Storlien, från Hudiksvall till Sveg och från Sundsvall till Ragunda, från Stockholm till Norberg, från Stockholm till Vesterås, från Stockholm till Eskilstuna, från Örebro till Karlstad, från Örebro till Falun, från Örebro till Gefle och Söderhamn, från Stockholm till Örebro, från Örebro till Nässjö, från Örebro till Göteborg, från Karlstad till Filipstad och Mora, från Mora till Bollnäs och Söderhamn, från Stockholm till Norrköping och från Stockholm till Nyköping, från Norrköping till Örebro och från Norrköping till Nässjö, från Norrköping till Göteborg, från Norrköping till Sköfde, från Linköping till Hultsfred, från Nässjö till Malmö och från Nässjö till Vexiö och Karlshamn, från Halmstad till Nässjö och från Halmstad till Vexiö, från Borås till Varberg, från Göteborg till Skara, från Oskarshamn till Ystad samt från Sundsvall till Östersund och norska gränsen vid Storlien på extra stat beviljat 2,994,000 kronor och af detta anslag för år 1900 anvisat 600,000 kronor.

Genom nådigt bref den 26 maj 1899 anbefalde Eders Kongl. Maj:t telegrafstyrelsen att inkomma med förslag i fråga om användandet af berörda för innevarande år anvisade anslag.

I underdånig skrifvelse den 21 juli 1899 erinrade telegrafstyrel-

sen om önskvärdheten deraf, att redan under loppet af sistnämnda år en del förberedande arbeten för ifrågavarande telefonanläggningar komme till utförande, dels för att desamma måtte kunna i bestämd ordning medhinnas, dels ock för att de skulle kunna med minsta kostnad utföras i sådana fall, der de skulle verkställas å sträckor, å hvilka andra redan beslutade arbeten under år 1899 påginge. I sådant afseende anförde telegrafstyrelsen, att de för 1900 års arbeten behöfliga stolpar borde, enär de måste undergå impregnering, innan de uppsattes, redan under år 1899 inköpas, hvarför kostnaden uppskattats till 200,000 kronor, samt att i sammanhang med då pågående arbeten vissa anläggningar, utgörande delar af förut omförmälda telefonledningar, borde redan under år 1899 komma till utförande, nemligen: å ledningen Stockholm—Sundsvall uppsättning af ny stolplinie å sträckan Storvik—Järbo till en kostnad af 1,700 kronor; å ledningen Hudiksvall—Sveg anläggning af sträckan Ljusdal—Sveg till en kostnad af 36,000 kronor; å ledningen Örebro—Gefle—Söderhamn uppsättning af ny stolplinie å sträckan Fors—Horndal till en kostnad af 1,600 kronor; å ledningen Stockholm—Örebro uppsättning af trådreglar å sträckan Katrineholm—Vingåker till en kostnad af 1,700 kronor; å ledningen Karlstad—Filipstad—Mora uppsättning af ny stolplinie å sträckan Karlstad—jernvägsstationen Sågen till en kostnad af 6,600 kronor; å ledningen Borås—Varberg uppsättning af ny stolplinie å sträckan Varberg—Horred till en kostnad af 5,200 kronor samt å ledningen Göteborg—Skara uppsättning af ny stolplinie å hela sträckan till en kostnad af 17,700 kronor. Genom nådigt bref den 3 augusti 1899 har Eders Kongl. Maj:t, med fastställande af förenämnda telefonledningar Stockholm—Sundsvall, Hudiksvall—Sveg, Örebro—Gefle—Söderhamn, Stockholm—Örebro, Karlstad—Filipstad—Mora, Borås—Varberg och Göteborg—Skara till utförande under åren 1900—1902 inom den för en hvar af dessa ledningar beräknade kostnad, bemyndigat telegrafstyrelsen att under år 1899 vidtaga de af styrelsen ifrågasatta åtgärder och förberedande arbeten å nyssnämnda ledningar; hvarjemte Eders Kongl. Maj:t för sådant ändamål af förberörda å extra stat för år 1900 uppförda anslag stält ett belopp af 270,500 kronor till telegrafstyrelsens disposition.

I underdånig skrifvelse den 30 sistlidne november inkom telegrafstyrelsen med förslag till användande af återstående delen af nyssnämnda anslag, dervid styrelsen anförde, att, sedan styrelsen den 15 november 1898 afgifvit sitt förslag till samtliga ifrågavarande interurbana telefonlinier, hvilka då beräknats medföra en kostnad af tillhopa 2,994,000 kronor, inköpspriset å en del af de för telefonbyggnaderna mest väsent-

liga materialierna, nemligen kopparträden, undergått en oförutsedd och högst betydlig stegring. För närvarande stode, såsom redan ofvan blifvit erinradt, detta pris omkring 40 procent högre än det hittills vanliga. Då kostnaden för kopparträden utgjorde omkring 70 procent af hela den för de ifrågavarande interurbana telefonledningarna beräknade anläggningskostnaden, vore det uppenbart, att, för så vidt ej mot all antaglighet priset å kopparträden snart åter skulle nedgå till det vanliga, det icke läte sig göra att för det beviljade anslaget utföra alla de telefonledningar, som telegrafstyrelsen i sin förberörda beräkning upptagit. Särskildt syntes det styrelsen kunna med visshet antagas, att omförmälda kostnadsförhöjning komme att träffa dem af ifrågavarande telefonledningar, som skulle utföras under år 1900, enär kopparträden till dessa måste inköpas så tidigt, att något nämnvärdt prisfall å denna vara dessförinnan svårligen kunde inträffa. Telegrafstyrelsen ansåge sig derföre böra taga hänsyn till dessa förändrade förhållanden vid afgifvande af förslag till användande af 1900 års anslag till telefonledningar; och då af detta anslag numera återstode såsom odisponeradt endast ett belopp af 329,500 kronor, hade styrelsen till utförande under innevarande år i förslaget upptagit allenast dem af ifrågavarande telefonlinier, som enligt styrelsens åsigt vore för närvarande mest af behofvet påkallade och för hvilkas upprättande de tillgängliga anslagsmedlen under nu rådande prisförhållanden kunde anses tillräckliga.

Med godkännande af telegrafstyrelsens berörda förslag behagade Eders Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 22 december sistlidet år dels till utförande ytterligare under åren 1900—1902 fastställa telefonledningarna Nässjö—Vexiö—Karlshamn, Norrköping—Örebro, Stockholm—Norberg, Oskarshamn—Ystad, Halmstad—Vexiö, Sundsvall—Ragunda samt Östersund—Storlien, dels ock bemyndiga telegrafstyrelsen att uppbära det å 1900 års anslag till telefonledningar återstående beloppet, 329,500 kronor, att användas till utförande och fullbordande af telefonanläggningarna Norrköping—Örebro, Stockholm—Norberg, Halmstad—Vexiö, Stockholm—Örebro, af linien Nässjö—Vexiö—Karlshamn delen Nässjö—Vexiö samt af linien Oskarshamn—Ystad delen Kalmar—Karlskrona, äfvensom, i den mån berörda medel dertill lemnade tillgång, till påbörjande af telefonanläggningarna Stockholm—Sundsvall, Östersund—Storlien och Sundsvall—Ragunda.

I en till Eders Kongl. Maj:t ställd skrifvelse af den 29 sistlidne november har telegrafstyrelsen anfört, hurusom, då det syntes osannolikt, att något nämnvärdt prisfall å den för de ifrågasatta telefonledningarna erforderliga kopparträden skulle under kommande år ega

rum, styrelsen redan förutsåge, att, om ej större belopp, än som ursprungligen beräknats, för de närmaste åren stäldes till styrelsens förfogande för utförande af de ledningar, som vore af behofvet mest påkallade, en alltför kännbar brist komme att uppstå på nödiga förbindelseledningar för den hastigt växande telefontrafiken. För att emellertid, oaktadt den fullkomligt oförutsedda prisstegringen å kopparträden, kunna bedrifva uppläggningen af de linier, som styrelsen med hänsyn till fordringar på en ordnad trafik funnit böra nödvändigt utföras under år 1901, har styrelsen ansett, att det redan beviljade anslaget borde för dessa ledningar hållas tillgängligt till så stor del, som svarade mot den ökade anläggningskostnaden för samma ledningar. Telegrafstyrelsen har derföre hemstält, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för år 1901 anvisa 1,500,000 kronor af förenämnda af 1899 års Riksdag för anläggning af telefonledningar beviljade anslag.

Jag finner det visserligen vara önskvärdt, att de telefonanläggningar, för hvilka Riksdagen år 1899 beviljade anslag, måtte kunna så snart som möjligt bringas till utförande; men, då å andra sidan det synes mig kunna ifrågasättas, huruvida skäl förefinnes att under en tid af höga material- och arbetspris mer än som är oundgängligen behöfligt forcera tefefonarbetena, och i allt fall äfven för andra telefonanläggningar än de nu ifrågavarande ganska betydliga belopp komma att af Riksdagen för år 1901 äskas, anser jag, att det anslagsbelopp, om hvars anvisande för sistnämnda år telegrafstyrelsen nu gjort framställning, bör begränsas till 1,000,000 kronor.

Åberopade hvad jag sålunda anfört, tillstyrker jag, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att af det utaf 1899 års Riksdag för anläggning af vissa telefonledningar beviljade anslag å 2,994,000 kronor på extra stat för år 1901 anvisa ett belopp af 1,000,000 kronor.

Användande af öfverskott å anslag för en telegrafförbindelse.

[12.] *Användande af öfverskott å anslag för en telegrafförbindelse.*

Sedan 1897 års Riksdag för anordnande af en telegrafförbindelse mellan Gotland och Dalarö öfver Gotska Sandön och Hufvudskär å extra stat för år 1898 anvisat ett anslag af 176,000 kronor samt Eders Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 28 maj 1897 förklarat, att berörda anslag finge för det afsedda ändamålet af telegrafstyrelsen disponeras, har telegrafstyrelsen i underdånig skrifvelse den 31 oktober 1899, jemte

meddelande att kostnaderna för anskaffande och nedläggning af den för ifrågavarande telegrafförbindelse erforderliga kabeln samt för landledningarna å Gotland och Ornön, sedan arbetena dermed afslutats, visat sig uppgå till ett sammanlagdt belopp af 170,642 kronor 36 öre, i följd hvaraf å anslaget återstode ett belopp af 5,357 kronor 64 öre, vidare anfört, hurusom för befordrande af telegramkorrespondensen mellan Gotland och fastlandet det visat sig vara nödvändigt att från kabelns landningsställe, Dalarö, framdraga en särskild ledning till Stockholm. Den äldre telegrafledningen mellan dessa orter hade nemligen varit allt för starkt upptagen af den lokala korrespondensen för att lämpligen kunna derjemte upptaga den mycket lifliga telegraftrafiken mellan Gotland och fastlandet, hvilken efter kabelns nedläggande ökats med under vissa årstider ända till trettio procent. Dertill komme, att olägenheterna af en mellanstations inrymmande å en hufvudledning, sådan som den ifrågavarande, visat sig vara synnerligen kännbara. Telegrafstyrelsen hade derföre å den gamla stolplinien mellan Dalarö och Stockholm låtit upplägga en ny ledning i direkt anslutning till telegrafkabeln, hvarför kostnaden utgjort 2,100 kronor. Stolplinien vore emellertid icke af beskaffenhet att kunna utan väsentlig reparation någon längre tid ytterligare uppbära jemväl denna telegrafledning; och skulle kostnaden för erforderlig förstärkning och reparation å stolplinien, enligt gjorda beräkningar, uppgå till omkring 4,000 kronor.

Då den nya ledningen utgjorde en del af den med kabelanläggningen afsedda förbindelsen mellan Gotland och hufvudstaden, har det synts telegrafstyrelsen lämpligt, att till kostnaderna för uppläggning af telegrafledningen mellan Dalarö och Stockholm samt den deraf betingade ombyggnaden af stolplinien finge användas de å förberörda anslag befintliga öfverskottsmedlen, 5,357 kronor 64 öre; och har styrelsen för den skull hemstält, att Eders Kongl. Maj:t täcktes hos Riksdagen göra framställning i sådant afseende.

Med afseende å hvad i ärendet förekommit tillstyrker jag, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att medgifva, att det öfverskott af 5,357 kronor 64 öre, som uppstått å det af Riksdagen på extra stat för år 1898 för anordnande af en telegrafförbindelse mellan Gotland och Dalarö öfver Gotska Sandön och Hufvudskär beviljade anslag å 176,000 kronor, må användas till bestridande af kostnaden för berörda telegrafförbindelses utsträckande från Dalarö till Stockholm.

Förstärkning af arbetskrafterna vid tullverket.

[13.] *Förstärkning af arbetskrafterna vid tullverket.*

Under åberopande af hvad jag ofvan under anslagstiteln tullverket anfört, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att till bestridande af kostnaderna för uppehållande på förordnande under år 1901 af de uti generaltullstyrelsens underdåniga skrifvelse den 20 sistlidne november angående regleringen af tullverkets stater för nämnda år föreslagna nya tjenster vid tullverket, i den mån samma tjenster af mig till inrättande förordats, och för beredande af löneförbättring vid vissa i samma skrifvelse omförmälda tjenster på extra stat för år 1901 anvisa ett belopp af 228,400 kronor.

Underhåll och reparationer af publika byggnader.

[14.] *Underhåll och reparationer af publika byggnader.*

På derom af öfverintendentsembetet i underdåig skrifvelse den 15 november 1898 gjord framställning föreslog Eders Kongl. Maj:t i den till nästlidet års Riksdag aflåtna nådiga proposition angående statsverkets tillstånd och behof Riksdagen att höja det under riksstatens sjunde hufvudtitel uppförda reservationsanslag till byggnader och reparationer med 100,000 kronor, eller från 200,000 kronor till 300,000 kronor.

Denna framställning blef af Riksdagen bifallen på det sätt, att Riksdagen dels höjde förenämnda anslag med 50,000 kronor, eller från 200,000 kronor till 250,000 kronor, dels ock till underhåll och reparationer af publika byggnder för år 1900 å extra stat anvisade ett belopp af 50,000 kronor; och anfördes af Riksdagen såsom skäl för Riksdagens beslut, i hvad detsamma skilde sig från Eders Kongl. Maj:ts framställning, att, då af öfverintendentsembetets utredning i ämnet syntes framgå, att en del af den af embetet beräknade kostnaden för reparationsarbeten kunde tillskrifvas den omständighet, att erforderliga arbeten blifvit under närmast föregående tid i brist på tillgångar å anslaget undanskjutna, Riksdagen förestälde sig, att, om medel till utförande af hvad sålunda blifvit eftersatt blefve beviljade, anslagsbehofvet borde derefter nedgå under den af Eders Kongl. Maj:t såsom ordinarie anslag äskade summa, samt att med afseende härå Riksdagen ansåge, att, derest ett belopp af 50,000 kronor blefve till utförande af uppskjutna underhålls- och reparationsarbeten å extra stat för år 1900 uppfördt, en höjning å det ordinarie anslaget till 250,000 kronor borde vara för ifrågavarande ändamål till fyllest.

Beträffande det å extra stat för år 1900 anvisade anslaget har

öfverintendentsembetet den 26 maj sistlidet år erhållit befallning att afgifva förslag till användande af samma anslag i sammanhang med afgifvande af generalförslag till användande af anslaget till byggnader och reparationer för år 1900.

Med åberopande af de skäl, öfverintendentsembetet i sin ofvan angifna underdåniga skrifvelse den 15 november 1898 anfört till stöd för sin då gjorda framställning om förhöjning i det till embetets disposition stälda ordinarie statsanslaget till reparationer och underhåll af statsverkets under embetets inseende stälda egendomar, hvilka skäl allt fortfarande syntes ega full giltighet, har öfverintendentsembetet i underdånig skrifvelse den 14 november 1899, i betraktande deraf att prisen å byggnadsmaterialier och arbetsbiträden under det sist förflutna året ytterligare i väsentlig mån stigit, samt med hänsyn dertill att det icke syntes kunna antagas, att de reparationsarbeten, som, enligt hvad Riksdagen förmält sig antaga, blifvit till följd af bristande medeltillgång under de senaste åren undanskjutna, kunde med anlitande af de utaf Riksdagen för innevarande år beviljade medel bringas till utförande i den omfattning, att embetets anslagsbehof redan för år 1901 skulle kunna nedgå till det numera af Riksdagen bestämda ordinarie anslagsbeloppet, 250,000 kronor, hemstält, att framställning måtte göras till Riksdagen om anvisande på extra stat äfven för år 1901 af ett anslag å 50,000 kronor till underhåll och reparationer af publika byggnader.

Ehuru all anledning synes mig förefinnas för det antagandet, att det ordinarie byggnadsanslaget äfven efter den höjning af detsamma, Riksdagen senast beviljat, kommer att blifva otillräckligt, anser jag mig dock icke nu böra upptaga frågan om en ytterligare höjning af berörda anslag; men, då särskildt för vinnande af det syftemål, som af Riksdagen afsågs med beviljande på extra stat för år 1900 af ett anslag af 50,000 kronor, eller verkställande af sådana arbeten, som till följd af bristande tillgång under de senaste åren måst undanskjutas, ökade anslagsmedel erfordras äfven för år 1901, tillstyrker jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att till underhåll och reparationer af publika byggnader för år 1901 å extra stat bevilja ett anslag af 50,000 kronor.

Yttre restaurering af Örebro slott.

[15.] *Yttre restaure-*

Med anledning af en utaf Eders Kongl. Maj:t gjord framställning beviljade 1896 års Riksdag för yttre restaurering af Örebro slott enligt

uppgjorda ritningar ett extra anslag af 44,000 kronor, att utgå under tio år, under vilkor dels att enahanda belopp blefve för berörda ändamål på enskild väg anskaffadt, dels ock att någon utbetalning icke finge ega rum, förr än styrkt blifvit, att fullt tillräckliga medel funnes att tillgå för arbetets fullbordande. Af detta anslag har Riksdagen för hvartdera af åren 1897, 1898, 1899 och 1900 anvisat en tiondedel eller 4,400 kronor; och har Eders Kongl. Maj:t, som faststält omförmälda ritningar och uppdragit åt öfverintendentsembetet att gå i författning om arbetets utförande, genom särskilda nådiga bref anbefalt statskontoret att, sedan styrkt blifvit, att fullt tillräckliga medel funnes att tillgå för det ifrågavarande restaureringsarbetets fullständiga fullbordande, till öfverintendentsembetets disposition för det afsedda ändamålet, i mån af reqvisition, utbetala det af Riksdagen för hvartdera af sistnämnda fyra år anvisade anslag å 4,400 kronor för yttre restaurering af Örebro slott, dock att för året högre belopp af statsmedel icke finge utgå, än som motsvarades af från enskilde under samma år influtna medel, i hvilket afseende embetet vid de reqvisitioner af medel från anslaget, som till statskontoret komme att aflåtas, borde foga erforderliga bevis.

...ring af Örebro slott.

Jag hemställer i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att af det beviljade anslaget för yttre restaurering af Örebro slott på extra stat för år 1901 under de vid anslagets beviljande stadgade vilkor anvisa ytterligare en tiondedel med 4,400 kronor, dock att för året högre belopp af statsmedel icke må utgå, än som motsvaras af från enskilde under samma år influtna medel.

Uppförande af ny flygelbyggnad vid länsresidenset i Kalmar.

[16.] *Uppförande af ny flygelbyggnad vid länsresidenset i Kalmar.*

I underdånig skrifvelse den 21 november 1898 har Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Kalmar län anfört, hurusom länsstyrelsens samtliga embetslokaler ända till början af 1850-talet varit inrymda på nedre bottnen af länsresidensbyggnaden. Då emellertid dessa lokaler ej allenast voro till utrymmet otillräckliga, utan äfven ledo af andra olägenheter, hade residenset blifvit tillbygdt åt norra sidan för att bereda bättre lokaler åt embetsverkets olika afdelningar. I denna tillbyggnad, som utsträckts så långt tomten åt denna sida medgifvit, hade inrymts landskontoret i fyra rum å nedra bottnen och landskansliet i fyra rum å öfra våningen, hvaremot åt landtränteriet, landtmäterikontoret och landskontorets arkiv rum anvisats i de gamla genom förändringen ledigblifna embetsrummen. Det tomtområde, som sålunda användts för

tillbyggnaden, var dock allt för obetydligt för att medgifva uppförandet af en för ändamålet fullt tillräcklig byggnad, i följd hvaraf de inom densamma vunna kansli- och kontorslokalerna, ehuru rymligare och bättre än de förutvarande, kommit att redan från början sakna det utrymme och den inredning, som varit att önska. Då sedan den tiden embetsgöromålen högst ansenligt tilltagit i mängd och omfattning samt deraf föranledts betydlig ökning af landskansliets och landskontorets arbetspersonal, hade helt naturligt berörda brister gjort sig mer och mer kännbara.

Förutom de åt vaktmästarne anvisade båda förrummen erbjöde sig åt hvardera af länsstyrelsens båda afdelningar ett större och två mindre rum. Af dessa förfogade landssekreteraren och landskamreraren öfver hvar sitt mindre rum; i ett af de större rummen, hvilket tillika användes såsom sessionsrum, hade länsnotarien och extra länsnotarien sina arbetsplatser och i det andra utförde två landskontorister och tre eller stundom fyra extra landskontorister sitt arbete. Af de återstående mindre rummen vore det ena anvisadt åt länsbokhållaren och en denne biträdande extra landskontorist samt det andra — i hvilket allmänheten jemväl hade att inlemna och uttaga handlingar och expeditioner — åt två landskanslister jemte tre eller tidtals ända till fem extra landskanslister. Ehuru utrymmet för tjenstemännen sålunda vore under vanliga förhållanden ytterst knappt och olägenhet deraf, att länsnotarierna blefve störda i sitt arbete så ofta någon i tjensteärende besökte landshöfdingen, dagligen vore för handen, blefve förhållandena ännu betänkligare, då de större rummen vexelvis måste, ibland för flera dagar, utrymmas vid tillfällen då inskrifningsrevisioner, pröfningsnämnd eller andra allmänna sammanträden inför landshöfdingen förekomme.

Då nu behofvet af ett uteslutande till sessionssal lämpligt rum väl finge anses oafvisligt, och då härtill komme, dels att de till landtmäterikontor anvisade forna två kanslirummen börjat visa sig för ändamålet otillräckliga, dels att efter en år 1881 vidtagen förändring för att bereda portvaktsbostad jemte ingång från gatan till embetslokalerna icke blott landtränteriet fått nöja sig med ett till sitt läge afskildt och obeqvämt rum, innehållande endast omkring 17 qvadratmeters golfyta, utan ock landskontoret kommit i saknad af arkivrum inom residenset och derefter måst förvara sina arkivhandlingar å Kalmar slott, dels ock att den till arkivrum för landskansliet använda vinden öfver landskansliets rum vore för ändamålet i hög grad olämplig och jemväl till utrymmet otillräcklig, har Eders Kongl. Ma:jts befallningshafvande ansett det vara synnerligen angeläget att bringa under nådigt öfver-

vägande fråga om afhjelpande af för handen varande olägenheter medelst utvidgande af länsstyrelsens embetslokaler, en uppfattning som jemväl uttalats af Riksdagens justitieombudsman på sätt bifogadt bestyrkt transsumt af det under hans år 1890 företagna embetsresa förda diarium utvisade.

För beredande af denna fråga hade Eders Kongl. Maj:t befallningshafvande, som förvissat sig, att område för vidare utsträckning af residensbyggnaden åt norra sidan ej stode att vinna till lägre pris än minst 40,000 kronor, hvadan all tanke på sådan åtgärd synts böra falla, trädt i förbindelse med öfverintendentsembetet för erhållande af förslag till byggnad å residensets eget tomtområde. I samråd med bemälda embetsverk hade ock, efter föregående mätningar och undersökningar, genom sakkunnig person i Kalmar uppgjorts plan till uppförande af ny byggnad — afsedd att inrymma, jemte sessionssal, lokaler för landskansli, landskontor och landtränteri — i fortsättning af residensets vestra gafvel samt till inredande af arkiv ej mindre för landskontoret å bottenvåningen i angränsande del af residenset, än äfven för landskansliet i nuvarande kuskbyggnaden, med beräkning att landtmäterikontoret förflyttades till landskontorets nuvarande lägenheter samt att, i ersättning för de af landshöfdingen nu disponerade ekonomibyggnader, hvilka måste för planens genomförande bortrifvas eller eljest honom frångå, qvarstående stallbyggnaden påbyggdes och att de rum inom residenset, som efter förflyttningen af embetsverket blefve lediga, tilldelades boställshafvaren, genom hvilken senare anordning också möjliggjordes en af erfarenheten högeligen påkallad utvidgning af åtskilliga lokaler inom boställsvåningen.

Sedan omförmälda å ritningar och beskrifningar affattade plan delgifvits öfverintendentsembetet, hade inom detta embetsverk uppgjorts nytt förslag i närmaste anslutning till nyssberörda plan, hvilket förslag efter förnyad skriftvexling och af öfverintendentsembetet vidtagna smärre jemkningar nu förelåge i fyra med »november 98» betecknade bifogade eskisser i fullständigt skick och enligt Eders Kongl. Maj:t befallningshafvandes förmenande innefattade en fullt tillfredsställande lösning af frågan.

Enligt de uppgjorda och af öfverintendentsembetet för dess del utan anmärkning lemnade kostnadsförslagen beräknades kostnaden för den erforderliga, uteslutande för embetsverkets behof afsedda nya tillbyggnaden till 85,000 kronor, hvartill ansåges böra läggas såsom arkitektsarfvode 4,000 kronor, samt kostnaden för öfrigt byggnadsarbete och förändringar till 28,150 kronor, hvilken senare kostnad öfverinten-

dentsemhetet ansett böra i mån af tillgång bestridas af det till embetets förfogande stälda anslag till byggnader och reparationer.

Med anledning af hvad sålunda blifvit anfördt, hemstälde Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande, att Eders Kongl. Maj:t täcktes ej mindre gilla ifrågavarande förslag såväl till nybyggnad som till ombyggnad och förändring af länsresidenset i Kalmar, än äfven af Riksdagen äska ett anslag af 89,000 kronor till bestridande af kostnaden för uppförande af den nya flygelbyggnaden för länsstyrelsens embetslokaler.

I infordradt underdånigt utlåtande af den 20 december 1898 har öfverintendentsembetet, med vitsordande af det särdeles trängande behofvet af utvidgning och förbättring af länsstyrelsens i Kalmar län embetslokaler, tillstyrkt aflåtande till Riksdagen af nådig proposition om anvisande af det för den nya flygelbyggnadens uppförande i enlighet med de i ärendet företedda, med »november 98» betecknade eskisser erforderliga och af embetet utan anmärkning lemnade belopp, 89,000 kronor.

Då behofvet af ökadt utrymme för länsstyrelsen i Kalmar län synes mig genom hvad Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande och öfverintendentsembetet anfört vara till fullo ådagalagdt samt jag icke funnit något att erinra mot de uppgjorda ritningarna och kostnadsförslaget, tillstyrker jag, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, för uppförande i hufvudsaklig enlighet med ofvan omförmälda eskisser af ny flygelbyggnad vid länsresidenset i Kalmar, på extra stat för år 1901 bevilja ett anslag af 89,000 kronor.

Till arfvoden åt amanuenser och extra biträden å domänstyrelsens skogsafdelning.

[17.] *Till arfvoden åt amanuenser och extra biträden å domänstyrelsens skogsafdelning.*

I den för domänstyrelsen den 10 november 1882 faststälda stat är uppfördt ett belopp af 22,300 kronor till vikariatsersättning, arfvoden för byggnadsplaners granskning, åt amanuenser och extra biträden, renskrifnings- och tryckningskostnader.

Enligt den utredning, som låg till grund för Eders Kongl. Maj:ts den 23 december 1881 till Riksdagen aflåtna nådiga proposition angående förvaltningen af kronans jordbruksdomäner samt inrättande af en för dessa egendomar och statens skogar gemensam domänstyrelse, voro dessa medel afsedda att användas på följande sätt:

för jordbruksafdelningen:

2 amanuenser à 1,500 kronor hvardera	3,000: —	
1 byggnadsbiträde	2,000: —	
2 extra biträden à 800 kronor	1,600: —	
Flitpenningar	500: —	
Renskrifning, annons- och tryckningskostnader	2,800: —	9,900: —

för skogsafdelningen:

2 amanuenser à 1,500 kronor	3,000: —	
1 d:o	1,200: —	
Renskrifning, annons- och tryckningskostnader	4,500: —	8,700: —

samt dessutom:

Vikariat och extra biträden	2,150: —	
1 amanuens åt registratorn	1,500: —	
För slutsummans jemnande	50: —	3,700: —
	Summa kronor	22,300: —

I det anförande till statsrådsprotokollet, som finnes bilagdt Eders Kongl. Maj:ts nyssberörda nådiga proposition till Riksdagen, yttrade dåvarande chefen för finansdepartementet, att i det utlåtande, skogsstyrelsen afgifvit öfver vederbörande komiterades förslag om domänstyrelsens organisation, anmärkts och, såsom det syntes honom, icke utan berättigande, att, då de tekniskt bildade extra biträden, hvilka för skogshushållningsplaners granskning m. m. kunde å skogsafdelningen blifva anstälde, endast undantagsvis kunde genom tjenstgöring samtidigt i annat embetsverk eller eljest förskaffa sig tillskott i sina inkomster, de arfvoden, komiterade beräknat för dylika biträden med 1,500 eller 1,200 kronor för år, vore något för låga, men att, då emellertid det för extra biträden å jordbruksafdelningen beräknade belopp syntes väl rymligt tilltaget och följaktligen vid fördelningen af det anslag, som för extra biträden ställdes till styrelsens disposition någon jemkning borde kunna ske till skogsafdelningens förmån, en tillökning i nämnda anslag icke finge anses af den omförmälda anmärkningen påkallad.

I underdånig skrifvelse den 25 oktober nästlidet år har nu domänstyrelsen anfört, att en sådan jemkning, som af departementschefen antydts, ganska snart visat sig behöflig. Det hade sålunda befunnits oundgängligt ej blott att öka det till 1,200 kronor beräknade amanuensarfvodet till 1,500 kronor, utan äfven att, till följd af ökade göromål, från medlet af år 1886 å skogsafdelningen anställa ytterligare en ama-

nuens mot sistnämnda arfvode. Den härigenom orsakade ökningen i utgifter för amanuenser på skogsafdelningen hade endast i högst ringa mån kunnat täckas af sådana medel, som ursprungligen beräknats för jordbruksafdelningen, enär denna afdelning sjelf vore i behof af dessa medel. Följden häraf hade blifvit, att domänstyrelsen haft att kämpa med ganska stora ekonomiska svårigheter, hvarunder särskildt för vissa tider antagna tillfälliga tjenstebiträden fått lida; och hade styrelsen, oaktadt den yttersta sparsamhet iakttagits, åtskilliga gånger sett sig nödsakad att hos Eders Kongl. Maj:t göra framställning om extra tillskott. I sistnämnda afseende erinrade domänstyrelsen om, bland andra, det bidrag, som årligen allt sedan 1891 och senast genom nådigt bref den 23 januari 1899 anvisats för anställande under viss tid af året hos styrelsen af en extra revisor med enahanda åligganden och befogenhet som den ordinarie revisorn.

Redan den omständigheten, att kronoparkernas ytvidd ökats från 2,324,675 hektar år 1882, då staten för domänstyrelsen fastställdes, till omkring 4,733,000 hektar vid tiden för aflåtandet af styrelsens förevarande framställning, gjorde en betydlig stegring i arbetet å styrelsens skogsafdelning påtaglig, helst som en ej ringa del af denna arealökning bestode af till kronan inköpta hemman och stora egendomar, hvilkas skötsel stälde synnerligen betydande kraf äfven på den centrala administrationen. Domänstyrelsen funne sig härvid äfven böra erinra om den allt större intensitet, hvarmed statens skogar under nuvarande förhållanden kunde och borde skötas, som bevis hvarpå anfördes det förhållande, att utgifterna för skogsodling, afdikning och skogsvård år 1898 varit mer än fem gånger så stora som år 1882.

Till denna stegring i arbetsmängden och deraf följande behof af ökade arbetskrafter hade äfven kommit arbetets fördyrande. Under de senare åren, då enskilda skogsegare mer än förut eftersträfvat att vid sig fästa forstligt utbildade män, hade de extra skogstjenstemännen kunnat i landsorten förskaffa sig ganska goda inkomster. Detta i förening med de ökade lefnadskostnaderna i hufvudstaden hade haft till följd, att svårighet uppstått för domänstyrelsen att för sådana arbeten inom styrelsen, hvartill fordrades forstlig sakkunskap, förvärfva kompetenta personers biträde mot samma arfvoden som förut.

Efter noggrann beräkning af det extra biträde och de arfvodesbelopp, som vore behöfliga för att domänstyrelsen skulle kunna nöjaktigt och utan tillbakasättande af en del för administrationen vigtiga arbeten fullgöra sina funktioner under nuvarande förhållanden, har styrelsen funnit, att för extra biträde å skogsafdelningen skulle erfordras:

till arfvoden åt 6 amanuenser, 2,000 kronor för hvarje, kronor		12,000: —
„ arfvode åt 1 extra revisor under tre månader af året	„	750: —
„ vikariatsersättningar och extra biträden	„	2,800: —
tillsammans kronor		15,550: —

För nu ifrågavarande ändamål utginge af de i gällande stat upptagna medel:

till arfvoden åt 2 amanuenser, 1,500 kronor åt hvardera, kronor		3,000: —
„ arfvode åt 1 amanuens	„	1,200: —
„ vikariatsersättningar och extra biträden det för sådant ändamål för domänstyrelsen i dess helhet uppförda belopp, 2,150 kronor, efter afdrag af 900 kronor för vikariat inom jordbruksafdelningen	„	1,250: —
eller tillsammans kronor		5,450: —

Då öfriga till anslagstiteln hörande medel vore fullt behöfliga för dermed afsedda ändamål, erfordrades sålunda ett fyllnadsbelopp af 10,100 kronor, för att behofvet af extra biträde inom styrelsens skogsafdelning skulle blifva nöjaktigt tillgodosedt.

På grund af hvad sålunda anförts, har domänstyrelsen, som ansett sig icke för närvarande böra föreslå förhöjning i det bestämda anslaget för styrelsen, hemstält om beviljande af ett extra anslag för år 1901 af 10,100 kronor till arfvoden åt amanuenser och extra biträden å domänstyrelsens skogsafdelning.

Att den betydande utveckling, statens skogsväsen vunnit sedan år 1882, då staten för domänstyrelsen faststäldes, gjort behofvet af ökadt arbetsbiträde kännbart icke blott vid lokalförvaltningen, utan äfven å den afdelning af domänstyrelsen, som har att handlägga ärenden rörande statsskogarne och deras förvaltning, är ju naturligt och måste anses såsom en gifven följd af berörda utveckling. För att tillgodose detta behof och derigenom varda satt i tillfälle att på ett nöjaktigt sätt uppehålla göromålen på skogsafdelningen har domänstyrelsen begärt ett extra anslag för år 1901; och då de beräkningar, som af styrelsen lagts till grund för anslagsbeloppets bestämmande, icke synas mig gifva anledning till någon erinran, vare sig i fråga om antalet amanuenser och de för dem afsedda arfvoden eller i öfrigt, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att till arfvoden åt amanuenser och extra biträden å domänstyrelsens skogsafdelning på extra stat för år 1901 bevilja ett anslag af 10,100 kronor.

Den lokala förvaltningen af statens jordbruksdomäner.

[18, 19.]
Den lokala förvaltningen af statens jordbruksdomäner.

För bestridande af hit hörande utgifter äro i nu gällande riksstat såsom extra anslag anvisade dels *till aflöning åt domänintendenter och för uppehållande af domängöromålen hos länsstyrelserna* 43,200 kronor, dels ock *till resekostnader vid domänförvaltningen*, förslagsvis, 40,527 kronor; och då de nuvarande anslagen för berörda ändamål fortfarande äro behöfliga samt, enligt hvad domänstyrelsen i underdånig skrifvelse den 13 oktober 1899 anfört, anledning saknas att föreslå förhöjning eller nedsättning i beloppen, hemställer jag, lika med domänstyrelsen, att Eders Kongl. Maj:t måtte för år 1901 å extra stat äska samma belopp, som äro beviljade för år 1900, dock att, för erhållande af jemn slutsumma å anslagen under denna hufvudtitel, förslagsanslaget till resekostnader vid domänförvaltningen må ökas med 58 kronor och således upptagas till 40,585 kronor.

Afdikningar å kronans skogar i de norrländska länen och i Kopparbergs län.

[20.]
Afdikningar å kronans skogar i de norrländska länen och i Kopparbergs län.

Sedan Riksdagen för hvartdera af åren 1898 och 1899 anvisat ett extra anslag å 65,000 kronor till bestridande af kostnader för afdikningar å kronans skogar i Norrbottens och Vesterbottens län, har för samma ändamål för år 1900 beviljats ett extra anslag å 150,000 kronor.

Under erinran att, på framställning af domänstyrelsen, Eders Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 7 juli 1899 anbefalt statskontoret att mot ersättning af sistberörda anslag, då det blefve tillgängligt, af under händer varande medel för ifrågavarande ändamål till domänstyrelsen på dess reqvisition förskottsvis utanordna ett belopp af 40,000 kronor, har domänstyrelsen i underdånig skrifvelse den 25 oktober nästlidet år anfört, att under de senaste åren upprättats planer och kostnadsförslag för omfattande afdikningar å sankmarker inom de i omförmälda båda län belägna kronoparker, men att för arbetenas utförande till rimliga kostnader uppstått svårigheter, föranledda af de i dessa län för närvarande ovanligt högt uppdrifna arbetsprisen. Ehuru kostnadsberäkningarna väsentligt höjts, hade ej på långt när alla arbeten kunnat till utförande borttingas. Under sådana förhållanden vore ett ekonomiskt genomförande af torrläggningar i stor skala i dessa län icke möjligt,

utan måste härför en tidsperiod med lägre arbetspris och bättre tillgång på arbetskrafter afvaktas. Men om dikningsarbetena icke forcerades eller koncentrerades endast inom de ifrågavarande två länen, utan utsträcktes jemväl till det öfriga Norrland äfvensom till Dalarne, så att arbetena kunde inom samtliga de norrländska länen samt Kopparbergs län drifvas i mån af tillgång på arbetskrafter och der så visade sig lämpligast, skulle resultatet blifva i ekonomiskt afseende gynsammare. På grund häraf har domänstyrelsen hemstält, att till afdikningar å kronans i Norrland och Dalarne belägna skogar måtte för nästkommande år anvisas ett extra anslag af 150,000 kronor.

Med afseende å hvad domänstyrelsen anfört, tillstyrker jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att till bestridande af kostnader för afdikningar å kronans skogar i de norrländska länen samt i Kopparbergs län på extra stat för år 1901 anvisa ett anslag å 150,000 kronor.

Reglering af flottleder i Norrbottens och Kopparbergs län.

[21.] *Reglering af flottleder i Norrbottens och Kopparbergs län.*

För hvartdera af åren 1899 och 1900 har Riksdagen till detta ändamål anvisat ett extra anslag af 100,000 kronor äfvensom medgifvit, att de afgifter, som lades å flottningen, finge för enahanda ändamål disponeras.

I underdånig skrifvelse den 25 oktober nästlidet år har domänstyrelsen anfört, att den inverkan, som de för reglering af flottleder hittills vidtagna åtgärder utöfvat på virkesafsättningen från kronans skogar, varit så fördelaktig, att styrelsen funne sig föranlåten hemställa, att för dessa åtgärders fortsättande jemväl för år 1901 måtte beredas ett extra anslag å 100,000 kronor.

Åberopande hvad domänstyrelsen sålunda anfört, tillstyrker jag, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att för bestridande af kostnader för reglering af flottleder i Norrbottens och Kopparbergs län anvisa ett extra anslag för år 1901 å 100,000 kronor äfvensom medgifva, att de afgifter, som läggas å flottningen, må för enahanda ändamål disponeras.

Skogsodlingens befrämjande.

[22.] *Skogsodlingens befrämjande.*

För hvart och ett af åren 1897—1900 har för detta ändamål af Riksdagen anvisats ett extra anslag af 50,000 kronor.

I underdånig skrifvelse den 21 december 1895 väckte domänstyrelsen fråga om anslagets höjning till 100,000 kronor äfvensom om ändring i vissa afseenden i de förut stadgade vilkoren för erhållande af bidrag från samma anslag. Denna domänstyrelsens framställning, hvilken i åtskilliga afseenden egde nära sammanhang med vissa af styrelsen i underdånig skrifvelse den 18 februari 1895 angående åtgärder till den enskilda skogshushållningens befrämjande föreslagna bestämmelser, öfverlemnades jemte sistnämnda skrifvelse tillika med i anledning deraf afgifna utlåtanden och yttranden till den af Eders Kongl. Maj:t den 16 oktober 1896 tillsatta komité för utredande af frågan, hvilka åtgärder lämpligen kunde vidtagas för vinnande af en tillfredsställande vård af de enskilda skogarna. Enär frågan om förevarande anslags förhöjning utöfver dess nuvarande belopp ansågs böra afgöras i sammanhang med den slutliga pröfningen af de frågor, som till omförmälda komité öfverlemnats, fann Eders Kongl. Maj:t i de till 1898 och 1899 årens Riksdagar aflåtna nådiga propositioner angående statsverkets tillstånd och behof, vid hvilka propositioners aflåtande sagda komité ej ännu fullgjort sitt uppdrag, ej skäl att ifrågasätta någon ändring i anslagets belopp eller i de af Riksdagen för anslagets utgående senast faststälda vilkor.

Nyssnämnda komité har visserligen den 9 september nästlidet år afgifvit underdånigt betänkande och förslag beträffande de till komiténs handläggning öfverlemnade frågor, men hafva dessa förslag, öfver hvilka underdåniga utlåtanden från åtskilliga myndigheter infordrats, ännu icke hunnit slutbehandlas. Vid sådant förhållande anser jag mig icke heller nu böra ifrågasätta någon ändring i skogsodlingsanslagets belopp eller i vilkoren för erhållande af bidrag från detsamma, och hemställer jag derföre, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att för skogsodlingens befrämjande för år 1901 bevilja ett extra anslag af 50,000 kronor, att ställas till Eders Kongl. Maj:ts förfogande för att i mån af tillgång tilldelas landsting och hushållningssällskap, som understödja enskilde skogsodlare genom tillhandahållande af skogsfrö och plantor till billigt pris eller beredande af kostnadsfritt biträde vid skogsodlingsarbeten, dock med vilkor att statsbidrag icke må till något län utgå med högre belopp, än hvad landsting och hushållningssällskap tillsammans eller ettdera af dem för ändamålet anslagit, ej heller till högre belopp än 4,000 kronor för hvarje landstingsområde, äfvensom att efter årets utgång redogörelse öfver anvisade statsbidrags användning af vederbörande afgifves till Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länet.

Inköp af skogbärande eller till skogsodling tjenlig mark.

[23.] *Inköp af skogbärande eller till skogsodling tjenlig mark.*

I underdånig skrifvelse angående regleringen af utgifterna under sjunde hufvudtiteln den 14 maj 1899 anmälde Riksdagen, att Riksdagen med anledning af en inom Riksdagen väckt motion medgifvit, att till inköp af skogbärande eller till skogsodling tjenlig mark finge af nämnda års skogsmedel användas ett belopp af 1,500,000 kronor; och anförde Riksdagen dervid, bland annat, att, såsom motionären antydt, det ej gåfves säkrare medel till skogars räddning undan förödelse, än att de förvärfvades af staten, samt att, då den tillgång för ifrågavarande ändamåls tillgodoseende, som enligt Riksdagens förut fattade beslut förefunnes genom försäljning af mindre kronoegendomar, snart kunde blifva uttömd, medel syntes från annat håll böra beredas, på det att tillfällen till för statsverket fördelaktiga skogsinköp icke måtte i brist på tillgångar försummas.

Äfven skogskomitén har i sitt förut af mig omförmälda den 9 september 1899 afgifna betänkande vidrört denna fråga; och har komitén såsom sin åsigt uttalat, att fortsatt inköp af skogsmark i så stor utsträckning, som vore förenlig med försigtig statshushållning, vore i främsta rummet hvad från det allmännas sida borde göras för främjande af landets skogshushållning, samt att fördenskull under de år, då statsinkomsterna flödade rikligt, betydande belopp af skogsmedlen syntes böra användas till ökande af statsskogarne.

Skogsmedlen, för år 1899 beräknade till 4,000,000 kronor, uppgingo, enligt hvad jag förut i dag i annat sammanhang haft tillfälle meddela, till 7,133,290 kronor 51 öre. För år 1900 äro skogsmedlen beräknade till 4,600,000 kronor. Enligt hvad domänstyrelsen i skrifvelse af den 29 sistlidne december meddelat mig, kunna, på grund af nu kända eller beräkneliga förhållanden, skogsmedlen för år 1900 antagas komma att uppgå till 7,740,553 kronor, hvadan ett öfverskott utöfver det i riksstaten för år 1900 beräknade skogsmedelbeloppet kan påräknas af minst 3,140,000 kronor.

Då samma skäl, som föranledt Riksdagen att till inköp af skogbärande eller till skogsodling tjenlig mark för år 1899 anvisa särskilda medel utöfver dem, som af Eders Kongl. Maj:t för ändamålet disponeras, fortfarande föreligga, anser jag, att för år 1901 bör af Riksdagen för ifrågavarande ändamål äskas ett särskildt anslag å 1,500,000 kronor.

Jag hemställer, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att för inköp af skogbärande eller till skogsodling tjenlig mark för år 1901 på extra stat anvisa ett belopp af 1,500,000 kronor.

Brandförsäkring af operabyggnaden i Stockholm.

[24.] *Brandförsäkring af operabyggnaden i Stockholm.*

Med bifall till Eders Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning har Riksdagen till bestridande af kostnaden för gäldande af årspremie för brandförsäkring af den nya operabyggnaden i Stockholm beviljat ett extra anslag för innevarande år af 18,314 kronor.

Sedan Eders Kongl. Maj:t den 26 maj 1899 förordnat, att öfverintendentsembetet skulle gå i författning om brandförsäkrande för ett år i försäkringsbolag, ett eller flera, som af embetet godkändes, af förenämnda operabyggnad, samt att statskontoret skulle för detta ändamål till embetet på dess reqvisition af under händer varande medel förskottsvis utbetala ett belopp af 18,314 kronor mot godtgörelse, då det blefve tillgängligt, af förberörda å extra stat för år 1900 anvisade anslag å samma belopp, meddelade öfverintendentsembetet i skrifvelse den 18 juli 1899, att, efter det den bestämda årspremien blifvit, enligt träffad öfverenskommelse, af embetet till försäkringsaktiebolaget Skandia erlagd med 18,313 kronor 77 öre, ifrågavarande byggnad mot brandskada försäkrats åt svenska staten för en tid af ett år, räknadt från klockan tolf middagen den 15 juli 1899, till ett belopp af 4,578,441 kronor 79 öre, hvaraf 4,211,000 kronor belöpte å den egentliga teaterbyggnaden och 367,441 kronor 79 öre å den så kallade terrassbyggnaden. Tillika meddelade öfverintendentsembetet, att ansvarigheten för försäkringsbeloppet vore mellan följande försäkringsanstalter fördelad sålunda, att

Försäkringsaktiebolaget Skandia	svarade	för	16 %	med	732,550	kronor	69	öre
Försäkringsaktiebolaget Svea	»	»	16 %	»	732,550	»	69	»
Försäkringsaktiebolaget Skåne	»	»	11 %	»	503,628	»	59	»
Brandförsäkringsaktiebolaget Norrland	»	»	10 %	»	457,844	»	18	»
Brandförsäkringsaktiebolaget Fenix	»	»	6 %	»	274,706	»	50	»
Brandförsäkringsaktiebolaget Victoria	»	»	4 %	»	183,137	»	67	»
L'Union Compagnie Anonyme d'Assurance	»	»	7½ %	»	343,383	»	13	»
Brandförsäkringsbolaget Nederländerna	»	»	3 %	»	137,353	»	25	»
Brandförsäkringsaktiebolaget Fennia	»	»	2 %	»	91,568	»	84	»
Nye Danske Brandforsikringsselskab	»	»	10 %	»	457,844	»	18	»
Det Kongelige Brandassurance Compagnie	»	»	1½ %	»	68,676	»	63	»

Palatine Insurance Company	svarade	för	4 %	med	183,137	kronor	67	öre
Commercial Union Assurance Company	»	»	2 %	»	91,568	»	84	»
Alliance Assurance Company	»	»	2 %	»	91,568	»	84	»
Aktieselskabet Nordisk Brandforsikring	»	»	2 %	»	91,568	»	84	»
Süddeutsche Feuerversicherungs Bank	»	»	2 %	»	91,568	»	84	»
Norwich Union Fire Insurance Society	»	»	1 %	»	45,784	»	41	».

Jag anser mig tillika böra erinra derom, att, utöfver nyssnämnda försäkringsbelopp, den del af operabyggnaden, som benämnes terrassbyggnaden är för all framtid hos Stockholms stads brandförsäkringskontor försäkrad för 295,358 kronor 21 öre.

Då vid de underhandlingar, som föregingo bestämmandet af förut omförmälda årspremies belopp, brandförsäkringsbolagens tarifförening, enligt hvad i Eders Kongl. Maj:ts framställning till Riksdagen jemväl erinrades, förklarat, att, enär vid premiesättningen, som faststälts till 4 för 1,000, icke funnits att tillgå någon tillförlitlig utredning om förhållandet mellan, å ena sidan, värdet af operabyggnadens för brandskada mindre utsatta delar och, å den andra, värdet af hvad som kunde i väsentligare mån taga skada genom eld, det möjligen kunde befinnas nödigt att, när sådan utredning förelåge, i den ena eller andra rigtningen jemka på den uppgifna premiesatsen, hvilken derföre borde betraktas såsom provisorisk och gällande blott första försäkringsåret, har jag hos förenämnda tarifföreningsdelegation i Stockholm begärt upplysning, huruvida sådan jemkning nu vore att vänta; och har enligt det meddelande, som till svar härå lemnats, delegationen beslutit, att den förut bestämda premiesatsen skulle gälla tillsvidare och intill dess annorlunda beslötes. Visserligen ansåge många föreningen tillhörande bolag den nu gällande premiesatsen vara mycket för låg, i följd hvaraf också flera af dessa bolag vägrat att deltaga i försäkringen och några af de svenska bolagen måst öfvertaga större ansvarsbelopp, än de helst hade önskat, men, vid det förhållande att den beräkning af värdena, som legat till grund för den provisoriska premiesättningen, sedermera befunnits riktig, hade delegationen ansett någon ändring i premiesatsen icke för närvarande böra ifrågakomma.

I underdånig skrifvelse den 14 november 1899 har öfverintendentsembetet hemstält, att Eders Kongl. Maj:t måtte hos Riksdagen göra framställning om anvisande på extra stat för år 1901 af det belopp, som kunde finnas erforderligt för gäldande af premie för brandförsäkring under ytterligare ett år, räknadt från den 15 juli 1900 af operabyggnaden.

Då det emellertid synts mig kunna ifrågasättas, huruvida icke

nämnda byggnad borde för all framtid brandförsäkras, har jag från försäkringsaktiebolaget Skandia och Stockholms stads brandförsäkringskontor inhemtat upplysning angående vilkoren för en sådan försäkring.

Premien för operabyggnadens försäkrande för all framtid mot brandskada skulle enligt hos försäkringsaktiebolaget Skandia nu gällande premiesats och beräkningssätt uppgå till 425,337 kronor 24 öre. Antagligen vore det emellertid, enligt hvad från bolaget tillika meddelats, icke möjligt att åstadkomma en dylik försäkring. Detta försäkringssätt vore nemligen okändt för de utländska bolag, som deltagit i den redan afslutade årsförsäkringen. De svenska bolagen skulle icke våga teckna för all framtid gällande försäkringar för de belopp, de för närvarande öfvertagit; och långt mindre vore det dem möjligt att jemväl öfvertaga de utländska bolagens andelar.

Af den från Stockholms stads brandförsäkringskontor lemnade uppgift inhemtas, att kontoret meddelar försäkring för all framtid mot en premie, som en gång för alla erlägges med 2—8 procent af den försäkrade byggnadens uppskattade byggnadsvärde; att för en byggnad af operahusets beskaffenhet denna premie antagligen skulle fastställas till 2 procent; att derjemte för byggnad, inom hvilken s. k. eldfarlig inrättning, såsom teater m. m., finnes, årligen erlägges en särskild afgift af 1—20 pro mille af försäkringsvärdet; samt att denna särskilda afgift skulle för operabyggnaden säkerligen icke sättas under 6 pro mille. Då emellertid kontoret, som för operabyggnaden redan iklädt sig en risk af 295,358 kronor 21 öre, icke finge å någon egendom meddela försäkring till högre belopp än 400,000 kronor, utan att det öfverskjutande brandförsäkringsvärdet återförsäkrades, men det kunde befaras nu eller i framtiden möta stora svårigheter att erhålla återförsäkring af det högst betydliga belopp, som således skulle reassureras, skulle kontoret säkerligen befinnas föga villigt att äfven mot förut antydda höga premiesatser teckna ytterligare försäkring å operabyggnaden.

Enligt de upplysningar, som sålunda meddelats, förefinnes ringa eller ingen utsigt att kunna åstadkomma operabyggnadens försäkrande en gång för alla mot brandskada; och då i allt fall kostnaden för en sådan försäkring, derest densamma öfver hufvud vore möjlig att åvägabringa, skulle komma att uppgå till högst betydande belopp, måste operabyggnaden fortfarande brandförsäkras för ett år i sender. På sätt redan blifvit nämndt, kommer nu gällande beräkningsgrund för årspremien att fortfarande tillämpas, i följd hvaraf beloppet af försäk-

ringspremien jemväl för nästkommande försäkringsår uppgår till 18,313 kronor 77 öre.

Med åberopande af hvad jag sålunda anfört, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att till bestridande af kostnaden för gäldande af årspremie för brandförsäkring af operabyggnaden i Stockholm bevilja ett extra anslag för år 1901 af 18,314 kronor.

Dyrtidstillägg.

[25.] *Dyrtidstillägg.*

Då jag den 8 i denna månad inför Eders Kongl. Maj:t anmälde frågan om beredande åt statens betjente och de lägst aflönade bland dess tjenstemän af ett dyrtidstillägg för år 1900 att uppföras i riksstaten för år 1901, hade jag tillfälle att nämna, att detta dyrtidstillägg, enligt verkstälda beräkningar, för tjenstemän och betjente under finansdepartementet skulle uppgå till sammanlagdt 1,171,687 kronor 16 öre, eller i afjemnadt tal 1,172,000 kronor.

I öfrigt åberopande hvad jag vid nyssnämnda föredragningstillfälle i underdånighet anfört, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att till beredande, i enlighet med de i statsrådsprotokollet den 8 i denna månad angifna grunder, af dyrtidstillägg för innevarande år åt en del tjenstemän och betjente i finansdepartementets afdelning af Eders Kongl. Maj:ts kansli samt till finansdepartementet hörande embetsverk och kårer å extra stat för år 1901 anvisa såsom förslagsanslag ett belopp af 1,172,000 kronor.

Summan af de af mig tillstyrkta anslagen å extra stat för år 1901 utgör 5,036,510 kronor mot 2,110,610 kronor i riksstaten för år 1900.

I hvad departementschefen hemstält och föreslagit beträffande anslagen under sjunde hufvudtiteln instämde statsrådets öfriga ledamöter; och behagade Hans Maj:t Konungen i nåder bifalla hvad sålunda blifvit tillstyrkt.

Ex protocollo:
Waldemar Roos.

STOCKHOLM, ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1900.

Åttonde hufvudtiteln.

Utdrag af protokollet öfver ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 13 januari 1900.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern Boström,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena Lagerheim,
Statsråden: Wikblad,
Annerstedt,
herr von Krusenstjerna,
grefve Wachtmeister,
Claëson,
Dyrssen,
Crusebjörn,
Restadius.

Departementschefen, statsrådet Claëson, yttrade:

Till åtlydnad af Eders Kongl. Maj:ts i dag gifna nådiga föreskrift för mig att, oberoende af den ändring i riksstatens indelning i hufvudtitlar, som kan blifva en följd af inrättandet af det ifrågasatta jordbruksdepartementet, i anslutning till riksstatens nuvarande uppställning föredraga de af mig utarbetade framställningar rörande anslag att af Riksdagen äskas, får jag härmed underställa Eders Kongl. Maj:ts nådiga pröfning frågan om reglerandet af utgifterna under riksstatens *åttonde hufvudtitel* och dervid beträffande de särskilda anslagstitlarna anföra följande.

Ordinarie anslag.

Nationalmuseum.

[1.] *Lönereglering för vaktmästarne vid nationalmuseum.*

Uti en till nationalmusei nämnd ingifven skrift hafva en del vaktmästare vid museet — under förmälan att de hade en mera bekymmersam framtid än deras vederlikar inom de centrala embetsverken såväl i följd deraf, att de icke kommit på ordinarie stat, som ock derigenom att deras aflöningsförmåner stälde sig lägre än i öfriga embetsverk, hvilkas tjenstinnehafvare dessutom egde förmånen af att tillhöra civilstatens pensionsinrättning — anhållit, att nämnden måtte hos Eders Kongl. Maj:t i underdånighet göra framställning om *nationalmusei vaktmästares uppflyttande på ordinarie stat* med samma aflöningsförmåner, som tillkomme vaktmästarne i de centrala embetsverken eller 500 kronor i lön och 300 kronor i tjenstgöringspenningar jemte ett ålderstillägg af 100 kronor, hvarförutom sökandena ifrågasatt, att de måtte för ålderstilläggets åtnjutande få räkna sig till godo den tid de förut tjenstgjort, samt att, om förökning i lön eller tjenstgöringspenningar skulle tillfalla statens öfriga vaktmästare, äfven sådan måtte dem tilldelas.

I underdånig skrifvelse den 21 september 1899 har nationalmusei nämnd gjort framställning i berörda syfte och dervid till en början erinrat, att enligt den för nationalmusei konstafdelning den 10 december 1880 faststälda stat anvisats till vaktbetjening för konstsamlingarnas bevakning vid de offentliga förevisningarna 5,000 kronor, hvartill komme, enligt särskildt nådigt beslut af samma dag, utaf vid museum inflytande förevisningsmedel ett belopp af 550 kronor eller tillsammans 5,550 kronor, hvilka medel vore fördelade på fem vaktmästare med daglig tjenstgöring à 750 kronor hvardera, fyra vaktmästare med tre dagars tjenstgöring i veckan à 375 kronor hvardera samt beklädnadspenningar 300 kronor. Då sedermera en konstslöjdafdelning år 1885 anordnades i nationalmuseum, sedan lifrustkammaren erhållit plats i det kongl. slottets forna biblioteksflygel, hade genom nådigt bref den 5 juni 1885 bestämts, att för dess förvaltning och vård skulle anvisas dels 1,000 kronor, som dittills årligen utgått till lifrustkammaren af förevisningsmedel, dels det anslag af 4,000 kronor, som Riksdagen å extra stat för ändamålet beviljat, och som sedermera årligen

förnyats. Af detta belopp hade till afdelningens vaktbetjening utgått 1,950 kronor, hvilka fördelats på två vaktmästare med daglig tjenstgöring à 750 kronor hvardera och en vaktmästare med tre dagars tjenstgöring i veckan 375 kronor, äfvensom till beklädnadspenningar 75 kronor. Såsom af denna redogörelse framginge, vore den för nationalmusei bevakningsbiträdens aflöning gällande stat af en temligen provisorisk karakter med medel hemtade från tre eller på visst sätt fyra olika håll. Redan för att åstadkomma större enhet vore en reglering med öfverförande af de för ändamålet erforderliga medlen å ordinarie stat af behofvet påkallad. Hvilken personal för ändamålet erfordrades finge äfven, på grund af en trettioårig erfarenhet, anses pröfvadt, hvadan något hinder icke längre borde möta för uppförande på ordinarie stat af de vid nationalmuseum anstälde vaktmästare, hvilka hade full tjenstgöring. Vaktmästarnes begäran om förhöjning i lönevilkoren förtjenade allt afseende, då till de af dem angifna skälen derför eller i främsta rummet lifsförnödenheternas och hyrornas onekliga dyrhet borde läggas, att dessa vaktmästare, i olikhet med de flesta af sina vederlikar inom andra embetsverk, hade söndagstjenstgöring hela året igenom. Samlingarnas numerär och materiela värde hade sedan år 1880 ansenligt ökats, hvilket gjorde det så mycket mera maktpåliggande att till bevakningsbiträden ega fullt pålitliga personer. Med den stegring, som under de senaste åren egt rum i arbetslöner i allmänhet, mötte emellertid redan nu svårighet att så som önskligt vore rekrytera bevakningspersonalen, särskildt då man önskade personer, som vore kunniga i något för museum behöfligt handtverk. Äfven för två af den vid nationalmuseibyggnaden anstälda personalen, nemligen portvakten och gårdsdrängen, vore någon lönetillökning af behofvet påkallad. Detta gälde i främsta rummet den förre, som, enligt faststäld stat, jemte fri bostad och vedbrand, i årligt arfvode uppbure 800 kronor, men hvars tjenstgöring måste anses synnerligen fordrande, i det att han å de tider, museet hölles tillgängligt för allmänheten, eller om hvardagarne kl. ½ 11 f. m. — ½ 4 e. m. och söndagarne kl. ½ 1 — ½ 4 e. m., vore sysselsatt vid stora hufvudingången, der han vore upptagen ej blott af vaktgöring utan äfven af biljettförsäljning och garderobsmottagning, mottoge och redovisade inflytande förevisningsmedel och lemnade besökande nödiga upplysningar angående museilokalernas läge och dylikt, för hvilket ändamål han måste ega någon kännedom om främmande språk. Derjemte måste han svara för den mindre, till historiska museet och till de i byggnadens bottenvåning befintliga lokaler ledande ingångar å södra sidan, hvilket endast kunde ske genom hans hustrus hjelp eller genom särskild, af honom aflönad person. Då de vaktbetjente vid kongl. biblioteket och riksarkivet, som innehade

motsvarande platser, åtnjöte en årlig aflöning af 1,100 kronor, borde motsvarande tillökning tillerkännas äfven portvakten vid nationalmuseum, dervid hans bostad borde beräknas ingå med 150 kronor. Det förhölle sig på samma sätt med den vaktmästare, som tillika vore gårdsdräng, och som för denna tjenst enligt staten åtnjöte fri bostad och vedbrand jemte ett årsarfvode af 750 kronor. Denne vaktmästares tjenstgöring vore särskildt arbetsam. Förutom den dagliga rengöringen af gårdar och trappor samt tillsyn å vestibuler, lanterniner och vindar eller öfver hufvud de göromål, som i allmänhet tillhörde en gårdsdräng, tillkomme det honom att biträda vid de ofta skeende omflyttningarna af föremål inom samlingarna, liksom vid det ofta förekommande mottagandet och afsändandet af konstföremål, vidare att ombesörja ärenden och budskickningar, särskildt till bank, tull, post och andra embetsverk, i följd hvaraf hans aflöning syntes lämpligen böra höjas till samma belopp, som ifrågasatts för öfriga vaktmästare. Såsom förut omförmälts, utginge för närvarande till aflöning af vaktmästare eller som beklädnadspenningar af förevisningsmedel ett fyllnadsbelopp af 1,550 kronor, hvilken provisoriska anordning redan fortgått i närmare tjugu år. Förevisningsmedlen visade emellertid en viss benägenhet att sjunka, hvilket framginge af en vid den underdåniga framställningen fogad tabell, utvisande, att samma medel, hvilka på 1880-talet årligen utgjort 3,000 à 4,000 kronor och derutöfver, efter år 1890, om man undantoge utställningsåret 1897, icke uppgått till högre årligt belopp än 2,877 kronor 50 öre år 1895 samt år 1893 varit nere så lågt som till 1,989 kronor 50 öre. Då Eders Kongl. Maj:t af dessa medel på förhand anvisat förenämnda belopp 1,550 kronor, blefve det belopp, öfver hvilket nämnden borde ega att till fyllande af tillfälliga behof förfoga, både ovisst och ringa. Dessa medel vore likvisst ytterst behöfliga för andra ändamål än årligen återkommande aflöningar, särskildt samlingarnas vård och underhåll, derför endast 1,500 kronor i staten uppförts. Detta belopp skulle användas till, bland annat, allt slags förevisnings-, förvarings- och utställningsmateriel samt till omflyttningar af konstverk och dylikt, hvilka blefve allt tätare och kostsammare, ju mera samlingen ökades. Härtill komme att museet saknade tryckningsanslag, ehuru det enligt stadgarne vore skyldigt att utgifva katalogarbeten samt årsberättelse, utom det att samlingarna borde genom konstvetenskapliga afhandlingar belysas.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt har nämnden hemstält, dels att Eders Kongl. Maj:t täcktes tillåta, att förevisningsmedlen finge i sin helhet användas för det ändamål och på sätt i senare delen af museistadgans § 23 moment 2 funnes angifvet, dels ock att Eders Kongl. Maj:t täcktes af Riksdagen i nåder äska ett belopp af 2,900 kronor att utgå till

löneförhöjning åt förut omförmälde vaktmästare vid nationalmuseum, dervid 900 kronor skulle beräknas motsvara ålderstillägg efter fem års innehafvande af tjensten.

Efter nådig remiss har statskontoret i detta ärende den 31 sistlidne oktober afgifvit underdånigt utlåtande och dervid andragit följande. Den för reglering af de förvaltande verkens aflöningsförhållanden tillsatta komité hade uti sitt den 19 december 1878 afgifna betänkande och förslag angående lönereglering m. m. för nationalmuseum yttrat i fråga om bemälde portvakt och gårdsdräng, att desse utom sina sysslor vid sjelfva byggnaden jemväl hade tjenstgöring i och för samlingarnas förevisning. Den förre skulle öppna och stänga hufvudingången till museibyggnaden samt dagligen, medan förevisningarna egde rum, uppehålla sig i nedre vestibulen för att vaka öfver ordningen bland de besökande, tillse att betjeningen i rätt tid infunne sig till tjenstgöring samt icke obehörigt aflägsnade sig derifrån, äfvensom uppbära och redovisa den stadgade inträdesafgiften. Han skulle i öfrigt å de tider, som af intendenten bestämdes, öppna museet och vara der tillstädes, när för särskilda arbetens verkställande så erfordrades. Den honom åliggande tjenstgöringen såsom portvakt vore vid museibyggnadens södra ingång, der han måste hålla ett biträde å de tider, då samlingarna förevisades och han sjelf skulle uppehålla sig vid hufvudingången i nedre stora vestibulen. Gårdsdrängen hade likaså en trägen sysselsättning, i det att han, innan förevisningarna toge sin början, måste rengöra och städa vestibuler och trappor, under förevisningarna biträda vid öfvervakandet af ordningen vid de besökandes inträde, hvarjemte han hade att uträtta alla budskickningar, ombesörja renhållning af gård och gata, snöskottning, vedhuggning för embetslokalerna samt andra förekommande göromål. Med afseende å anförda förhållanden hade komitén föreslagit, att innehafvarne af nyssnämnda begge befattningar skulle å nationalmusei stat uppföras, den förre såsom »förste vaktmästare, tillika portvakt vid nationalmuseibyggnaden» med lön 800 kronor, tjenstgöringspenningar 300 kronor eller tillsammans 1,100 kronor med tillägg att, om förste vaktmästaren åtnjöte bostad jemte vedbrand, dessa förmåner borde, såvida de icke tillkomme honom såsom portvakt eller för andra åligganden utöfver tjensten, till ett värde af 150 kronor inberäknas under lönen, hvilken i sådant fall borde utgå med 650 kronor kontant, samt den senare såsom »vaktmästare, tillika gårdsdräng vid nationalmuseibyggnaden» med lön 500 kronor, tjenstgöringspenningar 300 kronor samt ett ålderstillägg af 100 kronor efter fem års väl vitsordad tjenstgöring jemte fri bostad och vedbrand, så länge han hade skyldighet att vara boende i nationalmuseibyggnaden.

För bevakningen af samlingarna i konstafdelningen vid deras offentliga

förevisning hade komitén vidare uppfört såsom ordinarie de vaktmästare, hvilka hade daglig tjenstgöring, hvardera med lön 500 kronor, tjenstgöringspenningar 300 kronor samt ett ålderstillägg å 100 kronor efter fem års väl vitsordad tjenstgöring.

Eders Kongl. Maj:t hade emellertid ansett, att den vid museibyggnaden och för samlingarnas bevakning nödiga betjening borde anställas icke med fasta platser eller aflöning, delad i fast lön och tjenstgöringspenningar, utan mot arfvoden, i följd hvaraf Eders Kongl. Maj:t uti nådig proposition den 9 januari 1880 föreslagit Riksdagen, att å nationalmusei stat skulle uppföras för förste vaktmästaren, tillika portvakt, jemte fri bostad och vedbrand ett arfvode af 950 kronor, för en vaktmästare, tillika gårdsdräng, jemte fri bostad och vedbrand ett arfvode af 800 kronor samt till vaktbetjening för konstsamlingarnas bevakning vid de offentliga förevisningarna ett belopp af 5,600 kronor.

Enligt Riksdagens underdåniga skrifvelse den 14 maj 1880 hade dessa belopp blifvit ytterligare nedsatta, förste vaktmästarens arfvode till 800 kronor, vaktmästarens arfvode till 750 kronor och anslaget till vaktbetjening till 5,000 kronor. Den sistnämnda nedsättningen hade motiverats dermed, att behofvet af dylik bevakning vore i väsentlig mån beroende af antalet besökande i museum, hvadan möjligen behöflig tillökning i berörda belopp syntes väl kunna beredas genom anvisning å inflytande inträdesafgifter, hvilka måste ökas i mån af talrikare besök, hvartill komme att Eders Kongl. Maj:t begärt och Riksdagen funnit sig böra bevilja väsentligen förhöjdt anslag för tillsyn och vård af lifrustkammaren, hvilket kunde antagas komma att, så länge lifrustkammaren vore i museibyggnaden inrymd, i någon mån minska behofvet af anslag för ifrågavarande ändamål.

Enligt nådiga brefvet den 10 december 1880 hade, i öfverensstämmelse med Riksdagens berörda beslut, stat blifvit faststäld för nationalmuseum eller den i nationalmuseibyggnaden inrymda konstafdelningen att från och med år 1881 lända till efterrättelse, i sammanhang hvarmed Eders Kongl. Maj:t förordnat, att af musei förevisningsmedel finge utgå *dels* ett belopp af 550 kronor årligen för att jemte det i staten upptagna anslagsbeloppet 5,000 kronor till aflönande af vaktbetjeningen vid konstsamlingarnas förevisning användas sålunda, att hvar och en af fem vaktmästare, som hade tjenstgöringsskyldighet alla dagar i veckan, erhölle en aflöning af 750 kronor för år samt hvar och en af fyra vaktmästare, som hade tre tjenstgöringsdagar i veckan, en aflöning af 375 kronor för år och af återstoden, 300 kronor, bekostades livréer åt vaktbetjeningen, *dels ock* ett belopp af högst 1,000 kronor årligen för lifrustkammarens sam-

lingar tills vidare och så länge sistnämnda samlingar förblefve i nationalmuseibyggnaden inrymda.

Sedan lifrustkammaren år 1885 förflyttats till kongl. slottet och medel anvisats till dess underhåll och vård samt förevisning derstädes, samt svenska slöjdföreningens konstindustriela samlingar blifvit af staten öfvertagna, hade Riksdagen anvisat ett extra anslag å 4,000 kronor till vård, underhåll och tillökning af statens konstindustriela samlingar, hvarjemte Eders Kongl. Maj:t medgifvit, att af förevisningsmedlen nyss omförmälda 1,000 kronor, hvilka icke längre vore erforderliga för lifrustkammaren, finge användas för statens konstindustriela samlingars behof. Af statsrådsprotokollet för den 12 januari 1885 inhemtades, att af de sålunda för de konstindustriela samlingarna disponibla medlen skulle utgå till två bevakningsbiträden med daglig tjenstgöring 750 kronor i arfvode åt dem hvardera.

Hvad först beträffade de båda vaktmästare, portvakten och gårdsdrängen, hvilka med särskilda arfvodesbelopp vore uppförda å nationalmusei stat, ansåge statskontoret nämnden hafva anfört fullt giltiga skäl för deras uppförande i öfverensstämmelse med hvad vederbörande löneregleringskomité redan år 1878 föreslagit, å ordinarie stat med för den förre, som tillika vore bevakningspersonalens förman samt för öfrigt hade en maktpåliggande tjenstgöring, 800 kronor lön och 300 kronor tjenstgöringspenningar samt för den senare 500 kronor lön och 300 kronor tjenstgöringspenningar äfvensom 100 kronor ålderstillägg efter femårs oförvitlig tjenstgöring, hvarmed ock på grund af nådiga brefvet den 1 juni 1877 för dem båda skulle följa rätt till pension å allmänna indragningsstaten. Hvad anginge förmånen af bostad och vedbrand skulle statskontoret icke tvekat att ansluta sig till den uppfattning, som uttalats af bemälde komiterade, att nämnda förmån icke borde från lönen afräknas så länge desse vaktmästare i följd af sin särskilda tjenstgöring som portvakt och gårdsdräng vore skyldige att bo inom museibyggnaden, enär under sådana förhållanden bostaden och vedbranden måste betraktas som en särskild ersättning för tjenstgöring utöfver deras åligganden såsom vaktmästare. Men då nämnden i sin föreliggande underdåniga framställning endast för gårdsdrängen föreslagit bibehållande af denna förmån utan afdrag å lönen, funne sig statskontoret sakna anledning att tillstyrka, det jemväl portvakten finge utan afdrag å sina löneförmåner vara i åtnjutande af bostaden.

Hvad derefter anginge de fem vaktmästare, som vore anstälda vid förevisningen af konstsamlingarna, hade bemälda komité jemväl föreslagit dem till uppförande å ordinarie stat med lön, tjenstgöringspenningar och ålderstillägg i likhet med deras vederlikar inom andra statens verk och inrättningar i hufvudstaden, och då, enligt hvad nämnden uppgifvit, någon

minskning i behofvet af vaktbetjening icke numera, efter trettioårig erfarenhet derom och konstsamlingarnas oafbrutna ökning, kunde ifrågasättas, funne sig statskontoret, som inhemtat att desse vaktmästares tjenstgöring icke i någon mån vore af mindre omfattning än den tjenstgöring, som ålåge deras vederlikar vid andra statsinstitutioner i hufvudstaden, böra biträda nämndens framställning äfven i denna del.

Deremot ansåge statskontoret sig icke kunna göra enahanda hemställan beträffande de två vaktmästare, som med daglig tjenstgöring vore anstälda vid konstslöjdafdelningen. Desses tjenstgöring borde visserligen ersättas med lika stort belopp, som tillkomme vaktmästarne vid konstsamlingarna, men så länge vården och underhållet af de konstindustriela samlingarna i öfrigt helt och hållet bestredes af medel, hvilka anvisats endast å extra stat, syntes, såsom nämnden också antydt, konstslöjdafdelningen ännu icke vara definitivt ordnad, till följd hvaraf det icke heller torde vara lämpligt att å ordinarie stat uppföra de vaktmästare, som vore anstälda vid denna afdelning. Statskontoret hemstälde derför, att dessas aflöning måtte fortfarande utgå i form af arfvoden, hvilka emellertid borde ökas från nu utgående 750 kronor till 800 kronor för dem hvardera.

De föreslagna ålderstilläggen ansåge statskontoret böra, i likhet med hvad fallet vore med öfriga för nationalmusei personal utgående ålderstillägg, utbetalas från det under åttonde hufvudtiteln uppförda förslagsanslaget till ålderstillägg, hvarjemte statskontoret funnit den förklaring böra meddelas, att vaktmästare, som, då den förändrade staten trädde i kraft, öfverginge på den nya staten, skulle ega rätt att i fråga om ålderstillägg räkna sig till godo den tid han derförut utan afbrott varit såsom vaktmästare med full tjenstgöring i nationalmusei tjenst anstäld.

I följd af nu föreslagna anordningar komme *dels* anslaget till vaktbetjening för konstsamlingarnas bevakning vid de offentliga förevisningarna, från hvilket gifvetvis fortfarande borde bestridas arfvoden åt de extra vaktmästare, som hade tre dagars tjenstgöring, samt beklädnadspenningar, att minskas, *dels ock* de 550 kronor, som jemlikt nådiga brefvet den 10 december 1880 för bevakningsändamål utgått af förevisningsmedlen, att blifva disponibla.

Vidare har statskontoret, för den händelse Eders Kongl. Maj:t skulle fästa nådigt afseende å de skäl nämnden anfört för sin framställning att förevisningsmedlen måtte i sin helhet få användas för det ändamål och på sätt i senare delen af museistadgans § 23 moment 2 finnes angifvet — uti hvilken fråga statskontoret ansett det icke tillkomma statskontoret att yttra sig — hemstält, att med frånseende af det fyllnadsbelopp af 1,550 kronor, som för närvarande utginge af förevisningsmedlen till bevaknings-

ändamål, det å staten för nationalmuseum uppförda anslaget till vaktbetjening för konstsamlingarna måtte sålunda beräknas:

4 extra vaktmästare, à 375 kronor	1,500: —
beklädnadspenningar	300: —
eller tillsammans kronor	1,800: —

På grund af hvad sålunda anförts och under förutsättning att Eders Kongl. Maj:t bifölle nämndens underdåniga framställning om i viss mån förändrad användning af förevisningsmedlen, har statskontoret tillstyrkt, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att, med förhöjning af ordinarie anslaget till nationalmuseum från nu utgående 58,850 kronor till 59,850 kronor, medgifva sådan förändring i aflönings- och utgiftsstaten för nationalmuseum, att derå skulle uppföras — i stället för förut utgående arfvoden till portvakt och gårdsdräng samt anslag till vaktbetjening för konstsamlingarnas bevakning vid de offentliga förevisningarna —:

1 förste vaktmästare, tillika portvakt, jemte fri bostad och ved, med lön 650 kronor och tjenstgöringspenningar 300 kronor, eller tillsammans 950 kronor; 1 vaktmästare, tillika gårdsdräng, jemte fri bostad och ved, med lön 500 kronor och tjenstgöringspenningar 300 kronor, eller tillsammans 800 kronor; 5 vaktmästare med tillsammans i löner 2,500 kronor och tjenstgöringspenningar 1,500 kronor, tillhopa 4,000 kronor, med tillägg för gårdsdrängen och vaktmästarne, att lönen efter fem år kunde höjas med 100 kronor; samt slutligen till vaktbetjeningen för konstsamlingarnas bevakning vid de offentliga förevisningarna ett anslag af 1,800 kronor. Tillika har statskontoret hemstält, det Eders Kongl. Maj:t täcktes äska erforderlig förhöjning af 1,100 kronor i det å extra stat med 4,000 kronor uppförda anslaget för vård, underhåll och tillökning af statens konstindustriela samlingar.

Gällande stat för nationalmuseum innehåller beträffande de anslagsposter, som afses i förevarande underdåniga framställning, så vidt de angå konstafdelningen, följande:

1 förste vaktmästare, tillika portvakt, jemte fri bostad och ved, arfvode	kr.	800: —
1 vaktmästare, tillika gårdsdräng, jemte fri bostad och ved, arfvode	»	750: —
vaktbetjening för konstsamlingarnas bevakning vid de offentliga förevisningarna	»	5,000: —

Såsom förut är nämndt, utgår från sistberörda post aflöning à 750 kronor åt fem vaktmästare med daglig tjenstgöring. Dessa fem vakt-

mästare jemte förste vaktmästaren och den vaktmästare, som tillika är gårdsdräng, synas mig numera böra få sin aflöning reglerad på det sätt löneregleringskomitén år 1878 föreslagit eller så, att för dem alla aflöningen fördelas i lön- och tjenstgöringspenningar, de senare utgörande för en hvar 300 kronor, under det att lönen uppgår för förste vaktmästaren till 800 kronor och för en hvar af de öfrige till 500 kronor, hvarjemte för hvarje annan vaktmästare än förste vaktmästaren lönen efter fem år må kunna höjas med 100 kronor. Beträffande förste vaktmästaren och den vaktmästare, som tillika är gårdsdräng, synas mig derjemte böra på vederbörliga ställen i staten införas de af löneregleringskomitén föreslagna anmärkningar, hvilka lyda sålunda i fråga om förste vaktmästaren:

»Om förste vaktmästaren åtnjuter bostad jemte vedbrand, böra, såvida icke dessa förmåner tillkomma honom såsom portvakt eller för andra åligganden utöfver tjensten, desamma till ett värde af 150 kronor inberäknas under lönen, hvilken i sådant fall bör utgå med 650 kronor kontant»; och vidkommande gårdsdrängen:

»Jemte fri bostad och vedbrand så länge han har skyldighet att vara boende i nationalmuseibyggnaden.» Härförutom anser jag en sådan förklaring böra i fråga om ålderstilläggen lemnas, som statskontoret föreslagit, eller att vaktmästare, som, då den förändrade staten träder i kraft, öfvergår på den nya staten, må ega rätt att räkna sig till godo den tid han derförut varit utan afbrott såsom vaktmästare med full tjenstgöring i nationalmusei tjenst anstäld. Det i staten uppförda anslag å 5,000 kronor till vaktbetjening för konstsamlingarnas bevakning vid de offentliga förevisningarna torde i sådan händelse böra upptagas till endast 1,800 kronor under den förändrade titeln: extra vaktbetjening och beklädnadspenningar.

I fråga om löneförbättring åt vaktmästarne vid konstslöjdafdelningen torde jag få återkomma vid redogörelsen för de extra anslagsbehofven.

De så kallade förevisningsmedlen anser jag på de af museinämnden angifna skäl icke vidare böra användas till aflöning åt vaktmästare vid nationalmuseum, utan till bestridande af andra kostnader för samlingarna derstädes. Efter afdrag af det belopp, som utaf förevisningsmedlen nu utgår till vaktbetjente vid konstafdelningen, eller 550 kronor, återstå emellertid till aflöning och beklädnadspenningar åt dessa samt aflöningar till förste vaktmästaren och gårdsdrängen allenast det å ordinarie stat derför nu uppförda belopp 6,550 kronor. Då, enligt hvad jag förut redogjort, för sådant ändamål skulle erfordras 7,700 kronor, tillstyrker jag nu i underdånighet, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för tillämpning af staten för nationalmuseum, sålunda ändrad som jag här

angifvit, höja anslaget till nationalmuseum, nu 58,850 kronor, med 1,150 kronor eller till 60,000 kronor.

Universiteten.

[2.] *Docent-stipendium i kyrkohistoria vid universitetet i Upsala.*

Under år 1888 gjordes af de akademiska myndigheterna i Upsala framställning om anslag till tio fasta docentstipendier. Vid underdånig anmälan häraf förklarade sig dåvarande departementschefen icke vilja ifrågasätta, att ett så stort antal stipendier, som det af nämnda myndigheter begärda, skulle beviljas. Tills vidare syntes de mest trängande behofven blifva afhjelpta, om tre nya fasta stipendier inrättades för de fakulteter och vetenskapsgrenar, för hvilka förstärkning af lärarekrafterna visats vara särskildt nödig. Bland de tre för universitetet i Upsala afsedda stipendier, till inrättande hvaraf Eders Kongl. Maj:t i enlighet med departementschefens uttalade åsigt hos 1889 års riksdag gjorde framställning om anslag, var äfven *ett för läroämnet kyrkohistoria afsedt stipendium* inom teologiska fakulteten.

Statsutskottet, som inhemtat, att den teologiska fakulteten i Upsala egde till sitt förfogande, förutom ett från donerad fond utgående stipendium å 1,350 kronor, afsedt för en docent i apologetik, två riksstatens fasta docentstipendier, förklarade sig — efter en jemförelse mellan förhållandena i afseende å docentstipendier inom å ena sidan teologiska fakulteten, å andra sidan juridiska och medicinska fakulteterna — icke vilja tillstyrka beviljandet af anslag till nytt docentstipendium för den teologiska fakulteten i Upsala. Riksdagen delade statsutskottets mening och beviljade icke anslag för ändamålet.

Vederbörande akademiska myndigheter hafva emellertid icke underlåtit att sedermera tid efter annan i framställningarna om de för universitetet i Upsala erforderliga anslag påminna om det enligt deras mening oafvisliga behofvet af ett docentstipendium i kyrkohistoria. Äfven år 1899 har denna anslagsfråga framstälts till Eders Kongl. Maj:ts behjertande. Teologiska fakulteten har i afseende härå uttalat följande.

Det hufvudsakliga skäl, på hvilket fakulteten grundat sin hemställan om ifrågavarande anslag, vore, att kyrkohistorien — ett af de mest omfattande bland de teologiska ämnena — med afseende på lärarekrafter för närvarande intoge en vanlottad ställning. I detta ämne saknades nemligen e. o. professor. Det vore på grund deraf ytterst behöfligt att vid universitetet fästa en docent i kyrkohistoria, på det att vid professorns tjenstledighet eller afgång lämplig vikarie eller efterträdare i det kyrko-

historiska professorsembetet måtte vara att tillgå. Under nuvarande förhållanden kunde en docent i kyrkohistoria blifva innehafvare af fakultetens enda docentstipendium på den linie, der han såsom sådan egde kompetens, nemligen den teoretiska, blott i den händelse, att han vore den ende docenten eller ock äldste och mest meriterade bland fakultetens docenter på nämnda linie. Men äfven om ifrågavarande docent kunde komma i åtnjutande af berörda stipendium, såsom ock inträffat under tiden maj 1888—juni 1893, vore ett fast docentstipendium i kyrkohistoria icke obehöfligt, alldenstund innehafvaren af docentstipendiet på den teoretiska linien vore förpligtad att vid förefallande behof tjenstgöra som vikarie i det ena eller andra af fakultetens läroämnen och sålunda ej kunde egna sig åt sin speciela uppgift såsom docent, hvilket dock i fråga om ett ämne af den alldeles särskilda beskaffenhet som kyrkohistorien vore synnerligen nödvändigt.

Sedan teologiska fakulteten, under åberopande häraf, beslutit hos vederbörande myndigheter hemställa om utverkande af ett anslag af 1,500 kronor till ett fast docentstipendium i kyrkohistoria vid universitetet, förekom frågan inom det större akademiska konsistoriet. Dervid anförde professorn i kyrkohistoria A. H. Lundström, hvilken icke haft tillfälle att deltaga i teologiska fakultetens sammanträde för frågans afhandlande, bland annat följande till ytterligare stöd för behöfligheten af ifrågavarande anslag:

»Intet af den teologiska fakultetens läroämnen har under långliga tider varit eller är fortfarande så vanlottadt med afseende på lärarekrafter som kyrkohistorien, och detta ehuru — såsom nämnda fakultet vid flere tillfällen och särskildt år 1895 framhållit — denna vetenskap måste anses vara ett mera vidtomfattande och näst den exegetiska teologien äfven ett mera grundläggande ämne än något af fakultetens öfriga läroämnen. Ty medan exegetiken representeras af tvenne professorer och den systematiska teologien likaledes af två eller, om man, såsom skäligt torde vara, medräknar professuren i teologiska prænotioner och encyklopedi, af trenne professorer samt under det att slutligen den praktiska teologien handhafves af icke mindre än fyra med lön, arfvode eller fast stipendium försedde lärare, nemligen, förutom den ordinarie professorn, en extra ordinarie, en assistent och en docent, finnes blott en enda fast anstäld lärare i kyrkohistoria. Att detta förhållande icke länge kan fortgå utan men för prestbildningen och den kyrkohistoriska vetenskapens värdiga handhafvande vid landets största universitet, torde ligga i öppen dag för hvar och en, som känner hvilket i sann mening bildande, betydelsefullt och på samma gång utomordentligt omfångsrikt läroämne kyrkohistorien är. Mera än

något annat af teologiens områden torde det kyrkohistoriska forskningsfältet just i våra dagar vara föremål för en liflig, omfattande och framgångsrik vetenskaplig verksamhet, och det ligger ingen öfverdrift i påståendet, att af den literatur, som i nyare tid utkommit, den kyrkohistoriska är större än den, som teologiens öfriga ämnen tillsammans hafva att uppvisa. Då det kräfver sin rundliga tid att blott nödtorftigt följa med de snabba framstegen inom den kyrkohistoriska vetenskapen, då vidare på professorn i detta läroämne hvilar icke blott åliggandet att ensam handhafva hela den akademiska undervisningen och examinationen i ämnet, utan äfven den moraliska förpligtelsen att idka sjelfständiga vetenskapliga forskningar inom detsamma och då slutligen härtill kommer att hans liksom öfrige teologie professorers tid måste i ganska stor utsträckning upptagas af för hans egentliga embete främmande göromål — domkapitelsärenden, lärareprof m. m. — så torde med all önskvärd tydlighet framgå behofvet, för att icke säga nödvändigheten, af ett biträde vid den mera elementära akademiska undervisningen. Den teologiska fakulteten har dessutom vid upprepade tillfällen framhållit, att, då extra ordinarie professor i kyrkohistoria saknas, det är högeligen behöfligt, att fakulteten eger tillfälle att vid universitetet fästa docent i kyrkohistoria, på det att vid professorns tjenstledighet eller afgång lämplig vikarie eller efterträdare i det kyrkohistoriska professorsembetet måtte vara att tillgå.»

Professor Lundström erinrade vidare, hurusom behofvet af det ifrågasatta stipendiet länge varit af vederbörande kändt och behjertadt. Under det decennium, som förflutit, sedan frågan om anslag för ändamålet, på sätt förut nämnts, gjorts till föremål för Riksdagens pröfning, hade, yttrade professor Lundström, ifrågavarande behof, långt ifrån att minskas, tvärtom år för år gjort sig gällande med förökad styrka. Till de talande skäl, som redan för tio år sedan kunde anföras för bifall till det för Riksdagen framlagda förslaget i ämnet, kunde — förutom den utveckling den kyrkohistoriska vetenskapen under de gångna åren undergått — ännu ett tungt vägande skäl åberopas. Sedan genom nådiga kungörelsen den 10 mars 1892 de lektorsaspiranter åliggande disputationerna förflyttats från domkapitlen till vederbörande fakulteter, hade en jemförelsevis betydande mängd dylika disputationer egt rum inför den teologiska fakulteten i Upsala. Det ojemförligt största antalet af dervid ventilerade afhandlingar hade behandlat kyrkohistoriska ämnen. Endast med stor svårighet hade fakulteten hittills lyckats erhålla kompetenta opponenter vid dessa ofta återkommande disputationsprof i kyrkohistoria. Då det icke vore antagligt, att antalet kyrkohistoriska lektorsdisputationer komme att i framtiden minskas, syntes det förhållande hota att snart inträda, att professorn i

kyrkohistoria nödgades sjelf opponera vid alla de ifrågavarande disputationerna, hvilket åter omöjligen kunde ske utan upprepade afbrott i den akademiska undervisningen.

Under åberopande af hvad teologiska fakulteten och professor Lundström i ärendet anfört, har det större akademiska konsistoriet gjort framställning om beredande af anslag för ifrågavarande ändamål, och kanslern för rikets universitet har skänkt denna framställning sitt särskilda underdåniga förord.

Det kraf, som sålunda framburits, synes mig böra tillfredsställas. Det har blifvit tydligt uppvisadt, att här föreligger en brist på lärarekrafter, både i och för sig och i jemförelse med andra ämnesgrupper inom den teologiska fakulteten i Upsala. Medan man i andra fall velat undanrödja en liknande brist genom inrättande af nya lärostolar, begäres här anslag till ett fast docentstipendium, en utväg, som för statsverket medför en afsevärdt mindre kostnad. Jag finner fördenskull all anledning vara för handen att understödja den gjorda framställningen och tillstyrker i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att till ett för läroämnet kyrkohistoria afsedt fast docentstipendium inom den teologiska fakulteten vid universitetet i Upsala på ordinarie stat bevilja ett anslag af 1,500 kronor.

[3.] *Assistent i patologi vid universitetet i Upsala.*

Bland de under år 1899 af det större akademiska konsistoriet i Upsala framburna, af kanslern för rikets universitet understödda anslagsyrkanden befinner sig äfven en af medicinska fakulteten i Upsala gjord framställning om ett årligt anslag af 1,000 kronor för att jemte den ene amanuensens vid patologiska institutionen arfvode, 500 kronor, utgöra aflöning vid en *assistentbefattning i patologi*, till hvilken tjenst den nyss nämnda amanuensbefattningen för sådan händelse skulle ombildas.

Till stöd för omförmälda framställning har medicinska fakulteten anfört följande:

»Undervisningen å de patologiska institutionerna intager i det afseendet en egenartad ställning, att densamma i hög grad eller snarare nästan fullständigt är beroende af det material, som den erhåller från de kliniska läroanstalterna, länslasaretten eller enskilde praktiserande läkare. I samma mån som åskådningsmaterial kan erhållas från dessa källor, kan den patologiska undervisningen normalt fortgå och utvecklas och tvärtom. Ett vilkor för de patologiska institutionernas verksamhet är alltså att kunna upprätthålla dessa förbindelser med den praktiska medicinen. Detta återigen förutsätter, att nämnda institutioner å sin sida ega de nödiga arbets-

krafterna, om de skola på tillbörligt sätt motsvara de kraf, som den praktiska medicinen med skäl och häfdvunnen rätt ställer på undersökningarna af det insända materialet, d. v. s. krafven på att snabbt och tillförlitligt få de upplysningar om den patologiskt-anatomiska specialdiagnosen, som äro nödiga för rätt uppfattning af sjukdomen, mången gång också af värde för bestämmandet af ifrågasatt operativ behandling af de sjuke o. s. v. Brister återigen den patologiska institutionen i dylik expedition, är den nödvändiga följden, att materialet ej längre insändes. Antingen skickas det till annat håll, der man är bättre rustad för detta arbete, eller läkarne göra ifrågavarande undersökningar sjelfva och i hvarje händelse finnes då för dem ingen anledning att utan önskadt praktiskt utbyte bekosta insändningarna.

»Under de sista tio åren har ifrågavarande material — frånsedt obduktionerna — vid den patologiska institutionen härstädes nära fyradubblats, utgör för närvarande mer än 200 preparat om året och synes alltmer ökas. Under året 1898 har det till och med öfverskridit 300. Arbetet med dessa undersökningar ligger, för såvidt de afse de närmaste ofvan antydda praktiska krafven, alldeles utom den ordinarie undervisningen, kräfver en mycket afsevärd tid och har blifvit alltmer betungande för institutionens nuvarande arbetskrafter. I den för tillfället pågående undervisningen kunna dessa undersökningar ej ingå, då planen för denna måste vara på förhand uppgjord och ej kan vexla med de oregelbundna insändningarna. De ifrågavarande undersökningarna blifva derför ett arbete för sig och måste ofta förrättas omedelbart efter materialets ankomst. Särdeles gäller detta sändningarna från det akademiska sjukhusets kirurgiska afdelning. Här är ofta en synnerligen hastig expedition påfordrad, då ej sällan den väntande behandlingen i viss mån beror och bestämmes af undersökningens resultat.

»Ifrågavarande arbete underställes alltid de tvenne ordinarie institutionslärarnes, professorn och laboratorn, slutliga afgörande, men till förarbetena måste användas andra krafter, om ej de förres väsentligare uppgifter vid undervisningen skola lida. Ända till år 1890 hade den patologiska institutionen härstädes blott en ordinarie amanuensbefattning med 500 kronors lön på stat. Dennes uppgift har varit och är densamme som amanuensens vid institutionerna i allmänhet, att biträda professorn i förarbetena till föreläsningarna samt vid samlingarnas vård och förökande. Jemte denne hade institutionen dock under några föregående år måst anlita medicine studerande såsom s. k. extra ordinarie amanuenser utan lön för att upprätthålla arbetets normala fortgång. År 1890 erhöll institutionen anslag af Riksdagen till en ny amanuensbefattning med samma lön, 500 kronor. Men för nämnda summa kunna ej till amanuenser erhållas andra

än unge medicine studerande; och då dessa sakna all erfarenhet på det praktiska området och mången gång ej ens förstå, hvaråt undersökningen i det enskilda fallet skall rigtas, kan man ej åt dem anförtro de magtpåliggande undersökningarna. Det ligger i sakens natur, att så beskaffade arbeten fordra en person, som kommit öfver de första läroåren. Och det fordras derjemte en person, som när som helst har tillfälle att göra dem och som ej är, såsom lärarne, beroende af det vigtigare arbetet vid undervisningen.

»En så qvalificerad person saknar emellertid den patologiska institutionen i Upsala, och det är dermed fara för handen, att hon ej på det för hennes uppgift nödiga sättet skall kunna behålla sina förbindelser med den praktiska medicinen vid och utom universitetet.

»Äfven af ett annat skäl är det nödvändigt att söka vinna förstärkta arbetskrafter till institutionen, nemligen för undervisningen vid hennes allra vigtigaste arbete, obduktionerna. Med den ökning af äfven materialet för dessa, som med tiden tillkommit och nu utgör omkring 150 obduktioner för år, är det ej ovanligt, att å institutionen samtidigt måste förrättas två obduktioner, någon gång till och med tre. Härvid verkställes den ena obduktionen af den för dagen vid detta arbete tjenstgörande läraren, professorn eller laboratorn. Den andra obduktionen måste deremot öfverlemnas till endera af institutionens tvenne amanuenser, alltså under nuvarande förhållanden till en ung medicine studerande. Då skall denne, som ännu ej ens tenterat i ämnet och som icke har någon praktisk erfarenhet, tjenstgöra såsom lärare och demonstrator för temligen jemnstälda kamrater. Att under sådana förhållanden någon värdefull undervisning vid dessa obduktioner ej kan påräknas, ligger i öppen dag. Skadan häraf är så mycket större, som institutionens tillgängliga obduktionsmaterial ej är större, än att hvarje fall bör så väl som möjligt tillgodogöras undervisningen.

»Såväl för ett nöjaktigt ordnande af de dagliga löpande göromålen å institutionen som för upprätthållandet af undervisningen på bästa möjliga sätt har institutionen behof af en ny arbetskraft.

»De öfriga patologiska institutionerna i vårt land äro i detta hänseende väsentligen bättre rustade. Det karolinska institutets patologiska institution har liksom universitetet i Lund två professorer, en ordinarie och en extra ordinarie, motsvarande alltså ordinarie professuren och en laboratorsbefattning vid institutionen i Upsala, men dessutom ock två andra lärare, en laborator i patologisk anatomi och en i bakteriologi, mer än de båda universiteten, och särskildt är den förre under stor del af året fri från obligatorisk undervisning och derigenom disponibel för andra arbeten inom institutionen. Derjemte äro två ordinarie amanuenser anstälde vid institutets

patologiska anstalt. Den patologiska institutionen i Lund har, förutom ofvan antydda, en ordinarie och en extra ordinarie professor, två amanuenser liksom både i Stockholm och Upsala och derjemte en assistent, den senare aflönad med 1,500 kronor.

»En sådan assistentbefattning, aflönad så, att en äldre medicine kandidat eller licentiat kunde dertill erhållas, är också för den patologiska institutionen i Upsala synnerligen behöflig och den minsta möjliga förstärkning i hennes behof af ökad arbetskraft. Genom tillfälligt anslag ur enskild donationsfond har institutionens trångmål för de fyra sista åren afhjelpts, så att hon kunnat anställa en äldre medicine kandidat för dessa arbeten, men det är af nöden, att en sådan befattning på ett betryggande sätt ordnas genom anslag af statsmedel, om institutionen skall kunna se sitt arbete normalt fortgå och utvecklas.

»En mindre aflöning än 1,500 kronor kan ej tänkas af det skäl, att tjenstgöringen såsom assistent vid en patologisk institution ej utgör någon merit för en senare befattning såsom läkare, hvilket är fallet med underläkarebefattningarna vid sjukhusen. Och man torde med fullt skäl kunna påstå, att ej ens en lön af 1,500 kronor kan fresta en nära färdig eller färdig läkare att med ännu ett år förlänga sin studiekurs, om han ej derjemte eger särskilda vetenskapliga intressen. För att erhålla en person med omnämnda qvalifikation skulle institutionen emellertid möjligen kunna afstå sin ena amanuensbefattning, hvarigenom dennas aflöning, 500 kronor, med tillökning af ett årligt anslag af 1,000 kronor kunde bilda de för assistentbefattningen nödiga medlen.»

Då hvad fakulteten till stöd för sin framställning anfört synes mig öfvertygande, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på ordinarie stat för universitetet i Upsala bevilja ett anslag af 1,000 kronor att, tillika med nu befintligt anslag af 500 kronor till en amanuens, användas till aflöning åt en assistent vid omförmälda institution.

[4.]

Amanuens vid zootomiska institutionen i Upsala.

Under nästlidna år har upprepats en under de föregående två åren gjord underdånig framställning om ett ordinarie anslag å 500 kronor till aflönande af en *amanuens vid den zootomiska institutionen i Upsala.* I afseende å behofvet af ett dylikt anslag har i en af vederbörande prefekt samt e. o. professorn i jemförande anatomi vid universitetet i Upsala gemensamt aflåten skrifvelse till den matematisk-naturvetenskapliga sektionen af filosofiska fakulteten derstädes anförts följande.

Vid anordnandet af den akademiska undervisningen i zoologi hade

man under senare tid öfverallt lagt största vigt vid att låta de studerande sjelfva under lärokurserna i så stor omfattning som möjligt undersöka djurkroppars byggnad. Det för 21 år sedan inrättade zootomiska laboratoriet i Upsala hade fördenskull alltmer utvecklats och dess verksamhet hade i allt högre grad tagits i anspråk vid undervisningen. Till en början hade vid nämnda laboratorium hållits en öfningskurs i jemförande makroskopisk anatomi. Redan år 1884 hade emellertid denna kurs delats i tre särskilda kurser: en för medicinsk filosofisk, en för filosofie kandidat- och en för filosofie licentiat-examen. Den sist omförmälda kursen hade tillika omfattat histologi. Under de första åren hade öfningarna ledts af prosektorn ensam; men sedan de olika lärokurserna inrättats, hade det blifvit omöjligt för en person att utan biträde sköta hela den ifrågavarande undervisningen. Ledningen af öfningskursen för medicinsk-filosofisk examen hade derför helt och hållet öfverlåtits åt en e. o. amanuens, hvilken alltsedan år 1883 varit anstäld vid laboratoriet, aflönad först genom medel ur universitetets reservfond, sedermera — från och med år 1885 — genom afgifter, som erlagts af de studerande. Denna anordning bibehölles fortfarande. Ifrågavarande e. o. amanuens, hvilkens befattning i sjelfva verket vore en sjelfständig lärares, åtnjöte för närvarande en aflöning af 10 kronor terminligen för hvarje laborant. Alltsedan år 1892 hade han härigenom uppburit i medeltal 294 kronor för termin. Då aflöningen vore så ringa, kunde man naturligen icke af honom fordra någon tjenstgöring utöfver ledandet af öfningarna för medicinsk-filosofisk examen, hvilka påginge hela förmiddagarne två månader hvarje termin. E. o. professorn i jemförande anatomi — hvilken efterträdt prosektorn — hade sålunda att utan något biträde leda öfningarna för filosofie kandidat- och filosofie licentiatexamina. Någon ökning af arbetskrafterna på det zootomiska laboratoriet hade icke egt rum, sedan dessa öfningskurser inrättades, ehuru desamma betydligt utvidgats och arbetet med deras ledning i hög grad försvårats. Det förra framginge deraf, att kursen i jemförande anatomi för filosofie kandidat-examen, som till en början räckte blott en termin, nu fortginge hela läsåret, samt deraf, att ett nytt omfattande ämne, embryologi, sedan några år tillbaka ingått i öfningskursen för filosofie licentiatexamen. Det senare förhållandet åter berodde bland annat derpå, att mikroskopiska undersökningar af djurkropparne numera spelade ökad roll, och dessa undersökningar erfordrade användandet af en ganska komplicerad och för olika fall mycket olikartad teknik. Öfningsledarens vigtigaste och egentliga uppgift borde naturligen vara att följa, öfvervaka och leda de studerandes vetenskapliga studier. Utförandet af denna uppgift kräfde mycket arbete och vore förenadt med ej ringa svårighet, enär det

gälde att på en gång leda omfattande öfningskurser i så olika och i så snabb utveckling stadda ämnen som jemförande anatomi, histologi och embryologi. Svårigheterna blefve emellertid så mycket större derigenom, att öfningsledaren icke blott hade att leda de studerandes vetenskapliga arbete, utan dessutom måste använda mycken tid på anskaffandet och vidmagthållandet af undervisningsmateriel, sjelf måste konservera en stor del af de föremål, som skulle undersökas, tillreda en mängd färgämnen och andra reagenser, öfva daglig tillsyn öfver de studerandes sätt att behandla instrumenten och öfver deras tillvägagående vid tillverkandet af de mikroskopiska preparat, som de skulle undersöka, m. m. Redan det arbete, som i början af hvarje läsår måste offras på att sätta en skara nybörjare in i den mikroskopiska tekniken, toge en betydlig tid i anspråk till förfång för den mera vetenskapliga lärareverksamheten. Härtill komme att tillsynen öfver de stora värdefulla och för undervisningen ytterst vigtiga zootomiska samlingar, som laboratoriet egde och hvilka behöfde underhållas och kompletteras, kräfde en afsevärd tid. Under flere år hade arbetet härmed måst nästan uteslutande ske under mellanterminerna, hvilka dock af den akademiske läraren framför allt behöfde användas för egna studier, på det han skulle kunna följa med sin vetenskaps utveckling.

Med hänsyn till nu anförda förhållanden vore det i hög grad af behofvet påkalladt, att öfningsledaren erhölle ett biträde vid arbetet på laboratoriet. Detta syntes för närvarande bäst kunna ske genom anställande af en aflönad amanuens, hvilken skulle biträda öfningsledaren, icke med den vetenskapliga undervisningen, utan med de mångahanda öfriga göromålen på laboratoriet samt med de zootomiska samlingarnas underhåll och nödiga komplettering. Nådig framställning till Riksdagen om aflöning åt en amanuens vid zootomiska laboratoriet hade redan år 1889 aflåtits. Då hade emellertid varit fråga om den förut omtalade e. o. amanuensen, hvilken behöfdes för undervisning åt de studerande, som förberedde sig för medicinsk filosofisk examen. Framställningen hade afstyrkts af statsutskottet, som väl erkänt den ifrågavarande amanuensens behöflighet, men ansett att ersättning åt honom fortfarande borde beredas genom upptagande af afgifter från de studerande; och Riksdagen hade ej heller beviljat det begärda anslaget. Någon förändring i afseende å e. o. amanuensens ställning eller aflöning hade sedermera icke ifrågasatts. Han vore fortfarande oumbärlig och syntes för framtiden kunna aflönas på sätt som hittills skett. Men jemte honom erfordrades nu en ny amanuens, som icke i likhet med den redan befintlige skulle tjenstgöra såsom sjelfständig lärare, utan skulle biträda e. o. professorn i jemförande

anatomi med arbete vid det zootomiska laboratoriet och de zootomiska samlingarna. Hans aflöning borde utgöra 500 kronor för år.

På grund af denna framställning hafva vederbörande akademiska myndigheter hemstält om nödigt statsanslag för ändamålet, och kanslern för rikets universitet har kraftigt framhållit behofvet af detta anslag.

Då jag genom hvad i denna fråga förekommit anser utredt, att ett biträde åt e. o. professorn i jemförande anatomi kräfves för det ändamål, som afsetts i framställningen, tillstyrker jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på ordinarie stat för universitetet i Upsala uppföra ett anslag af 500 kronor till aflöning åt en amanuens vid den zootomiska institutionen derstädes.

[5.] *Lönetillökning för vaktbetjente vid Upsala universitet m. m.*

Bland de från universitetet i Upsala inkomna framställningar om utverkande af anslag hos 1900 års riksdag befinner sig äfven en hemställan om *förbättrande af aflöningsförmånerna för en del af universitetets vaktbetjente.*

Uppslaget till denna löneförbättringsfråga gafs genom en till det större akademiska konsistoriet ingifven ansökning, undertecknad af 14 vaktmästare, anstälde vid fysiska, medicinskt-kemiska, fysiologiska, anatomiska, patologiska, zoologiska, zootomiska, astronomiska och meteorologiska institutionerna, vid institutionen för allmän kemi, vid laboratoriet för analytisk kemi, vid botaniska museet och laboratoriet samt vid biblioteket. I denna ansökning begärdes, att konsistoriet måtte bereda sökandena sådan förbättring i deras nuvarande löneförmåner, att utan afdrag för fri bostad eller deremot svarande ersättning — i regeln 100 kronor — deras penningelöner måtte höjas med 200 kronor, eller från 500 till 700 kronor, med bibehållande af rätten till två ålderstillägg, hvartdera å 100 kronor. Under erinran om de nu rådande höga prisen å lifsförnödenheter framhöllo de sökande, att, då deras tjenstgöring vore af det slag, att den ej annat än i undantagsfall eller tillfälligtvis medgåfve tid till någon nämnvärd extra förtjenst, det vore lätt att inse, att de nu dem tillerkända löneförmånerna ej vore sådana, att desamma under nuvarande förhållanden kunde vara tillräckliga för en vaktmästare, som egde familj eller ville gifta sig.

I ansökningen uppgafs, att i statens eller kommunens tjenst anstälde vaktmästare i Upsala, med hvilka sökandena ansåge sig i det närmaste likstälda, hade betydligt högre löner än sökandena och att samma förhållande gälde om en mängd i olika yrken anstälde personer, hvilkas arbete hvarken fordrade någon särskild grad af skicklighet eller kunde anses

vara mera ansvarsfullt än sökandenas. Lemnande åsido en närmare jemförelse i afseende härå ville sökandena i stället framlägga en öfversigt af de nuvarande lefnadskostnaderna, lågt beräknade, för en af man, hustru och tre barn bestående familj i sökandenas lefnadsförhållanden.

Den tablå sökandena dervid uppstält, har följande utseende, allt beräknadt för år och under antagande af fri bostad:

Mat à 35 öre för dag och person	kr.	638: 70
kläder för mannen	»	85: —
» » hustrun	»	45: —
» » barnen	»	75: —
Lyse och vedbrand	»	67: 50
Böcker och kostnader för barnens skolgång	»	15: —
Läkare och medicin	»	12: —
Utskylder	»	18: —
Underhåll af husgeråd	»	16: —
Afgift till enke- och pupillkassan	»	6: —
Summa	kr.	978: 20

Med denna slutsumma jemförde sökandena sina nuvarande löneförmåner och förmenade, att ytterligare skäl för deras begäran ej vore af nöden.

Denna ansökning föranledde en annan. Under åberopande af den gjorda ansökningen anhöllo nemligen de båda underträdgårdsmästarne och de två trädgårdsmedhjelparne vid botaniska trädgården, fakultetsvaktmästaren samt en portvakt jemväl om löneförbättring. De dem tillkommande löneförmåner uppgifvas i deras ansökning sålunda:

för två underträdgårdsmästare, hvardera 700 kronor jemte fri bostad;

för två trädgårdsmedhjelpare, hvardera 400 kronor jemte fri bostad, hvartill kommer under tiden från den 1 april till den 1 oktober, i form af dagspenning å 1,15 krona för dag, en fyllnadsersättning från trädgården uppgående till omkring 170 kronor årligen för hvardera;

för fakultetsvaktmästaren 900 kronor, inberäknadt beklädnadsersättning, 100 kronor;

för portvakten 500 kronor jemte fri bostad och vedbrand;

med rätt för en hvar af dem till två ålderstillägg, hvartdera å 100 kronor; dock att portvaktens två ålderstillägg utgöra endast 50 kronor hvartdera.

Efter denna redogörelse förklara desse sökande, bland annat, att hvad institutionsvaktmästarne anfört äfven eger full tillämplighet på sökandena. De framhålla vidare, att den tjenstgöring, som åligger dem, nästan utesluter hvarje möjlighet till extra förtjenst, och yrka, att jemväl dem måtte

tillerkännas en löneförhöjning af 200 kronor hvardera, med rätt till två ålderstillägg, hvartdera å 100 kronor.

Prefekten för konstmuseet anförde slutligen i en till det större konsistoriet aflåten promemoria, att den derstädes anstälde vaktmästarens göromål numera blifvit mångdubblade. Förr hade lokalen varit öppen blott en timme i veckan, numera vore rummen apterade till seminarielokal, och studenterna studerade derstädes dagligen. Vaktmästarens tjenstgöring — inbegripen skyldigheten att elda och städa — hade derför numera blifvit daglig. Att vaktmästaren ej förenat sig med de öfrige institutionsvaktmästarne i yrkande på löneförhöjning hade haft sin grund deri, att han begärt sitt afsked från och med den 1 oktober 1899, under anförande att lönen, 100 kronor, vore för låg. Det vore ock nödigt, för att institutionen skulle kunna erhålla en pålitlig person som vaktmästare, att aflöningen höjdes till 200 kronor.

Dessa nu omförmälda tre framställningar remitterades af konsistoriet till drätselnämnden, som i sin ordning hörde vederbörande institutionsföreståndare samt, beträffande fakultetsvaktmästaren, de olika fakulteterna. Frågan om löneförhöjningen åt den sistnämnde förföll sedermera på grund af fakulteternas yttranden. Beträffande åter de öfrige omnämnde vaktbetjente inhemtas af de dels skriftligen, dels från en prefekt muntligen till drätselnämndens protokoll afgifna yttrandena i ämnet, att vederbörande funnit de begärda löneförhöjningarna vara fullt befogade. Allmänt har framhållits, att aflöningen vore otillräcklig för en familj och att vaktbetjeningens arbete vore så tidskräfvande, att tillfälle till extra förtjenst i allmänhet endast i ytterst ringa mån eller alls icke gåfves. I afseende derå har för öfrigt erinrats, att det nit och intresse, hvarmed en institutionsvaktmästare fullgjorde sitt uppdrag, icke ökades, utan tvärtom minskades, om han af ekonomiska svårigheter föranleddes att så mycket som möjligt söka blifva ledig från institutionen för att kunna bereda sig förtjenst på annat håll.

Institutionsföreståndarne hafva vidare såsom skäl för den ifrågasatta förhöjningen betonat vissa vid de särskilda institutionerna rådande förhållanden, hvilka de ytterligare ansett med fog påkalla förbättrade löneinkomster för vaktbetjeningen. Det intensivare vetenskapliga arbetet vid institutionerna, dessa lokalers betydande tillökning, de kraf på särskild yrkesskicklighet och färdigheter af olika slag, som vid många institutioner måste göras gällande på vaktmästaren, den för vissa af vaktbetjeningen hotande faran af olycksfall — något som borde nödvändiggöra olycksfallsförsäkring, med deraf följande kostnader, till ökning af den af vaktmästarne framlagda beräkningens slutsiffra — allt detta har anförts såsom

kraftigt stöd för löneförhöjningarnas befogenhet. I fråga om hvad de olika prefekterna i afseende såväl härå som i öfrigt anfört tillåter jag mig för närmare kännedom i underdånighet hänvisa till deras i handlingarna befintliga yttranden i ärendet. Här vill jag blott nämna, att föreståndaren för den meteorologiska institutionen på anförda skäl väckt fråga om beredande af bostad eller ersättning derför åt den vid nämnda institution anstälde vaktmästaren, hvilken vore den ende institutionsvaktmästare, som saknade dylik förmån.

Inom drätselnämnden anmärktes till en början vid frågans handläggning, att, ehuru vaktbetjeningens löneförmåner definitivt bestämts genom den för vaktbetjente den 27 juni 1896 faststälda lönestat, desamma i sjelfva verket allenast med obetydliga ändringar utgått med enahanda belopp sedan år 1886, då den för universitetet faststälda staten af den 13 november 1885 trädde i tillämpning, hvadan den omständigheten, att lönestat för vaktbetjeningen nyligen stadfästs, icke kunde anses utgöra hinder för den nu äskade löneförhöjningen.

Sedan drätselnämnden derefter vitsordat rigtigheten af de lemnade uppgifterna rörande de särskilde vaktbetjentes löneförhållanden, förklarade sig drätselnämnden vilja för sin del vidare yttra sig allenast beträffande portvakten, hvilken ansåges närmast stå under nämnden och angående hvars ansökan annan myndighet icke afgifvit utlåtande.

Dervid beslöt nämnden — med erinran att enligt det med portvakten upprättade kontrakt honom tillkomme, utöfver förut angifvet lönebelopp, ersättning för städning med 200 kronor årligen — att dels i betraktande af de stegrade lefnadsomkostnaderna och dels med hänsyn till arten af hans tjenstgöring, hvarigenom han vore bunden vid universitetet under hela dagen till sent på aftonen och möjlighet för honom att bereda sig extra inkomster således vore utesluten, tillstyrka hans ansökning om löneförhöjning så till vida, att åt honom borde utverkas ett lönetillägg å 100 kronor, med bibehållande af hittills för honom bestämda två ålderstillägg, hvartdera å 50 kronor, hvarigenom han efter 10 års tjenstgöring skulle vara i åtnjutande af löneförmåner, motsvarande en institutionsvaktmästares efter samma tjenstgöring.

Drätselnämnden anförde vidare, att, alldenstund de för vaktbetjeningen nu faststälda båda ålderstilläggen utginge af universitetets medel, det belopp, som af statsmedel erfordrades till höjande af den kontanta aflöningen för nu ifrågavarande betjente, nemligen för vaktmästaren vid meteorologiska institutionen, hvilken vaktmästare för närvarande icke åtnjöte förmånen af fri bostad eller deremot svarande ersättning, med 300 kronor, för vaktmästaren vid konstmuseet och för portvakten med 100 kronor

hvardera samt för de öfrige, som nu sökt löneförbättring, med 200 kronor, skulle uppgå till sammanlagdt 4,100 kronor.

I denna af drätselnämnden angifna summa ingick ett belopp af 200 kronor såsom sökt löneförbättring för fakultetsvaktmästaren. Då, som sagdt, frågan om löneförhöjning för honom förföll, blef slutsiffran 3,900 kronor, och om detta belopps utverkande gjorde det större konsistoriet hemställan. Dervid framhöll konsistoriet, förutom de stegrade lefnadsomkostnaderna, att de vid institutionerna anstälde vaktmästarne vore skyldige att egna så mycken tid åt institutionerna, att de ej hade tillfälle att bereda sig några nämnvärda extra inkomster.

Äfven kanslern för rikets universitet fann behjertansvärda omständigheter tala för billigheten af de begärda lönetillökningarna och tillstyrkte framställning till Riksdagen om nödigt anslag för ändamålet.

Den nu af mig omförmälda, af konsistoriet och kanslern gjorda framställningen synes mig mycket behjertansvärd. Äfven under förutsättning att ifrågavarande vaktbetjente kunde bereda sig något tillfälle till extra förtjenst, vare sig under mellanterminerna eller annars, bör det erkännas, att deras ekonomiska ställning icke är utan svårigheter, helst om de skola draga försorg om en familjs uppehälle. Hvad i afseende derå af dem sjelfve och af öfrige vederbörande anförts är utan tvifvel talande nog. Jag anser mig derför böra i underdånighet förorda, att någon lättnad i dessa svårigheter dem beredes. För ändamålet vill jag emellertid ej i allo föreslå löneförhöjningar till de belopp, som konsistoriet och kanslern ifrågasatt. Allenast i följande afseenden anser jag löneförhöjningar böra ifrågakomma.

Enligt nu gällande bestämmelse ingår i den s. k. akademivaktmästarens lön ett belopp af 100 kronor såsom ersättning för biträde vid konstmuseet. Då detta belopp visat sig alldeles för lågt, torde detsamma böra höjas till 200 kronor. Vidare torde portvakten böra erhålla arfvodesförhöjning med det belopp af 100 kronor, hvartill konsistoriet och kanslern, på sätt redan drätselnämnden hemstält, nedsatt den af honom begärda löneförbättringen. Hvad slutligen angår framställningen om bostadsersättning åt vaktmästaren vid meteorologiska institutionen finner jag yrkandet härom befogadt. Det begärda beloppet, 100 kronor, utgör hvad flere vaktbetjente, som ej åtnjuta fri bostad, i kontant lön uppbära mera än deras likar, som ega fri bostad. Af denna anledning synes mig en särskild löneförhöjning å 100 kronor böra tillerkännas vaktmästaren vid nyssnämnda institution.

Beträffande öfriga af konsistoriet och kanslern begärda löneförhöjnin-

gar anser jag dem böra undergå en liknande nedsättning som den för portvakten föreslagna, så att förhöjningen äfven i dessa fall komme att stanna vid 100 kronor.

Att det är af stor vigt för institutionerna att ega en pålitlig och användbar vaktmästarepersonal, är uppenbart. Lyckligtvis synas i allmänhet icke några större svårigheter råda vid universitetet i Upsala i afseende å förvärfvandet af en dylik personal. Detta kunde måhända innebära, att ifrågavarande tjenster, trots det fordrande arbetet och den för närvarande knappa aflöningen, dock anses icke sakna fördelar. Hvilken hänsyn man än må taga härtill, finnes i ett annat förhållande skälig anledning att, särskildt såvidt institutionsvaktmästarne angår, ej höja aflöningen utöfver hvad jag föreslagit. Genom att man begränsar sig till denna förhöjning vinner man nemligen i fråga om desse vaktbetjente en önskvärd öfverensstämmelse med motsvarande förhållanden i Lund, såvida den förmån af två ålderstillägg, hvartdera å 100 kronor, som jag är sinnad föreslå för åtskillige institutionsvaktmästare i Lund, varder dem tillerkänd. I regeln skulle då för vaktbetjente vid de större institutionerna inom båda universiteten förmånerna blifva en lön af 600 kronor jemte fri bostad eller ersättning derför, 100 kronor, samt rätt till två ålderstillägg, hvartdera å 100 kronor.

Den löneförhöjning af 100 kronor, som jag nu förordat, anser jag böra tillkomma jemväl den vaktmästare vid universitetsbiblioteket, för hvilkens aflönande 1899 års riksdag beviljade medel. Samma riksdag anslog nemligen ett belopp af 600 kronor till aflöning åt en tredje vaktmästare vid biblioteket, med rätt till två ålderstillägg, hvartdera å 100 kronor. För denne vaktmästare torde en löneförhöjning af 100 kronor vara påkallad samtidigt med en sådan ökning för de båda öfrige biblioteksvaktmästarne.

De löneförhöjningar jag nu förordat utgöra:

För en hvar af de vid fysiska, medicinskt-kemiska, fysiologiska, anatomiska, patologiska, zoologiska, zootomiska, astronomiska och meteorologiska institutionerna, vid institutionen för allmän kemi, vid laboratoriet för analytisk kemi samt vid botaniska museet och laboratoriet anstälde 12 vaktmästarne 100 kronor	kr. 1,200: —
För vaktmästaren vid meteorologiska institutionen särskildt såsom ersättning för saknad af fri bostad	» 100: —
För en hvar af tre vaktmästare vid universitetsbiblioteket 100 kr.	» 300: —
Transport	kr. 1,600: —

	Transport kr.	1,600: —
För biträde vid konstmuseet	»	100: —
För en hvar af två underträdgårdsmästare och två trädgårdsmedhjelpare 100 kr.	»	400: —
För portvakten	»	100: —
	Summa kr.	2,200: —

Under åberopande af hvad jag i detta ärende anfört, tillstyrker jag alltså, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att, för ökande af lönerna åt vissa vaktbetjente vid universitetet i Upsala i enlighet med det af mig nu framstälda förslag, bevilja ett ordinarie anslag af 2,200 kronor.

[6.] *Höjd aflöning åt laboratorn i experimentel fysiologi i Lund.*

Bland de af kanslern för rikets universitet förordade framställningar om beredande af anslag till universitetet i Lund afser en utverkande af *förbättrade aflöningsförmåner för innehafvaren af laboratorsbefattningen i experimentel fysiologi.* Frågan härom har väckts af professorn i fysiologi och embryologi vid nämnda universitet M. G. Blix, hvilken i afseende derå uti en till det större akademiska konsistoriet ingifven skrifvelse anfört, bland annat, följande.

Vid universitetet i Lund hade de yttre betingelserna för de medicine studerandes undervisning i fysiologi så småningom ryckt upp i nära jemnhöjd med hvad som förefunnes vid landets två andra medicinska bildningsanstalter. Det återstode nu att taga ett ytterligare steg: att tillförse laboratorn i experimentel fysiologi samma löneförmåner, som tillkomme laboratorn i experimentel fysiologi och medicinsk fysik vid universitetet i Upsala samt laboratorn i experimentel fysiologi vid karolinska medikokirurgiska institutet, nemligen 4,500 kronor, och samtidigt tillförbinda laboratorn vidgad undervisningsskyldighet i öfverensstämmelse med instruktionerna för de båda andra nyss omförmälde laboratorerna. Samma skäl, som på sin tid föranledt Riksdagen att höja dessa båda laboratorers aflöningar till 4,500 kronor, talade ock för löneförhöjningen till laboratorn i experimentel fysiologi i Lund. Dessa skäl vore behofvet af ökad undervisning och handledning vid fysiologiens studium samt utsigten att genom högre aflöning vinna, att platsen framgent såsom hittills blefve väl, och dessutom varaktigt, besatt.

Ett annat skäl tillkomme, som vore af mera personlig, men derför icke af alldeles oväsentlig art. Det vore väl bekant, att den nuvarande innehafvaren af ifrågavarande laboratorsbefattning, S. G. Hedin, genom sin flitiga och synnerligen framstående vetenskapliga verksamhet gjort sitt namn vida kändt och högt aktadt. Utsigterna att för någon längre tid

få behålla honom vid den plats, der han nu med så stor heder och framgång verkade, vore visserligen icke mycket stora. Möjligen skulle de blifva större, om lönen höjdes. Sådant oafsedt syntes det emellertid väl anstå universitetet att se till, det en man af Hedins vetenskapliga rang blefve bättre aflönad än som nu skedde, likasom det vore välbetänkt, om hans framstående lärareegenskaper mera än hittills blefve tagna i anspråk. Kunde alltså icke en fortvarande höjning i aflöningen vid laboratorstjensten i fråga utverkas, borde åtminstone ett personligt lönetillskott å 1,500 kronor beredas Hedin, att utgå så länge han vid sin befattning qvarstode.

Vederbörande akademiska myndigheter i Lund hafva anslutit sig till den af professor Blix gjorda framställningen; varande af det större konsistoriet vid dess yttrande bilagd laboratorn Hedins meritförteckning, utvisande, bland annat, att Hedin, som efter aflagda examina år 1886 promoverats till filosofie samt år 1893 till medicine doktor, förordnats till docent förstnämnda år i kemi samt år 1893 i medicinsk kemi, att han från början af år 1895 förestått laboratorsbefattningen i experimentel fysiologi i Lund och den 20 december 1895 utnämnts till ordinarie innehafvare af tjensten samt att han utöfvat en omfattande vetenskaplig författareverksamhet.

Aflöningen vid ifrågavarande laboratorsbefattning utgör nu 3,000 kronor. Med samma belopp utgingo tillförene aflöningarna åt laboratorn i experimentel fysiologi och medicinsk fysik vid universitetet i Upsala samt åt laboratorn i experimentel fysiologi vid karolinska institutet. Dessa laboratorers löner höjdes dock vid riksdagarne åren 1885 och 1892 till 4,500 kronor, och såsom redan antydts åberopades dervid enahanda skäl, som nu ansetts betinga förhöjning i aflöningen för laboratorn i experimentel fysiologi vid universitetet i Lund. I båda fallen uppstäldes såsom vilkor för höjningen, att den tjenstgöring, som dittills ålegat vederbörande laborator, måtte kunna ökas på sätt Eders Kongl. Maj:t funne skäligt bestämma.

Tvifvelsutan är det med fullt fog, som enahanda förhöjning nu begäres för ifrågavarande laborator i Lund. Då ökad undervisning i experimentel fysiologi är af nöden, synes man ej på förmånligare sätt kunna anordna sådan än genom att ålägga laboratorn större tjenstgöringsskyldighet, hvilket åter betingar, att honom tillerkännes förbättrad aflöning. Jag vill ej stanna vid att föreslå ett personligt lönetillägg åt den nuvarande innehafvaren af tjensten. För min åsigt om löneförhöjningens behöflighet utöfvar önskan att bereda honom höjd lön icke någon afgörande betydelse. Men väl kunna hans förtjenster åberopas såsom ett ytterligare skäl att ej

fördröja genomförandet af likställighet i aflöningen för de tre omförmälda laboratorsbefattningarna.

På grund af hvad jag nu anfört får jag alltså i underdånighet tillstyrka, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att, för höjande af den till laboratorn i experimentel fysiologi vid universitetet i Lund nu utgående aflöningen från 3,000 kronor till 4,500 kronor, af hvilket belopp 1,500 kronor skola utgöra tjenstgöringspenningar, på nämnda universitets stat bevilja ett ordinarie anslag af 1,500 kronor, under vilkor att den tjenstgöringsskyldighet, som hittills ålegat befattningens innehafvare, må kunna ökas på sätt Eders Kongl. Maj:t kan finna skäligt bestämma.

[7.]

Materiel m. m. till den rättsmedicinska institutionen i Lund.

Professorn i patologisk anatomi och rättsmedicin vid universitetet i Lund H. Bendz har i en till det större akademiska konsistoriet aflåten skrifvelse anfört följande.

Rättsmedicinen hade länge varit i saknad af egen sjelfständig institution vid universitetet i Lund. De rättsmedicinska liköppningarna hade verkstälts i ett rum å den gamla anatomiska institutionen, och instrument samt öfriga utensilier hade lånats dels från anatomisalen, dels och framför allt från den patologiska institutionen. Öfriga mera utförliga undersökningar vid särskilda fall hade företagits å den patologiska institutionen, som likaledes i sitt museum kunde hysa tillvaratagna rättsmedicinska preparat. Det hade sålunda i främsta rummet varit den patologiska institutionens förtjenst, att de rättsmedicinska undersökningarna kunnat på behörigt sätt fullföljas och att början till upprättande af ett rättsmedicinskt museum kunnat göras. Olägenheterna vid denna ställning för rättsmedicinen hade icke gifvit sig synnerligen starkt tillkänna, medan den patologiska institutionen varit inrymd i samma byggnad som den anatomiska, inom hvars område de rättsmedicinska undersökningarna, såsom nämnts, skedde. Äfven sedan den för patologiska institutionen uppförda nybyggnaden för ett par år sedan tagits i bruk, hade förhållandena, om ock med svårighet, kunnat ordnas, så länge de anatomiska och patologiska institutionerna ännu legat i omedelbar närhet till hvarandra.

Nu hade emellertid andra förhållanden inträdt. I den nya anatomiska byggnaden hade numera särskild lägenhet för den rättsmedicinska undervisningen upplåtits. Derigenom hade för dess behof fullt lämpliga lokaler erhållits och möjlighet gifvits för anordnandet af en tidsenlig rättsmedicinsk anstalt i Lund. Men dessa lokaler saknade möblering och utrustning; alla utensilier för verkställandet af en obduktion, såsom instrument m. m., måste för hvarje gång lånas från den numera temligen aflägse belägna patologiska institutionen och härvid mötte ej sällan svårigheter, då lik-

öppningar samtidigt skulle ske å båda ställena. För den rättsmedicinska undervisningen och det vetenskapliga bedrifvandet af denna disciplin erfordrades alltså såväl möblering och utrustning af de till densammas förfogande upplåtna båda rummen — obduktionsrummet samt musei- och arbetsrummet — som ock en någorlunda fullständig utredning med instrument af olika slag. För ändamålet kräfde *den rättsmedicinska institutionen* ett anslag för en gång af 2,400 kronor.

För användningen af detta anslag redogör Bendz, med stöd af lemnade kostnadsförslag och prisuppgifter, sålunda:

Möbler, deribland större museiskåp och ett obduktionsbord	kr.	1,100: —
Ett större mikroskop à 340 kr. och ett enklare à 160 kr.	»	500: —
Ett spektroskop	»	75: —
Obduktionsinstrument och öfriga utensilier för liköppningar såsom våg, skålar, baljor m. m.	»	200: —
Kapellinredning	»	175: —
Glasvaror, hufvudsakligen för museet, och utensilier för arbetsrummet	»	350: —
Summa	kr.	2,400: —

Vidare framhåller Bendz behofvet af ett årsanslag af 500 kronor, afsedt att bestrida kostnader för uppvärmning och belysning af lokalerna, gas- och vattenförbrukning, uppassning och handräckning, underhåll och tillökning af instrumentmaterielen, sprit och andra konserveringsvätskor, anskaffande af vid undervisningen nödvändiga rättsmedicinska uppslagsböcker och planscher samt rättshandlingar i utskrift.

I framställningen anhåller Bendz, att nämnda anslag måtte utverkas åt den rättsmedicinska institutionen. Utöfver hvad redan anförts erinrar Bendz, till stöd för sin hemställan, om den stora betydelse, som förtrogenhet med rättsmedicinen och särskildt hithörande undersökningar har för hvarje embetsläkare, samt om nyttan af ett rättsmedicinskt museum i den södra delen af landet. Han påpekar tillika, med hänsyn till det rättsmedicinska museet, att genom vederbörande myndigheters tillmötesgående det rättsmedicinska obduktionsmaterialet i Lund vore jemförelsevis rikligt.

Den af Bendz gjorda hemställan har upptagits af det större konsistoriet vid dess framställning om beredande af anslag till universitetet i Lund, och kanslern för rikets universitet har förenat sig med konsistoriet samt förordat beviljandet af de utaf Bendz begärda anslagsposterna.

Äfven jag finner mig böra, i hvad på mig ankommer, medverka till framgången af de af mig nu omförmälda yrkandena om anslag för den rättsmedicinska institutionen i Lund. Jag beder att tillika få erinra derom

att institutionens saknad af nödig utrustning uttryckligt framhållits i den af Riksdagens revisorer nyligen afgifna berättelse öfver verkstäld granskning af statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning år 1898. Förbehållande mig att vid anmälan af de extra ordinarie anslagsbehofven få återkomma till frågan om det för en gång begärda anslaget hemställer jag nu, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på ordinarie stat för universitetet i Lund bevilja ett anslag af 500 kronor till materiel m. m. för den rättsmedicinska institutionen derstädes.

[8.] *Underhåll af ett kliniskt laboratorium i Lund.*

Inom medicinska fakulteten vid universitetet i Lund hafva af vederbörande klinikchefer gjorts en framställning af följande innehåll.

Den kliniska undervisningen hvilade numera så godt som uteslutande på de kliniska undersökningsmetoderna. Det vore dessas mångsidiga utveckling, som utgjorde ett af de mest utmärkande dragen hos våra dagars läkekonst. Denna utveckling berodde på att man sökt tillgodogöra sig den erfarenhet, som vunnits vid arbetssättet inom de fysiologiska och medicinskt-kemiska laboratorierna samt genom att vid dertill egnade fall tillämpa dem vid undersökning af den sjuka organismen. Dessa undersökningsmetoder, lånade från fysiologien och kemien, fordrade emellertid hjelpmedel, som den kliniska undervisningen under tidigare skeden ej behöfde, men som numera vore att anse såsom nödvändiga vilkor för en tidsenlig klinik.

Oafsedt utlandets rikare utrustade institutioner i antydd rigtning, kunde nämnas, att såväl i Stockholm som i Upsala kliniska laboratorier funnes, hvilka, om än icke att likställa med de bättre utländska, dock nödtorfteligen fylde behofvet. Lund hade hittills i detta afseende stått tillbaka. Orsaken härtill vore emellertid icke att söka i ett förbiseende eller bristande intresse hos klinikföreståndarne vid Lunds lasarett, utan i den omständigheten, att det första vilkoret för ett kliniskt laboratorium, nemligen nödig och lämplig lokal för detsamma, hittills ej funnits att tillgå vid omförmälda sjukvårdsinrättning.

Genom nybyggnad inom lasarettskomplexet hade nu en sådan lokal vunnits; och då borde ingen tid försummas att vidtaga nödiga åtgärder för att bringa ett dylikt kliniskt laboratorium till stånd. För detta ändamål borde man begära dels ett anslag för en gång af 10,000 kronor till inredning och utrustning af ett *kliniskt laboratorium vid Lunds sjukvårdsinrättningar*, dels ett årligt anslag af 1,000 kronor för sagda laboratoriums underhåll och nödtorftiga förökande.

I framställningen härom förklarade sig medicinska fakulteten enhälligt instämma; och så väl det större akademiska konsistoriet i Lund som kanslern för

rikets universitet hafva hemstält om de sålunda begärda anslagens utverkande; varande vid konsistoriets yttrande i frågan fogad en af e. o. professorn i pediatrik och praktisk medicin i Lund C. H. Hildebrand undertecknad »approximativ kostnadsberäkning för anordnandet af ett kliniskt laboratorium». Bland de 45 olika posterna i denna å 10,000 kronor slutande förteckning må jag, förutom en post å 963 kronor för oförutsedda utgifter, nämna följande:

Mikroskop	kr.	1,000: —
2 arbetsmikroskop	»	300: —
Elektrisk apparat	»	600: —
Polarisationsapparat	»	500: —
Analysvåg	»	300: —
Platina och redskap	»	350: —
Registreringscylinder med sfygmograf, kardiograf och tidmätare	»	500: —
Röntgenapparat	»	2,000: —
Allmän laboratorieutrustning	»	1,500: —

Då behofvet af de båda anslagen synes mig fullt utredt genom hvad som i ärendet andragits hos medicinska fakulteten, finner jag mig böra till alla delar understödja den gjorda framställningen. Återkommande till frågan om det begärda anslaget å 10,000 kronor vid underdånig anmälan af tillfälliga behof, hänförliga under åttonde hufvudtiteln, tillstyrker jag i detta sammanhang, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på ordinarie stat för universitetet i Lund bevilja ett anslag af 1,000 kronor för underhåll och förkofran af ett kliniskt laboratorium vid sjukvårdsinrättningarna i Lund.

[9.]

Materiel för de anatomiska och histologiska institutionerna i Lund.

Vid 1894 års riksdag beviljades att anslag å 149,000 kronor för uppförande af en ny byggnad åt anatomiska institutionen vid universitetet i Lund. Sedan detta anslag i särskilda poster utgått å extra stat under åren 1895, 1896 och 1897, blef byggnaden under sistnämnda år färdig att användas för sitt ändamål.

Efter det sedermera två läsår förflutit och institutionens föreståndare, professorn H. O. Lindgren, derunder haft tillfälle att stadga sitt omdöme om institutionens behof af medel för driftkostnaden under de nya förhållandena, har professor Lindgren i en till det större akademiska konsistoriet i Lund ingifven skrift väckt fråga om beredande af ökadt anslag för ändamålet.

Berörda skrift, för hvilken jag beder få redogöra, innehåller till en

början en erinran att institutionens årsanslag för närvarande utgjorde 3,550 kronor, fördeladt i ett anslag på 2,800 kronor till den »anatomiska» och ett på 750 kronor till den »histologiska» institutionsafdelningen. Denna uppdelning af anslaget hade sin grund deri, att en ordnad histologisk undervisning först kommit till stånd år 1878, då nämnda anslag å 750 kronor erhållits. Emellertid vore den makro- och den mikroskopiska anatomien endast olika sidor af samma vetenskap, som för öfrigt kunde uppdelas i åtskilliga andra discipliner; och i enlighet härmed vore ock *den anatomiska och den histologiska institutionen* endast olika, i hvarandra sammanflytande afdelningar af samma institut. Fördenskull och då vidare nämnda institutioner i Lund hade samme föreståndare och vore inrymda i samma byggnad med enhetlig uppvärmning, belysning, gas- och vattenledning m. m., kunde anslaget gerna vara ett enda för den anatomiska institutionen i dess helhet, så mycket mera som af det sagda vore klart, att fördelningen af anslagen på de särskilda afdelningarna under de gifna förhållandena i ganska vidsträckt mån måste ske på ett ungefär.

Det vore uppenbart, att, då institutionen endast beträffande byggnadernas underhåll kunde påräkna bidrag från universitetets fonder, men för allt öfrigt vore hänvisad till årsanslaget, detta borde vara så afpassadt, att det med iakttagande af sparsamhet och klok hushållning först och främst räckte till för bestridande af institutionens samtliga driftkostnader och för det andra lemnade skäligt öfverskott till förvärfvande af nödiga nya arbetsverktyg, museiföremål, specialliteratur, naturalier m. m.

I den gamla institutionsbyggnaden, der under senare tider allting varit trångt och otillräckligt, hade man, hvad driften anginge, kunnat taga sig fram med förvånande små medel. Med besparingar från årsanslaget hade tillförene en sällsynt vacker och dyrbar komparativ skelettsamling förskaffats åt institutionen. För egen del hade Lindgren främst lagt vigt vid att förse institutionen med en tidsenlig vetenskaplig utrustning för arbete och undervisning, men dervid dock inskränkt sig till det nödvändigaste i syfte att med de medel, som efter hand besparades, kunna, så snart den efterlängtade nya institutionsbyggnaden kommit till stånd, fylla de då tydligare framträdande luckorna i nämnda utrustning. Emellertid hade det till nybyggnaden beviljade anslaget till följd af inträdda betydliga stegringar å arbets- och materialpris blifvit otillräckligt. Då universitetets reservfond endast kunnat tillskjuta en del af det bristande, hade institutionens besparade medel måst tillgripas för fullbordande af byggnadens inredning i dess väsentligaste delar.

Det låge i sakens natur, att driftkostnaden för det nya institutet, som vore i besittning af tillräckliga och rymliga lokaler, hvilka medgåfve ett

mångsidigare och intensivare arbete, än hvad förut kunnat ega rum, måste uppgå till vida större belopp än för det gamla. Frånsedt de af nyss omförmälda omständigheter framkallade extra utgifter, som vore af öfvergående art, visade ock räkenskaperna en ganska betydlig underbalans under de nya förhållandena.

Till ådagaläggande deraf har Lindgren i en tablå sammanfört utgifterna för hvartdera af läsåren 1897—1898 och 1898—1899 i vissa hufvudposter, sammanslagna för den »anatomiska» och den »histologiska» institutionen.

Denna tablå är af följande innehåll:

		Läsåret 1897—1898.	Läsåret 1898—1899.
Likfrakt och grafèöppning	kr.	647: 27	720: 81
Bränsle	»	1,439: 96	1,787: 75
Gas	»	213: 66	30: 72
Elektrisk belysning	»	——	890: 78
Vatten	»	74: 58	184: —
Biträde till städning och rengöring m. m.	»	252: 66	366: 41
Kemikalier, preparationsvätskor m. m.	»	335: 23	230: 99
Sprit	»	288: 34	——
Undervisningsmateriel, preparat, planscher m. m.	»	293: 56	276: 37
Instrument, apparater, glas m. m.	»	2,044: 82	635: 59
Förbrukningsmateriel, tvätt, husgeråd m. m.	»	310: 72	179: 17
Papper, böcker, pennor, kritor m. m.	»	193: 07	120: 82
Smärre reparationer, slipning m. m.	»	228: 93	183: 91
Planteringen omkring institutionen	»	——	574: 20
Möbler, skåp, ställningar m. m.	»	2,605: 01	107: 25
Flyttning till nya byggnaden	»	288: 50	——
Summa	kr.	9,216: 31	6,288: 77

Dessa summor utgöra tillsammans ett belopp af 15,505 kronor 8 öre, enligt hvad Lindgren uppgifver fördeladt med 12,450 kronor 80 öre på den »anatomiska» och med 3,054 kronor 28 öre på den »histologiska» institutionens räkenskaper.

Af de å tablån förekommande posterna vore, anmärker Lindgren, rubriken »flyttning» tillfällig och detsamma gälde i viss mån om rubriken »möbler, skåp m. m.». Instrumenter, apparater och glas vore läsåret 1897—1898 inköpta till relativt stort belopp, hvarför medelårsutgiften för desamma borde beräknas lägre. Rubriken »biträde till städning och ren-

göring» berodde derpå, att institutet till sin betjening egde endast en vaktmästare, med lön af 600 kronor jemte husrum, hvilken numera hade att sköta äfven värmeapparaten och i allt fall omöjligen räckte till att på ett tillfredsställande sätt hålla institutets alla utensilier och lokaler i ordning, hvarför en städerska måst anställas. Manligt biträde fordrades dessutom emellanåt vid likens förflyttning för jordfästning m. m. Då elektriskt ljus numera användes till belysning, gas åter hufvudsakligen till kokning, blefve utgiften för gasen hädanefter ringa, men belysningen komme att ställa sig ganska dyr. Det elektriska ljuset vore dock till synnerlig nytta vid arbetet på dissektionssalen äfvensom i öfriga lokaler. Vattenafgiften utginge numera efter mätare och åtgången vore beroende på arten och omfånget af vissa preparationer. Den svåraste höjningen i driftkostnaden förorsakades af värmeledningen. Senaste läsårets utgift för bränsle uppginge, såsom syntes, ehuru vintern varit blid, till det höga beloppet af nära 1,800 kronor mot vid pass 1,450 kronor läsåret 1897—1898. Man hade hoppats, att bränslekostnaden skulle nedgå, sedan byggnaden hunnit uttorka, och i sjelfva verket visade det sig också, att bränsleåtgången varit mindre under läsåret 1898—1899 än under det föregående, samt att stegringen berodde på de mycket höjda stenkols- och kokspriserna.

Ville man försöka att uppställa en approximativ utgiftsberäkning för den närmaste framtiden, komme denna att ställa sig sålunda:

Liktransporter och graföppning	kr.	750: —
Bränsle	»	1,750: —
Gas	»	50: —
Elektrisk belysning	»	1,000: —
Vatten	»	200: —
Biträde till städning, rengöring m. m.	»	400: —
Kemikalier, preparationsvätskor m. m.	»	300: —
Sprit	»	200: —
Undervisningsmateriel, museiföremål m. m.	»	500: —
Instrumenter, apparater, glas m. m.	»	1,000: —
Förbrukningsmateriel, tvätt, husgeråd	»	150: —
Böcker, papper, pennor, kritor m. m.	»	150: —
Smärre reparationer, slipning m. m.	»	200: —
Planteringen	»	500: —
Diverse	»	350: —
Summa	kr.	7,500: —

Med de besparingar å denna summa, som något år möjligen kunde ernås, skulle i första rummet ett annat års brist utjemnas; återstoden blefve tillgänglig för samlingarnas förökande.

Då det anatomiska museets sammanlagda årsanslag för närvarande vore 3,550 kronor, erfordrades, enligt nyss angifna beräkning, en ökning i anslaget af 3,950 kronor. Härom borde alltså framställning göras.

Professor Lindgrens omförmälda yrkande understöddes af medicinska fakulteten och har upptagits af det större konsistoriet i dess underdåniga framställning om utverkande hos Riksdagen af anslag för åtskilliga ändamål. Kanslern för rikets universitet har ock biträdt ifrågavarande anslagsyrkande.

Att efter de anatomiska och histologiska institutionernas inflyttande i rymligare och modernare inredda lokaler de för dessa institutioner anvisade anslag till materiel skulle visa sig otillräckliga, var utan tvifvel att på förhand motse. Den af professor Lindgren gjorda utredningen ådagalägger, att äfven andra förhållanden medverkat till behofvet af en anslagsförhöjning.

I fråga om beloppet af den begärda förhöjningen anser jag mig böra föreslå någon nedsättning. I afseende härå vill jag erinra, att, då år 1887 gjordes nådig framställning till Riksdagen om ökning med 1,700 kronor af det till anatomiska institutionen i Lund då utgående materielanslaget, 1,800 kronor, Riksdagen fann antagligt, att en förhöjning af 1,000 kronor vore tillräcklig, och uttalade, att hvad derutöfver erfordrades kunde — på sätt egde rum vid motsvarande institutioner i Upsala och Stockholm — betäckas genom afgifter af dissekanterna. Enligt hvad jag inhemtat lära emellertid hittills dylika afgifter icke utgått i Lund. Vid beräknandet af det erforderliga anslagsbeloppet torde nu tagas hänsyn till att sådana afgifter böra äfven i Lund upptagas af de studerande. Det synes mig derför skäligt, att ökningen af statsanslaget begränsas till 2,500 kronor. Att särskilja detta belopp å de båda institutionerna synes, efter hvad professor Lindgren anfört, vara hvarken nödigt eller lämpligt, utan torde detsamma kunna i en för båda gemensam post anvisas.

Jag hemställer fördenskull, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att, till ökning af de nu till materiel för de anatomiska och histologiska institutionerna vid universitetet i Lund utgående anslag af 2,800 kronor för den förra och 750 kronor för den senare, på ordinarie stat bevilja ett belopp af 2,500 kronor.

[10.] *Ny vaktmästare vid universitetsbiblioteket i Lund. Ålderstillägg åt vissa vaktbetjente vid universitetet.*

Det större konsistoriet vid universitetet i Lund har i underdånighet hemstält dels om ett årligt anslag af 600 kronor till *en vaktmästare vid universitetsbiblioteket*, med rätt till två ålderstillägg, hvartdera å 100 kronor, att åtnjutas det ena efter fem, det andra efter tio års väl vitsordad tjenstgöring, dels om enahanda rätt till *ålderstillägg åt innehafvare af* nuvarande *vaktmästarebefattningar* vid vissa af universitetets institutioner.

Den förstnämnda af dessa framställningar grundar sig på universitetsbibliotekariens uttalande om behofvet af ytterligare en vaktmästare vid biblioteket. Detta egde blott en ordinarie vaktmästare, under det att kongl. biblioteket i Stockholm disponerade fem och universitetsbiblioteket i Upsala tre sådana. Vid Lunds universitetsbibliotek funnes full sysselsättning för minst två ordinarie vaktmästare, och det arbete, som utförts af en extra vaktmästare, hvars arfvode utgått af reservfonden, hade visat sig alldeles oumbärligt. Anslag till en ny ordinarie vaktmästare vid biblioteket vore derför af behofvet påkalladt.

Att för denne vaktmästare begärts rätt till ålderstillägg sammanhänger med att konsistoriet, enligt den andra af ifrågavarande framställningar, ansett sig böra påyrka dylik rätt för vissa andra institutionsvaktmästare. För framställningen härom anhåller jag att nu få redogöra. Densamma gjordes först år 1898 och upprepades sedermera följande år. De vaktbetjente, som i framställningen afses, åtnjuta hvardera ett arfvode af 600 kronor jemte fri bostad. Otillräckligheten häraf anser konsistoriet vara uppenbar med hänsyn ej mindre till de i Lund gällande höga prisen på lifsförnödenheter än äfven till de fordringar på duglighet, som ställas på vaktmästarne, helst göromålen vid institutionerna alltmer taga deras tid i anspråk, så att föga tillfälle för dem finnes till extra förtjenst. Då behofvet af löneförbättring för dem gör sig med åren mera känbart, anser konsistoriet densamma lämpligen böra komma dem till godo i form af ålderstillägg och hemställer derför, att Eders Kongl. Maj:t täcktes bereda vaktmästarne vid universitetets anatomiska, astronomiska, fysiologiska, fysiska, kemiska, medicinskt-kemiska och patologiska institutioner samt vid biblioteket rätt till två ålderstillägg, hvartdera å 100 kronor, att utgå efter nyss angifna grunder.

Ifrågavarande framställningar hafva vunnit understöd af kanslern för rikets universitet, hvilken funnit ålderstillägg åt institutionsvaktmästarne vara af behofvet påkallade med hänsyn till de af konsistoriet omförmälda förhållanden.

Det torde, efter hvad som anförts, icke böra råda något tvifvel derom, att den mera tillfälliga anordningen med en ur reservfonden aflönad extra

vaktmästare vid biblioteket numera bör ersättas genom anställandet af en ordinarie vaktmästare vid nämnda institution. Jag finner mig derför böra föreslå utverkande af det begärda statsanslaget till en sådan vaktmästare.

Beträffande ålderstillägg åt såväl denne som innehafvarne af vissa andra af konsistoriet angifna vaktmästaretjenster vid universitetet i Lund är jag — såsom framgår af hvad jag anfört vid tillstyrkan af löneförhöjning åt vissa vaktbetjente vid universitetet i Upsala — beredd att förorda nyssnämnda förmåns utverkande. I likhet med hvad jag uttalade rörande löneförhöjningen i Upsala, anser jag någon förbättring af nu ifrågavarande vaktmästares aflöningsvilkor vara skälig och, såsom jag redan anmärkt, skulle en lämplig öfverensstämmelse mellan löneförmånerna för vederbörande betjente vid de båda universiteten åvägabringas genom införandet af den begärda rätten till ålderstillägg åt vissa vaktbetjente i Lund samtidigt med löneförbättring åt vissa vaktbetjente i Upsala. De begärda ålderstilläggen torde lämpligen kunna utgå af åttonde hufvudtitelns förslagsanslag till dylika.

Jag får alltså tillstyrka, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att

dels bevilja ett ordinarie anslag af 600 kronor såsom aflöning till en ny vaktmästare vid universitetsbiblioteket i Lund;

dels medgifva, att såväl denne vaktmästare som innehafvare af de nu vid universitetet i Lund befintliga vaktmästaretjensterna vid de anatomiska, astronomiska, fysiologiska, fysiska, kemiska, medicinskt-kemiska och patologiska institutionerna samt biblioteket må ega att komma i åtnjutande af två ålderstillägg, hvartdera å 100 kronor, efter 5 och 10 års väl vitsordad tjenstgöring, med rätt för en hvar af nämnde vaktmästare att räkna sig till godo den tid han derförut varit utan afbrott såsom vaktmästare med full tjenstgöring i universitetets tjenst anstäld;

dels ock förklara, att ifrågavarande ålderstillägg skola utgå af det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslag: ålderstillägg.

[11.] *Trädgårdsdrängar vid botaniska institutionen i Lund.*

Professorn i botanik vid universitetet i Lund S. Berggren har i en till det större konsistoriet derstädes ingifven skrifvelse anfört följande.

Under de senaste 30 åren hade universitetets botaniska trädgård haft ett anslag af 800 kronor årligen till *aflönande af trädgårdsdrängar*.

Arbetslönernas stegring, i synnerhet under de sista åren, hade förorsakat, att nämnda belopp blifvit otillräckligt. Då för 15—20 år sedan tre trädgårdsarbetare dermed kunde skäligen aflönas, hade beloppet under senare år räckt till betalning åt endast två. Dessa hade måst nästan uteslutande användas för skötseln af växterna i de åtta växthusen. Arbetet

härmed kräfde nemligen minst två biträden åt trädgårdsmästaren, hvilken hade att dels leda, dels utföra de mångahanda bestyren med omplantering, såning m. m. På grund af den låga aflöningen hade biträdena efter kort tid, oftast ett år, lemnat sina anställningar vid trädgården för att annorstädes söka erhålla bättre aflönade tjenster. Trädgårdsmästaren hade derför fått nöja sig med mer eller mindre ovana arbetare till biträden, och dessas hjelp hade visat sig otillräcklig. Till förekommande af alltför ofta inträffande ombyte af arbetskrafter hade under de senaste åren botaniska trädgårdens årsanslag anlitats för höjande af den äldste och mest erfarne trädgårdsdrängens aflöning. Härigenom hade detta årsanslag, som förutom till bränsle i växthusen under vintern äfven skulle användas till aflönande af legda dagsverkare ute i trädgården under sommaren, måst vidkännas en ej ringa utgift. Denna hade varit så mycket mera känbar, som i följd af prisstegring å bränslet kostnaden för inköp deraf medtoge nära en fjerdedel af hela årsanslaget samt vidare daglönerna till de legda arbetarne oupphörligt stigit. Omförmälda förhållanden hade vållat, att en fullständigare vård af frilandsväxter måst eftersättas. Desslikes hade utgifterna för herbariets vidmagthållande och förökande måst mer och mer inskränkas.

Professor Berggren jemför vidare löneförhållandena för de vid botaniska institutionerna i Upsala och Lund anstälde betjente, dervid anmärkande att den bostadsförmån, som kunde beredas trädgårdsdrängarne i Lund, vore ett enda rum, för närvarande bebodt af den yngre af dem, medan den äldre sjelf bekostade sig bostad. I fråga om den nämnda jemförelsen hänvisar jag, beträffande förhållandena i Upsala, till hvad jag i det föregående redan anfört.

Under åberopande af omöjligheten att, utan anlitande af det för den systematiska botanikens institutionsafdelning bestämda anslag, med nuvarande anslag af 800 kronor kunna anskaffa dugliga och tillräckliga biträden vid skötseln af växthusen och trädgården hemställer Berggren slutligen, att konsistoriet ville söka utverka ett anslag af 1,200 kronor till höjning i det nuvarande anslaget till trädgårdsdrängar vid univesitetets botaniska trädgård.

Denna framställning remitterades af konsistoriet till filosofiska fakultetens matematisk-naturvetenskapliga sektion.

Inom sektionen yttrade professor Berggren: Innan den af Malmöhus läns landsting bekostade trädgårdselevskolan vid Alnarp blifvit inrättad, hade blifvande trädgårdsmästare begagnat sig af den utbildning i yrket, som stått att vinna genom att ett eller annat år tjenstgöra såsom trädgårdsdrängar vid botaniska trädgården i Lund. Denna institution hade

på sådant sätt kunnat vinna dugliga biträden. Efter nämnda skolas inrättande begagnade man sig för sin utbildning hellre af den för vanlig trädgårdsskötsel lämpade undervisningen vid densamma. Oaktadt på senaste tiden efter hvartannat 200 kronor och 400 kronor af årsanslaget till trädgården såsom lönetillökning tilldelats den äldste och mest erfarne medhjelparen, hade denne icke kunnat erhålla så hög aflöning, som på annat håll stode honom till buds.

E. o. professorn i botanik B. Jönsson förklarade sig instämma i Berggrens framställning, hvilken afsåge ett ytterst trängande behof. Den begärda tillökningen i anslag vore nödig för att botaniska trädgården skulle erhålla erforderlig vård och ans. Vidare påkallades höjningen i anslaget äfven af behofvet att genom bättre löneförmåner kunna vid institutionen fästa ett biträde, dugligt att vid förefallande behof inträda som vikarie för trädgårdsmästaren.

Sektionen beslöt derefter enhälligt att tillstyrka bifall till Berggrens framställning, och densamma har sedermera vunnit såväl konsistoriets som kanslerns för rikets universitet understöd.

Hvad i detta ärende anförts torde tillräckligt ådagalägga behofvet af en förhöjning i anslaget till trädgårdsdrängar vid botaniska institutionen i Lund. Önskvärdheten häraf torde ock framgå vid en jemförelse mellan detta anslags i staten för universitetet i Lund den 13 november 1885 fastställda belopp, 800 kronor, och de förmåner, som motsvarande betjente vid botaniska trädgården i Upsala åtnjuta. Såsom jag redan omförmält, utgå för närvarande i Upsala dels till hvardera af två underträdgårdsmästare 700 kronor, dels till hvardera af två trädgårdsmedhjelpare 400 kronor; och alla fyra ega fri bostad samt rätt till två ålderstillägg, hvartdera å 100 kronor. Derjemte uppbära de två medhjelparne särskilda dagspenningar, uppgående till omkring 170 kronor årligen för dem hvardera.

Skulle så den af mig nyss föreslagna ökningen i lönen med 100 kronor för en hvar af omförmälde fyra betjente gå i verkställighet, blir missförhållandet ännu mer i ögonen fallande. Det bör vid allt detta framhållas, att den bestående skilnaden för närvarande ingalunda torde vara försvarad af de båda institutionernas inbördes betydelse.

Jag anser alltså, att en ökning af nu ifrågavarande anslag är af nöden. Beträffande ökningens belopp kan hvad som af vederbörande begärts, innefattande en höjning med 150 proc., synas väl högt tilltaget. Jag förmenar dock, att hvad som anförts i afseende å institutionens behof verkligen påkallar en så afsevärd förhöjning, som ifrågasatts. Om denna beviljades, skulle man dels kunna skäligen aflöna en vid institutionen mera stadigt

fäst person, kompetent att vid behof inträda i stället för trädgårdsmästaren, dels ock ega tillräckliga medel öfver till att ersätta en andre trädgårdsdräng och till att befria materielanslaget från en del utgifter, som borde utgå från anslaget till trädgårdsdrängar.

Efter en dylik förhöjning komme förhållandena vid botaniska institutionen i Lund att blifva någorlunda likstälda med dem vid institutionen i Upsala.

På grund af den gjorda framställningen får jag fördenskull hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att, för höjande af det till aflönande af trädgårdsdrängar vid universitetets i Lund botaniska institution nu bestämda belopp, 800 kronor, till 2,000 kronor, bevilja ett ordinarie anslag af 1,200 kronor.

Under förutsättning af bifall till hvad under punkterna 2—11 föreslagits, kommer anslaget till universiteten, nu 812,224 kronor, att ökas med tillhopa 12,500 kronor eller till 824,724 kronor.

Karolinska mediko-kirurgiska institutetet.

[12.] *Amanuens vid kemiska laboratoriet.*

Alltsedan år 1889 har Riksdagen i anledning af nådiga propositioner hvarje år på extra stat anvisat ett belopp af 900 kronor till arfvode åt en *amanuens vid karolinska mediko-kirurgiska institutets kemiska laboratorium.*

Lärarekollegiet vid nämnda institut har hos universitetskanslern hemstält om utverkande för samma ändamål af enahanda anslagsbelopp jemväl för år 1901, dervid lärarekollegiet upprepat sina förut gjorda framställningar om anslagets uppförande på ordinarie stat. Kollegiet har härvid påpekat, att behofvet af en amanuens å det kemiska laboratoriet icke vore af tillfällig art, utan förvisso komme att fortfara, så länge karolinska institutet med sin nuvarande organisation egde bestånd, och städse vara starkt framträdande.

Universitetskanslern har tillstyrkt bifall till lärarekollegiets hemställan.

Då behofvet af en amanuens å institutets kemiska laboratorium sålunda alltjemt gör sig gällande och synes blifva konstant, anser jag mig böra i underdånighet hemställa, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att till arfvode åt en dylik amanuens på ordinarie stat bevilja ett belopp af 900 kronor.

[13.] *Förhöjning i anslaget till fysiologiska anstalten.*

Efter nådig proposition beviljade 1890 års riksdag förhöjning af det å karolinska mediko-kirurgiska institutets stat till *fysiologiska anstaltens underhåll och drift* uppförda anslag från 1,500 kronor till 2,000 kronor. Efter hemställan af institutets lärarekollegium har nu kanslern för rikets universitet gjort underdånig framställning om detta anslags ökande till 3,000 kronor.

Till stöd för denna sin hemställan anförde lärarekollegiet, att, trots den af 1890 års riksdag medgifna ökning, hade det under de gångna åren visat sig, att anslaget varit långt ifrån tillräckligt för de dermed afsedda behofven. För att icke arbetet å det fysiologiska laboratoriet skulle lida något väsentligt afbräck, hade derför de nödiga penningemedlen anskaffats på annat sätt. De summor, med hvilka bristerna i anstaltens årsanslag sålunda måst fyllas, hade under åren 1891—1898 uppgått till sammanlagdt 7,600 kronor eller i medeltal 950 kronor för år, oberäknadt de anslag, hvilka lärarekollegiet, efter ansökan, ur tillgängliga fonder tilldelat personer, som å laboratoriet utfört vetenskapliga arbeten. Från laboratoriet hade under åren 1889—1898 utgått icke mindre än 46 experimentela undersökningar. Äfven ur undervisningens synpunkt vore årsanslagets ökande nödvändigt, då laboratoriet, särskildt beträffande sinnesfysiologien, i hög grad behöfde förstärkning af den till dess förfogande stående undervisningsmateriel.

På grund af hvad sålunda anförts och då arbetet å institutets fysiologiska laboratorium icke torde komma att framdeles blifva mindre omfattande än hittills varit fallet, får jag i underdånighet hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen göra framställning om förhöjning i det till fysiologiska anstaltens underhåll och drift utgående årliga anslag från 2,000 kronor till 3,000 kronor eller med 1,000 kronor.

[14.] *Förhöjning i aflöningen för laboratorn i bakteriologi.*

I nådig proposition till 1894 års riksdag äskade Eders Kongl. Maj:t ett årligt anslag af 3,000 kronor för anställande vid karolinska mediko-kirurgiska institutets patologisk-anatomiska institution af en på högst 4 år i sänder förordnad *laborator i bakteriologi.* Riksdagen ansåg emellertid, att en del af undervisningen i nämnda ämne fortfarande borde, såsom dittills, kunna ombesörjas af innehafvare af docentstipendium, samt beviljade för ifrågakomna ändamål ett årligt anslag af allenast 2,000 kronor.

I sammanhang med öfriga anslagskraf för institutet har universitetskanslern nu gjort underdånig framställning om nådig proposition, afseende omförmälda anslags höjande till 4,500 kronor.

Denna kanslerns framställning har närmast föranledts af en till honom inkommen skrifvelse, deri lärarekollegiet vid institutet påpekat

önskvärdheten af anslagets höjande på sätt nyss nämnts. I skrifvelsen anför lärarekollegiet, bland annat. Under åren 1891—1893 hade visserligen det ena af de två rörliga docentstipendierna vid institutet tilldelats docenten i bakteriologi, och äfven år 1894 innehade samme docent detta stipendium; men då vid institutet funnes flere andra docenter, hvilka jemlikt de för docentstipendierna gällande bestämmelser kunde med samma rätt göra anspråk på att komma i åtnjutande af denna förmån, hade lärarekollegiet numera ansett sig icke böra tilldela docentstipendium åt docenten i bakteriologi. Det af Riksdagen anförda skäl för bestämmande af laboratorns arfvode till endast 2,000 kronor hade alltså bortfallit. Det torde emellertid icke kunna bestridas, att, med den omfattning, arbetet vid det bakteriologiska laboratoriet numera erhållit, äfven det belopp af 3,000 kronor, som från början ifrågasatts, icke utgjorde skälig ersättning för laboratorn, derest denne, såsom önskligt och tillbörligt vore, skulle kunna helt och hållet egna sig åt sin ansvarsfulla tjenstgöring. Enligt den för laboratorn i bakteriologi gällande instruktion ålåge det denne: att handleda de studerande, som å laboratoriet önskade öfva sig i bakteriologiska undersökningars utförande och der idka studier, samt för öfrigt med råd och upplysningar tillhandagå äfven andra dertill qvalificerade, som efter erhållet vederbörligt tillstånd å laboratoriet ville utföra dylika undersökningar och forskningar; att hvarje lästermin vid de öfningar, som det ålåge alla medicine studerande att, för afläggande af medicine kandidatexamen, genomgå vid den patologisk-anatomiska institutionen, deltaga i undervisningen genom meddelande af med praktiska öfningar förenade kurser i bakteriologi till den utsträckning och det omfång, som efter samråd med vederbörande professorer i patologisk anatomi bestämdes; att utöfva närmaste tillsynen öfver det bakteriologiska laboratoriet och handhafva vården af den materiel, som der förefunnes; samt att bidraga till den patologisk-anatomiska undervisningen genom anskaffande af bakteriologiskt material och utförande af bakteriologiska undersökningar, när deraf gjordes behof och sådant lämpligen kunde ske. Laboratorn sorterade visserligen under den patologisk-anatomiska institutionen, men hvarken professorn, extra ordinarie professorn eller laboratorn i patologisk anatomi kunde i detalj ingripa i undervisningen och verksamheten på det bakteriologiska laboratoriet. Den dagliga uppsigten derstädes och det magtpåliggande ansvaret för möjligen förekommande försummelser, hvilka, såsom kändt vore, kunde hafva de mest ödesdigra följder, hvilade derför närmast på laboratorn i bakteriologi. Detta jemte den laboratorn åliggande undervisningen och handledningen af dem, som idkade studier å laboratoriet, gjorde, att han under hela läsåret vore fullt upptagen och bunden

af sin verksamhet å laboratoriet, och något skäl syntes derför icke förefinnas, hvarför denne laborators aflöning skulle vara lägre än laboratorns i fysiologi, hvilken fastställts till 4,500 kronor. I likhet med hvad som gälde för den sistnämnde, torde, under förutsättning att aflöningen faststäldes till nu nämndt belopp, icke heller för laboratorn i bakteriologi någon inskränkning i tiden för förordnandet böra stadgas.

På grund af hvad sålunda förekommit och då samma skäl, som föranledt Riksdagen att år 1892 till nu ifrågasatt belopp höja aflöningen till laboratorn i fysiologi vid karolinska mediko-kirurgiska institutet, synas mig tala för bifall till den nu gjorda framställningen, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen att till höjande af aflöningen för laboratorn i bakteriologi vid institutets patologisk-anatomiska institution till 4,500 kronor, hvaraf 1,500 kronor skola utgöra tjenstgöringspenningar, bevilja på ordinarie stat ett anslag af 2,500 kronor, med förklarande att förordnande för laboratorn må från och med början af år 1901 utfärdas utan inskränkning till viss tid.

Under förutsättning af bifall till denna min hemställan äfvensom hvad jag förut hemstält under punkterna 12 och 13, skulle ordinarie anslaget till karolinska mediko-kirurgiska institutet, hvilket anslag nu uppgår till 197,950 kronor, komma att ökas med tillhopa 4,400 kronor eller till 202,350 kronor.

Allmänna läroverken.

[15.] *Höjning af anslaget till praktisk utbildning af blifvande lärare.*

I underdånig skrifvelse hafva föreståndarne för den praktiska profårskursen vid samtliga de läroverk, vid hvilka profårskurs finnes anordnad, framhållit otillräckligheten af det anslag, som för närvarande är beviljadt till *ersättning åt de lärare, hvilka biträda med lärarekandidaters handledning*, och till stöd för denna sin framställning anfört följande.

I nådiga kungörelsen den 16 juni 1875, genom hvilken profårets nuvarande anordning hufvudsakligen bestämdes, funnes intet stadgadt om beloppet af eller grunderna för ersättningen åt handledande lärare, utan föreskrefves endast, att föreståndaren för den praktiska profårskursen i den berättelse, han terminligen egde att till ecklesiastikdepartementet afgifva öfver kursen, äfven skulle föreslå arfvoden åt de handledande lärarne. Då emellertid hos olika profårsföreståndare olika principer an-

gående beloppen af de handledandes arfvoden gjort sig gällande och närmare bestämmelser i detta hänseende uppenbarligen vore af nöden, faststäldes år 1883 på det af dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet till Stockholm sammankallade möte af profårsföreståndare, att vederbörande profårsföreståndare vid beräkning af arfvoden åt handledande lärare skulle utgå från ett belopp af högst 120 kronor i terminen för hvarje lärarekandidat, en beräkning, som grundade sig på den förutsättningen, att hvarje lärarekandidat genomginge profår i tre läroämnen och att således den terminliga handledareersättningen skulle utgå med 40 kronor för kandidat och läroämne. Då i allmänhet vid hvart och ett af de fem profårsläroverken tio lärarekandidater tillhörde profårskursen, skulle alltså beloppet af handledarearfvodena vid hvarje läroverk komma att uppgå till 1,200 kronor för terminen eller till 2,400 kronor om året, och tillsammans för de fem profårsläroverken till 12,000 kronor om året.

Sedan år 1883 hade emellertid förhållandena inom profårsinstitutionen väsentligen förändrats. I samma mån som insigten om profårets nytta vuxit in både i lärarnes och lärarekandidaternas medvetande samt en småningom mognad praktisk erfarenhet skapat och utvecklat en bestämd metod i profårsarbetets bedrifvande, i samma mån hade äfven arbetet ökats för alla dem, som hade med profårskursen att göra, och icke minst för de handledande lärarne, hvilka numera måste egna en ganska dryg tid åt konferenser, åt genomgående af skriftliga arbeten och icke minst åt den enskilda handledning, som måhända vore den vigtigaste faktorn för åstadkommande af ett godt profårsresultat. Lade man härtill, att det ofta visade sig lämpligt att öfverlemna en kandidat åt flere än en handledare i samma ämne under en termin, så låge det väl i öppen dag, att 40 kronor för handledningen i detta ämne vore en väl liten summa att dela mellan lärare, som visserligen numera enligt läroverksstadgan vore skyldiga att deltaga i profårsarbetet, men för hvilka dock detta arbete upptoge åtskillig tid utom deras egentliga tjenst och derför borde lämpligen ersättas, om det icke skulle kännas allt för betungande och derigenom blifva mindre fruktbringande.

Vidare hade det under årens lopp blifvit allt mera vanligt, att lärarekandidater anmälde sig önska genomgå profår i fyra ämnen. Visserligen vore profårsföreståndaren icke förpligtad att villfara en dylik begäran, men då den ju alltid hade sin grund i lärarekandidaternas önskan att draga så stor nytta som möjligt af sitt profår och att genom betyg i flere ämnen öka utsigterna till framtida befordran på lärarebanan, vore det i allmänhet svårt för profårsföreståndaren att vägra dem tillfälle till ökad lärareutbildning; åtminstone kunde han ej gerna göra det af hänsyn till

handledarnes ersättning. Men följden häraf hade tydligen blifvit, att den till sitt belopp bestämda ersättningen åt handledarne måst fördelas på flere och att arfvodet för hvar och en blifvit ännu knappare. Profårsföreståndarne ansåge derför, att billigheten fordrade, att anslaget åt de handledande lärarne höjdes med 10 kronor eller från 40 till 50 kronor i terminen för hvarje kandidat och ämne, samt att särskild ersättning till samma belopp lemnades för det fjerde ämnet, der sådant inginge i kandidats profårskurs. Den ökade kostnaden för kandidaternas handledning under förutsättning af endast tre profämnen för hvarje kandidat skulle sålunda utgöra 30 kronor i terminen eller 60 kronor om året för hvarje kandidat, och om man beräknade, att 50 lärarekandidater årligen genomginge profårskurs, skulle för en dylik förhöjning erfordras ett årligt belopp af 3,000 kronor. Antoge man vidare, att $^3/_5$ af lärarekandidaterna önskade genomgå profår i ett fjerde ämne, skulle för 30 kandidaters handledning deruti kräfvas 100 kronor årligen för hvar och en af dessa 30 eller tillsammans 3,000 kronor.

Då det vore af vigt för vårt högre skolväsendes framtid, att profårsinstitutionen finge kraftigt utveckla sig och att denna utveckling icke hämmades genom allt för låg ersättning åt dem, på hvilka profårsarbetets värde berodde, nemligen handledarne, ansåge sig derför profårsföreståndarne böra hemställa, att Eders Kongl. Maj:t måtte af Riksdagen äska en förhöjning i årsanslaget till profårskursen med 6,000 kronor.

Till praktisk utbildning af blifvande elementarlärare beviljade 1874 års riksdag 15,000 kronor på extra stat. Samma belopp beviljades äfven de närmast följande åren och uppfördes 1878 på ordinarie stat. Med dessa medel upprättades i enlighet med nådiga kungörelsen den 16 juni 1875 profårskurs vid fyra läroverk. Då emellertid antalet kandidater, som anmälde sig till genomgående af profår, snabbt ökades, och man ej ansåg lämpligt, att mer än tio kandidater samtidigt voro sysselsatta dermed vid samma läroverk, visade sig snart behof af profårskurs vid ännu ett läroverk. För fyllande af detta behof begärde Eders Kongl. Maj:t af 1881 års riksdag en ökning af det ifrågavarande anslaget med 5,500 kronor. Denna framställning bifölls af Riksdagen. Sedan 1882 har sålunda berörda anslag utgått med 20,500 kronor årligen och har profårskurs varit anordnad vid fem läroverk, nemligen allmänna läroverken i Upsala och Lund samt högre latinläroverket å Norrmalm, högre allmänna läroverket å Södermalm och högre realläroverket i Stockholm. Anslaget har sålunda fördelats, att till de fem föreståndarne för den praktiska profårskursen utgått 5,000 kronor med 1,000 kronor till hvardera, till tre

föreståndare för den teoretiska profårskursen 3,500 kronor med 1,000 kronor till hvardera af föreståndarne i Upsala och Lund samt 1,500 kronor till föreståndaren i Stockholm, samt till handledning af lärarekandidaterna i de särskilda ämnena 12,000 kronor.

Att sistnämnda belopp är otillräckligt för det dermed afsedda ändamålet, synas mig föreståndarne för den praktiska profårskursen hafva till fullo ådagalagt, och mot beloppet af den af dem föreslagna förhöjningen har jag intet att invända. Men jag finner äfven anslaget till arfvoden åt föreståndarne för profårskursen vara otillräckligt. Hvad föreståndarne för den praktiska kursen angår, hafva dessa till åliggande hufvudsakligen att vid hvarje termins början uppgöra plan för kursens ordnande, att noga följa kursens utveckling och tillse, att den länder kandidaterna till bästa gagn, samt att vid hvarje termins slut afgifva till ecklesiastikdepartementet redogörelse för profårstjenstgöringens anordning och gång. För det besvär, föreståndarne för den praktiska kursen till följd häraf tillskyndas, och för det stora ansvar, som hvilar på dem, synas de, enligt min mening, icke vara godtgjorda med nyssnämnda arfvode af 1,000 kronor hvar, utan bör detta belopp höjas med 500 kronor för en hvar af de fem föreståndarne eller med tillhopa 2,500 kronor.

Den tjenstgöring, som åligger föreståndarne för den teoretiska kursen är åter: att hålla två föreläsningar i veckan öfver vigtigare delar af pedagogikens teori äfvensom af dess historia, med särskildt afseende på det svenska undervisningsväsendets utveckling, kunnande dock den ena af dessa föreläsningar efter föreståndarens bepröfvande utbytas mot diskussioner öfver pedagogiska frågor, att granska och bedöma de afhandlingar och uppsatser öfver lättare pedagogiska eller metodologiska ämnen, som hvarje lärarekandidat har att författa, samt biträda kandidaterna vid val af ämnen för dessa uppsatser äfvensom att pröfva kandidaternas insigter i pedagogikens teori och historia. Att denna tjenstgöring ingalunda är obetydlig, är lätt att inse, helst om man betänker, att de, som här skola undervisas och pröfvas, redan undergått akademiska examina och somliga till och med sådana, som medföra lektorskompetens. Lägger man härtill, att den vetenskapliga pedagogiken saknar målsmän vid våra universitet och att derför det arbete, som af bemälde föreståndare nedlägges på detta ämne, icke öppnar dem någon utsigt till akademisk befordran, torde det tydligt framgå, att det arfvode, som för närvarande utgår till föreståndarne för den teoretiska kursen och som i Upsala och Lund är mindre än ett docentstipendium, ingalunda motsvarar det arbete, som af dem fordras, och de anspråk på föregående studier, som på dem måste ställas. Jag anser derför, att arfvodena åt föreståndarne för den teoretiska prof-

årskursen i Upsala och Lund böra höjas med 750 kronor hvartdera eller från 1,000 kronor till 1,750 kronor samt att arfvodet för föreståndaren i Stockholm bör ökas med 1,000 kronor eller från 1,500 kronor till 2,500 kronor. Den sistnämnde har visserligen icke att hålla flere föreläsningar än de i Upsala och Lund, men han har i regeln att handleda tre gånger så många eller trettio kandidater, hvilkas uppsatser han skall granska och bedöma, och hvilkas insigter i pedagogikens teori och historia han skall pröfva, hvarjemte han har att bistå kandidaterna vid val af literatur och ämnen för deras pedagogiska uppsatser. För öfrigt kan han, hvilken har sin verksamhet förlagd till stad, som saknar universitet, icke förena sitt föreståndareskap med akademisk verksamhet i närbeslägtadt ämne.

Lägges till det belopp af 2,500 kronor, som jag sålunda finner erforderligt till höjning af arfvodena för den teoretiska profårskursens föreståndare, dels det belopp af 6,000 kronor, som kräfves till ökning af ersättningen åt de handledande lärarne, och dels de 2,500 kronor, som erfordras till föreslagen höjning af arfvodena åt föreståndarne för den praktiska profårskursen, så uppgår den erforderliga höjningen till 11,000 kronor.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att öka anslaget till praktisk utbildning af blifvande lärare vid de allmänna läroverken med 11,000 kronor eller från 20,500 kronor till 31,500 kronor.

Under förutsättning af bifall härtill kommer reservationsanslaget till allmänna läroverken, nu 3,049,361 kronor, att ökas till 3,060,361 kronor.

Folkundervisningen.

[16.] *Ålderstillägg för musiklärarne vid folkskolelärareseminarierna m. fl.*

Då genom Eders Kongl. Maj:ts och Riksdagens beslut de vid folkskolelärare- och folkskolelärarinneseminarierna anstälda lärare och lärarinnor i musik och sång äfvensom de lärare och lärarinnor, som jemlikt § 13 mom. 3 i gällande seminariestadga äro eller varda förordnade vid seminariernas öfningsskolor, tillförsäkrats rätt att erhålla, de förre två *ålderstillägg* å tvåhundra kronor hvartdera efter respektive fem och tio års tjenstgöring och de senare ett ålderstillägg å trehundra kronor efter tio års tjenstgöring, räknadt från och med början af kalenderåret närmast efter det, då förordnande å här afsedd tjenst första gången erhölls, har inom ecklesiastikdepartementet beräkning blifvit gjord å de belopp, som för till-

lämpning af ofvannämnda beslut böra under år 1901 utgå; och framgår deraf, att för beredande af medel till omförmälda ålderstillägg under år 1901 erfordras ett ytterligare belopp af 700 kronor. Jag tillstyrker derför underdånigst, att Eders Kongl. Maj:t behagade till Riksdagen göra framställning derom att, för beredande af medel för tillgodoseende af dessa lärares och lärarinnors rätt till ålderstillägg, anslaget till seminarier för folkskolelärares bildande må ökas med 700 kronor.

[17.] *Understöd åt folkhögskolor.* Ordföranden i styrelsen för folkhögskolan å Hvilan O. Andersson, föreståndaren för samma skola L. Holmström samt föreståndaren för södra Kalmar läns folkhögskola V. Sjögren hafva såsom komiterade för det under år 1898 i Göteborg församlade sjunde svenska folkhögskolemötet till Eders Kongl. Maj:t inkommit med en underdånig framställning rörande ökade *anslag till folkhögskoleväsendet.* Då denna framställnings syfte i flere afseenden synts mig behjertansvärdt, anhåller jag att nu få redogöra för dess innehåll, dervid likväl lemnande åsido den del af framställningen, som angår anslag till stipendier åt mindre bemedlade elever vid folkhögskolor. Till denna del torde jag få återkomma vid underdånig anmälan af de extra ordinarie anslagsbehofven under riksstatens åttonde hufvudtitel.

Komiterade yttra till en början:

Genom nådiga kungörelsen af den 18 maj 1878 vore bestämdt, att folkhögskola kunde komma i åtnjutande af ett årligt anslag af högst 2,000 kronor och, der en andra afdelning blifvit inrättad, högst 3,000 kronor; dock mot vilkor, bland annat, att »landsting, kommuner eller enskilde, hvar för sig eller gemensamt, dertill lemna bidrag, hvilka, inberäknadt skolafgifter, sammanlagdt uppgå till minst enahanda belopp som statsbidraget». — Härmed vore en god hjelp vunnen för folkhögskolorna, och de hade ock under den sedan dess förflutna tiden utvecklat sig rätt kraftigt såväl beträffande undervisningens omfång och innehåll som med hänsyn till lokaler, undervisningsmateriel och lärarekrafter. Förtroendet för dessa läroanstalter hade derför vuxit, hvarom bland annat den omständighet bure vittne, att sammanlagda elevantalet under lärokursen 1897—1898 uti 28 af rikets folkhögskolor utgjort 844 unga män och 570 unga qvinnor eller tillsammans 1,414 elever, under det att motsvarande tal år 1877—1878 hade varit 570 och 73 eller tillsammans 643 elever. Men denna utveckling hade ock stält större fordringar på folkhögskolorna. Först och främst hade behofvet af ökade lärarekrafter vuxit i samma mån, som dels nya läroämnen intagits och dels en större omfattning gifvits de ursprungliga ämnena, t. ex. bokföring, fältmätning och afvägning, ritning,

kemi, helsolära, statskunskap, nationalekonomi, allmän historia och gymnastik. Denna mera omfattande undervisning hade ej kunnat genomföras med mindre än att de två hufvudlärarne ansträngts öfver höfvan eller ock en tredje lärare blifvit anstäld, till hvilkens nöjaktiga aflönande i allmänhet fattats medel. Införandet af dagliga gymnastiska öfningar hade visat sig medföra så stora fördelar med hänsyn till lärjungarnes utveckling, såväl kroppsligen som andligen, att man, der fullt lämplig lokal kunnat anskaffas, icke velat nedlägga dessa öfningar. De hade nemligen medfört en hurtighet, vaksamhet och lystring, som haft det bästa inflytande på det dagliga arbetet i skolan. Ej mindre än 10 skolor hade lyckats anskaffa medel till uppbyggande af stora, rymliga gymnastiksalar, som desslikes begagnades som samlingssalar vid större möten; och flere skolor hade begynt insamla medel till dylika. Gymnastikundervisningen medförde emellertid större utgifter än de flesta folkhögskolor i längden kunde bära. Ty oberäknadt amortering af kostnaden för gymnastikbyggnaden stälde sig de årliga utgifterna, lågt räknadt, sålunda:

gymnastiklärares arfvode 120 timmar à 2 kronor	kr.	240: —	
gymnastiklärarinnas arfvode 72 timmar à 2 kronor	»	144: —	
underhåll, uppvärmning och städning af gymnastikbyggnaden minst	»	150: —	534: —
5 % å byggnadssumman, 8,000 kronor			400: —
		summa kr.	934: —

De gymnastiska öfningarnas införande hade sålunda ådragit folkhögskolorna en årlig utgift af i rundt tal 900 kronor. Beräknades ej någon ränta på byggnadssumman, utgjorde dock den årliga utgiften öfver 500 kronor. Vidare hade en mera omfattande undervisning i de naturvetenskapliga ämnena medfört ökade utgifter för undervisningsmateriel, så mycket mera som den korta lärokursen gjorde det nödvändigt att kunna göra undervisningen visserligen koncentrerad, men just derför så åskådlig som möjligt, på det att det meddelade måtte kunna fattas utan längre förklaringar. Ytterligare hade det sjunkande penningevärdet vållat, att de löner, som under folkhögskolans första år ansetts goda, numera vore väl låga, hvilket gälde både föreståndarne och de öfrige lärarne. De förres kontanta lön plägade vexla mellan 2,000 och 3,000 kronor jemte fri bostad — endast i sällsynta fall vore de högre — och andre läraren finge ofta nöja sig med ett arfvode af 1,000 à 1,200 kronor. Det vore tydligt, att dessa löneförmåner numera ej kunde locka unge män med begåfning och goda kunskaper in på folkhögskolebanan; och det kunde befaras, att

det skulle ställa sig än sämre för framtiden, om särskildt andre lärarnes ekonomiska ställning ej blefve förbättrad. Men folkhögskolans uppfostrande arbete vore just af den art, att det kräfde män ej blott med kunskaper utan med framstående begåfning, om de skulle kunna utöfva något godt och varaktigt inflytande på ungdomen. Till följd häraf vore det högst vigtigt, att de krafter, med hvilka föreståndareplatserna efter hand besattes, vore goda samt att ej allt för låga löner verkade afskräckande för dem, som annars af inre kallelse och håg kände sig manade att arbeta i folkhögskolans tjenst. Vigtigt vore äfven, att de unge män, som ville egna sig åt folkhögskolan, finge tillfälle till utbildning för detta kall. Då det på alla andra skolområden fordrades en bestämd qvalifikation, vore det ej för tidigt att ställa detta kraf äfven på folkhögskolelärarne. Vid de större danska skolorna, men äfven vid en och annan svensk skola, uppehölle sig årligen flere unga män och qvinnor från Finland för att utbilda sig till sin blifvande verksamhet. Deras studietid räckte vanligen minst ett halft år, och de hade i regeln så stora reseanslag, att de dermed kunde bestrida sina utgifter. De finge dervid pröfva sina krafter och sin håg samt kunde med sig anställa en nyttig sjelfpröfning, på samma gång som de finge en inblick i folkhögskolans innersta väsen samt finge lära sig, huru man skulle tränga till lärjungarnes hjertan. Vigtigt vore, att äfven i vårt land reseanslag stode dem till buds, som önskade utbilda sig för folhögskolearbetet. Äfven äldre folkhögskolemän behöfde stundom komma ut till andra bygder och andra skolor för att uppfriskas med nya idéer och stärka sig till nya ansträngningar. Det borde slutligen i detta sammanhang framhållas, att lärarne vid folkhögskolorna hittills åtminstone ej haft någon utsigt till pension, hvilket naturligtvis äfven motverkade en önskvärd tillströmning af goda krafter till folkhögskolorna. Visserligen hade lärarne vid sina allmänna möten, senast vid mötet i Göteborg, plägat afhandla möjligheten af att kunna bereda sig pension, men man hade ännu ej kunnat finna någon lösning på denna fråga.

Sedan komiterade sålunda framlagt det behof af ökade anslag, som förefunnes för att folkhögskolorna skulle kunna med framgång fullfölja sin verksamhet, yttra komiterade beträffande storleken af statsanslagen till folkhögskolorna och vilkoren för dessa anslags erhållande: Enligt officiela uppgifter räknade under årskursen 1897—1898 Sveriges 28 manliga folkhögskolor 844 elever och de 20 qvinliga folkhögskolorna 570 elever, således i medeltal ungefär 30 elever i hvarje manlig och 28 i hvarje qvinlig folkhögskola, under det att de 13 af staten understödda och med folkhögskolor förenade landtmannaskolorna endast räknade 149 elever eller i

medeltal 12 elever i hvarje. Men dessa landtmannaskolor kunde tilldelas ända till 3,000 kronor och i enskilda fall 4,000 kronor, när nemligen ingen lägre landtbruksskola funnes inom länet, såsom förhållandet vore i Visby och Kristianstads län. Det syntes komiterade vara rättmätigt, att folkhögskolan kunde erhålla minst lika högt anslag. I flere folkhögskolor, manliga såväl som qvinliga, hade under åtskilliga år elevantalet varit så stort, att man nödgats dela klassen i parallelafdelningar, eller i flere fall bort göra det, om tillgångarna så medgifvit. Detta gälde sådana ämnen som svenska språket, räkning, skrifning, bokföring, ritning, i hvilka det ej vore möjligt att undervisa ett större antal. Dertill komme, att alla stilrättningar blefve högst betungande, när elevantalet vore stort. Men en sådan delning medförde behof af nya lärare, och de ökade skolafgifterna försloge ej till dessas aflönande, i synnerhet som det alltid funnes en eller annan utgiftspost, som behöfde betäckas, när inkomsterna för skolan tillfälligtvis något litet ökades. På grund häraf vore det önskvärdt, att folkhögskolor med högt elevantal kunde efter nådigt bepröfvande af disponibla medel erhålla en viss summa utöfver stadgadt maximibelopp, när det nemligen visats, att en tillökning af lärarekrafterna blifvit nödvändig. Och såsom stöd för en sådan förhöjning af anslaget till en eller annan skola kunde anföras, att det alltid blefve billigare att med ett begränsadt belopp, kanske ett tusen kronor, understödja en dylik större skola än att nödgas upprätta och underhålla en ny. I alla föredragsämnen, såsom historia, nationalekonomi, statskunskap, geografi, literatur och delvis äfven naturlära, kunde det för öfrigt anses som en otvifvelaktig fördel att hafva ett stort åhörareantal, ty det eggade och inspirerade läraren att få tala till många. Redan under första decenniet af folkhögskolans tillvaro hade behofvet af en andra årskurs eller öfre afdelning i den manliga folkhögskolan framträdt. En sådan kurs hade redan i november 1876 inrättats vid en af rikets äldsta folkhögskolor. Denna andra årskurs hade blifvit föredömet för de sedan år 1887 uppkomna landtmannaskolorna, som ju företrädesvis vore teoretiska landtbruksskolor. Den öfre afdelningen hade på de flesta ställen lemnat plats för landtmannaskolan, men dock bibehållit sig vid tre folkhögskolor. På sätt vid förutnämnda folkhögskolemöte i Göteborg uttalats, förestode utan tvifvel snart den tid, då många af landsbygdens söner och döttrar önskade få en högre humanistisk och medborgerlig bildning än som kunde meddelas under *en* lärokurs. Det syntes derför vara skäl att ej anse denna öfre afdelning öfverflödig vid sidan om landtmannaskolan. Men det anslag, som enligt 1878 års riksdags beslut kunde utgå till en sådan afdelning, vore ej tillräckligt för ändamålet, utan borde kunna stiga till 2,000 kronor, så att det medgåfve anställandet af tillräckliga

lärarekrafter. Att en sådan öfre afdelning kunde komma att begagnas af dem, som önskade utbilda sig till lärare, borde ej lemnas oanmärkt. Hvad slutligen den qvinliga folkhögskolan anginge, funnes intet särskildt stadgadt beträffande anslag till densamma. I de flesta fall hade skolorna för qvinlig ungdom varit förenade med manliga skolor, och för närvarande vore så förhållandet med alla. De flesta hade sin verksamhet under tre sommarmånader, och de i nåder dem tilldelade anslagen hade i allmänhet ej öfverstigit 1,200 kronor. Endast en qvinlig folkhögskola vore förlagd till vinterhalfåret och hade i flere ämnen gemensam undervisning med den manliga skolan. Men det vore ej osannolikt, att folkhögskolor uteslutande för qvinlig ungdom komme att uppstå, såsom för öfrigt verkligen varit förhållandet på 1870-talet med två skånska, nu nedlagda skolor. Vidkommande beloppet af de särskilda anslagen till de qvinliga folkhögskolorna borde för qvinlig folkhögskola, som stode fullt fristående och páginge minst tjugo veckor, högsta anslaget kunna uppgå till tre tusen kronor. Till qvinlig skola åter, som vore förlagd vid manlig folkhögskola, men endast páginge omkring tre månader, borde maximibeloppet vara två tusen kronor; och samma belopp borde qvinlig skola kunna erhålla, som páginge samtidigt med och vid sidan af manlig folkhögskola samt hade lika lång, men i väsentliga delar sjelfständig kurs. För ett dylikt anslag talade särskildt den omständigheten, att anordnandet af qvinlig skola vid sidan af och samtidigt med den manliga medförde behofvet af betydligt ökade lokaler för undervisningen och för de unga qvinnornas logerande under skolans tak. Kursen vore ock längre än den plägade vara, då den qvinliga skolan vore förlagd till sommaren. Detta syntes tala för, att samskola borde kunna erhålla större anslag än som kunde tillfalla enbart manlig eller enbart qvinlig skola. Beträffande vilkoren för anslagens bekommande hade det nämnda mötet i Göteborg anslutit sig till den uppfattningen, att det fortfarande vore af betydelse, att motsvarande belopp i öfriga inkomster erfordrades för att erhålla statsanslag. Derigenom ådagalades, att skolan åtnjöte allmänhetens och de lokala myndigheternas erkännande. Sålunda ville komiterade uttala, att vilkoren i nådiga kungörelsen af den 18 maj 1878 borde bibehållas oförändrade, hvad anginge anslagen till den egentliga folkhögskolan, det vill säga första årskursen, vare sig manlig eller qvinlig skola. Men anslaget till andra årskursen eller den öfre afdelningen borde kunna utgå utan fordran af motsvarande belopp i öfriga inkomster. Det kunde nemligen anses som en fullt betryggande kontroll, att de lokala myndigheterna understödde den egentliga folkhögskolan. Det syntes derjemte i närvarande tider ej vara möjligt att af landsting utverka särskildt anslag till en öfre afdelning, och ett fast-

hållande af samma vilkor för statsanslags bekommande till den öfre afdelningen som till den egentliga folkhögskolan skulle antagligen medföra, att någon andra årskurs ej skulle komma till stånd. Slutligen ville komiterade med hänsyn till det andra i nådiga kungörelsen den 18 maj 1878 uppstälda vilkoret i afseende å andra årskursen, nemligen att »ett antal elever, motsvarande minst fjerdedelen af dem, som under närmast föregående läsår genomgått den första årskursen, fortfarande begagnar undervisningen», uttala önskvärdheten af att dessa bestämmelser måtte tolkas eller förtydligas i öfverensstämmelse med Riksdagens skrifvelse af den 14 maj 1878, således på det sätt att antalet elever skulle uppgå till minst fjerdedelen af elevantalet i första årskursen under närmast föregående år. Enär dock elevantalet i folkhögskolorna plägade vexla synnerligen mycket, så att det sprunge upp ett år och sjönke hastigt ett följande, syntes det vara mest önskvärdt, att vilkoret blefve så uppstäldt, att antalet elever skulle vara minst fjerdedelen af medeltalet elever i den första årskursen under senast förflutna fem läsår eller, för yngre skolor, så länge de varit i verksamhet. Emedan endast ett ringa fåtal dylika högre kurser syntes komma till stånd, borde det stadgas, att eleverna i den högre kursen finge hafva tillhört hvilken folkhögskola som helst, ja äfven att till elev i undantagsfall kunde antagas ung man eller qvinna, som visserligen ej genomgått folkhögskola, men kunde styrka sig ega kunskaper, fullt jemnbördiga med dem, som den egentliga folkhögskolan afsåge att meddela. Genom en dylik bestämmelse blefve den öfre afdelningen tillgänglig för dem, som, i besittning af nödiga kunskaper, ville göra sig förtrogna med folkhögskolans arbete och deråt möjligen tänkte egna sina krafter.

På grund af hvad komiterade sålunda anfört, anhålla de, att Eders Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen aflåta nådig proposition

dels om nödiga medels beviljande, på det att understöd må under öfriga hittills bestämda vilkor kunna tilldelas

a) åt manlig eller qvinlig folkhögskola, som pågår minst 20 veckor, med högst tre tusen kronor;

b) åt qvinlig folkhögskola med omkring 12 veckors kurs med högst två tusen kronor;

c) åt qvinlig kurs, som med väsentligen skild undervisning pågår samtidigt med manlig folkhögskola, likaledes med högst två tusen kronor;

d) åt folkhögskola, manlig eller qvinlig, som har ett större elevantal än som lämpligen kan uti öfningsämnena i en afdelning undervisas, med extra anslag efter Eders Kongl. Maj:ts bepröfvande; samt

e) åt en andra årskurs eller öfre afdelning vid af staten understödd

folkhögskola med högst två tusen kronor, under vilkor tillika att elevantalet skall uppgå till minst fjerdedelen af medeltalet elever i första årskursen under fem närmast föregående läsår, men oberoende af det belopp, hvartill öfriga inkomster uppgå;

dels ock om ett anslag till understöd åt folkhögskolelärare eller -lärarinnor eller andra unga män och qvinnor, som vid någon af nordens folkhögskolor önska utbilda sig till lärarekallet vid dessa undervisningsanstalter.

Vid framställningen hafva fogats dels utdrag af protokollet vid förutnämnda folkhögskolemöte i Göteborg, utvisande, bland annat, att vid mötet närvarit 3 medlemmar af folkhögskolestyrelser samt 16 föreståndare jemte 25 lärare och lärarinnor vid folkhögskolor, och dels en tabell rörande antalet elever vid de svenska folkhögskolorna under kursen 1897—1898.

I anledning af ifrågavarande framställning hafva, efter nådig remiss, utlåtanden afgifvits af vederbörande länsstyrelser, af hvilka åtskilliga tillika öfverlemnat yttranden från folkhögskolornas styrelser eller föreståndare, från landsting eller deras förtroendemän. I fråga om punkterna a), b) och c) i framställningen tillstyrkas nästan enhälligt de gjorda förslagen, ehuruväl beträffande två folkhögskolor förklaras, att de se sig i stånd att, utan ökade statsbidrag, uppehålla sin undervisning. Vidkommande den under punkten d) väckta frågan om särskildt anslag åt manlig eller qvinlig folkhögskola med större elevantal än som lämpligen kan vid undervisningen i skolans öfningsämnen sammanhållas i en afdelning, har af länsstyrelsen i Skaraborgs län framhållits, att dylikt understöd borde utgå endast under förutsättning af motsvarande bidrag från orten; och fem länsstyrelser: i Jönköpings, Malmöhus, Skaraborgs, Vestmanlands och Vesternorrlands län, vilja uppställa enahanda vilkor beträffande den i punkten e) afsedda förhöjningen i anslag till en andra afdelning. Hvad slutligen angår frågan om anslag till utbildning af lärare och lärarinnor vid folkhögskolor, har Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Gotlands län, som i allmänhet motsätter sig anslagsyrkandena, afstyrkt förslaget härom; och äfven Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Jönköpings län förhåller sig afvisande i denna fråga. I öfrigt hafva vederbörande mer eller mindre kraftigt understödt de i afseende härå samt i punkten e) uttalade önskemål.

Förslagsanslaget till understöd åt folkhögskolor är för närvarande i riksstaten uppfördt med ett belopp af 55,000 kronor. Till detta belopp blef anslaget höjdt af 1893 års riksdag, sedan dåvarande departementschefen, med omförmälan af de utgifter, som under åren 1887—1891 bestridts af ifrågavarande anslag, i underdånighet påvisat behofvet af en

ökning med 15,000 kronor i det förut bestämda anslaget, 40,000 kronor, samt Eders Kongl. Maj:t härom gjort framställning till Riksdagen. Anspråken på understöd från berörda anslag hafva emellertid fortfarande varit i stigande; och de understöd, som under år 1899 anvisades å anslaget, uppgingo sammanlagdt till 80,090 kronor. Det har alltså visat sig, att redan med de vilkor och förutsättningar, som nu äro gällande i fråga om anslag till folkhögskolor, meranämnda förslagsanslag ej räcker till för mötande af de kraf, som med folkhögskoleväsendets fortgående utveckling uppkomma.

En förhöjning af anslaget påkallas emellertid ännu kraftigare genom de anspråk på ökade understöd till de särskilda skolorna och de yrkanden om ändringar i öfrigt af vilkoren för dylika understöds åtnjutande, som utgöra hufvudinnehållet i den af mig nyss återgifna framställningen.

De vilkor, som nu gälla i fråga om anslag till understöd åt folkhögskolor, innehållas i nådiga kungörelsen den 18 maj 1878 och äro i väsentliga delar omförmälda af komiterade. Såsom en hufvudsaklig bestämmelse i dessa vilkor framstår den fordringen, att statsunderstödet skall motsvaras af bidragen från orten jemte skolafgifterna. Med hänsyn till den frihet från statskontroll, som utmärker folkhögskoleväsendet i vårt land, utgör nämnda vilkor en så betydelsefull garanti för att statsbidraget ej kommer en deraf oförtjent anstalt till del, att detta vilkor synes mig böra fortfarande i allo fasthållas.

Vidkommande de maximibelopp, som nu föreslås för understöd åt olika slag af folkhögskoleanstalter, synas mig komiterade hafva anfört goda skäl för behofvet af ökade anslag. Jag anser alltså önskligt, att åt manlig eller qvinlig eller hufvudsakligen samundervisande folkhögskola, som pågår minst 20 veckor, ett understöd af högst 3,000 kronor må kunna beredas. Beträffande åter understöden till vissa qvinliga folkhögskolor, hvilka komiterade föreslagit till ett maximibelopp af 2,000 kronor, bör någon jemkning kunna ske. Understödet åt qvinlig folkshögskola med omkring 12 veckors kurs synes lämpligen kunna begränsas till högst 1,800 kronor, hvarigenom en rigtig proportion i förhållande till kurs å 20 veckor ernås. Understödet till qvinlig kurs, »som med väsentligen skild undervisning pågår samtidigt med manlig folkhögskola», synes kunna vidkännas en något större nedsättning. I regeln är väl vid en dylik kurs undervisningen så vidt möjligt gemensam med den manliga undervisningen utom i de för kursen speciela ämnena, såsom qvinlig slöjd och huslig ekonomi äfvensom gymnastik. Vid sådant förhållande synes mig beloppet af statsunderstödet till en dylik kurs kunna sättas till högst 1,000 kronor. Skulle i följd af elevantalets storlek skild undervisning äfven i andra ämnen vara erforderlig, torde man få tillita den utväg, som äfven för andra fall af komiterade

föreslås, nemligen att ett extra anslag efter Eders Kongl. Maj:ts bepröfvande må kunna anvisas, då elevantalet vid folkhögskola är större än som lämpligen kan uti öfningsämnena i en afdelning undervisas. Ett dylikt extra anslag kan uppenbarligen någon gång på grund af lokala förhållanden särskildt vara af nöden, då elevantalet plötsligt springer upp. Högst 1,000 kronor torde i nu afsedda fall erfordras. Beträffande understöd till en andra årskurs har jag intet att erinra mot det föreslagna högre maximibeloppet. Men såsom framgår af hvad jag redan uttalat, bör enligt min åsigt kräfvas motsvarande bidrag från orten äfven i fråga om detta slag af understöd. I afseende åter å elevantalet anser jag mig icke böra tillstyrka någon ändring i de bestämmelser, som hittills tillämpats och hvilka synas mig bättre än de af komiterade föreslagna tjena till en garanti för att den andra årskursen skall verka fruktbringande.

Det begärda anslaget till utbildning för folkhögskolelärarens kall finner jag slutligen egnadt att vidmakthålla och stärka de egenskaper, som särskildt höfvas en god lärare i folkhögskolan. För ändamålet borde ett belopp af förslagsanslaget till understöd åt folkhögskolor ställas till Eders Kongl. Maj:ts förfogande att användas enligt de närmare bestämmelser, som Eders Kongl. Maj:t kan finna lämpligt föreskrifva.

Med hufvudsaklig hänsyn till nuvarande folkhögskolor, utgörande, med inberäknande af en nyligen i Öfver Torneådalen öppnad, ett antal af 29, de flesta med både manliga och qvinliga afdelningar, skulle följande summor kunna beräknas vara till understöd erforderliga:

till folkhögskolor med minst 20 veckors kurs	kr.	87,000: —
» qvinliga folkhögskolor med omkring 12 veckors kurs	»	36,000: —
» qvinlig kurs vid manlig folkhögskola med väsentligen skild undervisning	»	4,000: —
» andra årskursen	»	20,000: —

Härtill skulle komma dels understöd för elevernas fördelning i flere afdelningar, förslagsvis 10,000 kronor, dels ett belopp af högst 3,000 kronor till understöd för utbildning af folkhögskole-lärare och -lärarinnor. Förslagsanslaget skulle alltså komma att uppgå till omkring 160,000 kronor. Då emellertid motsvarande bidrag från landstingens sida icke torde kunna påräknas för de närmaste åren, synes man — helst anslaget är uppfördt såsom förslagsanslag — för närvarande kunna inskränka sig till anslagets förhöjning till 120,000 kronor, motsvarande en ökning i det nuvarande beloppet med 65,000 kronor.

På grund af hvad jag nu anfört tillstyrker jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att

dels höja förslagsanslaget till understöd åt folkhögskolor från nuvarande belopp af 55,000 kronor med 65,000 kronor eller till 120,000 kronor,

dels medgifva, att af anslaget må såsom understöd åt sådana i verksamhet varande folkhögskolor i riket, som visat sig gagneliga och af Eders Kongl. Maj:t pröfvas vara i behof af dylikt understöd, utgå

a) till folkhögskola, som pågår minst 20 veckor, högst 3,000 kronor;

b) till qvinlig folkhögskola, som pågår omkring 12 veckor, högst 1,800 kronor;

c) till qvinlig kurs, som samtidigt med manlig folkhögskola pågår med väsentligen skild undervisning, högst 1,000 kronor;

d) till en andra årskurs vid af staten understödd folkhögskola högst 2,000 kronor, dock endast för såvidt i samma kurs ett antal elever, motsvarande minst fjerdedelen af dem, som under närmast föregående läsår genomgått den första årskursen, fortfarande begagna undervisningen; samt derjemte

e) till anordnande af parallelafdelningar vid folkhögskola, då sådant pröfvas vid undervisningen i öfningsämnena vara oundgängligen erforderligt, extra anslag af högst 1,000 kronor för hvarje dylik skola;

allt under vilkor att landsting, kommuner eller enskilde, hvar för sig eller gemensamt, till vederbörande skola eller kurs lemna bidrag, hvilka, inberäknadt skolafgifter, sammanlagdt uppgå till minst enahanda belopp som statsbidraget, samt att berättelse öfver skolans eller kursens verksamhet årligen af skolstyrelsen ingifves såväl till Eders Kongl. Maj:t som till vederbörande landsting;

dels ock tillåta, att af ifrågavarande förslagsanslag ett belopp af högst 3,000 kronor må enligt de närmare bestämmelser, som Eders Kongl. Maj:t kan finna lämpligt meddela, användas till understöd för utbildning af lärare och lärarinnor vid folkhögskolor.

[18.] *Anslag för bedrifvande af undervisning i slöjd.*

Med anledning af en inom 1899 års riksdag väckt motion har Riksdagen i skrifvelse den 13 sistlidne maj hos Eders Kongl. Maj:t anhållit, det Eders Kongl. Maj:t måtte låta utreda, huruvida det i nådiga kungörelserna den 1 juni 1894 och den 29 maj 1896 föreskrifna vilkor för meddelande af *statsbidrag åt lärare och lärarinnor, som i slöjd undervisa* i skoläldern varande gossar och flickor, att undervisningen skall pågå under hela den för folkskolan bestämda årliga lästiden, kan böra undergå förändring i syfte, att statsbidrag må kunna utgå, äfven om undervisningen fortgår under kortare tid, äfvensom att Eders Kongl. Maj:t, derest

så finnes vara lämpligt, måtte till Riksdagen inkomma med det förslag i ämnet, hvartill utredningen må gifva anledning.

I Riksdagens skrifvelse erinras till en början om innehållet i de omförmälda kungörelserna. I den förstnämnda af dessa stadgas, »att skoldistrikt, som genom intyg af vederbörande folkskoleinspektör visat sig hafva på ändamålsenligt sätt i folkskola eller särskild slöjdskola anordnat undervisning i slöjd för gossar, utan att undervisningen i folkskolans läsämnen derigenom eftersättes, må af statsmedel för hvarje skola, hvari antalet slöjdande gossar uppgår till minst tio, erhålla ett årligt understöd af 75 kronor, derest undervisningen uti ifrågavarande ämne pågår minst fyra timmar i veckan under hela den för folkskolan bestämda årliga lästiden, samt att skoldistrikt, om i en dylik skola antalet af dem, som deltaga i slöjdundervisningen, är så stort, att de för denna undervisning äro delade i två eller flere afdelningar, må på här ofvan angifna vilkor för hvarje sådan afdelning, hvari antalet uppgår till minst femton, erhålla likaledes ett årligt understöd af 75 kronor, skolande förenämnda understöd utgå från förslagsanslaget till bidrag till aflönande af lärare i slöjd vid folkskolorna.»

I den andra af de båda kungörelserna föreskrifves, att skoldistrikt, som genom intyg af vederbörande folkskoleinspektör visar sig hafva på ändamålsenligt sätt i folkskola, mindre folkskola eller särskild slöjdskola anordnat undervisning i qvinlig slöjd, bestående i stickning, stoppning, lappning, linne- och klädsömnad samt, der omständigheterna sådant medgifva, i spånad och väfning samt flätningsarbeten, utan att undervisningen i folkskolans läroämnen derigenom eftersättes, må af statsmedel för hvarje skola, hvari antalet slöjdande flickor uppgår till minst tio, erhålla ett årligt understöd af 30 kronor, derest undervisningen uti ifrågavarande ämnen pågår minst fyra timmar i veckan under hela den för folkskolan bestämda årliga lästiden, samt att skoldistrikt, om i en dylik skola antalet af dem, som deltaga i slöjdundervisningen, är så stort, att de för denna undervisning äro delade i två eller flere afdelningar, må på här förut angifna vilkor för hvarje sådan afdelning, hvari antalet slöjdande uppgår till minst tjugufem, erhålla likaledes ett årligt understöd af 30 kronor, äfvensom att förenämnda understöd skola utgå af förslagsanslaget för beredande af undervisning i slöjd åt i skolåldern varande flickor.

I motiveringen till omförmälda motion anföres, bland annat, att motionären villigt medgåfve, att det vid affattandet af ett lagstadgande af nu ifrågavarande beskaffenhet, afsedt att tillämpas vid tusentals skolor, som inom vidt skilda trakter af vårt land arbetade under mycket olikartade förhållanden, måste vara ytterst svårt, för att ej säga omöjligt, att

finna en bestämmelse om lärotid, som vore för alla tillfredsställande. Hvad i städerna äfvensom här och der på landet utan nämnvärd svårighet läte sig genomföras, vore på landsbygden i allmänhet antingen med största svårigheter förenadt eller ock omöjligt att verkställa. Betecknande vore det äfven, att vid riksdagarne 1894 och 1896, då nämnda stadgande om årlig lärotid varit föremål för öfverläggning inom kamrarne samt af Riksdagen antagits, af representanter från olika delar af riket uttalats — endels ganska allvarliga — betänkligheter mot fastställande af åtta månaders slöjdtid. Vigtiga grunder hade dock, enligt motionärens förmenande, bort föranleda en begränsning till minst sex månader. I sådant fall hade föreskriften kommit i öfverensstämmelse med den åsigt, som flertalet af rikets folkskoleinspektörer vid 1894 års möte uttalat, ty desse, som hade att på nära håll öfvervaka folkskolornas verksamhet och för den skull måste anses ega en noggrann kännedom om hvad man af dem med hänsyn till deras olika organisation och vexlande lokala förhållanden rimligtvis kunde begära, hade, särskildt beträffande den qvinliga slöjden, ej vågat föreslå längre undervisningstid än minst sex månader. Då skolslöjden, utom sin ej oväsentliga uppgift att bibringa en för det praktiska lifvet nödig och nyttig handfärdighet, hade en stor uppfostrande betydelse och derjemte åt barnen beredde en behöflig omvexling under deras trägna sysslande med skolans läsämnen, skulle nog nyssnämnde målsmän för folkundervisningen hafva strängt fasthållit fordran, att slöjdundervisningen borde bedrifvas under hela den för folkskolan bestämda årliga lästiden, såvida de ej fruktat, att en sådan bestämmelse mångenstädes ej kunnat efterlefvas och att dess tillvaro i en folkskolestadga skulle befinnas menlig, när det blefve ifrågasatt att införa slöjd i skolor, som arbetade under ogynsamma förhållanden.

Öfvertygad om behofvet af ändring i nämnda hänseende, hade motionären funnit sig föranlåten att till 1898 års riksdag aflemna en motion, hvari det hemstäldes, att i den punkt i nådiga kungörelsen den 29 maj 1896 angående anslag för beredande af undervisning i slöjd åt i skolåldern varande flickor, som innehölle vilkoren för erhållande af statsbidrag, orden »derest undervisningen uti ifrågavarande ämne pågår minst fyra timmar i veckan under hela den för folkskolan bestämda årliga lästiden» måtte utbytas mot följande: »derest undervisningen uti ifrågavarande ämne pågår minst fyra timmar i veckan under minst sex månader af året, eller ock under den kortare tid, under hvilken undervisningen i den egentliga folkskolan fortgår.» Att de svårigheter, som vore oskiljaktigt förbundna med en under folkskolans hela lästid fortgående slöjdundervisning, ej blott försports inom det län motionären tillhörde, eller Göteborgs och

Bohus län, utan äfven annorstädes på landsbygden, ansåge motionären framgå dels deraf, att vid diskussioner inom kamrarne representanter från åtta län uttalat sig till förmån för motionen, dels deraf, att Första Kammaren bifallit densamma och att inom Andra Kammaren, der votering ej förekommit, talrika instämmanden åtföljt yrkandet om bifall till motionärens förslag.

Motionären hänvisade i öfrigt till riksdagshandlingarna för år 1898 (motionen n:o 65 och kamrarnes protokoll för den 20 april, Första Kammarens n:o 24 och Andra Kammarens n:o 28).

Den ändring, som vid Riksdagen år 1898 begärts med afseende på undervisningstid, hade gält slöjden för flickor. Att så skett, hade berott på, att svårigheterna att erhålla statsbidrag för de i qvinlig slöjd undervisande framträdt betydligt skarpare än i fråga om dem, som undervisade i goss-slöjd. Ty då undervisningen i qvinlig slöjd inom Göteborgs och Bohus län till största delen bestriddes af småskolelärarinnor (165 under år 1898; medräknades lärarinnor vid mindre folkskolor och biträdande vid folkskolor, uppginge antalet till 198), och äfven i andra län nämnda lärarinnor i stort antal undervisade i slöjd, men dessa lärarinnor af helt naturliga skäl måste undervisa sina egna skolbarn hufvudsakligen under den ljusare och blidare årstiden och för den skull måste under vårterminen senare börja och under höstterminen tidigare sluta sina skolor, stälde sig vilkoret att undervisa i slöjd under hela den för folkskolan bestämda årliga lästiden helt annorlunda och ogynsammare för dem än för undervisare i goss-slöjd, hvilka samtlige vore lärare i folkskolan. Den i slöjd undervisande folkskoleläraren gjorde ju ingen uppoffring genom att slöjda hela den stadgade tiden, om detta eljest vore möjligt, ty han måste ju ändå under samma tid stanna på sin station för att undervisa barnen i folkskolans öfriga läroämnen, men den i slöjd undervisande småskolelärarinnan, som ej finge under hela läsåret undervisa sina småskolebarn samtidigt med folkskolan, som under sitt läsår oftast måste bo ensam i ett enstaka beläget skolhus och som väl kunde behöfva att under sin ferietid få vistas hos föräldrar eller anhöriga på annan ort, måste i de flesta fall, såvida hon ville komma i åtnjutande af statsbidrag, begifva sig till sin skola en månad tidigare och stanna der qvar en månad längre enkom för bestridande af fyra timmars slöjdundervisning i veckan, som hon hade att meddela folkskolans flickor. Om betydelsen af detta skäl för ändring i fråga om tiden för flickors undervisning i slöjd ej syntes kunna förnekas, vore det likväl ej det enda eller ens det förnämsta. Andra kunde anföras, som i lika grad gälde goss-slöjd och flick-slöjd och af hvilka det framginge, att, om en ändring i ofta nämnda afseende för de

undervisande vore önsklig, den icke mindre vore önsklig och behöflig för de slöjdande barnen. Äfven om slöjdundervisningen meddelades uteslutande af folkskolans lärare och lärarinnor, råkade man på landsbygden ut för nästan oöfvervinneliga svårigheter. Så blefve förhållandet särskildt under den mörkaste årstiden vid vårterminens början och under sista delen af höstterminen. Huru skulle man under sådan årstid kunna ifrågasätta slöjdundervisning, om barnen, efter att hafva sysselsatts med läsundervisning så länge de kunde se vid dagsljus, derefter skulle slöjda vid konstgjord belysning och sedan vandra hem i mörker, stundom på obanade stigar, kanske genom skogar och vildmarker, en väglängd, som ej sällan kunde uppgå till en half mil, ja derutöfver. Ville man åter för afvärjande af denna olägenhet bereda utrymme åt slöjden medelst minskande af timantalet, som vore anslaget åt folkskolans öfriga läroämnen, hindrades man af föreskriften, att folkskoleinspektör, när statsbidrag söktes, skulle »intyga, att skoldistriktet på ändamålsenligt sätt anordnat undervisning i slöjd för gossar eller flickor, utan att undervisningen i folkskolans läsämnen derigenom eftersattes». Och skulle än saken till äfventyrs under den mörka årstiden kunna någorlunda tillfredsställande ordnas i sådana folkskolor, der barnen åtnjöte daglig undervisning, t. ex. på det sätt, att de fem första dagarne i veckan användes till undervisning i läsämnen och lördagen till slöjd, så stode man deremot fullkomligt rådlös med afseende på andra grupper af folkskolor, som till mycket stort antal för närvarande funnes och säkerligen under en lång framtid komme att finnas i vårt land. Så vore förhållandet i alla fasta folkskolor med hvarannandagsläsning. Huru skulle det i skolor, der barnen åtnjöte undervisning endast tre dagar i veckan, låta sig göra att under den mörka årstiden, som åtminstone kunde beräknas till två månader af läsåret, undantaga en dag i veckan till slöjd? Samma svårigheter mötte i nästan alla s. k. mindre folkskolor, der småskole- och folkskoleafdelningarna besökte skolan vexelvis hvarannan dag. Och hvad anginge de i glest befolkade trakter i stor mängd förekommande flyttande folkskolorna, vore det väl uppenbart, att man ej till förmån för slöjden kunde taga någon enda timme från de öfriga ämnena, hvadan äfven i dessa skolor slöjdundervisningen under den mörkaste tiden blefve omöjliggjord, såvida man ej ville slöjda vid lampljus och låta barnen gå hem i mörker eller ock inskränka slöjden till de i skolans närmaste grannskap boende, hvilket, huru orimligt det vore, enligt hvad från fullt trovärdigt håll uppgifvits, i följd af nu gällande vilkor för erhållande af statsbidrag flerstädes hade egt rum.

Af det ofvan sagda ansåge motionären framlysa, att bestämmelserna med afseende på undervisningstid i folkskoleslöjden vid en stor mängd

af skolor ej kunde efterlefvas. Och då motionären förestälde sig, att det för staten, som för folkundervisningen gjort och gjorde så stora uppoffringar, borde vara önskvärdt, att de rika understöden måtte komma så många som möjligt till godo, hade motionären ansett den olägenheten, att slöjdtiden i någon mån förkortades, vara vida mindre än den, att nu gällande stadgande bibehölles med påföljd, att ett af folkskolans vigtigare läroämnen aldrig finge inträda i en stor del af de svenska skolorna och i följd deraf många fattiga hem blefve beröfvade det gagn och den glädje, som eljest kunnat komma dem till del.

Vidare omtalas uti Riksdagens ifrågavarande skrifvelse, hurusom, då statsutskottet vid 1898 års riksdag till behandling förehaft den af motionären då väckta motionen, utskottet förklarat sig ej kunna förorda hvad i samma motion föreslagits och som skäl dertill anfört, dels att någon på erfarenhet grundad öfvertygelse om behöfligheten af förändring i gällande bestämmelser ännu icke kunnat vinnas, dels att den af motionären föreslagna förändringen strede mot den grundsats, som vid slöjdundervisningens införande i våra folkskolor framhållits, eller att den skulle bereda en nyttig omvexling mellan själs- och kroppsarbete och förekomma en ensidig utveckling på grund af sysselsättning med endast bokliga studier, hvarför slöjdundervisningen borde meddelas i folkskolan och såsom en nödvändig del af det hela ingå bland öfriga undervisningsämnen, och dels att den ifrågasatta förändringen kunde leda dertill, att undervisningen i slöjd komme att till tiden inskränkas vid vissa skolor, der den för närvarande påginge under hela den för folkskolan bestämda årliga lästiden.

Statsutskottet vid 1899 års riksdag hade deremot, enär det af motionären vid 1898 års riksdag väckta förslaget, på sätt motionären åberopat, blifvit af Första Kammaren antaget och äfven inom Andra Kammaren vunnit tillslutning, och då vidare den föreliggande motionen afsåge förändringar i bestämmelserna om statsbidrag till slöjdundervisning icke endast för flickor, utan äfven för gossar, visserligen icke ansett sig böra föreslå Riksdagen att i enlighet med motionärens förslag omedelbart besluta förändring i omförmälda bestämmelser, men funnit sig böra hemställa, att en skrifvelse i ämnet måtte till Eders Kongl. Maj:t aflåtas med hemställan om utredning, huruvida vilkoren för tillgodonjutande af statsbidrag för slöjdskolor lämpligen borde undergå förändring i sådant syfte, som i motionen föreslagits, och med anhållan tillika, att Eders Kongl. Maj:t, derest så funnes vara lämpligt, måtte till Riksdagen inkomma med det förslag i ämnet, hvartill utredningen kunde gifva anledning.

Detta statsutskottets förslag hade af Riksdagen bifallits.

Riksdagens ofvannämnda skrifvelse har genom nådig remiss den 19 maj 1899 blifvit för afgifvande af utlåtanden öfverlemnad till öfverståthållareembetet och Eders Kongl. Maj:ts samtlige befallningshafvande, till domkapitlen i riket med förständigande att höra vederbörande folkskoleinspektörer samt till Stockholms stads konsistorium och öfverstyrelsen för Stockholms stads folkskolor.

Några af dem, som på grund häraf i ärendet sig yttrat, hafva hemstält, att Riksdagens framställning icke måtte vinna Eders Kongl. Maj:ts bifall och dervid anfört hufvudsakligen följande. Den för slöjdundervisning i folkskolorna tillmätta tiden vore redan enligt nu gällande bestämmelser väl knapp för att med denna undervisning skulle kunna vinnas resultat, motsvarande dertill beviljade anslag. Dessutom borde slöjdundervisningen, hvars betydelse vore ej blott att bibringa teknisk färdighet, utan framför allt att verka som uppfostringsmedel, likställas med öfriga läroämnen i stället för att, såsom nu, intaga en undantagsställning i förhållande till dem. Derför förelåge intet skäl att göra medgifvande i afseende på den föreskrifna årliga undervisningstiden. Förkortade man denna, stärkte man nemligen den på många håll rådande uppfattningen af slöjden som ett biämne. Bibehölle man åter nu gällande bestämmelser, hvilka för öfrigt — åtminstone beträffande undervisningen i qvinlig slöjd — egt gällande kraft under för kort tid för att man skulle kunnat komma till bestämd åsigt om behöfligheten af deras förändring, skulle sannolikt äfven i sådana skolor, der slöjdundervisningen ännu icke vore tillfredsställande anordnad, införandet af en bättre ordning påskyndas. En ändamålsenligare anordning af slöjdundervisningen skulle kunna införas i landets skolor, om t. ex. undervisningen började något tidigare, än nu vanligen vore förhållandet, och om allt för lång middagsrast ej medgåfves. Mot motionärens påstående, att den för slöjden föreskrifna årliga undervisningstiden borde inskränkas för småskolelärarinnans skull, som i annat fall, om hon vore äfven slöjdlärarinna i folkskola, måste uppehålla sig i skoldistriktet äfven på tider, då småskolan ej vore i gång, kunde invändas, att det vore jemförelsevis sällsynt och i alla händelser icke någonstädes nödvändigt, att småskolans läseterminer infölle på andra tider än folkskolans, samt att man kunde ifrågasätta, huruvida det vore rigtigt, att lärarinnornas intressen tillgodosåges på bekostnad af undervisningen i ett bland folkskolans vigtigare läroämnen. Äfven under den mörkare årstiden kunde slöjd inrymmas på folkskolans arbetsordning. Den konstgjorda belysningen vore nemligen icke skadligare för barnen under slöjdtimmarne än under andra lärotimmar, och i vissa delar af landet måste barnen gå hem i skymning eller mörker, äfven om slöjdundervisning icke förekomme i skolan. Hvad sålunda blifvit

sagdt till stöd för bibehållande af nu gällande bestämmelser rörande den årliga undervisningstiden i slöjd, gälde äfven, då fråga vore om mindre gynsamt anordnade skolor. Särskildt beträffande sådana skolor, der barnen endast hvarannan dag infunne sig i skolan, vore dessa så otillfredsställande anordnade, att de snarare borde afskaffas än till skada för slöjdundervisningen föranleda minskning i den tid, som blifvit åt denna anslagen. Slutligen hade föreskriften, att slöjdundervisningen skulle pågå hela den tid, folkskolan vore i verksamhet, haft det goda med sig, att många barn derigenom förmåtts att på de bestämda lärotiderna ordentligt infinna sig till skolarbetet och att utan afbrott begagna undervisningen till dess de fått tillstånd att afgå från skolan.

Beträffande Stockholm och de flesta öfriga städer vore, enligt vederbörande myndigheters yttranden, inga förändringar i nuvarande föreskrifter rörande slöjdundervisningen erforderliga.

De flesta af dem, från hvilka utlåtanden infordrats, anse emellertid, att behof af ändring i nu gällande bestämmelser rörande tiden för slöjdundervisningen gjort sig gällande. Till stöd för denna åsigt hafva de framhållit och ytterligare utvecklat de skäl, som af motionären framstälts. Särskildt har dervid betonats den omständigheten, att med nuvarande lagstiftning det kunde hända, att en församling, der slöjdundervisning påginge t. ex. fem månader om året, kunde få fullt statsbidrag, under det en annan, der det slöjdades 6 à 7 månader årligen, icke kunde erhålla något bidrag af allmänna medel till ifrågavarande undervisning, om nemligen folkskolans årliga undervisningstid vore bestämd till åtta kalendermånader.

Beträffande den ändring, som borde vidtagas i nu gällande föreskrifter rörande slöjdundervisning i folkskolan, hafva mycket vexlande åsigter uttalats.

Några hafva förklarat sig ej hafva något att erinra mot motionärens framställning.

Andra hafva ansett önskvärdt, att, utan förkortande af den sammanlagda minimitiden, jemkning vidtoges beträffande föreskriften om visst antal slöjdtimmar i veckan. Så har t. ex. föreslagits, att de nuvarande bestämmelserna skulle bibehållas som hufvudregel, men att det undantagsvis, der sådant visade sig nödvändigt, skulle medgifvas, att slöjdundervisningen inskränktes till 23 veckor om året samtidigt med folkskolans undervisningstid, men i sådant fall med minst sex timmars undervisning i veckan, så att minst 138 timmar om året fortfarande komme hvarje slöjdafdelning till del.

Ett annat förslag i samma syfte är, att den under de två vinter-

månaderna, då slöjdundervisningen skulle inställas, uppkommande bristen i slöjdtimmarnes antal skulle fyllas antingen genom ökning i timantalet under de sex återstående månaderna eller genom komplettering under ferierna.

Med hänsyn särskildt till slöjdundervisningen för flickor har den åsigt uttalats, att, om åtta månaders årlig undervisningstid bibehölles, statsbidrag borde få utgå, äfven om denna tid endels sammanfölle med småskolans och mindre folkskolans lästid, i hvilket fall folkskolans flickor dock vore i tillfälle att deltaga i slöjdundervisningen under största delen af folkskolans undervisningstid.

Åtskilliga af dem, som afgifvit utlåtande i frågan, förmena, att inskränkning borde göras i den nu för slöjdundervisningen föreskrifna årliga undervisningstiden, och att skoldistrikten detta oaktadt borde få utbekomma hela beloppet af det nu för ändamålet anslagna statsbidraget. Dock hafva dervid några gjort det förbehåll, att inskränkningen skulle få vidtagas endast i det fall, att den pröfvades vara af behofvet påkallad.

Angående omfattningen af den förordade inskränkningen hafva olika meningar framstälts. Så har föreslagits, att undervisningen i slöjd skulle årligen pågå minst sex månader, eller under 25 veckor med minst fyra timmar i veckan, eller under 20 veckor med minst fem timmar i hvarje vecka, eller fyra timmar i veckan under sex månader och två timmar hvarje vecka under läsårets två mörkaste månader, eller till 100 timmar, fördelade på minst 25 veckor och med minst två timmar i hvarje vecka, vare sig i samband med repetitionsförhören i skolor, der läsning påginge sex timmar dagligen, eller å ljusare dagar såsom en sjette arbetstimme i skolor, der undervisning meddelades fem timmar om dagen, eller 120 timmar eller 130 timmar, med rätt för skolråden att på lämpligaste sätt fördela dem under folkskolans lästid.

I många af utlåtandena uttalas den farhågan, att, derest den stadgade undervisningstiden förkortades, utan att samtidigt dermed det för slöjdundervisningens främjande anslagna statsbidrag gjordes med hänsyn till beloppet beroende af slöjdundervisningstidens längd, denna tid skulle äfven i sådana skolor, i hvilka slöjdundervisning utan svårighet kunde pågå under åtta månader af året eller eljest under folkskolans hela årliga lästid, komma att lida afsevärd afknappning. Till förebyggande af att på sådant sätt det med statsbidraget afsedda ändamålet skulle i väsentlig mån förfelas hafva åtskilliga utvägar föreslagits. Så borde inskränkning af undervisningstiden få ega rum endast i vissa slag af skolor, t. ex. fasta skolor med afdelningsläsning och flyttande skolor.

Enligt andra förslag borde undervisningstiden — såsom jag i annat

sammanhang redan antydt — få förkortas endast när vederbörande myndighet, Eders Kongl. Maj:t, Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande eller domkapitlet, efter folkskoleinspektörens hörande, pröfvat en sådan förkortning vara af behofvet påkallad.

Många af dem, som afgifvit utlåtanden uti ifrågavarande ärende, hafva ifrågasatt, att statsbidraget skulle sänkas i den mån, undervisningstiden förkortades, antingen på det sätt att uti folkskolor, der hinder mötte för åtta månaders undervisning i slöjd — flyttande folkskolor, och skolor, der folk- och småskoleafdelningarna undervisades på skilda tider — statsbidraget skulle utgå med visst fixt lägre belopp än eljest, t. ex. hälften, eller ock, i likhet med hvad beträffande fortsättningsskolor funnes föreskrifvet, så att statsbidraget skulle ställas i direkt förhållande till den särskilda minimitid, hvilken blifvit antingen i lagen faststäld eller, på sätt förut är sagdt, efter pröfning för visst fall bestämd.

Några af dem, som yttrat sig rörande nedsättning af den årliga undervisningstiden, hafva ansett, att denna i vissa skolor kunde sättas så lågt som till fyra månader. I ett af utlåtandena föreslås, att, enär den årliga undervisningstiden i skolor med åtta månaders undervisningstid om året, efter afräkning af helgdagarna, torde kunna beräknas till 128 timmar årligen, samt barnen för vinnande af det med skolslöjden afsedda resultat kunde anses behöfva en undervisningstid af minst två läsår med nu stadgade minsta undervisningstid för slöjd eller omkring 256 timmar, till följd hvaraf och då hvarje barn gemenligen under sin skolålder bevistade folkskolan under fyra år, minimitiden för hvarje barns undervisning i slöjd skulle kunna sättas till 64 timmar för hvarje läsår, skoldistrikt, som föranstaltade undervisning i slöjd under kortare tid än 128 timmar under läsåret, dock minst 64 timmar, borde vara berättigadt att erhålla för 64 timmars undervisning hälften och för hvarje 16 timmars ytterligare undervisning derutöfver en åttondedel af det statsunderstöd skoldistriktet enligt nu gällande bestämmelser för hel undervisningstid egde med hänsyn till lärjungeantalet tillgodonjuta.

I sammanhang med sålunda framstälda förslag om statsunderstödets minskning i proportion till undervisningstidens längd hafva vissa bland de hörda myndigheterna och tjenstemännen hemstält om höjning i visst fall af statsbidragets belopp, särskildt beträffande anslaget till främjande af den qvinliga slöjdundervisningen.

Några hafva föreslagit, att statsbidrag till främjande af goss-slöjd måtte utgå med 75 kronor, om undervisningen pågått åtta månader, med 65 kronor, derest undervisningstiden uppgått till sju månader, och med 55 kronor, om undervisning uti ifrågavarande ämne meddelats endast sex

månader. Beträffande den qvinliga slöjden skulle den, enligt samma förslag, understödjas med 40 kronor för åtta månaders undervisning samt med 35 kronor för sju månaders och med 30 kronor för sex månaders undervisning.

Enligt ett annat förslag deremot borde statsanslaget till goss-slöjd utgå med 80, 60 och 40 kronor och till flickslöjd med 40, 30 och 20 kronor, allt efter som undervisningen pågått åtta, sju eller sex månader.

Äfvenledes har det förslag framstälts, att statsbidragets storlek för slöjdskola med minst tio elever, då fråga vore om goss-slöjd, måtte vid minst 30 1/2 veckors — d. v. s. åtta månaders, minskade med fyra till fortsättningsskola använda veckor — undervisning utgå med 80 kronor, men vid sex månaders undervisning med 60 kronor, att sådant anslag till flickslöjd måtte för samma tider utgå med respektive 40 och 30 kronor, för hvarje skola med tio eller skolafdelning med tjugufem elever, allt under förutsättning, att hvarje barn åtnjöte undervisning hela den ifrågavarande tiden, men att deremot till skolor, der olika afdelningar på olika tider af året undervisades i slöjd, måtte i fråga om slöjd för gossar lemnas ett statsbidrag af 40 kronor och i fråga om slöjd för flickor ett statsbidrag af 20 kronor för hvarje slöjdafdelning af tio elever, som undervisades fyra månader af året, dock att icke mer än två sådana bidrag finge lemnas åt hvarje skola för goss-slöjd och ej heller mer än två åt hvarje skola för flickslöjd.

I samband härmed har äfven hemstälts, huruvida det icke borde stadgas, att, om de slöjdande barnens antal i en flyttande skola på de stationer, mellan hvilka skolan flyttade, uppginge till tio, statsbidrag skulle kunna erhållas.

Vidare har ifrågasatts, att statsanslaget till slöjdskolorna skulle af vederbörande skoldistrikt reqvireras först i december, då dels genom inspektioner, dels genom utdrag ur slöjdjournaler knnde styrkas, att antalet slöjdande barn varit i regel det lagstadgade icke blott under årets tre första månader utan under hela året.

Jemväl den önskan har uttalats, att bestämmelserna om statsbidrag till främjande af undervisning i slöjd för gossar måtte få tillämpas äfven på sådana mindre folkskolor, i hvilka undervisning i goss-slöjd meddelades.

Erforderligt anses äfven vara, att förbud utfärdades mot att förlägga slöjdundervisningen uteslutande till lördagen eller i allmänhet till en enda veckodag med fyra till sex timmar i följd, hvilket vore i strid med slöjdundervisningens sanna intresse jemväl ur den synpunkten, att många föräldrar ogerna läte sina barn besöka skolan endast för att deltaga i slöjdundervisningen.

Slutligen har hemstälts, huruvida icke, derest i ärendet föreslagna ändringar i större eller mindre mån komme till utförande, de många föreskrifter, hvilka för närvarande gälde i afseende på anslagen för slöjdundervisningen och som mer eller mindre skulle beröras af dessa ändringar, nemligen nådiga kungörelserna den 26 oktober 1883, den 1 juni 1894 och den 29 maj 1896 samt nådiga cirkulären af de båda sistnämnda dagarne, dervid lämpligen kunde och borde sammanföras till en enda allmän författning.

Samme motionär, som väckt den motion, hvarom nu varit fråga, hade till 1899 års riksdags ompröfvande framlagt en annan motion jemväl rörande slöjdundervisningen. I denna hade han hemstält, att Riksdagen ville besluta, att slöjdskolor för gossar och flickor måtte blifva likstälda med öfriga i Eders Kongl. Maj:ts cirkulär till Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande den 28 maj 1897 omnämnda skolor i fråga om utbekommande af lönetillskott af allmänna medel. Med anledning deraf har Riksdagen i skrifvelse den 13 maj 1899 hos Eders Kongl. Maj:t anhållit, att Eders Kongl. Maj:t måtte efter verkstäld utredning till Riksdagen inkomma med förslag till sådan förändring i gällande bestämmelser angående tillgodonjutande af statsunderstöd för slöjdundervisning, att dylikt understöd måtte kunna utbetalas jemväl för slöjdundervisning, som vid nyinrättad slöjdskola eller vid folkskola, der slöjdundervisning ej förut meddelats, tagit sin början å annan tid af kalenderåret än vid vårterminens början. Till redogörelse för innehållet i denna Riksdagens skrifvelse torde jag nu få öfvergå.

Till stöd för omförmälda framställning har Riksdagen åberopat de i motionen anförda skäl, hvilka äro i hufvudsak följande. Genom nådiga kungörelsen den 1 juni 1894 vore såsom vilkor för erhållande af statsbidrag stadgadt, att undervisningen i slöjdskola för i skoläldern varande gossar skulle fortgå »minst fyra timmar i veckan under hela den för folkskolan bestämda årliga lästiden.» Emellertid hade ofta inträffat, att en nyinrättad slöjdskola ej trädt i verksamhet förr än vid höstterminens början, och då för dylik skola ingifvits ansökan om statsbidrag för denna kortare tid af året, under hvilken slöjdundervisning vid skolan bedrifvits, hade sådan ansökan alltid blifvit afslagen under hänvisning till förut anförda stadgande. Annorlunda hade naturligen ej kunnat ske, och så länge ifrågavarande stadgande oförändradt qvarstode, kunde dylika ansökningar icke bifallas. Giltig anledning till ändring i detta afseende syntes obestridligen förefinnas. Den enklaste konseqvens tycktes nemligen fordra, att slöjdskolorna uti ifrågavarande hänseende likställdes med andra skolor,

så att äfven för slöjdskolorna finge gälla hvad i berörda fall vore stadgadt i nådiga cirkuläret den 28 maj 1897. I sådana skoldistrikt, der läsåret började med höstterminen — och deras antal blefve med hvarje år allt större — vore det ju det allra naturligaste, att en beslutad slöjdskola trädde i verksamhet vid höstterminens början. Många omständigheter kunde dessutom göra det omöjligt att få en beslutad slöjdskola i gång vid början af vårterminen.

Det i motionen afsedda stadgandet i det numera upphäfda cirkuläret den 28 maj 1897, hvilket stadgande återfinnes i det nu gällande nådiga cirkuläret den 27 maj 1898 till Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i samtliga län rörande förändrade bestämmelser angående lönetillskott af allmänna medel för lärare och lärarinnor vid folkskolor, innehåller, att för utbekommande af lönetillskott af allmänna medel för lärare och lärarinnor vid folkskolor och småskolor hinder ej bör möta vare sig deraf att en småskola eller mindre folkskola under årets lopp förändrats till folkskola, i hvilken händelse lönetillskott till det för hvarje fall bestämda belopp må utgå för de tider af året, då hvardera skolan varit i verksamhet, eller deraf att ny läraretjenst eller ny skola inrättats under så framskriden tid af året, att af sådan anledning undervisningen ej kunnat fortgå hela den stadgade tiden, i hvilken händelse lönetillskott må utgå för den tid undervisningen bedrifvits.

Öfver Riksdagens ifrågavarande framställning hafva genom nådig remiss den 19 maj 1899 utlåtanden infordrats från öfverståthållareembetet, Eders Kongl. Maj:ts samtlige befallningshafvande, domkapitlen, Stockholms stads konsistorium och öfverstyrelsen för Stockholms stads folkskolor äfvensom, genom domkapitlen, från rikets folkskoleinspektörer; och hafva samtlige, hvilka sålunda blifvit i ärendet hörda, tillstyrkt eller åtminstone icke motsatt sig bifall till Riksdagens hemställan.

Såsom skäl för vidtagande af den föreslagna förändringen har dervid hufvudsakligen åberopats, att det vore både följdrigtigt och rättvist att i fråga om skolslöjden uti ifrågavarande hänseende medgifva samma förmån, som vore stadgad beträffande statens bidrag till den öfriga folkskoleundervisningen, helst ett allmännare införande i folkskolorna af berörda vigtiga läroämne derigenom otvifvelaktigt skulle befordras. Härjemte har framhållits, att det i de allt talrikare fall, der läsåret toge sin början med höstterminen, vore både naturligare och ändamålsenligare att slöjdskola öppnades vid läsårets början, då schema uppgjordes att gälla för året i dess helhet, än vid kalenderårets början, som infölle midt i den undervisningstid, hvarunder de äldre barnen flitigast besökte skolan. På sådant

sätt blefve slöjdundervisningen mera metodiskt anordnad från början och mera fruktbringande i längden.

Beträffande de närmare vilkoren för åtnjutande af den förmån, hvarom nu är fråga, hafva olika åsigter uttalats.

I flere utlåtanden har den mening framstälts, att enär den årliga undervisningen i folkskolorna vore fördelad på två terminer och det syntes lämpligt, att ett nytt läroämne ej infördes å annan tid än från och med en termins början, då jemväl arbetsordning för terminsundervisningen plägade uppgöras, skäl icke vore för handen till annan ändring uti berörda syfte än att bidrag af allmänna medel till slöjdundervisning finge utgå, der denna undervisning toge sin början i sammanhang med höstterminen, en regel som lämpligen ock kunde tillämpas å en vid höstterminens begynnelse nyinrättad särskild slöjdskola. I synnerhet med hänsyn till folkskolor med afdelningsläsning likasom till de flyttande skolorna, borde det stadgas såsom vilkor för erhållande af statsbidrag, att nyanordnad slöjdundervisning skulle pågå minst höstterminen, enär det vore hvarken behöfligt eller nyttigt att bestämma en kortare tid. Men statsbidrag till undervisning i slöjd, meddelad i nyinrättad slöjdskola, borde dock, enligt ett förslag, få utgå för hösttermin endast för så vidt slöjdskolan vore ställd i samband med folkskola eller mindre folkskola, der läsåret toge sin början med nämnda termin.

I nära anslutning till dessa förslag har hemstälts, att statsbidrag till under året anordnad slöjdundervisning skulle få utgå endast i det fall, att undervisningen påginge under minst halfva den för distriktets slöjdskolor bestämda årliga arbetstiden, i hvilket fall statsbidraget borde nedsättas till hälften af det för år bestämda beloppet. Enligt en annan mening borde, då särskilda slöjdskolor, hvilka alltid komme att blifva ett fåtal, kunde utan men för annan läroanstalt begynna sitt arbete vid hvilken tid på året som helst, statsanslag till dessa skolor erhållas utan hänsyn till tiden för deras öppnande.

Beträffande statsbidragets belopp i detta fall har föreslagits, att det borde beräknas för månad, så att det för goss-slöjd skulle utgå med 10 kronor och för flickslöjd med 5 kronor för arbetsmånad, dock ej till högre belopp för år än 80 kronor för förra slaget af slöjd och 40 kronor för det senare. I åtskilliga utlåtanden förordas stadgande derom, att, om slöjdundervisning anordnades så sent under året, att den ej kunde pågå åtta månader, statsbidrag till främjande af denna undervisning likväl skulle kunna erhållas, dock ej för kortare årlig undervisningstid än två månader. En af dem, från hvilka utlåtanden infordrats, har hemstält om bifall till motionärens framställning, under förutsättning likväl, att beslutet om en

slöjdskolas inrättande under en kortare tid än sex månader af kalenderåret tillika innehölle bestämmelse om att samma slöjdskola måste pågå äfven under det närmast följande kalenderåret och efter samma plan, som vid beslutets fattande blifvit faststäld.

Hvad vidare angår sättet för beräknande af statsbidragets belopp hafva de flesta af dem, som blifvit i ärendet hörda, tillstyrkt, att bidraget skulle, i öfverensstämmelse med nådiga cirkuläret den 27 maj 1898 och enligt hvad i Riksdagens skrifvelse blifvit anfördt, utgå för den tid undervisningen bedrifvits. Dock har härvid gjorts framställning om, att undervisningstiden måtte beräknas i fulla kalendermånader och understödet bestämmas till deremot svarande belopp. I motsats häremot har i ett utlåtande yrkats, att, i fall slöjdskola inrättats under så framskriden tid af året, att undervisningen af sådan anledning ej kunnat fortgå hela den stadgade tiden, statsbidrag borde utgå för det antal timmar undervisningen bedrifvits.

Uppmärksamheten har i några utlåtanden fästs derpå, att särskild bestämmelse vore af nöden derom, att, derest i förut befintlig slöjdskola eller i folkskola, der undervisning i slöjd meddelades, ny, till statsbidrag eljest berättigad slöjdafdelning inrättades å annan tid än vid vårterminens början, understöd äfven i sådant fall finge utgå.

Slutligen har den åsigt uttalats, att statsbidrag borde kunna erhållas icke blott under den i Riksdagens skrifvelse afsedda förutsättning, utan äfven, på sätt uti nådiga cirkuläret den 27 maj 1898 omförmäles, i andra fall, der sådana oförutsedda och oförvållade hinder för undervisningens fortgång inträffat, att de icke kunnat af skoldistriktet undanrödjas, till exempel om lärarebefattning blefve ledig och icke kunde under återstoden af läsåret på lämpligt sätt besättas eller uppehållas, eller om undervisningen måst på grund af farsot under någon tid inställas.

De många skiftande förslag, som i de inkomna underdåniga utlåtandena framstälts, syntes kräfva en ytterligare af sakkunnige från olika delar af landet verkstäld utredning. Eders Kongl. Maj:t täcktes derför bemyndiga mig att för utredning af ifrågavarande jemte vissa andra till folkundervisningen hörande frågor sammankalla fem sakkunnige. Dessa sammanträdde den 1 sistlidne november och den 23 i samma månad öfverlemnade de till ecklesiastikdepartementet utlåtande angående vilkoren för erhållande af statsbidrag för slöjdundervisningen vid folkskolorna. Uti utlåtandet hafva de framstält följande förslag till föreskrifter rörande anslag för beredande af undervisning i slöjd åt i skoldistriktet varande gossar och flickor.

1. Skoldistrikt, som genom intyg af vederbörande folkskoleinspektör

visar sig hafva på ändamålsenligt sätt i folkskola eller särskild slöjdskola anordnat undervisning i slöjd för i skolåldern varande gossar, bestående i träslöjd och, der omständigheterna sådant medgifva, i metallslöjd, eller i folkskola, mindre folkskola eller särskild slöjdskola undervisning i slöjd för i skolåldern varande flickor, bestående i stickning, linnesömnad, stoppning och lappning samt, der omständigheterna sådant medgifva, i klädsömnad, spånad, väfnad och flätningsarbeten, utan att undervisningen i folkskolans öfriga läroämnen derigenom eftersättes, må af statsmedel för hvarje skola, hvari minst tio gossar eller tio flickor varit för slöjdundervisningen vid hvarje lästermins början inskrifna och, så länge de tillhört skolan, i allmänhet uti densamma deltagit, eller, om i en dylik skola antalet af dem, som deltagit i slöjdundervisningen, varit så stort, att de för denna undervisning varit delade i två eller flere afdelningar, för hvarje sådan afdelning, hvari minst femton slöjdande gossar eller minst tjugufem slöjdande flickor varit för slöjdundervisningen vid hvarje lästermins början inskrifna och, så länge de tillhört skolan, i allmänhet uti densamma deltagit, erhålla ett årligt understöd af 80 kronor för dylik skola eller dylik afdelning med slöjdande gossar och af 40 kronor för dylik skola eller dylik afdelning med slöjdande flickor, derest undervisningen uti ifrågavarande ämne antingen

a) pågått minst fyra timmar i veckan under åtta undervisningsmånader, hvarje kalendermånad beräknad till trettio dagar, eller

b) under högst två månader af den mörkare årstiden pågått endast två timmar i veckan men under lika lång tid af den ljusare delen af året fortgått sex timmar i veckan, fördelade på minst två dagar, och under återstående undervisningsmånader fyra timmar i veckan, eller

c) under högst två månader af den mörkare årstiden varit instäld, men under dubbelt så lång tid af den ljusare delen af året fortgått sex timmar i veckan, fördelade på minst två dagar, och under återstående undervisningsmånader fyra timmar i veckan;

börande tiden för undervisning i slöjd falla inom den folkskolas eller mindre folkskolas undervisningstid, som de slöjdande barnen tillhöra, eller ock dels inom nämnda skolas, dels inom småskolans undervisningstid.

2. Om vid folkskola eller mindre folkskola undervisningen i slöjd under högst två månader af den mörkare årstiden pågått endast två timmar i veckan och under återstående sex undervisningsmånader fyra timmar i veckan, må efter uppfyllande af öfriga i mom. 1 angifna vilkor sju åttondedelar af förenämnda understöd uppbäras.

3. Om vid sådan skola, som i nästföregående mom. omförmäles, undervisningen i slöjd under högst två månader af den mörkare årstiden

varit instäld, men under återstående sex undervisningsmånader pågått fyra timmar i veckan, må under enahanda vilkor tre fjerdedelar af det understöd uppbäras, som kan erhållas för åtta månaders undervisning.

4. Om slöjdundervisning anordnats blott å en station för flyttande skola eller blott för en afdelning af en eller flere årsklasser af skola, der olika årsklasser undervisas på skilda tider af året, må för halfva antalet af de i mom. 1—3 upptagna undervisningsmånader understöd af statsmedel uppbäras med hälften af de belopp, som kunna erhållas enligt i samma mom. angifna bestämmelser och vilkor.

5. Förenämnda understöd skola utgå från förslagsanslagen till bidrag för aflönande af lärare i slöjd vid folkskolorna och för beredande af undervisning i slöjd åt i skolåldern varande flickor. Ansökningar om dylikt understöd, affattade enligt faststäldt formulär och försedda med deri angifna uppgifter, skola, särskildt för gossar och särskildt för flickor, till folkskoleinspektören insändas i två exemplar, hvaraf det ena, försedt med hans intyg, bör af skolrådet (skolstyrelsen) ingifvas eller med allmänna posten insändas till Kongl. Maj:ts befallningshafvande efter början af december månad det år, för hvilket understödet sökes, eller senast före utgången af januari månad följande år, börande hinder för utbekommande af understöd icke möta vare sig a) deraf, att undervisningen i följd af farsot måst för någon tid inställas, eller b) deraf, att slöjdundervisning vid folkskola, mindre folkskola, särskild slöjdskola eller för slöjdafdelning vid dylika skolor anordnats under en så framskriden del af året, att af sådan anledning undervisningen ej kunnat fortgå hela den för statsbidrags erhållande bestämda tiden, i hvilket fall understödet må utgå för det antal hela månader, undervisningen bedrifvits, dock ej för kortare tid än från höstterminens början, eller c) deraf, att två eller flere slöjdafdelningar under året förenats till ett mindre antal, i hvilket fall understödet för det öfverskjutande antalet afdelningar må utgå för det antal hela månader, dessa undervisats särskildt, eller d) deraf, att antalet slöjdande barn vid en folkskola eller mindre folkskola vid höstterminens början nedgått under tio, i hvilket fall understöd må utgå för det antal hela månader, slöjdundervisningen i enlighet med i mom. 1—3 angifna bestämmelser fortgått under vårterminen, eller e) deraf, att vid flyttande skola de i mom. 1 omnämnda antalen af slöjdande gossar eller flickor äro fördelade på de olika stationerna.

De sakkunnige hafva sålunda föreslagit, att för erhållande af helt statsbidrag till främjande af undervisning i slöjd skulle fordras, att undervisningen påginge fyra timmar i veckan under åtta undervisningsmånader. I regel borde derjemte slöjdundervisningen bedrifvas under samma tid af

året som den öfriga undervisningen i den skola, de slöjdande tillhörde. Men då mångenstädes anordnande af undervisning i qvinlig slöjd försvårats derigenom att lärarinnan i småskolan, om hon derjemte användts som slöjdlärarinna i folkskolan, nödgats, derest folkskolans och småskolans lästerminer icke sammanfallit, uppehålla sig i skoldistriktet endast för fyra timmars undervisning i veckan, kunde ifrågavarande slöjdundervisning så anordnas, att tiden för densamma fölle dels inom den folkskolas eller den mindre folkskolas undervisningstid, som de slöjdande barnen tillhörde, och dels inom småskolans undervisningstid.

Då emellertid alla de svårigheter vid undervisningens anordnande, som af motionären blifvit framhållna, ej kunde afhjelpas genom ofvannämnda åtgärd, hafva de sakkunnige vidare rörande fördelning af den till slöjdundervisning anslagna tiden framstält olika förslag för att derigenom i möjligaste mån tillgodose olika behof och önskningar. Dervid hafva de utgått från åsigten, att minskning i tiden icke finge ske utan godtgörelse antingen på det sätt, att förlorad tid toges igen genom ökning i veckotimmarnes antal under annan tid, eller på det sätt, att minskad tid motsvarades af minskadt statsunderstöd. Skulle det nemligen, som motionären föreslagit, tillåtas, att tiden för slöjdundervisningen minskades till sex månader med fyra timmar i veckan utan att statsbidraget nedsattes, skulle följden blifva, att sex månaders undervisning i slöjd blefve regel åtminstone i landsbygdens skolor.

Beträffande den närmare motiveringen till de af de sakkunnige framstälda förslag i nu berörda afseenden torde jag, i den mån ytterligare redogörelse derför icke nu kommer att af mig lemnas, få hänvisa till de sakkunniges omförmälda utlåtande, som blifvit till trycket befordradt.

Enligt mitt förmenande böra nu gällande bestämmelser rörande tiden för slöjdundervisningen i folkskolan fortfarande, så vidt möjligt är, till sina hufvudgrunder qvarstå oförändrade. Det är nemligen af vigt, att läsning och slöjd på lämpligt sätt omvexla med hvarandra; och någon förkortning i den nu till ifrågavarande undervisning anslagna tiden synes icke böra ske, derest undervisningen skall medföra fullt gagn. Denna min åsigt vinner stöd af erfarenheten och fackmäns utsagor; och jag vill, till ytterligare bekräftande af densamma, fästa uppmärksamheten derpå, att en komité, som i Finland haft uppdrag att utarbeta program till läro- och läseböcker för Finlands folkskolor, i sitt under år 1899 afgifna betänkande föreslagit, att undervisning i handarbete skall under skolans hela arbetstid meddelas fyra timmar i veckan.

Jag kan derför icke instämma i motionärens förslag, hvilket, om det

antoges, sannolikt skulle hafva till följd, att undervisning i slöjd komme att meddelas endast under sex månader af året i många skolor, der den utan större svårigheter skulle kunna bedrifvas under hela läsåret.

Då emellertid åtskilliga skolor i vårt land arbeta under lokala förhållanden, som göra det mycket svårt, om ej omöjligt, att i dem anordna slöjdundervisning med iakttagande af de vilkor, som nu äro föreskrifna för erhållande af statsbidrag till främjande af denna undervisning, torde det vara skäl att, med hänsyn till dessa skolor, medgifva några förändringar i eljest gällande bestämmelser uti ifrågavarande hänseende. Dessa förändringar böra då gå ut på antingen en annan fördelning af de till slöjdundervisningen anslagna timmarne eller en inskränkning uti den för ändamålet föreskrifna tiden.

Men för att förebygga missbruk af medgifvandet, att bidrag af allmänna medel till beredande af undervisning i slöjd för i skoláldern varande gossar och flickor må utgå, äfven om slöjdundervisning ej pågår hela den bestämda årliga lästiden, torde vara af nöden att för sådant fall stadga, att statsunderstödets belopp skall bestämmas i proportion till undervisningstidens längd.

Äfven i vissa andra fall torde undantag från den allmänna regeln böra medgifvas. I afseende härå vill jag erinra om stadgandet i nådiga kungörelsen angående anslag för lärares aflöning vid fortsättningsskolor den 11 september 1897, att skoldistrikt, som inrättar fortsättningsskola, eger att till den fortsatta undervisningen använda högst fyra veckor af folkskolans ordinarie undervisningstid. Det synes mig billigt, att, om slöjdundervisning anordnas vid en folkskola, hvars arbetstid blifvit förkortad derigenom, att en del af densamma upptages af fortsättningsskolan, skoldistriktet får rätt antingen att låta slöjdundervisningen i folkskolan fortgå äfven inom fortsättningsskolans arbetstid eller att uppbära för sju månaders slöjdundervisning sju åttondedelar af det statsbidrag till dylik undervisning, som är bestämdt för en undervisningstid af åtta månader. Likaså torde det, enär småskolelärarinnor i många skoldistrikt användas äfven som slöjdlärarinnor i folkskolor, vara skäl medgifva att, der så finnes nödigt, undervisningen i slöjd i folkskolan må, med rätt att derför åtnjuta statsbidrag, pågå äfven inom småskolans undervisningstid. En begränsning i den tid, slöjdundervisning sålunda må ega rum under fortsättningsskolas eller småskolas arbetstid, är dock nödig, på det att läsning och sysselsättning med slöjd må under största delen af läsåret omvexla med hvarandra; och såsom lämplig gräns härför anser jag kunna stadgas en maximitid af två månader.

I likhet med de sakkunnige anser jag vidare, att det för rätt till

statsbidrag nu bestämda minimiantalet slöjdande bör finnas vid hvarje lästermins början samt sedan under lästerminens lopp; dock torde dervid den modifikation böra göras, att statsbidragets utbekommande icke må förhindras deraf att enskilda barn varit frånvarande vissa dagar eller deraf att enskilda barn under terminens lopp genom flyttning eller dödsfall afgått från skolan. Om deremot vid vårterminens slut så många barn afgått från skolan, att minimiantalet ej uppnås, må bidrag icke utgå, derest ej vid höstterminens början detta antal ånyo blifvit fyldt.

Jemväl synes det mig billigt, att, om slöjdundervisning lämpligen kan anordnas endast på en af de stationer, mellan hvilka flyttande skola flyttar, eller endast i en afdelning af sådan fast skola med afdelningsläsning, i hvilken afdelningarna undervisas på skilda tider, statsbidrag får utgå till understödjande af denna undervisning på föreskrifna vilkor, dock under förutsättning att undervisningen pågår under minst fyra månader.

De uttalanden jag nu gjort hänföra sig till Riksdagens först omförmälda skrifvelse. Hvad åter angår Riksdagens anhållan om utredning och förslag rörande sådan förändring i gällande bestämmelser angående tillgodonjutande af statsunderstöd för slöjdundervisning, att sådant understöd måtte kunna utbetalas jemväl för slöjdundervisning, som tagit sin början å annan tid af kalenderåret än vid vårterminens början, hafva de sakkunnige, såsom nämndt, föreslagit, att hinder för utbekommande af dylikt statsbidrag icke måtte möta deraf, att slöjdundervisning vid en folkskola, mindre folkskola eller särskild slöjdskola eller för slöjdafdelning vid sådana skolor anordnas under en så framskriden tid af året, att undervisningen ej kunnat fortgå hela den lagstadgade tiden, utan att ifrågavarande bidrag måtte få utgå för den tid, undervisningen bedrifvits, dock blott för hela månader och ej för kortare tid än från höstterminens början.

Mot detta förslag har jag intet annat att erinra än att en i sak oväsentlig omredigering af det föreslagna stadgandet synes för tydlighetens skull böra ega rum.

Lika med åtskilliga af dem, som i ärendet hörts, finner jag lämpligt, att då nu betydande ändringar i nådiga kungörelserna angående anslag för beredande af undervisning i slöjd åt i skolåldern varande gossar den 1 juni 1894 och angående anslag för beredande af undervisning i slöjd åt i skolåldern varande flickor den 29 maj 1896 skola ega rum, dessa författningar undergå förändring äfven i andra delar än Riksdagen angifvit samt derpå sammanslås till en gemensam författning. I afseende härå får jag i underdånighet anföra följande.

I nådiga kungörelsen den 1 juni 1894 är ej angifvet, kvilka arter af slöjd böra förekomma vid undervisningen i slöjd för gossar. Så har deremot

skett i nådiga kungörelsen den 29 maj 1896 angående anslag för beredande af undervisning i slöjd för flickor. För likformighetens skull synes det mig lämpligt, att slöjdarterna angifvas, äfven då fråga är om undervisning i slöjd för gossar. Beträffande åter frågan, hvilka slöjdarter böra förekomma vid gossarnes undervisning, har jag intet att invända mot de sakkunniges förslag, helst detta öfverensstämmer med hvad som i detta hänseende angifves såväl i nådiga kungörelsen den 11 september 1877 angående anslag för beredande af undervisning i slöjd åt i skolåldern varande barn som i normalplanen för landets folk- och småskolor.

Välbetänkt synes det vidare vara att, såsom de sakkunnige föreslagit, ej stadga undervisning i klädsömnad som nödvändigt vilkor för erhållande af statsbidrag till undervisningen i slöjd för flickor.

År 1871 beslöt Riksdagen att å riksstatens åttonde hufvudtitel uppföra 1,100,000 kronor såsom förslagsanslag under benämning »lönetillskott åt lärare vid folkskolor och småskolor». De anslag, som sammanfattades under denna titel, skulle under vissa vilkor användas till aflönande af lärare eller lärarinnor vid folk- och småskolor. Derjemte öfverlät Riksdagen åt Kongl. Maj:t att, när omständigheterna dertill föranledde, i särskilda fall medgifva någon afvikelse från de föreskrifna vilkoren. Det har visat sig, att detta beslut var synnerligen välbetänkt. Många lättnader hafva derigenom åstadkommits beträffande skoldistrikt, för hvilka lokala förhållanden beredt svårigheter vid fullgörande af här ifrågavarande vilkor. Med föranledande häraf anser jag, att det vore lika välbetänkt att i fråga om statsbidrag till främjande af slöjdundervisningen öfverlåta åt Eders Kongl. Maj:t att, när omständigheterna sådant föranleda, i särskilda fall medgifva någon afvikelse från de vilkor, som kunna blifva bestämda för erhållande af statsbidrag för det ändamål, hvarom här är fråga.

Hvad vidare angår det belopp, med hvilket statsbidrag skäligen bör utgå, hafva de sakkunnige föreslagit en höjning af statsbidraget för undervisning i slöjd för gossar till 80 kronor om året och för undervisning i slöjd för flickor till 40 kronor om året för hvarje skola eller slöjdafdelning med normalundervisningstid af åtta månader om året.

Såsom skäl härför hafva de sakkunnige beträffande understödet till slöjdundervisningen för gossar i främsta rummet påvisat lämpligheten att, om föreslagen delning af statsbidraget i förhållande till undervisningstiden godkändes, kunna röra sig med jemna tiotal vid division emd undervisningsmånadernas antal (8). Ökningen i det för hvarje skola eller slöjdafdelning utgående statsbidraget torde ej medföra någon ökning i statens totalutgifter för nämnda ändamål, enär åtskilliga skolor, som nu erhölle

fullt statsbidrag, enligt de sakkunniges förslag skulle få det åtnjutna statsbidraget nedsatt till 70, 60 och 40 kronor.

Angående åter understödet till undervisningen i slöjd för flickor hafva de sakkunnige anfört bland annat, att det hittills utgående beloppet vore allt för lågt i förhållande till den tid, möda och ansträngning, som undervisningsarbetet kräfde, i jemförelse med det belopp, som uppbures till understödjande af undervisningen i slöjd för gossar. Äfven om slöjdlärarinnans arfvode i de flesta fall ökades utöfver statsunderstödet medelst bidrag, som utginge från skoldistriktet och länets landsting eller hushållningssällskap, vore det önskligt, att statens bidrag till hennes aflöning höjdes, enär den tid, som åtginge till utbildning af småskolelärarinnor och slöjdlärarinnor medförde så pass stora kostnader, att man icke utan någon förökning af lönen kunde påräkna att erhålla lämpliga och väl utbildade slöjdlärarinnor. Denna höjning af statsbidraget till undervisning i slöjd för flickor från 30 till 40 kronor för hvarje skola eller slöjdafdelning skulle emellertid utan tvifvel medföra en motsvarande höjning af statens totalutgifter för ändamålet, d. v. s. från 90,000 kronor till 120,000 kronor om året. Derutöfver torde icke dessa utgifter, åtminstone under den närmaste tiden, komma att stiga ty, äfven om understödets ökande och de föreslagna lättnaderna i undervisningens anordnande med afseende på tiden derför framkallade inrättande af slöjdundervisning i flere skolor, der sådan nu icke vore anordnad, så kunde man antaga, att den derigenom åstadkomna ökningen i statens utgifter skulle motvägas af den minskning, som uppstode derigenom, att understödet komme att utgå med lägre belopp till ett icke ringa antal skolor.

De skäl, hvilka de sakkunnige sålunda anfört för sitt förslag om höjning af ifrågavarande statsbidrag, synas mig vara fullt rigtiga; och jag anser mig derför böra instämma uti nämnda förslag. Enligt mitt förmenande bör således statsbidraget till hvarje skola eller slöjdafdelning, i hvilken meddelas undervisning i slöjd för gossar, höjas från 75 kronor till 80 kronor och statsbidraget till hvarje skola eller slöjdafdelning, der det meddelas undervisning i slöjd för flickor, höjas från 30 kronor till 40 kronor.

Ehuru, såsom de sakkunnige anmärkt, den föreslagna höjningen af statsbidraget till slöjdundervisning för gossar icke i och för sig torde medföra ökad utgift för statskassan, kräfves dock en ökning af det för ändamålet nu bestämda förslagsanslag.

I riksstaten för år 1900 är detta anslag, liksom under flere föregående år, under åttonde hufvudtiteln uppfördt såsom »bidrag till aflönande af lärare i slöjd vid folkskolorna» med 110,000 kronor. Enligt till eckle-

siastikdepartementet inkomna uppgifter utbetalades å anslaget för år 1898 ej mindre än 236,590 kronor 57 öre. Då anslaget måst så betydligt öfverskridas, synes mig lämpligt, att detsamma i 1901 års riksstat höjes med belopp af, i rundt tal, 130,000 kronor och sålunda uppföres med ett belopp af 240,000 kronor.

Anslaget för anordnande af qvinlig slöjd i folkskola m. m. är i riksstaten år 1900 uppfördt med 90,000 kronor. För år 1898 utbetalades å detta anslag 88,365 kronor. Då sålunda nämnda förslagsanslag ännu icke öfverskridits och då man icke kan förutse, hvilket inflytande förslagen att höja statsbidraget för understödjande af qvinlig slöjd och att samtidigt dermed bereda lättnader i vilkoren för statsbidragets erhållande komma att hafva på de samfälda kostnaderna för ifrågavarande ändamål, torde anslaget för anordnande af qvinlig slöjd i folkskola m. m. böra i riksstaten för år 1901 uppföras med samma belopp som i föregående års riksstat.

Jag anser sålunda, att i fråga om rätt att komma i åtnjutande af statsbidrag i förevarande afseende följande bestämmelser böra blifva gällande:

1) att skoldistrikt, som i folkskola eller särskild slöjdskola för gossar anordnat undervisning i slöjd, bestående i träslöjd och, der omständigheterna så medgifva, metallslöjd, må för hvarje sådan skola, i hvilken under ett kalenderår minst tio gossar varit för deltagande i slöjdundervisningen vid hvarje lästermins början inskrifna och, så länge de tillhört skolan, i allmänhet uti denna undervisning deltagit, af statsmedel erhålla ett understöd för samma år å 80 kronor, derest ej mindre, enligt intyg af vederbörande folkskoleinspektör, slöjdundervisningen varit på ändamålsenligt sätt anordnad, utan att undervisningen i folkskolans öfriga läroämnen derigenom eftersatts, än äfven samma undervisning under året pågått minst fyra timmar i veckan under åtta månader eller två timmar i veckan under två månader, fyra timmar i veckan under fyra månader och sex timmar i veckan, fördelade på minst två dagar, under två månader eller ock fyra timmar i veckan under två månader och sex timmar i veckan, fördelade på minst två dagar, under fyra månader, hvarje månad i alla dessa fall beräknad till trettio dagar, samt tiden för slöjdundervisningen sammanfallit med arbetstiden i den skola, till hvilken de slöjdande gossarne hört, eller ock till en del med denna skolas och till återstående delen, dock ej mera än en fjerdedel, med småskolas eller fortsättningsskolas inom distriktet arbetstid;

2) att skoldistrikt, om i dylik folkskola eller särskild slöjdskola antalet

af de i slöjdundervisningen deltagande varit så stort, att de för denna undervisning fördelats på två eller flere afdelningar, likaledes må på ofvan angifna vilkor för hvarje sådan slöjdafdelning, i hvilken antalet slöjdande uppgått till minst femton, erhålla ett årligt understöd af statsmedel å 80 kronor;

3) att skoldistrikt, som i folkskola, mindre folkskola eller särskild slöjdskola för flickor anordnat undervisning i slöjd, bestående i stickning, linnesömnad, stoppning och lappning samt, der omständigheterna så medgifva, klädsömnad, spånad, väfning och flätningsarbeten, må under enahanda vilkor som i mom. 1) och 2) äro angifna, för hvarje skola, i hvilken minst tio, eller hvarje slöjdafdelning, i hvilken minst tjugufem flickor deltagit uti ifrågavarande undervisning, erhålla af statsmedel ett årligt understöd å 40 kronor;

4) att, om i folkskola, mindre folkskola eller särskild slöjdskola undervisning i slöjd väl icke pågått under åtta månader af kalenderåret, men meddelats åtminstone två timmar i veckan under två månader och fyra timmar i veckan under sex månader eller fyra timmar i veckan under sju månader eller ock fyra timmar i veckan under sex månader, skoldistriktet må, derest öfriga i mom. 1)—3) omförmälda vilkor blifvit uppfylda, för hvarje skola eller slöjdafdelning bekomma i de två första af här angifna fall sju åttondedelar och i sista fallet tre fjerdedelar utaf det understöd af statsmedel, som enligt nyssnämnda mom. kunnat för åtta månaders undervisning erhållas;

5) att, om slöjdundervisning anordnats å allenast en af de stationer, mellan hvilka flyttande skola flyttar, eller i endast en afdelning af sådan fast skola, hvilkens särskilda afdelningar undervisas olika tider af året, skoldistriktet må erhålla en åttondedel af de i mom. 1)—3) omförmälda statsunderstöd för hvarje hel månad, beräknad till trettio dagar, undervisning uti ifrågavarande ämne meddelats, dock under förutsättning ej mindre att de i mom. 1)—3) föreskrifna vilkor angående slöjdundervisningens ändamålsenliga anordnande utan eftersättande af undervisning i öfriga ämnen samt om antalet i denna undervisning deltagande och om samma undervisnings förhållande till skolans eller annan skolas arbetstid blifvit uppfylda, än äfven att slöjdundervisningen under det år, för hvilket understöd ifrågasättes, pågått minst tre månader och att slöjdtimmarne under året, fördelade enligt de i mom. 1) omnämnda grunder, uppgått till ett sammanlagdt antal af minst fyra timmar för hvarje vecka undervisningen meddelats; samt

6) att, om slöjdundervisning i folkskola, mindre folkskola eller sär-

skild slöjdskola eller i slöjdafdelning af dylik skola begynt under en så framskriden del af ett kalenderår, att af den anledning undervisning ej kunnat under samma år ega rum så lång tid, som för statsbidrags bekommande här ofvan föreskrifvits, skoldistriktet dock må, derest stadgade vilkor i öfrigt uppfylts, erhålla sådant understöd för det antal hela, på angifvet sätt beräknade, månader, undervisningen bedrifvits, dock endast i det fall att densamma pågått åtminstone från höstterminens under året början.

På grund af hvad jag nu anfört, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att

dels, för sin del, godkänna de af mig nyss angifna grunder för utdelande af statsbidrag till främjande af undervisningen i slöjd, med rätt för Eders Kongl. Maj:t att, när i särskilda fall omständigheterna dertill föranleda, meddela understöd af statsmedel för ifrågavarande ändamål utan hinder deraf att någon afvikelse från nämnda grunder egt rum,

dels ock höja det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslag med titel »bidrag till aflönande af lärare i slöjd vid folkskolorna», nu uppgående till 110,000 kronor, med 130,000 kronor, eller till 240,000 kronor.

Derest nämnda förslag varder af Eders Kongl. Maj:t godkändt och vinner Riksdagens bifall, torde Eders Kongl. Maj:t framdeles komma att utfärda närmare föreskrifter i fråga om den administrativa anordningen och sättet för utbetalningen af statsbidrag i förevarande afseende.

[19.]

Statsbidrag till vikarie för extra ordinarie lärare vid folkskolor m. fl.

Hos Eders Kongl. Maj:t har Riksdagen i skrifvelse den 13 maj 1899 under hänvisning till innehållet af en inom Riksdagen väckt motion i underdånighet anhållit, att Eders Kongl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, om och på hvilka vilkor statsbidrag må kunna lemnas till aflönande af vikarier för sådana lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor samt biträdande och extra ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskolor, som af sjukdom urståndsättas att sin tjenst fullgöra, samt att Eders Kongl. Maj:t måtte för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill utredningen kan föranleda.

Uti berörda motion har anförts bland annat följande. Småskolans lärarepersonal intoge ännu i flere afseenden en undantagsställning gent emot öfriga lärare och lärarinnor. Väl hade i följd af beslut af 1897 års riksdag lönen i någon mån blifvit höjd, så att hvarje vederbörligen examinerad lärare eller lärarinna tillförsäkrats en minimilön af 300 kronor jemte ett ålderstillägg på 50 kronor efter tio tjenstår; men det återstode dock åtskilliga önskemål. Ett af de mest trängande och i ögonen fallande

vore beredandet af rättighet för nämnda lärarepersonal att vid sjukdomsfall få behålla en del af lönen. Med hänsyn till småskolans växande betydelse såsom den grundläggande bildningsanstalten för nationens barn, ansåge motionärerna tidpunkten nu vara inne att lösa denna fråga. Statens tjenstemän afstode i allmänhet vid sjukdomsfall blott en del af lönen, och särskildt hade numera nästan alla lärarekategorier, utom de vid småskolan tjenstgörande, tillförsäkrats en dylik förmån. Enligt gällande läroverksstadga af den 1 november 1878 finge ordinarie lärare, som i följd af sjukdom åtnjöte tjenstledighet, under tiden uppbära tre fjerdedelar af den till befattningen hörande lönen, men skulle afstå den återstående fjerdedelen till vikaries aflöning. Liknande bestämmelser gälde för ordinarie seminarielärare med flere. Under det senaste årtiondet hade Riksdagen utsträckt förmånen att vid sjukdomsfall få behålla en del af lönen till flere andra kategorier af lärare, så väl ordinarie som extra. År 1894 hade dylik förmån medgifvits för extra ordinarie lärare vid läroverken samt ordinarie lärare vid folkskolorna, år 1895 för teckningslärarne vid de allmänna läroverken (förhöjning i förutvarande förmån) och år 1897 för öfningslärare vid folkskolelärareseminarium samt lärare vid med dylikt seminarium förenad öfningsskola. Men de lägst aflönade lärarne och lärarinnorna, d. v. s. de vid småskolor och mindre folkskolor anstälda, äfvensom de med dem i löneförmåner likstälda biträdande lärarne och lärarinnorna vid folkskolorna, måste vid sjukdomsfall sjelfva aflöna sin vikarie, derest ej, såsom stundom hände, vederbörande skoldistrikt trädde emellan. Då lönen blott utgjorde 300 kronor, vore ej gerna möjligt erhålla vikarie för lägre belopp, hvadan i regeln vid sjukdomsfall småskolelärarinnan stode utan existensmedel och sålunda befunne sig i en dubbelt sorglig belägenhet.

Helt visst skulle, säga motionärerna vidare, mot förslaget att göra småskolelärarinnorna i föreliggande afseende likstälda med öfriga lärarekategorier invändas, att nämnda lärarinnor icke innehafva ordinarie anställning, utan kunna af skolrådet entledigas äfven om tjenstefel ej föreligger. Invändningen saknade dock numera all principiel betydelse, sedan extra lärarne vid läroverken medgifvits rätt att vid sjukdomsfall få behålla halfva lönen; och i praktiken stälde det sig så, att, äfven om mot all förmodan ett skolråd skulle på grund af sjukdom entlediga en småskolelärarinna och derigenom söka beröfva henne den ifrågasatta förmånen, hon likväl under alla omständigheter skulle få behålla en del af lönen, åtminstone under fyra månader, eftersom detta vore den kortaste uppsägningstiden. Härtill komme, att, enligt nya folkskolestadgan, det berodde på skoldistrikten sjelfva att gifva småskolelärarinnorna en fastare anställning. I följd häraf hade redan flere kyrkostämmor i sina skolreglementen

inryckt, att småskolelärarinnor med ett visst antal tjenstår ej kunde entledigas i annan ordning, än som gälde för ordinarie folkskolelärare. Då vid folkskola anstäld ordinarie lärare eller lärarinna redan egde den förmån, hvarom nu vore fråga, skulle det nu gälla att ytterligare utsträcka förmånen till öfriga vid folk- och småskolorna anstälda lärare och lärarinnor i läsämnen — dock naturligtvis icke till vikarier. I korthet sagdt skulle förmånen tillgodokomma de lärare och lärarinnor, för hvilka skoldistrikt vore skyldigt att erlägga årsafgift till småskolelärarnes ålderdomsunderstödsanstalt, d. v. s. sådana lärare och lärarinnor vid småskolor och mindre folkskolor samt biträdande och extra ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskolor, för hvilkas aflönande tillskott af allmänna medel åtnjötes.

Det statsanslag, som skulle kräfvas för nu omhandlade ändamål, har af motionärerna, under förutsättning att statens bidrag bestämdes till hälften af det, som utginge för vikarie åt sjuk folkskolelärare, eller alltså 200 kronor för helt år, beräknats icke komma att öfverstiga 25,000 kronor.

Genom nådig remiss den 19 maj 1899 anbefaldes öfverståthållareembetet, Eders Kongl. Maj:ts samtlige befallningshafvande, domkapitlen, Stockholms stads konsistorium och öfverstyrelsen för Stockholms stads folkskolor att i ärendet sig yttra, domkapitlen efter vederbörande folkskoleinspektörers hörande.

Af de inkomna yttrandena inhemtas, att icke någon af dem, som hörts i ärendet, motsatt sig vidtagandet af åtgärder i det uti motionen gifna syfte, hvaremot många på det lifligaste förordat, att lagstiftning i af motionärerna afsedd rigtning måtte åvägabringas.

Såsom skäl härför har anförts hufvudsakligen följande. Då de lärare — lärare begagnas här och i det följande som gemensam benämning för lärare och lärarinna — hvarom här vore fråga i allmänhet, och särskildt om de icke aflagt sådan examen, som berättigade till en årlig lön af minst 300 kronor samt till löneförhöjning efter tio års oförvitlig tjenstgöring, icke åtnjöte högre aflöning än att de kunde nätt och jemt — stundom måhända endast med tillhjelp af kostnadsfritt uppehåll under ferierna i föräldrahemmet eller af frivilliga gåfvor från skolbarnens föräldrar — ernå en torftig bergning, och deras ekonomiska ställning sålunda redan under helsans dagar vore dålig, så blefve densamma vid inträffad sjukdom ytterligt försvårad derigenom, att de då nödgades med sin ringa lön ej blott bestrida kostnaderna för uppehälle och läkarevård, utan äfven aflöna sin vikarie, derest icke vederbörande skoldistrikt, ehuru dertill icke lagligen förpligtadt, af omtänksamhet för både skolbarnen och läraren åtoge sig att härvid träda hjelpande emellan. Att staten lemnade bidrag

till aflönande af de under ifrågavarande lärares sjukdom för dem förordnade vikarier måste alltså anses redan i och för sig behjertansvärdt, men vore äfven med hänsyn till rättvisa och billighet påkalladt. Då nemligen för samtlige lärare vid folkskolorna i riket, oberoende af deras mer eller mindre fasta anställning, samma grundprinciper vore gällande i afseende å lön och ålderdomsförsörjning, vore det billigt, att de alla blefve förhållandevis likberättigade äfven med afseende å bidrag till aflönande af vikarier vid sjukdomsfall, helst som det arbete, hvilket ålåge ifrågavarande lärarepersonal, måste anses vara af minst lika stor betydelse för ungdomens utbildning som de ordinarie lärarnes. Den omständigheten att denna lärarepersonal icke intoge samma rättsliga ställning som de ordinarie lärarne borde icke utgöra något hinder i berörda hänseende, enär dels många af ifrågavarande lärare i sjelfva verket genom nyligen upprättade skolreglementen ernått förmånen af fastare anställning, och dels det knappast torde kunna antagas, att vederbörande skolråd skulle för sjukdom entlediga lärare utan deras egen begäran derom. Äfven på öfriga skolundervisningens stadier gälde för öfrigt numera den regeln, att staten vid sjukdomsfall bland lärarne trädde hjelpande emellan, t. ex. vid de allmänna läroverken och vid folkskolelärareseminarierna. Hvad särskildt anginge vid allmänna läroverk anstälde extra lärare, hvilka, ehuru ej fast anstälde, numera egde rätt att i händelse af sjukdom behålla en del af lönen, så vore det beaktansvärdt, att de i jemförelse med lärare vid småskolor och mindre folkskolor äfvensom biträdande lärare vid folkskolor vanligen under förhållandevis kort tid, fem till tio år, finge bibehålla sin ställning såsom extra ordinarie och derunder riskera att vid sjukdomsfall stå hjelplösa, medan de senare ofta under hela lifvet förblefve i ett sådant läge. Men äfven ur statssynpunkt borde det vara angeläget, att denna fråga blefve nöjaktigt ordnad. Det låge nemligen i sakens natur, att en sjuk lärare inför utsigten att nödgas under tjenstledighet till sin vikarie afstå hela eller allra största delen af sin aflöning till det yttersta ansträngde sina krafter för att kunna sjelf uppehålla sin tjenst. Detta måste emellertid inverka menligt på undervisningen, hvars ordentliga bedrifvande borde anses såsom ett synnerligen vigtigt statsintresse, icke minst vid de lägre och grundläggande skolorna. Den osäkra ställning, i hvilken ifrågavarande lärarepersonal sålunda befunne sig, torde till väsentlig del vara orsaken till den brist på lärarekrafter för de mindre folkskolorna och småskolorna, som förefunnes inom vissa delar af landet. Man borde derför söka bereda ifrågavarande lärare sådana förmåner, att personer med intresse och begåfning för lärarekallet kunde finna sin utkomst på denna bana; och helt visst vore det en beaktansvärd förmån att vid sjukdoms-

fall erhålla bidrag till vikariens aflönande. Genom bifall till det nu föreliggande förslaget skulle friska lärarekrafter kunna påräknas, och man skulle komma i tillfälle att strängare än det nu vore möjligt upprätthålla fordran på att undervisningen i småskolorna skulle fortgå hela den föreskrifna lärotiden. Äfven för skoldistrikten, hvilka ofta vore tungt beskattade för skolväsendet i öfrigt, innebure förslaget i många fall en ej oväsentlig lättnad, nemligen der distriktet under lärares sjukdom frivilligt underhölle hans vikarie och samtidigt utgåfve lönen till den sjuke läraren. Endast genom statens mellankomst kunde för öfrigt full rättvisa i dylika fall skipas mellan skoldistrikten och likformighet inträda i deras handlingssätt, så att icke, såsom nu vore fallet, det ena skoldistriktet lemnade hjelp till vikariens aflöning, under det att andra helt och hållet undandroge sig denna uppoffring.

Åtskilliga af dem, som hörts i ärendet, hafva, jemte det de hemstält om bifall till den gjorda framställningen, i fråga om vilkoren för erhållande af ifrågavarande statsbidrag allenast hänvisat till de grunder, som vore fastställda i nådiga kungörelsen den 1 juni 1894 angående aflönande i vissa fall af vikarie för sådan ordinarie lärare eller lärarinna vid folkskola, som af sjukdom urståndsättes att fullgöra sin tjenst.

Af dem, som närmare ingått i pröfning af den föreliggande frågan, hafva många påvisat, att de lärarebefattningar, hvilkas innehafvare uti Riksdagens skrifvelse afses, i sjelfva verket utgöras af två med hänsyn till kompetens och lönevilkor strängt åtskilda grupper, nemligen å ena sidan extra ordinarie lärare vid folkskola och å den andra lärare vid småskola eller mindre folkskola samt biträdande lärare vid folkskola. Detta förhållande, hvilket icke blifvit i motionen framhållet, syntes med nödvändighet påkalla en olikhet i statsbidragets storlek för de båda skilda kategorierna. Ty då vikarie för extra ordinarie lärare vid folkskola i regel måste — likasom dessa lärare sjelfva — hafva aflagt folkskolelärareexamen, och en sådan vikarie för närvarande icke kunde erhållas för lägre kontant aflöning än 600 kronor för år, under det att deremot vikarie för de öfrige nu ifrågavarande lärarne — utan annat kompetensvilkor än småskolelärareexamen — icke kunde göra anspråk på högre kontant aflöning än 300 kronor för läsår, så borde häraf följa, att det vikariatsarfvode, hvarom här vore fråga, icke kunde för nämnda båda hufvudslag af lärare sättas till samma belopp, utan borde, så vidt anginge vikarier för extra ordinarie folkskolelärare, statsbidraget utgå med det i förenämnda nådiga kungörelse af den 1 juni 1894 stadgade belopp eller 400 kronor, medan, vidkommande den andra och hufvudsakliga gruppen af lärare, samma bidrag borde i enlighet med motionen bestämmas till 200 kronor.

Beträffande de extra ordinarie lärarne har derjemte den åsigt uttalats, att den särskilda ställning, hvilken intoges af dessa lärare, borde föranleda till deras uteslutande, åtminstone delvis, från den uti Riksdagens skrifvelse äfven för dem ifrågasatta förmån. Sistnämnda lärares antal och normala tjenstgöringstid vore nemligen för ringa för att de utan tvifvel mycket sparsamt förekommande fall, då de af sjukdom hindrades att fullgöra en åtagen läraretjenst, skulle behöfva blifva föremål för offentligt ordnande. Visserligen hade det i de största städerna på sidan om lagen utbildat sig en praxis att hafva en stor del af den normalt erforderliga lärarepersonalen på extra ordinarie fot, men detta vore ett bruk, som af lagstiftningen borde hellre försvåras än på något sätt uppmuntras, hvadan Riksdagens framställning i denna del afstyrktes.

Enligt en annan mening borde man skilja mellan olika slag af extra ordinarie lärare. De hade nemligen en anställning vid folkskola, som kunde vara antingen i fasthet jemförlig med lärares vid småskola och mindre folkskola, såsom exempelvis i städer, köpingar och större stationssamhällen, eller ock i vissa fall blott tillfällig. Dessa senare lärare blefve i viss mån likstälda med vikarier, hvilka Riksdagen velat undantaga från ifrågavarande förmån. I förra fallet vore det skäligt, att åt dessa lärare bereddes förmånen att vid sjukdom erhålla statsbidrag till vikariens aflöning med visst belopp, hvaremot extra ordinarie lärare af sistberörda slag icke borde vara till omförmälda understöd berättigade.

Åtskilliga af dem, som uti ärendet uttalat sig särskildt om de extra ordinarie lärarnes ställning, hafva angående beloppet af vikariens aflöning hemstält, att detta icke måtte sättas högre än till 500 kronor, hvilket belopp till följd af gällande stadganden utgjorde minimiaflöning för extra ordinarie lärare vid folkskola.

Andra hafva ansett, att dylik vikaries aflöning borde bestämmas till 600 kronor, d. v. s. till samma belopp, som åtnjutes af vikarie för ordinarie folkskolelärare, och dervid som skäl anfört, att de extra folkskolelärarnes aflöning närmast vore att jemföra med den, som åtnjötes af de ordinarie lärarne på landsbygden, samt att, derest vikariens löneinkomster sattes lägre än till 600 kronor, svårighet säkerligen skulle uppstå att med nu förefintliga brist på vederbörligen examinerade lärare kunna besätta vikariatet, då detta ju tillika vore af tillfällig natur.

Enligt en annan åsigt borde den kontanta aflöningen för den extra ordinarie lärarepersonalens vikarier bestämmas till lika belopp som för vikarier för sjuka småskolelärare och med dem med hänsyn till löneförmåner jemförliga lärare, nemligen till 300 kronor. Att ålderdomsunderstödet vore detsamma för extra ordinarie och småskolelärare m. fl. talade

nemligen för, att äfven bidraget från staten och från skoldistrikten till aflöning af vikarie för sjuk lärare, som tillhörde dessa kategorier, blefve detsamma.

Den kontanta årsaflöning, som borde tillkomma vikarier för biträdande lärare vid folkskola, lärare vid mindre folkskola och småskolelärare har det öfvervägande flertalet af dem, som härom i ärendet yttrat sig, ansett böra bestämmas till samma belopp som det, hvartill tjenstinnehafvarens minimiaflöning, oberäknadt ålderstillägg, uppginge, nemligen 300 kronor eller beträffande vikarier för lärare, som icke undergått vederbörlig pröfning för anställning vid småskola, vid mindre folkskola eller vid folkskola i egenskap af biträdande lärare, 250 kronor. Dock har betänklighet uttalats emot att för vikarie för lärare vid småskola eller mindre folkskola i något fall fastställa så hög årsaflöning som 300 kronor, enär det i sådant fall kunde inträffa, att vikariens aflöning blefve högre än den egentlige tjenstinnehafvarens, hvilket icke vore lämpligt. Derför borde aflöningen till vikarie för lärare, tillhörande någon af nämnda två grupper, under alla förutsättningar bestämmas till 250 kronor.

Enligt ett förslag borde såväl för de lärare, som vikarierade för biträdande folkskolelärare, som ock för den extra ordinarie folkskolelärarepersonalens vikarier den kontanta aflöningen utgå med ett belopp af 500 kronor årligen.

I många utlåtanden har den åsigt uttalats, att vikarien borde förutom kontant lön vara berättigad att erhålla dels tjenlig bostad — enligt ett förslag ett möbleradt rum — jemte vedbrand eller ersättning derför, beräknad efter minst 50 kronor för åtta månaders undervisningstid eller med $^1/_6$ af det kontanta vikariatsarfvodet, dock minst 6 kronor 50 öre för tjenstgöringsmånad, dels ock godtgörelse för resekostnad, der sådan ifrågakomme.

Med afseende å de närmare vilkoren för erhållande af statsbidrag till vikaries aflöning i förevarande fall har flertalet af dem, som blifvit i ärendet hörde, tillstyrkt, att förberörda nådiga kungörelse af den 1 juni 1894 måtte i hufvudsakliga delar läggas till grund för de nya bestämmelserna i ämnet, dock med de väsentliga modifikationer, som betingas af ifrågavarande lärarepersonals säregna ställning. Uti ett i ämnet afgifvet formuleradt förslag har hemstälts, att sådant statsbidrag, hvarom nu vore fråga, måtte utgå »derest med författningsenlig behörighet och på författningsenligt sätt vid småskola eller mindre folkskola anstäld lärare (lärarinna) eller med enahanda behörighet och på enahanda sätt vid folkskola anstäld, biträdande eller extra ordinarie lärare (lärarinna), för hvars aflönande tillskott af allmänna medel utgår, och som i en eller flere af förenämnda egenskaper tjenstgjort minst ett år, samt för hvilken vederbörande erlägga

årsafgifter till småskolelärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt, på grund af sjukdom åtnjuter tjenstledighet. och vikarie för honom är förordnad under oafbrutet minst en månad af den faststälda undervisningstiden af åtta månader om året». I öfrigt är förslaget uppstäldt i nära öfverensstämmelse med förutnämnda nådiga kungörelse af den 1 juni 1894.

Beträffande de särskilda vilkor för erhållande af statsbidrag, hvilka betingas deraf, att ifrågavarande lärares och lärarinnors anställning är af mera tillfällig art, hafva härförutom flere olika framställningar blifvit gjorda. Uti ett utlåtande anföres härom följande. En väsentlig skilnad inträdde, när det gälde att bestämma, hvilka tjenstinnehafvare skulle till den ifrågasatta förmånen vara berättigade, ty begreppet »ordinarie» funnes icke bland den lärarepersonal, som här vore i fråga, utan vore den ene som den andre, både den genom sjukdom ur tjenst försatta och den för honom vikarierande, antagna enligt bestämmelserna i §§ 23 och 24 folkskolestadgan. Då likväl någon begränsning af rätten till vikariatsbidrag under sjukdom måste uppsökas, torde denna helst vara att finna dels i antagningssättet dels ock i den sjukes föregående tjenstetid, en rättvis grund, som redan förut kommit till användning vid extra ordinarie lärares vid allmänna läroverk understöd vid sjukdomsfall. Tjenstgöringstiden borde dock till någon viss del vara förvärfvad inom det distrikt, der den sjuke hade anställning, dels för kontrollens underlättande, dels ock för att i någon mån stäfja den benägenhet för ständiga tjenstombyten, som hos en stor del af våra småskolelärarinnor vore rådande. Med åberopande häraf har det förslag framstälts, att rätt att vid sjukdomsfall erhålla hjelp till aflönande af vikarie skulle tillkomma allenast den lärare, som blifvit af vederbörande skolråd antagen tills vidare eller ock med besluten fastare anställning och som räknade minst två tjenstår, hvaraf åtminstone ett inom det distrikt, hvars skolråd beviljat tjenstledigheten för sjukdom.

I enahanda syfte har uti ett annat utlåtande andragits följande. Vid fastställande af vilkoren för bidrag till vikaries aflöning uti nu förevarande fall torde största svårigheten möta vid bestämmandet deraf, hvilka af ifrågavarande lärare, som skulle vara att anse såsom ordinarie, hvarom såväl enligt sakens egen natur som ock till förebyggande af allt missbruk stadgande torde böra i författningen inrymmas. Att härvid låta den fastare anställning, som numera kunde beredas ifrågavarande lärare, vara afgörande, skulle komma att innebära dels en orättvisa emot det stora flertalet, som icke vunnit och icke på lång tid torde komma att vinna en sådan fastare anställning, dels ock en origtig grund för yrkanden på sådan anställnings allmännare genomförande. Att åter såsom ordinarie anse hvar och en, som blifvit till här ifrågavarande läraretjenster förord-

nad tills vidare med rätt till uppsägning på viss tid, torde komma att leda till missbruk af den rätt, som förmånen skulle komma att innefatta. Rätten att lika med ordinarie för nu ifrågakommande ändamål anses torde böra grundas på oförvitlig tjenstgöring före sjukdomsfallet i fem år.

Vidare har föreslagits, att såsom vilkor för erhållande af sådant statsbidrag, som nu är i fråga, skulle föreskrifvas, att den insjuknade läraren skulle vara för längre tid eller på minst fyra månaders uppsägning anstäld vid småskola eller mindre folkskola eller vid fast folkskola med mer än en lärarebefattning, i egenskap af biträdande lärare eller ock vid folkskola eller folkskoleafdelning såsom extra ordinarie lärare samt att han i någon af omförmälda egenskaper skulle hafva tjenstgjort minst ett läsår inom samma skoldistrikt eller, derest tjenstgöringen icke fortgått inom samma skoldistrikt, minst fem år.

En annan har hemstält, att bidrag af allmänna medel till vikariens aflöning skulle, hvad beträffar extra ordinarie lärare vid folkskola, erhållas, derest tjenstinnehafvare minst tre år varit i tjensten anstäld. Angående nu ifrågavarande vilkor har vidare följande framställning blifvit gjord. Med hänsyn till de i gällande nådiga stadga angående folkundervisningen i riket den 10 december 1897, § 24, förekommande bestämmelser angående sättet för antagande af de lärare, som af föreliggande ärende berördes, syntes endast de småskolelärare, hvilka i enlighet med kyrkostämmans beslut och i anledning deraf gifna bestämmelser i vederbörligen stadfäst reglemente skolrådet gifvit en fastare anställning, kunna likställas med ordinarie folkskolelärare. Öfriga af dessa lärare antoges antingen på viss tid, icke öfverstigande ett läsår, eller ock tills vidare och i detta fall med ömsesidig rätt för skolrådet och läraren till minst fyra månaders uppsägningstid. Småskolelärare utan fastare anställning samt ifrågavarande lärare af annan klass än småskolelärare syntes icke kunna alltifrån sin första anställnings början göras berättigade att för aflöning af vikarie under sjukdom få bidrag af stat och kommun. Ett särskildt stadgande torde derför vara af nöden för bestämmande, när sådan rätt för dem borde inträda, och i detta afseende torde den bestämmelse kunna tagas till efterföljd, som gälde i motsvarande fall för extra lärare vid allmänt läroverk eller pedagogi enligt nådiga cirkuläret af den 1 juni 1894, nemligen den, att dylik lärare egde erhålla stadgadt understöd för den tid, hvarunder han af sjukdom vore hindrad att tjenstgöra, såvida han tjenstgjort vid allmänt läroverk eller pedagogi minst ett år, innan behofvet af tjenstledighet på grund af sjukdom uppstått.

Derjemte har hemstälts, att för erhållande af ifrågavarande statsbidrag skulle ytterligare fordras, att tjenstinnehafvaren fylt tjugu år.

Enligt en mening borde beträffande biträdande och extra ordinarie lärare stadgas en maximitid för statsbidragets åtnjutande af ett år eller den kortare tid, för hvilken de vore förordnade, hvarjemte statsbidrag till aflönande af vikarie vid sjukdom allenast borde utgå, i fall tjenstinnehafvaren under åtminstone ett år varit vid allmänna folkundervisningen såsom lärare anstäld.

Ifrågavarande förmån borde enligt ett framstäldt förslag tillkomma samtliga af skolrådet vid distriktets skolor för längre tid och med minst fyra månaders uppsägningstid anstälda lärare, till hvilkas aflöning statsbidrag erhölles.

Ett annat förslag är att inga andra måtte tillgodonjuta ifrågavarande förmån än sådana, som erhållit fast anställning eller vederbörligen förordnats för ett helt läsår eller tills vidare.

Deremot borde, enligt en annan åsigt, inskränkning ej ske för det fall, att den tjenstledige läraren före sin sjukdom ej tjenstgjort viss bestämd tid t. ex. ett helt år, enär sådan sjukdom kunde inträffa redan under första tjenstgöringsåret och då blefve så mycket mera tryckande, som läraren då ännu ej hunnit göra någon besparing, utan tvärtom för vistelsen vid seminariet och någon bosättning måst anlita alla sina hjelpkällor samt i allmänhet lede af nybörjarens ekonomiska svaghet.

Många af dem, som hörts i ärendet, hafva påpekat, att den uti § 4 af förut anförda nådiga kungörelse den 1 juni 1894 förekommande bestämmelsen om skyldighet för ordinarie lärare, som uppnått sextio års ålder och i vederbörlig ordning förklarats berättigad till hel pension, att vid sjukdomsfall ensam utgöra vikariens löneförmåner, borde, när fråga vore om de icke fast anstälda lärare, som i nu förevarande ärende afsåges, ega motsvarande tillämpning, dock att denna föreskrift, likasom bestämmelsen härom i § 2 samma kungörelse, skulle, i öfverensstämmelse med gällande stadganden om sådana lärares rätt till ålderdomsunderstöd från småskolelärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt, för att kunna för ifrågavarande fall användas, omarbetas sålunda, att uttrycket »hel pension» utbyttes mot orden »helt ålderdomsunderstöd» eller mot uttryck, åsyftande ålderdomsunderstöd enligt 7 § eller 8 § af det för nämnda ålderdomsunderstödsanstalt gällande nådiga reglemente, äfvensom att årsbestämmelsen sextio år ändrades till femtiofem år. Andra hafva deremot ansett bestämmelsen om sextio års ålder böra äfven å förevarande fall ega tillämpning. Härvid har dock anmärkts, att den sålunda ifrågasatta omarbetningen torde nödvändiggöra ett stadgande i reglementet för nämnda ålderdomsunderstödsanstalt, motsvarande bestämmelsen i senare delen af § 26 i

det för folkskolelärarnes pensionsinrättning gällande reglemente, sådant nämnda lagrum lyder enligt nådiga kungörelsen den 1 juni 1894.

Derjemte har i sammanhang härmed framhållits önskvärdheten af ett stadgande i syfte att förebygga det missbruk, att lärare sökte tjenstledighet blott i afsigt att sålunda kunna qvarstå vid tjensten så länge, att de uppnådde den för erhållande af ålderdomsunderstöd stadgade lefnadsålder.

Beträffande kompetensfordringarna för vikarien hafva åtskilliga af dem, som hörts i ärendet, ansett vissa bestämmelser erforderliga. Så har hemstälts, att för erhållande af statsbidrag till aflönande af vikarie skulle fordras, att denne eger den behörighet, som i § 25 af gällande folkskolestadga föreskrifves — d. v. s. den behörighet, som enligt samma stadga är nödig för att innehafva den ifrågavarande tjensten — derest nemligen icke vederbörande folkskoleinspektör vitsordat, att sådan vikarie icke kunnat erhållas, äfvensom att vikarien befunnits duglig.

I sammanhang härmed har erinrats, att uttrycket »afgångsexamen vid seminarium» i § 2 mom. 1 af förenämnda nådiga kungörelse den 1 juni 1894 borde i fråga om lärare vid småskola eller mindre folkskola samt biträdande lärare vid folkskola för tydlighetens skull helst utbytas mot orden »vederbörlig småskolelärare(inne-)examen» och i fråga om extra ordinarie lärares vikarier ersättas af uttrycket »afgångsexamen vid folkskolelärare(inne-)seminarium».

Beträffande frågan, för huru lång tid statsbidrag må i förevarande fall utgå till vikaries aflöning, hafva endast ett fåtal af dem, som hörts i ämnet, afgifvit närmare yttrande. Derom att minimitiden härvidlag bör, i öfverensstämmelse med gällande stadganden om aflöning af vikarier för den ordinarie folkskolelärarepersonalen, bestämmas till oafbrutet minst en månad (enligt en folkskoleinspektörs förslag fyra veckor) af den faststälda undervisningstiden af åtta månader om året, råder ingen egentlig meningsskiljaktighet. Dock har i fråga om denna tidsbestämmelse föreslagits den jemkning att, enär den årliga lärotiden i vissa fall borde, jemlikt § 15 mom. 2 i gällande folkskolestadga förlängas utöfver åtta månader, orden »af åtta månader om året» måtte utgå.

Hvad åter beträffar maximitiden för åtnjutande af statsbidraget, hafva följande olika förslag, vid hvilka afsetts antingen samtliga lärare af ifrågavarande slag eller blott en eller annan grupp af dem, blifvit framstälda.

Ifrågavarande maximitid borde, enligt en mening, bestämmas till högst ett år. Till detta förslag har dock det tillägg gjorts, att det måtte få bero på särskild pröfning, huruvida sådant bidrag borde vid behof medgifvas för längre tid.

Statsbidrag borde, enligt ett annat förslag, ej utgå för längre tids oafbruten tjenstledighet än fyrtio veckor, under det att i ett annat utlåtande ifrågasatts, att bidraget skulle kunna utbekommas endast för viss del af läsår.

En af dem, som i denna sak yttrat sig, har ansett, att det vore tillräckligt, om stadgande meddelades derom, att statsunderstödet ej finge utbetalas för längre tid än den sjuke tjenstinnehafvarens anställning eller förordnande vid skolan varade under det, att en annan uttalat den åsigten, att statens bidrag skulle få utgå för viss bestämd tid, som dock icke torde böra sättas lika för alla, utan så att den komme i passande proportion till den sjuke tjenstinnehafvarens föregående tjenstgöringstid.

Slutligen har den mening uttalats, att bestämmelse erfordrades allenast i fråga om den extra ordinarie folkskolelärarepersonalen derom att, ifall sådan lärare antagits »för viss tid», hvilken enligt folkskolestadgan ej må öfverskrida ett läsår, statsunderstödet icke skulle få utgå längre än under den sålunda öfverenskomna tiden.

Å andra sidan har den framställning gjorts, att då församlingarna, så framt bidrag af dem komme att erfordras till vikariernas aflöning, helt visst komme att genom sina representanter i skolråden tillse, det vikarie ej förordnades för längre tid än nödigt vore, någon särskild begränsning af den tid, under hvilken statsbidraget finge utgå, icke syntes erforderlig, börande i sådant fall snarare den i § 24 mom. 3 i folkskolestadgan föreskrifna uppsägningstiden af fyra månader till förebyggande af missbruk i fråga om sjuk lärare eller lärarinna förlängas till sex månader, men att deremot, ifall församlingarna komme att befrias från bidragsskyldighet, en maximitid af ett läsår kunde vara på sin plats.

Beträffande härefter frågan om beloppet af statens bidrag samt det härmed sammanhängande spörsmålet angående fördelningen af skyldigheten att bestrida den återstående delen af vikariens aflöningsförmåner hafva uttalats åtskilliga olika meningar, bland hvilka dock — tills vidare bortsedt från de föreslagna olika sätten att ordna aflönandet af vikarier för den extra ordinarie folkskolelärarepersonalen — kunna särskiljas, förutom vissa mera fristående förslag, två hufvudgrupper, omfattande, *den ena* sådana yttranden, deri hemstälts, att den blifvande fördelningen mellan staten, tjenstinnehafvaren och skoldistriktet måtte blifva densamma, som nu är föreskrifven i fråga om ordinarie folkskolelärares vikarier, d. v. s. sådan, att staten bidrager med $^2/_3$, den sjuka läraren eller lärarinnan afstår ett belopp, motsvarande $^1/_4$ af vikariens arfvode, och skoldistriktet bekostar återstoden jemte tjenlig bostad och vedbrand eller ersättning

derför enligt stadgade grunder äfvensom tilläfventyrs ifrågakommande resekostnadsersättning, samt *den andra* de utlåtanden, i hvilka föreslagits, att, sedan staten tillskjutit $^2/_3$ af den till 300 kronor för år beräknade kontanta vikariatsersättningen, återstoden skulle bestridas af tjenstinnehafvaren och skoldistriktet med hälften, d. v. s. 50 kronor, hvardera, eventuelt med samma skyldighet för skoldistriktet, som förut är sagdt med afseende å bestridande af kostnaderna för vikariens bostad m. m.

Till stöd för åsigten, att skoldistriktet skulle bidraga till ifrågavarande vikariers aflöning förhållandevis högre än till aflönande af vikarier för ordinarie folkskolelärare, har åberopats dels tjenstinnehafvarens jemförelsevis ringa förmåga i förevarande fall att utgöra sådana bidrag, dels ock den omständigheten, att då det antagligen blefve vederbörande skolråd, som skulle pröfva behofvet af tjenstledighet för sjukdom, antaga vikarie och aftala med denne om arfvodet, söka statsbidraget o. s. v., det vore af vigt, att skoldistriktet sjelft vore på känbart sätt intresseradt af att missbruk icke egde rum.

Åtskilliga af dem, från hvilka utlåtanden infordrats, äro af den meningen, att skoldistriktets bidrag borde så vidt möjligt inskränkas, så att distriktet befriades såväl från skyldigheten att förse vikarien med bostad jemte vedbrand som från förpligtelsen att öfver hufvud bidraga till sagda aflöning; och har såsom skäl härtill framhållits, hurusom det vore att befara, att ett åläggande af sådan skyldighet dels lätteligen kunde verka derhän, att den sjuka läraren eller lärarinnan beröfvades icke blott den afsedda förmånen, utan måhända äfven, efter skedd uppsägning, sin anställning vid skolan, hvarigenom nemligen skoldistriktet kunde undvika en befarad utgift, dels ock möjligen kunde förminska utsigten för ifrågavarande lärarepersonal att erhålla den i folkskolestadgans § 24 mom. 3 omförmälda fastare anställning; hvarjemte, till stöd för åsigten att skoldistriktet — såväl som tjenstinnehafvaren — borde befrias från utgörande af nämnda naturaförmåner, anförts, att någon svårighet för skoldistriktet att för blott den kontanta aflöningen af 300 kronor erhålla kompetenta vikarier icke torde förefinnas, då det för närvarande funnes och antagligen för en lång framtid komme att finnas rik tillgång på personer, behöriga till tjenstgöring af denna art.

I syfte att så vidt möjligt undvika den sjuke tjenstinnehafvarens betungande med bidrag till vikariens aflöning har föreslagits, dels att hans bidrag måtte, efter det staten bekostat 200 kronor, bestämmas till $^2/_3$ af återstoden eller 66 kronor 67 öre, dels att tjenstinnehafvarens andel skulle fastställas till högst $^1/_5$ af den kontanta lönen, dels ock att tjenstinne-

hafvaren skulle likasom skoldistriktet bidraga med $^1/_{12}$ af lönen, hvaremot statsbidraget i sådant fall borde utgå med $^5/_6$ deraf. Ett förslag, hvarigenom åter så väl statens som tjenstinnehafvarens bidrag skulle sättas något lägre än till respektive $^2/_3$ och $^1/_4$ af den kontanta aflöningen, har framstälts för underlättande af uträkningen och undvikande af vidlyftiga bråktal. Enligt detta förslag borde den kontanta lön, som skulle åtnjutas af vikarie för sjuk lärare vid småskola och mindre folkskola eller af biträdande lärare vid folkskola, bestämmas till visst belopp för hvarje dag, nemligen en krona 25 öre, och af detta belopp tillskjutas af staten 80 öre, af den sjuka tjenstinnehafvaren 25 öre och af skoldistriktet 20 öre.

Äfven har framställning gjorts derom, att statsbidraget, uppgående till 200 kronor, skulle räknas såsom egentlig lön, hvilken lärare eller lärarinna af anförda kategorier vid sjukdom skulle ega att behålla såsom existensminimum, under det att skoldistriktets tillskott skulle öfverlåtas till vikarien, hvilken derjemte skulle ega att uppbära det statsbidrag, som enligt lag tillkomme i behörig ordning tillsatt innehafvare af den befattning, han uppehölle.

I några utlåtanden har den omständighet beaktats, att minimilönen för lärare af ifrågavarande kategorier uppgår till olika belopp, om läraren eller lärarinnan blifvit vederbörligen examinerad eller ej, nemligen i förra fallet till 300 kronor samt i det senare till 250 kronor; och hafva olika grunder föreslagits för bestridande af arfvode till vikarie för examinerad och oexaminerad tjenstinnehafvare, några hafva nemligen ansett, att, äfven om tjenstinnehafvaren vore oexaminerad, den kontanta lönen skulle bekostas af staten till $^2/_3$, af tjenstinnehafvaren till $^1/_4$ och af skoldistriktet till $^1/_{12}$, hvaremot andra anse, att distriktets bidrag borde utgå med ett fixt belopp af 50 kronor, oafsedt om tjenstinnehafvaren vore examinerad eller icke, samt att återstoden, i sistnämnda fall utgörande 200 kronor, skulle bestridas sålunda, att statsbidraget utginge med 166 kronor 67 öre och tjenstinnehafvaren afstode ett belopp af 33 kronor 33 öre. Slutligen har hemstälts, att, om man skulle önska någon förmån uti ifrågavarande hänseende äfven åt icke examinerade lärare, denna borde fixeras genom särskildt öfvergångsstadgande.

Angående sättet för bestridande af den aflöning, som skulle tillkomma de extra ordinarie folkskolelärarnes vikarier, hafva jemväl olika förslag framstälts. Så har föreslagits, att till utgörande af den kontanta vikariatsersättningen, hvilken borde utgå med ett belopp, motsvarande tjenstinnehafvarens minimiaflöning, eller 500 kronor, bidrag skulle lemnas af staten med 200 kronor, af tjenstinnehafvaren med hälften eller 250 kronor samt af skoldistriktet med 50 kronor.

Andra hafva ansett, att härvid samma proportion borde iakttagas, som finnes stadgad angående aflöning af vikarier för ordinarie lärare, så att följaktligen, vare sig den årliga kontanta vikariatsersättningen bestämdes till 500 eller 600 kronor, staten skulle dertill bidraga med $^2/_3$, tjenstinnehafvaren med $^1/_4$ och skoldistriktet med $^1/_{12}$. Deremot har af andra föreslagits, att, med skoldistriktets befriande från annat bidrag än bekostande af bostad jemte vedbrand och, eventuelt, resekostnad för vikarien, staten och tjenstinnehafvaren skulle till hälften hvardera bestrida den kontanta aflöningen, 600 kronor om året. Äfven den åsigten har uttalats, att staten borde af den kontanta lönen, som föreslås till 500 kronor, utgifva 333 kronor 34 öre samt tjenstinnehafvaren och skoldistriktet återstoden med hälften hvar eller sålunda hvardera 83 kronor 33 öre. Enligt en annan mening borde med hänsyn till svårigheten ej mindre för tjenstinnehafvaren än äfven för skoldistriktet att i betydligare mån bidraga till vikariatsersättningens utgörande, statens bidrag utgå med $^5/_6$ af ersättningsbeloppet, och återstoden bestridas till lika delar af tjenstinnehafvaren och skoldistriktet. Andra förmena, att skoldistriktet borde utbetala 50 kronor till vikariernas aflönande, hvaremot återstoden borde bekostas af staten till $^2/_3$ och af tjenstinnehafvaren till $^1/_3$ eller sålunda med resp. 333 kronor 33 öre och 116 kronor 67 öre.

Slutligen har yttrats, att bidraget till vikarien borde lämpligast utgå i form af understöd, motsvarande hälften af det arfvode, som på grund af gällande författningar må läraren tillkomma, samt bestridas till $^2/_3$ af staten och till $^1/_3$ af skoldistriktet.

Hvad angår frågan om storleken af det för ifrågavarande ändamål erforderliga statsanslag, så hafva några af dem, som afgifvit utlåtanden i ärendet, ansett, att anslagsbeloppet icke torde blifva synnerligen betungande eller ens öfverstiga den i motionen beräknade siffran, 25,000 kronor om året. Dock har deremot den förmodan uttalats att till följd af det högre ersättningsbelopp, som torde böra tillerkännas de i motionen ej inberäknade vikarierna för extra ordinarie folkskolelärare, statsanslaget i sin helhet antagligen komme att öfverstiga 25,000 kronor årligen. Flere folkskoleinspektörer hafva vidare, med stöd af siffror, hemtade från vederbörande inspektionsområden angående antalet lärare och lärarinnor af ifrågavarande kategorier, samt angående antalet sjukdomsfall bland dem, intygat, att sjukdomsprocenten för ifrågavarande lärarepersonal vore väsentligen högre än för de ordinarie lärarne. I sammanhang härmed hafva vissa af dessa folkskoleinspektörer tillika uttalat den åsigten, att behofvet af tjenstledighet på grund af sjukdom med visshet varit i verkligheten

större än antalet sjukrapporterade syntes utvisa, så ock den farhågan att, om förevarande förslag bifölles, sjukdomsprocenten för den lärarepersonal, hvarom nu vore fråga, skulle komma att ej oväsentligt ökas. Hittills hade nemligen ofta nog vid en småskolelärarinnas sjukdom ingen annan möjlighet funnits än att inställa läsningen någon tid och låta henne efter tillfrisknandet »läsa igen» den försummade lästiden, en åtgärd, som, ehuru för skolan högst oläglig, svårligen kunnat klandras, enär den förestafvats af hänsyn till lärarinnans ekonomi. Detta förhållande gjorde emellertid, att man svårligen af antalet vikarier och tiden för deras tjenstgöring under de senast förflutna åren kunde draga några slutsatser för en tid, då statsbidrag kunde erhållas åt vikarierna.

I samband med den nu ifrågasatta lagstiftningen hafva några af de i ärendet hörde folkskoleinspektörerna förordat vissa jemkningar i omförmälda nådiga kungörelse af den 1 juni 1894. I fråga om det för utbekommande af statsbidrag till aflönande af vikarie enligt nämnda kungörelse erforderliga läkarebetygets föreskrifna innehåll har sålunda hemstälts, att uti det i § 2 af samma kungörelse förekommande uttrycket »utan att dock för all framtid hindra hans eller hennes återinträde i tjenstgöring» måtte inflickas orden »så vidt för tillfället kan bedömas», enär det nemligen vore mycket begärdt, att läkaren skulle när som helst kunna veta, om en sjukdom kunde komma att häfvas eller ej, då det ju ofta nog inträffade, att en sjukdom toge en äfven för läkaren oförmodad vändning och slutade med död och obotlighet, der man hade hoppats på förbättring. Såsom ett önskemål har äfven uttalats, att vid reqvisition af statsbidrag till vikaries aflöning såväl vikariens som tjenstinnehafvarens både namn och examensdagar utsattes.

Till sist har Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Skaraborgs län hemstält, att till lättnad för de reqvirerande, granskande och anordnande myndigheterna de nya bestämmelser, som i nu förevarande afseende må komma att utfärdas, måtte i en enda allmän författning sammanföras med förutnämnda nådiga kungörelse af den 1 juni 1894 och det i svensk författningssamling ej intagna nådiga cirkuläret af samma dag angående bidrag af allmänna medel till aflönande i vissa fall af vikarie för sådan lärare eller lärarinna vid folkskola, som af sjukdom urståndsättes att fullgöra sin tjenst.

De inkomna utlåtandena öfverlemnades till de sakkunnige, hvilka jag, på sätt förut omnämnts, på grund af Eders Kongl. Maj:ts bemyndigande, sammankallat för utredningen af vissa till folkundervisningen hörande

frågor. De sakkunnige inlemnade den 23 sistlidne november till ecklesiastikdepartementet sitt utlåtande rörande detta ärende. Till redogörelse för det hufvudsakliga innehållet i detta utlåtande, hvilket blifvit till trycket befordradt, anhåller jag att nu få öfvergå.

I fråga om de vilkor, på hvilka extra ordinarie och biträdande lärare vid folkskola samt lärare vid mindre folkskola och småskola må blifva berättigade att vid sjukdomsfall erhålla statsbidrag till aflönande af vikarie, hafva de sakkunnige i hufvudsak följt de bestämmelser, hvilka genom nådiga kungörelsen den 1 juni 1894 redan i motsvarande fall gälla beträffande ordinarie lärare. De sakkunnige hafva sålunda, i motsats mot åtskilliga af dem, som i ärendet blifvit hörda, icke föreslagit, att de lärare, hvarom här vore fråga, skulle, för att komma i åtnjutande af berörda förmån, förut hafva tjenstgjort någon viss tid. Som skäl härför hafva de anfört, bland annat, att för dessa lärare behofvet af hjelp vid sjukdomsfall säkerligen vore större under det första tjenstgöringsåret än under något af de följande samt att, om man undantoge de extra ordinarie lärarne, någon skilnad beträffande arten af anställning mellan deras första tjenstgöringsår och de följande icke funnes.

Beträffande frågan för huru lång tid under året bidrag till vikariens aflöning borde lemnas, hafva de sakkunnige uttalat den meningen, att bidraget borde utgå för högst den lagstadgade undervisningstiden af åtta månader om året, enär statsbidrag till aflönande af den verklige tjenstinnehafvaren icke utbetalades för längre tid. I samband härmed hafva de sakkunnige föreslagit, att vid beräknandet af tiden för vikariatsförordnandet hvarje månad borde upptagas till trettio dagar, enär denna beräkningsgrund syntes vara den enklaste och derjemte öfverensstämde med hvad i allmänhet vid månatlig aflöning vore brukligt.

Hvad åter anginge den kortaste tid, för hvilken bidrag till aflönande af vikarien borde ifrågakomma, hafva de sakkunnige ansett, att tjenstinnehafvaren borde haft ledighet för sjukdom oafbrutet under minst en månad. Behöfde skolans arbete till följd af lärarens sjukdom inställas under kortare tid, kunde nemligen i de flesta fall den förlorade tiden återtagas genom att skolan trädde i verksamhet på annan tid af året. För öfrigt skulle bidragen till vikariens aflönande för en kortare tid blifva ganska ringa, men lockelsen att begagna den ifrågavarande förmånen äfven vid mindre allvarsam sjukdom så mycket större.

Vid öfverläggningarna om, hvilken bestämmelse borde stadgas med hänsyn till den sjuke lärarens rätt att få hjelp till vikariens aflönande, om sjukdomen varade längre än ett år, hafva de sakkunnige trott sig ej böra föreslå någon begränsning i detta hänseende. Vore nemligen tjenstinne-

hafvaren antagen på högst ett läsår, begränsades ju af hans eget förordnande rätten att vid sjukdom erhålla bidrag till vikariens aflönande; vore tjenstinnehafvaren åter antagen tills vidare, syntes samma grundsats böra tillämpas på honom, som i nådiga kungörelsen den 1 juni 1894 gjorts gällande beträffande ordinarie lärare vid folkskola. Från statens synpunkt borde nemligen dessa i vederbörlig ordning antagna icke ordinarie lärare ej mindre tillgodoses än de ordinarie, då de från statens sida vore lika litet uppsägbara som de ordinarie lärarne, och då skoldistriktets rätt att uppsäga de tills vidare anstälde lärarne väl icke kunde vara ett skäl att förminska deras från staten utgående förmåner samt då de med statens medgifvande och med dess understöd hade sig anförtrodda samma eller ej mindre vigtiga uppgifter vid den uppväxande ungdomens uppfostran än de ordinarie lärarne, hvartill komme, att de hade en ringare aflöning och intoge en långt ovissare ställning. Att gifva de icke ordinarie lärarne i det fall, hvarom här vore fråga, samma rätt som de ordinarie skulle dessutom icke medföra afsevärd ökning i statens utgifter, emedan det endast sällan skulle inträffa, att statsbidrag komme att utgå till aflönande af icke ordinarie lärares vikarie under längre tid än ett år. Omsättningen inom småskolelärarekåren vore nemligen mycket starkare än inom folkskolelärarekåren, hvilket berodde derpå, att ett stort antal lärarinnor redan efter några års tjenstgöring öfverginge till annan lefnadsbana, i följd hvaraf medelåldern (och dermed säkert äfven sjukdomsprocenten) vore väsentligen lägre inom den förra än inom den senare kåren. Statens mellankomst för understödjande af sjuk icke ordinarie lärare under längre tid skulle derför tagas i anspråk hufvudsakligen af äldre lärarinnor. Då dessas sjukdom i de flesta fall torde vara förorsakad af det ofta ansträngande skolarbetet, ville de sakkunnige så mycket mindre föreslå en begränsning af deras rätt till statsbidrag till vikariens aflöning, när sådan behöfde förordnas.

Betänklighet torde kunna uppstå mot att med öfriga icke ordinarie lärare i detta afseende likställa extra ordinarie och biträdande lärare vid folkskola, då dessas anställning syntes vara till och med mera oviss än de öfrigas, men dels torde behofvet af hjelp vid vikaries aflöning komma att gälla endast kortare tider, dels vore deras antal jemförelsevis så litet, att det väl näppeligen vore skäl att för deras skull göra undantagsbestämmelser, som skulle bryta enheten i stadgan och försvåra dess tillämpning såväl vid ansökning om statsbidrag som vid kontrollen deraf. Slutligen gälde ock beträffande de icke ordinarie lärarne, att, enligt de af de sakkunnige föreslagna bestämmelser, skoldistriktet icke kunde förlänga tiden för tjenstinnehafvarens rätt att, sedan han uppnått sextio år, vid sjukdom få

hjelp till vikariens aflöning, men väl genom uppsägning från tjensten förkorta tiden för denna rätt. På anförda skäl hade de sakkunnige sålunda ej velat begränsa icke ordinarie lärares rätt att vid sjukdomsfall få bidrag till vikariens aflönande på annat sätt, än att sådan rätt icke skulle tillkomma sjuk lärare, som uppnått sextio lefnadsår och vore förklarad berättigad till helt ålderdomsunderstöd.

I § 2 af nådiga kungörelsen den 1 juni 1894 är stadgadt såsom vilkor för att sjuk lärare skall få statsbidrag till för honom förordnad vikaries aflönande, att sjukdomen skall vara af sådan beskaffenhet, att densamma gör läraren oförmögen att vederbörligen uppehålla sin tjenst utan att dock för all framtid hindra hans återinträde i tjenstgöring. Då det för en läkare vore omöjligt att med bestämdhet kunna i hvarje fall afgöra, om en sjukdom är obotlig eller icke, hafva de sakkunnige förordat en sådan ändring i berörda bestämmelse, som med bevarande af meningen skulle afhjelpa den antydda svårigheten.

Derefter öfvergå de sakkunnige till frågan om vikariatsarfvodets belopp och hafva dervid föreslagit följande:

En för extra ordinarie lärare antagen, vederbörligen examinerad vikarie skulle åtnjuta ett kontant arfvode för helt läsår af minst 600 eller minst 500 kronor, allt eftersom den lärare, hvars tjenst han uppehölle, åtnjöte minst 600 eller minst 500 kronor i årlig lön; för annan icke ordinarie lärare antagen, vederbörligen examinerad vikarie skulle i årsarfvode erhålla 300 kronor, vare sig att tjenstinnehafvaren vore examinerad eller icke, men för sådan, vare sig examinerad eller oexaminerad, tjenstinnehafvare antagen oexaminerad vikarie skulle i årligt minimiarfvode erhålla allenast 250 kronor; dock att, der för examinerad tjenstinnehafvare examinerad vikarie sökts, men ej erhållits, det högre årsarfvodet à 600 eller 300 kronor, med derefter proportioneradt statsbidrag, skulle vara vikarien tillförsäkradt, såvida inspektören intygade, att vederbörligen examinerad vikarie ej kunnat erhållas samt att vikarien befunnits duglig.

Genom dessa bestämmelser hade iakttagits, säga de sakkunnige, dels att den skoldistriktet i § 25 af gällande folkskolestadga tillförsäkrade rätt att till vikarie antaga äfven lärare, som ej aflagt afgångsexamen vid småskoleseminarium, ej blifvit åsidosatt, dels att vikarien erhölle det arfvode, hvartill han genom sin kompetens vore berättigad, och endast då han hade större kompetens, högre lön än tjenstinnehafvaren, hvarjemte bestämmelsen, att, om skoldistriktet förgäfves sökt att anskaffa examinerad vikarie, det skulle erhålla till oexaminerad vikaries aflönande lika stort statsbidrag, som om han vore examinerad, dock med vilkor, att vederbörande folkskoleinspektör förklarade honom duglig, tillkommit för att förmå skol-

distrikten att ej i alltför vidsträckt mån och till skada för skolan ersätta examinerad tjenstinnehafvare med oexaminerad vikarie.

Beträffande proportionen mellan statens, skoldistriktets och den tjenstledige lärarens bidrag till vikariens aflönande hafva de sakkunnige hållit före, att den grundsats, som i detta hänseende tillämpades vid fråga om aflönande af vikarie för ordinarie lärare, borde iakttagas äfven då det gälde aflönande af vikarie för de lärare, hvarom nu vore fråga. Sålunda borde två tredjedelar af det för vikarien bestämda minimiarfvode utgå af statsmedel, en fjerdedel deraf betalas af den tjenstledige läraren och återstoden samt resekostnadsersättning erläggas af skoldistriktet, hvilket jemväl skulle förse vikarien med bostad och vedbrand eller gifva honom ersättning derför. De sakkunnige anföra härom:

De flesta af dem, från hvilka utlåtande infordrats, hade tillstyrkt liknande förslag, som de sakkunnige i detta hänseende framstält. Andra hade uttalat den meningen, att den tjenstledige läraren icke borde vara skyldig att deltaga i vikariens aflönande med så stort belopp, som de sakkunnige föreslagit, utan endast med en tolftedel af vikariatsarfvodet, hvaremot antingen statens eller skoldistriktets bidrag borde i motsvarande mån höjas. Som skäl för en dylik anordning hade anförts tjensteinnehafvarens ringa lön och hans deri grundade behof att vid sjukdom få behålla deraf så mycket som möjligt. Ännu andra hade framstält den åsigten, att distrikten ej borde deltaga i vikariens aflönande i så hög grad, som de sakkunnige ansett. Distrikten borde nemligen, enligt ifrågavarande uppfattning, icke bidraga till vikariens aflönande vare sig med kontanta medel eller med naturaförmåner, hvaremot den tjenstledige läraren väl borde både lemna större kontant bidrag till vikariens aflönande än de sakkunnige förestält sig, och förse honom med bostad och vedbrand. Enligt ett annat förslag borde skoldistrikten betala en tolftedel af vikariens minimiarfvode, men befrias från skyldigheten att förse honom med bostad och vedbrand, hvilka förmåner icke borde tillkomma vikarien. Som stöd för de senast anförda meningarna hade åberopats farhågan, att ett åläggande för distrikten att i någon större eller mindre mån bidraga till vikariens aflönande skulle kunna verka derhän, att den sjuke läraren beröfvades icke blott den afsedda förmånen utan måhända, efter skedd uppsägning, sin anställning vid skolan; hvarjemte man kunde frukta, att, om distrikten förpligtades att i någon större mån bidraga till vikariens aflöning, utsigten för icke ordinarie lärare att få den fastare anställning, som omtalades i 24 § af gällande folkskolestadga, skulle förminskas.

De sakkunnige hade icke kunnat instämma uti omförmälda förslag. Förmånen för icke ordinarie lärare att vid sjukdomsfall erhålla hjelp till

vikariens aflönande vore nemligen så stor, att en minskning af deras lön med en fjerdedel af vikariens kontanta minimiarfvode ej kunde anses allt för betungande. Äfven de ordinarie lärarne vore skyldiga att vid sjukdomsfall erlägga en fjerdedel af det kontanta vikariatsarfvodet, och tillämpningen af detta stadgande hade ej medfört någon svårighet, oaktadt de flesta af dessa, som hade familjer att underhålla, sannolikt ej vore, när sjukdom inträffade, mycket bättre lottade än de icke ordinarie lärarne. Å andra sidan borde ej skoldistrikten befrias från att helt eller delvis erlägga till vikarien, hvad de sakkunnige föreslagit, ty den omständigheten att skolrådet skulle pröfva behofvet af tjenstledighet för sjukdom, antaga vikarie och aftala med denne om arfvodet, borde medföra, att skoldistriktet vore ekonomiskt intresseradt deraf, att missbruk i detta hänseende ej egde rum. De sakkunnige trodde ej heller, att anledning vore att befara, att skoldistrikt för att ej behöfva bidraga till aflönande af vikarie skulle uppsäga sjuk lärare från hans plats. För öfrigt vore det icke af så stor betydelse, som man förmenade, att icke ordinarie lärare finge den i § 24 mom. 3 af folkskolestadgan omförmälda fastare anställning, enär skolråden dock i allmänhet, utan att binda sig genom någon sådan bestämmelse, handlade, som om äfven dessa lärare vore fast anstälde.

Sedan hafva de sakkunnige företagit utredning af frågan om äfven icke ordinarie lärare, som förklarats obotligt sjuk, borde hafva rätt att, med bibehållande af tjensten, för sig sätta vikarie under vilkor att han sjelf aflönade denne. Vid behandlingen af denna fråga hafva de sakkunnige kommit till den öfvertygelsen, att icke ordinarie lärare borde få denna rätt. Det fallet kunde nemligen tänkas, att en sådan lärare väl uppnått de tjenstår, men ej de lefnadsår, som i § 7 af reglementet för småskolelärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt vore föreskrifna såsom vilkor för erhållande af helt ålderdomsunderstöd. Finge läraren i fråga sköta platsen genom vikarie, vore han fortfarande vid skolan anstäld och kunde sålunda nå det antal lefnadsår, som erfordrades för bekommande af helt ålderdomsunderstöd.

Slutligen yttra sig de sakkunnige om storleken af det årliga statsbidrag, som kunde blifva erforderligt för det ifrågavarande ändamålet. Enligt från skolråden infordrade uppgifter hade under år 1898 icke ordinarie lärare till ett antal af 194 varit för sjukdom tjenstledige under minst en månad och derutöfver. Men, då dessa uppgifter ej tillika innehölle, huru lång tid hvar och en af dessa lärare varit för sjukdom tjenstledig, kunde man på nämnda uppgifter grunda endast en sannolikhetsberäkning rörande statens blifvande utgifter för aflönande af vikarier för sjuka icke ordinarie lärare. Antoge man, att de för sjukdom tjenstledige

lärarne af denna kategori under ett år uppginge till 194, samt att af dessa 12 vore extra ordinarie lärare vid folkskolan, och vidare att till aflönande af dessas vikarier utginge det efter arten af hvars och ens tjenst bestämda högsta statsbidraget samt att tjenstledigheten i medeltal räckte fyra månader, skulle till statsbidrag för aflönande af vikarier för extra ordinarie lärare vid folkskolan åtgå 2,400 kronor och för aflönande af vikarier för öfriga icke ordinarie lärare 18,200 kronor eller tillsammans 20,600 kronor Antagas kunde väl, att, om icke ordinarie lärare vid sjukdomsfall erhölle hjelp till aflönande af vikarie, antalet af för denna anledning tjenstlediga lärare skulle komma att stiga, enär åtskilliga lärare, som nu till skada för undervisningen vid ohelsa framhärdade i skolarbetet, då skulle söka tjenstledighet. Synnerligen stor torde dock tillökningen i antalet af för sjukdom tjenstlediga lärare af denna anledning ej blifva, om det blefve stadgadt, att som vilkor för erhållande af hjelp till vikaries aflönande fordrades, att läkare skulle intyga att den sjuke vore oförmögen att vederbörligen sköta sin tjenst. En annan följd af beviljande åt icke ordinarie lärare af den förmån, hvarom här vore fråga, torde väl ock blifva, att i vissa fall tiden för tjenstledigheten komme att blifva längre, än om läraren sjelf skulle hafva aflönat sin vikarie. Men nu nämnda omständigheter torde dock ej komma att medföra någon betydligare ökning uti statens utgifter för att bidraga till aflönande af vikarie för sjuk icke ordinarie lärare. Det syntes derför de sakkunnige, som om det i motionen beräknade statsanslaget af 25,000 kronor för år skulle tills vidare vara för ändamålet tillräckligt.

Då jag nu går att yttra mig uti ifrågavarande ärende, torde jag först böra till besvarande upptaga frågan, huruvida extra ordinarie och biträdande lärare vid egentliga folkskolan samt lärare vid mindre folkskolan och småskolan eller, kortare uttryckt, »icke ordinarie lärare» vid folkskolan böra erhålla den rätt, som motionärerna velat förskaffa dem.

I afseende härå synes det mig billigt och rättvist, att nämnde icke ordinarie lärare beredes samma förmån, som ordinarie lärare vid folkskolan åtnjuta, att vid sjukdomsfall under vissa vilkor få hjelp till aflönande af för dem förordnad vikarie. De flesta af de tjenster, som innehafvas af de icke ordinarie lärarne, äro nemligen i sjelfva verket icke tillfälliga, utan åtminstone under vissa tidsperioder ständiga, och lärarne aflönas icke endast af skoldistrikten utan äfven med bidrag af allmänna medel samt äro, sedan vissa vilkor blifvit uppfylda, berättigade till ålderdomsunderstöd.

Ifrågavarande rätt torde dock icke, lika litet som för de ordinarie

lärarne, böra tillkomma de icke ordinarie vid tillfälliga och kortvariga sjukdomsfall, enär vid sådana undervisningen i skolan mestadels utan större olägenhet kan ordnas så, att skolan under ferierna arbetar så lång tid, som den till följd af lärarens sjukdom måst inställas. Dessutom torde det åtminstone på landsbygden ofta vara svårt att för några dagar kunna anskaffa lämplig vikarie, och i de flesta fall kommer det för öfrigt att åtgå någon tid, innan en sådan kan erhållas. Finnes det af en eller annan anledning icke lämpligt att förlägga skolans arbete till ferierna och kan vikarie anskaffas, torde läraren ensam böra aflöna den vikarie, som endast en kortare tid uppehåller hans tjenst. Kostnaderna för vikariens aflöning under några dagar eller en och annan vecka blifva nemligen icke synnerligen känbara för den sjuke läraren, och man undgår derigenom de besvär och svårigheter, som särskildt vid kortvariga sjukdomsfall kontrollen öfver att vilkoren för erhållande af hjelp till vikariens aflöning äro uppfylda och reqvisitionen af de för ändamålet erforderliga medlen måste medföra. Dessutom utsättes läraren, om han vid kortvariga sjukdomsfall ensam måste aflöna vikarie, om sådan blifver förordnad, icke för frestelsen att äfven vid sjukdomsfall, som äro så lindriga, att de icke utgöra verkliga hinder för ett nöjaktigt utöfvande af tjensten, begära tjenstledighet. Då det beträffande ordinarie lärare vid folkskolan blifvit stadgadt, att en månad är den kortaste tidrymd, hvarunder han måste på grund af sjukdom oafbrutet vara tjenstledig och vikarie för honom förordnad, för att rätt till hjelp vid vikariens aflöning skall inträda, synes mig samma föreskrift böra tillämpas, äfven då frågan gäller icke ordinarie lärare vid folkskolan. Vidare synes det mig lämpligt, att hjelp till vikaries aflönande vid sjukdomsfall bör lemnas endast för högst åtta kalendermånader af året, eller för så lång årlig tid, som lönetillskott af statsmedel utgår till lärarens aflönande.

Äfven med hänseende till maximitiden, under hvilken de icke ordinarie lärarne vid folkskolan böra få göra sig till godo den rätt, hvarom nu är fråga, torde de böra likställas med de ordinarie lärarne. Visserligen kan häremot invändas, att, om de icke ordinarie lärarne vid inträffad sjukdom år efter år få hjelp till aflönande af vikarie, tillskyndas både skoldistrikt och stat betydande utgifter, och skolan kommer att skadas genom täta ombyten af lärare. Till bemötande af en sådan invändning tillåter jag mig fästa Eders Kongl. Maj:ts uppmärksamhet derpå, att skoldistriktet är skyddadt genom sin rätt att uppsäga den sjuke läraren från hans befattning, och att, om skoldistriktet gifvit honom den fastare anställning, som omtalas i § 24 mom. 3 af gällande folkskolestadga, skoldistriktet ju frivilligt bundit sig genom de bestämmelser, det infört i reglementet för sina

skolor. Staten åter synes mig i det fall, hvarom nu är fråga, hafva samma skyldighet mot de icke ordinarie lärarne som mot de ordinarie, helst som de flesta af de icke ordinarie under hela sin tjenstetid ej kunna få ordinarie anställning, så vida icke skoldistrikten, i hvilka de tjenstgöra, sjelfvilligt besluta att gifva dem en med de ordinaries likartad ställning. Beträffande de olägenheter för skolan, som komma deraf, att lärarebefattningar vid henne under längre tid uppehållas af vikarier, har hon ju att kämpa med samma svårighet, äfven om den sjuke läraren har ordinarie anställning. Man kan dessutom vara öfvertygad, att åtminstone den icke ordinarie lärare, som ännu ej upphunnit det för erhållande af ålderdomsunderstöd erforderliga antal tjenstår, icke skall begagna sig af rätten att, när sjukdom inträffat, förskaffa sig tjenstledighet och få hjelp till vikariens aflönande längre än behöfligt är; ty för att blifva berättigad till ålderdomsunderstöd får han räkna sig till godo endast den tid, då han sjelf tjenstgör.

Enligt nådiga kungörelsen den 1 juni 1894 skall ordinarie lärare, som uppnått sextio års ålder och i vederbörlig ordning förklarats berättigad till hel pension, då på grund af sjukdomsfall behof af vikarie inträder, ensam utgöra vikariens aflöningsförmåner. Samma bestämmelse torde böra tillämpas äfven på icke ordinarie lärare. Det har visserligen ifrågasatts, att, då de flesta af dem, som tjenstgjorde vid mindre folkskola och småskola äfvensom vid folkskola i egenskap af biträdande, vore lärarinnor, och qvinnor, efter hvad erfarenheten lärde, tidigare sletes ut af skolarbetet än män, de, som icke hade ordinarie anställningar, borde förklaras skyldiga att redan vid femtiofem års ålder ensamma aflöna vikarie, när de för sjukdom urståndsattes att sjelfva sköta sina befattningar; men det torde vara onödigt att i detta hänseende göra någon skilnad mellan ordinarie och icke ordinarie, då skoldistrikten ju hafva i sin makt att uppsäga dem, som icke anstälts som ordinarier, från deras befattningar, när de finna sig af en eller annan anledning böra göra det.

Arfvode till vikarie för extra ordinarie folkskolelärare bör, enligt de sakkunniges förslag, utgå med samma belopp som dennes minimilön, så att vikarie för extra ordinarie folkskolelärare med 500 kronors kontant lön bör i arfvode hafva nämnda belopp och vikarie för dylik lärare med 600 kronors kontant lön ett till lika stort belopp uppgående arfvode. Jag har mot detta förslag intet att erinra. Lägre torde nemligen vikariatsarfvodet ej böra sättas, då på vikarierna ställas den fordran, att de skola vara behörigen examinerade och således hafva genomgått samma utbildningskurs som tjenstinnehafvaren, och då lefnadskostnaderna för vikarien äro lika höga som åtminstone för en ogift innehafvare af tjensten. Högre torde arfvodet ej heller böra sättas, då det i allmänhet ej kan vara lämpligt

att gifva vikarie högre lön än den, för hvilken han tjenstgör, helst då de båda ega samma behörighet.

Beträffande storleken af arfvodet till vikarie för öfriga icke ordinarie lärare beder jag först få fästa uppmärksamhet derpå att för anställning vid folkskola som biträdande lärare, äfvensom för anställning vid mindre folkskola och småskola, fordras antingen att hafva aflagt afgångsexamen vid vederbörligt seminarium eller att hafva undergått inför folkskoleinspektör sådan pröfning, som omtalas i § 6 af nådiga kungörelsen den 5 juni 1885 angående lönetillskott af allmänna medel till lärare vid folkskolor m. m. eller att hafva inför vederbörande skolråd pröfvats på sätt, som i § 23 af folkskolestadgan den 10 december 1897 omförmäles. Sådana, som förvärfvat behörighet till nu ifrågavarande anställningar på något af de två först angifna sätten, torde jag få sammanföra under benämningen examinerade; de åter, som blifvit behöriga till nämnda anställningar genom pröfning inför skolrådet, torde jag få kalla oexaminerade. De examinerade äro berättigade till en aflöning af minst 300 kronor samt, efter tio års oförvitlig tjenstgöring, af ett ålderstillägg af 50 kronor, hvarjemte de skola förses med bostad och vedbrand eller bekomma i ersättning derför 50 kronor om året. Oexaminerad lärare åter är berättigad att erhålla en kontant lön af minst 250 kronor samt bostad och vedbrand eller i ersättning derför 50 kronor. När biträdande lärare vid folkskola eller lärare vid mindre folkskola eller småskola af sjukdom är förhindrad att sjelf sköta sin tjenst och vikarie är för honom förordnad, bör vikarien, om han är examinerad, enligt de sakkunniges förslag erhålla i arfvode 300 kronor förutom bostad och vedbrand eller lagstadgad ersättning derför; är han deremot oexaminerad, bör arfvodet utgå med 250 kronor jemte husrum och vedbrand eller ersättning derför. Äfven i detta förslag anser jag mig böra instämma. Visserligen kan det, om förslaget godkännes, inträffa, att vikarien får högre lön än tjenstinnehafvaren, men denna oegentlighet torde motvägas af den omständighet, att vikarien i sådant fall har högre kompetens än den, för hvilken han tjenstgör.

Deremot kan jag icke instämma i de sakkunniges förslag derom, att, der för examinerad tjenstinnehafvare examinerad vikarie sökts men ej erhållits, det högre årsarfvodet å 600 eller 300 kronor skulle vara vikarien tillförsäkradt, så vida inspektören intygat, att vederbörligen examinerad vikarie ej kunnat erhållas samt att vikarien befunnits duglig. Detta förslag strider nemligen mot grundsatsen, att vikariatsarfvodets storlek bör bestämmas äfven med hänsyn till arten af den behörighet, vikarien eger. Dessutom skulle, om förslaget fastställes, det kunna komma att inträffa,

att oexaminerad vikarie finge högre lön än examinerad sådan. Det synes för öfrigt som om det föreslagna stadgandet vore onödigt. Redan i omförmälda nådiga kungörelse den 1 juni 1894 är föreskrifvet, att för erhållande af statsbidrag till aflönande af vikarie för sjuk ordinarie folkskolelärare hinder ej må möta deraf, att vikarie icke aflagt afgångsexamen vid seminarium, så vida vederbörande folkskoleinspektör vitsordar, att examinerad vikarie ej kunnat erhållas samt att vikarien befunnits duglig. Denna föreskrift torde böra tillämpas äfven då fråga är om icke ordinarie lärare, så till vida, att som vilkor för erhållande af statsbidrag till aflönande af vikarie för icke ordinarie lärare bör föreskrifvas, att inspektören, om oexaminerad förordnats till vikarie, skall intyga, att vikarien befunnits duglig.

Som vilkor för att ordinarie lärare skall få åtnjuta den förmån, hvarom här är tal, är vidare stadgadt, att sjukdomen, på grund af hvilken tjenstledighet sökes, skall enligt läkarebetyg vara af den beskaffenhet, att densamma gör läraren oförmögen att vederbörligen uppehålla sin tjenst utan att dock för all framtid hindra hans återinträde i tjenstgöring. Då det för läkare är omöjligt att i hvarje fall med bestämdhet kunna förutse, om en sjukdom är botlig eller obotlig, hafva de sakkunnige föreslagit en sådan förändring i fråga om läkarebetygets innehåll, att i detsamma skulle intygas allenast att sjukdomen, på grund hvaraf tjenstledighet sökts, gör läraren oförmögen att vederbörligen uppehålla sin tjenst, men ej är af sådan beskaffenhet att vid betygets utfärdande intyg kan med visshet gifvas, huruvida densamma för all framtid hindrar hans återinträde i tjenstgöring. Det synes mig som om en dylik förändring vore af behofvet påkallad.

Uti ofvan omförmälda kungörelse af den 1 juni 1894 är stadgadt, att arfvodet till vikarie för sjuk ordinarie folkskolelärare skall gäldas af staten, skoldistriktet och den tjenstledige läraren samt att vikariens aflöning skall utgöras sålunda, att den ordinarie läraren af sin lön afstår ett belopp, motsvarande en fjerdedel af vikariens kontanta minimiaflöning, två tredjedelar deraf utgå af allmänna medel och återstoden erlägges af skoldistriktet, hvilket jemväl förser vikarien med bostad jemte vedbrand eller ock lemnar honom ersättning derför, äfvensom, der så ifrågakommer, godtgör honom för resekostnad. Enligt mitt förmenande böra dessa bestämmelser tillämpas äfven beträffande sättet, hvarpå arfvode till vikarie för sjuk icke ordinarie lärare skall utgöras. Det har blifvit ifrågasatt, att skoldistriktets bidrag borde antingen alldeles bortfalla eller förminskas

till en tolftedel af vikariens kontanta minimiarfvode. I förra fallet skulle den tjenstledige läraren erlägga äfven den del, som enligt ofvan föreslagna fördelning åligger skoldistriktet att gälda; i senare fallet skulle naturaförmånerna bortfalla från vikariens löneförmåner. Då emellertid skoldistriktet erlägger en del af den kontanta lön, som utgår till vare sig ordinarie eller icke ordinarie lärare, och då det betalar en del af det kontanta arfvodet till vikarie för ordinarie lärare, bör det jemväl bidraga till den kontanta aflöningen af vikarie för icke ordinarie lärare. Ej heller finnes något skäl att i fråga om vikarie för icke ordinarie lärare befria skoldistriktet från skyldigheten att förse honom med bostad och vedbrand eller gifva honom ersättning derför. Man kan ju ej begära, att tjenstinnehafvaren, som endast har ett rum till sitt förfogande, skall kunna der inrymma vikarien, eller att han af sin ringa lön skall hyra bostad åt honom. Att vikarien, som oftast är obekant på den plats, der han mottager förordnande som vikarie, sjelf skall anskaffa sig lämplig, skolan närbelägen bostad, är för öfrigt en obillig fordran, äfven om hans kontanta löneförmåner vore sådana, att man med fog kunde begära, att han på egen bekostnad skulle skaffa sig bostad.

Beträffande öfriga bestämmelser, som de sakkunnige föreslagit, torde jag få hänvisa dels till nådiga kungörelsen den 1 juni 1894 angående aflönande i vissa fall af vikarie för sådan ordinarie lärare eller lärarinna vid folkskola, som af sjukdom urståndsättes att fullgöra sin tjenst, dels till de sakkunniges utlåtande.

I den motion, som föranledt Riksdagens omförmälda skrifvelse, antages det, att det statsanslag, som skulle kräfvas för ifrågavarande ändamål, icke behöfde öfverstiga 25,000 kronor. Äfven enligt de sakkunniges mening torde detta belopp under den närmaste framtiden blifva fullt tillräckligt; och jemväl mig förekommer det, som om staten för det behjertansvärda ändamålet ej skulle under de närmast kommande åren behöfva ikläda sig större utgifter än som här ofvan är angifvet. Något material, hvarpå man kan bygga tillförlitliga beräkningar uti ifrågavarande hänseende, finnes icke, ty i och med det att föreliggande förslag, om det blifver antaget, börjar tillämpas, inträda nya förhållanden, hvilkas inverkan man ej kan förutse. Emellertid hafva genom folkskoleinspektörerna från de särskilda skolråden inhemtats uppgifter rörande antalet af de icke ordinarie lärare, som under år 1898 varit tjenstlediga på grund af sjukdom under en tid af en månad och derutöfver. Enligt dessa uppgifter

uppgick antalet till 194, af hvilka 12 voro extra ordinarie folkskolelärare. Antager man, att hvar och en af dessa varit sjuk oafbrutet under fyra månader, och att till aflönande af de för dem förordnade vikarier utgått det högsta statsbidrag, som enligt föreliggande förslag för dylikt ändamål får utanordnas, skulle till vikarierna för de extra ordinarie folkskolelärarne hafva af allmänna medel utgått 2,400 kronor och till vikarier för de öfriga icke ordinarie lärarne 18,200 kronor, eller tillhopa 20,600 kronor. Sannolikt kommer antalet af dem, som begära tjenstledighet på grund af sjukdom, att stiga, om dylika lärare få hjelp till vikariens aflönande; en och annan torde derjemte taga tjenstledighet för något längre tid, när stat och skoldistrikt bidraga till vikariens aflöning, än om tjenstinnehafvaren ensam skall aflöna denne. Men den tillökning i statens utgifter för aflönande af vikarier för sjuka icke ordinarie lärare, som häraf skulle blifva en följd, torde icke blifva större än att 25,000 kronor varda, såsom här ofvan sagts, tillräckliga för ifrågavarande ändamål.

I riksstaten äro under åttonde hufvudtiteln uppförda till bidrag till aflönande i vissa fall af vikarie för ordinarie lärare eller lärarinna vid folkskola 40,000 kronor. Af detta förslagsanslag hafva utgått under åren 1896, 1897 och 1898 respektive 45,671 kronor 55 öre, 51,847 kronor 61 öre och 49,194 kronor 16 öre. Höjes nämnda anslag med 35,000 kronor eller från 40,000 kronor till 75,000 kronor, torde man kunna vara fullt förvissad, att anslaget under närmaste tiden kommer att motsvara hvad som erfordras af allmänna medel till aflönande under dels redan faststälda, dels nu föreslagna vilkor af vikarier för både ordinarie och icke ordinarie lärare vid folkskolan, som af sjukdom äro urståndsatta att sjelfva sköta sina tjenster.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att

dels i fråga om aflönande i vissa fall af vikarie för extra ordinarie eller biträdande lärare eller lärarinna vid folkskola samt för lärare eller lärarinna vid mindre folkskola eller småskola godkänna följande grunder, nemligen:

1) att, derest vid folkskola anstäld extra ordinarie lärare eller lärarinna, till hvilkens aflöning bidrag af allmänna medel utgår, på grund af sjukdom åtnjuter tjenstledighet och vid folkskoleläraresseminarium examinerad vikarie för honom eller henne är förordnad under oafbrutet minst en

månad af den faststälda undervisningstiden af åtta månader om året, vikarien för den tid, hvarunder hans förordnande varar, skall åtnjuta arfvode efter antingen minst 600 kronor eller minst 500 kronor för nyssnämnda undervisningstid, allt eftersom tjenstinnehafvarens minimilön uppgår till eller understiger 600 kronor, eller i förra fallet 75 kronor och i senare fallet 62 kronor 50 öre för läsmånad, hvarje månad beräknad till 30 dagar, hvarjemte vikarien skall förses med tjenlig, skolan närbelägen bostad, bestående af ett rum, med vedbrand, eller ock erhålla ersättning derför, beräknad efter minst 50 kronor för åtta månaders undervisningstid, äfvensom med belopp, som af skoldistriktet bestämmes, undfå godtgörelse för resekostnad, der sådan ifrågakommer;

2) att, då biträdande lärare eller lärarinna vid folkskola eller lärare eller lärarinna vid mindre folkskola eller småskola, till hvilkens aflöning bidrag af allmänna medel utgår, på grund af sjukdom åtnjuter tjenstledighet, arfvode till vikarie skall beräknas sålunda, att, derest vid småskoleseminarium examinerad eller af folkskoleinspektör enligt § 6 i kongl. kungörelsen den 5 juni 1885 angående lönetillskott af allmänna medel för lärare och lärarinnor vid folkskolor och småskolor pröfvad vikarie är förordnad under oafbrutet minst en månad af den faststälda årliga undervisningstiden, vikarien för den tid, hvarunder hans förordnande varar, åtnjuter arfvode efter minst 300 kronor för åtta månaders undervisningstid, eller 37 kronor 50 öre för läsmånad, hvarje månad beräknad till 30 dagar, och i öfrigt samma förmåner som vikarie för extra ordinarie lärare vid folkskola samt, om oexaminerad vikarie förordnas, till denne utgår arfvode efter 250 kronor för åtta månaders undervisningstid, eller 31 kronor 25 öre för läsmånad, och i öfrigt samma förmåner, som tillkomma examinerad vikarie;

3) att, om enligt läkarebetyg sjukdom, på grund hvaraf extra ordinarie eller biträdande lärare eller lärarinna vid folkskola eller lärare eller lärarinna vid mindre folkskola eller småskola erhåller ledighet och vikarie för honom eller henne förordnas på sätt ofvan sägs, är sådan, att densamma gör läraren eller lärarinnan oförmögen att vederbörligen uppehålla sin tjenst, men ej af sådan beskaffenhet, att vid betygets utfärdande läkaren kan med visshet intyga, att sjukdomen för all framtid hindrar den sjukes återinträde i tjenstgöring, samt läraren eller lärarinnan icke uppnått sextio års ålder och i vederbörlig ordning förklarats berättigad till helt ålderdomsunderstöd, vikariens aflöning skall utgöras sålunda, att tjenstinnehafvaren af sin lön afstår ett belopp, motsvarande en fjerdedel af vikariens

kontanta minimiaflöning, samt två tredjedelar af samma minimiaflöning utgå af statsmedel och återstoden erlägges af skoldistriktet, hvilket det jemväl skall åligga att förse vikarien med bostad jemte vedbrand eller ock lemna honom ersättning derför äfvensom att, der så ifrågakommer, godtgöra honom resekostnad;

4) att, då oexaminerad vikarie förordnas, statsbidrag till dennes aflöning må på nämnda sätt utgå, derest folkskoleinspektör vitsordar, att vikarien befunnits duglig;

5) att, der läkarebetyg ej kan utan synnerlig kostnad eller svårighet anskaffas, nyssnämnda bestämmelser i fråga om vikariens aflöning skola, derest genom intyg af vederbörande skolråds ordförande vitsordas, att läraren eller lärarinnan under ledighet varit af sjukdom urståndsatt att vederbörligen uppehålla sin tjenst, gälla, ändock att sjukdomens beskaffenhet icke blifvit genom läkarebetyg ådagalagd, likväl ej för längre tid än högst tre månader;

6) att, då enligt läkarebetyg sjukdom, på grund hvaraf icke ordinarie lärare eller lärarinna erhållit tjenstledighet, är af sådan beskaffenhet, att läraren eller lärarinnan till följd deraf är urståndsatt att vidare återinträda i tjenstgöring, vikariens aflöning skall utgöras af läraren eller lärarinnan utan tillskott af allmänna medel eller bidrag af skoldistriktet;

7) att icke ordinarie lärare eller lärarinna, som uppnått sextio års ålder och i vederbörlig ordning förklarats berättigad till helt ålderdomsunderstöd, skall, då på grund af sjukdomsfall behof af vikarie för honom eller henne inträder, ensam utgöra vikariens aflöningsförmåner; samt

8) att hvad här är föreslaget icke gäller i fråga om tjenstledighet, som åtnjutes af vikarierande lärare eller lärarinna, utom i det fall att nämnda lärare eller lärarinna uppehåller tillfälligtvis ledig befattning;

dels beträffande grunderna för nu gällande stadganden om aflöning af vikarie för sjuk ordinarie lärare eller lärarinna vid folkskola medgifva den jemkning, att deri omförmälda läkarebetyg må vara af enahanda innehåll med hvad här ofvan under mom. 3) föreslagits;

dels ock, i stället för det nu befintliga förslagsanslag å 40,000 kronor, med titel »bidrag till aflönande i vissa fall af vikarie för ordinarie lärare eller lärarinna vid folkskola», uppföra, under benämning: »bidrag till aflönande i vissa fall af vikarie för lärare eller lärarinna vid folkskola eller småskola», ett förslagsanslag å 75,000 kronor för att i enlighet med såväl redan bestämda som här ofvan föreslagna grunder användas såsom bidrag

till aflönande i vissa fall af vikarie för sådan ordinarie, extra ordinarie och biträdande lärare eller lärarinna vid folkskola samt lärare eller lärarinna vid mindre folkskola och småskola, som af sjukdom urståndsättes att fullgöra sin tjenst, med rätt för Eders Kongl. Maj:t att, när i särskilda fall omständigheterna dertill föranleda, meddela understöd af statsmedel för ifrågavarande ändamål utan hinder deraf att någon afvikelse från nämnda grunder egt rum.

Derest hvad jag nu hemstält vinner Eders Kongl. Maj:ts bifall och jemväl varder af Riksdagen godkändt, torde Eders Kongl. Maj:t framdeles komma att meddela närmare föreskrifter i fråga om den administrativa anordningen och sättet för utbetalningen af vikaries aflöningsförmåner i förevarande hänseende äfvensom meddela stadganden om rätt för skolråd och skolstyrelse att, då icke ordinarie lärare eller lärarinna uppnått sextio års ålder, hos direktionen för folkskolelärarnes pensionsinrättning, göra framställning om pröfning af hans eller hennes rätt till ålderdomsunderstöd.

I händelse Riksdagen beviljar de i denna punkt samt punkterna 16—18 äskade medel, kommer ordinarie anslaget till folkundervisningen, nu 5,528,025 kronor, att ökas med tillhopa 230,700 kronor eller till 5,758,725 kronor.

De tekniska läroverken.

[20.] *Extra lärare i tillämpad värmelära.*

Alltsedan år 1890 har innehafvaren af professuren i allmän och tillämpad fysik vid *tekniska högskolan* varit befriad från undervisningen i allmän fysik. Denna anordning har haft sin grund dels deri att vederbörande professor enligt nådig föreskrift utöfvat föreståndarebefattningen vid högskolan och dervid behöft lindring i sina undervisningsåligganden, dels deri att ifrågavarande ämnens utveckling fordrat ökade lärarekrafter. För uppehållande af undervisningen i allmän fysik utgick först af den besparade föreståndarelönen ett arfvode af 2,000 kronor årligen till en extra lärare. Sedan 1898 års riksdag beviljat anslag till aflöning åt en

lektor i allmän fysik, har ämnet numera fått en sjelfständig ordinarie företrädare vid högskolan.

Professorns undervisning är alltså, som sagdt, begränsad till att omfatta tillämpad fysik. Emellertid har en ytterligare uppdelning af professurens läroområde ansetts vara af behofvet påkallad. I afseende härå har styrelsen för högskolan i en till Eders Kongl. Maj:t ingifven framställning anfört följande.

Den nuvarande till tillämpad fysik inskränkta professuren omfattade till den vida större delen elektroteknik och derjemte tillämpad värmelära. Dessa båda kunskapsgrenar vore af väsentligt olika beskaffenhet och förutsatte mycket olika förstudier samt olika slag af praktisk utbildning. Det vore uppenbarligen för undervisningen lämpligast, att särskilda lärare funnes vid högskolan för dessa båda så vidt skilda grenar af fysikens tillämpningar. Med den utveckling elektrotekniken numera erhållit vore för öfrigt en särskild professorsplats i detta läroämne oundgänglig. För att visa omfattningen af den nuvarande elektrotekniken vore det tillfyllest att erinra, att den innehölle, bland annat, läran om dynamomaskiners teori och konstruktion, den elektriska belysningen, den elektriska kraftöfverföringen, genom hvilka våra vattenfalls värde i hög grad förökats, telegrafien och telefonien, åskledares konstruktion m. m. Flere bland dessa af den moderna elektroteknikens underafdelningar vore i sig sjelfva af betydande omfattning. Härtill komme, att den elektrotekniska undervisningen erfordrade vidsträckta laborationer och konstruktionsöfningar samt att nära nog alla högskolans elever borde deltaga åtminstone i de mera elementära delarne af densamma, äfvensom att ett stort antal elever specielt egnade sig åt elektrotekniken. Vid den nu pågående reorganisationen af högskolan skulle vidare en särskild fackskola för elektroteknik upprättas och i samband dermed borde undervisningen utvidgas. Då dertill komme, att den nuvarande innehafvaren af professuren i fråga redan uppnått pensionsåldern, och det vore önskvärdt, att vid hans afgång platsen besattes med en person, som specielt egnat sig åt elektrotekniken och på hvilken icke tillika andra härför främmande kompetensfordringar skulle behöfva uppställas, syntes tiden vara inne att verkställa den ifrågasatta förändringen.

För att uppehålla den undervisning i tillämpad värmelära, som enligt förslaget skulle afskiljas från ifrågavarande professur, anser styrelsen, att en *ny extra lärarebefattning* med en aflöning af 2,000 kronor årligen bör upprättas. Äfven denna undervisning är, enligt hvad styrelsen framhåller, af stor praktisk betydelse. Till ådagaläggande häraf erinrar styrelsen

derom, att till nämnda undervisning hör, bland annat, den mycket vigtiga och omfattande läran om byggnaders uppvärmning och ventilation samt de konstruktionsöfningar, som dermed stå i samband.

I afseende å den sålunda föreslagna anordningen anmärker styrelsen särskildt, dels att den nuvarande extra lärarebefattningen i elektroteknik vid högskolan icke skulle deraf beröras, dels att hvad styrelsen anfört icke hade afseende på undervisningen i elektrokemi, hvilken hvilade på en helt annan grund än den öfriga elektrotekniska undervisningen och till hvars tidsenliga ordnande styrelsen framdeles ville återkomma.

Hvad styrelsen sålunda föreslagit synes mig väl grundadt. Jag får derför tillstyrka, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att, för att möjliggöra ombildning af den nu i staten för tekniska högskolan upptagna professuren i allmän och tillämpad fysik till en professur i elektroteknik, på ordinarie stat för högskolan bevilja ett anslag af 2,000 kronor till aflöning åt en extra lärare i tillämpad värmelära.

[21.] *Höjning af lönen för professorn i grufvetenskap.*

Aflöningen på stat åt professorerna vid teknologiska institutet utgjorde vid tiden närmast före dess ombildning till den nuvarande tekniska högskolan i allmänhet 4,500 kronor, dervid för två af desse professorer fri bostad ingick i lönen med ett beräknadt belopp af 500 kronor för hvardera. *Professorn i grufvetenskap* ensam uppbar ett lägre belopp, 3,200 kronor.

På sätt inhemtas af vederbörande komiterades den 4 november 1873 afgifna underdåniga betänkande och förslag angående åtskilliga läroverks förening med teknologiska institutet och bildandet af en teknisk högskola, åtnjöt professorn i grufvetenskap, utöfver den af statsmedel utgående aflöningen, ett arfvode af 800 kronor årligen från jernkontoret såsom ersättning för den praktiska undervisningen i grufvetenskap. Den mindre lön, som denne professor åtnjöt, i jemförelse med de öfrige professorerna vid läroanstalten, upplyses i nämnda betänkande hafva haft sin grund i det mindre antal timmar, under hvilka det ålegat honom att meddela undervisning. Komiterade förklarade emellertid, att omständigheterna dåmera påkallade, att innehafvaren af ifrågavarande professur finge åtnjuta full professorslön. De ansågo dock, att denna lärarelön på stat borde bestämmas endast till 3,500 kronor, emedan det vore antagligt, att jernkontorets bidrag komme att höjas till 1,000 kronor.

Vid 1876 års riksdag höjdes sedermera de i staten för tekniska högskolan upptagna professorsaflöningarna i allmänhet med 33 $^1/_3$ %. De löner, som dittills utgått med 4,500 kronor, faststäldes sålunda till 6,000 kronor. En

något större förhöjning kom professorn i grufvetenskap till del, i det att hans lön höjdes från 3,200 kronor till 4,700 kronor, deraf 1,500 kronor tjenstgöringspenningar. Man torde dervid måhända, i likhet med förutnämnda komiterade, hafva beräknat en ytterligare förhöjning i det från jernkontoret utgående tillskottet till bemälde professors aflöning.

Nu har, i enlighet med lärarekollegiets vid tekniska högskolan tillstyrkan, styrelsen för högskolan inkommit med underdånig framställning om att statsanslaget till aflöning åt professorn i grufvetenskap måtte höjas till 6,000 kronor. Styrelsen åberopar till stöd härför, dels att denne professors undervisningsskyldighet — hittills något mindre än öfrige professorers undervisningstid under lästerminerna — borde i någon mån ökas, dels att han dessutom under 5—7 veckor under sommaren hela dagarne vore sysselsatt med praktisk undervisning i grufbrytning och grufmätning äfvensom i magnetiska mätningar för uppsökande af jernmalmer m. m., dels ock slutligen att undervisningen i grufvetenskap erhållit ännu större betydelse än förut, sedan aflagd afgångsexamen i fackskolan för grufvetenskap med fyraårig lärokurs lemnade kompetens till inträde i rikets bergsstat. På dessa skäl hade redan komiterade för afgifvande af förslag till högskolans utvidgning och omorganisation år 1891 tillstyrkt, att professorn i grufvetenskap skulle erhålla lika aflöning som andra högskolans professorer; och då dessa skäl qvarstode i oförsvagad kraft — särskildt i betraktande af den stora betydelse grufhandteringen egde för Sverige — ansåge styrelsen, att det nu vore på tiden att söka bringa detta komiterades förslag i verkställighet.

Jernkontorets till bemälde professors aflöning lemnade tillskott, hvilket numera, enligt mig lemnad upplysning, utgår med ett belopp af 500 kronor, hvartill kommer resekostnads- och traktamentsersättning, lärer icke vara att anse annorlunda än såsom en gratifikation, den der jernkontoret utan någon sin skyldighet lemnar och som jernkontoret, hvilket i afseende å detta tillskott fattar beslut år efter år, eger rätt att, närhelst kontoret så finner för godt, indraga. Gratifikationen torde för närvarande kunna betraktas såsom en personlig gärd åt den nuvarande professorns, O. G. Nordenströms, framstående förtjenster om den svenska grufhandteringen och kan ej heller med säkerhet påräknas för en vid Nordenströms snart stundande afgång blifvande efterträdare.

Att bemälde professor icke bör aflönas lägre än de öfrige professorerna vid högskolan, synes mig styrelsen hafva tydligt ådagalagt. Att dervid jernkontorets bidrag hvarken fyller den erforderliga summan eller med säkerhet kan påräknas för framtiden, har jag nyss påpekat. I öfrigt synes

detsamma icke heller böra tagas i betraktande vid fastställande af aflöningen åt ifrågavarande statens embetsman, utan nödig fyllnad af statsmedel torde böra begäras af Riksdagen. Vid den eventuela höjningen torde samtidigt aflöningen fördelas i lön och tjenstgöringspenningar på sätt som gäller för öfrige professorer.

På grund af hvad jag nu anfört hemställer jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att, för höjande af den till professorn i grufvetenskap vid tekniska högskolan från staten utgående aflöning från dess nuvarande belopp, 4,700 kronor, till 6,000 kronor, deraf 4,000 kronor skola utgöra lön och 2,000 kronor tjenstgöringspenningar, bevilja ett ordinarie anslag af 1,300 kronor.

Under förutsättning af bifall till hvad under punkterna 20 och 21 föreslagits, kommer ordinarie anslaget till de tekniska läroverken, nu 450,075 kronor, att ökas med tillhopa 3,300 kronor eller till 453,375 kronor.

Medicinalstyrelsen med dithörande stater.

[22.] *Veterinäradministrationen hos medicinalstyrelsen.*

I statsverkspropositionen år 1898 föreslog Eders Kongl. Maj:t ökning af anslaget till landtbruksstyrelsen, i syfte bland annat att dit skulle öfverflyttas *den centrala förvaltningen af det civila veterinärväsendet*, för hvilket ändamål i staten för landtbruksstyrelsen skulle upptagas aflöning för ytterligare en ledamot. Uti det vid nämnda proposition fogade utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilärenden den 14 januari 1898 redogjordes dels för de förslag, som under de senare årtiondena framstälts i fråga om veterinärärendenas öfverflyttning från först sundhetskollegium och sedermera medicinalstyrelsen till annan myndighet, dels ock för de åligganden, hvilka jemlikt den för medicinalstyrelsen gällande instruktion tillkomma styrelsen beträffande veterinärväsendet. Till denna redogörelse anhåller jag att här få hänvisa.

Efter att hafva erinrat, hurusom Eders Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 18 maj 1894 föreskrifvit, att en af Eders Kongl. Maj:t dertill särskildt förordnad legitimerad veterinär skulle hos medicinalstyrelsen deltaga i handläggningen af veterinärärenden samt att en sådan veterinär sedermera alltjemt varit af Eders Kongl. Maj:t dertill mot särskild godtgörelse förordnad, yttrade föredragande departementschefen, att det helt naturligt varit att förutse, att den år 1894 sålunda vidtagna anordning, om än utgörande en väsentlig förbättring af förut rådande förhållanden, icke skulle

kunna för framtiden blifva tillfyllest. I betraktande å ena sidan af den betydande ökningen under senare åren af nämnda ärendens antal och å andra sidan af den erkända vigt, som låge uppå att dessa ärenden behandlades icke allenast med skyndsamhet utan derjemte med synnerlig omtanke och sakkunskap, syntes det departementschefen tydligt, att för deras behöriga beredning och föredragning redan nu måste kräfvas mera tid och arbetskraft, än man rimligtvis kunde begära af den veterinär, som enligt gällande bestämmelser skulle i medicinalstyrelsen handlägga hithörande frågor. Icke allenast vore den godtgörelse, som ansetts böra denne veterinär tillerkännas, alltför låg med hänsyn till de sig alltjemt ökande göromålen. Ett missförhållande endast i detta afseende skulle väl kunnat afhjelpas, utan att derför någon förändring beträffande veterinärärendenas behandling behöfde ifrågasättas. Dertill komme emellertid ock att, med hänsyn till den betydelse veterinärväsendet hade för jordbruksnäringen i vårt land samt den deraf följande ansvarsfullheten af de åligganden, som tillkomme en föredragande af veterinärärenden uti det embetsverk, som hade den centrala ledningen af veterinärväsendet sig anförtrodd, det icke kunde anses lämpligt eller skäligt, att denne föredragande i längden skulle bibehållas vid en så osäker tjensteställning, som han i egenskap af tillfälligt förordnad ledamot i embetsverket måste intaga. Denna omständighet innebure, i betraktande särskildt af veterinärväsendets hastiga utveckling, utan tvifvel i och för sig fullt tillräckliga motiv för en snar förändring af de uti förevarande afseende nu rådande förhållanden, och syntes den departementschefen derför ock utgöra ett mycket talande skäl för att den definitiva lösningen af den sedan så många år tillbaka väckta, men tills nu alltjemt undanskjutna frågan om ändrad organisation af ledningen för veterinärväsendet så vidt möjligt påskyndades. För angelägenheten häraf talade i öfrigt icke allenast af departementschefen omförmälda framställningar i dylikt syfte utan äfven andra uttalanden i ämnet, som gjorts af i frågan närmast intresserade.

Beträffande de särskilda förslag till frågans lösning, hvilka framstälts, funne departementschefen sig i likhet med landtbruksstyrelsen och på de af denna styrelse anförda skäl icke kunna förorda vare sig inrättandet af ett särskildt embetsverk för veterinärärendenas handläggning eller deras öfverlemnande till lärarekollegiet vid veterinärinstitutet eller några bland kollegiets ledamöter. Den särskilda sakkunskap, som lärarekollegiet besutte, kunde, på sätt landtbruksstyrelsen framhållit, lämpligare tillgodogöras derigenom, att det lemnades öppet för den administrativa myndighet, som finge veterinärärendena sig anförtrodda, att i förekommande speciela frågor inhemta yttrande af kollegiet.

De förslag, som åsyftade inrättandet af en särskild byrå för veterinärärenden inom civildepartementet, ansåge departementschefen ännu mindre böra vinna bifall. Att förläna en dylik byrå sjelfständig beslutanderätt skulle ej stå i öfverensstämmelse med grunderna för vår administration, och mot en sådan anordning talade i öfrigt samma skäl, som anförts mot inrättandet af ett fristående embetsverk. Om åter handläggningen af veterinärärendena skulle uppdragas åt en byrå utan dylik beslutanderätt, komme detta tydligen att innebära, att afgörandet af hithörande frågor, i den mån de ej skulle anmälas inför Konungen i statsrådet, skulle åligga chefen för civildepartementet, en anordning lika olämplig ur praktisk hänsyn som för departementschefen betungande.

Endast två möjligheter till en nöjaktig lösning af frågan syntes departementschefen derför återstå, nemligen att veterinärärendena antingen fortfarande bibehölles af medicinalstyrelsen eller ock öfvertoges af landtbruksstyrelsen, samt att, hvilkendera styrelsen komme att utöfva inseendet öfver veterinärväsendet, i denna styrelse en ordinarie ledamotsplats för dessa ärendens handläggning inrättades.

Den medicinska sakkunskap, som funnes inom medicinalstyrelsen representerad, gjorde det ur djursjukvårdens synpunkt otvifvelaktigt mest önskvärdt, att veterinärärendena fortfarande blefve der handlagda. Härför talade dessutom det samband, som i många fall förefunnes mellan veterinära frågor och den allmänna hygienen, likasom äfven att nämnda styrelse genom mångårig behandling af dessa ärenden vunnit en synnerligen rik erfarenhet uti hithörande ämnen. För öfverflyttning till landtbruksstyrelsen af öfverinseendet öfver veterinärväsendet kunde å andra sidan äfven kraftiga skäl anföras. Efter att hafva redogjort för dessa, förordade departementschefen, att till landtbruksstyrelsen måtte från medicinalstyrelsen öfverflyttas det civila veterinärväsendet, och i enlighet dermed affattades äfven Eders Kongl. Maj:ts till Riksdagen i denna fråga aflåtna förslag. Vidkommande det militära veterinärväsendet föreslogs i 1898 års statsverksproposition i sammanhang med frågan om förändrad organisation af arméns centrala styrelse inrättande af en särskild arméns sjukvårdsstyrelse, som skulle öfvertaga vissa af de till medicinalstyrelsens behandling nu hörande militära veterinärärenden.

Af dessa Eders Kongl. Maj:ts förslag vann ej någotdera Riksdagens bifall. I afseende å den föreslagna omorganisationen af landtbruksstyrelsen yttrade Riksdagen följande:

»Frågan om inrättande af ett nytt statsdepartement, der jordbrukets intressen särskildt skulle tillgodoses, har redan länge stått på dagordningen och har i väckta motioner vid innevarande års riksdag ånyo dragits

under Riksdagens pröfning. Då åsigten om lämpligheten af jordbruksnäringens förläggande under ett särskildt departement lärer vara ganska allmän, torde före frågans närmare utredning, och på det ej dess lyckliga lösning må på något sätt förhindras, några åtgärder nu icke böra vidtagas för en omorganisation af det embetsverk, som för närvarande har förvaltningen af jordbruksärendena sig anförtrodd. Riksdagen har sålunda icke funnit sig kunna medgifva den i statsrådsprotokollet föreslagna öfverflyttningen af de civila veterinärärendena till landtbruksstyrelsen och deraf följande ökning af embetsverkets personal.

»Beträffande förslaget om de civila veterinärärendenas öfverflyttning till landtbruksstyrelsen från medicinalstyrelsen, hyser Riksdagen i alla händelser tvifvelsmål om lämpligheten deraf, enär Riksdagen för sin del icke är öfvertygad om att genom en sådan öfverflyttning de olägenheter, som hufvudsakligen föranledt förslaget om en förändring i veterinärväsendets administration, skulle undanrödjas, och sålunda ej heller vågar antaga, att det misstroende mot ledningen af vårt lands veterinärväsende, som för närvarande på vissa håll är rådande, derigenom skulle häfvas. Riksdagen är dessutom tveksam, så väl i fråga om lämpligheten af att helt och hållet skilja administrationen af den veterinära sjukvården från den myndighet, som handhafver sjukvården och hygienen i allmänhet, som om ändamålsenligheten af att från hvarandra skilja det civila och det militära veterinärväsendet, hvilket sistnämnda enligt Eders Kongl. Maj:ts förslag skulle komma att förläggas till arméförvaltningens sjukvårdsbyrå.»

Efter att hafva gjort detta uttalande anmälde Riksdagen, bland annat, att Eders Kongl. Maj:ts under förutsättning af de civila veterinärärendenas öfverflyttning till landtbruksstyrelsen gjorda förslag om att i nämnda stat måtte upptagas aflöning för ytterligare en ledamot ej blifvit af Riksdagen bifallet.

Frågan om den centrala veterinäradministrationens tidsenliga ordnande blef af medicinalstyrelsen i underdånig skrifvelse den 30 september 1898 åter dragen under Eders Kongl. Maj:ts pröfning. Efter en återblick på frågans historiska utveckling fortsätter medicinalstyrelsen:

»Ställningen är således fortfarande sådan den blef genom ofvannämnda nådiga bref till medicinalstyrelsen den 18 maj 1894, och någon anledning synes icke finnas för antagandet, att frågan under närmaste tiden skall komma att lösas vare sig genom veterinärärendenas öfverflyttning till landtbruksstyrelsen eller på någon af de andra vägar, som från olika håll ifrågasatts och som inneburit antingen skapandet af en byrå för veterinärärenden direkt under civildepartementet eller förläggandet af

veterinäradministrationen till veterinärinstitutet. Medicinalstyrelsen måste således förutsätta, att veterinärärendenas handläggning, åtminstone tills vidare, skall komma att förblifva ett styrelsens åliggande. I denna förutsättning styrkes medicinalstyrelsen af uttalanden under allra senaste tiden dels uti Riksdagen dels från veterinärkretsar. Vid behandlingen våren 1898 inom Riksdagen af ofvanberörda nådiga proposition uttalades temligen allmänt den åsigten, att veterinärärendena lämpligen borde hos medicinalstyrelsen bibehållas, och äfven styrelsens dåvarande ordförande gaf såsom riksdagsman oförbehållsamt tillkänna sin åsigt, att dessa ärenden med största sakkännedom borde kunna handläggas i medicinalstyrelsen, ehuruväl han af angifna opportunitetsskäl förordade deras förflyttning till landtbruksstyrelsen. Landets veterinärer hafva, då deras älsklingstanke att få en veterinärbyrå inom civildepartementet icke synts kunna förverkligas, med sällspord enighet uttalat sig för veterinäradministrationens qvarstannande under medicinalstyrelsen. Så skedde uti en af »Svenska veterinärläkareföreningens styrelse och komiterade» undertecknad skrift, som utdelades till ledamöterna af 1898 års riksdag. Så skedde äfven vid ett talrikt besökt möte, som nyssnämnda förening hållit i hufvudstaden under loppet af september 1898.

»Då medicinalstyrelsen således fortfarande måste betrakta sig såsom veterinärväsendets målsman inom administrationen, så kan styrelsen icke underlåta att påkalla Eders Kongl. Maj:ts nådiga uppmärksamhet för den brist, som vidlåder det nuvarande sättet för veterinärärendenas ombesörjande, samt att framställa förslag till dess afhjelpande. Bristen ligger enligt styrelsens förmenande förnämligast uti den provisoriska arten af den nuvarande anordningen. Föredraganden för veterinärärenden förordnas allenast för ett år i sänder och mot ett arfvode, hvars låga belopp tydligen hänvisar till att för uppdraget söka en veterinär med annan, fastare anställning, som han jemte sin befattning i medicinalstyrelsen har att bestrida. Första gången förordnades till föredragande dåvarande föreståndaren vid veterinärinstitutet professoren C. A. Lindqvist, för hvilken förordnandet förnyades åren 1895 och 1896, hvarefter och sedan Lindqvist efter uppnådd pensionsålder afgått, enahanda uppdrag åren 1897 och 1898 gafs åt Lindqvists efterträdare såsom veterinärinstitutets föreståndare, professoren J. P. Lundgren, som derför från det under riksstatens sjette hufvudtitel uppförda förslagsanslaget till förekommande och hämmande af smittosamma sjukdomar bland husdjuren uppbär ett arfvode af 3,900 kronor med skyldighet likväl att sjelf aflöna det biträde vid bestridandet af den honom åliggande undervisningsskyldighet vid veterinärinstitutet, som på grund af hans uppdrag inom medicinalstyrelsen kan blifva er-

forderligt. Ersättningen åt den veterinär, som vid förhinder för föredraganden förordnas att uppehålla hans göromål, utgår från samma anslag med ett belopp motsvarande 2,000 kronor för år.

»Det är uppenbart, att tvenne så fordrande uppgifter som att vara dels lärare och föreståndare vid veterinärinstitutet dels föredragande för veterinärärenden hos medicinalstyrelsen icke i längden kunna utan stora olägenheter anförtros åt samma person. Redan den omständigheten, att en del af en ordinarie professors undervisningsskyldighet år efter år måste öfverlåtas på en yngre, tillförordnad lärare, visar det intrång läroverket lider af sammankopplingen. Likaledes ligger det för öppen dag, att medicinalstyrelsen för veterinärärendena icke kan påräkna allt det planmessiga arbete, som dessa ärendens omfattning och vigt onekligen påkalla af en föredragande, han må vara än så duglig, hvilken nödgas dela sitt intresse mellan dem och ett annat, icke mindre maktpåliggande embete, i all synnerhet då hans anställning i styrelsen är begränsad till ett år åt gången.

»Botemedlet ligger nära till hands och består enligt styrelsens mening uti inrättandet af en ordinarie tjenst för en veterinärledamot hos medicinalstyrelsen, hvilket styrelsen således vill i underdånighet föreslå. Då en dylik befattning i vigt vore fullt jemförlig med en medicinalrådssyssla, så anser styrelsen också, att samma aflöning och ställning borde tillkomma föredraganden för veterinärärendena, som nu tillkomma medicinalråden. Han skulle således aflönas med 6,400 kronor, hvaraf 2,000 kronor tjenstgöringspenningar och 4,400 kronor lön, som efter fem år skulle kunna höjas med 600 kronor. Dessutom erfordras för vikariatsersättning under semester och tjensteresor ett belopp, som ej bör beräknas lägre än till 500 kronor, hvarmed således styrelsens anslag för vikariatsersättningar med mera borde höjas.

»Genom att i nådig proposition föreslå 1898 års riksdag inrättandet af ett motsvarande embete hos landtbruksstyrelsen, dit veterinäradministrationen skulle förlagts, har Eders Kongl. Maj:t redan pröfvat och godkänt behofvet af det nya embetet. Medicinalstyrelsen vill likväl genom framläggande af en tablå öfver antalet till styrelsen under de senare åren inkomna veterinärärenden, jemförd med hela antalet till styrelsen inkomna ärenden, antyda huru stor del af arbetet inom styrelsen kan anses komma på veterinärledamoten.

År.	Inkomna ärenden.	Deraf veterinär-ärenden.
1891	7,165	468
1892	8,182	584

1893	8,985	792
1894	9,236	794
1895	8,830	894
1896	9,298	1,037
1897	9,284	913

»I jemförelse med antalet mål, som komma på andra föredragande ledamöter, kunna veterinärärendena enligt denna öfversigt visserligen icke anses för betungande. Men lägges härtill, att föredraganden måste besöka platser, der smittosamma kreaturssjukdomar yppa sig, bearbeta inkomna rapporter och dylikt samt dessutom bör söka förvärfva den grundliga kännedom om landets alla veterinärförhållanden, som styrelsen behöfver till ledning för sina beslut, så lider det icke tvifvel, att arbetet, väl skött, helt kräfver sin man. Styrelsen hyser äfven den mening, att veterinärledamoten behöfver biträdet af en amanuens, som likaledes bör vara veterinär, på samma sätt som medicinalråden till sitt biträde ega andra läkare såsom amanuenser. Intill dess erfarenhet vunnits angående den omfattning veterinäramanuensens arbete komme att få, torde dock ersättning åt denne tjensteman böra beredas af samma anslag — förslagsanslaget till förekommande och hämmande af smittosamma sjukdomar bland husdjuren — från hvilket föredragandens arfvode för närvarande utgår, hvarför någon ökning i styrelsens stat för ändamålet icke nu ifrågasättes. Komme äfven ledningen af de nu hos landtbruksstyrelsen behandlade tuberkulinärendena att anförtros åt veterinärledamoten i medicinalstyrelsen, så behöfde han gifvetvis dessutom hafva till sitt förfogande arbetskrafter någorlunda motsvarande dem, som nu för detta ändamål stå till landtbruksstyrelsens förfogande.

»Men då det särskildt från veterinärt håll ifrågasatts, att tvenne veterinärer »med rösträtt», hvilket väl måste anses liktydigt med tvenne veterinärledamöter, skulle hos medicinalstyrelsen anställas, så vill styrelsen uttala sin bestämda mening, att sådant hvarken är behöfligt eller för arbetets rationela ordnande tjenligt. Såsom motiv för nyssnämnda förslag har anförts, att en särskild veterinär skulle behöfvas för de militära veterinärärendenas behandling. Dessa äro dock jemförelsevis få och hafva hittills utan olägenhet kunnat föredragas af samma person, som handlagt de civila veterinärärendena. Förslaget om tvenne röstberättigade veterinärers införande i medicinalstyrelsen innebär för öfrigt, att dessa jemte ordföranden skulle bilda en »särskild veterinärafdelning», hvars ärenden således icke skulle komma styrelsens öfriga ledamöter vid. En dylik anordning kan styrelsen så mycket mindre förorda, som den tydligen skulle

stå i den bestämdaste motsägelse mot de hufvudargument, som från alla håll, äfven veterinärläkareföreningen, anförts för veterinärärendenas bibehållande hos medicinalstyrelsen, eller det påtagliga sambandet mellan de veterinära frågorna och den allmänna hygienen, medicinalstyrelsens mångåriga vana vid hithörande frågors behandling samt vigten af att djursjukvården tillgodogör sig den medicinska sakkunskap, som förut finnes hos medicinalstyrelsen. Genom inrättandet af en särskild veterinärafdelning skulle ju de fördelar kastas öfver bord, hvilka kunde hemtas från angifna omständigheten. Ingen fråga kunde föredragas i styrelsens plenum, och generaldirektören vore beröfvad rätten att till öfverläggning om veterinärfrågor tillkalla andra ledamöter af styrelsen, hvilkas speciela sakkunskap han ansåge böra få göra sig gällande. Styrelsen tror icke, att uppoffringen af nu antydda utvägar att förskaffa grundligare utredning för vigtigare frågor skulle uppvägas af vinsten att erhålla tvenne beslutande veterinärer i stället för en. Det tyngre arbetet för styrelsens ordförande samt vid protokollsföringen, hvilket synes blifva en nödvändig följd af en särskild, mera fristående afdelnings inrättande inom styrelsen, förtjenar också säkerligen mycket afseende.

»Den af medicinalstyrelsen nu föreslagna nye veterinärledamoten i styrelsen, för hvilken styrelsen föreslår benämningen veterinärråd, borde enligt styrelsens åsigt få hufvudsakligen samma ställning inom styrelsen, som nu tillkommer den tillförordnade föredraganden. Han skulle således bereda alla veterinärfrågor och inför styrelsen föredraga samt med sin röst deltaga i afgörandet af sådana, som enligt medicinalstyrelsens instruktion skulle behandlas kollegialt. De öfriga skulle han föredraga inför generaldirektören enligt § 30 af samma instruktion. För att bereda veterinärledamoten en mera sjelfständig verksamhet torde emellertid en del ärenden, som nu äro pleniärenden, kunna öfverflyttas till dem, som underkastas det enklare behandlingssättet. Härom utbeder sig styrelsen att, i händelse af bifall till förslaget i hufvudsak, framdeles få göra särskild underdånig framställning.

»Här angifna ställning är i hufvudsak densamma, som för en veterinärledamot i medicinalstyrelsen föreslogs af veterinärinstitutets lärarekollegium i det yttrande, som åtföljde styrelsens underdåniga utlåtande den 2 februari 1894 i anledning af hushållningssällskapens ombuds underdåniga framställning den 14 november 1893. Lärarekollegiets förslag innebar nemligen, att en veterinär skulle anställas såsom ledamot inom medicinalstyrelsen med skyldighet för honom att bereda och inför styrelsen föredraga veterinärärenden, att i besluten om sådana deltaga, att på grund af inkomna rapporter och årsberättelser från veterinärläroverken samt från

civila och militära veterinärer årligen upprätta redogörelse deröfver i sammanhang med den berättelse öfver medicinalväsendet, som af styrelsen afgifves, samt att taga initiativ till förbättringar i landets veterinärväsende. Denna ordning för veterinärärendenas behandling skulle kunna tillämpas utan väsentlig rubbning af styrelsens öfriga arbetsordning.»

På grund af hvad styrelsen sålunda anfört, hemstälde styrelsen i underdånighet, det täcktes Eders Kongl. Maj:t till Riksdagen aflåta nådig proposition dels derom att i den för medicinalstyrelsen faststälda stat måtte upptagas aflöning för en ny ledamot med benämning veterinärråd till samma belopp och med enahanda ålderstillägg och öfriga förmåner, som bestämts för medicinalråd, dels ock derom att anslaget i samma stat till medikamentsräkningars granskning, vikariatsersättning, renskrifning, flitpenningar och tillfälliga biträden, hvilket från och med år 1899 utgör 16,000 kronor, måtte höjas med 500 kronor.

En från medicinalstyrelsens hemställan i viss mån afvikande mening, uttalades af föredraganden för veterinärärenden, hvilken ansåg, att dessa ärenden endast i generaldirektörens frånvaro borde handläggas kollegialt, men eljest afgöras af generaldirektören ensam efter rådplägning antingen endast med föredraganden eller, om ärendets vigt och beskaffenhet ansåges sådant fordra, med vissa eller alla styrelsens ledamöter. Föredraganden för veterinärärenden ansåg vidare, att inom medicinalstyrelsen borde bildas en veterinärbyrå med särskild notarie, samt hemstälde, att utöfver de af medicinalstyrelsen ifrågasatta anslag måtte begäras jemväl medel att aflöna en sådan notarie. En bland medicinalstyrelsens ledamöter fann sig ej kunna biträda styrelsens omförmälda förslag, som han befarade skulle medföra ett undanträngande af de medicinska ärendena, hvilkas handläggning dock borde anses vara medicinalstyrelsens främsta och egentliga uppgift.

Då medicinalstyrelsens berörda framställning icke föranledde nådig proposition till 1899 års riksdag, har styrelsen i underdånig skrifvelse den 25 september 1899 ånyo påkallat Eders Kongl. Maj:ts uppmärksamhet för ifrågavarande vigtiga angelägenhet. Styrelsen vore, säges i denna skrifvelse, fortfarande lifligt öfvertygad att, om veterinärärendenas behandling fortfarande skulle åligga medicinalstyrelsen — och någon förändring härutinnan syntes, sedan Eders Kongl. Maj:ts proposition till 1898 års riksdag om dessa ärendens öfverflyttning till landtbruksstyrelsen icke vunnit Riksdagens bifall, knappast vara att under den närmaste tiden förvänta — det vore af största vigt för landets veterinära helso- och sjukvård, att den i styrelsens underdåniga skrifvelse den 30 september 1898 föreslagna förändringen snart komme till stånd. Beträffande bristerna i det nuvarande

sättet för veterinärärendenas handläggning inom styrelsen och de fördelar, skapandet af en ordinarie veterinärledamot derstädes skulle medföra, äfvensom angående omfattningen af den nye ledamotens embetsverksamhet anhölle styrelsen att få i hufvudsak åberopa den utredning af dessa frågor, som i styrelsens berörda skrifvelse af den 30 september 1898 blifvit lemnad. Härutöfver ville styrelsen emellertid framhålla såsom, enligt styrelsens mening, kraftigt talande skäl för den ifrågasatta förändringen erfarenheterna från de farsoter bland husdjuren, som särskildt under de senaste åren hemsökt vårt land. Under slutet af år 1897 utbröt den smittosamma mul- och klöfsjukan i mellersta Sverige. Sedan med stora ansträngningar farsoten blifvit i denna trakt hämmad, uppträdde den emellertid ånyo under följande vår, denna gång inom södra delen af landet. Och under 1899 års sommar hade en såsom sporadisk länge i vårt land förefintlig sjukdom, mjeltbranden, plötsligt uppträdt såsom farsot och kräft betydande offer bland nötboskapen särskildt inom ett län. Vid det hastiga utbrottet af sådana epizootier måste i regel medicinalstyrelsens föredragande för veterinärärenden såsom styrelsens sakkunnige ledamot sjelf ofördröjligen besöka de smittade ställena, extra veterinärer måste anskaffas för dessa orters behof — något som vid nu rådande brist på veterinärer vore förenadt med de största svårigheter — och, då de i författningarna gifna bestämmelser ej vid dylika tillfällen vore tillräckliga, speciela föreskrifter, lämpade efter den förevarande farsotens natur och de lokala förhållandena inom den trakt, der den utbrutit, af styrelsen skyndsamt utarbetas. Och sedan sålunda de första åtgärderna till farsotens hämmande vore vidtagna, följde, så länge epizootien varade, ett ytterst träget utbyte af meddelanden mellan styrelsen, å ena sidan, och vederbörande länsstyrelser, länsveterinärer och extra veterinärer å den andra. Allt detta arbete måste hufvudsakligen falla på den tillförordnade veterinärreferenten, hvilken vid sidan af sina åligganden hos styrelsen alltid haft en ansvarsfull plats inom veterinärinstitutet att samtidigt fylla. Om det hittills lyckats styrelsen att, trots den nuvarande svaga organisationen af dess veterinära krafter, på ett nöjaktigt sätt leda åtgärderna vid sådana för landets ekonomi hotande farsoter, hade detta för visso icke kunnat ske utan mycket stora svårigheter och med eftersättande af andra vigtiga göromål. Med sådana förhållanden för ögonen kunde styrelsen ej annat än förnya sin underdåniga begäran om en mer betryggande anordning uti ifrågavarande afseende.

På grund af hvad sålunda anförts hemställer medicinalstyrelsen nu, det Eders Kongl. Maj:t täcktes till näst sammanträdande riksdag aflåta nådig proposition, i syfte dels att i den för medicinalstyrelsen faststälda stat måtte upptagas aflöning för en ny ledamot med benämning veterinär-

råd till samma belopp och med enahanda ålderstillägg och öfriga förmåner som för medicinalråd är bestämdt, dels att anslaget i samma stat till medikamentsräkningars granskning, vikariatsersättning med mera måtte höjas med 500 kronor.

Härifrån afvikande meningar af enahanda innehåll som de, hvilka förekommo vid den i medicinalstyrelsens underdåniga skrifvelse den 30 september 1898 gjorda hemställan, hafva jemväl nu uttalats af samma personer som vid nyssnämnda tillfälle.

Då Eders Kongl. Maj:ts förslag att till landtbruksstyrelsen öfverflytta de civila veterinärärenden, som nu tillhöra medicinalstyrelsens behandling, icke vunnit Riksdagens bifall, synes mig någon annan utväg att på ett tillfredsställande sätt lösa den nu så länge på dagordningen befintliga frågan om den centrala veterinäradministrationens tidsenliga ordnande icke återstå än att låta hithörande ärenden fortfarande handläggas af medicinalstyrelsen. Denna mening synes ock numera nästan enhälligt omfattas af de sakkunnige i vårt land. Med hänsigt härtill och på de af medicinalstyrelsen i dess underdåniga skrifvelser den 30 september 1898 och den 25 september 1899 anförda skäl anser jag den provisoriska anordning, som under de senare åren och jemväl för tiden till den 1 juni 1900 vidtagits för ifrågavarande ärendens beredning och föredragning inom medicinalstyrelsen, nu böra utbytas mot en fastare organisation i den af medicinalstyrelsen antydda rigtning. Härför erfordras uppförande i medicinalstyrelsens stat af aflöning åt en föredragande för veterinärärenden, hvilken i likhet med de öfriga civila ledamöterna af sagda styrelse torde böra benämnas medicinalråd och ega åtnjuta enahanda löneförmåner som dessa ledamöter. Vidare anser jag, lika med medicinalstyrelsen, att, om en sådan organisation beslutes, det i styrelsens stat upptagna anslag till vikariatsersättning m. m. måste höjas med det af medicinalstyrelsen i sådant afseende föreslagna belopp. Ett bifall härtill skulle föranleda en ganska måttlig ökning i statens utgifter för den centrala veterinäradministrationen, hvilken med den nuvarande provisoriska anordningen, såsom förut är nämndt, medför utbetalning bland annat af särskildt arfvode, eller 3,900 kronor för år räknadt, åt föredraganden af veterinärmål inom medicinalstyrelsen. Hvad angår frågan om den ordning, i hvilken, derest den tilltänkta organisationen kommer till stånd, veterinärärendena böra inom medicinalstyrelsen handläggas, lärer Eders Kongl. Maj:t framdeles komma att fatta beslut, sedan förslag till erforderliga ändringar i medicinalstyrelsens instruktion blifvit vederbörliden uppgjordt.

I enlighet med hvad sålunda blifvit anfördt tillstyrker jag i under-

dånighet, det Eders Kongl. Maj:t ville föreslå Riksdagen att öka ordinarie anslaget till medicinalstyrelsen från dess nuvarande belopp, 78,650 kronor, till 85,550 kronor eller med 6,900 kronor, deraf till aflöning åt ett medicinalråd 6,400 kronor, att utgå med 4,400 kronor såsom lön och 2,000 kronor såsom tjenstgöringspenningar, samt beträffande återstående beloppet, 500 kronor, till förhöjning af det i styrelsens stat upptagna anslag till medikamentsräkningars granskning, vikariatsersättning, renskrifning, flitpenningar och tillfälliga biträden, hvilket sistnämnda anslag i sådant fall skulle komma att uppgå till 16,500 kronor, äfvensom medgifva, att lönen för innehafvaren af ifrågavarande medicinalrådsembete må, i likhet med hvad som gäller för de nuvarande ledamöterna i medicinalstyrelsen, kunna efter fem år ökas med 600 kronor.

[23.]

Delning af Pajala provinsialläkare-distrikt.

Jukkasjärvi socknemän hafva i underdånighet anhållit, det Eders Kongl. Maj:t täcktes taga i nådigt öfvervägande, huruvida Pajala provinsialläkaredistrikt kunde delas i två distrikt sålunda, att *ett nytt provinsialläkaredistrikt, omfattande Jukkasjärvi och Enontekis' socknar,* inrättades med station för den blifvande provinsialläkaren i Vittangi kyrkoby. Med anledning af denna ansökning hafva yttranden afgifvits ej mindre af vederbörande provinsial- och förste provinsialläkare, Enontekis' socknemän samt Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län, än äfven den 13 mars 1899 af medicinalstyrelsen.

Af nämnda handlingar inhemtas följande. Pajala provinsialläkaredistrikt, som omfattar Pajala socken och Tärendö kapellförsamling äfvensom Jukkasjärvi och Enontekis' lappmarkssocknar eller tillhopa 271,208 qvadratnymil, utgör en areal i det närmaste motsvarande Malmöhus, Kristianstads, Blekinge, Kalmar och Gotlands län tillsammans. Inom detta distrikt, som emellertid hyser endast omkring 9,300 invånare, finnes icke någon distrikts- eller enskildt praktiserande läkare, hvadan uppenbart är, att hvarken den allmänna helso- och sjukvården eller den enskilda sjukvården kan inom detta ofantliga, på kommunikationer vanlottade område på ett tillfredsställande sätt bestridas af en enda läkare. Visserligen förekomma, utom de två tjensteresor, som provinsialläkaren i Pajala enligt nådigt bemyndigande hittills årligen fått företaga till Enontekis' kyrkoby Karesuando, ytterst sällan några besök af läkaren till distriktets aflägsnare delar till följd af det stora afståndet, men för en sådan tjensteresa eller sjukbesök till distriktets utkanter vid norska gränsen åtgår en tid af närmare tre veckor och under denna tid finnes vid sådana tillfällen ingen läkare att tillgå för sjukvård eller tjensteförrättningar inom distriktets öfriga tätare befolkade delar. Befolkningen är

i allmänhet fattig, och kostnaden för ett läkarebesök på längre afstånd representerar en utgift, som i de flesta fall öfverskrider den torftiga befolkningens tillgångar. Vid åtskilliga svårare sjukdomsfall torde ock uraktlåtenheten att eftersända läkare till någon del bero på den ringa utsigt, som förefinnes, att läkaren skall hinna komma tillstädes, innan patienten dött eller tillfrisknat. I anseende till befolkningens ytterst torftiga vilkor finnes ingen utsigt att få dessa missförhållanden afhjelpta genom inrättande af en extra provinsialläkarebefattning.

Ifrågavarande framställning angående delning af Pajala provinsialläkaredistrikt har på det lifligaste förordats af såväl provinsialläkaren och förste provinsialläkaren som Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande och Enontekis' socknemän. Beträffande åter platsen för den blifvande provinsialläkarens station hafva olika meningar förekommit. Provinsialläkaren och Enontekis' sockneman hafva ansett, att densamma borde förläggas till Soppero by. Till stöd härför anför provinsialläkaren: att, derest läkarestationen förlades i Vittangi, Jukkasjärvi skulle få nästan alla fördelarne, Enontekis ingen; att afståndet mellan Vittangi och Karesuando kyrkobyar vore 10,6 mil och att der bygdes allmän landsväg, hvilken om några år borde vara färdig; att Soppero by, hvarest funnes poststation och gästgifveri, vore belägen inom Jukkasjärvi socken på ett afstånd af 5 mil från Vittangi och 5,6 mil från Karesuando, samt att, då i Svappavaara på 2,8 mils afstånd från Vittangi samt Luossavaara och Kirunavaara omkring 6,5 mil från Vittangi, samtliga inom Jukkasjärvi socken, hvilka möjligen kunde ifrågasättas som läkarestation, kunde väntas inom kort uppstå en storartad industri, derstädes komme att behöfvas en särskild läkare, hvilken då väl äfven komme att närmast anlitas af distriktets vestra del. Enontekis' sockneman hafva såsom skäl, hvarför de till läkarestation förordat Soppero by, åberopat dels hvad provinsialläkaren anfört och dels att Soppero by, som utgjordes af tre afdelningar med en talrik befolkning, komme att jemte Enontekis' kommun åtminstone vintertid skaffa sig och underhålla direkt förbindelse mellan Soppero och Jukkasjärvi gamla kyrkoby, sedan jernvägen öppnats för trafik och grufrörelsen trädt i verksamhet, en förbindelse af omkring 6 mils längd, hvilken användts såsom kyrkväg under den tid, då Jukkasjärvi by varit församlingens enda kyrkoplats. Emellertid ville sockne männen, om större svårigheter skulle yppas för läkarestationens förläggande till Soppero och frågan derpå kunde falla, äfven förena sig om stationens förläggande till Vittangi. Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande och förste provinsialläkaren hafva deremot biträdt den underdåniga framställningen jemväl med afseende på läget för läkarens bostad. Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande anför såsom skäl

härför, att Vittangi by läge inom den jemförelsevis tätast befolkade delen af det ifrågastälda distriktet, under det att Soppero utgjorde en i ödemarken belägen enstaka by, hvilken ännu icke vore medelst väg förenad med angränsande bygd. Förste provinsialläkaren anser tillika, att genom stationens förläggande till Soppero skulle den tätast bebygda delen af distriktet, den omkring Vittangi, förlora mera än hvad den glesare bebygda trakten kring Karesuando skulle derpå vinna. Dessutom skulle läkaren, derest han vore bosatt i Vittangi, hafva lättare att komma till de blifvande stora folkcentra vid malmbergen, hvilka han som tjensteläkare ju måste då och då besöka. Att förlägga stationen till Luossavaara eller Kirunavaara, centralpunkten för malmfälten, vore emellertid ej lämpligt, enär derstädes med första komme att stationeras en jernvägsläkare, hvilken komme att tillgodose den omgifvande ortens sjukvård, och den öfriga aflägsna delen af distriktet då ej finge stort mera nytta af läkaren, än om han vore boende i Pajala.

Enontekis' socknemän hafva äfven påpekat, att hvar än läkarestationen förlades inom det nya provinsialläkaredistriktet, för så vidt det ej blefve till Enontekis, blefve afståndet till densamma så stort, att den fattigare befolkningen kring Karesuando omöjligen kunde på egen bekostnad anlita läkarens hjelp. Till dennes skyldigheter borde derför ock höra att två gånger vintertid och en gång sommartid vara för befolkningen derstädes tillgänglig i kyrkobyn å de tider, då församlingsborna plägade vara mera talrikt samlade vid sin kyrka. Genom denna anordning skulle ock inkomsten på praktik kunna betydligt upphjelpas.

Beträffande löneförmånerna för den blifvande läkaren har provinsialläkaren i sitt yttrande anmärkt, att inkomsten på praktik för denne torde blifva ytterst ringa dels till följd af befolkningens gleshet, dels emedan en afsevärd del af densamma vore nomadiserande. Lönen och tjenstgöringspenningarne borde derför så bestämmas, att de i och för sig kunde anses tillräckliga, i synnerhet som lefnadskostnaderna i dessa trakter på grund af det nära grannskapet till Gellivare årligen stegrades. Med instämmande häri har förste provinsialläkaren i detta hänseende föreslagit, att den blifvande läkaren skulle i likhet med flertalet af provinsialläkarne i Norrbottens län erhålla, utom de för provinsialläkare i allmänhet bestämda förmånerna, 1,000 kronor i fixa tjenstgöringspenningar.

Medicinalstyrelsen har i ärendet anfört följande. Den komité, som haft i uppdrag att granska uppgjordt förslag till instruktion för läkare med flere i samband dermed stående frågor, hade dervid bland annat jemväl haft att yttra sig angående en ansökning från Pajala kommun om ökad lön åt distriktets provinsialläkare, enär svårighet mött att till tjen-

sten erhålla ordinarie innehafvare. Komitén hade afstyrkt bifall till denna ansökning, då den föreslagna löneförhöjningen icke ansetts leda till det åsyftade målet, enär enligt komiténs åsigt denne provinsialläkare alltjemt komme att sakna tillräcklig medicinsk verksamhet och nästan all enskild praktik. Komitén hade i sitt den 5 april 1887 afgifna betänkande anfört, att staten genom de föreslagna förste provinsialläkarne samt befintliga provinsialläkare tillräckligt sörjt för sina egentliga uppgifter, den allmänna helso- och sjukvården, de rättsmedicinska förrättningarna och tillsynen öfver medicinalväsendet med hvad dertill hörde, men att staten likväl icke borde undandraga sig att medverka till att afhjelpa det beaktansvärda behof af ökade läkarekrafter för den enskilda sjukvården, som flerstädes på landsbygden förefunnes. Härvid borde dock i hvarje fall bero på befolkningen i sådana orter att taga initiativ till upprättande af extra provinsialläkaredistrikt, till hvilka staten, då befattningen ansåges behöflig och bidrag af staten erforderligt, borde lemna bidrag till läkarens aflönande — i regeln till samma belopp som det från orten utfästa — dock ej högre än 1,500 kronor. Skulle likväl i vissa glest befolkade delar af landet befolkningens fattigdom eller andra särskilda omständigheter gifva anledning till statsbidragets bestämmande i annat förhållande eller till högre belopp än 1,500 kronor, borde ärendet underställas Eders Kongl. Maj:ts och Riksdagens pröfning.

Ett fall, der staten borde ingripa, syntes medicinalstyrelsen här föreligga. Förhållandena vore nu i många afseenden olika mot för 10 à 12 år sedan; krafvet på lättare tillgänglig läkarevård hade ökats; landsting och kommuner hade mångenstädes lemnat afsevärda bidrag till sjukvårdsanstalter m. m. och likaså till upprättande af extra provinsialläkaredistrikt. Öfver ett fyrtiotal nya extra provinsialläkaredistrikt med bidrag af staten till läkarens aflönande hade inrättats, deribland 6 inom Norrbottens län, af hvilka fyra åtnjöte 1,500 kronor och två 1,000 kronor hvart i årliga statsbidrag. Hvad nu beträffade Jukkasjärvi och Enontekis' lappmarkssocknar kunde, såsom af handlingarna framginge, icke ifrågasättas, att dessa socknar skulle kunna bilda extra provinsialläkaredistrikt eller erbjuda lönebidrag för sådanas upprättande, men af såväl humanitära som andra skäl syntes staten icke böra undandraga sig att här träda emellan för att bereda denna fattiga, i landets nordligaste utkanter lefvande, med en karg natur och ett hårdt klimat kämpande samt i mycket tillbakasatta befolkning möjlighet till erhållande af läkarevård, hvilket ej syntes kunna ske på annat sätt än derigenom, att staten derstädes inrättade ett nytt ordinarie provinsialläkaredistrikt. Äfven om en extra provinsialläkarebefatt-

ning skulle inrättas vid Luossavaara, sedan grufdrift i malmfälten i denna ort kommit till stånd, torde en derstädes stationerad läkare icke kunna tillika vara tjensteläkare för Jukkasjärvi och Enontekis kommuner, då en sålunda anstäld läkare ej syntes kunna medgifvas så lång frånvaro från sin station, som resor till dessa orter till följd af de långa afstånden kräfde.

Medicinalstyrelsen har på grund häraf hemstält om inrättande af det ifrågasatta provinsialläkaredistriktet med station för läkaren i Vittangi kyrkoby. Tillika har styrelsen föreslagit, att en sådan läkare, utöfver provinsialläkares löneförmåner enligt 1890 års stat, måtte tilldelas fixa tjenstgöringspenningar till belopp af 1,000 kronor om året samt erhålla uppdrag att på statens bekostnad, tillsvidare 3 gånger årligen, 2 gånger under vintern och 1 gång under sommaren, på förut bestämda tider besöka Karesuando för att der under minst 2 dagar hvarje gång vara för befolkningen tillgänglig, för mottagning af sjuka, tillse vaccinationen med mera, mot det att kommunen tillhandahölle lämplig mottagningslokal med erforderlig städning, belysning och uppvärmning.

Statskontoret, öfver ansökningen hördt, har i den 4 maj 1899 afgifvet underdånigt utlåtande meddelat, att enligt den af 1890 års riksdag faststälda aflöningsstat provinsialläkarne åtnjöte lön med 1,875 kronor och tjenstgöringspenningar med 625 kronor eller tillsammans i första lönegraden 2,500 kronor samt att lönen efter tio år kunde höjas med 500 kronor och efter femton år med ytterligare 500 kronor. Dessa aflöningsförmåner utginge, lönen och tjenstgöringspenningarne från åttonde hufvudtitelns anslag till »medicinalstyrelsen med dithörande stater» samt löneförhöjningarna från samma hufvudtitels anslag till »ålderstillägg». Provinsialläkarne uppbure derjemte från åttonde hufvudtitelns anslag till »hyresersättning åt provinsialläkare» 750 kronor om året. Dessutom åtnjöte ett färre antal provinsialläkare till olika belopp s. k. fixa tjenstgöringspenningar, hvilka utginge från anslaget till »medicinalstyrelsen med dithörande stater». I detta hänseende förekomme följande:

Till förbättring af lönevilkoren för provinsialläkare i sådana distrikt, hvarest, till följd af befolkningens gleshet eller fattigdom och distriktens vidd eller besvärlighet i afseende på sjukvårdens handhafvande, svårighet vid inträffade ledigheter uppstått att finna sökande till tjensterna eller hvarest läkarnes inkomster befunnits allt för knappa i förhållande till deras lefnadsbehof, hade första gången af 1859—60 årens riksdag och sedermera tid efter annan anvisats medel, hvilka blifvit benämnda fixa tjenstgöringspenningar. Jemlikt nådiga brefven den 26 mars 1861 och den 8 april 1864 skulle dessa tjenstgöringspenningar åtnjutas endast af

den, som tjensten förrättade, och således under ordinarie provinsialläkarens tjenstledighet af hans vikarie; och skulle, om någon af de befattningar, med hvilka fixa tjenstgöringspenningar vore förenade, vid inträffad ledighet, oaktadt de sålunda beviljade löneförmånerna, efter tre på hvarandra följande ansökningstiders utgång i brist på sökande blefve otillsatt, det i följd häraf obegagnade beloppet tjenstgöringspenningar, uppå sundhetskollegii underdåniga anmälan, på något annat deraf i behof varande provinsialläkaredistrikt öfverflyttas. Enligt underdånig skrifvelse den 20 maj 1890, i anledning af Eders Kongl. Maj:ts proposition angående ordnande af den allmänna och enskilda helso- och sjukvården i riket, hade Riksdagen, i sammanhang med fastställande af aflöningsförmåner för provinsialläkarestaten, medgifvit, att de för det dåvarande utgående fixa tjenstgöringspenningar, tillhopa 17,300 kronor, finge bibehållas till dess om dem kunde blifva annorlunda bestämdt; men hade Riksdagen emellertid anhållit, att Eders Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, om och i hvad mån indragning eller nedsättning till beloppet af de fixa tjenstgöringspenningarne kunde ega rum, samt, så fort ske kunde, till Riksdagen inkomma med den framställning, hvartill omständigheterna kunde föranleda. Efter det medicinalstyrelsen på grund häraf erhållit nådig befallning att efter vederbörandes hörande till Eders Kongl. Maj:t inkomma med yttrande och förslag, om och i hvad mån en sådan indragning eller nedsättning kunde ske, samt medicinalstyrelsen, med öfverlemnande af infordrade yttranden från vederbörande provinsialläkare och länsstyrelser, afgifvit utlåtande och förslag i ämnet, hade Eders Kongl. Maj:t, enligt nådigt bref den 5 augusti 1892, förordnat, att de genom nådiga brefvet den 26 mars 1861 för provinsialläkaren i Stockholms distrikt bestämda fixa tjenstgöringspenningar, 500 kronor om året, skulle indragas med utgången af augusti månad 1892 samt att de fixa tjenstgöringspenningar, som anvisats dels enligt nådigt bref den 8 april 1864 för provinsialläkarne i Gislaveds distrikt inom Jönköpings län och Ölands norra distrikt inom Kalmar län med 300 kronor åt den förre och 500 kronor åt den senare, allt årligen, dels enligt nådigt bref den 6 september 1878 för provinsialläkarne i Nysätra och i Nordmalings distrikt inom Vesterbottens län med 500 kronor om året åt hvardera, skulle indragas vid dåvarande tjenstinnehafvarnes afgång. Till följd häraf funnes för närvarande å anslaget till fixa tjenstgöringspenningar odisponeradt ett belopp af 1,500 kronor.

I likhet med de myndigheter, hvilka yttrat sig i detta ärende, anser jag, att inrättandet af ett särskildt ordinarie provinsialläkaredistrikt, omfattande Jukkasjärvi och Enontekis' socknar, är af oundgängligt behof påkalladt

samt att förhållandena äro sådana, att provinsialläkaren i detta nya distrikt bör, förutom vanliga löneförmåner enligt 1890 års stat, åtnjuta 1,000 kronor i fixa tjenstgöringspenningar; och hemställer jag derför, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen, att för inrättande af ytterligare en provinsialläkaretjenst i Norrbottens län ordinarie anslaget till medicinalstyrelsen med dithörande stater må höjas med 2,500 kronor äfvensom att af den nu odisponerade delen af anslaget till fixa tjenstgöringspenningar må användas 1,000 kronor för denna nya provinsialläkaretjenst.

Vid bifall till hvad som föreslagits i punkterna 22 och 23 kommer ordinarie anslaget till medicinalstyrelsen med dithörande stater, nu 502,250 kronor, att ökas med tillhopa 9,400 kronor eller till 511,650 kronor.

Hyresersättning åt provinsialläkare.

[24.] *Hyresersättning åt en ny provinsialläkare i Norrbottens län.*

Under hänvisning till hvad jag förut under punkt 23 yttrat i fråga om anvisande af medel till inrättande af ytterligare en provinsialläkaretjenst i Norrbottens län, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen, att för beredande af hyresersättning åt innehafvaren af nämnda läkaretjenst det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslag med titel »hyresersättning åt provinsialläkare», nu högst 103,500 kronor, må ökas med 750 kronor eller till högst 104,250 kronor.

Barnmorskeundervisningen och barnbördshusen.

[25.] *Semester åt barnmorskelärarne i Stockholm och Göteborg.*

År 1879 beviljade Riksdagen, med godkännande af ett utaf Eders Kongl. Maj:t framlagdt förslag till ny stat för *barnmorskeundervisningsanstalterna i Stockholm och Göteborg,* för dess tillämpning erforderlig förhöjning i det ordinarie anslaget till dessa anstalter samt medgaf, att vilkoren för vederbörande löntagares skyldighet att vid tjenstledighet afstå till vikarie de i aflöningen ingående tjenstgöringspenningar finge af Eders Kongl. Maj:t bestämmas, dock så att statsverket icke betungades med särskilda utgifter för tjensternas behöriga uppehållande. Genom nådigt bref den 10 oktober 1879 föreskref Eders Kongl. Maj:t, att, då barnmorskelärare vid någondera af nämnda anstalter åtnjöte tjenstledighet, vare sig från tjensten i dess helhet eller från föreläsningars hållande, han skulle till den vikarie, som kunde

varda förordnad att bestrida hans tjenstgöringsskyldighet, afstå tjenstgöringspenningarna för den tid, sådant förordnande varade, dock att tjenstgöringspenningar icke skulle afstås vid ledighet, som inträffade under ferier.

Nu har barnmorskeläraren i Stockholm professor C. M. Sondén hos medicinalstyrelsen anmält behofvet af rätt till semester för barnmorskeläraren i Stockholm och dervid anfört att, då sådan rätt vore beviljad för en stor mängd embets- och tjenstemän, det syntes billigt, att äfven barnmorskeläraren komme i åtnjutande af denna förmån, och att det syntes egendomligt att barnmorskeläraren, som på samma gång vore öfverläkare vid södra barnbördshuset, i sistnämnda egenskap åtnjöte semester, men icke i sin egenskap af barnmorskelärare.

I underdånig skrifvelse den 13 oktober 1899 har medicinalstyrelsen, enär denna barnmorskelärarens begäran måste anses billig och semester behöflig, helst undervisningen fortginge hela året om utan ferier, och samma behof af semester förefunnes äfven beträffande barnmorskeläraren i Göteborg, hemstält, att proposition till Riksdagen måtte aflåtas derom att förmånen af sex veckors årlig semester måtte beredas lärarne vid barnmorskeundervisningsanstalterna i Stockholm och Göteborg samt att i den för dessa anstalter gällande aflöningsstat måtte upptagas ett anslag å tillhopa 250 kronor till ersättning åt vikarier under berörda semester.

Då jag icke har något väsentligt att anmärka mot hvad medicinalstyrelsen sålunda föreslagit, får jag, under erinran att Riksdagen år 1891, i anledning af Eders Kongl. Maj:ts framställning i ett likartadt ämne, medgifvit, att de vid hospital och asyler för sinnessjuke anstälde biträdande läkare och underläkare finge åtnjuta viss årlig semester, och anvisat medel till arfvoden åt vikarier, i underdånighet hemställa, det täcktes Eders Kongl. Maj:t föreslå Riksdagen, att, på det barnmorskelärarne vid barnmorskeundervisningsanstalterna i Stockholm och Göteborg må kunna årligen komma i åtnjutande af en och en half månads semester, derest medicinalstyrelsen finner sådan ledighet kunna utan hinder för göromålens behöriga gång medgifvas, dessa anstalters ordinarie statsanslag må höjas med 125 kronor till vikariatsersättning vid hvardera anstalten eller sammanlagdt med 250 kronor.

[26.] *Undervisningsmateriel vid barnmorskeundervisningsanstalten i Stockholm.*

Hos medicinalstyrelsen har barnmorskeläraren i Stockholm professor C. M. Sondén anmält behof af årligt anslag för anskaffande och vidmagthållande af erforderlig *undervisningsmateriel vid barnmorskeundervisningsanstalten i Stockholm.*

Till stöd för berörda framställning har nämnde barnmorskelärare anfört,

att vid ifrågavarande undervisningsanstalt saknades anslag till undervisningsmateriel. Visserligen hade anstalten, jemlikt nådigt bref den 20 juli 1897, erhållit ett tillfälligt anslag af 1,200 kronor, men dessa medel, afsedda för reparation och nyanskaffning af åskådningsmateriel m. m., hade dertill blifvit använda i enlighet med ett af medicinalstyrelsen den 20 april 1898 godkändt förslag. För de städse återkommande behofven af medel till bestridande af kostnaderna för teckningar, schemata, preparat, förvaringskärl och förvaringsvätskor samt de tid efter annan behöfliga reparationerna af redan befintlig materiel saknades alla medel. Till berörda ändamål vore ett årligt anslag af omkring 500 kronor väl behöfligt.

Under vitsordande af behofvet utaf ett dylikt årligt anslag har medicinalstyrelsen i underdånig skrifvelse den 13 oktober 1899 anhållit, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå nästsammanträdande riksdag att bevilja ett årligt anslag af 500 kronor för anskaffande och vidmagthållande af erforderlig undervisningsmateriel vid omförmälda barnmorskeundervisningsanstalt.

Med åberopande af hvad sålunda i ämnet anförts och under erinran att för barnmorskeundervisningsanstalten i Göteborg utgår ett årligt anslag af 2,600 kronor till undervisningsmateriel och andra ändamål, hemställer jag, det täcktes Eders Kongl. Maj:t föreslå Riksdagen, att, för anskaffande och vidmagthållande af erforderlig undervisningsmateriel vid barnmorskeundervisningsanstalten i Stockholm, det till anstalten utgående årliga anslag må höjas med 500 kronor.

Vid bifall härtill och till hvad under nästföregående punkt föreslagits skulle anslaget till barnmorskeundervisningen och barnbördshusen, nu 42,108 kronor, komma att ökas med sammanlagdt 750 kronor eller till 42,858 kronor.

Naturhistoriska riksmuseum.

[27.] *Museets expensmedelsanslag.*

Uti underdånig skrifvelse den 13 september 1899 har vetenskapsakademien gjort framställning om höjande af det till naturhistoriska riksmuseet för närvarande utgående årliga *expensmedelsanslag* med 1,000 kronor eller från 11,000 kronor till 12,000 kronor.

Redan år 1877 anmälde vetenskapsakademien hos Eders Kongl. Maj:t behofvet af detta anslags höjande från 7,470 kronor, hvarmed detsamma

då utgick, till 12,000 kronor, och nådig proposition i sådant syfte afläts till 1878 års riksdag, men Riksdagen beviljade då endast en förhöjning af 2,900 kronor. Vid 1893 års riksdag föreslog Eders Kongl. Maj:t i statsverkspropositionen, att Riksdagen måtte till höjande af expensmedelsanslaget bevilja 1,630 kronor. Till svar härå anförde Riksdagen, att det synts Riksdagen uppenbart, att museet vore i behof af ökade medel för sina expenser, men att, då den äskade förhöjningen i expensmedelsanslaget delvis skulle användas till amorterande af en till omkring 4,000 kronor uppgående brist å samma anslag samt någon utredning icke förelåge, huruvida, sedan bristen blifvit betäckt, hela förhöjningen kunde vara erforderlig, det förefallit Riksdagen rigtigare, att medel för bristens betäckande anvisades på extra stat och att i stället höjningen i det ordinarie anslaget begränsades i motsvarande mån. Med beräknande att omförmälda brist skulle kunna på fyra års tid amorteras med ett anslag af 1,000 kronor om året, ansåg Riksdagen höjningen i expensmedelsanslaget lämpligen kunna inskränkas till 630 kronor. I öfverensstämmelse härmed blef Eders Kongl. Maj:ts berörda framställning af Riksdagen på det sätt bifallen, att Riksdagen dels till höjande af museets årliga expensmedelsanslag beviljade 630 kronor, dels ock till amorterande af den å expensmedelsanslaget uppkomna brist på extra stat för år 1894 anvisade ett belopp af 1,000 kronor.

Det ordinarie anslaget till expenser vid naturhistoriska riksmuseet har derefter utgått med 11,000 kronor årligen, hvarjemte till den uppkomna bristens betäckande anvisats på extra stat för hvart och ett af åren 1895 och 1896 ett anslag af 1,000 kronor och för år 1897 ett anslag af 705 kronor.

Till stöd för den nu gjorda framställningen har akademien åberopat innehållet i en af intendenterna vid museet till akademien aflåten skrifvelse, deri anförts hufvudsakligen följande. Vid 1897 års slut hade i expensmedelsanslaget förefunnits en återstående brist af 867 kronor 50 öre, och under 1898 hade denna brist ytterligare ökats med ej mindre än 1,154 kronor 64 öre, så att den vid 1899 års början uppgått till 2,022 kronor 14 öre. Enär ett sådant förhållande ej länge kunde fortfara utan att bristen sprunge upp till en hög summa, hade intendenterna tagit i allvarligt öfvervägande dels orsaken till stegringen i utgifter under detta anslag dels ock möjligheten att göra besparingar i dessa utgifter utan att detta skulle menligt inverka på museets verksamhet.

Expensmedlens användning för olika ändamål under år 1898 framginge af följande öfversigt:

Städning och rengöring	kr.	2,407: 02
Frakt och transporter	»	924: 11
Aflöningar	»	1,650: —
Vatten och renhållning	»	799: 88
Bränsle och belysning	»	3,751: 24
Tillsyn m. m., då museet är öppet för allmänheten	»	933: 50
Reparationer och andra tillfälliga utgifter	»	477: 15
Diverse	»	711: 10
Mineralogiska afdelningens särskilda expenser	»	500: —
	Summa kronor	12,154: —

Utgifterna för städning och rengöring hade under de senaste åren något ökats, ty under slutet af 1880-talet hade de uppgått i medeltal till omkring 2,200 kronor. Denna ökning berodde dels på en utvidgning af museets lokaler och dels på en förhöjning i allmänt gällande arbetspriser. Allt efter museilokalernas storlek (6—8 rum) och beskaffenhet utginge afgiften för städning nu med 10—15 kronor i månaden. Då det, i betraktande deraf att museets lokaler innehölle en mängd dyrbara och ömtåliga föremål, vore nödvändigt att för städningen använda endast synnerligen ordentliga och pålitliga personer, ansåge intendenterna det omöjligt att under nuvarande förhållanden göra någon besparing å utgifterna under denna titel.

Kostnaden för frakt och transporter berodde helt och hållet på antalet och omfattningen af de samlingar, som under året ankomme till eller afginge från museet, och kunde derför ej på förhand med någon grad af visshet beräknas. Den hade i allmänhet uppgått till 1,100 à 1,200 kronor, men hade t. ex. åren 1886 och 1889 stigit öfver 1,600 kronor och understege således under år 1898 ej obetydligt det normala. Då det vore sjelfklart, att museets verksamhet ovilkorligen kräfde tillgång på medel för naturaliernas försändande m. m., torde det vara alldeles nödvändigt att af expensmedlen för detta ändamål årligen kunna beräkna en summa af minst 1,100 kronor.

Aflöningarna, som utginge till kamreraren, vaktmästaren och eldaren, hade sedan mer än 15 år tillbaka ej undergått någon förändring och måste, då man toge i betraktande den ökning i lefnadsomkostnader, som under de sista åren egt rum, anses såsom ganska lågt beräknade.

Afgiften för vatten och renhållning hade redan 1889 uppgått till 751 kronor 11 öre och hade således sedan den tiden endast helt obetydligt ökats. Då emellertid Stockholms renhållningsaktiebolag under år 1899 höjt

sina afgifter, vore snarare en höjning än en sänkning i denna post att för framtiden motse.

Trots utvidgningen af museets lokaler samt trots den betydliga förhöjning i pris på ved och kol, som under de senaste åren egt rum, hade det lyckats — hufvudsakligen genom anläggning af bränslebesparande värmeledningar äfven i museets mindre afdelningar samt deraf beroende inskränkning i eldandet med ved i kakelugnar — att ej allenast hindra denna post att stiga, utan äfven att nedbringa utgiften under det belopp, hvartill den för ett och annat år uppgått. Utgiften härför vexlade under början och midten af 1880-talet mellan 2,000 och 3,000 kronor, men steg efter upprättandet af en ny afdelning vid museet, nemligen den växtpalæontologiska, samt utvidgningen af den etnografiska afdelningen så betydligt, att den år 1889 uppgått till 3,937 kronor 43 öre. Utgiften för ifrågavarande ändamål hade under år 1898 således varit nära 200 kronor mindre än under år 1889. Sedan emellertid nu alla möjliga inbesparingar på denna utgiftspost blifvit gjorda samt då prisen på bränsle fortfarande vore i stigande, trodde sig intendenterna icke kunna för framtiden beräkna denna utgift lägre än till 3,800 kronor.

Då museet — utom under månaderna november och december — tre dagar i veckan hölles öppet för allmänheten, vore detta förenadt med ej ringa kostnad, och denna kostnad hade på senare tid ökats, derigenom att den växtpalæontologiska afdelningen, som vore inhyst i annan lokal, också hölles öppen för allmänheten. Äfven denna utgiftspost syntes ej kunna minskas, för så vida museet ej skulle hållas stängdt för allmänheten en längre tid af året än nu vore förhållandet. En inskränkning af den tid, då museet vore tillgängligt för allmänheten, syntes emellertid vara en åtgärd, som endast i yttersta nödfall borde vidtagas, och skulle helt säkert blifva föremål för berättigadt klander från allmänhetens sida.

Den utgift, som under år 1898 upptagits under rubriken »reparationer och andra tillfälliga utgifter», hade uppkommit dels genom en utvidgning och förbättring af värmeledningen (262 kronor 40 öre) och dels genom tryckning af en för allmänheten afsedd »handledning» vid besök i museet (214 kronor 75 öre). Enär dessa utgifter endast mindre ofta återkomme, torde vara tillräckligt, att under denna rubrik uppfördes endast en årlig summa af 100 kronor.

I den summa, som uppförts under titeln »diverse», inginge dels några fasta, årligen återkommande utgifter, såsom brandförsäkring (520 kronor 94 öre) och afgift för brandskåp (50 kronor), dels ock åtskilliga mera vexlande, men dock årligen återkommande mindre utgifter, t. ex. för skrifmaterialier, räkenskapernas inbindning m. m.

Till mineralogiska afdelningen hade slutligen af expensmedlen sedan lång tid tillbaka utgått ett af Riksdagen beviljadt anslag af 500 kronor för inköp af kemikalier m. m., som för laboratoriet vore behöfliga. Då, enligt hvad intendenten för denna afdelning upplyst, i detta anslag ingen besparing utan olägenhet för afdelningens verksamhet kunde göras, syntes äfven denna post böra fortfarande upptagas till samma belopp som hittills.

På grund af den sålunda lemnade utredningen angående ifrågavarande expensmedels användning ansåge intendenterna det omöjligt att för framtiden få debet och kredit å berörda anslag att gå ihop, om ej för de särskilda utgiftsposterna årligen i medeltal funnes att tillgå minst följande belopp, nemligen:

för städning och rengöring	kr.	2,400: —
» frakt och transporter	»	1,100: —
» aflöningar	»	1,650: —
» vatten och renhållning	»	800: —
» bränsle och belysning	»	3,800: —
» tillsyn m. m., då museet är öppet för allmänheten	»	950: —
» reparationer	»	100: —
» diverse	»	700: —
» mineralogiska afdelningen	»	500: —
	Summa kronor	12,000: —

Då af hvad sålunda blifvit anfördt framgår, att det för ifrågavarande ändamål hittills uppförda ordinarie anslag länge visat sig otillräckligt, och det belopp, hvarmed vetenskapsakademien nu hemstält att anslaget måtte ökas, synes mig väl afpassadt efter behofvet, tillstyrker jag i underdånighet, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att till höjande af naturhistoriska riksmuseets årliga expensmedelsanslag bevilja 1,000 kronor, hvarigenom museets ordinarie anslag, nu uppgående till 76,450 kronor, skulle komma att ökas till 77,450 kronor.

Lasaretts underhåll.

[28.]

Höjdt anslag till serafimerlasarettet.

Med bifall till Eders Kongl. Maj:ts gjorda framställning beviljade 1888 års riksdag till *serafimerlasarettets* om- och tillbyggnad samt förseende med nödig utredning ett anslag af 465,400 kronor. För ändamålet hade under vissa vilkor bidrag anvisats jemväl af Stockholms stadsfullmägtige och Stockholms läns landsting. Enligt byggnadsplanen skulle lasarettet komma

att innehålla 400 sjuksängar. Vid slutet af år 1891 voro de nya byggnaderna för polikliniken, medicinska, gynekologiska och oftalmiatriska afdelningarna samt ekonomibyggnaden fullbordade, och under år 1893 afslutades ombyggnaden af det för den kirurgiska afdelningen afsedda gamla lasarettshuset.

Sedan direktionen öfver serafimerlasarettet gjort framställning om beredande af ökade tillgångar för sjukvårdens upprätthållande vid serafimerlasarettet och i sammanhang dermed fråga blifvit af lärarekollegiet vid karolinska mediko-kirurgiska institutet väckt om förvärfvande för nämnda instituts räkning af den till institutets område gränsande, serafimerlasarettet tillhöriga tomten n:o 4 i qvarteret Glasbruket å Kungsholmen, aflät Eders Kongl. Maj:t till 1894 års riksdag nådig proposition i ämnet. Till svar härå anförde Riksdagen: att, på sätt direktionen öfver serafimerlasarettet yttrat och af karolinska mediko-kirurgiska institutets lärarekollegium särskildt framhållits, Riksdagen ansåge, att, sedan serafimerlasarettet genom om- och tillbyggnad försatts i det skick, att det kunde lemna plats för 400 sjuksängar, det vore af vigt, att sängantalet derstädes höjdes till det sålunda i byggnadsplanen afsedda, på det att den kliniska undervisningen vid lasarettet måtte genom tillräcklig sjukmateriel kunna på ett fullt tillfredsställande sätt ordnas; att för vinnande af detta mål en höjning i det då till lasarettet utgående anslaget syntes böra medgifvas, hvarvid Riksdagen, som funnit sig böra bifalla Eders Kongl. Majt:s förslag om detta anslags höjande med 53,000 kronor, följaktligen velat anknyta den förutsättning, att antalet sjuksängar vid lasarettet ökades till 400; att direktionen visserligen uppgifvit, att berörda anslagshöjning jemte lasarettets öfriga inkomster icke skulle bereda tillfälle till anbringande af ett högre sängantal än 350, men att Riksdagen dervid velat erinra, dels att något högre bidrag från Stockholms stad än det då utgående torde kunna beräknas, då staden, som förbundit sig att för åren 1894—1896 lemna bidrag af sex tiondedelar af kostnaden för de å frinummer vårdade sjuke från staden, skäligen torde finna sig föranlåten att för framtiden till lasarettet utgifva högre ersättning, dels ock att dagkostnaden, som, efter hvad Riksdagen inhemtat, under år 1893 nedgått, torde kunna genom iakttagande af sorgfällig sparsamhet ytterligare nedbringas, hvarjemte Riksdagen förestälde sig, att i vissa fall någon afgift möjligen skulle kunna affordras patienter å poliklinikerna; att Riksdagen för sin uppfattning om dagkostnadens minskning och höjning af bidraget från Stockholms stad funne särskildt stöd deri, att chefen för ecklesiastikdepartementet vid detta ärendes föredragning dels uttalat den mening, att den dåvarande höga kostnaden för hvarje patients dagliga underhåll å lasarettet möjligen skulle

kunna för framtiden nedbringas, hvilket borde kunna ske i högre grad, om patientantalet derstädes vunne en mera betydlig tillökning, dels förklarat, att man syntes kunna med skäl förvänta, att Stockholms stad efter den utredning, som numera åstadkommits angående otillräckligheten af det bidrag, hvilket derifrån utginge till underhåll å lasarettet af sjuke från staden, skulle befinnas villig att öka detta bidrag; att, hvad slutligen beträffade det vid ifrågavarande anslagshöjning föreslagna vilkor om öfverlemnande till karolinska mediko-kirurgiska institutet af tomten n:o 4 i qvarteret Glasbruket, Riksdagen, ehuruväl, då så nyligen som år 1892 för institutets byggnadsbehof beviljats 120,800 kronor, deraf återstående 45,800 kronor beviljats att för år 1895 utgå, ytterligare byggnader för institutet icke borde kunna på lång tid ifrågakomma och följaktligen tomtens förvärfvande för institutet icke för närvarande syntes vara af byggnadsbehof påkalladt, dock funnit sig, med hänsyn till den lämpliga reglering af institutets tomt, som derigenom skulle vinnas, böra bifalla Eders Kongl. Maj:ts förslag i detta afseende; samt att Riksdagen alltså, med bifall till hvad Eders Kongl. Maj:t föreslagit och under vilkor att tomten n:o 4 i qvarteret Glasbruket å Kungsholmen med derå befintliga byggnader utan ersättning och med full eganderätt samt fri från inteckning öfverlätes till staten för att införlifvas med den af karolinska mediko-kirurgiska institutet disponerade tomten n:o 3 i samma qvarter, höjt anslaget till serafimerlasarettet från sitt dåvarande belopp, 29,100 kronor, med 53,000 kronor till 82,100 kronor. Efter det omförmälda fastighet N:o 4 i qvarteret Glasbruket å Kungsholmen blifvit af serafimerlasarettet utan ersättning och fri från inteckning öfverlåten till Eders Kongl. Maj:t och kronan samt lagfart å fånget meddelats, förklarade Eders Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 12 oktober 1894 sig hafva funnit det af Riksdagen stadgade vilkor för tillgodonjutande af det förhöjda anslaget till serafimerlasarettet vara uppfyldt.

I underdånig skrifvelse den 20 september 1899 har serafimerlasarettets direktion framhållit behofvet af ytterligare förhöjning i anslaget till lasarettet och dervid anfört följande.

Fem år hade i det närmaste förflutit, sedan serafimerlasarettet kommit i åtnjutande af det från och med 1895 utgående förhöjda statsanslaget, 82,100 kronor. Under denna tidrymd hade till fullo ådagalagts otillräckligheten af detta belopp för upprätthållande på tillbörligt sätt af ett kliniskt sjukhus sådant som serafimerlasarettet, der Sveriges samtliga läkare skulle erhålla en väsentlig del af sin utbildning och som följaktligen borde i alla afseenden utgöra ett mönstersjukhus. Underhållskostnaden vid ett sjukhus, som i likhet med lasarettet vore inredt i öfverensstämmelse med nutidens

alla fordringar, blefve alltid betydlig, särskildt med hänsyn till de stora anspråk, som ställdes på utrymme, ventilation och värmeledning med ombyte af luft inom de för sjukvården begagnade lokalerna tre gånger i timmen o. s. v., samt i betraktande af den talrika personal, som för sjukvårdens mönstergilla upprätthållande inom ett sådant sjukhus nödvändigt påkallades. Utöfver dessa oundvikliga kostnader vid ett tidsenligt sjukhus i allmänhet drabbades lasarettet af en väsentligt ökad utgiftsstat, som måste föras på undervisningens konto. För att motsvara sitt ändamål att vara den förnämsta kliniska undervisningsanstalt i vårt land, hade lasarettets nybyggnad måst ske på ett helt annat sätt och i långt större skala än vid ett sjukhus, som ej hade ett sådant ändamål att fylla. För undervisningens lämpliga bedrifvande måste vid lasarettet för närvarande utrymme, uppassning m. m. beredas för de många olika klinikerna, ej blott för de stora medicinska och kirurgiska utan äfven för den gynekologiska, den oftalmologiska och den neurologiska. I sjuk- och operationssalarne, åtminstone de större, hade plats måst beredas för ett stort antal läkarekandidater att närvara vid sjukronderna eller operationerna. De vetenskapliga institutionerna: föreläsnings- och operationssalar, laboratorier af flerehanda slag o. s. v., hade kostat stora summor och gjorde det fortfarande genom den särskilda betjening de erfordrade samt genom betydligt ökade kostnader för belysning, uppvärmning och ventilering m. m. För att, i öfverensstämmelse med Eders Kongl. Maj:ts af Riksdagen år 1894 godkända framställning, kunna med de anslag eller öfriga inkomster, serafimerlasarettet hade att påräkna, möjliggöra uppsättande och underhåll af 400 sjuksängar, på sätt vid byggnadernas uppförande beräknats, hvilket antal ansetts erforderligt för den kliniska undervisningens ordnande på fullt tillfredsställande sätt, hade direktionen låtit sig angeläget vara att vidtaga alla till buds stående åtgärder för vinnande af så stor sparsamhet som möjligt. I sådant afseende kunde anföras: att, sedan en framställning om nedsatt pris för vatten från Stockholms stads vattenledning ej ledt till önskadt resultat och borrningar efter vatten å lasarettets tomt förgäfves anstälts, en särskild vattenledning blifvit anlagd från Mälaren till lasarettets tvätt- och badinrättning, hvarigenom en afsevärd besparing vunnits i de dryga kostnaderna för fyllandet af det stora vattenbehofvet; att, efter det lasarettsdirektionen med föranledande af de mycket betydliga kostnaderna för medicinalier till Eders Kongl. Maj:t ingått med underdånig anhållan om rättighet att hålla eget sjelfständigt apotek, men denna begäran återkallats, genom vänlig öfverenskommelse innehafvaren af ett utaf stadens förnämsta apotek förbundit sig att till ej obetydligt nedsatt pris lemna för lasarettet behöfliga medicinalier; samt att ändringar i spisordningen

vidtagits för vinnande af besparing, så långt sig göra läte utan att minska näringsvärdet eller ändamålsenligheten af patienternas mathållning. Att söka ernå ökad inkomst genom den i sig sjelf motbjudande åtgärden af sjukvårdsafgiftens höjande, hvilket tyngst skulle drabba det stora antalet föga bemedlade sjuka, hade äfven ifrågasatts men ej ansetts rådligt, så länge afgiften vid stadens sjukhus icke i samma mån höjdes. Följden kunde eljest blifva, att lasarettet endast då i vidsträcktare grad anlitades, när plats saknades vid andra sjukhus. Äfven den förhoppning hade slagit fel, att efter sängantalets höjande från 250 till 350, hvilket skedde den 1 januari 1895, då det förhöjda statsanslaget började utgå, dagkostnaden för hvarje patient skulle minskas i samma mån hela underhållskostnaden fördelades på ett större sängantal. Denna dagkostnad, som år 1893 utgjort kr. 1: 89 och 1894 kr. 1: 97, hade visserligen nedgått år 1895 till kr. 1: 78,1 och 1896 till kr. 1: 73,3 men sedan stigit år 1897 till kr. 1: 90 samt år 1898 till kr. 2: 06,1 och komme utan tvifvel att år 1899 blifva än högre, då de flesta leveranspriser alltjemt ökats.

Direktionen andrager vidare i sin nämnda skrifvelse: Vid beviljande af anslag till serafimerlasarettets om- och tillbyggnad hade Stockholms stadsfullmägtige föreskrifvit, bland annat, följande vilkor för kommunens bidrag till sjukvården vid lasarettet att gälla från den tid byggnadsföretaget blifvit utfördt och lasarettet i sitt utvidgade skick öppnadt till begagnande. Under de tre första åren närmast efter nämnda tid skulle bidraget utgå med sex tiondedelar af kostnaden för de å frinummer vårdade sjuke från staden, utgifterna för fastigheternas underhåll och onera, för begrafningskostnader och för understöd till fattiga vid deras utskrifning deri icke inberäknade. Efter denna tid skulle ersättningen utgå enligt den beräkning, att staden borde betala hvad som återstode, sedan från den på ofvannämnda sätt bestämda sjukvårdskostnaden afräknats det belopp, som å de för stadens räkning använda frisängar i förhållande till hela antalet sängar belöpte af afkastningen å de donationer till lasarettet, vid hvilka icke sådana vilkor vore fästade, att de ej finge tagas i anspråk för detta ändamål, dock att stadens ersättning för hvarje underhållsdag icke finge öfverstiga hvad för sjuka i allmänt rum af andra lägst erlades. Stadens efter dessa grunder beräknade bidrag skulle bestämmas för fem år i sänder genom öfverenskommelse mellan lasarettsdirektionen och stadsfullmägtige. I öfverensstämmelse härmed och sedan mot slutet af år 1893 byggnadsarbetet blifvit afslutadt samt lasarettet i sitt utvidgade skick öppnadt till begagnande, hade under åren 1894—1896 afgiften för de å frinummer vårdade sjuke från staden utgått med sex tiondedelar af kostnaden, på ofvannämnda sätt beräknad. Från och med år 1897 hade deremot

ersättningen för hvarje underhållsdag icke skolat öfverstiga hvad för sjuke i allmänt rum af andra lägst erlades eller 75 öre per dag, en afgift, som utgjorde knappast fyra tiondedelar af verkliga medelkostnaden under de tre åren 1893—1895. Med framhållande af serafimerlasarettets ogynsamma ekonomiska ställning gjorde lasarettsdirektionen den 8 juli 1896 till Stockholms stadsfullmägtige framställning om att stadsfullmägtige måtte medgifva, att kommunens bidrag till sjukvården vid serafimerlasarettet skulle fortfarande, under närmast följande fem år, räknade från och med år 1897, utgå med samma belopp som under åren 1894—96 eller sex tiondedelar af kostnaden för de å frinummer derstädes vårdade sjuke från staden, utgifterna för fastigheternas underhåll och onera, för begrafningskostnader och för understöd till fattiga deri icke inberäknade; och blef denna direktionens framställning af stadsfullmägtige med beredvillighet bifallen. Då under början af år 1899 sjukvårdsinrättningarna i hufvudstaden visade sig alldeles otillräckliga, träffades öfverenskommelse med stadens myndigheter att till utgången af år 1901 för ytterligare 50 sjuksängar å serafimerlasarettet utöfver de 100, som enligt då gällande öfverenskommelse skulle der tillhandahållas medellöse sjuke från Stockholms kommun, erlägga i dagafgift den verkliga för det löpande året beräknade medelkostnaden, deri ej inräknade utgifterna för fastigheternas underhåll och onera, för begrafningskostnader och understöd till fattiga patienter vid deras utskrifning. Derigenom hade för lasarettet möjliggjorts att från den 1 september 1899 upprätta så många nya sängar, att hela antalet för närvarande uppginge till 389 eller i det närmaste till det ursprungligen afsedda af 400. Äfven med Stockholms läns landsting hade ny öfverenskommelse träffats af innehåll att under en tid af 10 år från och med år 1895 ersättning för vård af sjuke från länet skulle utgå med sex tiondedelar af den för hvarje år beräknade verkliga sjukvårdskostnaden å lasarettet, deri likväl icke inräknade utgifterna för fastigheternas underhåll, onera, begrafningskostnader och understöd till fattiga vid deras utskrifning, hvarjemte från nämnda ersättning afdrag skulle ega rum såväl för ett af statsverket lemnadt tillskott för länets sjukvård som ock af den afkastning å en till serafimerlasarettet donerad fond, som möjligen icke komme att tagas i anspråk för friplatser för sjuke från länet. För lasarettsdirektionen måste det dock vara uppenbart, att hvad som vunnits genom dessa åtgärder eller hvad som möjligen ytterligare kunde på liknande sätt ernås, blefve alldeles otillräckligt för betryggande af möjligheten att under någon längre följd af år på tillfredsställande sätt upprätthålla lasarettets verksamhet i samma utsträckning som för närvarande utan betydligt ökade tillgångar. Under de senast förflutna fyra åren 1895—1898 hade af lasarettets kapital måst tillskju-

tas sammanlagdt 82,574 kronor för utgifternas bestridande eller i medeltal omkring 20,643 kronor årligen. Skulle det så fortfara, kunde den tid ej vara långt aflägsen, då detta kapital blefve helt och hållet ödelagdt, ehuru tillkommet hufvudsakligast genom testamenten eller gåfvor delvis för underhåll af frisängar eller till andra särskilda ändamål samt ofta lemnadt under förbehåll att kapitalet ej finge förskingras. I sin underdåniga skrifvelse den 25 oktober 1893, hvaraf Eders Kongl. Maj:ts nådiga framställning till följande årets riksdag föranledts, hade lasarettsdirektionen framhållit, att, så vidt då kunnat beräknas, för underhåll af 400 sjuksängar skulle erfordras ett ökadt statsanslag af 68,000 kronor årligen. Den förhöjning i anslaget, som Eders Kongl. Maj:t af Riksdagen äskat och af denna beviljats, under förutsättning att 400 sjuksängar vid lasarettet underhölles, hade dock belöpt sig endast till 53,000 kronor eller hvad lasarettsdirektionen i sin förenämnda underdåniga skrifvelse ansett nödigt för vidmagthållande af allenast 350 sängar, det antal, hvartill lasarettsdirektionen i brist på tillgängliga medel nödgats inskränka sig ända till den 1 september 1899, från hvilken tid den nyss åberopade öfverenskommelsen med Stockholms stad föranledt sängarnes ökande till redan nämnda antal. Oaktadt således ända till början af sistlidne september endast 350 sängar vid lasarettet effektivt upprätthållits, sedan det från och med år 1895 ökade statsanslaget utgått, hade, på sätt redan framhållits, erfarenheten ådagalagt omöjligheten af att dermed bestrida kostnaden ens för detta inskränktare sängantal. Äfven med den högre summan 68,000 kronor, som af direktionen år 1893 beräknats såsom oundgängligt tillskott för underhåll af 400 sängar, hade ej kostnaden under dessa år kunnat betäckas för underhåll af det mindre antalet 350 sängar, och all anledning vore till den förmodan, att bristen under år 1899 och den närmaste framtiden skulle blifva än större. Lasarettsdirektionen kunde ej heller förbise, att med den lifliga trafik af tusentals menniskor, som egde rum inom lasarettet, samt den mångfald byggnader, maskinerier, ångpannor och dyrbara anstalter af hvarjehanda slag, som der förefunnes, den tid ej kunde vara aflägsen, då betydande kostnader måste tagas i anspråk för nödvändiga reparationsarbeten. Utöfver den hittills varande årliga bristens belopp, 20,643 kronor, som uppstått under det sängantalet endast utgjort 350, måste följaktligen kunna påräknas ett årligt afsevärdt tillskott, så framt verksamheten vid lasarettet skulle kunna på tillbörligt sätt upprätthållas med ett sängantal af 400. Någon tillförlitlig beräkning af det dertill erforderliga beloppets storlek vore ej möjlig att här framlägga, men med ganska stor sannolikhet eller snarare visshet torde kunna antagas, att det nuvarande statsanslagets höjande med 37,900 kronor eller från

82,100 kronor till 120,000 kronor vore det lägsta möjliga, så framt någon förhoppning skulle kunna hysas om målets vinnande. Ehuru det vore af ringa ekonomisk betydelse, ville direktionen dock anföra, att, sedan lasarettet kommit i åtnjutande af det höjda statsanslaget, rättighet frånkänts detsamma att fortfarande uppbära vissa inkomster, hvilka sedan äldre tider varit lasarettet tillförsäkrade under benämning kollektmedel, burskapsafgifter, bötesmedel och biljardafgifter, hvaraf hela inkomsten dock merendels uppgått endast till ett eller annat tusental kronor årligen. Då lasarettsdirektionen för att betrygga serafimerlasarettets verksamhet i hela den utsträckning, hvartill det vore ämnadt, nu ansett sig nödsakad att ånyo vända sig till Eders Kongl. Maj:t med en underdånig anhållan om ökadt understöd af statsmedel, hade detta skett, enär direktionen måste säga sig, att det dock ytterst vore från undervisningssynpunkt, som så stor vigt låge derpå, att sjukhusets hela utrymme ofördröjligen komme till användning. Detta önskemål hade varmt och uttryckligt framhållits redan i karolinska mediko-kirurgiska institutets lärarekollegii underdåniga skrifvelse den 23 november 1893 äfvensom i universitetskanslerns utlåtande i samma ämne den 5 december nyssnämnda år. Båda dessa myndigheter hade här uttalat den bestämda åsigten, att lasarettet »ej kan fylla sin uppgift såsom den undervisningsanstalt, vid hvilken alla svenska läkare författningsenligt måste erhålla den väsentligaste delen af sin praktiska utveckling, med ett mindre statsanslag än det, som kräfves för underhåll af hela det sängantal, hvarför sjukhuset är afsedt». Direktionen hade också endast för främjande af denna lasarettets uppgift som undervisningsanstalt, med undertryckande af sina ekonomiska betänkligheter, ansett som sin skyldighet att tillmötesgå Stockholms stads i början af år 1899 gjorda framställning om ökadt sängantal vid lasarettet för stadens fattiga sjuka, väl vetande, att staden i motsatt fall måst vidtaga skyndsamma åtgärder för att å egna sjukhus inrymma det äskade antalet sjuksängar. Den af karolinska mediko-kirurgiska institutets lärarekollegium så bestämdt förordade och af lasarettets öfverläkare och kliniska lärare i undervisningens intresse så efterlängtade tudelningen af de medicinska och kirurgiska klinikerna kunde nu först blifva en verklighet, och det ständigt växande patienttilloppet vore en borgen för att den kliniska undervisningen på hvar och en af de fyra afdelningarna skulle i afseende på sjukmaterial blifva fullt tillfredsställande och så skänka de fördelar, hvilka dermed åsyftats. Äfven vid den för undervisningen så vigtiga polikliniken hade tilloppet af sjuke varit i raskt fortgående stegring (år 1898 behandlades der 22,901 personer) och sålunda möjliggjort ett allt intensivare och mångsidigare tillgodoseende af undervisningens kraf. Så hade t. ex. sedan 3 år en särskild öronpoliklinik skapats, der

genom enskild läkares offervillighet undervisning meddelades, och i samband med de medicinska och kirurgiska klinikernas klyfning skulle öfverläkarne å nämnda kliniker i vida större utsträckning än hvad förut varit dem möjligt låta också poliklinikens rika material lända till undervisningens fromma.

För hvar och en, som bevittnat detta lasarettets alltjemt ökade förtroende som sjukvårdsanstalt och dermed förknippade ökade betydelse som klinisk läroanstalt, syntes det så mycket sorgligare, om detta sjukhus nu, då det ändtligen nått sin afsedda omfattning, skulle nödgas delvis stänga sina sjuksalar och ställa sina alumner på förknappning. Till afvärjande af denna beklagliga och för lasarettets uppgift ödesdigra utväg, den enda dock, som stode direktionen öppen för att rädda återstoden af lasarettets fonder, anhölle direktionen i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t måtte hos Riksdagen söka utverka det förenämnda erforderliga tillägget till serafimerlasarettets statsunderstöd eller 37,900 kronor, hvarigenom hela årsanslaget komme att utgå med 120,000 kronor.

Enligt erhållen befallning har universitetskanslern med underdånig skrifvelse den 21 november 1899 till Eders Kongl. Maj:t öfverlemnat ett af lärarekollegiet vid karolinska mediko-kirurgiska institutet i ärendet afgifvet yttrande, hvilket kanslern åberopat såsom eget utlåtande. Detta yttrande är af följande innehåll:

Genom remiss å den af lasarettsdirektionen år 1893 gjorda underdåniga framställning i samma syfte som den nu föreliggande hade lärarekollegiet beredts tillfälle att i skrifvelse af den 23 november 1893 kraftigt understödja direktionens uppfattning såväl om lasarettets oundgängliga behof af ökadt anslag för att kunna fylla sin uppgift af klinisk undervisningsanstalt, som ock om rättmätigheten af detta anslags utgående af statsmedel. Att här ingå på en närmare motivering af denna åsigt, hvilken lärarekollegiet fortfarande hyste, skulle endast medföra ett upprepande af hvad redan blifvit i frågan anfördt af direktionen, kollegiet och kanslern. På grund af jemförelse med förhållandena vid flere af utlandets kliniker hade lärarekollegiet vid nämnda tillfälle framhållit, att endast genom sängantalets ökande till 400 kunde åt de särskilda klinikerna vinnas den för undervisningens nöjaktiga bedrifvande erforderliga storleken, och af detta skäl hade också kollegiet uttryckligen förordat den anslagssumma, 68,000 kronor, som lasarettsdirektionen då ansett behöflig för beläggning af sjukhusets hela sängantal. Erfarenheten hade under de sedan dess förflutna 5 åren ådagalagt, att äfven nämnda anslag skulle varit otillräckligt för att betrygga det åsyftade ändamålets vinnande. Detta förhållande bevisade endast vanskligheten att noggrant beräkna

kostnaderna för utvidgandet af sjukhusets verksamhet, hvilket äfven af lasarettsdirektionen i dess skrifvelse af 1893 framhållits; och ville lärarekollegiet härvid särskildt betona, att just lasarettets egenskap af kliniskt sjukhus gjorde denna svårighet synnerligen stor. Omedelbart efter anslagets beviljande hade nemligen lasarettet satts i tillfälle att arbeta under yttre förhållanden, hvilka väsentligt afvikit från dem, som förut varit rådande. Från slutet af 1891, då de nya lasarettsbyggnaderna började tagas i anspråk, och intill den 1 januari 1895, då utrymme kunde erbjudas för 350 patienter, hade nemligen det sängantal (250) hvaröfver sjukhuset förfogade, varit alldeles otillräckligt för den fördelning på 7 olika kliniker, som afsetts i den definitiva sjukhusplanen. Stora delar af byggnadskomplexen hade stått obegagnade, och vid den provisoriska beläggningen af sjukhuset, som då anordnats, hade helt naturligt af ekonomiska skäl afdelningarna måst koncentreras inom så få delar som möjligt af sjukhuset. Så hade till exempel den gynekologiska kliniken helt och hållet indragits; det stora kliniska laboratoriet hade till största delen användts som operationsafdelning; en stor del af den kirurgiska klinikens patienter hade inrymts i ett par rum, afsedda till förrådsrum, och så vidare. Med 1895 års början hade åter ej allenast öppnats ett erforderligt antal sjukrum för ytterligare 100 sängar, utan de olika klinikerna hade förflyttats till de för dem afsedda egentliga lokaler med deras dagrum, isolerings- och förrådsrum, samt särskilda arbetsrum för läkarne. Det stora laboratoriet hade tagits i anspråk för sitt egentliga ändamål; operationsafdelningen hade inflyttats i den derför inrättade särskilda byggnaden. Denna isärsprängning af de förut samboende afdelningarna till sjukhusets alla skilda delar hade naturligtvis måst medföra såväl en betydande ökning af personalen, i synnerhet sjukvårds- och städerskepersonalen, som ock en högst ansenlig stegring af driftkostnaderna, framför allt posterna för uppvärmning, belysning och renhållning. Det hade synts lärarekollegiet, som om lasarettsdirektionen vid dess 1893 gjorda beräkning, fotad på medeldagskostnaden under *då* bestående provisoriska förhållanden, måhända ej fäst tillräckligt afseende vid den fördyring af sjukvården, som måste blifva en följd af denna lokalernas och personalens betydande förstoring. Att ett stort kliniskt sjukhus med flere skilda afdelningar äfven i andra hänseenden, till exempel i fråga om kostnaderna för medikament, förbands- och andra förbrukningsartiklar måste ställa sig betydligt dyrare än ett för samma sängantal beräknadt, men icke kliniskt sjukhus, vore ett af erfarenheten från alla håll bekräftadt och lätt insedt faktum. Den oundgängliga decentraliseringen i administrationen af ett sådant kliniskt sjukhus, dess vida större och delvis ofta skiftande läkarestab, krafvet på rikare

omvexling i behandlingsmetoden, det intensivare vetenskapliga arbetet, studenternas deltagande i sjukvården, specielt på den kirurgiska kliniken och polikliniken, vore faktorer, som jemte flere andra förklarade nyssnämnda förhållande. En vigtig anledning till, att de beräknade kostnaderna för lasarettets verksamhet i den vidgade omfattning, densamma egt under de senaste fem åren, så betydligt öfverskridits, låge, såsom direktionen framhållit, äfven deruti att de flesta leveranspriser under de senaste åren högst betydligt stegrats. Med beaktande af alla de nu antydda förhållandena funne lärarekollegiet väl förklarligt, att kostnaderna för serafimerlasarettets verksamhet öfverskridit de gjorda beräkningarna, och med kännedom om den erfarna och samvetsgranna skötsel, som städse egnats sjukhusets ekonomi, vore kollegiet öfvertygadt om att ingen annan utväg funnes att för framtiden kunna upprätthålla lasarettets verksamhet i hela dess ursprungligen afsedda och nu ernådda omfattning än genom förvärfvandet af ett fullt betryggande tillägg till anstaltens nuvarande statsanslag.

Med stöd af hvad såväl i skrifvelsen af den 23 november 1893 som ock nu blifvit anfördt, anhölle alltså lärarekollegiet i den kliniska undervisningens intresse och således äfven till den svenska läkarebildningens fromma att få för sin del på det varmaste understödja den af serafimerlasarettets direktion gjorda underdåniga framställningen om ökande af serafimerlasarettets årsanslag med 37,900 kronor.

För att ytterligare styrka det trängande behofvet af ökadt statsanslag till serafimerlasarettet har dess direktion med skrifvelse den 22 november 1899 till ecklesiastikdepartementet öfverlemnat ett af Stockholms helsovårdsnämnd uppgjordt tryckt förslag till utgifts- och inkomststat för år 1900. En jemförelse mellan den af nämnden föreslagna staten för år 1900 och det af Stockholms stadsfullmägtige beviljade årsanslaget enligt 1895 års stat eller samma år, från och med hvilket det nuvarande statsanslaget till serafimerlasarettet utgår, ställer sig enligt handlingarna sålunda:

	Enligt staten för år 1895 kronor	Enligt förslaget till stat för år 1900 kronor
Sabbatsbergs sjukhus (340 sängar)	178,000: —	243,990: —
Sängantalet för år 1900 beräknadt till 372 och för halfva året med 48 derutöfver för en nyuppförd paviljong för lungsotspatienter.		
S:t Görans sjukhus (340 sängar)	129,750: —	182,690: —
Katarina » (175 »)	78,830: —	86,910: —
Maria » (165 »)	78,100: —	112,100: —
Summa	464,680: —	625,690: —

Afdrages från de i sista kolumnen stående belopp den inkomst, som beräknades tillfalla stadens sjukhus, nästan uteslutande genom afgifter af betalande patienter, skulle den verkliga utgiften för staden under år 1900 med tillämpning af den utaf helsovårdsnämnden föreslagna stat, som, efter hvad jag inhemtat, blifvit i hithörande delar af stadsfullmägtige godkänd, uppgå:

vid Sabbatsbergs sjukhus till .... kr. 206,690: —
(förutom beräknad kostnad för uppförande af en asyl för hastigt insjuknade 50,000 kronor).
» S:t Görans sjukhus till .... » 170,390: —
» Katarina » » .... » 83,800: —
» Maria » » .... » 101,800: —

Lasarettsdirektionen omnämnde vidare, att sedan styrelserna för stadens sjukvårdsinrättningar enhälligt afstyrkt ifrågasatt förhöjning i afgifterna för betalande sjuke vid dessa inrättningar, helsovårdsnämnden ansett sig ej böra föreslå en dylik åtgärd. Någon sådan höjning i afgifterna vid serafimerlasarettet ansåge direktionen följaktligen ej heller böra ifrågakomma.

Sedermera har direktionens ordförande i skrifvelse till ecklesiastikdepartementet af den 27 december 1899 meddelat, att den af direktionen lemnade uppgift om sängantalet vid vissa af Stockholms stads egna sjukhus, hvilken uppgift hemtats ur de tryckta officiela berättelserna angående stadens kommunalförvaltning, i två fall icke vore rigtig, i det att, enligt upplysning från förste stadsläkaren i Stockholm, detta antal vid S:t Görans sjukhus icke vore 340, utan 298 och vid Katarina sjukhus icke 175, utan 165. Jemförelsen med serafimerlasarettet blefve derigenom, enligt ordförandens åsigt, för detta lasarett än mera fördelaktig.

Då behofvet af en ökning i serafimerlasarettets årsanslag med det af direktionen begärda belopp synes mig vara genom den nu lemnade utredningen ådagalagdt, och annan utväg att fylla detta behof ej lärer förefinnas, än att medel dertill anvisas af staten, som det af ålder ansetts tillhöra att sörja för den medicinska undervisningen, i hvars intresse nu föreliggande framställning tillkommit, tillstyrker jag i underdånighet, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen, att anslaget till serafimerlasarettet må höjas från sitt nuvarande belopp, 82,100 kronor, med 37,900 kronor eller till 120,000 kronor.

Vid bifall härtill skulle ordinarie anslaget till lasaretts underhåll, nu 97,874 kronor, komma att ökas till 135,774 kronor.

Hospitals underhåll.

[29.] *Elektrisk belysning af bostäder för hospitalsläkare m. fl.*

I underdånig skrifvelse den 25 september 1899 har medicinalstyrelsen hemstält, att Eders Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen aflåta nådig proposition derom att fri *elektrisk belysning af boställena* måtte tillerkännas läkare och sysslomän å de statens anstalter för sinnessjuke, der sådan belysning finnes anordnad. Härom har medicinalstyrelsen anfört, att då elektrisk belysning inledts i samband med nybyggnad eller större tillbyggnad af hospital eller asyl, såsom förhållandet varit med anstalterna i Piteå och Vadstena, samt löner för dessa anstalters tjenstemän derefter af Riksdagen beviljats, förmånen af fri elektrisk belysning ingått bland aflöningsförmånerna för de tjenstemän, i hvilkas bostäder sådan belysning anbringats. Om deremot sådan belysning anordnats å äldre anstalter, der aflöningen för tjenstemännen redan varit faststäld, hade medicinalstyrelsen icke ansett sig berättigad på annat sätt förfara, än att styrelsen bestämt den betalning, som desse tjenstemän hade att erlägga för erhållande af elektrisk belysning för sina bostäder. Vid afgörandet, huruvida elektrisk belysning skulle få användas i bostäder, hvilkas innehafvare icke vore berättigade till fritt bruk af detta lyse, äfvensom vid bestämmandet af storleken af betalningen derför hade emellertid svårigheter uppstått. Å ena sidan hade det nemligen för minskande af eldfara för anstalten varit önskvärdt, att tjenstemännen icke använde i sina bostäder någon annan belysning än den elektriska, men å andra sidan hade det synts obilligt att ålägga dem en alltför stor utgift i jemförelse med den, som eljest varit behöflig, då ett billigare belysningsmedel begagnats. Det hade på denna grund ej varit lätt att finna ett riktigt afpassadt pris, hvarjemte beräkningen af åtgången af elektrisk ström varit förenad med svårigheter. Gifvetvis hade också på detta sätt löneförmånerna utan verklig anledning stält sig olika för läkare och sysslomän å de anstalter, hvilkas tjenstemän jemte vanliga löneförmåner äfven erhölle fri elektrisk belysning, och för motsvarande funktionärer å öfriga anstalter. Om deremot alla dessa tjenstemän finge åtnjuta samma förmåner, skulle ojemnheten i nämnda hänseende försvinna och svårigheten vid tillämpningen icke vidare förefinnas.

Då aflöningsförmånerna åren 1885 och 1886 bestämdes för läkare och andra tjenstemän vid de flesta hospitalen, tillerkändes förmånen af lyse väl de biträdande läkarne, men deremot icke öfverläkare eller syssloman, ehuru dessa fingo sig tillförsäkrade så väl boställsvåning som ved. Vid fastställande af aflöningsstater för Lunds asyl den 6 juni 1890, för Piteå hospital den 24 maj 1893 samt för Vadstena hospital och asyl den 29 maj 1896 tillades öfverläkarne vid anstalterna i Piteå och Vadstena, sysslomannen vid Piteå hospital och asylläkaren i Lund förmånen af elektrisk belysning, den sistnämnde dock endast under förutsättning att sådan belysning vid asylen anordnades. För asylläkaren i Upsala hade medicinalstyrelsen föreslagit såsom aflöningsförmån elektrisk belysning, men sedan jag vid frågans föredragning för Eders Kongl. Maj:t anmärkt, att det syntes mindre lämpligt att i staten såsom en bland aflöningsförmånerna för asylläkaren upptaga elektrisk belysning, samt såsom min mening uttalat, att detta uttryck lämpligen kunde utbytas mot ordet lyse, hvilket emellertid ej borde hindra, att berörda förmån utginge i form af elektrisk belysning, afiät Eders Kongl. Maj:t i enlighet dermed proposition till Riksdagen, som vid dess behandling ej hade något att i denna del erinra, och blef i öfverensstämmelse dermed uppgjord stat af Eders Kongl. Maj:t faststäld den 19 maj 1899. Likasom i fråga om asylläkaren i Upsala synes mig hinder ej förefinnas för medicinalstyrelsen att äfven för andra vid hospital eller asyler anstälda personer, i hvilkas löneförmåner ingår lyse, låta detta utgöras af elektrisk belysning, der sådant lämpligen kan ske. Deremot lärer utan särskildt medgifvande elektrisk belysning af bostad icke kunna af hospitalsmedlen bekostas för sådana vid statens anstalter för sinnessjuka anstälda tjenstemän, med hvilkas befattningar lyse ej följer såsom en aflöningsförmån. Goda skäl synas mig likväl tala för att vid berörda anstalter elektrisk belysning må på statens bekostnad få användas i alla de boställslägenheter, der sådan belysning är anordnad, utan afseende å den befattning bostadens innehafvare må bekläda. För att så må kunna ske, lärer emellertid Riksdagens samtycke böra inhemtas med afseende å de tjenstemän, hvilka fått sin aflöning af Riksdagen bestämd, utan att lyse ingått bland aflöningsförmånerna. Jag tillstyrker derför i underdånighet, det Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen medgifva, att vid hospital eller asyl för sinnessjuke anstäld tjensteman, i hvilkens aflöningsförmåner ej redan ingår lyse, må, om han är å anstalten boende och elektrisk belysning der anordnats, kunna efter medicinalstyrelsens pröfning få på statens bekostnad elektrisk belysning i sin bostad.

[30.] *Förhöjd aflöning för sysslomannen vid Nyköpings hospital.*

Genom nådigt bref den 5 juni 1885 har Eders Kongl. Maj:t, jemlikt Riksdagens beslut, faststält ny lönestat för tjenstemännen vid åtskilliga af rikets hospital och dervid bestämt *aflöningen åt sysslomannen vid Nyköpings hospital* till 800 kronor jemte boställsvåning och ved.

Efter det nämnda hospital genom nybyggnad utvidgats från 70 till 114 sjukplatser, hemstälde medicinalstyrelsen i underdånig skrifvelse den 26 september 1890 hos Eders Kongl. Maj:t att, då sysslomannens göromål komme att väsentligt ökas genom hospitalets utvidgning, hans kontanta aflöning måtte höjas till 1,200 kronor, och framhöll dervid, att styrelsen kunnat föreslå löneförhöjning till så ringa belopp, endast af det skäl att dåvarande sysslomannen tillika innehade annan aflönad tjenst. Med anledning af denna medicinalstyrelsens framställning föreslog Eders Kongl. Maj:t år 1891 Riksdagen att medgifva berörda löneförhöjning. Riksdagen, som inhemtat, att hospitalets dåvarande syssloman tillika var länsbokhållare i Södermanlands län, i hvilken egenskap han åtnjöt aflöning till belopp af sammanlagdt 3,000 kronor jemte sportler, ansåg emellertid vid sådant förhållande, att någon höjning i denne hospitalstjenstemans aflöning icke för det dåvarande borde ifrågakomma.

Sedan Nyköpings hospital ytterligare utvidgats, så att sjukplatserna ökats till 140, och derigenom en motsvarande förökning i sysslomannens göromål och ansvar uppstått, gjorde medicinalstyrelsen i skrifvelse den 12 februari 1897 hos Eders Kongl. Maj:t ånyo underdånig framställning om löneförhöjning åt sysslomannen, men denna framställning föranledde ej någon Eders Kongl. Maj:ts åtgärd.

Nu har medicinalstyrelsen åter i underdånig skrifvelse den 29 september 1899 anmält behofvet af löneförbättring för ifrågavarande tjensteman. I sådant afseende anför medicinalstyrelsen, att enligt dess åsigt man icke kunde förvänta att för den nu bestämda aflöningen, 800 kronor, vid nuvarande sysslomannens afgång erhålla en för tjensten fullt duglig person, äfvensom att det vore betänkligt att åt en så svagt aflönad tjensteman anförtro en så stor uppbörd som den, hvilken numera tillkomme sysslomannen vid detta hospital. Nuvarande sysslomannen A. Dahl, hvilken den 17 mars 1876 tills vidare förordnats till syssloman och med sysslomansbefattningen förenade länsbokhållaretjenst i Södermanlands län, vore född den 11 september 1836 och hade i mars 1860 blifvit anstäld såsom extra ordinarie landskontorist, till följd hvaraf han enligt gällande bestämmelser den 11 september 1901 vore berättigad till pension från allmänna indragningsstaten. Senast vid samma tid borde han äfven, enligt medicinalstyrelsens mening, lemna sin sysslomansbefattning, från hvilken han på

grund af sjukdom, som vore att anse såsom obotlig, allt sedan början af september 1896 åtnjutit tjenstledighet. Åtgärder måste derför vidtagas för sysslomansbefattningens besättande med annan person; och då befattningen, med den utveckling hospitalet nu vunnit, toge en persons hela tid i anspråk och till följd deraf icke kunde eller borde förenas med annan tjenst, måste den nye sysslomannen beredas en häremot svarande ersättning.

Å Nyköpings hospital funnes för närvarande 140 sjukplatser eller dubbelt så många som när sysslomansbefattningen senast tillsattes. Derest en af medicinalstyrelsen i underdånig skrifvelse den 29 september 1899 föreslagen ytterligare utvidgning af hospitalet komme till stånd, skulle Nyköpings hospital inom den närmaste framtiden kunna bereda vård åt 173 patienter och således kunna likställas med Göteborgs hospital, som hade 175 sjukplatser; och då sysslomannen vid sistnämnda hospital, på grund af förenämnda nådiga bref den 5 juni 1885, åtnjöte 2,800 kronors aflöning jemte boställsvåning och ved, ansåge medicinalstyrelsen samma aflöningsförmåner äfven böra tillkomma sysslomannen vid Nyköpings hospital och dessutom fri elektrisk belysning, enär dylikt lyse nu funnes å hospitalet infördt. Medicinalstyrelsen hemstälde derför, att till Riksdagen måtte aflåtas proposition derom att sysslomannen vid Nyköpings hospital måtte, efter nuvarande sysslomannens afgång, få åtnjuta en kontant aflöning af 2,800 kronor, deraf två tredjedelar såsom lön och en tredjedel såsom tjenstgöringspenningar, jemte boställsvåning, ved och elektrisk belysning.

På grund af hvad sålunda anförts och under åberopande af mitt yttrande i nästföregående punkt om elektrisk belysning af vissa hospitalstjenstemäns bostäder, hemställer jag, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen, att den med sysslomansbefattningen vid Nyköpings hospital förenade aflöning må bestämmas att efter den nuvarande innehafvarens afgång skola utgå med kontant 2,800 kronor, deraf två tredjedelar lön och en tredjedel tjenstgöringspenningar, jemte boställsvåning, ved och lyse.

Bifall härtill och till hvad som föreslagits under punkten 29 föranleder icke någon ändring i det till 900,000 kronor uppgående förslagsanslaget till hospitals underhåll.

Skrifmaterialier och expenser, ved m. m.

[31.] *Skrifmaterialier och expenser, ved m. m.* I öfriga ordinarie anslag under åttonde hufvudtiteln har jag icke att föreslå annan förändring, än att, för jemnande af hufvudtitelns slutsumma, förslagsanslaget till *skrifmaterialier och expenser, ved m. m.*, för närvarande upptaget till 23,066 kronor, måtte höjas med 2 kronor eller till 23,068 kronor.

Extra anslag.

Riks- och landsarkiven.

I skrifvelse den 28 september 1899 har riksarkivarien, med erinran att Riksdagen, på framställning af Eders Kongl. Maj:t, för hvart och ett af åren 1894—1900 på extra stat anvisat ett belopp af 1,700 kronor till *arfvoden åt extra ordinarie tjenstemän i riksarkivet*, underdånigst hemstält, att jemväl för nästkommande år enahanda anslag måtte riksarkivet beredas.

[32.] *Arfvoden åt e. o. tjenstemän i riksarkivet.*

Då, enligt hvad riksarkivarien upplyst, de skäl, hvilka föranledt Eders Kongl. Maj:t att äska och Riksdagen att bevilja anslag för omförmälda ändamål, fortfarande ega giltighet, tillstyrker jag i underdånighet, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på extra stat jemväl för år 1901 anvisa ett belopp af 1,700 kronor till arfvoden åt extra ordinarie tjenstemän i riksarkivet.

Med anledning af riksarkivariens i förenämnda skrifvelse den 28 september 1899 gjorda framställning tillstyrker jag, det Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att till fortsatt utgifvande i tryck genom riksarkivet af sådana *skrifter och handlingar, som äro af vigt för fäderneslandets historia*, på extra stat äfven för år 1901 anvisa ett belopp af 3,000 kronor, eller samma belopp, som under flere föregående år varit för ändamålet beviljadt.

[33.] *Utgifvande af historiska handlingar.*

I nyss omförmälda skrifvelse har riksarkivarien hemstält, att jemväl för år 1901 måtte på extra stat beviljas 1,500 kronor till fortsatt utgifvande genom riksarkivet af »*Svenska riksdagsakter jemte andra handlingar, som höra till statsförfattningens historia under tidehvarfvet 1521—1718*», till stöd hvarför åberopats, att de skäl, som föranledt Riksdagen att för åren 1891—1900 anslå medel för ifrågavarande ändamål, fortfarande ega tillämplighet. På grund häraf tillstyrker jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1901 anvisa för sagda ändamål ett anslag af 1,500 kronor.

[34.] *Utgifvande af »Svenska riksdagsakter».*

Nationalmuseum.

[35.] *Statens konstindustriela samlingar.* Uti underdånig skrifvelse den 21 september 1899 har intendenten vid nationalmuseum hemstält om beredande för år 1901 af ett extra anslag af 4,000 kronor för vård, underhåll och tillökning af *statens konstindustriela samlingar*, hvilket anslag jemte det belopp af 1,000 kronor, som af museinämnden kunde anvisas å inflytande förevisningsmedel, intendenten anhållit måtte få användas efter samma fördelning, som senast för år 1900 blifvit faststäld. I denna framställning har museinämnden instämt, dock under uttalande af den önskan, att derest den af nämnden samtidigt gjorda, af mig under punkten 1 berörda framställning angående förändrad användning af förevisningsmedlen vunne nådigt bifall, fördelningen af de till konstslöjdsamlingen anvisade medel måtte undergå motsvarande förändring.

Såsom den vid behandlingen af frågan om lönereglering för vaktmästarne vid nationalmuseum lemnade redogörelse gifver vid handen, har statskontoret under viss förutsättning hemstält, det Eders Kongl. Maj:t måtte af Riksdagen äska erforderlig förhöjning af 1,100 kronor i det under många år under åttonde hufvudtiteln på extra stat med 4,000 kronor uppförda anslaget för vård, underhåll och tillökning af statens konstindustriela samlingar, och får jag, under åberopande af hvad jag härom yttrat i punkten 1, i underdånighet tillstyrka, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för nyss omförmälda ändamål bevilja på extra stat för år 1901 ett anslag af 5,100 kronor.

[36.] *Bevakning af nationalmuseibyggnaden.* Sedan Riksdagen på Eders Kongl. Maj:ts förslag beviljat för hvart och ett af åren 1899 och 1900 ett extra anslag af 2,000 kronor för anordnande af *nattlig bevakning vid nationalmuseibyggnaden*, får jag, med anledning af en utaf nationalmusei intendent i nyss omförmälda skrifvelse gjord framställning, som förordats af museinämnden, i underdånighet tillstyrka, att Eders Kongl. Maj:t ville hos Riksdagen göra framställning om anvisande jemväl på extra stat för år 1901 af ett anslag å 2,000 kronor för berörda ändamål.

[37.] *Restaurering af taflor, tillhörande statens konstsamlingar.* Sedan i anledning af en utaf Eders Kongl. Maj:t gjord framställning om anslag för *restaurering af taflor, tillhörande statens i nationalmusei förråd, i landsortsmuseer och å de kongl. slotten, företrädesvis Gripsholm, be-*

fintliga konstsamlingar, 1899 års riksdag för berörda ändamål beviljat 25,000 kronor och deraf på extra stat för år 1900 anvisat 5,000 kronor, får jag, med föranledande af nationalmusei intendents i underdånig skrifvelse den 1 oktober 1899 derom gjorda anhållan, tillstyrka, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att af det sålunda beviljade anslaget uppföra på extra stat för år 1901 en summa af 5,000 kronor.

[38.] *Biträde vid handtecknings- och gravyrsamlingen m. m.*

I underdånig skrifvelse den 21 september 1899 har intendenten vid nationalmuseum gjort framställning om anslag för *biträde vid vård och tillhandahållande af handtecknings- och gravyrsamlingen i nationalmuseum m. m.* och i sådant afseende anfört följande.

Enligt gällande förevisningsordning hölles handtecknings- och gravyrsamlingen tillgänglig endast två dagar i veckan, tisdagar och fredagar, men behofvet af att här, liksom i kongl. biblioteket och riksarkivet, hålla denna samling öppen alla de hvardagar, då museet i öfrigt vore tillgängligt för allmänheten, vore numera oafvisligt. Besöken i samlingarna hade ej blott öfver hufvud ökats, utan dessa användes också mera än förut till verkliga studier, hvarjemte material härifrån flitigt hemtades till illustrerade arbeten af alla slag, såväl tidskrifter som sjelfständiga vetenskapliga verk. Detsamma gälde konstslöjdsamlingen, som flitigt begagnades, specielt af lärjungar vid de tekniska skolorna. Studiebesöken hade sålunda derstädes under år 1898 uppgått till 545. Vid gravyrsamlingen hade samtidigt 720 nummer (blad, portföljer, volymer) utlemnats till kopiering eller genomseende, och under samma tid hade fotografier tagits af 85 nummer. Ett ytterligare skäl att dagligen hålla handtecknings- och gravyrsamlingen öppen vore, att å tisdagar och fredagar, då musei samtliga afdelningar vore fritt tillgängliga, gravyrsalen, som tillika vore visningssal, öfversvämmades af vanliga besökande, som genom sitt kommande och gående hindrade de studerande, hvarför studierna der påginge under särskildt ogynsamma förhållanden. För att kunna tillhandagå de studerande med nödiga upplysningar och öfvervaka framtagning och inläggning af blad och portföljer måste sålunda en vetenskapligt bildad tjensteman, hvars tid deraf fullt upptoges, alla dagar tjenstgöra i samlingen.

Ett annat arbete, för hvars utförande likaledes ökad arbetskraft behöfdes, vore inventarieväsendets fullständigande. Detta gälde i hufvudsak det fullständiga beskrifvandet af samlingens äldre delar, hvilka till en stor del blott vore ofullständigt och summariskt förtecknade och i detta skick på sin tid (1860-talet) öfvertagits af nationalmuseum från f. d. kongl. museum. De omkring 5,000 målningar, häri ej inberäknad den till om-

kring 4,400 nummer uppgående Dahlgrenska samlingen af miniatyrer, som nu tillhörde staten och vore stälda under nationalmusei myndigheters tillsyn och vård, vore visserligen alla förtecknade, och öfver en del af dem, särskildt öfver de i nationalmuseum befintliga, vore beskrifvande förteckningar upprättade, men dessa beskrifningar behöfde fullständigas och samtliga afdelningar borde samarbetas till ett helt i ett gemensamt hufvudinventarium, hvilket sålunda skulle omfatta f. d. kongl. musei samling, de äldre samlingarna i Gripsholm, Drottningholm och andra kongl. slott, tillväxter 1866—1880 och tillväxter 1880—1899. Af handteckningssamlingen, som i sin helhet räknade omkring 24,000 (23,960) nummer, vore den äldre delen, f. d. kongl. musei samling, med omkring 12,800 nummer, endast summariskt förtecknad med undantag af omkring 2,000 nummer, öfver hvilka en detaljerad beskrifning under senare år upprättats af intendenten. På samma sätt förhölle det sig med gravyrsamlingen, som i sin helhet räknade omkring 91,000 (91,315) nummer, hvaraf den från f. d. kongl. museum härstammande, endast summariskt förtecknade delen utgjorde omkring 50,000 nummer. Den delning af ifrågavarande samling mellan nationalmuseum och kongl. biblioteket, som blifvit verkstäld den 13 juli 1866, hade äfvenledes vållat åtskillig oreda i katalogväsendet, hvarigenom äldre förteckningars användning väsentligen försvårades. De nummertal, med hvilka man rörde sig inom handtecknings- och gravyrsamlingen, vore, som syntes, så höga, att det ej vore möjligt att utan mångårig öfning i minnet behålla en öfversigt af densamma. Samlingen vore i afseende på vård och bruk närmast jemförlig med en boksamling, der volymerna i regel motsvarades af de enskilda teckningarna och gravyrerna, och den måste såsom en sådan katalogiseras. För att den beqvämt skulle kunna begagnas och vara användbar för de studier, för hvilka den allt mera gjordes till föremål, måste, på sätt vid andra museer, t. ex. i Berlin, vore fallet och nådiga stadgan för nationalmuseum också föreskrefve, öfver densamma upprättas ej blott en accessionskatalog, i hvilken föremålen infördes i den ordning de inkomme i samlingen, utan äfven nominalkataloger, der uppslagsordet vore vederbörande konstnärs namn, samt realkataloger, der uppslagsordet angåfve bladets innehåll. Denna senare vore af synnerlig vigt, när det vore ett porträtt, som framstäldes, men äfven när det gälde ett konstindustrielt föremål, ett arkitekturverk, en utsigt o. d., som eftersöktes. En början till en porträttkatalog vore visserligen gjord i nationalmuseum, men mycket återstode att göra.

Vidare kräfde likaledes samlingarna å de kongl. slotten, i rundt tal omkring 3,000 nummer, en ständig och ökad tillsyn; särskildt gälde detta

Gripsholm, hvars synnerligen dyrbara porträttsamling hvarje år tillväxte, der omflyttningar till följd häraf ej sällan förekomme och der det ofta gälde att besvara med anledning af der befintliga porträtt gjorda frågor eller att verkställa fotograferingar. För dessa arbeten måste direkt eller indirekt nationalmusei tjenstemän anlitas. För bestämmande och beskrifning af vissa delar af samlingen, t. ex. samlingen af egyptiska fornsaker och samlingen af antika vaser, men äfven för äldre skulpturer, teckningar och dylikt kräfdes stundom anlitande af specialister inom eller utom landet, för hvilkas arbete någon, om ock ringa, ersättning borde kunna beredas.

För nu uppräknade arbeten vore den ordinarie tjenstemannapersonalen, bestående af tre personer, ingalunda tillräcklig, alldenstund deras tid väsentligen måste upptagas af de löpande göromålens skötande. Dit hörde förande af accessionskatalogen öfver de olika samlingarna, hvilket arbete verkstäldes af intendenten i fråga om handtecknings- och gravyrsamlingen samt af de båda amanuenserna beträffande tafvel- och skulptursamlingen samt konstslöjdsamlingen, ett ej ringa arbete, då samlingarnas totaltillökning från år 1880, när de nuvarande tjenstemännen anstäldes, och till slutet af år 1898 vore nära 36,000 nummer eller i rundt tal 36 procent af numerären i dess helhet, på sätt en intendentens skrifvelse bilagd tabell utvisade. Särskildt vore det omöjligt för intendenten att framtaga och tillhandahålla efterfrågade handteckningar och gravyrer, då hans tid till en stor del upptoges af administrativa göromål och rådfrågningar. Till de löpande göromålen hörde vidare verkställande af och tillsyn öfver nödiga omflyttningar och gallringar, utgifvande af kataloger och skötande af musei numera ej obetydliga förlagsverksamhet, tillsyn öfver det alltjemt växande biblioteket och vård af den betydande materiel, som för samlingarnas exponerande och underhåll vore behöflig, såsom skåp, montrer, ramar, piedestaler, kataloger, portföljer m. m., skriftligt eller muntligt besvarande af i tjensten ingångna synnerligen talrika förfrågningar samt den officiela brefvexlingen. Den tid, som sålunda för de ordinarie tjenstemännen kunde blifva öfrig för att medhinna ett mera vetenskapligt bearbetande och ett mera ingående studium af samlingarna, hvartill dessas dyrbarhet och rikhaltighet borde gifva och gåfve anledning, måste således blifva alltför ringa, hvilket ur flere synpunkter vore att beklaga. Att museitjenstemännen icke dess mindre sökt efter förmåga fylla äfven denna pligt, torde framgå af de förteckningar på utgifna arbeten, som åtföljde årsberättelserna, hvilka sedan år 1881 förelåge i tryck.

Af nu omförmälda förhållanden ansåge intendenten framgå, att en ej

ringa del af de för samlingarnas vård och bearbetning nödvändiga göromålen icke af de ordinarie tjenstemännen kunde medhinnas; men det vore dessutom af stor vigt att vid en så betydande institution som nationalmuseum hafva att tillgå vetenskapligt bildade, med göromålen och samlingarna förtrogna personer, hvilka i händelse af förfall för de ordinarie tjenstemännen kunde träda i deras ställe och utan afbrott fortsätta museiarbetet. Till arfvoden åt extra ordinarie tjenstemän funnes för närvarande på musei stat anvisade 1,200 kronor, hvilka fördelats på två extra ordinarie tjenstemän med resp. 800 och 400 kronor årligen. Den äldre af dessa vore anstäld sedan år 1886. Härtill komme 450 kronor till vikariatsersättning. Att på dessa vilkor kunna ålägga en extra ordinarie tjensteman full daglig tjenstgöring torde knappast kunna ifrågasättas. Utom dessa två hade under de senare åren tre extra tjenstemän utan särskildt arfvode tidtals arbetat vid musei samlingar.

I sammanhang härmed erinrade intendenten, att vid kongl. biblioteket, som egde ordinarie tjenstemän af tre grader, medan nationalmuseum blott egde tjenstemän af två grader, funnes disponibla för motsvarande ändamål 7,500 kronor, vid statens historiska museum omkring 4,200 kronor och vid riksarkivet 7,500 kronor.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt hemstälde intendenten om beredande af ett extra anslag för år 1901 till belopp af 2,500 kronor för biträde vid vård och tillhandahållande af handtecknings- och gravyrsamlingen äfvensom för den vetenskapliga bearbetningen af särskildt äldre delar af samlingarna.

Nationalmusei nämnd, som till Eders Kongl. Maj:t öfverlemnat ifrågavarande framställning, har dervid förklarat sig till alla delar instämma i densamma.

Då det genom den af intendenten vid nationalmuseum i frågan lemnade utredning synes mig vara ådagalagdt, att vid museum kräfves ett ökadt antal arbetskrafter, som lämpligen torde böra anskaffas på det sätt museimyndigheterna antydt, hemställer jag, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för biträde vid vård och tillhandahållande af handtecknings- och gravyrsamlingen äfvensom för vetenskaplig bearbetning af samlingarna på extra stat för år 1901 anvisa ett belopp af 2,500 kronor.

Lifrustkammaren.

[39.] *Tillsyn, underhåll och vård af samlingarna m. m.*

I underdånig skrifvelse den 27 sept. 1899 har dåvarande t. f. föreståndaren för lifrustkammaren hemstält, att Eders Kongl. Maj:t, i likhet med hvad under många år skett, täcktes jemväl för år 1901 af Riksdagen äska ett extra anslag af 5,800 kronor för *tillsyn, underhåll och vård af lifrustkammarens samlingar;* och har nationalmusei nämnd instämt i denna hemställan. Vidare har nämnden i underdånig skrifvelse den 3 november 1899 anhållit, det Eders Kongl. Maj:t behagade hos Riksdagen begära så stor förhöjning å extra anslaget för lifrustkammaren, att dess förste och andre vaktmästare, hvilka aflönades, den förra med 750 kronor och den senare, tillika eldare, med 800 kronor, kunde erhålla samma löneförmåner, som kunde komma att beviljas konstafdelningens vaktmästare med daglig tjenstgöring.

Öfver sistberörda framställning har statskontoret den 14 november 1899 afgifvit infordradt utlåtande och dervid, under erinran om hvad statskontoret, på sätt jag förut omnämnt, yttrat i fråga om löneförbättring för de vaktmästare med daglig tjenstgöring, som vore anstälda vid den med extra ordinarie statsanslag uppehållna konstslöjdafdelningen, vidare anfört, att då jemväl lifrustkammarens utgifter helt och hållet bestriddes af anslag å extra stat, beträffande de vaktmästare, som der vore anstälde, gälde enahanda skäl mot desses fulla likställande med öfriga vaktmästare i hufvudstaden. Deremot ville det synas statskontoret, som om deras aflöningsförmåner borde, i likhet med vaktmästarnes i nationalmusei konstslöjdafdelning, utgå med 800 kronor om året. Då emellertid den ene af dessa vaktmästare, enligt hvad förut omförmälts, redan undfinge detta arfvodesbelopp och det icke torde saknas möjlighet för nationalmusei nämnd att vid fördelningen af de medel, som af extra statsanslag och förevisningsmedel vore tillgängliga för bestridande af kostnader för bevakningsgöromål, bereda den andre, nu med 750 kronor aflönade vaktmästaren en förhöjning i arfvodet till 800 kronor, funne statskontoret sig icke böra tillstyrka aflåtande af nådig proposition till Riksdagen om förhöjning för nu ifrågakomna ändamål i det för lifrustkammaren anvisade extra statsanslag.

Med anledning af hvad sålunda förekommit tillstyrker jag i underdånighet, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för tillsyn, underhåll och vård af lifrustkammarens samlingar på extra stat för år 1901 bevilja ett anslag af 5,800 kronor.

Domkapitlens expeditioner.

[40.] *Löneförbättring åt tjenstemännen vid domkapitlens expeditioner.* För att åt *tjenstemännen* vid domkapitlens expeditioner bereda *löneförbättring* under år 1901 i likhet med föregående år, erfordras anslag till oförändradt belopp; och får jag fördenskull i underdånighet tillstyrka framställning till Riksdagen derom att för berörda ändamål måtte på extra stat för år 1901 anvisas 3,716 kronor.

[41.] *Betäckande af brister i domkapitlens expeditionskassor m. m.* I yttranden den 14 januari och den 26 april 1895 till statsrådsprotokollet erinrade dåvarande departementschefen derom att år efter år, för tillgodoseendet af oafvisliga behof vid *domkapitlens expeditioner*, i domkapitlens expeditionskassor uppstått betydande brister, för hvilkas betäckande från åttonde hufvudtitelns medel tillgångar icke kunnat beredas, och att vid sådant förhållande icke funnits någon annan utväg än att låta dessa brister till de belopp, hvartill de efter granskning i kammarrätten befunnits uppgå, hufvudsakligen gäldas genom medel, som på nådig befallning af statskontoret förskotterats. År efter år hade sedermera dessa förskott af Riksdagen ersatts, och för betäckande af dylika brister för de år 1892 närmast föregående åren beviljades på nådig framställning vid samma 1895 års riksdag ett belopp af 10,245 kronor 56 öre.

Naturligtvis var detta tillvägagångssätt att genom nödtvungna förskott betäcka uppkommande, oundvikliga brister i hög grad oegentligt; och sedan Eders Kongl. Maj:ts till omförmälda riksdag aflåtna nådiga proposition om lönereglering för domkapitlens tjenstemän och betjente, hvilken proposition jemväl afsåg afhjelpande af det angifna missförhållandet, af Riksdagen förkastats, afläts omedelbarligen särskild proposition om anvisande på extra stat för år 1896 af 5,000 kronor för betäckande intill sistnämnda belopp af brister i domkapitlens expeditionskassor i den mån de anmäldes och till siffran i behörig ordning fastställdes. Den motivering, som föranledde Eders Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning, återfinnes i dåvarande departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet den 26 april 1895 och visar, att för beloppets bestämmande till 5,000 kronor då endast kunde läggas till grund en temligen approximativ beräkning. I detta yttrande anföres, dels att expeditionskassornas utgifter — som utgjordes af kostnader för vaktmästare, för skrifmaterialier och dylikt samt endast med några tiotal kronor för aflöning åt tjenstemän — för så vidt domkapitlen skulle kunna såsom embetsmyndigheter fungera, vore oeftergifliga, dels ock att bristen

under år 1892 ökats med 4,868 kronor 23 öre och under år 1893 med ytterligare 4,651 kronor 56 öre, siffror som dock af departementschefen ansågos vara lägre än de belopp, som för framtiden antoges komma att motsvara bristernas årliga ökning, af den anledning att vissa af de bidrag, som dittills från annat håll än staten utgått, vore af beskaffenhet att icke med säkerhet kunna påräknas, samt att ärendenas antal hos domkapitlen företedde en gifven ökning.

Det å extra stat sålunda äskade beloppet 5,000 kronor blef af Riksdagen beviljadt, och har samma belopp vid riksdagarne 1896, 1897, 1898 och 1899 år efter år beviljats för betäckande af brister, uppkomna före år 1897. Från och med sistnämnda år har ett ordinarie anslag af 5,500 kronor uppförts å åttonde hufvudtiteln under rubriken »domkapitlens expeditioner» till förstärkande af domkapitlens expeditionskassor, och har detta anslag för hvart och ett af åren 1897—1900 mot redovisningsskyldighet fördelats på vederbörande domkapitel med belopp, vexlande från 180 till 1,000 kronor. Huruvida detta ordinarie anslag skall visa sig tillräckligt för att dermed förekomma vidare brister i expeditionskassorna, är visserligen, på sätt som vid dess äskande befarades, i hög grad tvifvelaktigt; men innan ytterligare erfarenhet vunnits, synes mig förhöjning i detta ordinarie anslag ej böra ifrågasättas. Af de utaf Riksdagen beviljade nyssnämnda extra anslagen, hvarom nu är fråga, hafva, sedan de anmälda bristernas belopp blifvit efter granskning i kammarrätten till siffran faststälda, intill denna dag af Eders Kongl. Maj:t anvisats tillsammans 25,197 kronor 49 öre, deraf under år 1899 under förskottstitel 5,197 kronor 49 öre, af hvilket förskott 5,000 kronor komma att ersättas af det för år 1900 beviljade extra anslaget.

Ej blott för betäckande af ännu återstående före år 1897 uppkommen brist i expeditionskassorna, utan än mera för tillgodoseendet af andra oafvisliga behof vid domkapitlen synes mig nödvändigt att söka hos Riksdagen utverka ett fortfarande utgående af detta extra anslag för år 1901. De till de ecklesiastika konsistorierna för närvarande utgående och på dessa myndigheter af Eders Kongl. Maj:t fördelade statsanslag äro så knappt tillmätta, att hvarken någon öfverflyttning af medel från det ena till det andra konsistoriet kan ega rum eller för de särskilda konsistorierna finnes något att för tillfälliga utgifter vid konsistoriet disponera utöfver hvad direkt anvisats för expeditionens oundgängliga behof. Jag vill härvid erinra om huruledes, sedan den del af lönen till konsistorievaktmästaren i Strengnäs, som tillförene bestridts från dervarande s. k. stiftskassa, den 1 maj 1898 enligt beslut af stiftets prestmöte upphört att derifrån utgå, man måst såsom ersättning för ecklesiastikåren 1898—1899 och 1899—1900

till nämnde vaktmästare för omförmälda mistade löneinkomst af 241 kronor 18 öre årligen låta dessa belopp af statskontoret förskotteras. Härmed kan komma att fortfara i flere år och otvifvelaktigt skola ock flere sådana bidrag, som hittills frivilligt erlagts, komma att upphöra. Skulle det ifrågavarande extra anslaget beviljas, så bör ock dermed kunna bestridas vissa tillfälliga utgifter, som äro af den beskaffenhet, att staten icke gerna kan undandraga sig deras gäldande. Äfvenledes torde detta anslag, intilldess noggrannare erfarenhet vunnits, om en förhöjning i det omförmälda ordinarie anslaget till förstärkande af domkapitlens expeditionskassor blir oundviklig, böra få anlitas för betäckande af vissa mindre brister, som efter år 1897, såsom det synes mera tillfälligtvis, uppstått i expeditionskassorna och hvarom framställning från några domkapitel redan gjorts.

På grund af hvad jag sålunda anfört, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes på extra stat för år 1901 af Riksdagen äska ett belopp af 5,000 kronor att användas för betäckande af brister i domkapitlens expeditionskassor samt för oförutsedda, oundgängliga behof vid deras expeditioner.

Universiteten.

[42.] *Lärare i finsk-ugriska språk i Upsala.*

På derom af vederbörande gjord framställning tillstyrker jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att, i likhet med hvad för åren 1899 och 1900 egt rum, till arfvode åt en lärare vid universitetet i Upsala, som kan finnas villig och lämplig att derstädes meddela *undervisning i finsk-ugriska språk,* särskildt lappska och finska, på extra stat för år 1901 bevilja ett anslag af 2,500 kronor.

[43.] *Universitets-lektorer i Upsala.*

Sedan Riksdagen, som år 1888 på Eders Kongl. Maj:ts framställning beviljade medel för anställande under sex år vid universitetet i Upsala af *lektorer i tyska, franska och engelska språken,* år 1894 till enahanda ändamål för ytterligare sex år beviljat 36,000 kronor, har af detta anslag för hvartdera af åren 1895—1900 anvisats 6,000 kronor till anställande vid universitetet af lektorer i nämnda språk. Hela anslaget är således nu anvisadt. Med anledning deraf hafva vederbörande akademiska myndigheter gjort framställning om utverkande af fortfarande anslag för ändamålet och dervid, under åberopande att erfarenheten ådagalagt lämpligheten och nödvändigheten af dylika lektorers fortsatta anställande vid universitetet, begärt anslagets uppförande å ordinarie stat; och har i öfrigt

till stöd för framställningen hänvisats till hvad som anfördes till förmån för fortsatt anslag år 1894.

Med anledning af den gjorda framställningen får jag, som till fullo uppskattar lektorsinstitutionens värde för de moderna språkstudiernas framgångsrika bedrifvande vid universitetet, men anser, att anslaget tills vidare bör bibehållas som extra, i underdånighet tillstyrka, att Eders Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen göra framställning derom, att för anställande under ytterligare sex år vid universitetet i Upsala af lektorer i tyska, franska och engelska språken må beviljas ett anslag af 36,000 kronor och deraf på extra stat för år 1901 anvisas ett belopp af 6,000 kronor.

[44.] *Undervisningen i geografi i Upsala.*

Vid de senaste riksdagarne hafva beviljats extra anslag af 1,000 kronor för uppehållande af *undervisningen och examinationen i geografi* vid universitetet i Upsala. Då de förhållanden, som påkallat detta anslag, äro oförändrade, får jag i underdånighet hemställa, det Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att för berörda ändamål anvisa på extra stat för år 1901 enahanda belopp eller 1,000 kronor.

[45.] *Universitetsbiblioteket i Upsala.*

Det under en följd af år till arfvoden åt *extra ordinarie amanuenser vid universitetsbiblioteket i Upsala* beviljade extra anslag å 2,500 kronor har för år 1900 blifvit höjdt till 3,500 kronor. I enlighet med vederbörandes framställning hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att till dylika arfvoden jemväl för år 1901 bevilja ett extra anslag af 3,500 kronor.

[46.] *Inköp af konsthistorisk undervisningsmateriel.*

Upsala universitets museum för bildande konst, hvilket enligt den för museet utfärdade stadga såsom en akademisk institution i främsta rummet bör afse undervisningen i konsthistoria, utgöres enligt samma stadga af: a) målningar i olja, vattenfärg och krita, b) handteckningar och gravyrer, c) marmor-, brons- och gipsafbildningar efter antika och moderna skulpturverk, d) fotografier, litografier, xylografier, hufvudsakligen efter arkitektoniska konstverk. För ifrågavarande museum finnes i den för universitetet gällande stat af den 13 november 1885 upptaget ett anslag af 300 kronor till materiel.

Uppenbart är, att detta anslag ej förslår till att i någon väsentlig mån öka museets samlingar. Institutionens prefekt, professorn J. H. E. Schück, har derför väckt fråga om ett statsanslag för en gång till inköp för museets räkning af *konsthistorisk undervisningsmateriel*. I afseende härå har af honom till humanistiska sektionens protokoll anförts hufvudsakligen följande:

En del af materielanslaget till museet erfordrades naturligen för sjelfva museisamlingens vidmagthållande, lokalens vård, uppvärmning m. m. Återstoden användes för den konsthistoriska undervisningens upprätthållande. I första rummet måste för detta ändamål inköpas nödiga böcker och tidskrifter. Genom dessa inköp hade sammanbragts ett litet bibliotek af något öfver 150 volymer, ett antal, som i anseende till den dithörande literaturens dyrbarhet ej kunde anses ringa. Vidare måste egentlig undervisningsmateriel anskaffas, alltså sådana afbildningar af kontverk, hvilka erfordrades såsom åskådningsmateriel vid föreläsningar och lärjungarnes examensstudier. Af dylika afbildningar hade öfverallt, der konsthistoriska studier idkades, samlingar anlagts. Det vore uppenbart, att utan dem all konsthistorisk undervisning blefve lika omöjlig, som ett kemiskt studium utan laboratorium eller ett botaniskt utan växtsamlingar. Föreläsningar öfver konstverk, hvilkas utseende den studerande icke kände, lemnade honom naturligen ingen behållning; och för läraren vore det hardt när omöjligt att föreläsa öfver konstens utveckling, då han ej kunde illustrera sitt föredrag med någon åskådningsmateriel. Vore läraren icke tecknare, framstode omförmälda olägenhet än starkare. Hvad Upsala universitets konstmuseum anginge, egde detsamma endast en mindre samling undervisningsmateriel af nu angifven art. Att denna samling hittills fått stå tillbaka för de öfriga kraf, som stäldes på materielanslaget, berodde ej blott på bildernas dyrbarhet, utan äfven på de äldre reproduktionssättens brister. Nyare etsningar och gravyrer hade naturligen på grund af bristande medel alls icke kunnat inköpas. Det fotografiska reproduktionssättet åter hade länge varit så föga utveckladt, att man dragit i betänkande att nedlägga kostnader på inköp af dess alster, hvilka både gåfve en dålig föreställning om originalen och dessutom efter någon tid lätt utplånades. Under de senare åren hade emellertid den fotografiska konsten vunnit en sådan utveckling, att bilderna numera kunde sägas på ett fullt nöjaktigt, ofta rent af förträffligt, sätt återgifva originalen, och genom nyare metoder hade också hållbarheten högst betydligt ökats.

Med hänsyn härtill och i anseende till de fotografiska reproduktionernas jemförelsevis billiga pris har prefekten ansett, att man i allmänhet kan begränsa sig till inköp af dylika för ökande af konstmuseets undervisningsmateriel. För ändamålet har han, med ledning af för honom tillgängliga försäljningskataloger från Bruchman i München, Alinari i Florens, Photographische Gesellschaft i Berlin, Paul Robert i Paris m. fl., beräknat ett belopp af 6,500 kronor vara erforderligt. Huru denna summa förslagsvis skulle användas, angifves i en af prefekten lemnad särskild specifikation sålunda:

Antik skulptur	kr.	1,800: —
Italiensk målarekonst	»	1,000: —
Italiensk skulptur	»	400: —
Italiensk arkitektur	»	500: —
Tysk målarekonst	»	500: —
Tysk arkitektur	»	300: —
Flandrisk och holländsk målarekonst	»	1,000: —
Fransk och engelsk arkitektur	»	700: —
Franskt måleri och skulptur	»	300: —
	Summa kr.	6,500: —

Enligt hvad af prefektens förutnämnda skrifvelse inhemtas, har af enskild person skänkts ett belopp af 1,000 kronor såsom bidrag till denna summas betäckande. Då vidare ett belopp af 500 kronor skulle kunna för ändamålet tillskjutas ur museikassans behållning — hvilken vid 1898 års slut utgjort 568 kronor 24 öre — erfordrades till nyssnämnda summas betäckande ett belopp af 5,000 kronor. Detta belopp hade prefekten förgäfves sökt att erhålla från universitetets reservfond. Det återstode således endast att för ifrågavarande inköp söka utverka ett extra statsanslag å samma belopp.

Med anledning af prefektens härom gjorda framställning har derefter det akademiska konsistoriet, i enlighet med humanistiska sektionens tillstyrkan, hemstält om beredande af det för ändamålet erforderliga statsanslaget; och kanslern för rikets universitet har särskildt framhållit önskvärdheten af att detta anslag blefve beviljadt.

Hvad prefekten anfört om behofvet af tillräcklig åskådningsmateriel för den konsthistoriska undervisningen vid universitetet i Upsala synes mig icke kunna jäfvas. Då, såsom lätt inses, konstmuseets materielanslag icke förslår till att bekosta en så ansenlig ökning af dess samlingar, som nu ifrågasatts, och universitetet ej heller i öfrigt eger nödiga medel för ändamålet, lärer staten icke böra undandraga sig att tillskjuta hvad som, enligt hvad nyss nämnts, erfordras till fyllande af det utaf prefekten beräknade beloppet.

Jag tillstyrker fördenskull, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att till inköp af konsthistorisk undervisningsmateriel, att införlifvas med Upsala universitets museum för bildande konst, på extra stat för år 1901 anvisa ett belopp af 5,000 kronor.

[47.] *Nybyggnader m. m. vid akademiska sjukhuset i Upsala.*

Uti den till 1899 års riksdag aflåtna nådiga proposition angående statsverkets tillstånd och behof framlade Eders Kongl. Maj:t för Riksdagen förslag att till fyllande af den summa, som beräknats för till- och ombyggnader samt dermed förbundna förbättringar vid *akademiska sjukhuset i Upsala*, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med bifogade ritningar och förslag, bevilja ett anslag af 293,835 kronor och deraf på extra stat för år 1900 anvisa ett belopp af 150,000 kronor; hvaremot och då, på sätt i det till ärendet hörande statsrådsprotokoll erinrades, förhöjning i årsanslaget till akademiska sjukhuset skulle blifva erforderlig först sedan byggnadsarbetena fullbordats, framställning derom icke ansågs för det dåvarande böra göras.

Riksdagen, som i betraktande af de kostnader, hvilka länen i allmänhet måste vidkännas för uppförande och underhåll af sjukhus, ansåg billigheten fordra, att, derest akademiska sjukhuset fortfarande såsom hittills tillika skulle vara Upsala läns sjukhus, länet i väsentligen högre grad än som af Eders Kongl. Maj:t föreslagits borde deltaga i kostnaderna för dess utvidgning, samt derjemte ansåg sig böra med afseende å sjukhusets årliga driftkostnader föreslå vissa förändringar i det uti förutnämnda statsrådsprotokoll delvis intagna, af landstinget för dess del godkända kontrakt emellan landstinget och universitetet i Upsala, hvilka förändringar Riksdagen jemväl ansåg böra uppställas såsom vilkor för statsanslaget, beviljade för ifrågavarande ändamål ett anslag af 201,188 kronor och anvisade deraf på extra stat för år 1900 ett belopp af 150,000 kronor, dock under vilkor:

att från Upsala läns landstingsområde för enahanda ändamål beviljades 200,000 kronor antingen såsom anslag eller, efter öfverenskommelse med universitetet, i form af räntefritt lån;

att, sedan för sjukvården användts dels de inkomster, öfver hvilka sjukhuset disponerade, och dels de afgifter, som landstingsområdet enligt förut omförmälda, af landstinget antagna kontraktsförslag vore skyldigt erlägga, staten och landstinget till täckande af derutöfver gående kostnader för vården af sjuke från landstingsområdet bidroge med hälften hvardera; samt

att landstinget för underhåll af sjukhusets byggnader lemnade ett årligt bidrag af 1,000 kronor.

Dessutom förklarade Riksdagen, att, derest landstinget skulle, på sätt Riksdagen föreslagit, tillförbindas att till väsentlig del såväl bekosta sjukhusets byggnader och deras underhåll som ock deltaga i sjukhusets driftkostnader, billigheten jemväl syntes fordra, att landstinget tillerkändes

rättighet att genom insättande i sjukhusets direktion af halfva antalet direktionsledamöter öfva inflytande på sjukhusets förvaltning.

Sedan Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Upsala län på grund af nådig remiss anmodat länets landsting att afgifva underdånigt yttrande i fråga om de vid anslaget sålunda fästade vilkor, har Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande jemte eget, den 21 sistlidne oktober afgifvet underdånigt utlåtande, öfverlemnat 1899 års landstings underdåniga yttrande i ämnet tillika med de tryckta landstingshandlingarna och transsumt af landstingets protokoll, utvisande, bland annat, att landstinget beslutit ställa sig Riksdagens omförmälda vilkor till efterrättelse på det sätt, att landstinget såsom bidrag till kostnaderna för ifrågavarande till- och ombyggnader anslagit ett belopp af 200,000 kronor att, enligt af det större akademiska konsistoriet vid Upsala universitet till landstinget gjord framställning, utgå i form af räntefritt lån, samt i öfrigt med allenast den ändring att landstinget till högst 7,500 kronor årligen fixerat det bidrag, som skulle ifrågakomma att utgå från landstingsområdet för täckande af den brist, hvilken kunde uppstå i kostnaderna för vården af sjuke från landstingsområdet, sedan tillgängliga inkomster dertill blifvit använda. Till en närmare redogörelse för innehållet i landstingets beslut skall jag strax återkomma.

Efter nådig remiss har sedermera kanslern för rikets universitet dels i ärendet hört vederbörande vid Upsala universitet, dels ock den 24 sistlidne november deri afgifvit infordradt underdånigt utlåtande; och hafva dervid så väl större akademiska konsistoriet, direktionen för det akademiska sjukhuset och universitetets drätselnämnd som ock universitetskanslern uttalat sig till förmån för landstingets förslag. Den sistnämnde har sålunda, i likhet med konsistoriet och drätselnämnden, hemstält, att till 1900 års riksdag måtte aflåtas nådig proposition om bifall till landstingets föreliggande förslag och att följaktligen den brist, som möjligen kunde uppstå i kostnaderna för vården af sjuke från landstingsområdet, sedan tillgängliga inkomster dertill blifvit använda, skulle täckas af statsmedel, i den mån ersättning till densammas betäckande ej komme att af landstinget utgå.

Då berörda af landstinget vidtagna, mindre väsentliga jemkning i de utaf Riksdagen för beviljande af ifrågavarande anslag uppstälda vilkor föranleder dertill, att denna anslagsfråga bör ånyo föreläggas Riksdagen, får jag, i syfte att närmare belysa det sålunda föreliggande spörsmålet, i hvad mån staten skulle, under förutsättning af bifall till landstingets förslag, komma att bidraga till de blifvande årliga driftkostnaderna vid sjukhuset, underdånigst erinra och meddela följande.

År 1895 afgafs till Upsala läns landsting af en för ändamålet tillsatt komité förslag till kontrakt mellan landstinget och universitetet, innehållande bland annat:

i § 1, att universitetet skulle tillhandahålla landstinget minst 170 sjuksängar, hvaraf omkring 14 i isoleringspaviljongen och minst 25 å kurhusafdelningen, samt »fullgöra alla de skyldigheter och förbindelser, af hvad beskaffenhet de vara må, som enligt nu gällande eller framdeles blifvande författningar åligga länets lasarett och kurhus»;

i § 4, att för den sjukvård, universitetet lemnade för länets räkning, universitetet skulle i ersättning erhålla 1 krona 35 öre för hvarje af de första 33,000 sjukdagarne — hvilken ersättning skulle utgå för hvarje år, äfven om det verkliga antalet sjukdagar för året understege detta tal — och 1 krona 50 öre för hvarje af de öfverskjutande sjukdagarne under året;

i § 6, att landstinget skulle till sjukhusbyggnadernas underhåll bidraga med 1,000 kronor årligen;

i § 7 — jemte stadganden derom, att länet skulle mot inteckning i sjukhusets byggnader lemna universitetet ett räntefritt lån å 107,353 kronor 64 öre, så att landstingets hela i sjukhuset intecknade fordran skulle belöpa sig till 150,000 kronor — att en af fem ledamöter bestående nämnd skulle afgöra vissa frågor vid ett eventuelt upphörande af universitetets och landstingets gemenskap i sjukhuset;

i § 13, att kontraktet skulle gälla i fyrtio år; samt

i § 14, att vid slutet af hvar femårsperiod, om endera parten det önskade, en komité skulle tillsättas, bestående af sex personer, tre valda af det större akademiska konsistoriet och tre af landstinget, hvilken komité det ålåge att för universitetet och landstinget framlägga förslag till de ändringar i kontraktet, hvilka af förhållandena påkallades, utan att dock de i §§ 1 och 7 angifna hufvudgrunder rubbades.

»Enas», hette det vidare i förslagets § 14, »icke universitetet och landstinget om hvad sålunda föreslagits, hänskjutes frågan till afgörande af en nämnd, så sammansatt som i § 7 föreskrifves.»

Landstinget antog genom beslut den 18 september 1895 för sin del förslaget till kontrakt, ehuru med följande förändringar, nemligen att § 6 uteslöts och att i § 14 sista punkten »Enas icke — — — föreskrifves» likaledes uteslöts; hvarjemte landstinget dels tillfogade, att de föreslagna byggnaderna skulle af universitetet uppföras inom tre år efter det förslaget blifvit af vederbörande myndigheter stadfästadt, dels ock beslöt, att gällande aftal emellan landstinget och universitetet skulle upphäfvas samt i stället det sålunda af landstinget antagna kontraktet träda i tillämpning från och med den 1 januari året efter det ifrågavarande byggnadsarbeten

fullbordats; och skulle det bestående aftalet angående sjukvården å akademiska sjukhuset i hvad på landstinget ankomme ega bestånd till dess det antagna kontraktet kunde träda i tillämpning.

Den 20 september 1898 beslöt landstinget, bland annat, med föranledande af en utaf det större akademiska konsistoriet gjord framställning och en inom landstinget väckt motion, att dess i sjukhusfrågan den 18 september 1895 fattade beslut skulle fortfarande ega giltighet, dock med vilkor, att svar å landstingets anbud från universitetet afgåfves före den 1 juli 1899, äfvensom, på hemställan af konsistoriet, att förutnämnda af 1895 års landsting ur kontraktet uteslutna moment: »Enas icke — — — föreskrifves» finge i vederbörande paragraf åter insättas.

I nära öfverensstämmelse med nu omförmälda mellan landstinget och universitetet preliminärt upprättade nya kontrakt har, på sätt ock inhemtas af förutnämnda vid 1899 års statsverksproposition fogade statsrådsprotokoll, landstingets ersättningsskyldighet under de senare åren utgjorts.

Till 1899 års landsting öfverlemnade det större akademiska konsistoriet, med anledning af samma års riksdags beslut i frågan, dels förslag till deraf påkallade ändringar i nyssnämnda kontrakt, med anhållan att landstinget behagade för sin del godkänna desamma under förutsättning att berörda af Riksdagen fattade beslut komme att vinna Eders Kongl. Maj:ts stadfästelse, dels ock en med hänsyn till sjukhusets räkenskaper för år 1898 verkstäld beräkning af den andel i eventuel brist, som med tillämpning af Riksdagens beslut skulle kunna belöpa på landstinget. Med afseende särskildt å de erforderliga tilläggen till § 4 i kontraktet framhöll konsistoriet, att något annat sätt för bestämmandet af fördelningen af omförmälda kostnader för landstingsområdets sjukvård icke syntes konsistoriet möjlig eller lämpligen kunna åstadkommas, än att direktionen för det akademiska sjukhuset, som enligt Riksdagens uttalade mening för framtiden skulle bestå af lika många ledamöter från landstinget som från universitetet, erhölle uppdrag att med ledning af hvarje års räkenskaper uppgifva, huru stort belopp af möjligen uppkommen brist skulle kunna anses föranledt af kostnader för vården af sjuke från landstingsområdet och sålunda i enlighet med Riksdagens beslut borde till hälften af landstinget betalas. De inkomster, som sjukhuset nu disponerade, landstingets afgifter oberäknade, och som enligt Riksdagens beslut skulle i och för sjukvården användas, vore: a) statsanslag 1,000 kronor till materiel och 2,500 kronor för vård af fattige sjuke från andra län; b) afkastning af donationer, hvilken enligt en vid konsistoriets skrifvelse i ämnet fogad bilaga uppginge till 8,807 kronor 85 öre; c) åtskilliga andra anslag enligt universitetets stat, hvari bland annat inginge afgifter af sjuke, vårdade å enskilda rum, samt af

sådana sjuke från andra län, vårdade å allmänt rum, för hvilkas vård landstinget ej svarade; samt d) särskildt bidrag till barnbördsafdelningen. Med vissa af de särskilda inkomsttitlarne vore emellertid förbundna förpligtelser för sjukhuset att bestrida med dem afsedd sjukvård.

Enligt den af konsistoriet verkstälda beräkningen, hvilken dock icke vore afsedd att ligga till grund för de ändrade förhållanden, som för framtiden till följd af sjukhusets utvidgning komme att inträda, utan endast vore afsedd att utgöra en ledning för bedömandet af huru kostnaderna under nuvarande faktiska förhållanden skulle beräknas och landstinget påföras, skulle, med en beräknad inkomstsumma af 107,268 kronor, hvaraf 46,734 kronor bidrag från landstinget och 33,423 kronor 85 öre legosängsmedel af betalande patienter, och en beräknad utgiftssumma af 110,754 kronor 73 öre, den del af bristen, som motsvarade kostnaderna för vården af sjuke från landstingsområdet, blifva omkring 2,970 kronor, hvaraf landstinget skulle ersätta hälften eller 1,485 kronor.

Det af konsistoriet framlagda förslaget till kontrakt blef, med tillägg af bestämmelse om förutberörda maximibelopp af 7,500 kronor för landstingets årliga fyllnadsbidrag, den 20 september 1899 af landstinget för dess del i hufvudsak godkändt att träda i tillämpning från och med den 1 januari året efter det omförmälda byggnadsarbeten fullbordats. Jemte bibehållande af § 1 oförändrad och med införande i § 7 af beloppen 200,000 kronor i stället för 107,353 kronor 64 öre samt 242,646 kronor 36 öre i stället för 150,000 kronor, tillfogades sålunda en ny paragraf af innehåll, att landstinget bidroge till sjukhusbyggnadernas underhåll med ett belopp af 1,000 kronor årligen samt gafs åt § 4 följande lydelse:

»§ 4.

»För den sjukvård, som vid akademiska sjukhuset för länets räkning vare sig å lasaretts- eller kurhusafdelningen besörjes, ersätter länet universitetet med en afgift af en krona trettiofem öre för hvarje inom antalet trettiotretusen (33,000) dagar fallande sjukdag — hvilken ersättning utgår för hvarje år, äfven om det verkliga antalet sjukdagar för året understiger detta tal — samt en krona femtio öre för hvarje sjukdag, som öfverskjuter nämnda antal (33,000).

»Sedan för sjukvården användts dels möjliga behållningar från föregående räkenskapsår, dels de inkomster, som tillkomma sjukhuset för sjukvården på grund af statsanslag och särskilda kommunala anslag, af bestämmelser i universitetets stat (inkomster af Mälby frälseränta, dekanatsmedel, studentkårens sjukhusbidrag, stipendieböter och universitetets egna legosängsmedel) och af donationer, dels ock ofvan nämnda afgifter, som

landstingsområdet är skyldigt erlägga, skola landstinget och staten till täckande af derutöfver gående kostnader för vården af sjuke från landstingsområdet bidraga med hälften hvardera, dock så att detta landstingets årsbidrag ej må öfverstiga 7,500 kronor.

»För hvarje år skall sjukhusets direktion, sedan räkenskaperna afslutats, verkställa beräkning af kostnaderna för vården af sjuke från landstingsområdet samt med stöd deraf uppgifva, hvilket belopp landstinget enligt stadgandet i föregående moment har att ytterligare erlägga. Direktionens utlåtande i förevarande afseende skall åtfölja räkenskaperna, då dessa till lasarettsdirektionen öfverlemnas.»

Vidare stadgades i 11 § af kontraktet, att sjukhusets direktion skulle bestå af sex ledamöter, af hvilka landstinget och universitetet utsåge hvardera tre, samt att landstinget äfven skulle utse nödigt antal suppleanter.

I bestämmelserna angående revision af kontraktet, sådana desamma blifvit vid landstingen åren 1895 och 1898 affattade, gjordes deremot icke någon ändring.

Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Upsala län har derefter uti sitt förut omnämnda utlåtande af den 21 oktober 1899 förklarat, att då det af omförmälda, utaf det större akademiska konsistoriet meddelade utredning ville synas, att många år torde komma att förflyta innan bristen blefve så stor, att landstingsområdets bidrag till densammas betäckande uppginge till 7,500 kronor, samt landstingets beslut i förevarande hänseende följaktligen vore af ringa praktisk betydelse, Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande ansett sig kunna förorda verkställighet af beslutet, för så vidt Eders Kongl. Maj:t skulle i nåder finna sådant kunna ske utan Riksdagens hörande.

Direktionen för det akademiska sjukhuset, Upsala universitets drätselnämnd och det större akademiska konsistoriet hafva härpå, såsom förut nämnts, i afgifna utlåtanden förordat godkännande af landstingets ifrågavarande beslut. Direktionen har dervid särskildt framhållit, att man vid den beräkning, som legat till grund för det större akademiska konsistoriets i sammanhang med ärendets föregående behandling gjorda hemställan om utverkande af ett årligt statsanslag af 17,500 kronor till driftkostnaderna för sjukhusets sjukvård, endast tagit hänsyn till den i kontraktets § 4 fixerade ersättning från landstinget för dess vårdade sjukes sjukdagar, men att de numera antagna bestämmelserna rörande revisioner, som efter hvarje femårsperiod kunde ifrågakomma, otvifvelaktigt måste anses innebära, att dessa afgifter dervid kunde revideras, d. v. s. också höjas, om sådant af ändrade kostnadsförhållanden föranleddes, och att landstingets behandling af ärendet äfven syntes ådagalägga, att landstinget på detta sätt fattat

revisionernas betydelse. Under sådana förhållanden har direktionen ansett det vara så litet sannolikt, att det fyllnadsanslag, som enligt de af Riksdagen med beviljandet af byggnadsanslaget förbundna vilkor skulle af staten och landstinget med lika stora andelar tillskjutas, komme att öfverstiga det belopp af 15,000 kronor, som motsvarades af det utaf landstinget för dess del åtagna maximibeloppet 7,500 kronor, att landstingets beslut äfven i denna punkt kunde förklaras tillfredsställande. För öfrigt har direktionen också framhållit, att landstingets åtagna årsbidrag i sjelfva verket vore 8,500 kronor, enär landstinget äfven bifallit vilkoret om årligt bidrag med 1,000 kronor till underhåll af sjukhusets byggnader.

Drätselnämnden likasom ock det större akademiska konsistoriet hålla likaledes före, att den brist, som kunde uppstå i kostnaderna för vården af sjuke från landstingsområdet, sedan alla tillgängliga inkomster dertill blifvit använda, äfven under särdeles ogynsamma förhållanden icke i nämnvärd mån kunde komma att öfverstiga 15,000 kronor, helst som landstinget medgifvit, att revision af kontraktet på angifvet sätt skulle kunna efter påfordran hvart femte år vidtagas, hvilken revision, derest den skulle hafva någon praktisk betydelse, gifvetvis, på sätt vid förhandlingarna inom landstinget jemväl framhållits, kunde medföra sådan höjning af landstingets bidrag till sjukvården, som kunde af förhållandena påfordras.

Såväl drätselnämnden som konsistoriet hafva såsom skäl för godkännande af landstingets förslag ytterligare framhållit, att det för Upsala universitet och den medicinska undervisningens ändamålsenliga bedrifvande vore en angelägenhet af största vigt och betydelse, att ifrågavarande till- och ombyggnader med dermed sammanhängande förbättringar vid det akademiska sjukhuset komme till verkställighet.

Universitetskanslern har för sin del såsom eget underdånigt utlåtande åberopat hvad det större akademiska konsistoriet anfört och hemstält.

Af hvad sålunda i förevarande ärende ytterligare förekommit framgår till en början, att de utaf Riksdagen för beviljande af ifrågavarande anslag å 201,188 kronor uppstälda vilkor blifvit i sina väsentliga delar uppfylda. Upsala läns landsting har nemligen, i enlighet med Riksdagens framställning, icke blott beviljat till de ifrågasatta till- och ombyggnaderna m. m. ett ytterligare bidrag, hvarigenom det från statsverket erforderliga anslagsbeloppet blifvit minskadt med närmare 100,000 kronor, utan äfven förbundit sig att till sjukhusbyggnadernas underhåll lemna ett årligt bidrag af 1,000 kronor. Landstinget har vidare åtagit sig att, sedan för sjukvården användts tillgängliga inkomster, till täckande af derutöfver gående

kostnader för vården af sjuke från landstingsområdet bidraga med hälften af dessa kostnaders belopp. Dervid har visserligen gjorts den inskränkning, att detta landstingets årsbidrag ej finge öfverskrida 7,500 kronor; men denna jemkning i de af Riksdagen med anslaget förbundna vilkor synes icke vara af sådan betydelse, att den bör gifva anledning till några betänkligheter. Ty äfven om, efter sjukhusets utvidgning, driftkostnaderna mot förmodan skulle i en framtid växa derhän, att, sedan de enligt kontrakt från landstingsområdet utgående sjukdagsafgifterna jemte sjukhusets öfriga inkomster anlitats, ifrågavarande brist skulle stiga öfver 15,000 kronor eller det belopp, vid hvilket landstingsområdet skulle befrias från skyldighet att lemna ytterligare bidrag, så skulle likväl, på sätt i ärendet hörda myndigheter erinrat, den möjligheten i allt fall stå öppen att förmedelst revision af kontraktet i mån af behof höja berörda sjukdagsafgifter och att sålunda fylla bristen utan statsverkets ytterligare betungande.

Då slutligen ifrågavarande byggnadsanslag, på sätt närmare blifvit utveckladt i det statsrådsprotokoll, som åtföljde statsverkspropositionen vid 1899 års riksdag, är af oafvisligt och trängande behof påkalladt, i hvilket hänseende jag anhåller att få erinra om de betydande sanitära och administrativa missförhållanden, som äro rådande vid det nuvarande akademiska sjukhuset, samt, framför allt, om den kliniska undervisningens kraf på utvidgade lokaler och ökadt material, och då, såsom jemväl framgår af samma protokoll, universitetet icke är i tillfälle att åtaga sig någon ansvarighet i fråga om den årliga kostnaden för sjukhusdriften, tillstyrker jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att medgifva, att det utaf 1899 års riksdag för till- och ombyggnader samt dermed förbundna förbättringar vid akademiska sjukhuset i Upsala vilkorligt beviljade anslag, 201,188 kronor, må utgå utan hinder deraf att de utaf Riksdagen vid anslagets beviljande fästade vilkor icke blifvit i allo uppfylda, samt att af nämnda anslag, hvaraf redan anvisats 150,000 kronor till utgående under år 1900, på extra stat för år 1901 anvisa återstående beloppet 51,188 kronor.

[48.] *Nybyggnad för kemiska institutionen i Upsala.*

På derom gjord underdånig framställning afl ät Eders Kongl. Maj:t till 1898 års riksdag nådig proposition om beviljande af ett anslag af 273,561 kronor till uppförande och utrustning af en ny *laboratoriebyggnad för institutionen för allmän och analytisk kemi vid universitetet i Upsala.* Hvad Eders Kongl. Maj:t föreslagit vann emellertid icke Riksdagens bifall.

Vid ärendets behandling hade statsutskottet icke haft något att erinra mot den gjorda framställningen, utan tillstyrkte bifall till densamma. Åtskilliga utskottets ledamöter uttalade dock i afgifven reservation, att de

visserligen funnit, det institutionen för allmän och analytisk kemi vid universitetet i Upsala vore i behof af ökadt utrymme, men dock betviflade nödvändigheten att för ändamålet uppföra en byggnad af den betydande kostnad, som i den nådiga propositionen afsåges. Dessa ledamöter hade nemligen förestält sig, att andra, mindre kostsamma utvägar till afhjelpande af de framhållna bristerna skulle kunna utfinnas, såsom genom förändrad inredning af den af institutionen nu delvis disponerade byggnaden eller genom någon mindre tillbyggnad af densamma eller genom anordningar i båda dessa hänseenden. Med anledning häraf funne samma ledamöter, som ansåge nödigt och önskvärdt, att en undersökning i berörda syfte blefve verkstäld, sig icke böra tillstyrka bifall till hvad Eders Kongl. Maj:t i ämnet föreslagit.

Hos Eders Kongl. Maj:t har sedermera ånyo gjorts underdånig hemställan om nådig proposition, afseende beredande af ökadt utrymme åt institutionen för allmän och analytisk kemi vid universitetet i Upsala.

Professorn i allmän och åkerbrukskemi vid nämnda universitet P. T. Cleve samt e. o. professorn i analytisk kemi derstädes O. Widman hafva i skrifvelse till den matematisk-naturvetenskapliga sektionen af filosofiska fakulteten vid universitetet den 14 september 1898, med bifogande af ritningar och kostnadsförslag samt under åberopande af sin förut i ämnet gjorda, i protokollet öfver ecklesiastikärenden för den 14 januari 1898 närmare omförmälda framställning, upptagit det för 1898 års riksdag framlagda nybyggnadsförslaget med de modifikationer, hvartill de ansett frågans behandling inom Riksdagen böra föranleda.

Under framhållande att de ansåge behofvet af den ifrågasatta utvidgningen till fullo ådagalagdt och erkändt, anföra Cleve och Widman till en början, att de redan i sin förra framställning sökt åvägabringa den af reservanterna i statsutskottet ifrågasatta utredning, men att, då denna ej inom Riksdagen ansetts tillfredsställande, de ansett sig böra egna denna fråga en särskild uppmärksamhet och att Widman, hufvudsakligen i ändamål att än ytterligare vidga sin erfarenhet med afseende å laboratorieundervisningens ordnande och laboratoriers inrättande, under sommaren 1898 besökt ett större antal kemiska laboratorier i utlandet. De yttra härefter:

Såsom de redan i sin förra framställning påpekat, behöfdes oundgängligen 3 stora laborationssalar för hufvudmassan af laboranter och en stor föreläsningssal, hvilka 4 salar måste vara höga, ljusa och väl ventilerade och hafva i sin omedelbara närhet några smärre rum för speciela ändamål. Dessutom vore det för undervisningens rätta bedrifvande nödvändigt, att

vederbörande professor hade sitt arbetsrum förlagdt i samma våning som de laborationssalar, i hvilka han skulle lemna undervisning, så att han hade en snabb och beqväm tillgång till lärjungarne och dessa till honom.

Rummens höjd i det gamla trevåningshuset vexlade mellan 3,6 meter i nedersta och 3 meter i den öfversta våningen. Denna höjd vore alldeles otillräcklig för lokaler, som vore afsedda för sådana kemiska laborationer, som här vore i fråga, vid hvilka helsovådliga ångor ständigt utvecklades. För ökande af höjden åtminstone i bottenvåningen hade inom Riksdagen framkastats den tanken, att man skulle kunna sänka golfven. Källarhvalfven vore emellertid så låga — på sina ställen icke mer än manshöga — att detta ej läte sig göra. För att i det gamla huset erhålla lokaler af tillräcklig höjd återstode derför blott en möjlighet, nemligen att låta mellanvåningen till två tredjedelar af husets längd försvinna och indela huset i två våningar i stället för de nuvarande tre. Med en så våldsam och i sig sjelf mycket kostsam åtgärd, hvarigenom dessutom alla tre boställsvåningarna med deras kapitalvärde af 45,000 kronor — 1,800 kronors årlig afkastning, kapitaliserad efter 4 % — uppoffrades, skulle man i golfyta blott vinna för kemiska institutionen en tillökning, motsvarande en af de nuvarande laboratorievåningarna, då fysiska institutionen måste erhålla en af de fyra nya våningarna i ersättning för den laboratorievåning, den genom förändringen komme att förlora. Då arealen i hvar och en af dessa nya våningar, innerväggar inberäknade, icke blefve större än omkring 238 qvadratmeter, och hvarje af de ofvannämnda af behofvet påkallade salarne jemte tillhörande smårum kräfde omkring 234 qvadratmeter, skulle således det vunna utrymmet blott räcka till för 3 af dessa 4 salar, och då blefve dessutom icke något utrymme alls öfrigt för laboratorium i qvantitativ analys, arbetsrum och lokaler för professorerna, biblioteksrum, rum för arbeten i fysikalisk kemi m. m.

En tillbyggnad vore således i alla händelser oundgängligen nödvändig. Under sådana förhållanden torde det vara uppenbart, att det vore mest praktiskt att förlägga de höga rummen i denna. Fråga blefve då, hvar denna tillbyggnad skulle förläggas för att man skulle kunna samtidigt tillgodogöra sig så mycket som möjligt af lokalerna i gamla huset och dock få institutionen ändamålsenligt ordnad.

Undervisningen hade hittills, så vidt det på grund af lokalernas beskaffenhet kunnat genomföras, varit så fördelad mellan professorn i allmän och åkerbrukskemi samt e. o. professorn i analytisk kemi, att den senare haft på sin lott undervisningen i qvalitativ och qvantitativ oorganisk analys, hvartill slutit sig såsom förberedelse oorganiska syntetiska laborationer, hvilka af utrymmesskäl utförts på ordinarie professorns afdelning,

under det att åter den ordinarie professorn handhaft undervisningen i organisk kemi och ledt specialundersökningarna i oorganisk kemi. Denna fördelning vore i hufvudsak naturlig och skulle ej lida någon väsentlig förändring, äfven om, såsom i Cleves och Widmans förra skrifvelse framhållits såsom önskningsmål, i framtiden den ena professuren finge organisk kemi och den andra oorganisk kemi till läroområde. E. o. professorn behöfde nu på sin afdelning, utom egna arbetsrum, ett laboratorium för syntetiska laborationer, ett för qvalitativ analys och ett för qvantitativ analys; den ordinarie professorn åter, utom egna arbetsrum, blott ett laboratorium för organisk kemi och specialundersökningar i oorganisk kemi. Men dessutom behöfdes för gemensamt bruk föreläsningssal med tillhörande förberedningsrum och biblioteksrum. För en jemnare fördelning af utrymmet och af andra skäl kunde dessa senare lämpligen förläggas till ordinarie professorns afdelning. Af nu uppräknade lokaler kunde båda professorernas arbetsrum, laboratoriet för qvantitativ analys och biblioteket mycket väl läggas i det gamla huset, i synnerhet om der infördes någon ventilation. Tillbyggnaden hade således att inrymma de fyra stora salarne, som behöfde större höjd än det gamla huset kunde erbjuda, jemte tillhörande smårum samt för öfrigt en jordvåning för inrymmande af maskineri för uppvärmning och ventilation samt förråd af kemikalier och glassaker m. m. Närmast till hands låge att använda institutionens båda nuvarande afdelningar i någorlunda oförändradt skick och utvidga dem med hvar sin tillbyggnad, som då skulle springa ut från huset åt gårdssidan. Härmed vunne man visserligen en reduktion till det minsta möjliga af kostnaderna för omändring af de gamla lokalerna, men vid närmare undersökning hade detta visat sig outförbart af både organisatoriska och ekonomiska skäl. Då de nuvarande båda afdelningarna vore skilda genom en kall förstuga, som ginge tvärt genom huset och ej kunde afstängas, derför att nedgången till källarne vore der förlagd, och då för öfrigt inga korridorer genom de nuvarande afdelningarna funnes eller kunde inredas utan att förstöra rummen, blefve nemligen de båda afdelningarna på detta sätt alldeles isolerade från hvarandra. Förråden af kemikalier, glaskärl och en mängd instrument och apparater kunde och borde emellertid vara gemensamma för båda afdelningarna, och dessutom vore, såsom redan nämnts, föreläsningssalen och biblioteket afsedda för gemensamt bruk. Under sådana förhållanden vore gifvet, att ifrågavarande anordning skulle verka i hög grad hindrande och störande både på de experimentela arbetena och på undervisningen. Förbindelsen mellan de olika lokalerna inom hvar afdelning blefve ock på detta sätt obeqväm och oändamålsenlig. För öfrigt skulle redan en och naturligtvis ännu

mera två utbyggnader, äfven om de med täckta gångar förbundes med det gamla huset, utestänga ljus från det senare och göra flere rum i detta, om ej alldeles oanvändbara, dock olämpliga. Hvad åter den ekonomiska sidan beträffade, vore det lätt att inse, att kostnaderna för två så stora envåningsbyggnader med hvar sin grund och hvar sitt tak måste blifva högst betydligt högre än för en tvåvåningsbyggnad och skilnaden vida högre än den jemförelsevis obetydliga kostnaden för förändring af en eller annan boställsvåning till laboratorierum. Men härtill komme, att ett tillfredsställande uppvärmnings- och ventilationssystem för en i planet så oerhördt utsträckt komplex, som alla lokalerna tillsammans skulle bilda, blefve ytterst svårt att åstadkomma och mycket dyrt både i anläggning och drift.

På dessa och för öfrigt flere andra skäl hade Cleve och Widman icke ansett sig behöfva uppgöra något detaljeradt förslag i denna rigtning, då ett sådant redan från början måste betraktas såsom olämpligt. Alla de nu nämnda olägenheterna kunde i sjelfva verket undvikas, om man uppförde en enda tillbyggnad i två våningar. Häraf blefve en följd, att man af det gamla huset finge taga i anspråk, utom en af de nuvarande afdelningarna på nedre botten, någon af de öfre våningarna. Det funnes då icke längre något, som hindrade att förlägga hela tillbyggnaden till gafveln af det gamla huset, hvarigenom man vunne två stora fördelar, först att inga af de nuvarande lokalerna komme att i nämnvärd mån lida men af ljusinskränkning, och vidare att tillbyggnaden kunde läggas tvärt för gafveln. Förbindelsen mellan lokalerna i det gamla huset och i det nya blefve då ganska beqväm, i det att man icke behöfde passera genom en hel laboratorieafdelning för att komma till en annan, hvilket skulle blifva fallet, om det nya huset med en kortsida förenades med det gamla.

Enligt nyss utvecklade förslag skulle tillbyggnaden inrymma, jemte tillhörande smårum, 4 omkring 5,5 meter höga salar, 2 i hvardera hufvudvåningen. Tillbyggnaden måste derför få samma höjd som det gamla huset. Af lokalerna i detta behöfdes icke och kunde icke användas mer än 2 våningar, som då skulle blifva dels det nuvarande analytiska laboratoriet på nedre bottnen, dels professorns i fysik nuvarande, 2 trappor upp belägna boställsvåning. I öfverensstämmelse härmed hade arkitekten A. T. Lignell uppgjort fullständiga ritningar och kostnadsförslag till en sådan tillbyggnad. Att ytterligare i detalj redogöra för dess indelning ansåge Cleve och Widman vara öfverflödigt, utan ville de i detta afseende hänvisa till ritningarna och den motivering för hvarje särskildt rum, som funnes angifven i deras förra framställning. Kostnadsförslaget upptoge följande slutsummor:

sjelfva byggnaden med gas- och vattenledningar	kr.	147,792: —
diverse förändringar af lokalerna i det gamla huset	»	5,000: —
inredning	»	23,556: —
värmeledning och ventilation	»	32,600: —
hvartill komme erforderlig komplettering af instrument och utensilier	»	10,000: —
tillhopa	kr.	218,948: —

Såsom ritningarna utvisade, innehölle byggnaden, utom de ofta nämnda 4 salarne med tillbehör, åtskilliga smårum för fysikalisk kemi och bostadsrum för amanuenser. Dessa hade man så att säga fått till skänks derigenom att man, för att i högsta möjliga grad tillgodogöra sig utrymmet, öfverallt utom der salarne vore belägna afdelat hufvudvåningarna på höjden i två våningar, hvilka senare således blott blefve 2,8—2,4 meter höga. I nyssnämnda kostnadsförslag inginge inredning och värmeledning med ventilation med samma summor som i det för 1898 års riksdag framlagda förslag. Då af den gamla inredningen i e. o. professorns nuvarande afdelning blott en ringa del kunde användas och lokalerna för öfrigt i det hela blefve af ungefär samma storlek som i sistnämnda förslag, hade kostnaden för inredning icke kunnat upptagas lägre. Beträffande ventilationen borde omnämnas, att för luftvexlings införande i de uti det gamla huset förlagda lokalerna en mängd lufttrummor måste på den gamla vinden sammanföras och förses med en särskild ventilator, hvarigenom ventilatorernas antal i nu förevarande förslag blefve 3 i stället för 2 i det föregående. Någon nedsättning kunde derför icke heller här ifrågasättas, snarare torde kostnaderna komma att ökas.

I nyss anförda kostnadsberäkning vore således de tre sista posterna å tillsammans 66,156 kronor gemensamma för båda förslagen, hvaremot på sjelfva byggnadsarbetena en besparing kunnat göras af 54,613 kronor.

Från den kemiska institutionens synpunkt vore detta förslag antagligt, om det ock vore i flere hänseenden sämre än det förut framlagda. Särskildt blefve utrymmet i professorernas arbetsrum så begränsadt, att det knappast kunde medgifva arbetsplats åt studerande, som arbetade under en professors speciela ledning eller biträdde vid dennes undersökningar. Den i bottenvåningen stationerade professorn, som finge dela vågrum med hela afdelningen för qvantitativ analys, komme fortfarande att sakna ett särskildt rum för förbränningsanalyser, grofarbeten, större distillationer och explosiva arbeten o. s. v.

Genom den nu ifrågasatta förändringen skulle den kemiska institutionen taga i anspråk professorns i fysik boställsvåning, men lemna ifrån sig

det lika stora nuvarande så kallade syntetiska laboratoriet på nedre botten samt dessutom nuvarande föreläsningssalen. Hvad som vunnes i ökadt utrymme för de andra i huset befintliga institutionerna, hvilka alla dock, enligt hvad under ärendets föregående behandling upplysts, vore i stort behof af ökadt utrymme, skulle således inskränka sig till den nuvarande kemiska lärosalen. Den fysiska institutionen skulle förlora sin nuvarande, i omedelbar förbindelse med institutionen stående boställsvåning och dessutom lida obehaget af att få ett kemiskt laboratorium inredt till och med i samma våning, hvari den ytterst ömtåliga fysiska instrumentsamlingen förvarades, och i ersättning sannolikt blott erhålla en tvifvelaktig utsigt att med medicinskt-kemiska och farmakodynamiska institutionerna få dela $1\,^1/_2$ lägenhet på nedre botten.

Af hvad de sålunda anfört anse Cleve och Widman framgå önskvärdheten af att det äldre nybyggnadsförslaget genom möjlig modifiering gjordes för Riksdagen antagligt och framhålla, att detta sätt för frågans lösning vore det fördelaktigaste icke blott för den kemiska institutionen utan än mer för den fysiska och de båda andra i den nu befintliga byggnaden inrymda institutionerna, den medicinskt-kemiska och den farmakologiska, för hvilka, derest den kemiska institutionen komme att qvarstanna inom byggnaden, nya anslagsyrkanden inom en snar framtid otvifvelaktigt måste komma att framställas.

Jag torde här få i korthet erinra om beskaffenheten af det nybyggnadsförslag, som framlades för 1898 års riksdag.

Hvad den nya byggnadens läge beträffar, skulle densamma förläggas i den gamla byggnadens omedelbara närhet, så att nuvarande boställsvåningen för prefekten skulle kunna användas. Då universitetet eger lämplig mark för ändamålet, behöfves ej något särskildt anslag till tomt. Ett mindre, nu till trädskola användt, staden tillhörigt område torde dock vara behöfligt, men kunna utan kostnad för ändamålet förvärfvas.

Enligt planen skulle den nya byggnaden uppföras i två våningar af 5,5 meters inre höjd jemte en souterrainvåning samt innefatta ett midtelparti och två bakåt utlöpande flyglar. I den framställning af Cleve och Widman, som föregick den nådiga propositionen till 1898 års riksdag, lemnas en redogörelse för byggnadens tillämnade inredning. Af denna redogörelse inhemtas hufvudsakligen följande:

Genom hufvudingången i fasadens midt kommer man in i en vestibul, som innehåller hufvudtrappan till öfre våningen. Strax till höger är ingång till ett boställsrum för eldaren, hvilken på samma gång får tjenstgöra som portvakt, i den mån hans tid sådant medgifver. Från vestibulen

inträder man, efter att hafva passerat en halftrappa, i nedre hufvudvåningen, som är afsedd till laboratorium för organisk kemi. Man befinner sig då i en stor korridor, som går midt igenom hela midtpartiet. Närmast till venster befinner sig det lilla skrif- och mottagningsrummet för professorn. Detta mäter i höjd cirka 3 meter eller hälften af våningens normala höjd. Der bredvid är professorns arbetsrum, som är afsedt för, utom professorn, en eller två laboranter. På andra sidan af detta arbetsrum finnas två mindre rum, det ena vågrum och förvaringsrum för finare apparater och instrument, det andra professorns förbrännings- och destillationsrum; från detta senare kommer man öfver den stora korridoren och genom en mindre korridor till venstra flygeln, som bland annat innehåller den stora salen för oorganisk syntes. För utrymmets tillgodogörande i största möjliga grad är ett parti af flygeln på höjden indeladt i två våningar. Den nedre inrymmer på ena sidan ett arbetsrum för vaktmästaren, hvilket är i hög grad behöfligt, samt ett expeditionsrum för amanuenserna, på den andra sidan ett mindre kapprum och ett förrådsrum.

Den nyssnämnda stora laborationssalen är 9,5 meter bred mellan fönsterkapellen samt 14 meter lång. Salen får ljus genom 5 stora fönster på hvardera sidan. I fönstren äro drogskåpen placerade, hvarigenom dessa blifva ljusa och lätt tillgängliga. Arbetsplatsernas antal är 46. Med en luftvexling så stark, att luften förnyas fyra gånger i timmen, blir luftqvantiteten för laborant omkring 75 kubikmeter i timmen. På andra sidan om den stora salen finnas två rum, det ena för grofarbeten och stinkande ämnen, det andra för svafvelväteapparater. Den nu beskrifna salen kan äfven användas för öfningar i föreläsningsexperiment på de tider, då syntetiska öfningar ej hållas.

Återvänder man till hufvudingången, har man till höger laboratoriet för qvantitativa analyser. Denna sal, som upplyses af 6 fönster, kan lätt inrymma 16 laboranter. Den närliggande högra flygelns lokaler äro hufvudsakligen afsedda för qvalitativ analys. Här befinna sig en garderob och ett amanuensrum samt ett väl skyddadt, men dock lätt tillgängligt vågrum för laboranterna äfvensom ett mindre förbränningsrum. Äfven här är mellanpartiet på höjden indeladt i två våningar. Den stora laborationssalen för qvalitativ analys är till storlek och inredning fullkomligt lika med den motsvarande i den venstra flygeln. Innanför finnes ett rum för svafvelväte och för afdunstning af starkt rykande ämnen samt en trappuppgång till den ofvanför belägna föreläsningssalen.

I den högra af de båda entresolerna finnas, utom en toilett för qvinliga laboranter, ett rum för titreringsanalyser samt ett rum för specialarbeten i oorganisk kemi eller för någon docent, som ej har särskild be-

fattning vid laboratoriet. I den venstra entresolen äro två bostadsdubletter för amanuenser inrymda.

I öfre våningen befinner sig strax invid trappan ett mindre, öfver professorns mottagningsrum i nedre våningen beläget entresolrum, som är mörkt samt afsedt för polarisationsbestämningar och fotografiska arbeten.

I öfre våningen finnes en liknande stor korridor som i den nedre våningen. Till venster ligga såsom på nedre botten den här tjenstgörande professorns mottagnings- och skrifrum, laboratorium, våg- och förbränningsrum. En mindre korridor leder in i venstra flygeln. Der finnes till venster ett särskildt destillationsrum och ett docent- eller amanuensrum, till höger ett förrådsrum och en garderob. Rätt fram kommer man in i den stora salen för organiska laborationer. Då sådana arbeten kräfva vida större utrymme för hvarje laborant än preliminära öfningsarbeten i oorganisk syntes och qvantitativ analys, är salen beräknad blott för 16 laboranter. Vid yttre ändan af denna sal ligga 3 mindre rum, ett vågrum, ett s. k. kanonrum för explosiva arbeten och ett rum för förbränningsanalyser och för grofarbeten.

Återvänder man nu till våningens hufvudingång, har man till venster utgång till en balkong, afsedd för arbeten i fria luften med särskildt giftiga ämnen, samt något längre fram i korridoren till höger ett biblioteksrum. Detta kan rymma ända till 300 hyllmeter. Längre fram i korridoren till höger befinna sig två rum för arbeten i fysikalisk kemi.

I högra flygelvåningen finnas först 2 rum, det ena för samlingar och apparater till föreläsningar, det andra utgörande ett förberedningsrum för föreläsningsexperiment. Detta senare ligger alldeles intill den stora föreläsningssalen och är skildt från denna genom en af ett drogskåp genombruten vägg. Drogskåpet kan öppnas åt båda sidor.

Föreläsningssalen är ett stort, från båda sidor väl belyst rum, som rymmer omkring 140 åhörare, placerade på bänkar, hvilka höja sig öfver hvarandra. Ett entresolrum kan användas som kapprum för åhörarne. Ett vid sidan om föreläsningssalen beläget rum är afsedt för spektralanalytiska undersökningar.

Äfven i denna våning äro de mellan hufvudbyggnaden och de i flyglarne förlagda salarne liggande partierna indelade på höjden till ett par mindre entresolvåningar. Den venstra har man tänkt sig indelad till bostad för en s. k. privatassistent, som biträder någon af professorerna vid vetenskapliga undersökningar. Den högra innefattar ett ganska stort rum, som är afsedt för inhysande af ett elektriskt batteri och för elektrokemiska arbeten.

Undervisningen i fysikalisk kemi, när en sådan kan komma att an-

ordnas vid universitetet, kan således disponera, utom spektralrummet och det förut omförmälda mörkrummet, 2 rum i andra våningen och nyssnämnda entresolrum.

Återstår nu att redogöra för användningen af källarvåningen. Till densamma leda ingångar från båda sidorna och från den inre gården. Hufvudbyggnaden genomlöpes af en korridor. Inträder man genom den venstra, sydöstra porten, har man till höger ett rum för gasanalyser, ett annat för jäsningsförsök, vidare ugnsrum för pyrokemiska arbeten, ångpannerum och maskinrum. Viker man nu af till venster, har man till höger klosettrum, till venster ett uppvärmningsrum för den friska ventilationsluften, rätt fram den stora bränslekällaren och längst bort innanför trappan till föreläsningssalen en liten iskällare för förvaring af is till laboratoriearbeten under den varmare årstiden. I venstra flygeln har man närmast den stora korridoren till venster klosettrum och förrådshissen till de öfre våningarna, till höger ett andra rum för uppvärmning af ventilationsluft. Rätt fram är det stora förrådsrummet för syror, kemikalier af alla slag och för glas- och porslinskärl. Rummet torde för öfrigt, om så påfordras, kunna afdelas till ett eller annat mindre rum för speciela kemiska arbeten.

Beträffande uppvärmningen och ventilationen vill jag nämna, att förslaget afser användande af ånglågtrycksystemet med hufvudsakligen lokala värmekroppar för uppvärmningen och varmluftsystem för ventilationen samt med förstärkande af ventilationen vid behof medelst af elektromotorer drifna fläktar för evakueringsluften.

Kostnadsförslagen i fråga om sjelfva byggnaden och inredningen äro uppgjorda år 1897 af arkitekten E. V. Langlet, förslaget rörande värmeledning och ventilation samma år af ingeniören V. Dahlgren.

För en laboratoriebyggnad, uppförd efter nu angifven plan, skulle enligt verkstälda kostnadsberäkningar erfordras:

för sjelfva byggnaden med gas- och vattenledning	kr.	207,405: —
för inredning	»	23,556: —
för värmeledning och ventilation	»	32,600: —
hvartill komme för den komplettering af instrumenter och utensilier, som nödvändiggöres af det ökade antalet arbetsplatser	»	10,000: —
summa	kr.	273,561: —

Öfverintendentsembetet, hvars utlåtande öfver byggnadsförslaget inhemtades, åberopade i fråga om de föreslagna uppvärmnings- och ventila-

tionsanordningarna för nybyggnaden ett af ingeniören H. Theorell afgifvet utlåtande, hvari, med vitsordande af det tilltänkta systemets synnerliga ändamålsenlighet för ifrågavarande fall, framstälts vissa erinringar, hvilkas iakttagande vid en fullständigare utarbetning af ingeniören Dahlgrens förslag ansåges kunna utan svårighet och utan nämnvärd ökning af kostnaden iakttagas.

Beträffande sjelfva byggnaden ansåg öfverintendentsembetet sig böra föreslå allenast, att, jemte det vissa mindre betydande arkitektoniska förändringar vidtoges, taklisten, för höjande af byggnadens utseende, påmurades, att vissa i öfverintendentsembetets utlåtande omförmälda ändrade anordningar beträffande balkongen å husets baksida vidtoges samt att vissa i flyglarne anbragta jernkolonner ersattes af jernbalkar af sådana dimensioner, att de kunde utan stöd under midten bära de derå hvilande bjelklagen. Tillika meddelade öfverintendentsembetet, att, äfven om de af embetet ifrågastälda förändringarna komme att förorsaka någon mindre ökning i sjelfva byggnadskostnaden, de särskilda kostnadsberäkningarnas slutsumma, 273,561 kronor, dock ej torde behöfva öfverskridas.

Det nybyggnadsförslag, hvarför sålunda redogjorts, har af Cleve och Widman i deras berörda skrifvelse den 14 september 1898 underkastats förnyad granskning i syfte att söka nedbringa kostnaden.

Hvad först beträffar programmet för nybyggnaden hafva bemälde professorer icke funnit någon ändring deri kunna vidtagas, som vore af betydelse för kostnadsfrågan. Alla de föreslagna lokalerna vore behöfliga och nödvändiga, hvilket särskildt Widman under sin förut omnämnda utländska resa haft rikt tillfälle att erfara. Den enda anmärkning angående de särskilda lokalernas storlek, som med skäl kunde göras, vore att utrymmet för den fysikaliskt-kemiska afdelningen, sedan en ordnad undervisning i fysikalisk kemi kommit till stånd, troligen snart skulle visa sig vara för litet tilltaget. Cleve och Widman vore derför ock betänkta på att genom hufvudtrappans omkastning till venster på bekostnad af professorernas s. k. privatlaboratorier skaffa något ökadt utrymme åt denna afdelning och i allmänhet de laboratorielokaler, som vore förlagda i midtpartiet norr om ingången. Angående byggnadens plan och inredning hade under samma resa ytterligare bekräftelse vunnits på deras ändamålsenlighet. Hufvudsakligen samma system hade följts vid alla nyare tyska laboratorier, der icke tomtens figur lagt oöfvervinneliga hinder i vägen för dess genomförande. Öfverallt hade vederbörande institutionsprefekter uttalat sin belåtenhet med systemet, der det blifvit genomfördt, eller sitt beklagande, att de icke kunnat besegra hindren, der ett annat måst till-

gripas. Beträffande det förut uppgjorda förslaget till värmelednings- och ventilationssystem torde böra omnämnas, att ett nästan i detalj liknande system blifvit infördt på professor v. Millers nybygda laboratorium för farmaceutisk kemi i München och der visat sig funktionera förträffligt. Med afseende åter på lokalernas inredning gåfve den samlade erfarenheten från främmande laboratorier anledning till vidtagande af vissa smärre förändringar, som emellertid snarare komme att föranleda ökade än minskade kostnader. Ökningen vore dock icke större än att den torde kunna täckas af den upptagna summan för oförutsedda utgifter.

Om de båda professorerna således icke beträffande byggnadens inre såge sig i stånd att föreslå någon reducering af kostnadsförslaget, vore lyckligtvis icke detsamma förhållandet med byggnadens yttre. Då förslaget uppgjordes, hade man utgått från den tanken, att byggnaden borde ega ett visserligen icke praktfullt, men dock tilltalande yttre, och i fasaden hade derför upptagits en rad listverk af huggen kalksten och en kupolartad prydnad på taket. Förslagsställarne hade anmodat arkitekten Lignell att undersöka, i hvad mån besparing kunde vinnas genom förenkling af fasaden. Han hade kommit till det resultat, att en rad poster i det ursprungliga kostnadsförslaget kunde alldeles strykas och att andra kunde väsenligt nedsättas, hvarigenom en minskning af ända till 34,303 kronor uppnåddes. Ny fasadritning vore i öfverensstämmelse härmed uppgjord. Då byggnadens lämplighet för sitt ändamål häraf icke lede någon inskränkning, hade Cleve och Widman för sin del ingenting att invända mot denna förenkling.

Med denna förändring skulle således en helt och hållet ny byggnad med inredning och fullständig utrustning kräfva en utgift af 239,258 kronor, under det att tillbyggnadsförslagets genomförande komme att kosta inalles 218,948 kronor. Skilnaden skulle således blifva 20,310 kronor, men härvid vore att märka, att enligt tillbyggnadsförslaget en boställsvåning skulle komma att indragas, hvilken nu gåfve statsverket en årlig hyra af 600 kronor, motsvarande ett kapitalvärde af 15,000 kronor. Denna summa borde således afdragas för att man skulle komma till den verkliga besparing, som genom tillbyggnadsförslaget vunnes, och denna reducerades således till 5,310 kronor.

I sjelfva verket vore det för öfrigt äfven möjligt att denna återstod komme att försvinna. Universitetet egde nemligen icke hela den mark, som af tillbyggnaden skulle tagas i anspråk. Denna skulle komma att springa temligen långt fram i Engelska parken utöfver tomtgränsen och i hela dess längd skulle behöfvas en tomtremsa för sjelfva byggnaden, hvarförutom universitetet väl behöfde något område utomkring byggnaden, så

att det under alla omständigheter vore försäkradt om fritt tillträde och tillräckliga ljusgator. Huruvida staden vore villig att afstå från det ifrågavarande området och i sådant fall på hvilka vilkor, derom kunde Cleve och Widman för närvarande icke lemna någon upplysning. Att hoppas vore dock, att staden, om det ovilkorligen behöfdes, skulle, om ock med hänsyn till den vackra parken ogerna, afstå från den behöfliga marken och att förvärfvandet af tomtområdet skulle kunna ske mot ersättning genom tomtbyte utan direkt penningeutgift för statsverket. För att härom åstadkomma fullständig utredning hade behöfts en framställning till stadsfullmäktige i Upsala, hvilken bemälde professorer under frågans nuvarande läge icke trott vara nödvändig.

Vägdes mot hvarandra fördelarne och olägenheterna af det ena eller andra af de båda föreliggande förslagen, funne de båda professorerna att till fördel för tillbyggnadsförslaget talade:

en möjlig kontant besparing af 5,310 kronor,

mot detsamma:

1) att kemiska institutionen finge bättre placerade, lämpligare och särskildt i källarvåningen rymligare lokaler enligt nybyggnadsförslaget,

2) att genom en nybyggnad $2^1/_2$ våningar i stället för $1^1/_2$ blefve i det gamla huset lediga till fördelning mellan de qvarvarande institutionerna, hvilkas behof af ökadt utrymme icke af $1^1/_2$ våning kunde tillfredsställas;

3) att om institutionen för allmän och analytisk kemi helt och hållet utflyttades ur huset, den fysiska institutionen blefve befriad från sitt farligaste grannskap, nemligen just de laboratorier, i hvilka skadliga ångor hufvudsakligen utvecklades, under det att enligt tillbyggnadsförslaget kemiskt laboratorium komme att inrymmas till och med i samma våning som den fysiska instrumentsamlingen; och

4) att om eller, rättare sagdt, när i en framtid kemiska institutionen behöfde ännu större utrymme, sådant mycket lätt kunde erhållas genom att sammanbinda de båda flyglarne i den föreslagna nya byggnaden, men icke gerna kunde åstadkommas genom ytterligare tillbyggnad af det gamla huset.

Under sådana förhållanden funnes fördelarne af en nybyggnad så vida uppväga och öfverväga den obetydliga besparing, som ett genomförande af tillbyggnadsförslaget möjligen skulle kunna medföra, att ett antagande af det senare icke gerna kunde af någon påyrkas. Förslagsställarne trodde till och med, att dessa fördelar vore af den betydenhet, att, äfven om den ifrågasatta förenklingen af byggnadens yttre blott delvis eller icke alls skulle tillvinna sig vederbörande myndigheters bifall, nybyggnads-

förslagets genomförande ändock skulle komma att i längden visa sig ekonomiskt fördelaktigare.

Cleve och Widman afsluta sin framställning med en anhållan om utverkande af ett anslag å 239,258 kronor eller möjligen högre belopp intill 273,561 kronor för uppförande och fullständig utrustning af en ny byggnad för nu ifrågakomna ändamål, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de vid framställningen fogade ritningar.

Vid ärendets behandling i den matematisk-naturvetenskapliga sektionen yttrade professorn i fysik K. J. Ångström hufvudsakligen följande: Det upprättade förslaget till tillbyggnad af den gamla byggnaden med användande af redan befintligt utrymme vore uppgjordt utan tillbörlig hänsyn till den fysiska institutionens behof och berörde så nära dess intressen, att det icke kunde lemnas oanmärkt. Det slutliga förslag, man önskade förelägga Riksdagen, afsåge visserligen en nybyggnad, men det vore af vigt att tillbyggnadsförslagets brister kraftigt och mångsidigt belystes. Det utrymme, som för närvarende stode till den fysiska institutionens förfogande, vore redan i och för sig för knappt, något som äfven i förslaget till den kemiska institutionens nybyggnad erkändes. Då den nuvarande s. k. kemiska byggnaden i slutet af 1850-talet uppfördes, hade detta skett under öfverinseende af en kemist, hvilken väl kunnat taga nödig hänsyn till de dåvarande behofven för de kemiska arbetena, men icke för de fysikaliska, detta så mycket mindre som fysiska laborationer för de studerande på denna tid alls icke förefunnits. Med den ofantliga utveckling, som den fysiska vetenskapen, och särskildt de experimentela arbetena inom områdena optik och elektricitet, under de senaste decennierna erhållit, vore det uppenbart, att äfven den fysiska institutionens behof af ökadt och tidsenligt utrymme i en snar framtid måste tillgodoses. Tidsenlig kunde visserligen nuvarande lokal aldrig blifva, men om ökadt utrymme blefve oundgängligen nödvändigt, stode dock, om ej andra utvägar kunde beredas, ett sådant till institutionens förfogande, så länge den kunde disponera öfver den nuvarande, i omedelbart samband med den öfriga lokalen stående boställsvåningen. Användandet af den för prefekten i fysik afsedda boställsvåningen på det sätt, som förutsattes i tillbyggnadsförslaget, innebure således uppenbart ett försämrande af det redan förut icke synnerligen fördelaktiga utrymme, hvaröfver den fysiska institutionen kunde disponera, och frånsedt de skäl, som af förslagsställarne sjelfva anförts, torde ensamt detta vara tillräckligt för att bevisa ifrågavarande tillbyggnadsförslags oantaglighet. Ångström ville således framhålla, att om boställsvåningen för prefekten vid den fysiska institutionen måste till annat ändamål användas, detta under för handen varande omständigheter

blott borde ske för att utvidga sistnämnda institutions egna arbetslokaler. För egen del måste Ångström dock beteckna en sådan åtgärd såsom i hög grad betänklig, ty vid kanske inga andra experimentalundersökningar vore prefektens personliga närhet så nödvändig som just vid de fysikaliska, detta icke blott på grund af undersökningarnas allmänna natur, utan äfven på grund af de ömtåliga och dyrbara apparater, med hvilka dessa utfördes. Från estetisk synpunkt vore väl dessutom tillbyggnadsförslaget det fulast möjliga, och tvifvelaktigt torde väl vara, huruvida staden genom denna tillbyggnad skulle vilja förstöra en del af den vackra Carolinaparken. Men frånsedt detta torde det vara en ganska betänklig åtgärd att sammanbygga ett stort, tungt, nytt hus med ett gammalt, hvars grund lemnade mycket öfrigt att önska. Då vidare så litet som blott 2 våningar, frånsedt kemiska prefektens boställsvåning, bibehölles af den gamla lokalen, finge det hela mer karakteren af en misslyckad och oändamålsenlig nybyggnad än en tillbyggnad. Anslutande sig till de af professorerna Cleve och Widman anförda skäl, ville Ångström derför bestämdt uttala som sin åsigt, att det föreliggande förslaget om tillbyggnad af den nuvarande byggnaden under inga omständigheter borde komma till utförande.

Med åberopande af hvad såväl Cleve och Widman som Ångström anfört uttalade sig den matematisk-naturvetenskapliga sektionen bestämdt mot genomförande af tillbyggnadsförslaget och förordade på det kraftigaste uppförandet af en ny byggnad i enlighet med det af de två förstnämnda professorerna framlagda förslag.

Jemväl det akademiska konsistoriet afstyrkte på det bestämdaste utförandet af den ifrågasatta tillbyggnaden och biträdde lifligt nybyggnadsförslaget, som, enligt konsistoriets mening, tillgodosåge ett i hög grad trängande behof vid universitetet. Kanslern för rikets universitet förklarade sig vid handlingarnas öfverlemnande till Eders Kongl. Maj:t vilja på det kraftigaste förorda nådig framställning om beviljande af nybyggnadsanslaget.

Öfverintendentsembetet, hvars underdåniga utlåtande i frågan inhemtats, har, med vidhållande af sitt förut afgifna, af mig nyss omförmälda yttrande, vidare anfört, att, med afseende å de under senast förflutna året i väsentlig grad ökade pris å byggnadsmaterialier och arbetsbiträden, det ursprungliga ritningsförslaget till en nybyggnad numera icke kunde bringas till verkställighet för den derför beräknade kostnad. Denna kostnad, utgörande enligt det omarbetade ritningsförslaget 173,102 kronor, måste, beräknad efter allenast 11 kronor 30 öre för kubikmeter, anses för

låg och böra ökas till omkring 203,220 kronor, motsvarande 14 kronor för kubikmeter. Om, såsom embetet ur åtskilliga synpunkter funne önskligt, ritningsförslaget skulle ytterligare omarbetas på sätt embetet medelst en genom dess försorg uppgjord ny, utlåtandet bifogad ritning låtit närmare åskådliggöra, skulle sistnämnda kostnadsbelopp komma att ökas med omkring 5,000 kronor. Den beräknade kostnaden för tillbyggnad och förändring af den nuvarande byggnaden, 147,792 kronor eller 13 kronor 60 öre för kubikmeter, syntes deremot embetet för ändamålet tillräcklig, ehuru en dylik tillbyggnad af praktiska skäl icke torde vara att förorda.

Med anledning af detta utlåtande hördes universitetsmyndigheterna ånyo i ärendet. Efter uppdrag af matematisk-naturvetenskapliga sektionen inkommo Cleve och Widman i skrifvelse den 27 januari 1899 till densamma med en af åberopade handlingar åtföljd ytterligare utredning af frågan. I skrifvelsen anförde de båda professorerna, att då öfverintendentsembetets kostnadsberäkningar tydligen blott vore approximativa samt priserna å byggnadsmaterial och arbetsbiträden stälde sig olika i Upsala och i hufvudstaden, hade de anmodat arkitekten Lignell, hvilken sedan flere år vore anstäld såsom byggnadschef vid det stora asylbygget invid Upsala och således borde vara väl förtrogen med priserna derstädes, att, med ledning af embetets erinringar och med tillgodogörande af den inom embetet uppgjorda nya ritningen, utarbeta ny detaljerad och på nuvarande priser grundad kostnadsberäkning för den föreslagna nybyggnaden. Byggmästaren A. Ankarstrand, hvilken allt sedan slutet af 1870-talet varit verksam såsom praktisk byggmästare i Upsala, hade på de båda professorernas anmodan granskat sagda kostnadsförslag och skriftligen förklarat sig villig att för den summa, som deri uppgåfves, sjelf åtaga sig uppförandet af ifrågavarande byggnad. Enligt detta kostnadsförslag skulle för en nybyggnad, uppförd enligt de af öfverintendentsembetet modifierade ritningarna, erfordras:

för sjelfva byggnaden med gas-, vatten- och afloppsledningar	kr.	185,844: —
» inredning	»	23,556: —
» värmeledning och ventilation	»	32,600: —,
hvartill komme för den komplettering af instrument och utensilier, som nödvändiggjordes af det ökade antalet arbetsplatser, enligt beräkning	»	10,000: —
tillhopa	kr.	252,000: —.

Enligt en ny, likaledes af arkitekten Lignell med användande af samma priser gjord beräkning skulle, fortsätta Cleve och Widman, kostnaden för

den ifrågasatta tillbyggnaden jemte fullständig utrustning ställa sig så-lunda:

för sjelfva tillbyggnaden med gas-, vatten- och aflopps-ledningar	kr. 146,982: —		
för ändringar i gamla huset	» 6,000: —	kr. 152,982: —	
» inredning		» 23,556: —	
» värmeledning och ventilation		» 32,600: —	
» den komplettering af instrument och utensilier, som nödvändiggjordes af det ökade antalet arbetsplatser		» 10,000: —	kr. 219,138: —,
hvartill komme på grund af en boställsvånings indragning en årlig utgift å 600 kronor, kapitaliserad efter 4 %			» 15,000: —
		tillhopa	kr. 234,138: —.

De båda professorerna påpeka, att den minskning i utgift, som skulle kunna vinnas genom tillbyggnadsförslagets utförande, således blefve 17,862 kronor. Såsom förut framhållits, vore dock denna utsigt till besparing mycket oviss. Tillbyggnadsförslaget förutsatte nemligen förvärfvandet af ett Upsala stad tillhörigt tomtområde utan direkt utgift för statsverket, och detta kunde möjligen ej låta sig genomföra. De skäl, som talade för en ny byggnads uppförande, vore af den betydelse, att de till fullo uppvägde de besparingar, som genom tillbyggnadsförslagets utförande möjligen skulle kunna ernås.

Cleve och Widman afstyrkte derför fortfarande på det bestämdaste tillbyggnadsförslaget samt uttalade sig för en framställning om utverkande af ett anslag å 252,000 kronor för uppförande och fullständig utrustning af den ifrågasatta nya byggnaden.

Denna framställning tillstyrktes af samtliga vederbörande akademiska myndigheter.

I en ytterligare, af åberopade handlingar åtföljd skrifvelse till den matematisk-naturvetenskapliga sektionen den 9 september 1899 hafva Cleve och Widman emellertid anfört, att då det vore allmänt bekant, att arbets- och materialkostnader under de senaste åren i högst väsentlig grad stigit icke blott med afseende å byggnadsarbeten utan äfven och kanske i ännu högre grad på andra handtverksområden och särskildt beträffande snickeriarbeten, hade de ansett sig nödsakade att underkasta nybyggnadsförslaget en förnyad granskning. Byggmästaren Ankarstrand hade i afgifvet ytt-

rande förklarat, att, om ock priserna sedan januari 1899 något ändrats, påkallade detta dock icke nu någon ny beräkning i fråga om sjelfva byggnadsarbetet, utan vidblefve han sitt i de båda professorernas skrifvelse den 27 januari 1899 omförmälda yttrande. Cleve och Widman hade anmodat snickarmästarne F. Widlund och C. J. Ahlström att uppgöra ett nytt, på nu gällande priser grundadt kostnadsförslag för inredningen, och enligt detta förslag vore här en betydlig ökning erforderlig, i det slutsumman uppginge till icke mindre än 33,444 kronor. Beträffande slutligen kostnaden för värmeledning och ventilation hade ingeniören Dahlgren, som uppgjort det ursprungliga kostnadsförslaget, i skrifvelse förklarat, att anslagssumman behöfde ökas med omkring 20 procent eller till 39,120 kronor. Enligt dessa nya, på nu gängse priser grundade kostnadsberäkningar skulle således för den ifrågasatta nybyggnaden och dess fullständiga utrustning erfordras:

för sjelfva byggnaden med gas-, vatten- och afloppsledningar	kr.	185,844: —
» inredning	»	33,444: —
» värmeledning och ventilation	»	39,120: —
hvartill komme för den komplettering af instrument och utensilier, som nödvändiggjordes af det ökade antalet arbetsplatser, enligt beräkning	»	10,000: —
tillhopa	kr.	268,408: —

Då posterna för inredning samt för värmeledning och ventilation vore beräknade blifva alldeles desamma för den eventuelt ifrågasatta tillbyggnaden som för den nya byggnaden och således måste höjas för den ena lika väl som för den andra, inverkade de nu gjorda förhöjningarna icke i någon mån störande på den belysning af förhållandet mellan dessa båda byggnadsförslag, Cleve och Widman i sina föregående skrifvelser gifvit.

Under åberopande af hvad de sålunda och förut i ärendet andragit anhöllo de båda professorerna om utverkande af ett anslag å 268,408 kronor för uppförande och fullständig utrustning af en ny byggnad för institutionen för allmän och analytisk kemi i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de uppgjorda och af öfverintendentsembetet modifierade ritningarna.

I denna anhållan förenade sig, under åberopande af hvad de förut i ärendet anfört, såväl den matematisk-naturvetenskapliga sektionen som det större akademiska konsistoriet, och kanslern för rikets universitet har, med hänvisning till sitt senast i frågan afgifna yttrande, jemväl tillstyrkt bifall till framställningen.

Med anledning af hvad sålunda i ärendet ytterligare förekommit anbefaldes öfverintendentsembetet att inkomma med förnyadt utlåtande. Embetet, som ansett sig böra afgifva yttrande allenast beträffande det slutligen föreliggande kostnadsförslaget, såvidt det angår sjelfva byggnadsarbetet jemte gas-, vatten- och afloppsledningar samt anordnande af värmeledning och ventilation, har efter verkstäld granskning anfört att, medan den uppgifna kostnaden för värme- och ventilationsanordningar från embetets sida icke gifvit anledning till anmärkning, embetet mot kostnadsförslaget i öfrigt funnit sig böra erinra:

att i förslaget icke upptagits någon post för jernkonstruktionerna för uppbärande af bjelklagen i flyglarnes salar, hvartill torde åtgå	kr.	5,000: —
att priset för tegelmurning borde höjas från 75 kronor till 90 kronor per 1,000 tegel, hvarigenom kostnaden för denna del af arbetet komme att ökas med	»	8,000: —
att för stenhuggeriarbetena borde beräknas tillkomma ett omkostnadsbelopp af	»	1,000: —
samt att, då den summa af 18,855 kronor, som vore afsedd såväl för oförutsedda utgifter som för administration, torde behöfva disponeras ensamt för förstnämnda ändamål, för administrationen borde beräknas ett belopp af	»	12,000: —
hvadan kostnadsförslagets slutsumma enligt embetets åsigt borde höjas med	kr.	26,000: —

Detta öfverintendentsembetets utlåtande föranledde ärendets återremitterande till de akademiska myndigheterna. Professorerna Cleve och Widman, till hvilka matematisk-naturvetenskapliga sektionen öfverlemnade handlingarna för åvägabringande af förberedande utredning, anförde i skrifvelse till sektionen den 8 december 1899: Beträffande den af öfverintendentsembetet först anmärkta posten å 5,000 kronor hade visserligen de båda professorernas sakkunniga biträde tänkt sig, att bjelklagen i flyglarnes salar skulle kunna uppbäras endast af sidomurarne, men då en förstärkning medelst jernkonstruktion här otvifvelaktigt skulle bereda ökad och behöflig trygghet, vore det mindre välbetänkt att icke fästa afseende vid embetets förslag. Priset för tegelmurning hade arkitekten Lignell och byggmästaren Ankarstrand under januari 1899 ansett kunna upptagas till 75 kronor per 1,000. Då emellertid öfverintendentsembetet, hvars sakkunskap i detta hänseende måste tillerkännas högsta vitsord, fortfarande vidhölle sin åsigt att denna beräkning vore för låg, torde äfven denna post böra höjas till föreslaget belopp eller med 8,000 kronor, hvartill

komme en förhöjning å kostnaden för stenhuggeriarbeten med 1,000 kronor. Beträffande slutligen oförutsedda utgifter och administration låge det i sakens natur, att åtminstone de förra ej kunde på något sätt direkt beräknas. Arkitekten Langlet liksom äfven arkitekten Lignell hade enligt under gångna tider vedertagen sed upptagit kostnaden härför till 10 procent af förslagets slutsumma. Då emellertid öfverintendentsembetet, som besutte bästa kännedom om nu gängse arkitektarfvoden och den rikaste erfarenhet vid bedömande af hvad som kunde erfordras för oförutsedda utgifter vid uppförande af allmänna byggnader, ansett, att denna post borde höjas med icke mindre än 12,000 kronor, torde äfven i detta hänseende embetets anvisning böra följas, och detta så mycket mer som kostnaden för gas-, vatten- och afloppsledningar blott kunnat approximativt beräknas och den härför afsedda, sedan våren 1897 icke höjda summan väl torde behöfva en förstärkning.

Med anledning af öfverintendentsembetets utlåtande ville Cleve och Widman således hemställa, att det behöfliga anslaget för uppförande och fullständig utrustning af en nybyggnad för institutionen för allmän och analytisk kemi måtte beräknas enligt följande belopp:

för sjelfva byggnaden med gas-, vatten- och afloppsledningar	kr.	211,844: —
» inredning	»	33,444: —
» värmeledning och ventilation	»	39,120: —
hvartill komme för den komplettering af instrument och utensilier, som nödvändiggjordes af det ökade antalet arbetsplatser	»	10,000: —
eller tillhopa	kr.	294,408: —

Slutligen ville Cleve och Widman erinra derom, att då arkitekten Lignell enligt alldeles samma grunder beräknat kostnaden å ena sidan för den ifrågavarande nybyggnaden och å andra sidan för den i de båda professorernas skrifvelse den 14 september 1898 eventuelt ifrågasatta tillbyggnaden, den nu föreslagna förhöjningen dels helt och hållet dels proportionelt drabbade äfven tillbyggnadsförslaget och att således denna förhöjning icke i väsentlig mån inverkade störande på den belysning af förhållandet mellan dessa båda byggnadsförslag, som Cleve och Widman i sin nyssnämnda skrifvelse gifvit.

I hvad de båda professorerna sålunda anfört och hemstält instämde såväl den matematisk-naturvetenskapliga sektionen som det akademiska konsistoriet, och universitetskanslern har vid handlingarnas återställande till Eders Kongl. Maj:t tillstyrkt utverkande af ett nybyggnadsanslag till belopp af 294,408 kronor.

Lika med min företrädare i embetet inser jag vigten af att här föreliggande ytterst behjertansvärda behof blir med snaraste afhjelpt. Nybyggnadsförslagets företräde framför förslaget om till- och ombyggnad anser jag till fullo ådagalagdt; och då det förras genomförande skulle — oafsedt möjligheten att nödgas från Upsala stad lösa för tillbyggnaden erforderlig tomtplats — ställa sig endast obetydligt dyrare, tvekar jag ej att förorda uppförandet af en helt och hållet ny byggnad.

Mot kostnadsberäkningarna för denna, sådana de nu slutligen föreligga, har jag ej anledning till anmärkning, men då jag anser, att kostnaderna för ifrågavarande byggnadsföretag lämpligen kunna fördelas på två år, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att till uppförande och utrustning, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med uppgjorda ritningar och förslag, af en ny laboratoriebyggnad för institutionen för allmän och analytisk kemi vid universitetet i Upsala bevilja ett anslag af 294,408 kronor och deraf på extra stat för år 1901 anvisa ett belopp af 150,000 kronor.

[49.] *Utgifvande af juridiska läroböcker.*

Under åberopande af 19 § i den för justitieombudsmannen utfärdade instruktion har denne i en till Eders Kongl. Maj:t ingifven framställning anfört följande.

En hvar, som vid någotdera af de båda svenska universiteten idkat juridiska studier, hade säkerligen erfarit, hurusom dessa studier i hög grad försvårats genom den rådande bristen på *juridiska läroböcker* i egentlig mening. Vid undervisningen användbara arbeten hade visserligen af trycket utkommit inom flere grenar af den svenska rättsvetenskapen, och dessutom hade såväl i äldre som nyare tider, ehuru undantagsvis, förekommit, att till rigtigheten granskade anteckningar efter juridiska föreläsningar utgifvits i litografiskt öfvertryck. Utan att ingå i någon redogörelse för vår juridiska literatur kunde man emellertid påstå det vara ett faktum, att de juris studerande varit och fortfarande vore i väsentlig mån hänvisade till begagnande af otryckta — d. v. s. på vanligt sätt handskrifna eller, såsom det, enligt uppgift, i Upsala sedan flere år tillbaka vore vanligt, medelst användande af s. k. hektograf mångfaldigade — anteckningar efter akademiska föreläsningar. Som dylika anteckningar enligt sakens natur ofta vore ofullständiga eller eljest felaktiga, kunde det icke betviflas, att i samma mån de bildade grundvalen för studierna, dessas resultat blefve osäkra och bristfälliga. Det vore emellertid icke hänsynen till den studerande ungdomens behof, som närmast gifvit justitieombudsmannen anledning att fästa uppmärksamhet vid hithörande förhållanden. Frågan berörde nemligen omedelbart lagskipningen, och det vore

förnämligast på denna grund justitieombudsmannen ansett sig böra upptaga densamma. Domaren och den administrative embetsmannen måste, för att rätt kunna tolka lagens bestämmelser, ega till sitt förfogande annan literatur än lagen sjelf. Om man nu särskildt fäste sig vid utöfningen af domarekallet, hade ju domaren i regeln ej tid och ofta ej heller fallenhet att på egen hand företaga några djupgående undersökningar, och i hvarje fall underlättades domarens arbete väsentligen, likasom ock resultatet deraf blefve pålitligare, om han till ledning för sitt omdöme hade att tillgå vetenskapliga utläggningar af de lagar, han skulle tillämpa. Det kunde derför med fog påstås, att en säker rättsskipning ovilkorligen förutsatte en god juridisk literatur. I sådant hänseende behöfdes i främsta rummet praktiskt uppstälda läroböcker, som fullständigt redogjorde för lagarnes förhistoria, lagbudens rätta mening och grund samt deras hittillsvarande tillämpning äfvensom för nutida förslag till lagarnes förbättring.

Till att utarbeta dylika läroböcker, egnade att på samma gång begagnas vid de akademiska studierna och bilda hjelpredor för den praktiske juristen, hade enligt sakens natur universitetens juris professorer de största förutsättningar. Af dem hade ock såväl under senaste tider som derförut en ganska betydlig författareverksamhet utvecklats. Att denna, såsom redan framhållits, likväl icke räckt till att fylla behofvet af läroböcker, syntes bero på flere omständigheter. I detta hänseende borde erinras, hurusom de akademiska lärarne i ett land som vårt vore till antalet få, äfvensom att deras tid vore i hög grad upptagen af examensbestyr och andra embetsgöromål. Ej heller torde den omständigheten vara utan betydelse, att juris professorer mycket användes i andra allmänna värf och ej sällan befordrades till andra embeten samt derigenom hindrades att utföra de planer, de kunde hafva haft beträffande sådan författareverksamhet, hvarom fråga vore. Slutligen kunde antagas, att ekonomiska hänsyn äfven gjorde sig gällande. Det ifrågavarande synnerligen svåra arbetet torde i regeln vara jemförelsevis litet lönande eller åtminstone till sitt ekonomiska resultat osäkert, då den köpande publiken kunde blifva ganska liten.

Orsakerna måtte nu vara hvilka som helst; den brist, som i ifrågavarande hänseende förefunnes, vore af allvarlig beskaffenhet, och då det blifvit af en redan allt för lång tids erfarenhet till fullo bestyrkt, att bristen ej kunde antagas blifva genom enskild företagsamhet afhjelpt, syntes staten böra i sitt eget intresse låta sig angeläget vara, att åtgärder i berörda syfte blefve vidtagna. Huru ett sådant statens ingripande lämpligast skulle i detalj ordnas, derom kunde meningarna utan tvifvel vara delade. Justitieombudsmannen förestälde sig, att uppdrag att författa

läroböcker i de särskilda delar af den svenska positiva rätten, hvari tidsenliga läroböcker nu saknades, borde lemnas åt lämpliga personer, dervid de juridiska fakulteternas lärare väl i främsta rummet komme i åtanke, men äfven praktiska jurister med vetenskapliga intressen borde kunna ifrågakomma. De utsedda personerna borde vidare, i den mån sådant vore möjligt, beredas befrielse från sina andra göromål, och nödigt blefve säkerligen derjemte, åtminstone i vissa fall, att statsanslag för ändamålet beviljades.

Sedan kanslern för rikets universitet anbefalts att efter vederbörandes hörande afgifva underdånigt utlåtande öfver den af justitieombudsmannen sålunda gjorda framställningen, infordrade kanslern yttranden från de juridiska fakulteterna vid rikets båda universitet.

Juridiska fakulteten i Upsala anförde dervid:

Fakulteten vore ense med justitieombudsmannen, då han såsom ett önskemål framhölle en tillökning af den svenska juridiska literaturen. Ej mindre rigtig vore justitieombudsmannens åsigt, att juridiska läroböcker skulle såväl för den juridiska undervisningen som för rättsskipningen medföra stora fördelar. Deremot måste fakulteten såsom förfelad beteckna den utväg, justitieombudsmannen anvisat till afhjelpande af den hos oss befintliga bristen på juridisk literatur. Författandet af en god juridisk lärobok vore icke första steget på en juridisk författarebana, utan det vore slutresultatet af undersökningar, företagna af lärobokens författare eller andra inom den disciplin, som läroboken skulle behandla. Rätta sättet att verka för läroböckers utgifvande vore således att befordra kommentarier öfver gällande lagar samt monografiska framställningar af särskilda partier inom en viss disciplin, hvarvid visserligen den historiska redogörelsen i ämnet icke vore den minst vigtiga. När tillräckliga förberedande arbeten sålunda blifvit gjorda, vore tiden inne att skrida till författandet af handböcker eller läroböcker. Under det detta arbete på det förberedande stadiet — särskildt kommentarer till lagarne — syntes kunna fullgöras såväl af teoretiska som praktiska jurister, torde författandet af läroböcker eller handböcker endast af skolade universitetslärare kunna på ett tillfredsställande sätt fullgöras. Detta författareskap måste dock, liksom hvarje vetenskapligt arbete, utgå af författarens eget initiativ; endast sålunda komme det att infalla på en tidpunkt, då nödvändiga förutsättningar för ett godt resultat verkligen vore tillstädes. Att Eders Kongl. Maj:t skulle utse författare af juridiska läroböcker, vore i flere afseenden mindre lyckligt. Valet skulle för Eders Kongl. Maj:t vara förenadt med stora svårigheter. Den, som stälde höga kraf på sitt arbetes qvalitet, skulle oftast vägra att åtaga sig en dylik beställning, utan hellre föredraga

att sjelf afgöra både om och när han borde gå till ett dylikt arbete. Den, som egde mindre sjelfkritik och svagare förutsättningar, blefve måhända den, hos hvilken uppdraget stannade. Detta, att ett författarearbete, låt vara af mindre god qvalitet, verkstäldes, vore dock i sig ingen stor skada för samhället, om icke genom statens uppdrag liksom ett vederhäftighetsintyg gifvits åt såväl författaren som hans arbetsprodukt. Dessa på uppdrag af staten författade läroböcker blefve utan tvifvel af mången ansedda såsom ett slags lagförklaringar; och vore deras qvalitet underhaltig, komme detta att medföra vådor för samhället, långt större än bristen på juridisk literatur.

Undervisningen vid universiteten — hvilken för öfrigt aldrig kunde ersättas af läroböcker — komme dock att häraf lida mindre men, då det väl aldrig kunde ifrågasättas, att en universitetslärare skulle kunna tvingas att vid sin undervisning följa en viss lärobok, den måtte nu vara författad på statens uppdrag eller ej. Värre blefve det dock i den juridiska eller administrativa praxis. Der komme utan tvifvel den på offentligt uppdrag författade läroboken att för mången framstå såsom en beqväm vägvisare, hvars efterföljande upphäfde såväl det egna lagtolkningsarbetet som den egna ansvarigheten.

Men om sålunda fakulteten icke kunde godkänna det förslag till vår juridiska literaturs förökande, som justitieombudsmannen framstält, ansåge dock fakulteten, att den af justitieombudsmannen påpekade och af fakulteten erkända bristen på svensk juridisk literatur kunde genom statens ingripande i väsentlig mån, ehuru visserligen icke med ett slag, afhjelpas. Enligt fakultetens mening borde detta statens ingripande ske på följande sätt. Först och främst skulle från statens sida beredas tillräckliga anslag för att utgifva juridiska tidskrifter, hvilkas medarbetare erhölle skäliga honorar. Härigenom skulle man tillvaratäga alla de undersökningar, som tjenade till grundval för större arbeten. Derjemte borde ledamot af juridisk fakultet, som förklarade sig beredd att utgifva juridiskt arbete, beviljas erforderlig tjenstledighet utan minskning i tjenstgöringspenningarne samt beredas bidrag till utrikes resa, der sådan pröfvades nödvändig för arbetets fullbordande. Vidare syntes dylik fakultetslärare böra berättigas till ersättning för tryckningskostnader, der ej dessa och ett rimligt författarehonorar kunde betäckas genom försäljningen af ett utgifvet arbete. Och slutligen torde andra i juridiska frågor förfarna personer böra tillerkännas motsvarande understöd i och för utgifvande af juridiska skrifter, såvida de befunnes tillräckligt qvalificerade för att fylla den uppgift, de sålunda stält för sig. Det fordrades alltså offer från det allmännas sida, men dessa vore ej större än att de till fullo rättfärdigades af det resultat,

de vore egnade att framkalla. Detta resultat skulle utan tvifvel inom en icke alltför aflägsen framtid blifva icke blott goda juridiska läroböcker utan äfven värderika juridiska handböcker.

Juridiska fakulteten i Lund öfverlemnade med anledning af remissen ett protokollsutdrag, innefattande de särskilda fakultetsmedlemmarnes hvar för sig afgifna yttranden. Dessa sammanfalla i mångt och mycket med Upsala-fakultetens nyss af mig återgifna mening, och jag kan derför inskränka mig till en redogörelse för det väsentligare innehållet i desamma.

Det visar sig af dessa yttranden, att man ej mindre i Lund än i Upsala behjertat de stora olägenheterna af den erkända bristen på juridiska läro- och handböcker. Men äfven i Lund framhåller man de betydande svårigheter, som möta i afseende å att i ett slag fullständigt afhjelpa dessa olägenheter. Såsom medverkande orsaker härtill har man angifvit åtskilliga omständigheter och det framgår, att hindren anses vara såväl af mera personlig art, sammanhängande med befordringsförhållanden och arbetskrafternas splittring genom förvaltningsbestyr m. m., som ock grundade på sakförhållandena i och för sig. Jag återkommer strax till hvad man i sistnämnda afseende anfört.

Visserligen påpekar man, att bristen på juridiska läro- och handböcker ej gör sig lika känbar i alla ämnen och att densamma i öfrigt skulle för några delar af den svenska rätten med mindre svårighet kunna afhjelpas. Men i stor omfattning anse vederbörande mycket allvarliga hinder förefinnas för universitetens rättslärde att, i hvad på dem kan ankomma, arbeta på utgifvandet af fullt mönstergilla, systematiska läro- och handböcker, ehuru det oaktadt försök härtill icke alldeles saknas.

I afseende å dessa hinder framhållas förnämligast två omständigheter. Dels erinras, att ansenliga partier af det nuvarande svenska rättssystemet ej äro kodifierade. De särskilda bestämmelserna stå att finna i en mängd författningar, som delvis äro föråldrade och i sin tillämpning modifierade af rättspraxis, hvilken dessutom måste fylla vissa luckor i lagstiftningen. Dels påpekas det äfven deraf påverkade omdaningsarbetet på lagstiftningens område, hvilket arbete särskildt under de senare decennierna varit mycket lifligt, förorsakande ganska talrika, ibland genomgripande ändringar i rätten.

Med det förstnämnda af dessa båda förhållanden sammanhänger det inkast, som från vissa håll gjorts gällande. Författandet af juridiska läro- och handböcker af den betydelse och det värde, som justitieombudsmannen afser, måste, har man anmärkt, föregås af ett flitigt, juridiskt författarskap, rigtadt på uttömmande behandling af särskilda, begränsade institut och afskilda delar af rätten. Dylika monografier förefinnas ännu blott i ringa

omfattning hos oss. Förr än ett vidsträcktare område af rätten blifvit genom utgifvandet af sådana afhandlingar bearbetadt anses det gagnlöst att på alla punkter upptaga ett läro- och handboksförfattande af förut angifven art. Man kunde visserligen söka vinna ändamålet t. ex. genom att tillsätta en redaktionskomité. Men att framdrifva arbetet skulle ej vara lämpligt. Det måste komma af den intresserades eget initiativ, ej såsom ett bestämdt uppdrag.

Med det senare af de båda nyssnämnda förhållandena står åter en annan betänklighet i mycket nära samband. Utgifvandet af juridiska läro- och handböcker i vårt land förklaras i och för sig vara förknippadt med stora ekonomiska svårigheter. Det kunde icke begäras att vederbörande skulle för ändamålet underkasta sig uppoffringar. Men dessa hotade att blifva afsevärda särskildt genom lagstiftningens af omständigheterna framkallade stora rörlighet. I följd deraf skulle nemligen de utgifna böckerna snart blifva föråldrade samt nya upplagor eller tillägg erfordras, allt till kostnad för utgifvaren. Af denna anledning framställas delvis enahanda förslag till statens mellankomst som de inom Upsala-fakulteten väckta.

Om alltså juridiska fakulteten i Lund, i likhet med fakulteten i Upsala, förhållit sig tvekande inför justitieombudsmannens framställning, har likväl inom förstnämnda fakultet antydts en utväg att tillgodose de mest trängande behofven vid sjelfva undervisningen. Detta skulle ske genom att låta öfverse och å trycket — såsom »manuskript» — utgifva de af justitieombudsmannen omförmälda framställningar af den svenska rättsvetenskapens särskilda delar, hvilka lemnats i föreläsningar och nu i handskrifna eller hektograferade anteckningar utgjorde den väsentliga examensliteraturen. Väl kunde de läroböcker, som på detta sätt åvägabragtes, icke alltid få bestående värde, men efter hand skulle de ju kunna förbättras. I hvarje fall skulle man genast afhjelpa de nu rådande, ofta betydande svårigheterna för de studerande att åtkomma den literatur, som inginge i de juridiska examenskurserna.

Vid öfverlemnandet af de juridiska fakulteternas yttranden anförde kanslern bland annat:

Den del af justitieombudsmannens framställning, som företrädesvis väckt kanslerns intresse, vore den, som berörde bristen på juridiska läroböcker i egentlig mening, och den menliga inverkan denna omständighet måste utöfva på examensstudierna vid universiteten. Justitieombudsmannens erinran i detta afseende syntes vara förtjent af den största uppmärksamhet. Ty huru stor betydelse än föreläsningarna hade för den blifvande juristens utbildning, vore det dock omöjligt för honom att endast genom dessa under rimlig tid inhemta det nödiga läromaterialet. Detta måste vid sidan

af de af honom afhörda föreläsningarna på många punkter kompletteras eller med nya delar tillökas, och han kunde derför med rätta sägas hafva anspråk på att i en lätt tillgänglig och kontrollerad form finna det kunskapsförråd sammanfördt, hvari han måste ådagalägga tillfredsställande insigter, för att hans examen skulle kunna godkännas. Den brist, som nu i detta afseende förefunnes, borde i främsta rummet afhjelpas. Detta kunde ock utan alltför stort dröjsmål och svårighet ske, om man blott icke från början stälde fordringarna för högt. Dels vore nemligen bristen ingalunda fullständig, dels vore vid båda universiteten inom flere af de juridiska disciplinerna eller delar af dessa ett mycket godt förarbete undangjordt, som återfunnes i handskrifna eller hektograferade anteckningar efter vederbörande lärares föreläsningar. Genom den inom juridiska fakulteten i Lund föreslagna utvägen att låta öfverse och af trycket utgifva nämnda anteckningar skulle mycket kunna vinnas. Då det så ofta invändes, att innehållet i en lärares föreläsningar äfven inom samma område måste successivt undergå jemkningar eller förändringar på grund af hans egen vidgade uppfattning af ämnet, förändrad eller ny lagstiftning o. s. v., så kunde härpå svaras, att ej heller läroboken behöfde vara oföränderlig. Intill dess en ny upplaga visade sig af nöden, kunde vid behof utgifvas numrerade supplement, innehållande de ändringar och tillägg, på hvilka man ansåge sig vilja särskildt fästa uppmärksamhet.

Kanslern uttalar sig vidare äfven till förmån för åstadkommande af systematiska handböcker, föregångna af vetenskapliga arbeten å juridikens särskilda områden.

Äfven har kanslern betonat nödvändigheten af statens ingripande genom understöd såväl för den ena som för den andra arten af nu omförmäld juridisk-literär verksamhet. Särskildt har han fäst sig vid förslaget om understöd till juridiska tidskrifter.

Kanslern anför slutligen, att naturligen intet af hvad i omförmälda afseenden föreslagits kunde komma till stånd utan de vetenskapliga arbetarnes frivilliga medverkan och intresse för saken. Men man skulle dock ega mycket större utsigt till framgång, om åt bemödandena gåfves nödig enhet och ledning. I detta afseende ansåge sig kanslern böra fästa uppmärksamheten på tanken att tillsätta en redaktionskomité, bestående exempelvis af tre ledamöter, bland dem en juris professor från hvartdera universitetet. Denna komité skulle hafva till uppgift dels att för åvägabringande af egentliga läroböcker för de juridiska examina och för utarbetande af kommentarer eller handböcker i rättens olika delar sätta sig i förbindelse med personer, som kunde anses hugade och skicklige att i det ena eller andra ämnet se det förefintliga behofvet till godo, och med dem träffa

förberedande aftal, dels att öfvervaka och, der så visade sig nödigt, genom antagen särskild redaktör leda utgifvandet af den ifrågasatta juridiska tidskriften, dels ock i öfrigt till Eders Kongl. Maj:t göra de framställningar och afgifva de förslag, som föranleddes af dess förenämnda uppgifter.

Riksdagens justitieombudsman lemnades sedermera tillfälle att yttra sig med anledning af de utlåtanden, som sålunda i detta ärende afgifvits. Dervid anförde justitieombudsmannen, bland annat, följande.

Af de juridiska fakulteternas utlåtanden framginge, att fakulteternas medlemmar med betonande af de svårigheter, som skulle möta vid ett författarearbete, sådant som det af justitieombudsmannen ifrågasatta, framhållit, att fullgoda juridiska läroböcker icke kunde åstadkommas utan en föregående bearbetning af rättsvetenskapens särskilda delar. Justitieombudsmannen hade för sin del icke underskattat de anförda svårigheterna, men ansett behofvet af juridiska läroböcker vara så trängande, att staten i sitt eget intresse borde redan nu anlita de till buds stående medel, som direkt eller indirekt kunde bidraga till det åsyftade ändamålets vinnande. Af synnerlig vigt vore, att frågan ej uppsköts, utan det magtpåliggande arbetet, i den mån sådant läte sig göra, utan dröjsmål påbörjades. Genom en lämplig fördelning och i öfrigt planmessig anordning af arbetet kunde säkerligen tiden för dess utförande väsentligen förkortas.

På sätt äfven kanslern för rikets universitet framhållit, skulle för juris studerande erforderliga läroböcker utan alltför stort dröjsmål kunna åstadkommas hufvudsakligen genom att i tryck utgåfves anteckningar efter vederbörande lärares föreläsningar. Redan på detta sätt tillkomna juridiska läroböcker af relativt provisorisk beskaffenhet skulle — vid sidan af de fördelar de genom förkortning af studietiden och beredande af ökad säkerhet i fråga om studiernas resultat skulle medföra för den studerande ungdomen — derutöfver vara af den största betydelse för lagskipningen och af ovärderlig nytta för de praktiska juristerna. För att universitetsstudierna skulle kunna behörigen fylla sin uppgift att vara grundläggande för juristens praktiska utbildning syntes nemligen vara en nödvändig förutsättning, att åt deras resultat bereddes varaktigt värde genom att det vid universitetet inhemtade läromaterialet vore i beqväm form tillgängligt äfven för framtiden.

Derjemte vore emellertid högeligen önskvärdt, att utförandet af de förberedande undersökningar och specialarbeten, som kunde anses böra föregå utgifvandet af mera genomarbetade juridiska läroböcker, så vidt möjligt, uppmuntrades och i mån af behof understöddes. Mycket kunde i detta afseende göras från det allmännas sida. Särskildt förtjenade frågan om anslag till utgifvande af en juridisk tidskrift uppmärksamhet.

Äfven det framstälda förslaget om tillsättande af en redaktionskomité med den af kanslern antydda sammansättning och uppgift ville justitieombudsmannen tillstyrka.

Det behof, hvarom justitieombudsmannen i sin framställning erinrat och hvars tillvaro af alla erkännes, är af dubbel art: dels är det så att säga pedagogiskt, angår den juridiska universitetsundervisningen, dels gäller frågan att bereda literära hjelpmedel för höjande af den allmänna juridiska bildningen i landet, stödjande af lagtillämpningen och underlättande af lagstiftningsarbetet. Dessa båda uppgifter äro, såsom det anmärkts, i väsentlig mån olikartade.

Att söka fullständigt afhjelpa de från de båda särskilda synpunkterna framträdande olägenheterna och behofven skulle, såsom nogsamt framgår af hvad i frågan anförts, vara ett synnerligen vidtutseende företag. Med skäl har ock erinrats, att tidpunkten ännu ej torde vara inne att direkt söka åvägabringa sådana omfattande, systematiska läro- och handböcker, som justitieombudsmannens framställning hufvudsakligen afser. Man har vidare gjort gällande, att ett initiativ från statens sida härvid näppeligen vore på sin plats, särskildt då fråga är om juridiska handböcker till hjelp vid lagskipningen i landet, hvilka handböcker, då de vore af underhaltig beskaffenhet, skulle, om de tillkommit genom statens initiativ och sålunda utrustats med det offentliga uppdragets insegel, kunna förorsaka skada i stället för afsedt gagn. För min del gillar jag denna uppfattning och vill fördenskull icke under närvarande förhållanden tillråda en sådan åtgärd som till exempel tillsättandet af en redaktionskomité med förut antydt uppdrag. Hvad beträffar frågan om statsunderstöd åt juridiska tidskrifter vill jag erinra, att för svenskt juridiskt författarskap stå för närvarande två tidskrifter närmast till buds, nemligen »Tidsskrift for retsvidenskab» och »Nytt juridiskt arkiv». Af dessa har den sistnämnda tillförene under åtskilliga år åtnjutit anslag af statsmedel. Det förhåller sig nu så, att den literära juridiska produktionen i landet är så litet omfattande, att något särskildt understöd till nämnda tidskrifter icke är af nöden för att bereda plats åt denna produktions alster. Snarare möter svårighet för tidskrifterna att mot skäliga honorar erhålla dylika till fyllande af sitt omfång. Under sådana förhållanden bör det naturligen än mindre ifrågasättas att med anlitande af offentligt understöd öka dylika tidskrifters antal.

Den uppfattning, jag nu gjort gällande, hindrar naturligen icke, att en person, som till juridiskt författarskap känner sig hugad, må kunna till främjande deraf erhålla ekonomiskt understöd från statens sida eller, om han är i statens tjenst, för ändamålet nödig ledighet från sina tjenstegöro-

mål, då han sådant begär, hvarvid för hvarje särskildt fall pröfning af arbetets nytta för det allmänna och understödets behöflighet kan ega rum.

Under ärendets behandling har en utväg ifrågasatts att råda bot på de nuvarande missförhållandena åtminstone i fråga om bristen på läroböcker för de juridiska examensstudierna. Inom juridiska fakulteten i Lund har tanken uttalats, och såväl universitetskanslern som justitieombudsmannen hafva funnit densamma värd uppmärksamhet. Den afser att förvandla de förutnämnda handskrifna eller hektograferade anteckningarna efter föreläsningar till hjelpmedel vid examensläsningen, i bättre form och med större vederhäftighet än dessa s. k. »kollegier» vanligen besitta. Dervid kräfves äfven att de läroböcker, låt vara af provisorisk art, som sålunda skulle bringas till stånd, i de studerandes intresse blifva lättare tillgängliga och prisbilligare än de nämnda »kollegierna».

Att uppnå dessa nu antydda syftemål synes, under förutsättning af nödig medverkan, ej behöfva möta några oöfverstigliga svårigheter. Det finnes, såsom sagdt, i nämnda »kollegier» ett godt material för verkets utförande. Under sakkunnig ledning skulle de upptecknade föreläsningarna lätt nog kunna omredigeras för att sedan *såsom anteckningar* — utan de större anspråk, som ställas på fullt utarbetade läroböcker — tryckas och tillhandahållas de studerande. Den sakkunniga ledningen kunde naturligen blott tillkomma vederbörande professor eller någon docent. För att undanröja de ekonomiska svårigheterna vid planens realiserande samt möjliggöra, att priset på de sålunda tillkomna läroböckerna kunde sättas så billigt, som önskligt vore, borde anslag af statsmedel lemnas. Handhafvandet och användandet af dessa medel samt omsorgen om verkets igångsättande och fullföljande skulle tillkomma de båda juridiska fakulteterna. Men naturligen skulle det bero på vederbörandes fria åtagande att ikläda sig den befattning af ledare vid de särskilda uppgifternas utförande, hvarom jag nyss talat.

Hufvudsakligen i enlighet med dessa antydningar skulle tilläfventyrs företaget kunna åvägabringas. De rådande svårigheterna för dem, som förbereda sig till juridiska examina, synas vara af den art och betydenhet, att man snarligen bör göra åtminstone ett försök att, såvidt på nu angifna väg är möjligt, råda bot för dem. För ändamålet kunde lämpligen extra anslag, till sammanlagdt belopp af 4,000 kronor för båda universiteten, ställas till de juridiska fakulteternas förfogande. För medlens användande skulle fakulteterna redogöra inför Eders Kongl. Maj:t. Att man genom ett arbete af nu antydd beskaffenhet i viss mån äfven skulle se den praktiske juristens behof tillgodo, är af justitieombudsmannen framhållet.

Under åberopande af hvad jag nu anfört får jag alltså tillstyrka, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att, för utgifvande i tryck af vederbörligen granskade anteckningar efter föreläsningar, hållna inom juridiska fakulteterna vid rikets universitet, på extra stat för år 1901 anvisa ett anslag af 4,000 kronor, att användas enligt de närmare föreskrifter, Eders Kongl. Maj:t kan finna godt bestämma.

[50.] *Universitets-lektorer i Lund.*

Vid 1895 års riksdag beviljades för anställande under sex år vid universitetet i Lund af *lektorer i tyska, franska och engelska språken* ett anslag af 36,000 kronor, hvaraf för hvartdera af åren 1896, 1897, 1898, 1899 och 1900 anvisats 6,000 kronor. Jag tillstyrker nu i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t behagade till Riksdagen göra framställning derom att af omförmälda anslag må för år 1901 anvisas återstående 6,000 kronor.

[51.] *Lönetillägg åt akademi-kamreraren O. G. Regnell.*

Likaledes hemställer jag, att, på det *kamreraren vid universitetet i Lund Oscar Gerhard Regnell* må fortfarande komma i åtnjutande af det honom vid 1891 års riksdag beviljade personliga lönetillägg, Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att såsom personligt lönetillägg åt Regnell för år 1901 på extra stat anvisa samma belopp som det för innevarande år anslagna eller 750 kronor, deraf 150 kronor såsom tjenstgöringspenningar.

[52.] *Arfvode åt docenten S. O. M. Söderberg.*

Med anledning af gjord framställning derom att det under en lång följd af år beviljade extra anslag till *särskildt arfvode åt docenten vid universitetet i Lund Sven Otto Magnus Söderberg* måtte utverkas jemväl för år 1901 till det belopp, hvartill det för år 1900 blifvit förhöjdt, och under enahanda vilkor, som för samma år bestämts, tillstyrker jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att såsom särskildt arfvode åt docenten Söderberg för år 1901 anvisa ett extra anslag af 3,000 kronor, att utgå med vilkor att Söderberg under sistnämnda år egnar sin tjenst åt universitetets i Lund historiska museum samt mynt- och medaljkabinett.

[53.] *Anslag för en lärareplats i entomologi i Lund.*

Större akademiska konsistoriet i Lund har i enlighet med filosofiska fakultetens matematisk-naturvetenskapliga sektions derom gjorda framställning anhållit, att Eders Kongl. Maj:t täcktes af Riksdagen utverka ett anslag på ordinarie stat af 3,000 kronor för upprättande af en *lärareplats i entomologi vid universitetet i Lund* med skyldighet för innehafvaren af densamma att föreläsa i entomologi två timmar i veckan samt

att utöfva den närmaste tillsynen och vården af de vid universitetet befintliga entomologiska samlingarna.

Förevarande framställning har tillkommit på förslag af professorn i zoologi vid nämnda universitet A. W. Quennerstedt, hvilken rörande behofvet af anslaget i fråga inom sektionen anfört hufvudsakligen följande.

Alltsedan 1840-talet hade vid Lunds universitet meddelats offentlig undervisning i systematisk entomologi två timmar i veckan. Detta läroämne hade visserligen ej räknat talrika, men i stället dess mer hängifna idkare; och ehuruväl detsamma ej varit särskildt examensämne, hade dock examinatorn i zoologi städse tagit hänsyn till de större insigter inom denna gren af vetenskapen, som examinander förvärfvat. Men sedan adjunkten i entomologi Carl Gustaf Thomson nyligen aflidit samt det docenten Simon Bengtsson meddelade förordnande att i Thomsons ställe upprätthålla undervisningen i entomologi med höstterminen 1899 utginge, komme, derest ej särskilda åtgärder vidtoges, inom vårt land någon undervisning i systematisk entomologi ej att meddelas.

Huru vigtig kännedomen om insektverlden i praktiskt hänseende vore — för skogskultur, åkerbruk och trädgårdsskötsel — kunde lätt inses. En kraftig påminnelse derom hade de senaste åren gifvits genom den s. k. nunnans härjningar. Ehuruväl meddelandet af tillämpad kunskap i ämnet ej i första hand tillhörde universiteten, utan särskilda institutioner och anstalter, hade denna kunskap i allt fall sin lifsrot i den vetenskapliga forskningen och måste lida, derest entomologien, som endast kunde med framgång föreläsas af en specialist på området, försvunne från den akademiska undervisningen. På detta område hade Lunds universitet jemväl goda traditioner att bevara. Ty från universitetet hade sedan lång tid tillbaka utgått vigtiga och omfångsrika originalarbeten öfver olika delar af vårt lands insektfauna; och utan att underskatta det värdefulla, som inom denna vetenskapsgren framkommit från andra håll, kunde med fog det omdömet fällas, att Lunds universitet länge varit hufvudort för denna del af naturforskningen inom vårt land.

Om nu den föreliggande frågan ur undervisningens synpunkt vore betydelsefull, vore det särskildt glädjande att kunna framhålla, att för undervisningen funnes material i betydande utsträckning i de entomologiska samlingar, hvilka för universitetet vore så mycket mer dyrbara och värdefulla, som de till den största delen hopbragts af framstående lundensiska forskare — Follin, Zetterstedt, Dahlbom, Thomson — och utgjordes af s. k. typsamlingar, d. v. s. de innehöll de exemplar, efter hvilka forskarne beskrifvit de särskilda arterna i sina omfångsrika arbeten, och det vore

till dem kommande forskare i tvistiga fall hade att vädja, hvarför dessa samlingar helt enkelt vore oersättliga. Det vore derför af största vigt, att de dyrbara samlingarna blefve väl vårdade; och härtill komme, att dessa donerats till universitetet i förlitande på att de der skulle blifva föremål för pietetsfull vård. Väl vore det sant, att institutionsföreståndaren i sista hand bure ansvaret äfven för denna del af samlingarna, men i sjelfva verket kunde han ej på behörigt sätt vårda dem. Detta vore endast möjligt för den, som hade till uppgift att ständigt tillse samlingarna och omedelbart kunde gripa in, derest samlingarna angrepes af skadedjur eller eljest vore utsatta för fara att blifva förstörda.

Den lärare i entomologi, som sålunda behöfdes, borde benämnas intendent vid de entomologiska samlingarna och i fråga om aflöning vara likstäld med observator och laborator i kemi samt tillsättas i samma ordning som desse. Visserligen funnes vid några institutioner s. k. assistenter, som årligen af kanslern förordnades. Men vid ifrågavarande institution vore en assistentplats ej tillfyllest. Ty assistentlönen, 1,500 kronor, vore för ringa för att en person, som ej hade några biinkomster, för någon längre tid skulle låta nöja sig dermed; och en befattning af tillfällig natur kunde dock ej i längden innebära garanti för att dess innehafvare vore i besittning af vare sig den vetenskapliga mognad eller det intresse för samlingarna, som här vore nödiga. Ifrågavarande läroämne öppnade ej heller de utsigter till befordran, som funnes på andra håll, och hade följaktligen ej så talrika idkare, hvarför det ej vore möjligt att ständigt finna yngre förmågor, beredda att för någon tid egna sig åt uppgiften. Skulle denna rätt fyllas, behöfdes nödvändigt en fast plats och en kompetenspröfning, liknande den, som gälde för öfriga fasta lärareplatser.

Härtill komme en omständighet, som vore särskildt värd att beakta. Vid 1889 års riksdag hade, på det att en extra ordinarie professor inom juridiska fakulteten vid universitetet i Lund måtte kunna tillsättas, beviljats ett anslag af 4,000 kronor årligen att utgå intill dess adjunktslöner blefve härför tillgängliga. Så hade nu genom Thomsons bortgång blifvit förhållandet, och ett af Riksdagen på extra stat för universitetet i Lund beviljadt anslag blefve derigenom nu frigjordt och kunde för ifrågavarande ändamål användas.

Kanslern för rikets universitet har uti afgifvet utlåtande förordat nådigt bifall till den gjorda framställningen.

Sedermera har intendenten för naturhistoriska riksmuseets entomologiska samlingar, professorn C. Aurivillius, uti skrifvelse framhållit den stora betydelsen af föreliggande fråga, särskildt ur synpunkten af de

dyrbara entomologiska samlingarnas nödiga vård och tillgänglighet för forskaren, samt dervid påpekat att, derest i framtiden ingen i entomologi sakkunnig funnes anstäld i Lund, det skulle blifva omöjligt att derifrån erhålla upplysningar eller lån af insekter från samlingarna, hvarförutom otvifvelaktigt samlingarna utan nödig vård inom kort ginge sin undergång till mötes. Genom öfverenskommelse mellan de stora museerna i och utom Europa vore det numera möjligt för forskaren att genom museernas bemedling till låns erhålla det material, han för sina studier behöfde. Jemväl till naturhistoriska riksmuseum inginge derför ofta förfrågningar eller begäran om lån af material från Sverige, och vid museet lemnades då uppgift om hvart man borde vända sig, ifall de önskade formerna ej funnes i museet. Skulle nu ingen entomolog blifva anstäld i Lund, nödgades intendenten i alla sådana fall, då det gälde samlingarna i Lund, svara, att de önskade formerna väl funnes, men vore otillgängliga för alla dem, som ej hade tid och råd att å stället företaga sina forskningar.

Då det synes mig angeläget ej blott att undervisning i entomologi på tillfredsställande sätt meddelas vid universitetet i Lund, utan äfven och än mer att de derstädes befintliga dyrbara entomologiska samlingarna såväl erhålla nödig vård som ock blifva för den vetenskapliga forskningen lätt tillgängliga, men ifrågavarande ändamål ej torde, åtminstone icke för närvarande, kräfva ett anslag å ordinarie stat, tillstyrker jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för uppehållande af undervisning i entomologi och vård af de entomologiska samlingarna vid universitetet i Lund på extra stat för år 1901 anvisa ett anslag af 3,000 kronor.

[54.] *Assistent i matematik vid universitetet i Lund.*

Till aflöning åt en *assistent i matematik vid universitetet i Lund* har Riksdagen på extra stat för år 1900 beviljat ett anslag af 1,500 kronor. Då upplyst blifvit, att behofvet af en dylik lärares anställande äfven för nästa år gör sig gällande, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t måtte af Riksdagen äska ett anslag af 1,500 kronor på extra stat för år 1901 till aflöning åt en assistent i matematik vid universitetet i Lund.

[55.] *Assistent vid växtfysiologiska laboratoriet i Lund.*

Riksdagen har under de senare åren beviljat extra anslag å belopp af 1,500 kronor till arfvode åt en *assistent vid växtfysiologiska laboratoriet vid botaniska institutionen i Lund.* Jemväl för nästkommande år erfordras medel för enahanda ändamål; och jag hemställer derför, på grund af en utaf vederbörande gjord framställning, att Eders Kongl. Maj:t täcktes före-

slå Riksdagen att till aflöning åt en assistent vid nämnda laboratorium på extra stat för år 1901 bevilja ett anslag af 1,500 kronor.

[56.] *Arfvode åt instrumentmakare vid universitetet i Lund.*

Enär det anslag, som för de senare åren beviljats till arfvode åt en *instrumentmakare vid fysiologiska institutionen i Lund*, anmälts fortfarande vara behöfligt, tillstyrker jag, att till Riksdagen måtte göras nådig framställning derom, att för omförmälda ändamål må för år 1901 anvisas ett extra anslag till samma belopp som förut eller 500 kronor.

[57.] *Extra biträden vid universitetsbiblioteket i Lund.*

Sedan Riksdagen under en följd af år till arfvoden åt *extra biträden vid universitetsbiblioteket* i Lund på extra stat anvisat ett belopp af 1,500 kronor, blef, på Eders Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning, anslaget i fråga för år 1900 höjdt till 2,500 kronor. Med anledning af vederbörande akademiska myndigheters nu gjorda hemställan, att det förhöjda anslaget måtte för enahanda ändamål jemväl under nästa år beredas omförmälda institution, tillstyrker jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att till arfvoden åt extra biträden vid universitetsbiblioteket i Lund på extra stat för år 1901 anvisa ett belopp af 2,500 kronor.

[58.] *Möbler, instrument m. m. för rättsmedicinska institutionen i Lund.*

Under erinran om hvad jag förut under punkt 7 anfört rörande behofvet af ett anslag för en gång till den *rättsmedicinska institutionen vid universitetet i Lund* hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes af Riksdagen äska ett extra anslag för år 1901 å 2,400 kronor till inköp af möbler, instrument m. m. för nämnda institution.

[59.] *Inredning m. m. för ett kliniskt laboratorium i Lund.*

Åberopande hvad jag under punkt 8 omförmält angående behofvet af anslag för en gång till ett kliniskt laboratorium i Lund hemställer jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1901 bevilja ett anslag af 10,000 kronor till inredning och utrustning af ett *kliniskt laboratorium vid sjukvårdsinrättningarna i Lund.*

[60.] *Nybyggnad för universitetsbiblioteket i Lund.*

Sedan vid föregående tillfällen fråga varit å bane att medelst ett anslag af 30,000 kronor åstadkomma en önskvärd utvidgning af lokalerna vid *universitetsbiblioteket i Lund*, men förslaget härom — hvilket endast för en begränsad framtid tillgodosåg behofvet af ökadt utrymme — icke vunnit Eders Kongl. Maj:ts godkännande, framlades ett nytt förslag, afseende ny- och tillbyggnad för nämnda bibliotek. Detta förslag gick ut på att efter rifning af f. d. konsistoriehuset, hvilket användes för bibliotekets behof, å platsen för detta hus uppföra en nybyggnad, som medelst en särskild byggnad skulle sammanbindas med det gamla

bibliotekshuset. Till genomförande af detta förslag begärde Eders Kongl. Maj:t i framställning till 1897 års riksdag beviljande af ett extra anslag af 168,000 kronor, deraf 84,000 kronor borde anvisas att utgå under år 1898. Framställningen bifölls af Riksdagen och sedan de för den ifrågasatta ny- och tillbyggnaden af arkitekten H. Sjöström upprättade ritningarna blifvit af Eders Kongl. Maj:t faststälda, meddelades de akademiska myndigheterna genom nådigt bref den 28 maj 1897 underrättelse härom samt om det beviljade anslaget, hvaraf anvisade 84,000 kronor stäldes till det akademiska konsistoriets förfogande för ändamålet. Återstående 84,000 kronor anvisades sedermera af 1898 års riksdag att utgå under år 1899; och blefvo äfven dessa medel genom nådigt bref den 27 maj 1898 stälda till det akademiska konsistoriets förfogande.

Det sålunda godkända förslaget har emellertid icke kommit till utförande, detta beroende derpå att, såsom inhemtas af en den 9 november 1898 utaf det större akademiska konsistoriet gjord underdånig framställning, man funnit en alldeles ny och, såsom man ansett, förmånligare lösning af den för biblioteksinstitutionen derstädes synnerligen viggtiga angelägenheten. Följande denna framställning skall jag nu redogöra för huruledes man bragts att frångå det gamla förslaget och att söka andra utvägar för tillgodoseende af bibliotekets kraf på ökadt utrymme.

Under hösten 1897, sedan arkitekten Sjöström i samråd med universitetets bibliotekarie och räntmästare uppgjort förslag till kontrakt, arbetsbeskrifning och materialförteckning, hvilka af universitetets drätselnämnd godkänts, utbjöd drätselnämnden arbetets utförande på entreprenad, men de inkomna anbuden visade sig sluta å betydligt högre belopp, än som af Sjöström beräknats. Sedan på drätselnämndens uppdrag Sjöström och universitetets byggnadskonduktör efter samråd med bibliotekarien uppgjort förslag till förenklingar i ritningar och beskrifning för byggnadsföretaget samt arbetet derefter ånyo utbjudits på entreprenad, befans det lägsta ingifna anbudet det oaktadt vara så högt, att, om till entreprenadbeloppet lades kostnaden för de för byggnaden nödvändiga utgifter, som icke ingingo i entreprenaden, samtliga kostnader beräknades med 34,500 kronor öfverstiga det beviljade anslaget. Med anledning deraf ingick drätselnämnden till det större konsistoriet med hemställan, att konsistoriet ville utverka antingen nådig proposition till Riksdagen om ett ytterligare anslag af 34,500 kronor för byggnadsföretagets utförande eller, derest Eders Kongl. Maj:t skulle finna detta olämpligt, tillstånd att för byggnaden använda 20,000 kronor af bibliotekskassans och högst 14,500 kronor af reservfondens tillgångar.

Innan denna framställning blifvit af det större konsistoriet behandlad, inkom till konsistoriet en skrifvelse från stadsfullmägtige i Lund, hvaruti fullmägtige uttalade den önskan att den öppna plats vid Lundagård, som uppstått genom nedrifning af det gamla konsistoriehuset, hädanefter måtte förblifva obebygd, hvarjemte fullmägtige, under förhoppning om tillmötesgående från konsistoriets sida, förklarade sig villige att, i den mån det kunde anses skäligt samt för universitetets och stadens gemensamma syften gagneligt, bidraga till genomförande af nämnda önskemål.

Derjemte hade åtskilliga af staden Lunds invånare uti en till universitetets drätselnämnd ställd skrift meddelat, att de sammanskjutit och till drätselnämndens förfogande stälde ett belopp af 1,000 kronor för att låta genom sakkunnige personer såväl utröna, huruvida icke annan lämplig plats för ett nytt bibliotekshus kunde i staden beredas, som ock uppgöra de förslag och kostnadsberäkningar, som för åstadkommande af ett sådant hus erfordrades.

Vid behandlingen af detta ärende yppades inom konsistoriet mycken tvekan om lämpligheten af den beslutade ny- och tillbyggnadens verkställande, då de dertill anvisade medlen visade sig vara otillräckliga, och dertill komme, att, när i en framtid ytterligare utvidgningar af bibliotekshuset blefve nödvändiga, plats för desamma svårligen kunde beredas i sammanhang med den förutvarande byggnaden. Då det vore en synnerlig fördel, ifall en helt och hållet ny byggnad för biblioteket kunde åstadkommas, uppförd för detta ändamål i enlighet med nutidens fordringar och derjemte så belägen att framdeles erforderliga tillbyggnader kunde utan svårighet och allt för stora kostnader verkställas, beslöt konsistoriet den 7 januari 1898 tillsätta en komité för åstadkommande af utredning af möjligheten att bereda medel för en ny biblioteksbyggnad och utsåg till ledamöter i denna komité professorerna grefve G. K. Hamilton, M. Weibull och A. M. Alexandersson.

Dessa komiterade inkommo den 20 september 1898 med utlåtande, hvaruti de såsom plats för en blifvande ny biblioteksbyggnad ifrågasatte antingen en del af Helgonabacken eller en del af tomterna n:o 277 B och 300 vid Klementstorget och S:t Petri Kyrkogata eller ock tomterna n:o 22 C 1—3 vid Sandgatan.

Af dessa tomter skulle, enligt af komiterade från vederbörande inhemtade upplysningar, delen af n:o 277 B och 300 betinga 60,000 kronor samt tomterna n:o 22 C 1—3 55,000 kronor. Beträffande Helgonabacken kunde till följd af dess jordnatur — då den vore indelad till biskopslön — ingen uppgift å priset erhållas, men komiterade hade inhemtat, att en närgränsande del af Helgonagårdens likaledes till biskopslön indelade säteri

år 1886 upplåtits till tomt åt Allhelgonakyrkan mot en årlig afgäld för tunnland af 31,5 kubikfot spanmål, 1/3 råg, 1/3 korn och 1/3 hafre, att lösas efter medelmarkegångspris, samt beräknat, att den årliga afgälden svårligen komme att öfverstiga 200 kronor.

De fordringar, som bemälde komiterade ansågo framför andra böra ställas på platsen för en offentlig biblioteksbyggnad, vore ett fritt, mot eldfara skyddadt läge, skydd för buller och dam samt tillräckligt utrymme för en framtida utvidgning. Förläggandet af biblioteksbyggnader i offentliga planteringar ansågo de från dessa synpunkter särdeles lämpligt, och de påpekade, hurusom med hänsyn härtill platserna valts för kongl. biblioteket i Stockholm och det nya, särdeles mönstergilla biblioteket i Kiel. Helgonabacken funno de ock synnerligen väl uppfylla nyss omförmälda fordringar. Planteringen å Helgonabacken vore väl ej, yttrade komiterade, rättsligt sedt af offentlig natur, men erbjöde dock samma fördelar. Det funnes ingen sannolikhet för att i det närmaste grannskapet tomter blefve upplåtna för privatbyggnader, hvilka annars kunde medföra eldfara. Ej heller funnes något störande grannskap eller någon trafik, som upphvirflade dam. Platsen vore ock så stor, att utrymme utan svårighet kunde beredas för lämpliga tillbyggnader, då sådana i en framtid kunde finnas behöfliga. Såsom en ofördelaktig omständighet skulle möjligen belägenheten i en utkant af staden kunna anses. Men inom staden Lund funnes öfverhufvud inga afsevärda afstånd, och Helgonabacken vore enligt komiterades beräkningar ej mer än omkring 350 meter aflägsen från universitetsplatsen. Dertill komme, att de akademiska lärarne och de studerande hufvudsakligen vore boende i stadens nordliga delar och att stadens byggnadsverksamhet, så vidt den vände sig till förut obebygda tomtplatser, i främsta rummet vore hänvisad till dessa trakter. Tomterna n:o 277 B och 300 erbjöde till en viss grad samma företräden som Helgonabacken, men en ökad trafik å det till salu- och marknadstorg upplåtna Klementstorget kunde dock i framtiden verka ännu mera störande än redan nu vore fallet, hvartill komme olägenheterna af dam, rök och buller från ej aflägsna fabriksetablissement och från den närbelägna bangården. Dessa tomter vore dessutom föga mera centralt belägna än Helgonabacken. Tomterna n:o 22 C 1—3 vore omgifven af närbelägna höga byggnader, hvaraf eldfara kunde vållas, och dess beskaffenhet lade hinder i vägen för ett planförslag med tanke på framtida utvidgning, hvarjemte byggnaden der ej komme att värdigt framträda. Af dessa skäl och särskildt med hänsyn till den ekonomiska sidan ansågo komiterade platsen å Helgonabacken förtjena ett afgjordt företräde.

Med anlitande af de af åtskilliga samhällsmedlemmar sammanskjutna,

nyss omnämnda medel, hvilka stälts till komiterades förfogande, blefvo på komiterades uppdrag af arkitekten A. Hellerström utarbetade situationsplan, skizzer och kostnadsförslag, det senare slutande å en summa af 432,814 kronor.

Till beredande af medel härför föreslogo komiterade följande utvägar.

Det af Riksdagen redan beviljade anslaget för ny- och tillbyggnad af nuvarande bibliotekshuset utgjorde 168,000 kronor. Komiterade ansågo, att tillstånd borde kunna utverkas dertill, att dessa medel finge användas för den nya biblioteksbyggnaden, och beräknade dem med besparade räntor uppgå till 176,000 kronor.

Enligt ett till komiterade lemnadt utdrag af Lunds stadsfullmägtiges protokoll af den 13 maj 1898 hade fullmägtige, i förhoppning att Lundagård hädanefter såsom nu måtte förblifva obebygd, beslutit att af stadens medel anslå 50,000 kronor såsom bidrag till uppförande af en helt ny universitetsbiblioteksbyggnad på annan tomt än den för en tillbyggnad af det gamla bibliotekshuset utsedda. Detta anslag skulle fördelas på fem år och utgå med en femtedel årligen.

Då det nya bibliotekshuset enligt arkitektens beräkning komme att erbjuda 27,934 löpmeter, under det att nuvarande bokförrådet ej upptoge mera än 9,000 löpmeter samt ny- och tillbyggnaden beredde en ökning af 13,450 löpmeter, ansågo sig komiterade med skäl kunna antaga, att en ganska lång tid komme att förflyta, innan hela den nya byggnaden behöfde tagas i anspråk för bibliotekets behof. Då det vidare var komiterade bekant, att svenska akademien vore i behof af utvidgade lokaler för sitt ordboksarbete och äfven betänkt på att för ändamålet låta uppföra egen, mot eldfara betryggande och i öfrigt ändamålsenlig byggnad, hade komiterade, som insett fördelen af att genom upplåtelse af de till en början för biblioteket obehöfliga lokalerna för ett annat vigtigt vetenskapligt ändamål göra dessa för universitetet inkomstbringande, utan att dermed olägenheter såsom ökad eldfara m. m. vore förenade, på grund af muntliga förhandlingar med ordbokens hufvudredaktör låtit uppgöra förslag till lämplig inredning i en del af den nya byggnadens öfversta våning, hvarefter svenska akademien på gjord framställning tillkännagifvit sin benägenhet att på 10 år öfvertaga ifrågavarande lokal mot en årlig hyra af 2,000 kronor, dervid tillika den möjlighet tagits i betraktande, att, när en gång ett slikt hyresaftal kommit till stånd, det skulle komma att ytterligare förlängas. Enligt ett till konsistorium sedermera ingifvet utdrag af svenska akademiens protokoll den 15 september 1898 hade akademien beslutit att för en tid af 10 år, räknad från den 1 oktober 1901, för ett årligt belopp af 2,000 kronor förhyra en

lägenhet i det blifvande universitetsbibliotekshuset, derest en sådan byggnad komme till stånd, under förbehåll att kostnaderna för lägenhetens uppvärmning inginge i det nämnda årliga hyresbeloppet, samt förklarat sig villig att godkänna det på dessa grunder uppgjorda kontrakt, som kunde komma att till akademien af vederbörande öfverlemnas.

Under förutsättning att en bestämd hyresinkomst sålunda årligen i 10 år kunde påräknas, hade komiterade tagit i öfvervägande, huruvida något anslag till byggnadsföretaget möjligen kunde erhållas ur akademikassan. I sammanhang härmed hade till sparbanken i Lund hemstälts, huruvida jemväl densamma skulle vilja bidraga till vinnandet af ett önskemål, som flere omständigheter visat vara omfattadt af samhällets lifligaste intresse, samt för ändamålet räntefritt ställa ett större eller mindre belopp på längre eller kortare tid till universitetets förfogande att återbetalas med de småningom inflytande hyresmedlen. Denna hemställan hade sparbanken tillmötesgått genom att, under förutsättning att det nya bibliotekshuset komme att förläggas å annan plats i staden än å Lundagård, bevilja 30,000 kronor att af universitetet i högst 20 år räntefritt innehafvas. Genom att fondera de genom det tioåriga hyreskontraktet inflytande medlen, som komiterade antagit erlagda förskottsvis årligen, samt genom deras förräntande efter en räntefot af 4 procent, skulle enligt komiterades beräkning vid tjugonde årets slut förefinnas en kapitaltillgång, som icke blott medgåfve återställandet af de 30,000 kronor, som af sparbanken i Lund öfverlätes åt universitetet för byggnadens utförande, utan äfven ersättandet af ett anslag derutöfver, hvilket komiterade — med hänsyn till att staden Lunds ofvannämnda anslag komme att utgå under fem år med en femtedel hvartdera året och sålunda någon ränteförlust för universitetet uppkomme, samt jemväl för slutsiffrornas afrundande i det anslag, som från Riksdagens sida erfordrades — föreslagit till 2,314 kronor, hvarigenom alltså akademikassans hela tillskott skulle blifva 32,314 kronor, hvaraf sparbanken i Lund, på sätt nyss nämnts, omedelbart ville tillhandahålla 30,000 kronor.

För beredande af medel att utföra den tillbyggnad till nuvarande bibliotekshuset, hvartill det beviljade anslaget befunnits otillräckligt, hade, yttrade komiterade vidare, drätselnämnden alternativt föreslagit utverkandet af nådigt tillstånd att för denna få använda 20,000 kronor af biblioteks-kassan och högst 14,500 af reservfonden. Komiterade hade så mycket mindre tvekat att tillstyrka utgåendet af dessa anslag till den nya byggnaden, som universitetet påtagligen hade större fördel af att få en helt och hållet ny biblioteksbyggnad, samt dessutom en högst sannolik förlängning af hyresaftalet med svenska akademien komme att tillföra univer-

sitetet medel att, derest så ansåges nödigt, ånyo förstärka de ifrågavarande fonderna.

De medel, komiterade sålunda ansett kunna stå till buds, uppginge till 292,814 kronor. Återstode således att åvägabringa 140,000 kronor, som icke syntes kunna erhållas på annat sätt än genom ytterligare anslag af Riksdagen.

För ett förnyadt hänvändande till Riksdagen ansågo komiterade tillräcklig grund förefinnas redan genom den förändring af sakläget, som inträdt derigenom, att det för tillbyggnaden afsedda anslaget visat sig betydligt — med omkring 20 procent — understiga det belopp, som verkligen erfordrades för dess utförande. Man kunde draga i tvifvelsmål, huruvida en ytterligare uppoffring af statsmedel borde sättas i fråga för en anordning, hvilken, såsom innefattande utvidgning af bibliotekslokalerna genom tillbyggnad, dock måste betecknas såsom ej fullt tillfredsställande, och skäl vore att taga i öfvervägande, huruvida icke en fullständig nybyggnad med större fördel läte sig åstadkommas. Omdömet härom åter måste utfalla helt olika nu än vid den tidpunkt, då fråga om biblioteks-lokalernas utvidgning först väcktes, sedan det visat sig, att betydliga bidrag till en nybyggnads utförande kunnat erhållas från institutioner på platsen, och att en del af kostnaden kunde amorteras genom upplåtelsen af »scriptorium» åt svenska akademien mot årlig hyresersättning. Lunds stadsfullmägtige och sparbanken i Lund hade af intresse för en för samhället dyrbar anstalt ej mindre än af estetiska hänsyn utfäst sig bidraga med afsevärda belopp för att vinna en ändring i den afsedda byggnadsplanen; och man borde, i förlitan på Riksdagens frikostighet för kulturändamål, hoppas, att Riksdagen skulle bevilja det visserligen i sig betydande, men jemförelsevis ej höga belopp, som från densamma ytterligare erfordrades till vinnande af betydelsefulla fördelar för en anstalt, af vigt ej blott för universitetet utan för hela södra Sverige.

Komiterade hemstälde följaktligen, att konsistoriet ville ingå med underdånig framställning rörande uppförande af en ny biblioteksbyggnad och beredande af medel dertill i enlighet med hvad komiterade föreslagit.

Öfver detta komiterades förslag inhemtade konsistoriet utlåtande dels af universitetsbibliotekarien E. Tegnér dels ock af universitetets drätselnämnd.

Bibliotekarien Tegnér, hvilken i likhet med komiterade ansåg uppförandet af en helt och hållet ny biblioteksbyggnad medföra synnerliga fördelar, fann ej något att invända mot det föreslagna sättet att dertill bereda medel. Hvad särskildt beträffade tillskottet ur bibliotekskassan, hvars årliga afkastning onekligen syntes högst behöflig till täckande af

bibliotekets utgifter för bokinköp m. m., helst som dess inkomster af statsanslag visat sig år från år mer otillräckliga, ville bibliotekarien dock icke motsätta sig användandet af denna utväg för vinnande af byggnadsfrågans snara lösning och förklarade sig med afseende på den i ritningarna angifna grundplan och inredning ej hafva något väsentligt att anmärka.

Deremot ville bibliotekarien icke biträda komiterades förslag att förlägga den nya biblioteksbyggnaden å Helgonabacken. Helgonabacken låge, anmärkte han, i en utkant af staden, och det ökade afståndet komme säkerligen att medföra olägenheter och tidspillan för de besökande. Dertill komme, att denna plats, såsom belägen utom stadsområdet, saknade gasbelysning och polisbevakning; och trycket i stadens vattenledning vore icke tillräckligt att verka på vederbörligt sätt, särskildt i en på denna höjd belägen byggnads öfre våningar, hvilket, förutom andra olägenheter, i synnerhet medförde fara vid eldsolycka. Äfven ansåge bibliotekarien denna byggnadsplats genom sin starka sluttning mindre lämplig och hyste tvekan, huruvida icke markens beskaffenhet kräfde kostsamma åtgärder för vinnande af byggnadsgrund med tillbörlig fasthet och för uteständande af fuktighet.

Bibliotekarien ansåg derför, att den af komiterade eventuelt ifrågasatta platsen å tomterna 277 B och 300 såsom bättre belägen, med god byggnadsgrund, tillräckligt vattentryck, gasbelysning och möjlighet af tillsyn genom stadens polisväsen, egde ett afgjordt företräde. Visserligen blefve kostnaden enligt bibliotekariens beräkning 60,000 kronor högre än enligt komiterades förslag, men detta borde med hänsyn till fördelarne ej utgöra något hinder; och hemstälde derför bibliotekarien, att konsistoriet, med uttalande af den meningen, att byggnaden borde förläggas å den af honom föreslagna platsen, ville anhålla om ett med 60,000 kronor ökadt ytterligare statsanslag.

Drätselnämnden anmärkte, dels att, då det af komiterades utlåtande icke med visshet kunde slutas, att det lån sparbanken i Lund förklarat sig villig lemna universitetet att i högst 20 år räntefritt innehafvas, finge hela denna tid innestå utan årlig amortering, det torde vara klokast att icke beräkna någon räntevinst å de årliga hyresmedel, hvilka svenska akademien skulle komma att erlägga, enär de, i den mån de inflöte, måste användas till amorteringar af sparbankslånet, dels ock att man icke torde böra i byggnadssumman inberäkna besparade räntor å det redan beviljade statsanslaget, enär dessa icke kunde till siffran med någon säkerhet angifvas och för öfrigt nog komme att visa sig nödvändiga till täckande af åtskilliga för byggnadsföretagets utförande oförutsedda utgifter, hvadan från de beräknade tillgångarna borde afföras beräknade räntemedel, 10,314 kronor,

och summan af det statsanslag, hvarom underdånig framställning skulle göras, härmed ökas.

Vidare meddelade drätselnämnden:

att, då i universitetets utgiftsstat af den 13 november 1885 akademikassans tillgångar vore beräknade till 632,101 kronor 93 öre och årliga afkastningen deraf efter 5 procent till 31,600 kronor, under det att sagda kassa den 1 januari 1898 egde ett kapital af 721,002 kronor 8 öre, hvaraf ränteafkomsten för år 1897 uppgått till 34,449 kronor, det på grund häraf kunde antagas, att akademikassan kunde bära såväl en eventuel utgift å 10,000 kronor, som skulle blifva nödig för återbetalning af lånet hos sparbanken i Lund, derest det nya bibliotekshusets öfre våning icke komme att disponeras af svenska akademien för längre tid än tio år, som ock möjligen uppkommande ränteförlust å belopp, som kassan till äfventyrs måste förskottera, i följd deraf att det belopp å 50,000 kronor, Lunds stad för byggnadsföretaget utlofvat, skulle utgå med 10,000 kronor årligen i fem år, äfvensom den årliga till 200 kronor beräknade afgälden för Helgonabackens upplåtelse;

att universitetets reservfond, afsedd för täckande af universitetets vetenskapliga och ekonomiska behof, vid 1898 års början hade ett kapital af 48,412 kronor 55 öre, hvilket under år 1898 redan icke obetydligt ökats, hvadan ett tillskott af 14,500 kronor syntes för ifrågavarande ändamål ur samma fond kunna utgå;

samt att universitetets bibliotekskassa, uppkommen dels genom besparingar i äldre tider å dåvarande årsanslag, dels ock genom donation af professorn Ahlman till belopp af 11,253 kronor 57 öre — hvilken donations årsafkastning enligt donators bestämmelse skulle användas till inköp af teologisk literatur — den 1 januari 1898 utgjort 41,306 kronor 21 öre eller, om nämnda donationsbelopp derifrån afdroges, 30,052 kronor 64 öre, och att drätselnämnden, särskildt med hänsyn dertill att en ökning i bibliotekets årsanslag kunde vara att hoppas, ville förorda, att angifna beloppet 20,000 kronor af bibliotekskassans tillgångar måtte få användas för ifrågavarande ytterst vigtiga biblioteksändamål.

Ytterligare anförde drätselnämnden, att den vid granskning af ritningarna och kostnadsförslaget, dervid nämnden biträdts af universitetets byggnadskonduktör samt öfverlagt med arkitekten Hellerström och byggmästaren H. O. Forsberg i Lund, ansett 1) att golfven i bokmagasinen borde framför bokhyllorna förses med s. k. Viktoriaplattor i stället för cement, hvilket senare medförde en myckenhet dam till skada för böckerna, 2) att källaren borde höjas, så att dess botten icke lades under jordytan, desto hellre som afsigten vore att i källarvåningen inreda bostad åt biblio-

tekets vaktmästare, samt 3) att papp borde anbringas å yttertaket under skiffer- eller plåtbeklädnaden, genom hvilka åtgärder kostnaden komme att ökas med 17,346 kronor. Bland kostnaderna borde jemväl inräknas flyttningen af bibliotekets bokförråd från nuvarande biblioteksbyggnaden till den nya, hvilken kostnad kunde för summans afrundande anslås till 7,654 kronor, hvarigenom det anslag af statsmedel, som vore erforderligt, blefve ökadt med ytterligare 25,000 kronor. För öfrigt hade nämnden ej funnit något att anmärka mot ritningarna eller kostnadsförslaget.

Enligt hvad drätselnämnden tillika meddelade, hade byggmästaren Forsberg skriftligen förbundit sig att för ett belopp af 386,807 kronor 20 öre utföra arbetet i dess helhet med undantag af kostnaderna för elektriska ljusledningar, värmeledning, hyllinredning, arkitekt- och kontrollantarfvoden samt flyttning af bokförrådet. Detta belopp öfverstege visserligen med 2,647 kronor 20 öre de för ifrågavarande del af arbetet beräknade kostnader, men nämnden ansåg, att motsvarande besparingar skulle kunna göras på annat håll, särskildt i arkitekt- och kontrollantarfvodet.

Uti den af mig förut omförmälda, den 9 november 1898 dagtecknade framställning från det större akademiska konsistoriet har konsistoriet, efter redogörelse för de af mig nu omtalade åtgärder, vidare anfört, att konsistoriet för sin del ansåge, att uppförandet af en helt och hållet ny biblioteksbyggnad skulle medföra synnerliga fördelar. I stället för att såsom en nödfallsutväg sammanbinda den gamla och den nya biblioteksbyggnaden, skulle genom det nya förslaget åstadkommas ett helgjutet planmessigt utfördt byggnadsverk, hvilket såväl till det yttre som till sin inredning kunde vara ett värdigt minnesmärke af vår samtid och ett motstycke till de många andra vetenskapliga anstalter, som universitetet med tillfredsställelse och tacksamhet räknade som sin tillhörighet. Forskningsmaterialet skulle i en sådan lokal blifva lätt tillgängligt, allting kunde der anläggas i större omfång och institutionen blefve af betydelse icke blott för universitetet utan för hela den landsända, hvars största offentliga bibliotek komme att der förvaras. Utrymmet skulle enligt nybyggnadsförslaget vinna en tillökning af öfver 19,400 löpmeter eller inemot 50 procent mera än enligt tillbyggnadsplanen. De till en början för biblioteket icke nödvändiga lokalerna komme ej att stå improduktiva, hvarken i ekonomiskt eller vetenskapligt hänseende, tack vare den föreslagna upplåtelsen af desamma för svenska akademiens ordboksarbete. Härtill komme att genom nybyggnad olägenheter undvekes, som vidlådde tillbyggnadsplanen. Det nära grannskapet till akademiska föreningen med dess eldfarliga teater innebure alltid en verklig våda för en byggnad med den höjd, hvartill

den ifrågavarande skulle uppföras. En vidare utvidgning af bibliotekets utrymme kunde svårligen åstadkommas på den gamla platsen utan nya fristående tillbyggnader, som för biblioteksarbetet måste medföra de största olägenheter, hvaremot den nya byggnaden, förlagd å Helgonabacken, erbjöde hardt när obegränsade utvidgningsmöjligheter.

Genom uppförande af en ny biblioteksbyggnad komme, har konsistoriet vidare anmärkt, andra högst afsevärda fördelar att vinnas. Den nuvarande biblioteksbyggnaden blefve nemligen derigenom disponibel för andra universitetets behof. Konsistoriet hade från de särskilda fakulteterna och sektionerna inhemtat utlåtanden angående de behof, för hvilka kräfdes ett ökadt utrymme; och har konsistoriet i fråga härom anfört följande:

»Sedan det nya universitetshuset blifvit uppfördt, har genom Eders Kongl. Maj:ts nådiga stadga af den 17 april 1891 seminarieundervisningen gjorts obligatorisk för filosofiska fakultetens flesta läroämnen. De seminarier, som sedan åtskilliga år förefunnits inom juridiska och teologiska fakulteterna, lära väl äfven snart blifva officielt föreskrifna. Hvad de sistnämnda beträffar har af den s. k. prestbildningskomitén förslag i detta syfte nyligen afgifvits. Från såväl teologiska och juridiska fakulteterna som från humanistiska sektionen har lifligt framhållits behofvet af lokaler för seminarieundervisningen. Denna undervisning meddelas nu i universitetshusets lärosalar, i hvilka ock seminariernas fackbibliotek i allmänhet äro inrymda. Med dessas alltjemt pågående utvidgning blir utrymmet i lärosalarne otillräckligt, och kunna seminariernas bibliotek och öfningslokaler långt ifrån hållas tillgängliga i den omfattning behofvet kräfver. Anskaffandet af nya seminarielokaler torde derför inom kort blifva en nödvändighet. Genom nuvarande biblioteksbyggnadens ledigblifvande kan detta behof på ett tillfredsställande sätt fyllas, antingen genom densammas upplåtande direkt för detta ändamål eller derigenom att geologiska institutionen, på sätt dess t. f. föreståndare framhållit såsom synnerligen fördelaktigt, deruti inrymmes och anatomiska institutionens gamla byggnad, som anvisats till geologiska institutionen, i stället upplåtes till seminarierna.

»Vidare har föreståndaren för universitetets historiska museum samt mynt- och medaljkabinett framhållit, att historiska museets nuvarande lokal i källarvåningen under universitetshusets aula är i vissa hänseenden mindre lämplig och att en vida fördelaktigare plats derför kunde beredas i bibliotekshusets bottenvåning. Mynt- och medaljkabinettets nuvarande lokal i universitetshusets öfversta våning är äfven otillräcklig och kan en vida bättre sådan åstadkommas genom upplåtande af tvenne rum i bibliotekshusets tredje våning, hvaruti denna samling förr varit inrymd, och i hvilka de för myntkabinettets räkning iakttagna anordningarna ännu äro bevarade.

»Genom dessa institutioners förflyttning till gamla bibliotekshuset vinnes äfven ett ökadt utrymme och lämpligare lokaler för universitetets konstsamlingar, hvars t. f. föreståndare framhållit det alltjemt stegrade behofvet häraf.

»Konsistoriet anser sig icke i detta sammanhang kunna ingå på en närmare granskning af den olika vigten af dessa behof eller framlägga något detaljeradt förslag om gamla bibliotekshusets användning för deras tillfredsställande. Men af det redan anförda torde tillräckligt tydligt framgå, att samtliga lokaler i gamla bibliotekshuset, om detsamma genom uppförandet af ett nytt blifver disponibelt, äro erforderliga för sådana behof af ökadt utrymme, hvarför eljest anslag inom den närmare framtiden måste begäras.»

Under nu omförmälda förhållanden har konsistoriet ansett det vara sin pligt att göra underdånig framställning om beredande af medel för en ny biblioteksbyggnad. Den behöfliga summan vore, fortsätter konsistoriet, visserligen i och för sig icke obetydlig, men med hänsyn till de stora fördelar, som genom dess beviljande kunde uppnås, måste den anses synnerligen billig. Lunds stad och sparbanken i Lund hade genom att med en beredvillighet, som kanske icke vid ett annat tillfälle och i ett annat sammanhang kunde påräknas, anslå medel åstadkommit en högst afsevärd minskning i det statsanslag, som eljest blefve behöfligt, och genom uthyrandet af vissa delar af den ifrågasatta byggnaden åt svenska akademien vunnes ytterligare besparing. Tillfredsställandet af åtskilliga andra behof af ökadt utrymme och förbättrade lokaler vore ju äfven ett tungt vägande skäl.

Beträffande läget för den ifrågavarande byggnaden finner konsistoriet Helgonabacken afgjordt vara att föredraga framför hvarje annan plats, som konsistoriet ansett kunna ifrågasättas. Vid undersökning, som arkitekten Hellerström verkstält, har grunden befunnits vara af utmärkt beskaffenhet, åtgärder äro å bane att öka effektiviteten af staden Lunds vattenledning, och om biblioteksbyggnaden uppföres å ifrågavarande plats, anser konsistoriet, att gatubelysningen och polisuppsigten inom kort komma att dit utsträckas. Det i alla händelser obetydliga afståndet finner konsistoriet ej komma att utgöra någon vidare olägenhet. Framför allt påpekar konsistoriet, att hvarje annan plats genom kostnaden för förvärfvande af tomt ansenligt komme att öka utgifterna.

Hvad angår komiterades förslag att bereda medel för byggnadens utförande delar konsistoriet drätselnämndens mening, att såsom tillgångar för byggnadsföretaget ej bör beräknas ränta å det redan beviljade byggnadsanslaget, ej heller å de från svenska akademien inflytande hyresmedel,

detta så mycket mindre, som enligt protokoll vid styrelsens för sparbanken i Lund sammanträde den 9 augusti 1898, hvilket protokoll kommit konsistoriet till handa efter det komiterade afgifvit sitt betänkande, styrelsen beslutit att, under förutsättning att det nya bibliotekshuset komme att förläggas å annan plats i staden än å Lundagård, till universitetet mot behörig förbindelse, som af sparbanken godkändes, utlemna ett räntefritt lån å 30,000 kronor att amorteras under loppet af högst 20 år.

Härigenom skulle det belopp, som bör förskotteras af akademikassan, komma att utgöra 30,314 kronor och det af komiterade beräknade belopp af erforderligt statsanslag ökas med i rundt tal 10,000 kronor.

Äfvenledes anser konsistoriet att, i enlighet med drätselnämndens anmärkning, golfven på ömse sidor om bokhyllorna böra förses med viktoriaplattor, att källaren bör höjas, så att dess botten icke ligger under jordytan, samt att papp bör anbringas å yttertaket under skiffer eller plåtbeklädnaden, äfvensom att utgifterna för flyttningen af bibliotekets bokförråd från nuvarande bibliotekshuset till det nya böra ingå i kostnadsförslaget, hvilket genom dessa åtgärder höjes med ytterligare 25,000 kronor.

Konsistoriet har på grund af hvad sålunda anförts i underdånighet hemstält, att Eders Kongl. Maj:t måtte i nåder täckas

dels medgifva, att en ny byggnad för Lunds universitets bibliotek må uppföras i enlighet med nämnda af arkitekten Hellerström uppgjorda situationsplan, ritningar och kostnadsförslag med de af konsistoriet angifna förändringar och tillägg för en beräknad kostnad af 457,814 kronor, med rätt att såväl i situationsplanen vidtaga nödiga jemkningar som vid byggnadens utförande göra nödiga och nyttiga mindre ändringar, hvarigenom kostnaderna icke höjas;

dels af Riksdagen utverka, att det redan beviljade anslaget till en ny- och tillbyggnad för bibliotekshuset må för den nya byggnaden användas;

dels medgifva, att det af stadsfullmägtige i Lund beviljade anslag, 50,000 kronor, och det af sparbanken i Lund erbjudna lån, 30,000 kronor, må på uppgifna vilkor mottagas; att af akademikassan må såväl förskotteras ett belopp af 30,314 kronor, hvaraf dock 30,000 kronor skulle genast ersättas med ofvannämnda lån, hvilket skulle amorteras med den af svenska akademien inflytande hyra för en del af den nya byggnaden, som ock utbetalas dels den ränteförlust, hvilken uppkomme derigenom att det af staden Lund utfästa bidrag komme att fördelas på 5 år, dels de framtida amorteringar å sparbankslånet, hvilka möjligen ej komme att betäckas genom influtna hyresmedel, dels ock den årliga afgäld, som

komme att erläggas för upplåtandet af byggnadsområde å Helgonabacken; samt att af universitetets bibliotekskassa må utgå till byggnadsföretaget ett belopp af 20,000 kronor och af dess reservfond ett belopp af högst 14,500 kronor;

dels ock af Riksdagen utverka ett ytterligare anslag för ändamålet af 175,000 kronor.

Vid framställningen har fogats dels kopia af en utaf stadsingeniören A. O. I. Jakobsson den 16 april 1898 upprättad karta öfver det jordområde, som i nordost närmast angränsar staden Lund, å hvilken kopia plats för den ifrågasatta nya biblioteksbyggnaden finnes utmärkt å Helgonabacken, dels förutnämnda, af arkitekten Hellerström upprättade ritningar med tillhörande kostnadsförslag, slutande å ett belopp af 432,814 kronor. Enligt de bland ritningarna befintliga planerna äro i källarvåningen inrymda, jemte ångpannerum och kolförråd, bostadslägenhet af tre rum och kök m. m., packrum och bokupplag. Bottenvåningen innehåller, bland annat, två läsesalar, låneexpedition och rum för bibliotekarien, hvilka fyra lokaler sträcka sig upp genom första halfvåningen, vidare arbetsrum, bokmagasin och visningsrum. I fjerde och femte halfvåningarna finnas arbetsrum och »scriptorium». Andra och tredje halfvåningarna upptagas uteslutande af rum för boksamlingen. Derjemte äro betydande delar af såväl källarvåningen och bottenvåningen som fjerde och femte halfvåningarna reserverade för boksamlingen.

Beträffande kostnadsförslagets slutsumma bör jag nämna, att deri ingå utgifterna för anläggning af elektriska ljusledningar och värmeledning samt arkitekt- och kontrollantarfvoden.

Kanslern för rikets universitet, som till Eders Kongl. Maj:t öfverlemnade konsistoriets nu af mig omförmälda framställning, yttrade dervid, bland annat, att den nya, nu föreslagna byggnaden för universitetsbiblioteket syntes med afseende på ändamålsenlighet, utrymme och trygghet erbjuda vida större fördelar än den nuvarande med dess ifrågasatta tillbyggnad och väl vara värd de ökade kostnader, som kräfdes. Då derjemte genom antagande af det nu framlagda förslaget universitetet i det gamla bibliotekshuset skulle erhålla lokaler för ändamål, hvartill eljest nybyggnader skulle erfordras, funne kanslern det nya förslaget till lösning af frågan innebära så beaktansvärda fördelar och ett så afgjordt företräde framför det äldre förslaget, att kanslern ansåge sig ega fullgiltig anledning att på det kraftigaste förorda konsistoriets ifrågavarande framställning.

I ärendet hördes till en början öfverintendentsembetet. Denna myndighet förklarade sig biträda konsistoriets mening rörande behofvet af åtskilliga tillägg till de ifrågavarande ritningarna m. m. Mot dessa ritningar anmärkte embetet vidare för sin del, att, på sätt embetet låtit medelst tilläggsblad till ritningarna närmare utmärka, stora trappan borde dels, för att blifva mindre brant, något förändras, dels, för erhållande af bättre belysning, förses med takfönster. Tillika borde den utbygda läsesalens yttertak höjas, och då fasaderna enligt embetets åsigt icke vore rätt tillfredsställande ur monumental synpunkt, syntes dessa böra, innan ritningarna definitivt antoges, undergå erforderlig omarbetning i nämnda hänseende. Öfverintendentsembetet, som ansåg den af konsistoriet påyrkade ökning i kostnadsförslagens slutsumma vara af behofvet påkallad, anmärkte slutligen, att, om än sagda förslag icke kunde med hänsyn till de högt uppdrifna prisen på byggnadsmaterialier och arbetsbiträden anses vara synnerligen högt beräknadt, byggnaden i fråga dock borde, derest vid arbetets detaljerade utförande möjliga förenklingar vidtoges samt om djupet till grundbotten icke befunnes större, än ritningarna utvisade, och ej heller behöfde förstärkas, kunna verkställas för det angifna kostnadsbeloppet, hvilket icke heller genom de af embetet föreslagna förändringarna behöfde öfverskridas.

Härefter anbefaldes kammarkollegium att, efter vederbörandes hörande, i ärendet afgifva underdånigt utlåtande. Med anledning deraf hörde kammarkollegium biskopen i Lunds stift, såsom indelningshafvare vid Helgonabacken, domkapitlet i Lund samt Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Malmöhus län. Af dessa yttrade biskopen, att han, från sin synpunkt såsom indelningshafvare, ej hade något att invända mot det föreliggande nya förslaget, under förutsättning att till biskopen i Lunds stift komme att erläggas en efter vederbörlig uppskattning faststäld årlig afgäld och att med tomtens öfverlåtande äfven komme att följa förpligtelse för universitetet att hålla den i en eller annan form afsöndrade delen af Helgonabacken i värdigt och prydligt skick.

Domkapitlet åter förklarade sig icke hafva något att erinra mot den ifrågasatta upplåtelsen, under vilkor att det till upplåtelse afsedda jordområdet blefve i behörig ordning uppmätt och kartlagdt, att den årliga afgälden derför, efter indelningshafvarens hörande, af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande på förslag af skattläggningsmän bestämdes, samt att universitetet tillförbundes att, om och när sådant ansåges behöfligt och påkallades, på sin bekostnad uppsätta och underhålla lämplig hägnad omkring området.

Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande slutligen uttalade sig i öfverensstämmelse med indelningshafvaren och domkapitlet.

Kammarkollegium tillkännagaf för sin del i afgifvet underdånigt utlåtande, dervid de af kollegium infordrade yttranden bifogades, att enligt de handlingar, som legat till grund för nådiga resolutionen den 22 december 1876 angående lönereglering för biskopen i Lunds stift, den så kallade Helgonabacken utgjorde en del af de säteriet n:r 1, $3^1/_2$ mantal Helgonagård tillhöriga, jemlikt samma resolution biskopen på lön anslagna helgona- eller biskopsvångarna; att Eders Kongl. Maj:t den 1 maj 1885 medgifvit, att dessa vångar finge på 20 år från 1886 års fardag utarrenderas efter de grunder och på det sätt, som nådiga brefvet den 11 juli 1862 bestämde, men att Helgonabacken, som utgjorde en parkanläggning, likväl — såsom jemväl syntes framgå af taxerings- och mantalslängderna — undantagits från arrendet och fortfarande innehades af biskopen i Lunds stift; samt att genom nådiga bref den 9 oktober 1868 och den 11 december 1885 afsöndringar förut egt rum från n:r 1 Helgonagård till utvidgning af folkskolelärareseminariets trädgård och till plats för kyrka.

I öfrigt anförde kammarkollegium, att, för såvidt Eders Kongl. Maj:t funne ny biblioteksbyggnad böra uppföras på den föreslagna platsen, kollegium icke hade något att erinra vid att den för berörda ändamål erforderliga mark, hvars storlek och läge det ankomme på Eders Kongl. Maj:t att efter framdeles skeende anmälan bestämma, finge från Helgonabacken för alltid afsöndras, dock under vissa af kollegium angifna vilkor. Dessa vilkor sammanfalla med dem, som af indelningshafvaren och domkapitlet uppstälts, med tillägg att afgälden, hvilken borde fullt motsvara den minskning i inkomster, som genom afsöndringen tillskyndades indelningshafvaren, skulle bestämmas i spanmål eller annan räntepersedel och lösas efter tioårigt medelmarkegångspris samt att, derest träd eller buskar för biblioteksbyggnaden måste afrödjas, desamma skulle reserveras för bostället behof.

Vid sin under september månad 1899 gjorda underdåniga anmälan af de anslagsbehof, det akademiska konsistoriet önskade framburna till 1900 års riksdag, har konsistoriet erinrat om nu omförmälda nybyggnadsfråga. Dervid har konsistoriet emellertid uttalat betänkligheter mot den föreslagna åtgärden att af bibliotekskassan och reservfonden bidraga med vissa föreslagna belopp. Denna åtgärd afsåg, säger konsistoriet, att med anlitande af alla möjliga utvägar minska beloppet af det statsanslag, som blefve nödvändigt. Mot densamma kunde invändas, dels att afkastningen af bibliotekskassans kapital vore afsedd

för bokinköp, dels ock att försvagandet af reservfonden, hvars anlitande för betydliga utgifter till andra ändamål vore att emotse, medförde, att, derest genom ytterligare stegring i pris å materialier och arbetslöner någon brist i anslaget skulle uppstå, denna svårligen kunde täckas af reservfonden, under det att universitetet icke egde andra medel, som kunde derför disponeras.

Konsistoriet har derför numera hemstält, att, med uteslutande af bidragen från bibliotekskassan och reservfonden, ett statsanslag må för ändamålet af Riksdagen utverkas med ett till 210,000 kronor jemnadt belopp.

Bibliotekarien Tegnér, med hvilken professorn C. V. L. Charlier förenat sig, har, med instämmande i öfrigt i konsistoriets förändrade anslagsyrkande, förklarat sig vidhålla sin förut uttalade mening om Helgonabackens olämplighet såsom plats för det nya bibliotekshuset.

Kanslern för rikets universitet har vid underdånigt öfverlemnande af konsistoriets ändrade hemställan gjort gällande, att framställningen till Riksdagen bör begränsas till det förut afsedda beloppet, 175,000 kronor. Skulle dock en af konsistoriet gjord framställning om ökning med 9,000 kronor i bibliotekets årsanslag för bokinköp m. m. icke vinna nådigt afseende, anser kanslern, att bidrag från universitetets bibliotekskassa icke bör tagas i anspråk för den nya biblioteksbyggnaden. Ökningen i statsanslaget borde i sådant fall sättas till 195,000 kronor.

Behofvet af ökadt utrymme för universitetsbiblioteket i Lund är redan tillförene ådagalagdt och af Riksdagen genom bifall till Eders Kongl. Maj:ts år 1897 i ämnet gjorda framställning erkändt. Det har nu visat sig, att den förut afsedda utvägen för tillgodoseende af nämnda behof skulle kräfva väsentligt större kostnader än som beräknats — utan tvifvel en följd af de senare årens höjda arbets- och materialpris. Det är då naturligt, att man tagit i öfvervägande den yppade möjligheten att på en ny väg, visserligen med ganska mycket ökade kostnader, vinna vida större fördelar, än det gamla förslaget innebar, samt försätta hela biblioteksinstitutionen i ett modernt och för en lång framtid fullt tillfredsställande skick. Detta önskemål synes mig obestridligen varda uppnådt genom antagandet af den nu framlagda planen till nybyggnad. Tillika har af konsistoriet med rätta framhållits, hurusom detta nybyggnadsförslag, vid sidan om bibliotekets intressen, medför afsevärda fördelar till förmån för andra institutioners behof, ity att deras kraf på nya eller ökade lokaler kan utan särskild kostnad för ny byggnad tillgodoses genom upplåtelse af

lägenheter, hvilka vid bibliotekcts förflyttning blifva lediga. Jag anser fördenskull kraftiga skäl tala för att, med öfvergifvande af den förut beslutade ny- och tillbyggnaden, söka genomföra den nu ifrågasatta planen till en fullständig nybyggnad. Vidkommande särskildt den föreslagna platsen för det nya bibliotekshuset finner jag de i afseende härå gjorda invändningarna sakna betydelse.

Hvad härefter beträffar beredandet af de enligt uppgjordt kostnadsförslag erforderliga medel för nybyggnadens utförande är jag af den åsigt, att man för ändamålet ej bör anlita den s. k. bibliotekskassan, hvilken tvifvelsutan är väl behöflig för sitt egentliga ändamål. Att så förhåller sig, framgår redan deraf, att hemställan gjorts, att Eders Kongl. Maj:t måtte hos Riksdagen begära ökning med 9,000 kronor i anslaget för bokinköp m. m. Jag har derför och då jag icke ansett mig böra för närvarande tillstyrka någon framställning till Riksdagen i berörda afseende, anslutit mig till kanslerns i hans senaste yttrande i frågan alternativt uttalade mening att, utöfver förutnämnda af Riksdagen anvisade anslag af 168,000 kronor, ett belopp af 195,000 kronor bör äskas af Riksdagen. Det sålunda ifrågasatta nya statsanslaget torde kunna fördelas å två år.

I öfrigt torde Eders Kongl. Maj:t finna hinder icke möta för nådigt tillstånd att på af konsistoriet angifvet sätt fylla den erforderliga summan. Ej heller torde någon betänklighet finnas vid att, i enlighet med kammarkollegii förslag, afsöndra och mot afgäld från akademikassan upplåta det område af Helgonabacken, som kan varda bestämdt till nödigt utrymme för biblioteksbyggnaden. Dessa frågor lära dock först sedan Riksdagen beslutit angående erforderligt statsanslag böra af Eders Kongl. Maj:t till afgörande företagas.

På grund af hvad jag nu anfört hemställer jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att

dels medgifva, att det af Riksdagen år 1897 beviljade extra anslag af 168,000 kronor till ny- och tillbyggnad för biblioteket vid universitetet i Lund må i stället användas för uppförande, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med derför nu uppgjorda ritningar och förslag, af en till Helgonabacken förlagd nybyggnad för nämnda bibliotek,

dels ock för samma nybyggnad bevilja ett ytterligare extra anslag af 195,000 kronor samt häraf på extra stat för år 1901 anvisa 100,000 kronor.

Karolinska mediko-kirurgiska institutet.

[61.] *Amanuens vid medicinska polikliniken.*

I skrifvelse till kanslern för rikets universitet har lärarekollegiet vid karolinska mediko-kirurgiska institutet hemstält om utverkande å ordinarie stat af anslag till belopp af 900 kronor till arfvode åt en *amanuens vid institutets medicinska poliklinik å serafimerlasarettet.*

Såsom skäl för berörda hemställan har kollegiet anfört: För att det rikhaltiga materialet å den medicinska polikliniken skulle kunna vederbörligen tillgodogöras vid den medicinska undervisningen, erfordrades med nödvändighet, dels att detsamma för nämnda ändamål behörigen ordnades så att de vigtiga, för undervisningen lämpliga sjukdomsfallen blefve skilda från de oväsentliga och för undervisningen oanvändbara, dels ock att vederbörande lärare vid sjelfva demonstrationerna erhölle nödig hjelp och handräckning. Såväl det ena som det andra af nämnda vilkor förutsatte emellertid tillgång på kunnigt biträde, och något sådant funnes icke, derest ej en särskild amanuens blefve anstäld å polikliniken. Den kliniska amanuensen och underläkaren å lasarettet vore nemligen fullt upptagna vid kliniken och sjukvården i sjukrummen, hvartill komme att den polikliniska undervisningen vidtoge omedelbart efter den kliniska och att alltså sjukmaterialet å polikliniken måste vara ordnadt redan innan kliniken slutat. Dessutom måste polikliniken fortgå äfven de dagar i veckan, då poliklinisk undervisning ej meddelades, enär i motsatt fall, eller om allmänheten icke hade tillfälle att dagligen erhålla råd och hjelp å polikliniken, det för undervisningen värdefulla polikliniska materialet snart skulle utsina. Många för undervisningen i hög grad vigtiga fall förekomme nemligen äfven de dagar, då någon undervisning icke meddelades, men de besökande hänvisades då till undervisningstiderna, och derigenom kunde tillgången på lämpligt material alltjemt uppehållas. — Visserligen hade äfven å den medicinska polikliniken särskilda amanuenser varit anstälda, men något bestämdt arfvode för dem funnes icke, utan lärarekollegiet hade, då någon ersättning billigtvis borde dem tillkomma, sökt bereda sådan genom stipendier från en af institutets fonder, afsedd för vid institutet studerande medicine kandidater. Men oafsedt att ifrågavarande stipendiebelopp vore ganska ringa och icke kunde beräknas alltid vara att tillgå för nu omförmälda ändamål, enär de vore donerade, icke för att användas till arfvoden vid vissa befattningar, utan för att tjena som belöning och uppmuntran för flit och framgång i studier, medförde äfven begränsningen i donationsmedlens disposition till allenast medicine

kandidater stora svårigheter för erhållande af lämpliga polikliniska amanuenser, och några medel, som kunde användas såsom ersättning åt medicine licentiater för uppehållande af amanuensbefattning vid polikliniken, egde institutet icke till sitt förfogande. Det låge emellertid i sakens natur, att i allmänhet afslutad medicinsk kurs borde vara erforderlig för nämnda befattning, derest materialet skulle kunna på ett tillfredsställande sätt tillgodogöras för undervisningen.

Jemväl universitetskanslern framhåller den stora vigten af att nu ifrågavarande anslag beviljas.

Af hvad sålunda förekommit anser jag den nu ifrågavarande amanuensens behöflighet vara till fullo ådagalagd, men då jag ej finner skäl att, åtminstone för närvarande, tillstyrka det erforderliga anslagets äskande på ordinarie stat, får jag i underdånighet hemställa, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att till arfvode åt en amanuens vid karolinska mediko-kirurgiska institutets medicinska poliklinik å serafimerlasarettet på extra stat för år 1901 anvisa ett belopp af 900 kronor.

[62.] *Amanuens vid oftalmiatriska polikliniken.* Med anledning af lärarekollegiets vid karolinska mediko-kirurgiska institutets derom gjorda framställning har universitetskanslern jemväl i underdånighet hemstält om utverkande af ett anslag å 900 kronor till arfvode åt en amanuens vid *institutets oftalmiatriska poliklinik å serafimerlasarettet.*

I lärarekollegiets berörda framställning anföres hufvudsakligen följande.

Under de senaste tio åren hade antalet besökande å ögonpolikliniken nästan för hvarje år betydligt ökats. Intill början af år 1889 kunde den under klinikchefens ledning skötas af underkirurgen vid sidan af den kirurgiska polikliniken. Då vid början af nämnda år en särskild amanuens i oftalmiatrik tillsattes i sammanhang med den kort förut inrättade särskilda undervisningen i oftalmiatrik, öfvertog denne amanuens äfven den befattning vid ögonpolikliniken, som dittills ålegat underkirurgen. Till följd af det ökade patientantalet hade det emellertid snart blifvit omöjligt för den kliniske amanuensen att ensam tjenstgöra både vid kliniken och polikliniken i oftalmiatrik, och vid hans sida måste derför ställas en poliklinisk amanuens, som med honom delade arbetet på polikliniken. Huru patientantalet å polikliniken under de senaste tio åren vuxit, framginge af följande uppgifter:

År	1889	var antalet	patienter	2,015	och	operationer	213
»	1890	»	»	2,129	»	»	177
»	1891	»	»	2,009	»	»	170
»	1892	»	»	2,228	»	»	225
»	1893	»	»	2,526	»	»	341
»	1894	»	»	2,769	»	»	268
»	1895	»	»	3,198	»	»	325
»	1896	»	»	3,740	»	»	347
»	1897	»	»	4,014	»	»	232
»	1898	»	»	4,144	»	»	252.

Då emellertid en stor del af dessa patienter besökte polikliniken flere gånger, många till och med dagligen under flere månader, torde antalet besök böra uppskattas till 3 à 4 gånger mera än antalet patienter. Hvilken betydelse den på detta sätt växande polikliniken skulle hafva för undervisningen, vore uppenbart. Ej nog med att sjukmaterialet derstädes användes tre dagar i veckan under de tider, då den obligatoriska undervisningen påginge, utan äfven eljest besöktes polikliniken dagligen af medicine kandidater under längre eller kortare tid, då de under vederbörlig tillsyn och ledning öfvade sig med undersökning af ögonsjuka, användande af ögonspegeln, bestämmande af glasögon, receptskrifning och dylikt. Allt detta hade medfört ökade anspråk på den polikliniske amanuensen. Honom ålåge det i första hand mottaga, undersöka och i journalen införa de ögonsjuka, om dem göra anteckningar, lemna dem den första behandlingen, assistera vid och sjelf utföra operationer, utvälja de patienter, som lämpade sig för undervisningen, biträda vid handledandet af de studerande, lemna dem råd och upplysningar vid undersökningen af de ögonsjuka m. m. Hans dagliga arbete, helg- och söckendag, kräfde numera 4 à 5 timmar. Då emellertid ingen som helst direkt ersättning eller godtgörelse lemnades amanuensen för hans myckna arbete samt till och med den rätt till tjenstårsberäkning, hvaraf han förut varit i åtnjutande, genom nådiga kungörelsen den 19 oktober 1894 blifvit honom beröfvad, hade det naturligtvis varit förenadt med ej ringa svårighet att till platsen i fråga erhålla lämpliga personer. Endast undantagsvis hade någon medicine licentiat befunnits villig åtaga sig tjensten, och densamma hade derför i allmänhet måst uppehållas genom medicine kandidat. Denne, som behöfde använda en del af sin tid till examensstudier, hade vanligen ej kunnat stanna längre tid vid ifrågavarande befattning, utan lemnat den efter några månader, så snart han sjelf blifvit nödtorftligen utbildad i specialfacket. Huru täta ombytena varit, framginge deraf att, sedan ama-

nuensbefattningen år 1892 inrättades, ej mindre än 17 olika personer beklädt densamma. Ett så ofta inträffande ombyte kunde emellertid icke vara till båtnad vare sig för behandlingen af de sjuke eller för undervisningen i ämnet. Det vore synnerligen önskligt, dels att till amanuens vid polikliniken erhölles en medicine licentiat, dels ock att tjensten under längre tid, än hittills varit fallet, uppehölles af en och samma person. Dessa önskningsmål skulle utan tvifvel uppnås, derest det begärda anslaget blefve beviljadt.

Behofvet af nu ifrågakomna amanuenstjenst, som redan under flere år upprätthållits af personer, hvilka derför ej åtnjutit någon direkt ersättning, anser jag vara obestridligt. För att kunna för platsen förvärfva fullt kompetenta personer och undvika allt för täta ombyten derå torde emellertid vara nödvändigt, att åt dess innehafvare någon ersättning beredes. Jag får derför i underdånighet hemställa, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att till arfvode åt en amanuens vid karolinska mediko-kirurgiska institutets oftalmiatriska poliklinik å serafimerlasarettet på extra stat för år 1901 anvisa ett belopp af 900 kronor.

[63.] *Amanuens vid gynekologiska kliniken.*

Med anledning af vederbörandes anhållan om fortfarande anslag till arfvode åt en *amanuens vid karolinska mediko-kirurgiska institutets gynekologiska klinik*, för hvilket ändamål anslag under en följd af år beviljats, får jag tillstyrka, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att till arfvode åt en dylik amanuens jemväl för år 1901 på extra stat anvisa ett belopp af 900 kronor.

[64.] *Kliniker för barnsjukdomar.*

De skäl, som föranledt Eders Kongl. Maj:ts under flere föregående år hos Riksdagen gjorda och af densamma bifallna framställningar om anslag till uppehållande såväl af den *pediatriska kliniken* vid Kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn som af en *pediatrisk poliklinik* i hufvudstaden, ega, på sätt af vederbörandes förnyade framställning i ämnet framgår, fortfarande giltighet. Fördenskull hemställer jag i underdånighet, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1901 anvisa:

till en pediatrisk klinik vid Kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn .... kr. 1,800: —
» en poliklinik för barnsjukdomar i Stockholm .... » 2,800: —

under vilkor, hvad sistnämnda anslag beträffar, att Stockholms stad för polikliniken tillskjuter samma belopp för år 1901.

[65.] *Teckningar i vetenskapliga ändamål.*

Vidare hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen, att ett anslag å 1,500 kronor må, i likhet med hvad för de senare åren egt rum, på extra stat för år 1901 beviljas till bekostande af *teckningar i vetenskapliga ändamål* vid karolinska mediko-kirurgiska institutet.

[66.] *Materiel för oftalmiatriska kliniken.*

Enär det vid de senaste riksdagarne beviljade anslag af 500 kronor till anskaffande och underhåll af *materiel för oftalmiatriska kliniken* vid karolinska mediko-kirurgiska institutet fortfarande är behöfligt, får jag i underdånighet tillstyrka, det Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att för omförmälda ändamål på extra stat för år 1901 anvisa samma belopp eller 500 kronor.

[67.] *Vaktmästare-biträde vid bakteriologiska laboratoriet.*

På Eders Kongl. Maj:ts framställning beviljade 1899 års riksdag medel för aflönande af en vaktmästare vid karolinska mediko-kirurgiska institutets bakteriologiska laboratorium.

Redan i skrifvelse till universitetskanslern den 16 november 1898 anhöll institutets lärarekollegium om utverkande af ett anslag å 500 kronor till aflönande af ett *vaktmästarebiträde vid bakteriologiska laboratoriet,* dervid kollegiet hänvisade på åtskilliga allmänt kända händelser, som nyss förut inträffat vid ett bakteriologiskt laboratorium i Wien under derstädes pågående undersökningar af pestbacillen och hvilka händelser ytterligare ådagalagt, huru i hög grad vigtigt det vore, att vid de bakteriologiska laboratorierna iakttoges den största möjliga renlighet och noggrannhet, på det att icke de smittämnen, som vid dessa laborationer användes, skulle spridas till dem, som vore sysselsatta med laborationerna, eller andra, utomstående personer.

I skrifvelse till universitetskanslern den 6 september 1899 har lärarekollegiet förnyat sin berörda anhållan och dervid anfört, att de arbeten, som vid det bakteriologiska laboratoriet måste öfverlemnas åt vaktmästare, vore i hög grad tidsödande, isynnerhet vid vissa tider, då laborationerna för undervisningsändamål påginge och laboranternas antal kunde uppgå till mer än 20 samtidigt. Särskildt under dessa hvarje termin återkommande perioder af ökadt arbete vore i och för rengöringen af lokalerna, diskning af kulturkärl m. m. ett biträde åt vaktmästaren af behofvet påkalladt för att så mycket som möjligt förekomma smittämnenas spridning.

Universitetskanslern har vid anmälan af institutets anslagsbehof tillstyrkt bifall till lärarekollegiets nu nämnda framställning.

Med anledning af hvad sålunda förekommit hemställer jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:ts täcktes föreslå Riksdagen att till aflönande af ett vaktmästarebiträde vid institutets bakteriologiska laboratorium på extra stat för år 1901 anvisa ett belopp af 500 kronor.

[68.] *Brist i allmänna materielanslaget.* I protokollet öfver ecklesiastikärenden den 13 januari 1899 finnes omförmäld en af lärarekollegiet vid karolinska mediko-kirurgiska institutet gjord framställning om anvisande af medel för täckande af den under år 1897 uppkomna bristen i institutets *allmänna materielanslag.* Enligt hvad institutets räkenskaper för nämnda år utvisade, utgjorde bristen 2,689 kronor 69 öre. Denna siffra innehöll emellertid icke hela den under år 1897 uppkomna bristen, då två poster, upptagande närmare omförmäld tryckningskostnad till sammanlagdt belopp af 1,691 kronor, kommit att inflyta i 1898 års räkenskaper, ehuru de bort upptagas i räkenskaperna för år 1897. Lärarekollegiet hemstälde derför, att framställning måtte göras hos Riksdagen om anvisande af 4,380 kronor 69 öre till fyllande af berörda brist.

Då frågan om betäckande af den del af den angifna bristen, som afsåg poster ingående i 1898 års räkenskaper, icke lämpligen syntes böra göras till föremål för ompröfning, innan sistnämnda års räkenskaper behörigen afslutats, tillstyrkte jag vid ärendets underdåniga föredragning nådig proposition, afseende allenast fyllande af den brist, som å anslaget uppstått enligt 1897 års räkenskaper.

Denna min underdåniga hemställan behagade Eders Kongl. Maj:t gilla, och den nådiga propositionen i ämnet blef af 1899 års riksdag bifallen.

Sedan räkenskaperna för år 1898 numera blifvit afslutade, hemställa såväl lärarekollegiet som universitetskanslern, att af Riksdagen måtte äskas erforderliga medel för täckande af den del af bristen i institutets allmänna materielanslag för år 1897, hvilken afser poster, ingående i 1898 års räkenskaper; och får jag i underdånighet tillstyrka, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för sådant ändamål på extra stat för år 1901 anvisa ett belopp af 1,691 kronor.

Allmänna läroverken och pedagogierna.

[69.] *Tillfällig löneförbättring.* För att äfven under år 1901 må beredas *tillfällig löneförbättring åt lärarne vid de allmänna läroverken och pedagogierna,* att utgå efter samma grunder som för innevarande år, hemställer jag i underdånighet, att

Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1901 anvisa enahanda belopp, som för ändamålet är i detta års riksstat uppfördt, eller 429,725 kronor.

[70.] *Arfvoden åt extra lärare.*

Till arfvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken anvisade 1899 års riksdag på extra stat för innevarande år 131,800 kronor. Det har emellertid visat sig, att det anslag af 2,000 kronor till aflöning af en extra ordinarie lektor vid hvartdera af allmänna läroverken i Vesterås, Luleå, Östersund och Kristianstad, som af 1898 års riksdag beviljades för undervisningens utsträckning vid dessa läroverk till sjunde klassen äfven på reallinien, icke för ändamålet varit tillräckligt, då undervisning å nämnda linie skulle anordnas inom båda afdelningarna af sjunde klassen. För innevarande läsår har nemligen derutöfver för sagda ändamål kräfts aflöning åt en extra lärare med 1,800 kronor vid två af berörda läroverk, vid hvilka redan nu en öfre sjunde realklass upprättats. Genom lärjungeantalets ökning, särskildt i de lägre klasserna, vid ett flertal läroverk hafva dessutom anspråken på extra lärarekrafter stegrats. Jag anser mig derför böra föreslå Eders Kongl. Maj:t att af Riksdagen äska på extra stat för år 1901 till arfvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken ett belopp af 148,000 kronor.

[71.] *Fullständig reallinie vid allmänna läroverket i Hernösand.*

Hos Eders Kongl. Maj:t har eforus öfver Hernösands stifts allmänna läroverk med öfverlemnande af en utaf läroverkskollegiet vid *allmänna läroverket i Hernösand* derom gjord framställning och under instämmande i de af kollegiet anförda skäl i underdånighet anhållit, det täcktes Eders Kongl. Maj:t i nåder vidtaga åtgärder, ledande dertill att fullständig undervisning äfven å reallinien infördes vid nämnda läroverk; och har sedermera underdånig framställning i enahanda syfte gjorts af stadsfullmägtige i Hernösand, till hvilken framställning såväl magistraten derstädes som Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Vesternorrlands län tillstyrkt nådigt bifall.

Till stöd för de gjorda framställningarna hafva läroverkskollegiet och stadsfullmägtige anfört följande. Då sjette och sjunde realklasserna vid allmänna läroverket i Hernösand under åren 1877—1880 indrogos, syntes motiven dertill varit dels det dåvarande ringa antalet lärjungar i dessa klasser, dels ock beräkningen att, då samtidigt allmänna läroverket i Sundsvall gjordes fullständigt på reallinien, de lärjungar, som genomgått femte realklassen i Hernösand, skulle för fortsättning af sina studier öfvergå till läroverket i Sundsvall. Denna beräkning hade emellertid icke visat sig rigtig, ty under åren 1877—1897 hade, efter hvad Hernösands läroverks

matrikel utvisade, ej flere än nio eller — då anteckningarna delvis vore ofullständiga — på sin höjd sjutton lärjungar från Hernösands femte realklass afgått till läroverket i Sundsvall. Orsaken härtill vore antagligen att söka i afståndet och de vintertiden besvärliga kommunikationerna mellan de båda städerna, hvartill komme, beträffande lärjungar från Hernösands stad, att föräldrarnes i allmänhet svaga förmögenhetsvilkor i de flesta fall gjorde för dem omöjligt att, sända sina söner till läroverk utom staden. Det lede emellertid intet tvifvel, att, om dessa hindrande omständigheter ej förefunnes, skulle åtminstone numera, då realstudierna beträffande såväl det anseende, de åtnjöte, som de fördelar, de skänkte, blifvit i det närmaste jemnstälda med de klassiska, största delen af lärjungarne i fjerde och femte realklasserna, uppgående för åren 1888—1897 i medeltal till respektive 13 och 8, fortsätta studierna på reallinien. Under nu rådande förhållanden hade deremot lärjungarne antingen nödgats att, sedan de genomgått tredje klassen, öfvergå på latinlinien äfven om deras håg och fallenhet afgjordt legat åt de reala studierna, hvarigenom läroverkets högre klasser blifvit uppblandade med element, som derstädes ej varit på sin plats, eller ock hade de tvungits att, då de lemnat femte realklassen, afbryta sina studier och med otillräcklig teoretisk underbyggnad kasta sig in på någon af dessa lägre praktiska banor, der utsigten till en någorlunda sjelfständig ställning i allmänhet vore föga god. Tydligt vore derför, att lärjungeantalet i de ifrågasatta nya realklasserna skulle betydligt öfverstiga ofvannämnda medeltal för femte realklassen, särskildt om man toge i beräkning dels att i många fall lärjungar från nordligare delen af provinsen, ehuru de haft kortare eller åtminstone ej längre väg till Hernösand, föredragit läroverket i Umeå såsom varande fullständigt på reallinien, dels ock den starka utveckling på det industriela området, som de senare åren utmärkt trakten kring Hernösand, särskildt Ångermanelfvens floddal, och som måste hafva till följd att, derest läroverket i Hernösand gjordes fullständigt å reallinien, lärjungar från den staden omgifvande landsbygden, der intresset för praktisk verksamhet starkt framträdde, skulle i ökadt antal tillföras läroverket. Jemförde man läroverket i Hernösand med läroverken i Östersund och Luleå, hvilka länge varit försedda med reallinie i sjette klassen och nyligen genom anslag af Riksdagen blifvit tillökade med en sjunde realklass, visade det sig, att Hernösands läroverk, ehuru i saknad af reallinie i sjette och sjunde klasserna, dock i fråga om lärjungeantalet vore jemnstäldt med läroverket i Östersund och stode framför läroverket i Luleå. Lika starka och delvis samma skäl, som talat för fullständig reallinie vid sistnämnda två läroverk, kunde otvifvelaktigt anföras till förmån för läroverket i Hernösand.

Vidare påpekar läroverkskollegiet de olägenheter, som med afseende å

lärareprofven uppstå af den nuvarande anordningen. Vid läroverket i Hernösand skola nemligen alla prof för lärareplatser vid de allmänna läroverken inom stiftet afläggas, och upprepade gånger har inträffat, att för lektorsprof i vissa ämnen såväl lärjungar som lärare från andra läroverk måst begifva sig till Hernösand.

I ärendet har jemväl ingifvits dels utdrag af stadsfullmägtiges protokoll den 14 november 1899, utvisande att stadsfullmägtige anslagit ett belopp af 10,000 kronor för beredande af det ökade utrymme för skolan, som genom undervisningens ifrågasatta utsträckning kunde blifva erforderligt, dels ock utdrag af läroverkskollegiets protokoll den 16 i samma månad, deri finnes redogjordt för de förändringar och nybyggnader vid läroverkshuset, som föranledas af den ifrågastälda utvidgningen. Kollegiet uttalar som sin åsigt, att lärorummens antal, äfven om åtskilliga klasser skulle komma att delas i parallelafdelningar, skulle blifva fullt tillräckligt liksom äfven att rummen, hvad storlek beträffade, skulle blifva fullt tillfredsställande och i stånd att mottaga äfven ett högst betydligt ökadt lärjungeantal. Kollegiet anser, att läroverket i stadens nyssnämnda anslag och sin egen jubileumsfond, uppgående till öfver 30,000 kronor, egde medel, fullt tillräckliga för verkställande af de tilltänkta förändrings- och nybyggnadsarbetena.

Hvad läroverkskollegiet och stadsfullmägtige i saken andragit synes mig ådagalägga behofvet och gagnet af den föreslagna utsträckningen af undervisningen vid läroverket i Hernösand. Då utsträckningen torde böra ske allenast gradvis med en klass hvarje år, skulle för densammas genomförande till en början fordras allenast anställandet af en ny lärare vid läroverket. De grunder, som för riksdagarne åren 1898 och 1899 varit bestämmande vid anvisande af medel till utsträckning af undervisningen å reallinien vid läroverken i Vesterås, Kristianstad, Östersund och Luleå, anser jag äfven i nu föreliggande fall ega tillämplighet och hemställer förty i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för beredande af tillfälle till utsträckning af undervisningen å reala linien vid allmänna läroverket i Hernösand till och med sjunde klassen på extra stat för år 1901 anvisa ett belopp af 2,000 kronor till aflönande af en extra ordinarie lektor.

Under förutsättning af nådigt bifall härtill samt till hvad jag under nästföregående punkt hemstält, skulle det extra anslag för år 1901 till arfvoden åt extra och vikarierande ämneslärare vid de allmänna läroverken,

hvilket Eders Kongl. Maj:t af Riksdagen komme att äska, utgöra sammanlagdt 150,000 kronor.

Högre skolor för qvinlig ungdom.

[72.] *Resestipendier åt lärarinnor vid högre skolor för qvinlig ungdom och samskolor.*

Uti en den 12 juni 1899 till Eders Kongl. Maj:t ingifven skrifvelse hafva åtskilliga föreståndare och föreståndarinnor för högre läroverk för qvinlig ungdom anhållit, att Eders Kongl. Maj:t täcktes bereda tillfälle för vid sådana läroverk anstälda språklärarinnor att af statsmedel erhålla *rese-stipendier för språkstudier* i främmande land.

Till stöd för den sålunda gjorda framställningen har till en början anförts följande.

De framsteg, som undervisningen inom de högre flickskolorna på senare tider gjort, hade visat sig icke minst på språkundervisningens område. I samma mån som undervisningen i språk tagit en mera konkret och praktisk form, hade emellertid fordringarna på en lärarinnas kunskaper och färdighet i det språk, hvari hon undervisade, blifvit betydligt skärpta. Detta hade skett till en sådan grad, att numera en språklärarinna näppeligen kunde tillfredsställande sköta sin undervisning, derest hon icke upprepade gånger med icke alltför långa mellantider kunde få tillfälle att genom studier i främmande land följa med det lefvande språkets fortgående utveckling och särskildt uppöfva sin färdighet i att muntligen uttrycka sig fullt rigtigt. Den principen, att en lärare i ett främmande lefvande språk sjelf borde på detta språks egen mark hafva gjort sig förtrogen med detsamma, vore ju också af statsmagterna erkänd genom de icke obetydliga resestipendier, som för språkstudier i främmande land utginge af statsmedel till lärare vid de allmänna läroverken.

Med stor tacksamhet erkännande, att genom den med anledning af Eders Kongl. Maj:ts proposition af Riksdagen för några år sedan beviljade höjning af statsbidraget till de högre flickskolorna dessas ekonomiska ställning i betydlig grad förbättrats, hafva petitionärerna emellertid påpekat, att flickskolornas ekonomi ännu ej vore sådan, att den gjorde det möjligt för flickskolorna att gälda andra utgifter än sådana, som omedelbart ålåge dem. Till stöd för rigtigheten häraf behöfde endast åberopas den omständigheten, att de högre flickskolornas ekonomi än i dag hufvudsakligen stödde sig på elevernas afgifter. Och äfven om mot petitionärernas förmodan och åsigt denna inkomstkälla skulle kunna ökas genom förhöjning af afgifterna, vore det tvifvel underkastadt, huruvida detta ur samhällets synpunkt kunde vara lämpligt och öfverensstämma med att undervisningen vid de allmänna läroverken vore nästan afgiftsfri. Då de högre flick-

skolornas ekonomi vore sådan, som den sålunda angifvits, kunde på deras utgiftsstat icke uppföras någon post till resestipendier af ifrågavarande natur, vare sig den skulle utgå som högre löner åt språklärarinnor, hvaremot flere skäl talade, eller annorledes.

Vidare har till grund för framställningen andragits.

Frågan, huruvida icke språklärarinnorna sjelfva skulle kunna bekosta sina utländska studieresor, måste obetingadt besvaras nekande. Lärarinnelönerna vid de högre flickskolorna utginge med olika belopp från något under till något öfver 1,000 kronor årligen, beroende på lokala och andra förhållanden, och kunde i genomsnitt anses utgöra 1,000 kronor årligen. En sådan lön, hvilken betydligt understege mången i praktiskt yrke anstäld qvinnas, kunde omöjligt i och för sig förslå till att bekosta utländska resor. Redan bostad och mat för året kunde icke beräknas till lägre än 600 kronor. Sedan komme utgifter till kläder, böcker, resor, pensionsafgift och skatter m. m., hvartill kunde läggas det svåra och tyvärr ej sällsynta fall, att lärarinnan hade skuld från sin studietid att gälda. Då någon tillräcklig besparing på lärarinnelönen i och för bekostande af utländska resor således icke kunde åstadkommas, återstode den utvägen, att lärarinnan genom enskild undervisning under terminer och ferier skulle söka skaffa sig de nödiga medlen, men genom tjenstgöringen i skolan förbrukades för visso så mycket af både kroppsliga och andliga krafter, att dylikt extra arbete blefve sådan sten på redan förut tung börda, att bördan krossade sin bärarinna. Det borde derför anses vara nödvändigt, att ferierna finge vara hvad de vore ämnade till, nemligen en hvilotid, och det så mycket mer som i annat fall största fara vore för handen, att lärarinnorna rätt snart genom öfveransträngning skulle förlora helsa och arbetsförmåga och att den svenska flickskolan beröfvades många af sina mest nitiska och dugande krafter. Möjlighet för lärarinnorna att sjelfva bekosta sina studieresor kunde följaktligen icke anses förefinnas.

Öfver ifrågavarande framställning hafva domkapitlen äfvensom direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk, efter nådig remiss, afgifvit underdåniga utlåtanden och dervid, med åberopande af de i den underdåniga framställningen anförda skäl, samtliga gjort hemställan derom att Eders Kongl. Maj:t i anledning af framställningen täcktes bereda lärarinnor i främmande lefvande språk vid landets högre flickskolor tillfälle att med stipendier af allmänna medel företaga studieresor i utlandet. En ledamot af domkapitlet i Visby har dock varit af annan mening och på anförda skäl ansett, att domkapitlet icke bort förorda ifrågavarande underdåniga framställning. I fråga om storleken af det för ändamålet erfor-

derliga beloppet har af domkapitlet i Göteborg yttrats, att ett belopp borde anvisas, som vore minst lika stort som det, hvilket vore bestämdt till resestipendier för lärare i främmande lefvande språk vid rikets allmänna läroverk.

Efter det nu nämnda utlåtanden afgifvits, hafva emellertid åtskilliga lärarinnor vid flickskolor och samskolor under november månad nästlidet år till Eders Kongl. Maj:t ingifvit en framställning derom att, derest Eders Kongl. Maj:t komme att på grund af nyss omförmälda hemställan hos Riksdagen begära anslag af allmänna medel till resestipendier åt lärarinnor, denna begäran måtte erhålla sådan form, att af de eventuelt beviljade medlen resestipendier måtte kunna tilldelas lärarinnor vid högre flickskolor för bedrifvande af företrädesvis språkstudier, men äfven studier beträffande undervisningen i andra ämnen och beträffande skolors organisation och förvaltning, samt att stipendierna måtte kunna sökas och innehafvas äfven af vid samskolor anstälda lärarinnor.

Såsom skäl härför har i hufvudsak anförts följande.

Ej blott beträffande undervisningen i främmande lefvande språk utan jemväl i fråga om undervisningen i skolans öfriga ämnen hade under senare tider anspråken på lärarinnorna betydligt stegrats. En följd deraf vore, att för lärarinnorna allt större behof gjort sig gällande att förvärfva djupare insigter såväl i de särskilda ämnena som i deras metodiska behandling vid skolundervisning. Särskildt för dem, som hade att undervisa i historia och geografi, vore studieresor af stor betydelse, och anmärkningsvärdt vore det äfven, af hvilket gagn det kunde vara för flickskolorna, om deras föreståndarinnor sattes i tillfälle att taga kännedom om skolornas organisation i andra länder.

Att såväl Eders Kongl. Maj:t som Riksdagen behjertat vigten af att bereda tillfälle för dem, som arbetade i skolans tjenst, att företaga studieresor, framginge dels af de anslag, som för sådant ändamål beviljats att årligen utgå till lärare vid rikets allmänna läroverk, dels af det reseunderstöd, som senaste riksdag för år 1900 å extra stat beviljat åt lärare och lärarinnor vid folkskolorna i riket.

Enahanda skäl, som talade för beviljande af reseunderstöd åt lärarinnor vid de högre flickskolorna, gälde äfven rörande stipendier till lärarinnor anstälda vid samskolor, af hvilka under de senare åren ett icke ringa antal upprättats i riket. De vid dessa skolor anstälda lärarinnorna egde samma utbildning och ungefär samma ekonomiska ställning som lärarinnorna vid de högre flickskolorna, och det vore derför högst önskvärdt, om de förra kunde komma i åtnjutande af samma förmåner som de senare.

Af ett till mig öfverlemnadt utdrag af protokoll, hållet hos Pedagogiska sällskapet i Stockholm den 11 november sistlidet år, framgår, att berörda sällskap beslutit uttala sin lifliga anslutning till den af mig nu senast omförmälda framställningen.

Visserligen har det understöd, som från statsverket utgått till högre skolor för qvinlig ungdom, på senare tider i väsentlig mån ökats samt utsträckts äfven till vissa samskolor. Otvifvelaktigt torde ock vara, att dessa läroanstalter härigenom satts i stånd att bättre än förut fylla sin uppgift. Men tydligt är dock, att dessa läroanstalter icke, vare sig af dem tilldelade understödsmedel eller af andra tillgångar, kunna vara i tillfälle att åt sina lärarinnor lemna bidrag till studieresor för deras ytterligare utbildning i de särskilda läroämnena eller för att i andra land taga kännedom om motsvarande skolors organisation, förvaltning m. m.

Då emellertid dylika studieresor äro af stor betydelse ej blott för undervisningen i främmande lefvande språk, utan äfven för undervisningen i andra ämnen samt för skolornas anordning i det hela och då våra högre flickskolor näppeligen lära kunna hålla jemna steg med dylika läroanstalter i andra länder eller med våra högre gossläroverk, derest icke deras lärarepersonal sättes i tillfälle att begagna ifrågavarande utbildningsmedel, anser jag af synnerlig vigt, att dylikt tillfälle må beredas bemälda lärarepersonal. Med hänsyn till det stora antal lärarinnor, som verka vid berörda läroanstalter, och de talrika ansökningar om reseunderstöd, som af sådana lärarinnor redan ingifvits, ehuru något särskildt anslag för ändamålet för närvarande ej finnes, torde det erforderliga beloppet böra beräknas till åtminstone 6,000 kronor.

Jag hemställer derför, att Eders Kongl. Maj:t ville föreslå Riksdagen att till resestipendier åt föreståndarinnor och lärarinnor vid högre skolor för qvinlig ungdom och samskolor, under de vilkor och bestämmelser Eders Kongl. Maj:t kan finna godt föreskrifva, anvisa på extra stat för år 1901 ett belopp af 6,000 kronor.

Högre lärarinneseminariet.

[73] *Tillfällig löneförbättring.*

För beredande åt *lärare och lärarinnor vid högre lärarinneseminariet af tillfällig löneförbättring* jemväl för år 1901, att utgå efter samma grunder som den för innevarande år beviljade, tillstyrker jag, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att för år 1901 på extra stat anvisa enahanda belopp som för år 1900 eller 3,250 kronor.

[74.] *Fjerde årskurs m. m.* Med anledning af direktionens för högre lärarinneseminariet underdåniga framställning om fortfarande anslag dels för uppehållande af den vid seminariet anordnade valfria *fjerde årskursen* dels för beredande af *undervisning i huslig ekoromi* får jag, under åberopande af de skäl, som förut anförts för beviljande af anslag för dessa ändamål, i underdånighet hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen göra framställning om anvisande på extra stat för år 1901 af samma belopp som förut eller

för uppehållande af den valfria fjerde årskursen vid högre lärarinneseminariet 3,000 kronor och

för undervisning i huslig ekonomi vid seminariet och dermed förenade normalskolan för flickor 5,000 kronor.

[75.] *Nybyggnad för statens normalskola för flickor m. m.* Bifogande ritningar, beskrifning och kostnadsförslag till en *nybyggnad för statens normalskola för flickor*, ämnad att uppföras å en obebygd del af den tomt, som är upplåten åt högre lärarinneseminariet och nämnda dermed förenade skola, har direktionen öfver lärarinneseminariet i underdånig skrifvelse den 14 september 1899 anhållit, att Eders Kongl. Maj:t täcktes hos Riksdagen äska anslag å 300,000 kronor till en dylik läroverksbyggnad. Vidare har direktionen begärt utverkande af ett anslag å 15,187 kronor, som enligt jemväl öfverlemnadt kostnadsförslag erfordras för reparation och ändringar i det nuvarande läroverkshuset. Sina underdåniga framställningar i dessa afseenden har direktionen på följande sätt närmare utfört och med skäl beledsagat.

Sedan flere år tillbaka hade högre lärarinneseminariet och normalskolan för flickor varit mycket trångbodda i sin nuvarande gemensamma lokal. Behofvet af en nybyggnad eller en tillbyggnad till det nuvarande läroverkshuset hade nemligen gjort sig starkt känbart redan i slutet af 1880-talet, och allt ifrån den tiden hade man sökt efter medel och utvägar att få detta behof tillgodosedt. Med anledning af en utaf rektor till direktionen ingifven »promemoria angående de förenade läroverkens behof af en större lokal» hade direktionen år 1892 vändt sig till en arkitekt, som anmodades att uppgöra två alternativa förslag till nybyggnad för normalskolans räkning. Det ena af dessa förslag hade afsett nybyggnad å en till läroverkets egendom gränsande tomt, som eventuelt stod att köpa, det andra förslaget hade gått ut på att lägga det nya skolhuset delvis å egen tomt och delvis å stycken af granntomter, till hvilkas förvärfvande utsigt förefans. Men sedan preliminära ritningar och kostnadsberäkningar uppgjorts, hade båda dessa förslag visat sig draga så stor kostnad, att direktionen ansett inga utsigter finnas att få dem utförda. Direktionens bemödande hade derför sedermera åsyftat att få till stånd en antaglig ritning till en skolhus-

byggnad, belägen helt och hållet inom gränserna af läroverkets nuvarande tomt. Detta hade till en början synts möjligt endast under den förutsättning att läroverket kunde få rätt att bygga fasad emot en till dess tomt gränsande blindgata, som vore enskild egendom. Sedan underhandlingarna med gatans egare angående förvärfvandet af dylikt servitut misslyckats, hade direktionen varit betänkt på att söka få köpa det angränsande hus, med hvilket eganderätten till sagda blindgata följde. Denna affär hade emellertid visat sig så pass vansklig, att direktionen helst ville undvika att inlåta sig på densamma. Ett nytt försök att tillgodogöra sig den befintliga tomten hade derför gjorts; och man hade slutligen lyckats erhålla en förslagsritning, som visade möjligheten att, med användande af en mindre del af skolans lekplan, å denna tomt uppföra en för normalskolan tillräcklig och lämplig byggnad, som ej fordrade fasad åt blindgatan. Det vore detta förslag, som direktionen nu ville underställa Eders Kongl. Maj:ts pröfning, i förhoppning att det skulle varda af Eders Kongl. Maj:t gilladt och till utförande befrämjadt.

Såsom af den ritningarna åtföljande beskrifningen framginge, vore den föreslagna nya byggnaden afsedd till lokal för en åtta-klassig skola med två parallelafdelningar inom hvarje klass. Afsigten vore ock att der inrymma hela den utvidgade normalskolan med undantag af de förberedande klasserna eller småskoleklasserna, hvilka jemte seminariets afdelningar skulle qvarstanna i det gamla skolhuset. Detta vore nemligen ej större, än att det jemnt räckte för seminariet och småskolan, sedan åtskilliga vigtiga kraf blifvit tillgodosedda.

Hvad som framför allt gjorde en nybyggnad för en utvidgad normalskola nödvändig, vore den omständigheten, att skolan i dess nuvarande skick vore ett alldeles otillräckligt öfningsfält för seminariets lärjungar. Ehuru skolan vore belagd med så många öfnings- och protlektioner, som den rimligen kunde bära, finge hvarje seminarie-elev ej gifva mer än 15 dylika lektioner, afgångsprofvet inräknadt, under hela sin kurs. Att elevernas praktiska utbildning af sådan anledning måste blifva bristfällig, vore uppenbart, särskildt genom en jemförelse med förhållandena vid våra öfriga lärare-bildningsanstalter. Vid de allmänna läroverk, som vore profårsläroverk, finge hvarje lärareelev under profåret gifva omkring 70 öfnings- och proflektioner, och vid folkskolelärareseminarierna gåfve hvarje elev under sin seminariekurs omkring 40 dylika lektioner. Dock finge profkandidaten begränsa sin praktiska kurs till tre ämnen och eleven vid folkskolelärareseminariet koncentrera sig på elementära kurser inom de så kallade svenska ämnena, under det att elevernas praktiska utbildning vid högre lärarinneseminariet måste vara mångsidigare med afseende på såväl

ämnen som kurser. De ämnen, som måste inrymmas i detta läroverks praktiska kurs, vore så pass många, att under nuvarande förhållanden öfningen i några af ämnena måste inskränkas till en enda lektion, så att man ej ens hade tillfälle att förvissa sig om, huruvida den kritik, som gifvits, blifvit rätt uppfattad och tillgodogjord.

Till ådagaläggande att öfningslektionernas antal vid seminariet för närvarande ej kunde blifva på något effektivt sätt ökadt, framhåller direktionen: att de elever i den obligatoriska kursen, hvilka samtidigt skola öfvas, äro i medeltal sjuttiofem; att de klasser, till hvilka öfningslektioner för dessa elever kunna förläggas, ej äro flere än nio — första förberedande klassen är nemligen befriad från öfningslektioner, och högsta, åttonde, klassen är reserverad för de prof, som afläggas af eleverna i seminariets »valfria fjerde årskurs» —; att utrymme saknas för tillfällig delning af öfningsklasserna; att öfningslektionerna ej kunna jemnt fördelas på hela läsåret, enär några veckor vid terminernas början och slut af praktiska och pedagogiska skäl måste undantagas; och att, då seminarieeleverna hafva sig tillerkänd en viss valfrihet med afseende på den praktiska kursens ämnen, öfningslektionernas antal måste begränsas derhän, att de rymmas i skolan, äfven då de blifva i någon mån ojemnt fördelade på de olika läroämnena.

Dessutom har man, fortsätter direktionen, att, då det gäller att tillgodogöra normalskolan såsom öfningsskola för seminariet, taga i betraktande två mycket vigtiga omständigheter. Först och främst måste man taga hänsyn till att normalskolan ej är ämnad att vara endast ett bihang till högre lärarinneseminariet eller ett medel för seminarieelevernas praktiska öfning, utan att den, såsom svenska statens enda högre flickskola, äfven fått sig tilldelad en annan mycket magtpåliggande uppgift, nemligen att vara en norm eller ett mönster för rikets öfriga högre skolor för qvinlig ungdom. Om denna sistnämnda uppgift ej skall helt och hållet förfelas, måste normalskolan med måtta och varsamhet begagnas som öfningsfält för nybörjare i undervisningskonsten. Ett motsatt förfaringssätt skulle för öfrigt snart hämna sig på seminariet sjelft. Seminariets elever blifva nemligen praktiskt bildade för sin kommande lärareverksamhet ej endast genom öfningslektioner med tillhörande kritik och anvisningar, utan ock genom de förebilder, skolan erbjuder dem af undervisning, kunskapsresultat, organisation och disciplin, och det är derför af stor vigt, att skolan i dessa afseenden har att uppvisa sådant, som är godt och mönstergilt. Men äfven med bästa förmåga och vilja hos lärarepersonalen blir detta ej möjligt, om skolan får arbeta under allt för ogynsamma förhållanden.

Vid skolans anlitande såsom öfningsfält för seminariet måste man, yttrar direktionen vidare, för det andra taga i betraktande, att normal-

skolan icke är en friskola — såsom folkskolelärareseminariernas öfningsskolor och till en viss grad de allmänna läroverken äro — utan en läroanstalt, som af föräldrar och målsmän kräfver dryga afgifter för barnens undervisning, och att skolan jemväl af denna anledning ej får på något sätt uppoffras för seminariet eller behandlas som blott medel för detta. Sloge man in på en sådan väg, skulle normalskolan snart blifva fattig på lärjungar, helst skolafgifterna äro endast obetydligt lägre än i några af Stockholms privata högre flickskolor, och dermed skulle äfven de förenade läroverkens ekonomi, som till en god del hvilar på skolafgifterna i normalskolan, blifva rubbad och undergräfd.

Den nödvändiga förbättringen af seminarieelevernas praktiska utbildning kan derför, anmärker direktionen, under gifna förutsättningar endast på två sätt vinnas: antingen genom en väsentlig minskning af seminarieelevernas antal eller genom en utvidgning af öfningsfältet medelst anordnande af parallelklasser i normalskolan. Den förstnämnda utvägen syntes ej vara att tillråda, då tillgången på lärarinnor, som utexaminerats från högre lärarinneseminariet, redan nu vore mindre än efterfrågan, då behofvet af så qvalificerade lärarinnor vore i stigande och då inträdessökande tillströmmade i så stort antal, att äfven många väl kompetenta sökande årligen måste tillbakavisas. Den enda lämpliga utväg, som återstode, syntes alltså vara den af direktionen antydda väsentliga utvidgningen af normalskolan — en förändring, som förutsatte anskaffandet af nya lokaler för samma skolas räkning.

Komme normalskolan att bestå af åtta dubbla elementarklasser och tre småskoleklasser, alltså af 19 särskilda skolafdelningar, och blefve genom befintligheten af några reservrum möjlighet gifven att för vissa lektioner ytterligare dela dessa afdelningar, så borde antalet af öfnings- och proflektioner kunna uppbringas till minst trettio för hvarje seminarieelev, utan att normalskolan lede någon egentlig skada. En så beskaffad normalskola blefve ett någorlunda tillfyllestgörande medel för seminariets praktiska kurs, så länge seminarieelevernas antal ej vore större än för närvarande. Skulle det framdeles visa sig, att ett större antal seminariebildade lärarinnor ovilkorligen behöfdes för de högre flickskolornas räkning, borde detta behof tillgodoses genom upprättande å annan ort af en ny likartad anstalt för lärarinnebildning.

Utom det nu anförda hufvudskälet för en nybyggnad för normalskolans räkning anser sig direktionen böra påpeka äfven några andra omständigheter, som visa, huru önskligt det är, att de förenade läroverken få ett större utrymme och förbättrade yttre hjelpmedel. I afseende härå yttrar direktionen:

»För den naturvetenskapliga undervisningen erfordras vid de metoder, som i våra dagar användas, särskilda lärorum med speciel utrustning. För hela denna mångsidiga undervisning (i zoologi, botanik, fysik, kemi, fysiologi och helsolära) disponera båda läroverken tillsamman endast ett enda lärorum, i hvilket äfven största delen af den tillhörande undervisningsmaterielen måste inrymmas. Häraf härflyta många olägenheter, och bland annat lägger denna omständighet väsentliga hinder i vägen för en i pedagogiskt afseende lämplig uppställning af läsordningen. Det rum, som skulle vara kemiskt laboratorium, är så trångt, mörkt och osundt, att det endast i ringa mån kan användas.

»För teckningsundervisningen på högre stadier kräfvas också lärorum af särskild beskaffenhet. Men då läroverket saknar särskild ritsal, måste åttonde klassens rum användas för teckningsundervisningen i seminariet och de högsta skolklasserna, hvadan nämnda klass vissa timmar blir husvill och måste inqvarteras uti än det ena, än det andra främmande klassrummet.

»För vissa arter af qvinlig slöjd äro särskilda lokaler med särskilda hjelpmedel erforderliga. Läroverket har inga andra lokaler för slöjdundervisning än de vanliga klassrummen, och derför måste några vigtiga arter af qvinlig slöjd från läroplanen uteslutas.

»På grund af det ringa utrymmet i den för båda läroverken gemensamma gymnastiksalen blifva gymnastiklagen flere, än som af pedagogiska skäl erfordras, och gymnastiklektionerna förlagda till fem olika tider på dagen. Detta medför en olika fördelning af dagens lärotimmar för olika klasser samt för vissa gymnastiklag dels en mindre lämplig tid för gymnastiken, dels en för kort frukostrast. Af brist på utrymme måste vissa lärorum användas äfven till omklädningsrum för gymnastiken samt till förvaring af flickornas gymnastikdrägter.

»För läroverkets bibliotek, som af seminariets elever flitigt anlitas, saknas en enhetlig lokal med tillräckligt utrymme. Biblioteket är derför förlagdt på tre skilda håll inom läroverkshuset och i rum, som tillika användas för andra ändamål.

»Några lärorum, som från början ej varit afsedda för dylik användning, lemna mycket öfrigt att önska i hygieniskt afseende, särskildt med hänsyn till belysningen.

»En högtidssal, som kunde rymma samtliga lärjungarna, saknas. Den bönsal, som finnes, begagnas af seminariets elever, men i normalskolan förrättas bönerna i några af de större klassrummen.

»För undervisningsmaterielen finnas inga andra förvaringsrum att tillgå än några mörka skrubbar. Denna materiel måste derför antingen placeras

der den far illa eller der den blir svårtillgänglig, och ehuru det vore synnerligen vigtigt för en lärarebildningsanstalt att vara väl utrustad med tidsenlig materiel, får man vid högre lärarinneseminariet i det hänseendet inskränka sig till det minsta möjliga af brist på plats för materielens förvarande.

»Åtskilliga andra fakta, som vittna om, i hvilken grad seminariet och normalskolan äro trångbodda i sin gemensamma lokal, kunde anföras. Men det sagda torde vara tillräckligt såsom ytterligare stöd för direktionens underdåniga framställning rörande en nybyggnad för normalskolans räkning.»

Hvad angår kostnaden för den ifrågasatta nybyggnaden har direktionen hänvisat till det vid dess framställning fogade kostnadsförslaget, slutande å ett belopp af 300,000 kronor.

Såsom redan anförts, borde, enligt direktionens mening, det nuvarande läroverkshuset komma att användas ensamt för seminariets och småskolans räkning. Detta hus kräfde emellertid ovilkorligen vissa reparationer, till hvilkas bestridande tillgängliga medel ej räckte, hvarjemte de nya förhållandena komme att betinga några ändringar i husets inredning. Kostnaden för dessa reparationer och ändringar hade, såsom nämnts, uppskattats till 15,187 kronor.

De vid framställningen fogade ritningarna till nybyggnaden, beskrifningen till densamma samt de å förutnämnda belopp slutande kostnadsförslagen till nybyggnaden och till förändringarna i den nuvarande byggnaden äro uppgjorda af arkitekten G. A. Nilsson. Ur beskrifningen ber jag att få anföra följande.

Nybyggnaden är förlagd å norra delen af tomten. Den består af en hufvudlänga i öster och vester, en mot denna vinkelrät flygelbyggnad ungefär i midten af tomten samt slutligen en med flygelbyggnaden sammanhängande byggnad, inrymmande gymnastik-, sång- och bönsal. Genom denna anordning bildas å norra delen af tomten två gårdar, förutom den södra gården. En gång sammanbinder den gamla byggnaden med den nya, hvilken sistnämnda utom porten i sammanbindningsgången har till öfre gården ledande portar i midten af södra fasaden. Till de nedre gårdarne leda två portar, en till hvardera. Nybyggnaden är försedd med två trappor, en större af sten samt en mindre jerntrappa. Korridorsystemet är tillämpadt i byggnaden och lärorummen förlagda längs en korridor, som lemnar direkt tillträde till alla klassrum. Samtliga dessa hafva sina fönster mot öster eller söder.

Nybyggnaden inrymmer, utom ekonomilokaler, förstugor, tamburer, toaletter m. m. dylikt, följande lokaler: 16 större klassrum, 3 mindre

reservrum, 1 fysikaliskt laboratorium, 1 kemiskt laboratorium, 1 för de båda sistnämnda lokalerna gemensamt lärorum, 1 större sal för naturhistoriska samlingar, 1 till denna sal hörande lärorum, 1 rum för historisk och geografisk materiel, 2 större salar för slöjd, 1 större sal för teckning, 1 större gymnastiksal jemte 2 omklädningsrum, 1 större sångsal, 1 större bönsal, 1 mottagningsrum för föreståndarinnan, 1 mottagningsrum för klassföreståndarinnorna, 1 samlingsrum för lärarinnorna, 1 af två rum och kök bestående bostadslägenhet för vaktmästaren samt 1 rum för städerska.

Byggnadens grundmurar skola gjutas af beton med på pålar hvilande betonpelare och mellan dessa pelare slagna betonhvalf. Byggnadens murar uppföras af tegel. För dess uppvärmning och ventilation användes ingeniören V. Dahlgrens system, för den artificiela belysningen gas.

Vid direktionens framställning är äfven fogad en af seminariets rektor uppgjord plan för användning af det nuvarande läroverkshuset ensamt för högre lärarinneseminariets och småskolans räkning. För närmare utveckling af denna plan och till grund för äskandet af förutnämnda anslag å 15,187 kronor har direktionen i en den 3 november 1899 aflåten underdånig skrifvelse anfört, bland annat, följande.

Högre lärarinneseminariets och normalskolans gemensamma lokal hade under de senare åren kräft åtskilliga rätt kostsamma reparationer, såsom insättning af ny ångpanna och delvis nya ledningsrör i värmeapparaten, omläggning af husets plåttak och inläggning af delvis nya golf i flere lärorum och förstugor. Utgifterna för dessa reparationer, hvilka bekostats af de medel, som stode till direktionens förfogande — skolafgifterna i normalskolan — hade varit så dryga, att de uttömt de små besparingar, som för några år sedan funnits, och under senaste tiden till och med vållat svårighet att få inkomsterna att räcka till för de löpande utgifterna. Då direktionen derför ej såge sig i stånd att medelst de till dess disposition stälda medlen bekosta de större reparationer, som fortfarande vore af nöden, men å andra sidan reparationsarbetet ej utan skada för huset och de hygieniska förhållandena kunde afbrytas, hade direktionen funnit sig uppfordrad att i sammanhang med de tillämnade ändringarna i det nuvarande läroverkshusets inredning begära medel för vissa reparationer — omläggning af de återstående gamla uttrampade golfven och insättning af nya fönsterbågar i stället för de gamla murknade. Utgifterna härför inginge alltså i förutnämnda beräknade anslagsbelopp 15,187 kronor.

Hvad de tillämnade ändringarna anginge, vore de vilkor för förverkligandet af flere vigtiga önskningsmål, nemligen att erhålla bostad inom läroverkshuset för biträdande föreståndarinnan i seminariet, att erhålla en

ändamålsenlig lokal för seminariets bibliotek, att vinna ökadt utrymme i några af seminariets lärorum, äfvensom att få flere samt större och sundare lärorum för småskoleelevernas undervisning.

Förslaget att bereda bostad för seminariets föreståndarinna inom läroverkets lokal innebure ej någon nyhet, utan åsyftade återgång till en förutvarande anordning. Ända till och med vårterminen år 1889 hade nemligen föreståndarinnan haft bostad, bestående af tre rum och kök, i läroverkshuset. Nämnda år hade dock bostadslägenheten blifvit indragen för att användas till andra mer oundgängliga behof, bland annat till lokal för läroverkets bibliotek, som förut varit inrymdt i rektorsexpeditionen och lärarerummet. De beaktansvärda skäl, som från början förestafvat direktionens länge vidhållna fordran att seminariets föreståndarinna borde hafva sin bostad inom läroverkshuset, gälde fortfarande och vore ytterligare förstärkta genom den omständigheten, att lektioner och tentamina numera i större utsträckning än förut vore förlagda till eftermiddags- och aftontimmar.

Den lokal, som enligt planen skulle användas till föreståndarinnebostad, vore den gamla bostadslägenheten, tillökad med ett rum åt solsidan, det nuvarande lärarerummet. Tillökningen vore grundad på sanitära skäl, enär de öfriga rummen vore dels mycket mörka, dels i fullständig saknad af solbelysning. Lärarnes samlingsrum skulle enligt planen förläggas till annan lokal i samma våning, hvarigenom ock möjlighet uppstode att erhålla en för detta rum och direktionsrummet — rektorsexpeditionen — gemensam, någorlunda rymlig, tambur i stället för den högst otillräckliga, som nu vore att tillgå.

Hvad anginge seminariets bibliotek, vore detsamma, som under de tio senaste åren mycket ökats, för närvarande spridt på olika håll. För bibliotekets rätta vård och användning vore det emellertid af vigt, att det erhölle en enhetlig lokal. En fullt ändamålsenlig sådan skulle vinnas i fjerde och åttonde skolklassernas nuvarande bredvid hvarandra liggande klassrum.

De rum, som för närvarande vore använda för seminarieelevernas undervisning, vore både i fråga om luftutrymme och i afseende å golfyta otillräckliga. Det vore synnerligen önskligt, att större lärorum kunde erhållas, åtminstone för seminariets båda lägsta afdelningar, hvilkas elever — i följd deraf att de flesta läroämnena på detta stadium vore obligatoriska — under flertalet af lärotimmar vore fulltaliga. Med hänsyn härtill vore i planen afsedt att utvidga två af seminariets lärorum genom att till hvartdera lägga hälften af den mellanliggande nuvarande kontorslokalen.

Direktionen redogör i sin framställning vidare för den tillämnade an-

vändningen i öfrigt af det gamla lärohusets lokaler. Dervid påpekas särskildt, att en rymlig lokal för småskoleelevernas undervisning i slöjd kan vinnas genom att sammanslå tvenne skolklassers nuvarande läsrum. I fråga om behofvet af en dylik lokal erinrar direktionen om de nyare åsigter, enligt hvilka slöjden bör inträda i skolan från första början och blifva ett hufvudmedel särskildt för småskolebarnens bildning, samt framhåller, att statens normalskola bör utrustas med de yttre vilkor, som erfordras för att denna vigtiga sida af småbarnsundervisningen skall kunna blifva väl tillgodosedd.

Direktionens ifrågavarande framställning innehåller slutligen dels en sammanfattande öfversigt af den användning, lokalerna i den nuvarande byggnaden skulle få enligt den plan, för hvilken jag nu i vissa delar redogjort, dels en hänvisning till ett vid framställningen fogadt yttrande af förste stadsläkaren J. Andersson och läroanstalternas läkare E. Sederholm.

I detta yttrande anföra desse, att de vid besigtning af seminariets och normalskolans lokaler funnit dem, äfven vid lågt stälda anspråk, i flere hänseenden lemna mycket öfrigt att önska. I en del af lärorummen vore ljustillgången i betänklig grad otillräcklig. Flere af rummen lemnade ej på långt när eleverna det utrymme, som till betryggande af deras goda helsotillstånd ansåges oundgängligen nödvändigt. I åtskilliga fall måste lärosalar tillika användas till förvaring af gymnastikdrägter och undervisningsmateriel samt till omklädningsrum, hvilket otvifvelaktigt inverkade på luftens beskaffenhet och otillbörligt inkräktade på golfytan. Kapprummen vore äfven synnerligen trånga och skumma, några nästan mörka. Vidare vore ventilationssystemet till sin anordning otillfredsställande och syntes flerstädes ej alls funktionera. I flere af klassrummen kändes luften förskämd och tryckande. Alla de nämnda olägenheterna vore af så allvarlig beskaffenhet, att de nödvändigt borde snarast möjligt afhjelpas.

I anledning af direktionens förstomförmälda framställning har öfverintendentsembetet afgifvit infordradt underdånigt utlåtande. Detta innehåller hufvudsakligen följande.

Mot de i ärendet företedda ritningarna har embetet, särskildt med hänsyn till de svårigheter, som den tillgängliga byggnadsplatsen erbjuder, icke funnit orsak till någon hufvudsakligare erinran. Emellertid har embetet ansett sig böra, på sätt genom ritningarna vidfästa tilläggsblad närmare åskådliggjorts, anmärka:

att hufvudingången från gården bör, för att blifva rymligare, anordnas såsom en större port med bred portgång i stället för med de å rit-

ningarna angifna två portarne och dubbla hvalfven, i sammanhang hvarmed den midt öfver porten anbragta stenmuren lämpligen bör utbytas mot en dubbel cloisonvägg;

att, då bönsalen, gymnastiksalen och sångsalen, hvilka hvar för sig äro afsedda att kunna rymma hela elevantalet, icke äro så väl försedda med utgångar och trappor, att de, vid möjligen yppadt behof, hastigt kunna utrymmas, norra delen af den utmed berörda salar liggande korridoren — hvari en mörk kommunikationstrappa är föreslagen att förläggas — borttages och tillägges samma salar, hvilka genom en sådan åtgärd icke blott blifva större, utan derjemte erhålla fördelaktigare form, samt att i stället en ljus reservtrappa anbringas, ledande direkt från oftanämnda salar ned till gården;

att, enär enligt de understälda ritningarna yttertaket öfver bönsalen skulle komma att ligga så nära innertaket, att olägenheter deraf utan tvifvel skulle uppstå, murarne kring bönsalen böra höjas, så att isolerande luftrum bildas mellan omförmälda båda tak;

att sångsalen är alltför låg, hvarför bjelklaget bör sänkas mellan nämnda sal och gymnastiksalen — som i allt fall blir en meter högre än det vid läroverket för närvarande begagnade gymnastikrum — och att i följd häraf några trappsteg, ledande från den bredvidliggande korridoren till sångsalen, böra anbringas;

samt att klosetterna i källaren invid stora trappan böra, för beredande af erforderligt utrymme i källargången, förläggas med sin långsida utmed denna.

Hvad härefter angår det till ritningarna hörande kostnadsförslaget, anser öfverintendentsembetet detsamma vara uppgjordt med synnerlig omsorg och har vid granskning deraf icke funnit någon anledning till påminnelse från embetets sida. Ehuru de af embetet föreslagna ändringarna beräknas medföra en ökad kostnad af omkring 1,000 kronor, anser embetet, att, äfven med iakttagande af förändringarna, den antagna kostnadssumman för nybyggnaden, 300,000 kronor, icke behöfver öfverskridas.

Beträffande slutligen de tillämnade omändringarna inom den nuvarande byggnaden och den för dessas genomförande beräknade kostnad af 15,187 kronor förklarar sig öfverintendentsembetet, som af förslagsställaren härom under hand inhemtat åtskilliga närmare upplysningar, icke hafva funnit något att i denna del af ärendet invända.

I sammanhang med nu ifrågavarande ärende bör jag ej underlåta att omförmäla, hurusom direktionen i en samtidigt med dess sistberörda skrifvelse af den 3 november 1899 gjord underdånig framställning yttrat sig

om såväl den ökning af anslaget till högre lärarinneseminariet och normalskolan, som den senares förseende med dubbla afdelningar inom klasserna 1—8 skulle medföra. Utvidgningen föranleder naturligen en betydande tillökning af lektionstimmarnes antal, hvilket åter betingar ökning af lärarekrafterna. Direktionen lemnar till utredning i saken en detaljerad öfversigt af inkomsterna och utgifterna. Det framgår deraf, att, då utgifterna beräknas till 76,925 kronor och tillgångarna till 55,985 kronor, ordinarie lärarelöner och lönetillägg dervid oberäknade, en brist af i rundt tal 21,000 kronor skulle behöfva fyllas med statsmedel. Direktionen har ej nu gjort någon anhållan om beredande af denna förökning af statsanslaget; och tydligt är, att densamma först blir af nöden, sedan nybyggnaden fullbordats och de ändrade anordningarna i det nuvarande läroverkshuset hunnit vidtagas.

Beträffande de nu föreliggande anslagsfrågorna synes mig hvad direktionen anfört ådagalägga det otvifvelaktiga behofvet af den föreslagna anordningen med parallelklasser i den egentliga normalskolan. Att detta ej kan genomföras utan beredande af högst väsentligt ökadt utrymme, att sådant erfordras jemväl för att tillgodose åtskilliga andra vigtiga behof vid de förenade läroanstalterna samt att de för ernåendet af detta och andra för anstalternas verksamhet betydelsefulla önskemål nu ifrågasatta utvägar och anordningar torde vara de lämpligaste, som stå till buds, allt detta synes mig likaledes framgå af hvad i ärendet förekommit. Jag finner mig derför böra biträda de af direktionen i afseende härå framstälda, af mig omförmälda förslag, allenast med de ändringar, som innefattas i de af öfverintendentsembetet uttalade anmärkningar. Mot de uppgjorda kostnadsberäkningarna har jag, med hänsyn till hvad embetet anfört, icke något att erinra.

Under åberopande af hvad jag nu anfört får jag i underdånighet tillstyrka, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för uppförande af en för statens normalskola för flickor afsedd byggnad, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med uppgjorda ritningar samt för verkställande af vissa ändrings- och reparationsarbeten i högre lärarinneseminariets och normalskolans nuvarande lärohus bevilja ett anslag af 315,187 kronor och deraf på extra stat för år 1901 anvisa ett belopp af 115,187 kronor.

Folkundervisningen.

[76.] *Uppehållande under år 1901 af undervisningen i de vid seminarierna i Göteborg och Kalmar inrättade parallelklasserna.*

Sedan Riksdagen, på Eders Kongl. Maj:ts framställning, på extra stat för år 1900 beviljat för anordnande af *parallelklasser* vid två af rikets folkskolelärareseminarier ett anslag af 19,400 kronor, inrättades från och med början af höstterminen 1899 en parallelklass vid folkskolelärareseminariet *i Göteborg* och en dylik vid folkskolelärarinneseminariet *i Kalmar*.

I den beräkning, som sistlidet år gjordes angående kostnaderna för inrättande af parallelklasser vid folkskolelärareseminarierna, upptogs intet särskildt belopp till stipendier åt eleverna i dessa klasser, enär man ej kunde förutse, huru försöket att anordna parallelklasser skulle aflöpa. De af eleverna uti de i Göteborg och Kalmar anordnade parallelklasserna, som ansetts vara i behof af understöd, hafva derför sistlidne hösttermin erhållit sådant af de medel, som äro anslagna till stipendier åt seminarieelever, och hvilka i riksstaten såväl för 1899 som för 1900 äro uppförda med ett belopp å 75,000 kronor. En följd häraf har blifvit, att det understöd, som kommit behöfvande seminarieelever till del, blifvit jemförelsevis lågt, i synnerhet då man tager i betraktande de för närvarande höga lefnadsomkostnaderna. Skulle nu, i enlighet med de framställningar jag i nästföljande två punkter kommer att göra, flere nya seminarieklasser varda inrättade, komme ifrågavarande understöd att än ytterligare minskas, enär, om obemedlade elever äfven i de ifrågasatta nya klasserna skulle erhålla understöd från de till stipendier åt seminarieelever för närvarande anslagna medlen, dessa skulle komma att fördelas mellan ett större antal. Häraf skulle, då de flesta af dem, som söka inträde vid folkskolelärare- och folkskolelärarinneseminarierna, äro obemedlade, följden kunna blifva, att nämnda seminarier icke erhölle beräknadt antal elever. Det synes mig derför vara af behofvet påkalladt, att åtgärder vidtagas för att tillförsäkra fattiga seminarieelever understöd åtminstone till ungefär så högt belopp, som kunde tilldelas sådana före anordnandet af parallelklasser, eller i medeltal omkring 70 kronor årligen. Ändamålet synes mig lämpligast kunna vinnas på det sätt, att tills vidare, innan förhållandena på detta område hunnit fullständigare ordnas, ett visst belopp, afsedt till stipendier åt behöfvande seminarieelever, upptages bland kostnaderna för de särskilda nya klasserna, både de två, som redan inrättats i Kalmar och Göteborg, och de, om kvilkas inrättande jag ofvan nämnt.

Om man antager, att i hvarje för 25 elever beräknad klass finnas 22

à 23 obemedlade — ett antal, som visserligen icke är för stort, då t. ex. vid seminariet i Linköping höstterminen 1899 alla de inskrifna eleverna, på ett undantag när, ansågos kunna komma i åtanke vid utdelningen af stipendier — och om man vidare antager, att hvarje behöfvande elev erhåller i understöd 35 kronor hvarje termin, komme sålunda terminligen att erfordras ungefär 800 kronor till stipendier åt de obemedlade eleverna i hvarje klass. Angående parallelklasserna i Göteborg och Kalmar torde detta belopp böra utgå för höstterminen 1900 samt för båda terminerna under år 1901.

Till uppehållande under år 1901 af undervisningen uti den vid folkskolelärareseminariet i Göteborg anordnade parallelklassen erfordras, enligt från domkapitlet derstädes inkomna uppgifter, följande belopp:

till en extra ordinarie adjunkt	kr.	1,800: —
» en lärare vid seminariets öfningsskola	»	1,500: —
» lärare i öfningsämnena och läraren i småskoleafdelningen af öfningsskolan	»	1,200: —
» belysning, uppvärmning, renhållning, läkarearfvode m. m.	»	700: —
Till dessa belopp böra läggas, enligt hvad här ofvan blifvit anfördt, 2,400 kronor till stipendier åt behöfvande elever under höstterminen 1900 samt vår- och höstterminerna 1901	»	2,400: —
	Summa kr.	7,600: —

Domkapitlet i Kalmar har uti infordradt yttrande uppgifvit, att 4,300 kronor erfordrades för uppehållande under år 1901 af undervisningen uti den vid folkskolelärarinneseminariet derstädes anordnade parallelklassen, enligt följande fördelning:

till en extra ordinarie adjunkt	kr.	1,800: —
» en lärarinna vid seminariets öfningsskola	»	1,500: —
» uppehållande af undervisningen uti öfningsämnena	»	800: —
» belysning, uppvärmning, renhållning m. m.	»	200: —
Till dessa belopp böra likaledes läggas 2,400 kronor, afsedda till stipendier åt behöfvande seminarieelever under höstterminen 1900 samt vår- och höstterminerna 1901	»	2,400: —
	Summa kr.	6,700: —

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för uppehållande under år 1901 af undervisningen uti de vid folkskolelärareseminariet i Göteborg och folkskolelärarinneseminariet i Kalmar anordnade parallelklasser, äfvensom för

stipendier åt elever i dessa klasser på extra stat för år 1901 bevilja ett belopp af 14,300 kronor.

[77.] *Anordnande af ett nytt folkskolelärarinne-seminarium.*

Uti den af Riksdagen den 13 maj 1899 till Eders Kongl. Maj:t aflåtna skrifvelse angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel har Riksdagen anfört, bland annat, att, sedan Eders Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att för anordnande af parallelklasser vid två folkskolelärareseminarier på extra stat för år 1900 bevilja ett anslag af 19,400 kronor, hade Riksdagen, i sammanhang med Eders Kongl. Maj:ts berörda framställning, till behandling förehaft en inom Riksdagen väckt motion, deri yrkats, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Eders Kongl. Maj:t anhålla, det Eders Kongl. Maj:t ville, så snart ske kunde, till Riksdagen inkomma med förslag om inrättande å derför lämplig ort inom Malmöhus eller Kristianstads län af ett *seminarium för utbildande af folkskolelärarinnor.*

Såsom stöd för sin framställning hade motionärerna, som ansåge behofvet af ökad tillgång på lärarekrafter för folkskolan vara ådagalagdt genom hvad chefen för ecklesiastikdepartementet i ärendet yttrat, anfört, att motionärerna hyste en från Eders Kongl. Maj:ts förslag något afvikande mening i afseende å lämpligaste sättet för behofvets tillgodoseende. Motionärerna ansåge nemligen, att inrättande snarast möjligt af ett nytt seminarium skulle vara den rigtigaste utvägen, och befarade, att genom anordnande af parallelklasser tillkomsten af ett nytt seminarium skulle försvåras eller åtminstone fördröjas. För denna uppfattning hemtade motionärerna ett stöd i de antydningar, som i det statsrådsprotokoll, hvilket åtföljde Eders Kongl. Maj:ts berörda framställning, förekomme derom, att vid början af läsåret 1900—1901 parallelklasser borde anordnas vid ytterligare två seminarier. Det väntade resultatet af en sådan anordning skulle blifva, att, sedan parallelklasser inrättats vid fyra seminarier, man skulle årligen kunna utexaminera lika många elever, som om ett nytt seminarium anordnades. Så länge parallelklasserna komme att fungera, skulle de sålunda träda i stället för ett nytt seminarium och göra inrättandet af ett sådant öfverflödigt. Och sedan början en gång blifvit gjord med inrättande af parallelklasser, kunde, enligt motionärernas förmenande, en sådan anordning naturligen endast småningom upphöra i den mån, som de särskilda årsklasserna af elever hunnit fullständigt genomgå de föreskrifna kurserna och blifvit från vederbörande seminarier utexaminerade. En indragning af parallelklasserna kunde ej heller väntas blifva genomförd utan motstånd från ortsmyndigheternas sida, och de anordnin-

gar, som under tiden måst vidtagas för utvidgning af seminariets lokaler m. m., skulle antagligen i och med parallelklassernas indragning till större eller mindre del visa sig obehöfliga och onyttiga.

Hvad som särskildt föranledt motionärerna att för Riksdagen framhålla denna deras uppfattning af den nu ifrågavarande angelägenheten vore den omständigheten, att i de båda skånska länen behofvet af ett derstädes förlagdt folkskolelärarinneseminarium sedan lång tid tillbaka gjort sig gällande. Allt för ofta hade det i dessa län inträffat och inträffade det alltjemt, att unga qvinnor med afgjord håg och fallenhet för lärarinnekallet nödgades afstå från sin önskan att dertill förskaffa sig erforderlig utbildning allenast af den orsak, att genomgåendet af ett seminarium på aflägsen ort — i Kalmar, Stockholm eller Skara — vore förbundet med afsevärdt högre kostnader, än fallet skulle varit, om en sådan bildningsanstalt för qvinliga elever funnits att tillgå på närmare håll. Vidare hade inom de båda nämnda länen under de senaste åren visat sig en afgjord benägenhet att i allt större utsträckning använda qvinliga lärarekrafter, och i synnerhet vore detta enligt motionärernas mening fallet i städer, köpingar och större stationssamhällen, der ett flertal lärare anstäldes vid samma skola. Erfarenheterna rörande qvinnans deltagande i folkskolans arbete hade nemligen i Skåne liksom i andra delar af landet varit sådana, att den misstro, som i åtskilliga afseenden förefunnits emot qvinnans lämplighet och duglighet för lärarinnekallet, allt mer och mer gifvit vika och att i stället den öfvertygelsen börjat göra sig gällande, att det vore önskvärdt, om qvinliga arbetskrafter kunde i än högre grad, än hittills varit fallet, komma till användning i skolans tjenst. Då sålunda vigtiga skäl syntes motionärerna tala för att den utvidgning af seminarieundervisningen, hvars behöflighet påvisats i nämnda statsrådsprotokoll, måtte väsentligen komma den qvinliga seminarieundervisningen till godo, ansåge motionärerna rätta tiden vara kommen för förverkligande af det nämnda inom Skåne lifligt kända önskemålet. Att det qvinliga seminarium, som enligt motionärernas åsigt borde snarast möjligt inrättas, borde förläggas till lämplig ort inom Skåne, syntes motionärerna vara betingadt redan af provinsens talrika befolkning, uppgående enligt senaste befolkningsstatistiken till nära en åttondedel af rikets hela folkmängd. Då det dessutom kunde med visshet antagas, att ett sådant seminarium skulle komma att anlitas äfven af befolkningen i Blekinge och södra delen af Halland, syntes motionärerna något tvifvel icke kunna råda derom, att dess rätta plats vore att söka inom Skåne. Det skulle också helt visst inom denna provins väcka förstämning och missnöje, om genom åtgärder af annan art utsigterna till erhållande af ett qvinligt seminarium inom provinsen undanskötes till obestämd framtid.

Af hvad motionärerna sålunda anfört ansåge de framgå, att de helst önskat föreslå Riksdagen beviljande af erforderligt anslag för upprättande å lämplig ort inom Malmöhus eller Kristianstads län af ett seminarium för utbildande af folkskolelärarinnor, men då nödig utredning angående den härför behöfliga kostnaden icke stode motionärerna till buds, helst som den del af kostnaderna, som afsåge anskaffande af tomt och byggnader för seminariet, vore beroende på den ort, dit seminariet kunde komma att förläggas, och det närmare bestämmandet af orten syntes lämpligen böra öfverlemnas åt Kongl. Maj:t, så ansåge motionärerna sig för närvarande — utan att i detta sammanhang framställa något yrkande beträffande det af Eders Kongl. Maj:t begärda anslaget för anordnande af parallelklasser — endast böra hemställa, att Riksdagen måtte till Eders Kongl. Maj:t aflåta en skrifvelse af ofvan angifna innehåll.

Uti Riksdagens ifrågavarande skrifvelse yttras derefter:

Riksdagen hade icke tilltrott sig att bedöma, huruvida inrättandet af ett nytt seminarium för qvinliga elever vore af ett nära förestående behof påkalladt, eller inom hvilken del af landet ett sådant seminarium, om detsamma befunnes erforderligt, lämpligast borde förläggas, men då en utredning af dessa förhållanden syntes Riksdagen vara önskvärd, hade Riksdagen trott sig böra, i anledning af berörda motion, hos Eders Kongl. Maj:t göra hemställan om verkställande af en sådan utredning, dervid Eders Kongl. Maj:t icke torde underlåta att jemväl taga i öfvervägande hvad af motionärerna blifvit anfördt i fråga om lämpligheten af det nya seminariets förläggande inom Malmöhus eller Kristianstads län.

Riksdagen anhölle derför — jemte det anmälan gjordes derom att Riksdagen i anledning af Eders Kongl. Maj:ts omförmälda framställning på extra stat för år 1900 beviljat för anordnande af parallelklasser vid två af rikets folkskolelärareseminarier ett anslag af 19,400 kronor — att Eders Kongl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida inrättandet af ett nytt seminarium för utbildande af folkskolelärarinnor kunde vara af behofvet påkalladt samt inom hvilken del af landet ett sådant seminarium, om detsamma befunnes erforderligt, lämpligast borde förläggas.

Med anledning af ofvan anförda skrifvelse från Riksdagen hafva underdåniga utlåtanden blifvit infordrade från domkapitlen och Stockholms stads konsistorium samt från samtliga seminarierektorer och folkskoleinspektörer i riket.

Uti de afgifna utlåtandena hafva hufvudsakligen följande meningar framstälts rörande ifrågavarande ärende.

Ett nytt qvinligt seminarium vore ej af behofvet påkalladt. Som skäl för denna mening har anförts följande.

Det rådde brist på lärare, ej på lärarinnor, och bristen på lärare komme ej att afhjelpas derigenom, att man utbildade ett större antal lärarinnor än hittills. Antalet folkskolelärarinneseminarier vore ännu i förhållande till lärarinnetjensterna vid folkskolan fullt tillräckligt. Man borde derför uppskjuta frågan om inrättande af ett nytt seminarium, åtminstone till dess man genom erfarenhet kände något rörande verkningarna af de vid två af nu befintliga seminarier anordnade parallelklasser. Det nya seminariet skulle nemligen om någon tid möjligen blifva öfverflödigt, derest den öfverklagade lärarebristen vore tillfällig och kunde afhjelpas genom de åtgärder till dess häfvande, som redan vore vidtagna. Dessutom vore att befara att, om större antal lärarinnor utbildades, än hittills varit fallet, och om åtskilliga af dessa vunne anställning vid skolor, deri lärare förut tjenstgjort, följden skulle blifva, att ej få män af dem, som utbildats till lärarekallet, blefve utan anställning. Då lärarinnan mycket fortare än läraren förbrukade sina krafter och detta ofta till följd deraf, att hon hängåfve sig åt sitt kall med mera ifver och större viljekraft än mannen, vore det orätt att genom inrättande af ännu ett seminarium inlocka flere unga qvinnor på en bana, der de blefve i förtid utslitna. Derjemte borde man betänka, att då behofvet af lärarinnor sannolikt snart komme att fyllas derigenom, att de nu befintliga läroanstalterna för utbildande af lärarinnor vid folkskolan årligen utsände större antal till anställning vid nämnda skola behöriga elever än tillförene, helst sedan en af dessa anstalter blifvit utvidgad med en parallelafdelning, det kunde inträffa, att om ett nytt qvinligt seminarium inrättades, många qvinnor skulle föranledas att, till förfång för andra förment oansenliga och mödosammare värf samt till skuldsättning och framtida bekymmer för egen del, låta utbilda sig för en bana, på hvilken de först sent eller törhända aldrig funne användning.

En annan åsigt innefattas i följande uttalande. Den lärarebrist, som för närvarande vore rådande, kunde icke häfvas derigenom, att man inrättat parallelafdelningar vid ett manligt och ett qvinligt seminarium. Det vore sålunda nödvändigt att bereda tillfälle för ett större antal unga män och qvinnor att förskaffa sig föreskrifven behörighet för anställning vid folkskola, än som nu kunde vinna dylik utbildning vid de befintliga läroanstalterna med deras nuvarande organisation. Detta kunde ske antingen genom att inrätta nya seminarier eller genom att utvidga de gamla. För närvarande torde man böra välja den senare utvägen. Den ledde nemligen hastigare till det åsyftade målet, vore förenad med mindre kostnader samt hade i pedagogiskt hänseende företräde t. ex. deruti att just

derför att flere lärare blefve anstälda vid seminariet, dessa kunde användas på ett sätt, som mera toge hänsyn till deras individuela håg och begåfning.

Andra af dem, hvilkas utlåtanden i ärendet infordrats, hafva som sin mening uttalat, att det vore synnerligen önskvärdt, att ett nytt qvinligt seminarium snarast möjligt inrättades. Som stöd för denna åsigt anföres följande.

Anordnandet af parallelafdelningar vid nu befintliga seminarier vore endast en provisorisk åtgärd, som ej borde förhindra inrättandet af ett nytt seminarium, när ett sådant vore af behofvet påkalladt. Det vore nemligen fördelaktigare att söka afhjelpa den öfverklagade lärarebristen genom att inrätta nya seminarier än genom att utvidga de gamla, ty i senare fallet skulle antalet elever i de utvidgade läroanstalterna blifva så stort, att vederbörande lärare ej skulle kunna tillbörligt öfvervaka och vårda sig om dem på sådant sätt, som bäst passade för hvars och ens individualitet. Qvinnor vore synnerligen lämpliga som lärarinnor i folkskolan, enär de i allmänhet mer än män betonade den uppfostrande sidan af lärareverksamheten, hvartill komme att den omständigheten, att en lärare med familj, särdeles i trakter, der lefnadsomkostnaderna vore dyra, hade svårt att kunna draga sig fram med de lärarebefattningen åtföljande löneförmånerna, gjorde det önskvärdt, att lärarinnor till större antal än hittills anstäldes vid folkskolan. Flere skoldistrikt, som af nämnda anledningar velat anställa lärarinnor vid sina skolor, hade af brist på sådana nödgats antaga lärare.

Behofvet af ett nytt lärarinneseminarium framginge för öfrigt deraf, att antalet af de qvinliga lärarekrafterna vid folkskolan tillväxte starkare än antalet af de manliga, hvarjemte det vore att märka, att de förra raskare omsattes, dels med anledning af giftermål eller af val utaf annat lefnadsyrke, dels på grund af fortare skeende förslitning och dermed följande tidigare afgång från skolarbetet med eller utan pension. Andra anledningar dertill, att efterfrågan efter lärarinnor för närvarande vore större än tillförene, vore, dels att med storindustriens hastigare utveckling och med den deraf förorsakade uppväxten af folkrika arbetarecentra följde upprättandet af nya skolafdelningar jemte anställning af nya lärare, till större delen qvinliga, och dels att i åtskilliga skoldistrikt på senare tiden framträdt en benägenhet att förändra en flyttande skola till två fasta utan underlag af småskolor samt att man ansåge, att i dylika skolor lärarinnor vore synnerligen lämpliga, enär de under en del af året komme att läsa endast med småskolebarn. Den redan nu framträdande bristen på lärarinnor kunde ej afhjelpas derigenom att år 1903 från Kalmar seminarium afginge omkring 25 elever mer än under vanliga förhållanden, utan komme

att för hvarje år i betänklig grad tilltaga, om icke inom närmaste tiden ett nytt seminarium blefve upprättadt för utbildande af lärarinnor. Med fog kunde sålunda ingenting invändas mot inrättande af ett dylikt seminarium, dock under förutsättning att samtidigt vidtoges åtgärder för utbildande af större antal lärare än hittills, enär brist på sökande framför allt visade sig, när fråga vore om besättande af mera ansträngande befattningar, för hvilka å ena sidan skolråd och församlingar kräfde lärare och som, å andra sidan, lärarinnor tvekade att öfvertaga.

I det af mig här förut omnämnda statsrådsprotokollet visades, att vid slutet af år 1896 verklig lärarebrist egde rum. Under tioårsperioden 1887—1896 hade nemligen antalet nyinrättade och ledigblifna tjenster med minst 89 öfverskjutit antalet af de lärare, som under samma tidsskede sökt anställning vid folkskolan. Derjemte hade under år 1896 erfordrats omkring 114 lärare för att uppehålla deras befattningar, som af sjukdom voro urståndsatta att sjelfva tjenstgöra. Efter år 1896 har bristen på lärare blifvit än större. Under år 1897 uppgick nemligen antalet nyinrättade och ledigblifna tjenster till 288. Ungefär lika stort var antalet af dem, som samma år ingingo i folkskolans tjenst, men antalet af dem, som erfordrades till uppehållande af sjuka lärares tjenster, ökades med 15. År 1898 torde ledigblifna och nyinrättade tjenster kunna beräknas till 269 och antalet af dem, som sökte anställning vid folkskolan, till 280. Härvid är att märka, att under år 1898 ett ovanligt litet antal lärare sökte afsked med pension, enär så många som möjligt ville stå qvar vid sina tjenster till följande år. Till följd af den år 1898 beviljade löneförhöjningen kunde de nemligen då komma i åtnjutande af högre pensionsbelopp än om de afgått från sina befattningar under sistnämnda år. Enligt de sannolikhetsberäkningar, som kunnat anställas, kommer under år 1899 antalet af dem, som öfverflyttas till pensionsstat, att uppgå till omkring 125. Antager man, att under nämnda år lika många lärare som under det närmast föregående, eller 80, komma att genom döden eller af annan anledning lemna sina befattningar samt att 150 nya tjenster inrättas, skulle antalet af ledigblifna och nyinrättade befattningar vid folkskolan under ifrågavarande år uppgå till 355. Af de 299 elever, som vid slutet af vårterminen 1899 togo afgångsexamen, torde högst 290 hafva ingått i folkskolans tjenst. Efter år 1896 kan sålunda antalet ledigblifna och nyinrättade tjenster med all sannolikhet antagas hafva med omkring 50 öfverskjutit antalet af dem, som under samma tid efter genomgången lärokurs vid seminarium tagit anställning vid folkskola. Detta antal kommer dock att något minskas, om man tager med i beräkningen sådana, som förklarats behöriga att innehafva tjenst vid folkskola, ehuru de icke genomgått folkskolelärareseminarium. Härtill

kommer, att man torde med all sannolikhet kunna antaga, att minst 125 lärare årligen erfordras för att uppehålla deras tjenster, som af sjukdom äro hindrade att sjelfva sköta dem.

Sedan år 1896 har lärarebristen sålunda ej obetydligt ökats, och efterfrågan har visat sig större än tillgången, ej endast då det gält lärare, utan äfven då fråga varit om lärarinnor.

Under åren 1889—1898 utexaminerades från de qvinliga seminarierna 1,081 elever. Af dessa torde omkring 980 hafva ingått i folkskolans tjenst. Nyinrättade och ledigblifna befattningar för lärarinnor torde under ifrågavarande tid hafva uppgått till ungefärligen samma antal, hvarvid dock är att märka, att antalet lärarinnor, som afgingo med pension år 1898, var af orsak, som jag förut omförmält, mycket litet. Derjemte kan man beräkna, att de lediga vikariaten för sjuk lärarinna, åtminstone efter år 1894, årligen uppgått till minst 50, till hvilkas uppehållande, om man antager, att hvarje vikariat räckte 4 månader, erfordrades 25 lärarinnor.

Behofvet af lärarinnor för uppehållande af lärarinnebefattningarna vid folkskolan har i någon mån fylts af dem, som Eders Kongl. Maj:t medgifvit rätt att innehafva lärarinnebefattning vid nämnda skola, ehuru de ej genomgått seminarium.

Helt visst skulle ännu flere tjenster vid folkskolor besatts af lärarinnor, om sådana funnits att tillgå. Under de senare åren har nemligen visat sig en allt större benägenhet att använda lärarinnor. År 1888 funnos 1,228 ordinarie och extra ordinarie folkskolelärarinnor; år 1897 uppgick deras antal till 1,900. Under samma tid hade antalet lärare ökats från 4,326 till 4,673. Och det är icke endast i städerna antalet lärarinnor tillväxt, utan äfven på landsbygden. År 1888 tjenstgjorde 505 folkskolelärarinnor på landsbygden och 723 i städerna; år 1897 voro motsvarande tal 849 och 1,051.

För afhjelpande af den rådande lärarebristen blefvo, på sätt under punkt 76 omförmälts, sedan Riksdagen på Eders Kongl. Maj:ts framställning beviljat derför erforderliga medel, vid början af innevarande läsår seminarierna för qvinliga elever i Kalmar och för manliga i Göteborg utvidgade, hvartdera med en parallelafdelning. Men denna åtgärd är, såsom jag yttrade redan i det statsrådsprotokoll, hvilket åtföljde nämnda framställning, icke tillräcklig för att häfva den förefintliga bristen på lärare. Detta torde framgå af följande beräkning. De nuvarande seminarierna torde, äfven sedan två af dem blifvit utvidgade med parallelafdelningar, kunna i medeltal utexaminera omkring 325 elever årligen. Af dessa torde omkring 310 komma att ingå i folkskolans tjenst. Detta antal kommer med all sannolikhet att understiga antalet af de under året nyinrättade och ledigblifna

tjensterna, hvilka, äfven om man beräknar antalet af de lärare, som under året taga afsked med pension, till endast 85, dem, som genom döden eller af annan anledning lemna sina tjenster, likaledes till 85 och de nyinrättade tjensterna till 150, dock torde uppgå till 320. Härtill komma befattningar, som under innehafvarnes sjukdom måste uppehållas af vikarier.

Under förutsättning att folkmängden i landet årligen ökas och att befattningarna i folkskolan, dels i samband dermed och dels till följd deraf att undervisningen i henne allt bättre och bättre tillgodoses, jemväl årligen växa i antal, synas sålunda de nuvarande seminarierna, äfven sedan två af dem blifvit utvidgade på ofvan nämnda sätt, ej kunna utbilda erforderligt antal lärare och lärarinnor. Det är sålunda icke tillrådligt att, såsom några förmena, uppskjuta med att vidtaga vidare anordningar för utbildande af större antal lärare och lärarinnor, till dess man fått se verkningarna af de redan inrättade parallelafdelningarna.

Många af dem, som afgifvit utlåtande i för handen varande ärende, påyrka — såsom jag förut meddelat — att man, för att kunna utbilda erforderligt antal lärare och lärarinnor, borde fortgå på den redan inslagna vägen. För sagda måls vinnande borde man sålunda anordna parallelafdelningar vid det ena efter det andra af nu befintliga seminarier. Andra förmena, att det vore fördelaktigare att inrätta nya seminarier. Ehuru man kan gifva blifvande lärare och lärarinnor tillfredsställande utbildning för lärarekallet i de med parallelafdelningar försedda seminarierna, och ehuru en sådan utvidgning af läroanstalterna skulle kunna medföra beaktansvärda fördelar, på hvilka jag underdånigst fäste Eders Kongl Maj:ts uppmärksamhet, då jag sistlidna år hemstälde, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att bevilja medel till anordnande af parallelafdelningar vid två seminarier, torde ej kunna bestridas, att bästa sättet för vinnande af ifrågavarande ändamål dock är att inrätta nya seminarier, helst som man väl får antaga, att, äfven om Riksdagen anslår medel till anordnande af nya läroanstalter, Riksdagen detta oaktadt skall bevilja hvad som erfordras för att de gamla seminarierna måtte komma i sådant skick, att de ej af förefintliga brister hindras från att på tillfredsställande sätt fylla sin uppgift. Derigenom att Riksdagen hos Eders Kongl. Maj:t anhållit, att Eders Kongl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida inrättandet af ett nytt seminarium för utbildande af folkskolelärarinnor kunde vara af behofvet påkalladt, synes också Riksdagen hålla före, att lärarebristen borde afhjelpas genom inrättande af nya läroanstalter.

Helst borde två nya seminarier, ett manligt och ett qvinligt, inrättas, ty endast derigenom skulle man kunna utbilda erforderligt antal lärare och lärarinnor och sålunda undanrödja de svårigheter, med hvilka skolråden

hafva att kämpa för uppehållande af folkskolelärarebefattningarna. Men då det skulle medföra ansenliga kostnader att samtidigt bygga och i öfrigt anordna två seminarier, synes det mig lämpligt att till en början nöja sig med att iordningställa ett nytt seminarium och att samtidigt utvidga ett gammalt med en parallelklass. Till frågan härom anhåller jag sedermera få återkomma.

Motionärerna i ärendet hafva föreslagit, att det nya seminariet skulle afses för qvinliga elever. Häremot har det anmärkts, att lärarinnor blefve förr utslitna än lärare, och att det derför vore hårdt att locka in dem på lärarebanan. Visserligen är det sant, att lärarinnor slitas ut förr än lärare, men de kunna också tidigare än läraren lemna sin befattning, då de för sitt lifsuppehälle kunna nöja sig med afkortad pension. För öfrigt torde lärarinneverksamheten ej vara menligare för helsan än åtskilliga andra sysselsättningar, åt hvilka qvinnan måste egna sig för att vinna sin utkomst.

Man har ock uttalat farhågan att genom upprättande af ett nytt folkskolelärarinneseminarium många fattiga qvinnor skulle förledas att, till förfång för andra förment oansenligare och mödosammare värf samt till skuldsättning och framtida bekymmer för egen del, låta sig utbildas för en bana, på hvilken de först sent eller törhända aldrig funne användning. Men då man erinrar sig, att intet öfverskott af lärare och lärarinnor för närvarande finnes samt att de under ett år ledigblifna och nyinrättade tjensterna vid folkskolan till antalet öfverskjuta de från seminarierna under samma år utgångna eleverna, som söka anställning vid nämnda skola, synes intet skäl vara för farhågan, att anordnandet af ett nytt qvinligt seminarium skulle medföra, att åtskilliga af de vid de qvinliga seminarierna utbildade eleverna först sent eller törhända aldrig skulle vinna anställning i det kall, hvartill de utbildats. Skulle emellertid det oförmodade inträffa, att det blefve öfverflöd på lärarinnekandidater, stode ju alltid den utvägen öppen att efter behof indraga de vid de gamla seminarierna inrättade parallelafdelningarna.

Som skäl för förslaget att, för att kunna utbilda erforderligt antal lärarinnor, utvidga ännu ett qvinligt seminarium med parallelafdelning har anförts, att man derigenom hastigare vunne det afsedda ändamålet än genom att inrätta ett nytt seminarium. Men jag anhåller att få fästa Eders Kongl. Maj:ts uppmärksamhet derpå, att målet kan vinnas lika fort, om, derest beslut fattas, att ett nytt seminarium skall inrättas, man ej väntar på att sätta det i gång till dess erforderliga byggnader blifvit uppförda, utan, under förutsättning att behöfliga medel dertill anslås, så anordnar, att första seminarieklassen och småskoleafdelningen af seminariets

öfningsskola träda i verksamhet redan vid början af läsåret 1900—1901, samt att vid början af läsåret 1901—1902 intages en ny första klass, sedan en andra klass bildats af den förutvarande första, och en ny första klass intages i öfningsskolans småskoleafdelning, sedan af dess förra andra klass bildats en första klass i folkskoleafdelningen o. s. v. En sådan anordning borde ej möta några större svårigheter. Erforderliga lokaler torde kunna erhållas i den stad, der seminariet kommer att förläggas. Efter fyra år — eller vid slutet af vårterminen år 1904 — skulle utbildade elever kunna utgå från det nya seminariet, som törhända två år, sedan det börjat sin verksamhet, fått inflytta i sina egna lokaler.

Kostnaderna för det nya seminariet under läsåret 1900—1901 samt höstterminen 1901 torde komma att uppgå till 17,800 kronor enligt följande beräkning:

Arfvode till en tillförordnad rektor efter 3,500 kronor för år	kr.	5,250: —
Arfvode till en lärarinna med adjunkts tjenstgöring höstterminen 1901 efter 1,800 kronor för år	»	900: —
Arfvode till en lärarinna i öfningsskolans småskoleafdelning efter 1,500 kronor för år	»	2,250: —
Arfvode till en lärarinna i öfningsskolans folkskoleafdelning höstterminen 1901	»	750: —
Tillfälliga lärarebiträden i öfningsämnena samt ett och annat läroämne	»	3,250: —
Stipendier till seminarieelever, 800 kronor för hvarje termin	»	2,400: —
Uppvärmning, belysning och städning, läkarearfvode m. m.	»	900: —
Skolinventarier och undervisningsmateriel	»	1,500: —
Oförutsedda utgifter	»	600: —

Då det för närvarande råder brist äfven på lärarinnor; då en stor mängd unga qvinnor, som vilja utbildas för lärarinnekallet, årligen af brist på utrymme måste bortvisas från seminarierna — år 1899 uppgick antalet inträdessökande vid de qvinliga seminarierna till 387, af hvilka 166 vunno inträde, hvaremot en stor mängd måste afvisas på grund af bristande utrymme —; då i många trakter visat sig en allt mer stigande benägenhet för att anställa lärarinnor i folkskolans tjenst och då slutligen erfarenheten under en följd af år vitsordat, att qvinnan synnerligen väl lämpar sig för lärarinnekallet, anser jag mig hafva tillräcklig anledning att förorda inrättandet af ett nytt, för qvinliga elever afsedt seminarium.

Beträffande derefter frågan, i hvilken del af landet det ifrågasatta nya seminariet borde förläggas, har i några af de i ärendet afgifna utlå-

tandena uppmärksamhet fästs derpå, att Strengnäs stift vore det enda stift på fastlandet, inom hvilkets område ingen anstalt för bildande af folkskolelärare funnes, ehuru stiftet vore rätt vidsträckt och folkrikt och dess folkskoleväsen, som stode ganska högt, fortfarande vore stadt i utveckling. Då dertill komme, att brist på lärare för närvarande rådde äfven inom detta stift, syntes skäl vara för handen att återgifva Strengnäs stift det seminarium, som på 1860-talet flyttades derifrån till Stockholm. Visserligen hade hittills jemförelsevis få qvinnor från Södermanland sökt inträde vid seminarierna, men förlades inom stiftet ett seminarium, skulle detta helt visst ej komma att sakna elever.

Jag vill gerna medgifva, att mycket goda skäl blifvit anförda för det ifrågasatta nya seminariets förläggande till Strengnäs stift, så mycket hellre som stadsfullmägtige i stiftsstaden beslutit erbjuda staten för seminariebyggnaden erforderlig tomt äfvensom för anläggning af en trädgård behöflig mark, dock torde för närvarande mellersta Sverige ej kunna med fog göra anspråk på ett nytt seminarium framför södra Sverige. Med hänsyn till folkmängden torde nemligen den förra delen af vårt land vara rikligare försedd med sådana läroanstalter, hvarom här är fråga, än den senare.

De flesta af dem, hvilkas yttrande blifvit infordradt, hafva ock förenat sig med motionärerna derom, att det nya seminariet borde förläggas i Skåne.

Med fullt skäl anser jag mig kunna instämma i detta förslag. Den talrika befolkningen i denna del af landet är nemligen en borgen för, att ett der förlagdt seminarium kan påräkna så många inträdessökande, att bland dem ett godt urval af sådana, som lämpa sig för lärarinnekallet, årligen kan göras. Man har så mycket hellre grundad anledning att antaga detta, som hos många unga skånska qvinnor af allmogeklass under den senare tiden visat sig en stor benägenhet att blifva lärarinnor. Under åren 1889—1898 hafva ej mindre än 145 qvinnor från Skåne varit inskrifna som elever i folkskolelärarinneseminarierna, ehuru de måst begifva sig från sina hem till aflägsna orter för att vinna den äskade utbildningen.

År 1897 funnos i Skåne och grannlandskapen Blekinge och Halland 193 lärarinnebefattningar vid folkskolan. Detta antal kommer med all sannolikhet att betydligt ökas, särdeles i de många städerna, talrika stationssamhällena och andra orter med stor industriel verksamhet, så snart tillgången på lärarinnor blir rikligare. I städernas äfvensom i åtskilliga andra orters skolor, i hvilka många lärarekrafter äro erforderliga, använder man nemligen i allmänhet flere lärarinnor än lärare, ty då de uti ifrågavarande orter jemförelsevis höga lefnadskostnaderna nödga församlingarna att höja lärarelönerna öfver det i lag föreskrifna beloppet, kunna

lärarinnorna åtnöja sig med lägre tillägg än lärarne. En ej obetydlig del af dem, som erhållit sin utbildning i det nya seminariet, skulle sålunda, om detta förlägges i Skåne, kunna få sin framtida verksamhet förlagd till kringliggande trakter, hvilken omständighet synes mig vara ett talande skäl för det ifrågastälda seminariets anordnande i sistnämnda landskap, helst ju dess invånare, såsom motionärerna anföra, länge hyst önskan att ett folkskolelärarinneseminarium måtte dit förläggas.

Behofvet af ännu ett qvinligt seminarium i södra Sverige framgår äfven deraf, att antalet inträdessökande i de för denna del af landet förnämligast afsedda folkskolelärarinneseminarierna i Kalmar och Skara är så stort, att icke ens hälften af dem under de senare åren kunnat der intagas. Så voro i Skara:

år 1895	de inträdessökande		130,	de intagna		38
» 1896	»	»	120	»	»	25
» 1897	»	»	114	»	»	31
» 1898	»	»	113	»	»	36
» 1899	»	»	118	»	»	32 och

i Kalmar:

år 1895	de inträdessökande		111,	de intagna		42
» 1896	»	»	108	»	»	26
» 1897	»	»	105	»	»	26
» 1898	»	»	102	»	»	26
» 1899	»	»	129	»	»	49.

Den 4 augusti 1899 inkom till Eders Kongl. Maj:t underdånig skrifvelse från drätselkammaren i Landskrona, hvari denna på grund af ett af stadsfullmägtige derstädes den 17 derförutgångne juni fattadt beslut erbjöd staten att, om det ifrågasatta nya seminariet komme att förläggas till nyssnämnda stad, för ändamålet få inköpa stadens nu egande sjukhus för ett pris af 40,000 kronor. Skulle emellertid Eders Kongl. Maj:t föredraga att för det nya seminariet låta uppföra en fullständigt ny byggnad, vore Landskrona stad villig att för ändamålet kostnadsfritt upplåta en tillräckligt stor och välbelägen byggnadstomt.

Omförmälda skrifvelse remitterades till öfverintendentsembetet samt till Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Malmöhus län och domkapitlet i Lund. Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande, som anskaffat utredning angående Landskrona stads åtkomst till stadens sjukhus med tillhörande tomt, förklarade sig från de synpunkter, Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande trott sig böra beakta, ej hafva något att erinra mot

bifall till de af staden Landskrona gjorda erbjudanden. Domkapitlet i Lund, som höll före, att platsen för det ifrågastälda seminariet skäligen icke borde väljas på grund af det ena eller andra samhällets mera eller mindre ekonomiskt fördelaktiga erbjudanden, ansåg Landskrona i och för sig icke vara någon olämplig plats för seminariet. Öfverintendentsembetet anmodade intendenten hos embetet E. Jacobsson att i ämnet förebringa utredning. Sedan intendenten Jacobsson i afgifven promemoria, som delgifvits stadsfullmägtige i Landskrona, af anförda skäl afstyrkt inköpet af förberörda sjukhusbyggnad och i stället föreslagit, att det ifrågasatta seminariet måtte förläggas å en byggnadstomt om 40,000 qvadratmeter i S:t Olofs Ving, norr om S:t Olofsgatan i Landskrona, under vilkor att tomten gåfves vissa närmare angifna gränser, att S:t Olofs- och Prinsessgatorna fullständigt iordningstäldes, att qvarteret närmast söder om tomten i fråga icke bebygdes, att vatten-, aflopps- och gasledningar afgiftsfritt anordnades till tomtgränsen och att vederbörlig tomtkarta anskaffades, samt, i anledning häraf, drätselkammaren, å stadsfullmägtiges vägnar, i underdånig skrifvelse den 11 september 1899 afgifvit utfästelse att, på de af intendenten Jacobsson föreslagna vilkor, för seminariet aflåta ofvannämnda tomt, dock under förbehåll, att upplåtelsen gälde allenast så länge tomten användes för afsedda ändamålet och att de öfver tomten gående vattenledningsrören finge qvarligga, så länge staden behöfde dem, så vida de icke råkade i kollision med de blifvande byggnaderna, i hvilket fall de skulle dragas vid sidan af dessa, har Eders Kongl. Maj:t genom nådig remiss den 18 i sistnämnda månad täckts anbefalla öfverintendentsembetet att, om nyss angifna jordområde befunnes lämpligt att derå uppföra byggnader för ett folkskolelärarinneseminarium, låta uppgöra och till Eders Kongl. Maj:t inkomma med härför nödiga ritningar och kostnadsförslag.

Med underdånig skrifvelse den 12 sistlidne december öfverlemnade öfverintendentsembetet, enär embetet i likhet med intendenten Jacobsson och på af honom anförda grunder ansåge, dels att förvärfvandet för afsedda ändamålet af omhandlade sjukhusbyggnad icke vore att förorda, dels ock att ofvan angifna tomtområde vore för det med detsamma tillämnade syfte särdeles lämpligt, af extra ordinarie arkitekten hos embetet G. Hermansson, på embetets uppdrag, uppgjorda och af embetet för dess del efter granskning godkända ritningar och kostnadsförslag till byggnader för ett folkskolelärarinneseminarium, ämnadt att förläggas å den tomt i Landskrona, hvarom ofvan förmälts, och erinrade embetet dervid underdånigst följande.

Ofvannämnda tomt hade, med hänsyn till rådande förhållanden å angränsande jordområden, vid skedd utstakning måst gifvas en bredd af 108 meter och ett djup af 370 meter, hvilken omständighet emellertid medförde den fördelen, att den vid S:t Olofsgatan belägna delen af tomten, som gifvetvis måste anordnas på ett prydligare sätt och förty blefve dyrbarare att underhålla, icke vore särdeles stor och att den till undervisning i trädgårdsskötsel afsedda, vanligen mindre fordrande delen af densamma erhölle ett mera afskildt läge. Enligt de uppgjorda ritningarna vore seminariebyggnaden föreslagen att förläggas med hufvudfasaden i linie med det närbelägna lasarettets framsida på ett afstånd af cirka 75 meter från S:t Olofsgatan och att, i motsats till hvad fallet vore vid öfriga seminariebyggnader i riket, inrymma endast skollokaler och bostad för vaktmästare, men icke boställe för rektor, för hvilken sådant vore beredt i en särskild byggnad. Denna anordning vore närmast föranledd af de i de äldre seminarierna ofta öfverklagade olägenheterna af sammanförande i samma byggnad af skol- och boställsrum, af hvilka olägenheter här endast torde böra framhållas, att, vid inträffande fall af smittosam sjukdom inom rektors familj, svårigheter ofta uppstode för undervisningens ordnande och upprätthållande, att den förskämda luften från skollokalerna svårligen kunde utestängas från rektors bostad samt att öfver de stora skolsalarne en beqväm inredning icke utan betydande kostnader kunde åstadkommas och att i flere rektorsbostäder inom de nu förefintliga seminariebyggnaderna sättningar af golf och mellanväggar uppkommit genom bristfälliga bjelklag öfver de stora rummen, för undvikande hvaraf dyrbara förstärkningar erfordrades. Det föreslagna gymnastikhuset vore inredt i hufvudsaklig öfverensstämmelse med nutida fordringar på lokaler för gymnastikundervisningen. Beträffande de ifrågasatta byggnadernas storlek och inredning åberopade embetet, jemte ritningarna, innehållet af bilagda, af intendenten Jacobsson den 12 sistlidne december upprättade, till embetet afgifna promemoria.

Slutligen förmenade embetet att, med afseende å gällande höga arbets- och materialpris, arbetskostnaden icke torde kunna antagas komma att understiga det upprättade kostnadsförslagets slutsumma 224,000 kronor.

Sedan, på sätt jag framdeles kommer att närmare omförmäla, jemväl blifvit ifrågasatt, att det nya seminariet borde förläggas i Helsingborg, inkom den 17 november 1899 till Eders Kongl. Maj:t ytterligare en skrifvelse från drätselkammaren i Landskrona, hvari yttras: Det hade kommit

till stadsfullmägtiges i Landskrona kännedom, att det för södra Sverige projekterade lärarinneseminariet möjligen redan hösten 1900 skulle träda i verksamhet, i följd hvaraf provisoriska lokaler erfordrades under tiden, till dess de nya seminariebyggnaderna hunne blifva färdiga. Å stadsfullmägtiges vägnar finge derför drätselkammaren i underdånighet tillförbinda Landskrona stad, att, derest det nya seminariet komme att dit förläggas, redan hösten 1900 och till dess seminariets egna nybyggnader kunde tagas i bruk, kostnadsfritt upplåta för ändamålet lämpliga lokaler antingen i stadens nuvarande sjukhus, som med innevarande års utgång ej vidare komme att användas för sitt hittills varande ändamål, eller också i den åt allmänna läroverket förut upplåtna byggnad, som, fortfarande obegagnad, sedan densamma hösten 1897 utrymdes af läroverket, af nuvarande egaren stälts till stadens disposition.

Sedan drätselkammaren lemnat en närmare redogörelse för de till provisoriskt bruk för seminariet erbjudna lokalerna, yttrar drätselkammaren, att det hitintills varit en känd och erkänd sak, att lefnadskostnaderna i Landskrona vore väsentligen billigare än i Helsingborg, särskildt beträffande hyrorna, som i Landskrona knappast torde uppgå till mera än 50 à 60 procent af hvad de betingade i dess nämnda grannstad. Till belysande af detta förhållande åberopade drätselkammaren åtskilliga bifogade intyg, hvilkas rigtighet vitsordades af drätselkammaren. Att lefnadskostnaderna i Landskrona vore billigare än i Helsingborg, framginge emellertid tydligast af det faktum, att arbetarne inom alla yrken i sistnämnda stad hade en timaflöning, som med 2 till 5 öre öfverstege den aflöning, som arbetare i Landskrona inom samma yrke uppbure.

Slutligen hänvisade drätselkammaren med afseende på lärjungarnes vid allmänna läroverket i Landskrona kostnader för inackordering till uppgifter, som lemnats af läroverkets rektor. Enligt dessa vexlar inackorderingspriset mellan 20 och 40 kronor för månad. För inackordering, som omfattar endast bostad med uppvärmning, belysning och tillsyn, betalas för hvarje lärjunge 7,50 till 8 kronor i månaden. Af lärjungar, som, sedan de genomgått läroverket i Landskrona, nu fortsätta sina studier i Helsingborg, betalar derstädes en 55 kronor i månaden, en annan, som sjelf bekostar sig möbler, sängkläder och linne, 35 kronor för månad.

Den 19 sistlidne september beslöto stadsfullmägtige i Helsingborg att utse en komité med uppdrag att vidtaga erforderliga åtgärder för att få

det ifrågastälda nya folkskolelärarinneseminariet förlagdt till nämnda stad. Med anledning deraf inkommo de utsedde komiterade till Eders Kongl. Maj:t med en den 23 september 1899 dagtecknad skrifvelse, hvari de yttrade, att de med stöd af sitt erhållna uppdrag tilltrodde sig att å stadens vägnar erbjuda upplåtelse kostnadsfritt af för seminariet erforderlig tomt samt att i afseende å densammas läge komiterade tänkte sig endera af på bifogad karta utmärkta stadsfarmerna n:is 85, 118 och 124, hvilka samtliga, belägna å höjdplatån ofvanför de äldre tätare bebygda stadsdelarne, uppfylde alla anspråk på fritt och friskt läge, bästa grundförhållanden, beqväma förbindelser med stadens öfriga delar samt närhet till stadens centrum och till folkskolorna. Som skäl för seminariets förläggande till Helsingborg anförde komiterade, bland annat, det varma intresse, hvarmed staden vårdat sig om sitt folkskoleväsen och den jemförelsevis höga ståndpunkt, hvartill detta kommit. En fortsatt utveckling deraf skulle nemligen i ej ringa grad främjas deraf, att en läroanstalt för bildande af folkskolelärarinnor förlades i staden, ty detta skulle ju medföra, att en grupp fackmän inom folkskolans område tillförsäkrades Helsingborg. Men seminariets förläggande dit skulle blifva till gagn äfven för seminariets elever, enär dessa derigenom finge tillfälle att under sin utbildningstid lära känna en fullständig, väl ordnad folkskola, inrymd i ändamålsenliga lokaler och försedd med tidsenlig materiel. För seminariets förläggande till Helsingborg talade vidare, att det låge i folkrik trakt och stode genom många och goda förbindelseleder i liflig beröring med orter inom såväl det egna landskapet som sydvestra Småland och södra Halland, för hvilka landsdelar det nya seminariet i första hand vore afsedt. För öfrigt vore Helsingborg en stad, som med hänsyn till helsosamt läge intoge ett framstående rum.

Komiterades skrifvelse remitterades till domkapitlet i Lund, som i underdånigt utlåtande förmenade, att Helsingborgs stad i och för sig icke vore en olämplig ort för det ifrågasatta nya seminariet.

Öfverintendentsembetet, hvars yttrande i ärendet blifvit infordradt, håller före, att, derest den nya seminarieinrättning, om hvars upprättande fråga blifvit väckt, af Eders Kongl. Maj:t pröfvades lämpligen böra förläggas till Helsingborg och om icke annan tilläfventyrs fördelaktigare byggnadsplats derstädes kunde erhållas, tomten n:r 85 för ändamålet egde afgjordt företräde framför de andra, i komiterades skrifvelse angifna tomterna, dock under vilkor att densamma genom utbyte eller tillägg af mark från angränsande områden gåfves en regelbunden form — såsom för-

slagsvis blifvit af embetet å den ärendet tillhörande kartan angifvet — och med en areal, icke understigande 5 tunnland, komme att bilda ett af minst 12 meter breda gator omgifvet sjelfständigt qvarter, hvarjemte vederbörande borde tillförbindas att — utom att draga försorg om upprättande af behörig tomtkarta och afvägningsplan — låta såväl stensätta och ordna de tomten omgifvande gatorna på enahanda sätt som öfriga kommunikationsleder inom staden, som ock framdraga belysnings-, vatten- och afloppsledningar till tomtgränsen.

I skrifvelse den 7 november 1899 erbjödo sig stadsfullmägtige i Helsingborg att, för anläggande af ett folkskolelärarinneseminarium i nämnda stad och till nyttjande så länge tomten såsom plats för seminariet användes, upplåta det å bifogad plankarta med gröna gränslinier angifna område, omfattande farmen n:r 75 samt delar af farmerna n:is 84 och 85 i staden och i areal innehållande 20,000 qvadratmeter, samt att i afseende å detta erbjudande i öfrigt utfästa, att utmed tomtens norra och södra sidor skulle upptagas gator af tolf meters bredd, försedda med kör- och gångbanor samt att gas-, vatten- och afloppsledningar af staden skulle anordnas till tomtens gräns.

Derjemte förbundo sig stadsfullmägtige att kostnadsfritt upplåta lämpliga provisoriska lokaler för seminarieundervisningens utöfvande under tiden för seminariebyggnadens uppförande eller för tiden från och med höstterminens början år 1900 till och med vårterminen 1903.

I afseende å den ifrågavarande tomtens bebyggande gjorde dock stadsfullmägtige, med hänsyn till stadens vattenverks strax öster derom belägna grundvattenledning, det förbehåll, att byggnad icke finge förläggas å tomtens östligaste del, utan att denna skulle användas till trädgård eller park.

Slutligen förmälde stadsfullmägtige, att tomten komme att bilda ett sjelfständigt qvarter, då det vore afsedt, att området mellan ifrågavarande tomt och stadens grundvattenledning skulle utläggas till plantering.

De omförmälda komiterade hafva sedermera inkommit med en ny, den 23 november 1899 dagtecknad skrifvelse. Deruti redogöra de till en början för beskaffenheten af de provisoriska lokaler, som Helsingborg har att erbjuda, i händelse Riksdagen skulle bevilja erforderliga medel icke endast till det ifrågastälda nya seminariet, utan ock till dettas igångsättande, innan de för detsamma afsedda byggnaderna hunnit fullbordas. Derefter anföra komiterade, att de, för att utröna de sannolika kostnader, som vistelsen vid läroanstalten, om denna förlägges till Helsingborg, skulle

medföra för seminariets blifvande elever, låtit anställa undersökning rörande de utgifter, som lärjungarne i dervarande högre allmänna läroverks högsta klass få vidkännas vid så kallad hel inackordering hos familjer af medelklass. Dels torde nemligen åldern för dessa läroverkets elever och de blifvande seminarieeleverna vara ungefärligen densamma, dels torde också de hem, som erbjöde inackordering, i båda fallen tillhöra samma medelklass. Skilnaden blefve, att inackorderingspriset snarast stälde sig jemförelsevis lägre för qvinlig än för manlig ungdom, hvarjemte tillfällena till dylik inackordering säkerligen vore talrikare för den förra än för den senare. Undersökningen rörande inackorderingspriset i Helsingborg för ungdomen vid allmänna läroverket derstädes hade blifvit verkstäld af dettas rektor, och resultatet framginge af en skrifvelsen bifogad prisuppgift.

Med skrifvelsen följde derjemte en af stadens byggnadschef afgifven beskrifning angående den ifrågavarande tomtens ytinnehåll, gränser, kommunikationstillgångar, byggnadsgrund och lämplighet för trädgårdsplantering, hvarjemte i nämnda beskrifning upplystes, bland annat, att tomtens ytinnehåll utgjorde 20,000 qvadratmeter, att marken bestode af grus med mycket fast och god byggnadsgrund samt vore lämplig för planteringar samt att erforderliga ledningar för vatten och gas m. m. förefunnes.

Enligt omförmälda prisuppgift kunna ynglingar i åldern 15—19 år erhålla fullständig inackordering för ett pris, som varierar mellan 25 och 37,33 kronor för månad; ynglingar med något större anspråk betala vanligen 45 kronor pr månad. Endast en af lärjungarne i allmänna läroverkets sjunde klass betalar 50 kronor. För eldadt rum erlägges det 8 à 10 kronor för månad. Lärare vid läroverket, som ej hafva eget hem, kunna å spisningsställen erhålla fullt tillfredsställande hel kost för 35 à 40 kr. för månad.

Enligt mitt förmenande kan det ifrågastälda nya folkskolelärarinneseminariet med fördel förläggas vare sig i Helsingborg eller i Landskrona. Båda städerna ligga uti folkrik trakt, äro försedda med beqväma samfärdsmedel samt erbjuda goda tillfällen för seminariets elever att få hyra tjenliga bostäder och att få inackordera sig uti aktningsvärda familjer. Båda hafva äfvenledes utfäst sig att kostnadsfritt dels till seminariet upplåta lämplig byggnadstomt samt erforderligt område för trädgårdsanläggningar, dels hålla läroanstalten till handa provisoriska lokaler, i händelse man skulle vilja låta den träda i verksamhet, innan dess byggnader hunnit blifva fullbordade.

Till förmån för Landskrona talar dock dels att den tomt, staden

utfäst sig lemna till seminariet, öfverträffar både med hänsyn till storlek och fritt och vackert läge den plats, som Helsingborg för ändamålet upplåtit, ehuruväl äfven denna är lämplig och för behofvet tillräcklig, dels ock att lefnadskostnaderna i Landskrona synas vara något billigare än i Helsingborg, hvilket ju måste vara af mycket stor betydelse, då fråga är om inrättande af en läroanstalt, hvars flesta elever sannolikt komma att räknas bland de mindre bemedlade eller obemedlade.

Beträffande de ritningar till det ifrågastälda nya seminariet, som öfverintendentsembetet låtit uppgöra, synes det mig synnerligen välbetänkt, om, såsom embetet föreslagit, seminariet förses med egen gymnastiklokal, enär det för läroanstalten föreslagna läget förutsätter, att eleverna skola erhålla all till deras utbildning hörande undervisning inom anstalten. För öfrigt har erfarenheten lärt, att de seminarier, hvilka icke hafva egna gymnastiklokaler, få kämpa med stora svårigheter. Deras elever försätta nemligen mångenstädes mycken för dem dyrbar tid genom de långa vandringarna till och från gymnastiklokalerna; timmarna för gymnastiköfningarna måste ej sällan förläggas till olämplig tid på dagen och hinder läggas i vägen för uppgörande af en ändamålsenlig arbetsordning. Dertill kommer, att seminarierna nödgas på en och annan ort betala en mycket hög hyra — ända till 500 kronor årligen — för rätten att få begagna ett annat läroverk tillhörig gymnastiklokal. På de af embetet anförda grunder anser jag jemväl mycket lämpligt, att rektor får sin bostad i egen byggnad. Derigenom undanrödjas många olägenheter, som måste blifva en följd deraf, att boställslägenheter och undervisningslokaler inrymmas uti samma byggnad. Hvad åter angår sjelfva seminariebyggnaden, synes den mig inrymma de lokaler, som nu för tiden anses erforderliga, för att undervisningen i alla ämnen skall kunna bedrifvas med rätt framgång och för att den behöfliga undervisningsmaterielen skall kunna med omsorg vårdas. De flesta af nu förefintliga seminarier lida af brist på utrymme. Detta beror, bland annat, derpå, att, sedan de för dem afsedda byggnaderna uppfördes, ifrågavarande läroanstalter utvidgats med ännu en årsklass samt att ett nytt undervisningsämne, slöjd, tillkommit. Derjemte har undervisningen i teckning tagit ett stort steg framåt och kräfver numera ett särskildt för den anordnadt rum. Slutligen har undervisningsmaterielen under de senare åren i hög grad ökats, och det fordras sålunda större utrymme för dess förvarande än tillförene. Skäl torde vara, att, när ny seminariebyggnad skall uppföras, göra den sådan, att den motsvarar de anspråk, som med rätta numera ställas på en dylik.

Med anledning af hvad sålunda blifvit anfördt, får jag underdånigst

tillstyrka, att Eders Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen göra framställning derom att Riksdagen måtte

dels till uppförande, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med uppgjorda ritningar, af erforderliga byggnader för ett folkskolelärarinneseminarium i Landskrona bevilja ett extra anslag af 224,000 kronor och deraf anvisa 124,000 kronor att utgå under år 1901,

dels ock för begynnande af verksamheten vid nämnda seminarium vid början af höstterminen 1900 samt uppehållande af undervisningen vid seminariet under samma termin äfvensom vår- och höstterminerna 1901 uppföra på extra stat för år 1901 ett belopp af 17,800 kronor.

[78.]

Inrättande af en parallel-klass vid seminariet i Vexiö.

I skrifvelse den 7 oktober 1899 till domkapitlet i Vexiö anförde rektor vid folkskolelärareseminariet derstädes följande.

Då den brist på lärarekrafter för folkskolorna, som ganska länge varit rådande, mer och mer gjorde sig känd, hade rektor och lärare vid *folkskolelärareseminariet i Vexiö* ansett sig skyldiga att af godkända inträdes-sökande mottaga så stort antal, som utrymmet på något sätt kunnat tillåta. Hösten 1898 hade derför intagits 30 elever i första klassen. Men enär somliga lärorum icke kunde rymma så stort elevantal, och flere klassers delning på grupper för undervisning i slöjd på slöjdsalen, som ej rymde mer än högst 24 elever, medförde svårigheter, samt den praktiska utbildningen af eleverna skulle blifva lidande genom för stort elevantal i flere klasser, hade den första-klass, som vid innevarande läsårs början bildats, hållits vid ett antal af 24, hvilket antal för Vexiö seminarium med dess nuvarande lokaler ej utan olägenhet kunde öfverskridas i mer än en af de samtidigt befintliga klasserna. Någon väsentligare ökning af antalet utexaminerade lärjungar vore derför icke att påräkna från Vexiö seminarium under förhandenvarande förhållanden, i synnerhet som en eller annan elev under kursens fortgång af olika anledningar afginge. Men genom förhyrande af nödiga lokaler skulle utrymme kunna beredas för en parallelklass, hvarigenom hvart fjerde år ett dubbelt antal elever mot det annars vanliga skulle kunna utexamineras. Vid tvenne af rikets seminarier hade under år 1899 sådana parallelklasser blifvit anordnade. Genom inrättande af dylika vid ytterligare två seminarier skulle samma ökning af antalet examinerade lärare, som kunde vinnas genom upprättande af ett nytt seminarium, hastigare och billigare åstadkommas. Om nya parallelklasser skulle påtänkas, borde Vexiö ihågkommas såsom plats för en sådan, emedan Småland hade stort behof af rikare tillgång på lärare, uppfödda i denna landsdel, vana vid dess förhållanden och ej skyende att taga anställning vid dess flyttande skolor. Den årliga ökningen af inträdes-

sökande, hvilkas antal vid senaste inträdespröfningen uppgått till 69, lemnade icke rum för någon farhåga, att elever i Vexiö skulle komma att saknas för en parallelklass. Enär ett större antal elever kräfde flere afdelningar i öfningsskolan för att de blifvande lärarne skulle erhålla tillfredsställande och tillräckliga praktiska öfningar, samt enär öfningsskolan vid ett seminarium borde kunna uppvisa och göra dess elever bekanta med en fullständig folkskola, innefattande småskola, egentlig folkskola och folkskolans högre afdelning, borde i sammanhang med anordnande af parallelklass en folkskolans högre afdelning med särskild lärare läggas till öfningsskolan. Utrymme för den nu ifrågasatta utvidgningen af seminariet kunde, intill dess att nybyggnad för väl kända behof kunde utverkas, åstadkommas genom förhyrande af två lärorum. I samma närbelägna hus, der gymnastiklokal för seminariet vore förhyrd, nemligen goodtemplarordens hus, funnes att hyra tvenne salar, som vore ganska lämpliga såsom lärorum. Hvartdera rummet hölle 10,8 meter i längd, 5,9 meter i bredd och 3,1 meter i höjd samt hade en fönstersida med 4 fönster. Då luftvexlingsventiler vore anbragta i väggarna, kunde omkring 40 personer med iakttagande af tillbörliga raststunder utan helsovådlig luftförskämning uppehålla sig i rummet. Till hvartdera rummet hörde ett rymligt afklädningsrum. Såsom ersättning för hyra, belysning, uppvärmning, städning och renhållning begärdes för båda rummen med afklädningsrummen ett årligt belopp af 500 kronor.

På grund af det anförda hemstälde rektor, att domkapitlet måtte hos Eders Kongl. Maj:t göra underdånig framställning om åtgärder för inrättande af en parallelafdelning vid folkskoleläraresemlnariet i Vexiö och af en folkskolans högre afdelning vid dess öfningsskola och för anslag af nödiga medel till arfvoden åt en extra ordinarie adjunkt, en lärare i öfningsskolan och de lärare i öfningsämnen, som erhölle ökad tjenstgöring, samt till hyra, belysning, uppvärmning och renhållning af nödiga lokaler äfvensom (för en gång) till anskaffande af nya skolmöbler och undervisningsmateriel. Rektor erinrade härjemte, att för uppehållande af en parallelklass vid hvartdera af två seminarier 1899 års riksdag beviljat följande årliga belopp:

arfvode till en extra ordinarie adjunkt	kr.	1,800: —
» » » lärare i öfningsskolan	»	1,500: —
arfvoden till lärarne i öfningsämnena	»	1,200: —
till hyra för lokal	»	700: —
» belysning, uppvärmning, renhållning, läkarearfvode m. m.	»	600: —
tillsammans	kr.	5,800: —

samt till inköp af skolmöbler och undervisningsmateriel för
en gång .... kr. 1,000: —

Domkapitlet i Vexiö har med skrifvelse den 11 oktober 1899 till Eders Kongl. Maj:t öfverlemnat rektors vid folkskoleläraresemінariet derstädes här ofvan omförmälda skrifvelse och dervid på de af rektor framstälda grunder i underdånighet hemstält, att Eders Kongl. Maj:t måtte vidtaga erforderliga åtgärder för vinnande af berörda ändamål.

År 1878 utbetalades bidrag af statsmedel eller så kalladt lönetillskott till aflönande af 4,283 ordinarie och extra ordinarie folkskolelärare och -lärarinnor. Samma år inrättades ännu ett seminarium, folkskolelärarinneseminariet i Umeå. Man ansåg nemligen, att man vid de förut befintliga elfva seminarierna icke skulle kunna utbilda för folkskolan erforderligt antal lärare och lärarinnor, sedan lärare- och lärarinnebefattningarna vid folkskolan stigit till ofvan angifna antal. Och man hade så mycket större skäl till detta antagande, som befattningarna vid nämnda skola ökats till antal i samband såväl med folkmängdens i landet tillväxt som med undervisningens förbättring. År 1897 hade antalet af ordinarie och extra ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskolan stigit till 6,573. Våra nuvarande seminarier — till antalet tolf — kunna icke, sedan lärare- och lärarinnebefattningar vid folkskolan stigit upp till ett så högt antal, som det nyssnämnda, utbilda så många lärare och lärarinnor, som äro behöfliga för att ersätta de vid folkskolan redan anstälda lärare och lärarinnor vid deras afgång från innehafvande befattningar och för att träda i stället för dem, hvilka af sjukdom eller annan anledning äro hindrade från att sjelfva handhafva sina tjenster, samt slutligen för att öfvertaga de nya befattningar, hvilka här och hvar i landet årligen inrättas, helst som folkskolelärare och -lärarinnor finna användning äfven vid många andra läroanstalter än folkskolan, såsom t. ex. folkskoleläraresemінariernas öfningsskolor, döfstumskolor, af stat, landsting eller enskilda inrättade seminarier för bildande af lärare och lärarinnor vid småskolor, barnhem m. m.

Hvarje seminarium med den organisation, det i allmänhet för närvarande har, är nemligen från början beräknadt för omkring 100 elever, det vill säga för omkring 25 i hvarje klass, hvilket ock torde vara det högsta antal, som fullt tillfredsställande kan skötas. Från de tolf seminarierna skulle sålunda årligen utexamineras 300 elever, af hvilka högst 290 torde kunna beräknas ingå i folkskolans tjenst. Tager man med i beräkningen de elever, som komma att utexamineras från det ifrågasatta nya seminariet samt från de redan vid två seminarier inrättade parallelafdelningar, kunna de, som årligen söka anställning vid folkskolan, be-

räknas till 325 elever. Men detta antal är, såsom jag förut visat under punkterna 76 och 77 alldeles för litet för att kunna motsvara det årliga behofvet af nybildade lärare och lärarinnor. För att bereda rikligare tillgång på för tjenstgöring i folkskolan utbildade lärare och lärarinnor, har jag tillåtit mig tillstyrka Eders Kongl. Maj:t föreslå Riksdagen att bevilja erforderliga medel för anordnande af ett nytt folkskolelärarinneseminarium. Men derigenom blefve — såsom jag förut antydt — bristen på lärarekrafter för folkskolan ej afhjelpt. Härtill skulle erfordras ännu ett nytt seminarium. Men dels för att undvika de dryga omkostnader, som skulle blifva följden af det samtidiga inrättandet af två nya seminarier, dels för att förekomma utbildningen af allt för många lärare och lärarinnor med hänsyn till det förefintliga behofvet, i händelse att af någon omständighet, som på förhand ej kunnat förutses och beräknas, de ledigblifna och nyinrättade tjensterna ej skulle uppgå till det antal, som man antagit på grund af hittills gjorda erfarenheter, torde det vara tillrådligt att för närvarande nöja sig med att, i stället för att anordna ännu ett nytt seminarium, utvidga ett af de gamla med en parallelafdelning, hvilken ju kan indragas, om den ej längre anses behöflig.

Af de skäl, som rektor vid seminariet i Vexiö anfört, anser jag det synnerligen lämpligt, att en dylik utvidgning företages med seminariet i Vexiö från och med början af nästkommande läsår.

Beträffande kostnaderna för anordnande af en parallelklass vid folkskolelärareseminariet i Vexiö, torde dessa komma att årligen belöpa sig till 6,800 kronor efter följande beräkning:

arfvode till en extra ordinarie adjunkt	kr.	1,800: —
» » » lärare i öfningsskolan	»	1,500: —
arfvoden till lärarne i öfningsämnena	»	1,200: —
hyra för lokal, uppvärmning, belysning, renhållning, m. m.	»	500: —
läkarearfvode m. m.	»	200: —
stipendier till eleverna	»	1,600: —
Derjemte erfordras till inköp af skolmöbler och undervisningsmateriel för en gång	»	1,000: —

Då stora svårigheter mött att erhålla sökande och vikarier till befattningar vid de flyttande skolorna, som till stort antal förekomma i Småland, borde parallelafdelningen vid seminariet i Vexiö träda i verksamhet så fort ske kan, eller redan vid början af läsåret 1900—1901. För detta ändamål borde sålunda erforderliga medel vara disponibla redan år 1900 till ett belopp af 4,400 kronor, nemligen 1,000 kronor till inköp af skolmöbler och undervisningsmateriel samt återstoden till aflönande af

lärare, hyra, belysning, uppvärmning, renhållning, läkarearfvode, stipendier till eleverna m. m. under höstterminen nämnda år.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt hemställer jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1901 bevilja för anordnande af en parallelklass vid folkskolelärareseminariet i Vexiö 11,200 kronor.

[79.] *Löneförbättring m. m. åt lärare vid folkskolelärareseminarierna.*

Till *löneförbättring* åt lärare och lärarinnor vid folkskolelärareseminarierna samt till arfvoden åt teckningslärare för extra tjenstgöring och extra arfvoden åt musiklärare vid dessa seminarier beviljade Riksdagen för år 1900 ett belopp af 36,300 kronor.

Då de skäl, som föranledt detta anslag, qvarstå oförändrade, hemställer jag, att Eders Kongl. Majt täcktes föreslå Riksdagen att till beredande af ifrågavarande löneförbättring och arfvoden jemväl för år 1901 enligt samma grunder, som för år 1900 blifvit bestämda, på extra stat anvisa ett belopp af 36,300 kronor.

[80.] *Understöd till mindre bemedlade lärjungar vid folkhögskolor.*

Såsom jag förut tillåtit mig omförmäla, hafva komiterade för det under år 1898 i Göteborg församlade sjunde svenska folkhögskolemötet till Eders Kongl. Maj:t inkommit med underdånig framställning rörande ökade anslag till folkhögskoleväsendet. För denna framställning har jag i underdånighet lemnat redogörelse vid anmälan om de ordinarie anslagsbehofven under riksstatens åttonde hufvudtitel; dock lemnade jag då å sido den del af ofvannämnda framställning, som beträffade anslag till *stipendier åt mindre bemedlade elever vid folkhögskolor.* På denna del deraf torde jag nu få fästa Eders Kongl. Maj:ts uppmärksamhet.

Angående den fråga, hvarom här är tal, anföra komiterade, att de blifvit anmodade anhålla, att, då det ej lände till en ynglings eller flickas bästa att komma till en folkhögskola vid för unga år, det vilkor måtte uppställas för erhållande af understöd af allmänna medel, att manlig elev skulle hafva uppnått 18 år och qvinlig elev 16 år före kursens slut. Elever af lägre ålder skulle således ej anmälas som sökande till understöd. Att det nu på extra stat uppförda beloppet kräfde en förhöjning, vågade komiterade i underdånighet framhålla. Derigenom kunde större understöd lemnas åt verkligt behöfvande elever och folkhögskolans arbete komma ännu flere af de mindre bemedlade till godo.

Vederbörande länsstyrelser hafva, såsom jag förut meddelat, efter nådig remiss afgifvit underdåniga utlåtanden rörande den ifrågavarande framställningen och dervid jemväl öfverlemnat underdåniga yttranden från folkhögskolestyrelser och föreståndare för folkhögskolor samt äfven från

landsting eller deras förtroendemän. I dessa utlåtanden och yttranden hafva olika åsigter uttalats rörande det af komiterade föreslagna, förut omförmälda vilkor för att mindre bemedlade elever vid folkhögskolorna skola komma i åtnjutande af understöd utaf allmänna medel.

De flesta af dem, som i denna sak yttrat sig, hafva i likhet med komiterade och på af dem angifven grund ansett, att understöd af allmänna medel borde tilldelas endast sådan manlig elev, som uppnått 18 år före kursens slut, och endast sådan qvinlig elev, som före sagda tid fylt 16 år.

Några åter hafva framhållit den meningen, att det ifrågasatta vilkoret borde bortfalla och som skäl derför anfört hufvudsakligen följande.

Hittills hade den grundsats häfdats vid svenska folkhögskolan, att yngling helst borde hafva fylt 18 år för att blifva antagen till elev, men att det i hvarje särskildt fall dock borde få bero af skolstyrelsens bepröfvande, huruvida undantag från denna allmänna regel borde medgifvas, enär det ju ej sällan visat sig, att en yngling vid ännu ej fylda 18 år kunnat förete sådana vitsord om mogenhet och begåfning, att deraf framginge, att han i skolan skulle försvara sin plats mycket bättre än mången äldre skulle kunna. Men hade någon blifvit till elev antagen och såsom sådan vore skyldig att deltaga i allt skolans arbete, borde han ock hafva rätt att komma i åtnjutande af understöd i händelse af behof. Sattes en bestämd åldersgräns som kompetensvilkor för erhållande af stipendium, gjordes en betänklig inskränkning i folkhögskolans hittills varande uppgift att söka göra sitt arbete fruktbärande och gagnande för folket uti möjligast vida kretsar; och då det oftast vore hos den i torftiga omständigheter fostrade ynglingen, för hvilken det ej vore likgiltigt att med onödig väntan förspilla ett år, som man påträffade större begåfning och mottaglighet för intellektuel undervisning, skulle det åsyftade förbudet framför allt gå ut öfver den fattiga delen af folkets barn, dem till skada och läroverket till ingen båtnad. Ofta hade det nemligen inträffat, att, när en sådan fattig begåfvad yngling till följd af minderårighet och bristande utrymme blifvit nekad inträde, denne efter utträdet i praktiska lifvet sedermera saknat tid och tillfälle att besöka skolan och sålunda gått miste om dess fostrande ledning, undervisning och inflytande. Orättvist och obilligt vore det ju ock, om folkhögskolan vägrade att taga hand om sådana yngre personer, som, ehuru de icke uppnått en viss föreskrifven ålder, ville begagna sig af undervisningen derstädes för att bereda sig för inträde i någon annan läroanstalt, så vida sådant kunde ske utan förändring af skolans metod och program. Den enda grunden för

berättigande till delaktighet i statsunderstödet för mindre bemedlade elever vid folkhögskolorna borde vara elevs villighet, ordentlighet, flit och förmåga att göra sig till godo skolans undervisning.

Slutligen har också den åsigt blifvit uttalad, att komiterades förslag om bestämmande af viss minimiålder, för att elev vid folkhögskola skulle vara berättigad till understöd af särskildt dertill anslagna medel, visserligen torde hafva goda skäl för sig, men att någon proposition till Riksdagen icke syntes vara för ändamålet behöflig.

I sammanhang med redogörelsen för innehållet uti de infordrade underdåniga utlåtandena torde jag få omnämna, att till ecklesiastikdepartementet inkommit från styrelsen för Örebro läns folkhögskola en skrifvelse, hvari styrelsen protesterar mot komiterades förslag, att en mindre bemedlad elev vid folkhögskola ej skulle vara berättigad till erhållande af understöd af dertill anslagna medel, om han ej fylt 18 år före kursens slut; och åberopar sig dervid styrelsen på hufvudsakligen samma skäl, som här ofvan anförts emot det af komiterade ifrågasatta ytterligare vilkoret för att komma i åtnjutande af understöd af de för ändamålet anslagna medel.

Under en följd af år har Riksdagen, på Eders Kongl. Maj:ts framställning, på extra stat beviljat anslag till understöd åt mindre bemedlade, vare sig manliga eller qvinliga, lärjungar vid sådana folkhögskolor, som åtnjuta bidrag af statsmedel. De senaste åren har det anslag, som för detta ändamål blifvit anvisadt, uppgått till ett belopp af 20,000 kronor.

Sedan Riksdagen anmält, att Riksdagen anslagit ifrågavarande medel, har Eders Kongl. Maj:t utfärdat ett cirkulär till Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i de särskilda länen och dervid funnit godt i nåder förordna, att styrelse öfver folkhögskola, som önskade, att andel af ifrågavarande anslag måtte ställas till dess förfogande, skulle före viss föreskrifven tid till Eders Kongl. Maj:t inkomma med underdånig ansökning om det belopp, som åstundades, samt dervid meddela uppgift om antalet i skolan närvarande lärjungar och huru många af dessa kunde anses mindre bemedlade.

De vilkor, som hittills varit föreskrifna för erhållande af understöd utaf ifrågavarande anslag, hafva sålunda varit, att skolan, vid hvilken lärjunge vore inskrifven, skulle åtnjuta understöd af statsmedel samt att lärjunge, för hvilken dylikt understöd söktes, skulle vara mindre bemedlad. Till dessa vilkor vilja komiterade, såsom jag förut omnämnt, lägga

ännu ett, nemligen att före lärokursens slut manlig lärjunge skulle hafva uppnått 18 år och qvinlig lärjunge 16 år.

Då folkhögskolans hufvudsakliga uppgift icke är att meddela något visst kunskapsmått utöfver det, som bibringas i folkskolan, och icke heller att vara någon förberedande skola för andra läroanstalter, utan ifrågavarande skolas väsentliga syfte är att utveckla lärjungarnes själskrafter, att uppehålla deras intresse för allt sant, skönt och godt, att förädlande inverka på deras vilja, att väcka deras fosterlandskärlek och att dana deras medborgarsinne, synes det otvifvelaktigt, att de, som ämna söka inträde i folkhögskolan, i allmänhet böra, efter det de inhemtat hvad i folkskolan meddelas, genom att någon tid deltaga i praktiska lifvet samla erfarenheter och vinna en viss mognad, innan de begynna arbetet i folkhögskolan. Först derefter kunna de nemligen i allmänhet med rätt fördel göra sig till godo den undervisning och det uppfostrande inflytande, som folkhögskolan vill och kan bjuda dem. Det synes mig derför, att komiterade hafva anfört talande skäl för sitt förslag att bestämma en viss minimiålder för erhållande af understöd af de medel, som Riksdagen anvisat för att bereda tillfälle åt mindre bemedlade män och qvinnor att deltaga i folkhögskolans arbete, samt att den föreslagna åldern i allmänhet icke är för hög.

Men å andra sidan torde icke kunna förnekas, att åtskilliga unga män och qvinnor, som ännu icke uppnått den för erhållande af här ifrågavarande understöd föreslagna åldern, hafva både rikare begåfning och större mognad än mången, som hunnit denna ålder. Många sådana mindre bemedlade unga män och qvinnor skulle af brist på medel ej kunna göra sig till godo folkhögskolans undervisning och uppfostran, derest de icke finge åtnjuta understöd det år, då deras förhållanden i öfrigt medgåfve, att de genomginge ifrågavarande skolas lärokurs. Erfarenheten gifver nemligen vid handen, att en mindre bemedlad yngling, som ej får besöka folkhögskolan, då han dertill är beredd och då han deraf skulle af en eller annan anledning hafva synnerligt gagn, ofta, sedan han kommit ut i praktiska lifvet, får hvarken tid eller i öfrigt tillfälle att deltaga i skolans arbete.

Under sådana förhållanden torde det ej vara välbetänkt att från rätten att åtnjuta understöd af allmänna medel alldeles utestänga elev vid folkhögskola, som, ehuru han ej uppnått den för erhållande af dylikt understöd föreslagna åldern, likväl eger den begåfning och mognad, att han med fördel kan begagna undervisningen vid sådan skola. Styrelse för folkhögskola torde sålunda i regel böra fördela den skolan tillkommande andel af ifrågavarande statsanslag mellan sådana mindre bemed-

lade lärjungar, hvilka uppnått den såsom vilkor för understöds erhållande ifrågasatta åldern, men styrelsen bör dock hafva rätt att i särskilda behjertansvärda fall tilldela understöd äfven åt yngre lärjunge, som gjort sig deraf förtjent.

Såsom jag redan angifvit, hafva de ifrågavarande understödsmedlen under de senaste åren utgått med ett belopp af 20,000 kronor för år. År 1898 uppgick stipendiebeloppet i medeltal för mindre bemedlade manliga och qvinliga lärjungar med lika lång lärokurs till omkring 40 kronor och för mindre bemedlade qvinliga lärjungar med kortare lärokurs till omkring 25 kronor. År 1899 voro motsvarande tal omkring 39 och 24 kronor.

Då det till följd af stegrade lefnadskostnader m. m. är af behof påkalladt, så väl att stipendiebeloppen något höjas som att flere än hittills kunna komma i åtnjutande af stipendier, och då det är att motse, att elevantalet vid folkhögskolan under närmaste framtiden kommer att ökas, synes det mig finnas talande skäl för en höjning af det hittills utgående beloppet till stipendier åt mindre bemedlade lärjungar vid folkhögskolorna. Men då det ej kan beräknas, huru stor ökningen af elevantalet under de närmaste åren blifver, torde för närvarande ej böra ifrågasättas större förhöjning uti det ifrågavarande anslaget än från 20,000 till 25,000 kronor.

På grund af hvad jag sålunda anfört hemställer jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att till understöd, enligt de närmare bestämmelser Eders Kongl. Maj:t kan finna godt föreskrifva, åt mindre bemedlade manliga och qvinliga lärjungar vid sådana folkhögskolor, som åtnjuta bidrag af statsmedel, på extra stat för år 1901 uppföra ett belopp af 25,000 kronor.

[81.] *Resestipendier åt folkskolelärare och folkskolelärarinnor.*

Med anledning af en inom Riksdagen väckt motion anvisade sistlidne års riksdag på extra stat för år 1900 ett anslag af 4,000 kronor att användas till *resestipendier* åt folkskolelärare och folkskolelärarinnor under de vilkor och bestämmelser Eders Kongl. Maj:t kunde finna skäligt föreskrifva.

De skäl, som föranledde Riksdagen att fatta ofvannämnda beslut, äro ännu gällande. Jag anser mig derför böra i underdånighet hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1901 uppföra ett anslag af 4,000 kronor att användas till resestipendier åt folk-

skolelärare och folkskolelärarinnor enligt de vilkor och bestämmelser, som Eders Kongl. Maj:t kan finna skäligt föreskrifva.

[82.] *Gymnastikbyggnad vid folkskolelärarinneseminariet i Kalmar.*

Domkapitlet i Kalmar har hos Eders Kongl. Maj:t hemstält, det täcktes Eders Kongl. Maj:t vidtaga erforderliga åtgärder för anordnande vid folkskolelärarinneseminariet derstädes af en ändamålsenlig *gymnastiklokal*. I anledning häraf anhåller jag att till en början få redogöra för hvad vederbörande åtgjort för ärendets utredning.

Sedan rektorn vid nämnda seminarium begärt af föreståndaren vid gymnastiska centralinstitutet yttrande rörande den till seminariet hörande gymnastiksal, hade nämnde föreståndare i skrifvelse den 26 januari 1897 anfört.

Salens ringa längd och bredd, resp. 14,5 och 4,5 meter, nödvändiggjorde, att hvarje seminarieklass öfvades för sig. En sådan klass utgjordes emellertid i allmänhet af 20 till 30 medlemmar. Det lägsta antalet i någon klass af ifrågavarande seminarium vore 26 och det högsta antalet vore 29; vid tvåledig uppställning komme sålunda 13 till 14 individer i hvarje led. En hvar af dessa borde i ledet hafva ett utrymme af ungefär en meter, hvilket gjorde, att salen blefve till hela sin längd upptagen af ett sådant led. Men på ena gafvelväggen funnes en ganska stor kamin, som i och för sig förkortade utrymmet för de gymnastiserande; och då hettan från nämnda kamin blefve alltför stark vid eldning, under det att temperaturen i rummets andra ända samtidigt kunde vara alltför sval, minskades härigenom utrymmet ytterligare för en gymnastiserande afdelning. Med salens bredd förhölle det sig på motsvarande sätt. Tvåledig uppställning betingade ett afstånd af 1 meter mellan leden, och för de fristående öfningarna måste leden ytterligare skiljas från hvarandra 1,25 meter, hvarjemte genom den s. k. luckbetäckningen ytterligare erfordrades 1,25 meter för båda leden tillsamman. Summan af dessa afstånd utgjorde 3,5 meter, som sålunda vore måttet på den bredd eller det djup, som en tvåledig afdelning, uppstäld för gymnastik, intoge. Tänkte man sig denna afdelning i flankställning eller rotekolonn, såsom benämningen numera vore, gåfve salen tydligen icke det utrymme, som behöfdes för en mängd rörelser, hvilka fordrade denna uppställningsform; så t. ex. komme vid en armutåtsträckning händerna på de ytterst stående ovilkorligen mot väggarne. Det vore också tydligt, att en afdelning af ifrågavarande storlek icke hade nog utrymme ens för mindre förflyttningar, vare sig framåt eller bakåt eller till någondera sidan. För att möjliggöra dessa och andra vigtiga rörelsers öfvande blefve det nödvändigt att betydligt minska de angifna

afstånden, men detta blefve till men för rörelsernas korrekta utförande och för deras inverkan på individernas utveckling samt till stor skada för de blifvande lärarinnornas uppfattning om gymnastikens väsen och densammas bedrifvande med frisk, växande ungdom. Ännu sämre stälde sig utrymmet, när en klass eller den till seminariet hörande öfningsskolan delades i flere afdelningar, såsom det borde ske i och för instruktionsöfning. Missförhållandena här vore sådana, att man kunde känna sig frestad afråda från dylika öfningar. Det vore nemligen tydligt, att dessa öfningar under förevarande förhållanden icke kunde gifva den bild af raskhet och lifaktighet, som borde paras med gymnastisk verksamhet. Detta vore så mycket mer att beklaga, då det gälde seminarieelever, hvilka i sin ordning skulle vara bärare af gymnastikens idé och tillämpning i olika trakter af landet. Det, som blifvit sagdt om utrymmet, gälde den tomma salen. Några redskap måste likväl gifvetvis finnas. Huru enkla och väl anordnade de än vore, toge de dock något utrymme från salen, som derigenom blefve ännu otjenligare. Omklädnadsrummen vore för små, obeqväma och kalla. Salens väggar vore af den bräckliga beskaffenhet, att temperaturen derinom under vintern alltid vore mycket ojemn, stundom omöjlig att höja till mer än + 6 gr. oaktadt flere timmars skarp eldning. Sjelfva byggnaden i sin helhet vore, enligt rektors meddelande, af sakkunnig person förklarad ofÖrtjent af underhåll. Af det anförda funne sig föreståndaren för gymnastiska centralinstitutet pligtig förklara, att gymnastiksalen vid Kalmar seminarium måste anses fullkomligt otjenlig till sitt nuvarande bruk.

Seminariets rektor öfverlemnade nyss anförda skrifvelse till domkapitlet i Kalmar och yttrade dervid i skrifvelse den 6 februari 1897, bland annat, följande.

I följd af gymnastiksalens otillräckliga utrymme, som omöjliggjorde, att flere klasser der kunde med någon fördel sammanföras vid öfningarna, och då någon artificiel belysning ej kunde i salen anordnas, måste gymnastiköfningarna delvis förläggas till för elever och lärarinna mycket olämpliga tider, hvarigenom dessa öfningar ej medförde den nytta, de under andra förhållanden kunde göra. Under de senaste dagarne hade temperaturen i gymnastiksalen icke på förmiddagarne kunnat uppbringas till mer än ett par grader öfver fryspunkten, i följd hvaraf rektor af nödig omtanke om elevernas helsa nödgats inställa gymnastiköfningarna. Med anledning häraf och då undervisningen i gymnastik enligt gällande seminariestadga inginge i seminariets undervisningsplan, anhölle rektor, att domkapitlet ville vidtaga sådana åtgärder, som kunde finnas erforderliga för att seminariet måtte erhålla en tjenlig gymnastiksal. Man torde kunna

hoppas, att statsmagterna skulle befinnas villiga att bevilja de härför erforderliga medlen, så mycket hellre som seminariet, tack vare Cecilia Fryxells storartade donation, fått sina öfriga utmärkta lägenheter med en jemförelsevis mycket ringa uppoffring af statsmedel.

Med vitsordande af rektors uppgifter öfverlemnade domkapitlet handlingarna i ärendet till öfverintendentsembetet för den åtgärd, hvartill de kunde föranleda.

Öfverintendentsembetet, som genom intendenten för kronans under embetets inseende stälda hus i landsorten utrönte, att det ifrågavarande gymnastikhuset måste anses för sitt ändamål obrukbart, lät upprätta ritningar till ett nytt gymnastikhus och öfversände dessa jemte kostnadsförslag, slutande å 56,000 kronor, med skrifvelse den 16 augusti 1898 till domkapitlet. Dervid föreslog embetet, att, då det nuvarande gymnastikhuset torde komma att tills vidare bibehållas, det ifrågastälda nya måtte erhålla plats närmast vester om förstnämnda hus, med vare sig lång- eller kortsida åt Spikgatan, hvarjemte embetet framhöll nödvändigheten deraf, att noggrann undersökning med afseende å grundförhållandena af sakkunnig verkstäldes och derefter å embetets kostnadsförslag iakttoges den ändring, hvartill den sålunda gjorda undersökningen kunde gifva anledning.

Rektor vid seminariet, till hvilken ärendet remitterades, anförde i skrifvelse till domkapitlet den 20 december 1898 hufvudsakligen följande.

Rektor hade dels anmodat en arkitekt Löfmark att granska ritningarna och kostnadsförslaget i syfte att kostnaderna måtte kunna i möjligaste mån nedbringas, dels ock föranstaltat om gräfningar på den för den nya byggnaden ifrågasatta platsen för utrönande af grundens beskaffenhet. Löfmark hade utarbetat skrifvelsen bifogade ritning och kostnadsförslag, som i några punkter skilde sig från öfverintendentsembetets. I embetets förslag vore upptagna en slöjdsal samt fyra afklädningsrum i en med småfönster försedd jordvåning med cementgolf. Men en särskild slöjdsal vore för seminariet obehöflig, och olämpligt syntes att förlägga afklädningsrummen i en jordvåning, som gerna blefve kall och fuktig. Spring i trappor blefve ock deraf nödvändigt. I stället för det trapphus, som upptagits på embetets ritning, hade å den nya ritningen föreslagits en tillbyggnad, inrymmande två mindre förvaringsrum, fyra tillräckligt stora afklädningsrum samt en läktare, hvilken särskildt vid gymnastikuppvisningar och äfven vid andra tillfällen borde blifva till stort gagn. — I det nya förslaget hade formen på gymnastiksalen något ändrats. Golfytan i salen vore i samma förslag endast ett par qvadratmeter mindre än i embetets. Höjden vore densamma i båda förslagen. Anordningen med

så kallad centraluppvärmning och duschrum hade frångåtts i nya förslaget, enär den förra skulle blifva alltför dyr och de senare vore mindre nödvändiga. I stället för elektrisk belysning, som ej funnes i Kalmar, upptoge det nya förslaget belysning med gas såsom billigare. Det nya kostnadsförslaget understege embetets med 13,000 kronor. Det vore knappast troligt, att embetets förslag kunde utföras för 56,000 kronor. Uppfördes byggnaden med 2 stens vägg i stället för 2½ stens, skulle det nya kostnadsförslaget kunna nedbringas med inemot 2,000 kronor. Fast naturlig grund för byggnaden funnes. Då föreståndaren för gymnastiska centralinstitutet förklarat den till seminariet hörande gymnastikbyggnaden för sitt ändamål otjenlig, och då genom intendenten öfver kronans under öfverintendentsembetets inseende stälda hus i landsorten utrönts, att samma byggnad vore för sitt ändamål obrukbar, hemstälde rektor, att domkapitlet ville till Eders Kongl. Maj:t göra framställning om vidtagande af åtgärder för uppförande af ny gymnastiklokal för ifrågavarande seminarium.

Domkapitlet öfverlemnade med underdånig skrifvelse den 21 december 1898 till Eders Kongl. Maj:t de omförmälda ritningarna jemte kostnadsförslag och anhöll dervid, det täcktes Eders Kongl. Maj:t vidtaga åtgärder för uppförande, så fort ske kunde, af nytt gymnastikhus för seminariet, enär det gamla gymnastikhuset, enligt af behörig person afgifvet yttrande, vore för sitt ändamål obrukbart.

Öfverintendentsembetet, hvars yttrande i ärendet derefter blifvit infordradt, har i underdånigt utlåtande den 19 september 1899 anfört:

att embetet, som jemväl för sin del ansåge af behofvet påkalladt, att för seminariet komme att beredas nya och tidsenliga gymnastiklokaler, funne sig, om än det hos embetet upprättade förslag härtill torde vara det som ur olika synpunkter bäst tillfredsstälde nutida fordringar, likväl kunna, i fråga om yttre arkitektur och konstruktion, lemna utan anmärkning den genom seminarierektors försorg, förnämligast af sparsamhetshänsyn, anskaffade ritning till ifrågavarande nybyggnad;

att båda de å den till ärendet hörande situationsplan angifna alternativförslag till den tillämnade byggnadens läge syntes embetet lika antagliga; samt

att embetet — som i detta sammanhang ville framhålla, att det af rektor ifrågasatta utbyte af 2½ stens vägg mot en allenast 2 stens sådan icke vore att förorda — vid granskning af det utaf Löfmark upprättade kostnadsförslaget icke funnit anledning till annan erinran än att det till oförutsedda utgifter och arfvode för tillsyn och ritningar upptagna belopp, 2,011 kronor 25 öre, borde anslås till endast oförutsedda utgifter och ett belopp af ytterligare 2,000 kronor beräknas för ritningar, tillsyn, besigt-

ningar och dylikt, till följd hvaraf förslagets slutsumma skulle komma att uppgå till 45,000 kronor, men att embetet, då erfarenheten från de senare åren gifvit vid handen, att under den tid, som förflöte mellan kostnads- och ritningsförslags till en byggnad uppgörande och sjelfva arbetenas påbörjande, väsentliga, på förhand icke beräkneliga prisstegringar inträffade, för sin del ansåge klokheten bjuda att, derest Eders Kongl. Maj:t pröfvade skäligt att vid här omhandlade byggnadsföretags utförande det af Löfmark upprättade förslag skulle följas, det statsanslag, som för ändamålet komme att hos Riksdagen äskas, bestämdes till 50,000 kronor.

Då enligt Eders Kongl. Maj:ts nådiga stadga för folkskolelärareseminarierna i riket den 29 januari 1886 undervisning skall meddelas i gymnastik, och då den lokal, som vid folkskolelärarinneseminariet i Kalmar härför användes, af vederbörande myndigheter förklarats för ändamålet obrukbar, tillstyrker jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att till uppförande i hufvudsaklig öfverensstämmelse med derför uppgjorda ritningar och förslag af en gymnastikbyggnad vid nämnda seminarium bevilja ett belopp af 50,000 kronor och häraf på extra stat för år 1901 anvisa 30,000 kronor.

[83.] *Seminariet för bildande af lappska småskolelärare och lärarinnor.*

Den 21 maj 1875 beslöt Eders Kongl. Maj:t, att ett *seminarium för bildande af lappska småskolelärare och -lärarinnor* skulle upprättas i Mattisuddens by inom Jockmocks socken af Norrbottens län. Den teoretiska undervisningen vid seminariet skulle bestridas af en lärare, som likaledes skulle vara seminariets föreståndare. Till seminarieelevernas praktiska öfningar skulle vid seminariet inrättas en öfningsskola, der undervisning meddelades af en lärare eller lärarinna, hvilken tillika skulle leda nämnda praktiska öfningar.

Seminariet trädde inom kort i verksamhet, men öfningsskolans inrättande fördröjdes, i det att, enligt nådigt förordnande, en af svenska missionssällskapet i Mattisudden anordnad skola till en början fick tjena i hennes ställe. Sedan missionssällskapets skola upphört, har den från början tillämnade öfningsskolan jemlikt nådigt bref den 13 februari 1891 trädt i verksamhet.

Ifrågavarande seminarium har alltifrån sin början i sin mån bidragit till folkupplysningens främjande i de trakter af landet, till hvilkas fromma dess inrättande anbefalts; och det har efter hand utvecklat sig så, att dess kurs, som i begynnelsen var ettårig och genom nådigt bref den 9 mars 1883 bestämdes till tvåårig, jemlikt Eders Kongl. Maj:ts den 6 oktober 1899 fattade beslut skall från och med läsåret 1900—1901 blifva

treårig. I sammanhang med dessa utsträckningar af kursen har förordnats om anställande af lärare till föreståndarens biträde, så att jemte honom två examinerade folkskolelärare eller -lärarinnor skola framdeles deltaga i undervisningen vid seminariet.

Omkostnaderna för seminariet och öfningsskolan bestridas af förslagsanslaget till lappmarks ecklesiastikverk. Förutom de till lärarelöner och kostnader för materiel anvisade belopp utgå från sagda anslag:

till hyra för seminariets lokaler	kr.	450: —
» » » öfningsskolans lokaler	»	120: —
» hyresersättning åt föreståndaren	»	500: —
	Tillhopa kr.	1,070: —

Tillika utgår enligt nådigt bref den 15 juli 1898 från omförmälda förslagsanslag ett årligt belopp af 200 kronor såsom hyresersättning åt lärarinnan vid öfningsskolan, hvaremot den åt henne förut upplåtna bostad skall uthyras och de inflytande medlen redovisas bland de till seminariet anvisade statsmedlen.

Såsom af det nyss anförda framgår, måste lokaler förhyras såväl för seminariet och öfningsskolan som till lärarebostäder. Detta förhållande har i flere afseenden vållat olägenheter, hvilka i förening med andra omständigheter gifvit anledning till framställningar af vederbörande derom, att seminariet och öfningsskolan måtte förflyttas från Mattisudden till Murjeks jernvägsstation samt byggnader af staten uppföras derstädes både för läroanstalterna och för seminarieeleverna. Jag anhåller nu underdånigst att få redogöra för de olika framställningar, som i afseende å seminariets förläggning m. m. gjorts under de senare åren och hvilka, som sagdt, slutligen åsyftat en väsentlig omskapning af seminariets förhållanden.

I en till domkapitlet i Hernösand under år 1894 aflåten skrifvelse framhöll D. Ahlfort, i egenskap af föreståndare för seminariet i Mattisudden, att lokalerna för såväl seminariet som den vid seminariet befintliga öfningsskolan icke motsvarade de anspråk, som på dem billigtvis kunde ställas. De två salar, som funnes i seminariebyggnaden, vore för små för det alltmer ökade elevantalet. Sedan dåmera en biträdande lärare blifvit anstäld och då två klasser samtidigt, med hvar sin lärare, skulle undervisas vid seminariet, hade den till slöjdrum använda salen jemväl måst användas till klassrum, och häraf hade åtskilliga olägenheter uppkommit. I fråga om öfningsskolan vore det än sämre ställdt. Både lärosalen och öfningslärarinnans bostad vore små. De vore derjemte synnerligen kalla, något som ej utan mycket känbara kostnader kunde ändras. Trots dessa brister och olägenheter betingade dock omförmälda för seminariets och

öfningsskolans behof förhyrda lokaler en ganska dryg hyresafgift. — Jemväl föreståndarens förhyrda bostad lemnade mycket öfrigt att önska. Då Ahlfort år 1888 flyttade till Mattisudden, hade han erhållit samma bostad som företrädaren haft, utgörande ett rum och kök på nedre botten samt två vindsrum, ett på hvardera gafveln af byggningen. Sedan några år tillbaka hade emellertid Ahlfort måst åtnöja sig med det ena af vindsrummen jemte uppbärande af hyresersättningen för de öfriga bostadslokalerna, hvilka icke vidare upplätes af egarne. De sålunda inträdda förhållandena hade vållat svårigheter i afseende å erhållandet af kost, i det att Ahlfort för hvarje måltid nödgats förflytta sig öfver Lule elf, och sedan han längre och kortare tider intagit sina måltider å olika ställen, vore han nu i förlägenhet, huru han framdeles skulle få kosthåll. För öfrigt blefve det i längden olidligt att försaka allt, som kunde kallas hem och hemtrefnad.

Ahlfort anhöll derför, att domkapitlet måtte utverka uppförandet af en ändamålsenlig seminariebyggnad å kronan tillhörig tomt i Mattisudden, hvilken byggnad borde inrymma ej mindre lärosalar för seminariets och öfningsskolans elever, slöjdrum och gymnastiksal än äfven bostad åt föreståndaren.

Vid Ahlforts skrifvelse voro fogade ritningar och kostnadsförslag, uppgjorda af byggmästaren E. G. Kristiansson i Jockmock. Beträffande kostnadsförslaget, hvilket slutade å 25,283 kronor 45 öre, deri inberäknade 1,500 kronor för en uthusbyggnad samt visst belopp för anskaffande af skolbänkar och gymnastikattiralj m. m., anmärkte Ahlfort i skrifvelsen, att kostnaderna syntes vara ganska högt beräknade och borde kunna nedbringas, om erforderligt virke fritt erhölles från kronomark.

Öfver föreståndarens framställning hörde domkapitlet inspektor för seminariet, kyrkoherden M. T. Berlin. Denne, som vitsordade, att seminariets verksamhet varit till stor fördel för skolväsendet i lappmarken, särskildt inom Norrbottens län, och att seminariet ännu under en lång framtid vore af nöden för att med lärarekrafter underhålla redan befintliga skolor och möjliggöra inrättandet af flere sådana, understödde kraftigt föreståndarens förutnämnda hemställan. Inspektor bestyrkte, att de åt seminariet upplåtna lokalerna icke vore ändamålsenliga, och påvisade, att, om lokaler fortfarande skulle hyras för seminariets räkning, de redan nu dryga hyrorna ytterligare måste ökas för anskaffande af särskild slöjdlokal och gymnastiksal. Slutligen gjorde inspektor åtskilliga anmärkningar i afseende å kostnadsberäkningarna, hvilka han delvis fann för höga, samt mot vissa detaljer i ritningarna och de afsedda anordningarna.

Med anledning af inspektors anmärkningar förständigades seminarie-

föreståndaren att införskaffa nytt kostnadsförslag. Byggmästaren Kristiansson vidhöll dock, att de särskilda posterna i det uppgjorda förslaget ej vore för höga, men under förutsättning att virke erhölles från kronan för visst, billigt pris samt genom skolsalarnes af inspektor föreslagna minskning m. m. nedbragtes slutsumman till 22,239 kronor 45 öre.

Sedan domkapitlet inhemtat uttalande från Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län, hvilken myndighet bland annat anmärkte, att de uppgjorda ritningarna måste omarbetas för att kunna tjena till ledning vid arbetets utförande, gjorde domkapitlet den 30 januari 1895 underdånig framställning i ämnet. Dervid anförde domkapitlet, att de för seminariets räkning förhyrda rum genom seminariets utvidgning blifvit otillräckliga för dess behof. De utgående hyrorna vore för öfrigt mycket höga i förhållande till lokalernas beskaffenhet. Domkapitlet tillstyrkte uppförandet af en byggnad i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad som föreslagits. Tillika anmärkte domkapitlet, att, derest bostad ej kunde i seminariebyggnaden beredas lärarinnan i öfningsskolan, hyresersättning borde henne tillerkännas.

Efter erhållen nådig remiss utlät sig öfverintendentsembetet uti skrifvelse den 12 mars 1895, att embetet icke funnit anledning till anmärkning mot de uppgjorda kostnadsberäkningarna. Deremot hade embetet ansett sig icke kunna förorda de underställda ritningarna att i oförändradt skick lända till efterrättelse vid byggnadsarbetets utförande, utan låtit upprätta nya ritningar till den tillämnade seminariebyggnaden. I enlighet med embetets ritningsförslag skulle, med bibehållande af de öfriga rummens storlek, allenast skolsalarne minskas i öfverensstämmelse med den åsigt seminariets inspektor härutinnan uttalat. — Bland öfriga af embetet vidtagna ändringar och anordningar må nämnas, att å byggnadens vind inredts ett för lärarinnan i öfningsskolan afsedt rum. Enligt hvad embetet tillkännagaf, borde den för arbetets utförande beräknade kostnad icke behöfva i nämnvärd mån ökas genom de af embetet föreslagna förändringar eller tillägg i afseende å de ursprungliga ritningarna.

I ärendet afgaf härefter statskontoret infordradt underdånigt utlåtande den 14 juni 1895. Beträffande kostnadsförslaget erinrade statskontoret dervid, att detsamma ej upptoge någon post för tillsyn å byggnadsarbetet. Statskontoret uttalade sig i öfrigt till förmån för förslaget om uppförande af egna byggnader för seminariets räkning, dervid dock statskontoret antydde, att utredning saknades, huruvida Mattisuddens by vore en så lämplig förläggningsort för seminariet, att icke dettas förflyttande till annan ort framdeles kunde såsom önskvärdt ifrågasättas.

Den af statskontoret sålunda framkastade frågan föranledde ärendets

öfverlemnande till Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande och domkapitlet, med nådig befallning till dem att, efter vederbörandes hörande, inkomma med yttrande och förslag rörande den ort inom lappmarkerna, till hvilken ifrågavarande seminarium lämpligast borde förläggas. I sådant afseende föreslog då seminariets inspektor Berlin den inom Arvidsjaurs sockens södra del belägna byn Glommersträsk, dervid bifogande utdrag af protokoll vid bystämman med Glommersträsks byamän, hvilket protokollsutdrag utvisade, att byamännen förbundit sig att upplåta ett jordområde till byggnadsplats och trädgård för seminariet samt att till moderat pris mottaga seminariets elever till inackordering. Emot detta af inspektor framstälda förslag uppträdde emellertid seminariets föreståndare Ahlfort, som fasthöll vid Mattisudden såsom den lämpligaste förläggningsorten för seminariet. Seminarieföreståndaren åberopade tillika, att såväl Mattisuddens byamän som Jockmocks kommun ville underkasta sig uppoffringar för att undgå seminariets förflyttande till Glommersträsk. I sådant afseende framgick af två vid föreståndarens yttrande bilagda protokollsutdrag, dels att Jockmocks socken ville till uppförande af en seminariebyggnad i Mattisudden bidraga med 10,000 kronor, derest beloppet finge utgå af de genom försäljning af skog från socknens allmänning inflytande medel, dels att Mattisuddens byamän ikläddе sig vissa förbindelser i fråga om tillhandahållande af husrum och föda åt seminarieeleverna samt förbunde sig att kostnadsfritt upplåta jord för tillökning af tomtplats för den ifrågasatta seminariebyggnaden.

Såväl Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande som domkapitlet vidhöllo ock i afgifna underdåniga yttranden, att seminariet fortfarande borde vara förlagdt i Mattisudden.

I fråga härom anmärkte Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande, som afgaf yttrande den 10 februari 1897, bland annat, att seminariets uppgift vore att fylla lärarebehofvet i de delar af lappmarken, der lappska språket uteslutande talades. Från denna synpunkt måste Mattisudden anses vara mera centralt belägen än Glommersträsk, isynnerhet som vissa delar af den ännu nordligare belägna Gellivare församling hyste en så godt som uteslutande lappsktalande befolkning, samt Arvidsjaurs socken i afseende på odlingens utbredning samt lapparnes öfvergång till bofast lif och svenskt talspråk af alla Norrbottens läns lappmarkssocknar vore närmast jemförlig med angränsande lappmarkssocknar inom Vesterbottens län, der lapparnes antal oupphörligt minskades och den tid ej torde vara långt aflägsen, då de vore försvunne. Till förmån för Mattisudden talade jemväl den omständigheten, att af de 194 elever, som alltsedan seminariets början varit der intagne, 70 varit från Jockmock-Qvickjock, 18 från Gellivare och 29 från Arjepluog.

Jemväl domkapitlet betonade i sitt den 24 februari 1897 afgifna utlåtande Mattisuddens företräde på den af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande, såsom nyss nämnts, angifna grund. Såsom en annan omständighet, hvilken utöfvade ett bestämmande inflytande på domkapitlets åsigt i frågan, framhöll domkapitlet den stora betydelse lättheten eller svårigheten att i seminariets öfningsskola erhålla lappsktalande barn måste ega för ett seminarium med uppgift att utbilda lärare, hvilka skulle undervisa på lappska språket. Om seminariet fortfore att vara förlagdt till Jockmocks församling, der hela befolkningen förstode lappska språket, vore det lätt att tillgodose nämnda intresse. Deremot skulle seminariet komma att kämpa med stora svårigheter i omförmälda afseende, derest det blefve förlagdt till Arvidsjaurs församling med dess uteslutande svensktalande befolkning. Slutligen påpekade domkapitlet, hurusom genom Mattisuddens byamäns förutnämnda beslut en hittillsvarande olägenhet i fråga om seminariets förläggning i Mattisudden syntes blifva för framtiden afvärjd.

Med anledning af det i utsigt stälda kontanta bidraget till seminariebyggnadens uppförande anbefaldes Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande att, efter vederbörandes hörande, ånyo afgifva utlåtande i ärendet.

Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande hörde då delegarne i Jockmocks sockens allmänning vid sammanträde å kommunalstämma den 26 december 1897 samt öfverlemnade med eget underdånigt utlåtande utdrag af protokollet vid stämman. Detta protokollsutdrag innehöll, bland annat, följande: »Enär till allmänningsdelegarnes kunskap kommit, att nuvarande föreståndaren för seminariet i Mattisudden ej ansåg sig kunna förorda seminariets förläggande till denna plats, men delegarne i allmänningen jemväl till fullo fattade seminariets stora betydelse för socknen, beslöto de att förbinda sig att antingen hembjuda staten 10,000 kronor för seminariebyggnads uppförande, eller ock att för nämnda summa uppföra lämplig bostadslägenhet för omkring tjugu elever, i hvilket senare fall de fordrade en årlig hyresersättning af hvarje elev af tio kronor, att användas för byggnadens underhåll. Såsom vilkor för här ofvan gjorda erbjudanden uppstälde allmänningsdelegarne, att seminariet skulle förläggas inom Jockmocks socken, och att de 10,000 kronor, som beslutet afsåge, finge tagas af allmänningsfondens kapital, oberoende af huruvida det ena eller andra alternativet kunde komma att af staten godtagas».

Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande anmärkte i sitt utlåtande, afgifvet den 14 februari 1898, att det ifrågasatta användandet af allmänningsfondens kapital visserligen ej stode i öfverensstämmelse med det för fonden i nåder faststälda reglementet, men förklarade sig med hänsyn till fondens storlek icke tveka att tillstyrka nådigt medgifvande till att ifrågavarande

bidrag finge utgå från fonden. Vidare gaf Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande bekräftelse å den i nyssnämnda protokollsutdrag förekommande antydan om den dåvarande nye seminarieföreståndarens, O. M. Martelius', åsigt om Mattisuddens otjenlighet såsom förläggningsort för seminariet.

Hvad sålunda förekommit föranledde ny nådig remiss till Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande och domkapitlet, med befallning att, efter vederbörandes hörande, åter taga i ompröfning, till hvilken ort inom lappmarkerna ifrågavarande seminarium för framtiden helst borde förläggas, samt till Eders Kongl. Maj:t inkomma såväl med yttrande och förslag i ämnet som ock med utredning af kostnaderna för uppförande af de för seminariet nödiga byggnaderna på den ort, som dertill kunde blifva föreslagen.

Sedan domkapitlet med anledning af denna remiss i ärendet hört den nye föreståndaren för seminariet äfvensom Ahlfort, som dåmera kallats till kyrkoherde i Jockmocks pastorat och förordnats till seminariets inspektor, yttrade domkapitlet i underdånig skrifvelse den 17 augusti 1898 följande.

Då domkapitlet den 24 februari 1897 underdånigst hemstält, att ifrågavarande seminarium måtte fortfarande vara förlagdt till Mattisuddens by, hade domkapitlet såsom hufvudskäl härtill anfört, dels att med hänsyn dertill, att detta seminarium hade till uppgift att utbilda lärare och lärarinnor till duglighet att på lappska undervisa barn, som endast förstode och talade nämnda språk, Mattisudden — såsom ock Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande kraftigt betonat — egde ett för ändamålet i fråga synnerligen lämpligt och centralt läge, och dels att det i Jockmocks församling, der hela befolkningen förstode lappska, icke erbjöde någon svårighet att till seminariets öfningsskola erhålla lappsktalande barn. Ehuru sedan dess icke något förekommit, som kunde jäfva betydelsen eller rigtigheten af dessa skäl, hade likväl nu till domkapitlets kännedom kommit omständigheter, som så kraftigt talade för seminariets förflyttning ifrån Mattisudden, att domkapitlet med tillfredsställelse helsat tillfället att i saken afgifva förnyadt underdånigt utlåtande. Till stiftets biskop hade nemligen i början af december 1897 från seminarieföreståndaren Martelius, som förordnats att från den 1 maj samma år vara föreståndare vid seminariet, och hvilken förty icke förut haft tillfälle att yttra sig i nu förevarande fråga, ingått en skrifvelse, hvari Martelius på ett synnerligen öfvertygande sätt framhållit, att sedan elevernas antal nu väsentligen ökats, svårigheterna för dessa att i Mattisudden erhålla bostad och kost vore så stora samt förhållandena derstädes äfven i öfrigt så ogynsamma för elevernas fysiska och moraliska utveckling, att det enligt Martelius' åsigt måste anses vara af behofvet påkalladt, att seminariet för framtiden förlades till annan,

lämpligare ort än Mattisudden. Den af föreståndaren omförmälda bostadsbristen skulle visserligen kunna afhjelpas genom uppförande af en särskild bostadsbyggnad för eleverna; men de i öfrigt anmärkta förhållandena vore mycket betänkliga, och beträffande dem innehölle Martelius' skrifvelse hufvudsakligen: att jordbruket i dessa trakter till följd deraf att odlingslägenheterna till största delen bestode af myrar och ängar, som ofta låge flere mil från byn, samt på grund af de genom skogsdriften högt uppdrifna arbetsprisen icke lönade sig; att det förty vore för eleverna, hvilka, såsom beroende af stipendier, mestadels måste lefva på kredit, förenadt med stora svårigheter att förskaffa sig de vanligaste alstren af jordbruk och boskapsskötsel, såsom potatis, mjölk och smör; att till och med brödbrist vissa tider förekommit; att färskt kött och fisk der vore en både sällsynt och dyr vara, och att, då det under flere veckor till följd af det män och hästar upptagande skogsafverkningsarbetet kunde vara omöjligt att från den omkring 7 mil aflägsna Murjeks jernvägsstation få matvaror afhemtade, eleverna vanligen vore hänvisade att lifnära sig af bröd, salt sill och fläsk samt kaffe; att denna enformiga och knappa kost verkade hos eleverna en allmän kraftnedsättning och oförmåga att med tillbörlig framgång bedrifva studierna; att i byns enda handelsbod varorna vore oskäligt dyra och ofta af underhaltig beskaffenhet; att det äfven visat sig vara mycket svårt att få ved hemkörd och att det inträffat, att elever under långa tider icke kunnat erhålla annat bränsle än hvad de för tillfället kunnat samla på marken eller i skogen; att i nu omförmälda hänseenden icke någon bättring vore att förvänta, utan fast hellre försämring, i det att det vore att antaga, att befolkningen, hvilken nu af fruktan att förlora seminariet visade något tillmötesgående, skulle komma att mot eleverna uppträda mera ogent, om Mattisudden bestämdes skola för framtiden vara seminariets förläggningsort; att skogsdriften i trakten, utom det att den hämmat alla andra näringar och gifvit penningen ett förvånande ringa värde, äfven ditlockat en mängd löst arbetsfolk samt framalstrat lönkrögeri och öppen osedlighet, hvadan Mattisudden äfven ur moralisk synpunkt vore olämplig såsom förläggningsort för ett seminarium; samt att på samtliga nu anförda grunder det enligt Martelius' åsigt vore nära nog omöjligt att å nuvarande plats bibehålla seminariet med dess tillväxande antal elever. Dessa af Martelius sålunda anförda uppgifter och skäl hade i en till domkapitlet ingången skrifvelse af den 10 januari 1898 bekräftats af komministern i Neder-Luleå, regementspastorn T. H. Svartengren, som under åren 1880—1888 förestått meranämnda seminarium och hvilken af denna anledning anmodats att i saken afgifva yttrande. I sistberörda skrifvelse framhölle Svartengren, lika med Martelius, de stora svårigheter, mot hvilka seminariets

såväl lärare som elever måste kämpa i Mattisudden, och önskvärdheten deraf, att denna läroanstalt förlades till lämpligare ort.

Domkapitlet anförde vidare. Att domkapitlet först nu erhållit kännedom om och inför Eders Kongl. Maj:t framdroge angifna förhållanden, berodde derpå, att domkapitlet till följd af Mattisuddens aflägsna belägenhet allenast haft att rätta sig efter vederbörande inspektors och föreståndares uppgifter och dessa uppgifter förut icke haft något att i nu nämnda afseenden förmäla. Då förhållandena nu emellertid blifvit för domkapitlet kända och något tvifvel om deras förekomst icke skäligen kunnat ifrågasättas, hade domkapitlet ansett sig böra se sig om efter en annan plats, dit seminariet kunde med större trygghet för framtiden förläggas. Domkapitlet hade därvid utgått från den utgångspunkt, som på sin tid föranledt domkapitlet att förorda Mattisudden, nemligen att seminariet borde ligga å plats inom Luleå elfdal, der den så kallade luleålappskan — hvilken vore att betrakta såsom normal-lappska — talades, och helst inom Jockmocks församling såsom central ort för det område af lappmarken, för hvilket seminariet vore afsedt att utbilda lärarekrafter; och domkapitlet hade nu funnit Murjeks stationssamhälle i Jockmock vara en för seminariet ur alla synpunkter lämplig förläggningsort. Äfven Martelius och Svartengren samt Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande, hvars yttrande i detta hänseende domkapitlet inhemtat, hade på särskilda skäl ansett Murjek erbjuda stora fördelar framför Mattisudden, hvarjemte äfven seminariets inspektor, kyrkoherden Ahlfort, hvilken förut utan förbehåll talat för seminariets bibehållande i Mattisudden, i sitt sist afgifna yttrande i saken under viss förutsättning tillstyrkt dess förflyttning till Murjek. Förutom att Murjek åtnjöte daglig jernvägsförbindelse med och tillförsel från kustlandet och större orter, en förmån, som i lappmarken icke kunde nog högt uppskattas, hade Murjek, ehuru ett helt nyligen bildadt samhälle, enligt uppgift, redan nu omkring ett dussin gårdar, småskola samt tre handelslägenheter, hvarjemte der funnes god tillgång på bränsle och fasta tomtplatser. Beläget på ett afstånd af endast tre kilometer från Murjeks by, dit landsväg framdragits, samt utgörande en utfartsväg från Jockmocks socken till Luleå—Gellivare jernväg, hade stationssamhället tillika utan tvifvel att vänta en snar utveckling, hvilket äfven framginge deraf, att upprättande af ordnad plan för dess bebyggande redan befunnits nödigt. På grund af hvad sålunda anförts och då enligt seminarieföreståndaren Martelius' uppgift elevernas resor till seminariet skulle nästan utan undantag blifva både kortare och billigare till Murjek än till Mattisudden, samt öfningsskolan äfven i Murjek kunde erhålla lappska barn i tillräckligt antal, och slutligen det af sockne-männen gjorda erbjudandet af 10,000 kronor såsom bidrag till seminarie-

byggnads uppförande icke vore bundet vid Mattisudden såsom plats för seminariet, kunde domkapitlet icke tveka att med frånträdande af sitt förut för Mattisudden lemnade förord i underdånighet tillstyrka, att det lappska småskolelärare- och lärarinneseminariet måtte förflyttas från Mattisudden till Murjek. — Det af delegarne i Jockmocks sockens allmänning den 17 maj 1896 gjorda erbjudande till staten af 10,000 kronor såsom bidrag för eventuelt uppförande af seminariebyggnad i Mattisudden, derest detta belopp finge utgå af de medel, som inflöte genom försäljning af skog från allmänningen, hade jemlikt handlingarna i ärendet bifogadt kommunalstämmoprotokoll af den 26 december 1897 närmare bestämts, i det att allmänningsdelegarne förbundit sig att, under förutsättning att seminariet förlades i Jockmocks socken och att beloppet finge tagas ur allmänningsfondens kapital, antingen hembjuda staten 10,000 kronor för seminariebyggnads uppförande eller ock för nämnda summa uppföra lämplig bostadslägenhet för omkring 20 elever, för hvilket senare fall emellertid för byggnadens underhåll fordrades en årlig hyresersättning af 10 kronor för hvarje elev. Af de sålunda framstälda alternativen funne domkapitlet det förra vara att utan tvekan föredraga, då å den ena sidan viss hyresersättning fordrats för det hus, allmänningsdelegarne skulle komma att uppföra, samt å den andra man med erfarenhet af det vårdslösa sätt, hvarpå hus i lappmarken vanligen bygdes, icke kunde, trots eventuel kontroll, ega tillräcklig trygghet, att huset af allmänningsdelegarne uppfördes med den omsorg, som det hårda klimatet i dessa trakter kräfde. Med hänsyn till de stora och många olägenheter, som i Mattisudden visat sig såsom följder af seminarieelevernas inackorderande hos befolkningen, kunde domkapitlet icke heller finna lämpligt, att eleverna äfven i Murjek, ehuruväl der bättre tillfällen till inackordering kunde erbjuda sig än i Mattisudden, uteslutande hänvisades att på enahanda sätt förskaffa sig bostad och kost, utan funne domkapitlet det nödigt att genom statens försorg i Murjek uppfördes, förutom seminariebyggnad, äfven bostadshus för en större del elever. I den från Eders Kongl. Ma:jts befallningshafvande till domkapitlet senast aflåtna skrifvelse i ärendet förutsattes, att de med tanke på Mattisudden uppgjorda kostnadsförslag samt ritning till seminariebyggnad kunde följas äfven i Murjek. För den föreslagna bostadsbyggnaden syntes genom Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvandes åtgörande kostnadsförslag och ritning böra anskaffas och underkastas vederbörlig pröfning, i hvilket afseende domkapitlet under meddelande af den upplysning, att elevernas antal under vårterminen 1898 utgjort 33, ville föreslå, att byggnaden måtte inrymma rum för minst 20 elever samt kök med handkammare äfvensom derjemte bostad för matmoder. Domkapitlet hölle nemligen före, att en husmoder borde antagas

att mot skäligt pris hålla eleverna kost, samt att såväl nämnda husmoder som måhända äfven eleverna till statsverket skulle utgifva en mindre hyresersättning för bostaden.

På grund af det sålunda anförda har domkapitlet i underdånighet hemstält om vidtagande af åtgärder, ledande till

att det nu i Mattisudden förlagda lappska seminariet förflyttas till Murjek, så snart för seminariet nödiga byggnader blifvit der uppförda;

att i Murjek genom statens försorg uppföras dels enligt redan uppgjordt kostnadsförslag och granskad ritning en seminariebyggnad med nödiga uthus och dels enligt kostnadsförslag och ritning, som i vederbörlig ordning upprättas, en bostadsbyggnad, innehållande rum för minst 20 elever, kök med handkammare samt bostad för matmoder, likaledes jemte nödiga uthus;

att tomtplatser för berörda byggnader, derest dertill lämplig kronojord finnes i Murjek, utan ersättning upplåtes af sådan mark, samt virke till byggnaderna kostnadsfritt lemnas från närmast liggande kronopark; äfvensom

att kostnaden för seminariebyggnadens uppförande i första rummet bestrides af de 10,000 kronor, som Jockmocks sockens allmännings delegare för ändamålet erbjudit, och resten af samma kostnad samt kostnaden för de öfriga föreslagna byggnaderna af statsverket.

I de från seminariets föreståndare Martelius och inspektor Ahlfort infordrade, af domkapitlet i dess utlåtande vidrörda yttranden betonades de stora svårigheter, som rådde i afseende å anskaffande af bostäder och kost åt seminariets elever. Föreståndaren anmärkte vidare, att, om seminariet skulle förblifva inom lappmarken, syntes Jockmocks socken vara den lämpligaste platsen för detsamma. Men då öfverallt inom socknen skogsafverkningen så hämmat andra näringar, att bönderna sjelfva måste köpa så väl jordbruks- som ladugårdsprodukter, vore det nödvändigt, att en plats med lätta kommunikationer valdes, der man utan stora svårigheter kunde från andra håll bekomma lifsmedel. Den enda plats inom Jockmock, som fylde detta vilkor, vore Murjeks jernvägsstation. Dertill komme, att jordmånen i trakten kring Murjek uppgifvits vara synnerligen bördig. Om befolkningen i en framtid komme att mera än för närvarande egna sig åt jordbruk, vore det antagligt, att behöfliga jordbruks- och ladugårdsprodukter skulle kunna erhållas på platsen. Hvarken i Murjek eller på någon annan plats inom Jockmock blefve emellertid seminariet betryggadt med afseende på bostäder, såvida ej särskilda sådana inrättades för ett visst antal elever. Martelius erinrade i afseende härå om det af delegarne i Jockmocks sockens allmänning gjorda anbud. Under förutsättning, att det sålunda blefve sörjdt för lämpliga bostäder åt eleverna, syntes Murjek blifva en mycket

lämplig plats för seminariet. Föreståndaren tillstyrkte lifligt seminariets snara förflyttning från Mattisudden samt — under nyssnämnda förutsättning — dess förläggande till Murjek. I Ahlforts yttrande framhölls, att Ahlfort ingalunda tillförene varit okunnig om de svårigheter, som i fråga om elevernas inackordering alltid gjort sig gällande i Mattisudden. Derför hade Ahlfort ock påverkat byamännen i syfte att underlätta elevernas uppehåll i Mattisudden. Emellertid hade nu lämpligare förläggningsort uppstått i det nybildade Murjeks stationssamhälle. Enligt Ahlforts åsigt låge dettas företräde just deri, att eleverna sluppe den långa resan från Murjek till Mattisudden samt mycket billigare och lättare kunde skaffa sig sina lifsförnödenheter. Hvad åter beträffade möjligheten för eleverna att erhålla lämplig bostad, vore densamma mindre i Murjek än i Mattisudden. Bostadsfrågan måste derför tillfredsställande ordnas, och endast om så skedde kunde Ahlfort tillstyrka seminariets förflyttning till Murjek.

Vid öfverlemnande af domkapitlets nyss omförmälda utlåtande förklarade sig Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i den 10 oktober 1898 afgifvet yttrande till alla delar biträda domkapitlets förändrade uppfattning i fråga om seminariets förläggningsort. Då Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande förut fasthållit vid Mattisudden såsom lämpligaste platsen för seminariet — vid den tiden hade någon annan anledning till anmärkning mot Mattisudden än den der rådande bostadsbristen icke försports — hade Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande dermed hufvudsakligen och i främsta rummet afsett att betona nödvändigheten af seminariets förläggande till ungefär samma trakt af länet, der det dittills haft sin verksamhet, äfvensom Mattisuddens företräde framför andra platser, som då kunde ifrågasättas. Under den tid, som sedan dess förflutit, hade Murjeks stationssamhälle ytterst snabbt utvecklats; och Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande tvekade derför icke nu att i likhet med domkapitlet vid jemförelse mellan Mattisudden och Murjeks stationssamhälle såsom seminariets förläggningsort gifva det senare obetingadt företräde. Vidkommande kostnaden för uppförandet å sistnämnda plats af de för seminariet nödiga byggnaderna hade Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande genom seminariets inspektor, kyrkoherden Ahlfort, införskaffat utredning, hvilken verkstälts af förutnämnde byggmästaren Kristiansson; och hänvisade Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande till berörda utredning, bifogande densamma vid sin skrifvelse i ämnet. Kristiansson hade jemväl lemnat en summarisk uppgift å kostnaden för uppförande i Murjek af en för 20 seminarieelever afsedd bostad med tillhörande uthus. Någon ritning dertill hade Eders Kongl. Maj:ts befalluingshafvande varit ur stånd att utan allt för stor tidsutdrägt anskaffa. Den plats, der seminariet lämpligen borde uppföras, vore

belägen å ett område, som genom Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvandes utslag den 15 december 1890 angående afvittringen inom Jockmocks socken för kronans räkning undantagits för att användas till byggnads- och upplagsplats. Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande erinrade i fråga härom, att Jockmocks kommun i underdånighet anhållit om upplåtelse af berörda område. I händelse denna ansökning bifölles, borde erforderligt område för seminariets behof undantagas. Med hänsyn till det af Jockmocks kommun gjorda erbjudandet att till seminariets uppförande bidraga med 10,000 kronor ur socknens allmänningsfond ansåge sig Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande böra upplysa, att denna fond utgjorde 753,491 kronor 51 öre, hvilket belopp den 28 september 1899, då en del stubbören ytterligare skulle inflyta, komme att ökas till 1,324,457 kronor 27 öre.

Af den vid Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvandes skrifvelse fogade utredning inhemtas, att byggmästaren Kristiansson ansett, att kostnaden för seminariebyggnaden numera borde i följd af stigande arbets- och materialpris höjas med 932 kronor 84 öre, dervid skilnaden i transportkostnad till Mattisudden och till Murjek tagits i beräkning. Det ifrågavarande bostadshuset, afsedt för 20 elever jemte rum för en husmoder, har Kristiansson ansett böra innehålla 13 rum, deraf 10 för lärjungarne. Under förutsättning att virke erhölles af kronan till ett pris af 50 öre för träd, skulle kostnaden för en dylik byggnad uppgå till 11,687 kronor, hvartill komme ett belopp af 1,832 kronor för nödiga uthus till elevbostaden. Enligt Kristianssons beräkning skulle den sammanlagda byggnadskostnaden komma att utgöra 36,691 kronor 29 öre.

Sedan ärendet härefter, med föranledande af domkapitlets hemställan att virke till de ifrågasatta byggnaderna måtte kostnadsfritt lemnas från närmast liggande kronopark, remitterats till domänstyrelsen, blef öfverjägmästaren i Norrbottens län anbefald att yttra sig i frågan. Denne anförde dervid, att hinder ej syntes möta att från ej allt för aflägset ställe å kronopark invid Murjek erhålla för de ifrågasatta byggnaderna erforderligt virke; men att detta skulle kostnadsfritt bekommas från statsskogarne syntes oegentligt, om verklig beräkning öfver dessa skogars afkastning skulle kunna genomföras. Både vid jernvägsbyggnader och för framdragande af telegrafledningar hade värdet af erforderligt virke från statsskogarne i vederbörlig ordning guldits och tillförts skogsmedlen.

För egen del hemstälde domänstyrelsen i utlåtande den 24 januari 1899, att, derest seminariet i fråga blefve förlagdt till Murjek, erforderligt virke till uppförandet af de nya byggnaderna derstädes måtte utlemnas från kronoskog efter skogsförvaltningens utsyning och emot erläggande af ett pris, som efter i orten gällande värde blefve bestämdt af styrelsen.

Härefter anbefaldes öfverintendentsembetet att upprätta och till Eders Kongl. Maj:t inkomna med ritningar till det för seminarieeleverna afsedda bostadshuset samt dervid afgifva ej mindre underdånigt utlåtande rörande kostnaden för nämnda byggnad, än äfven förnyadt yttrande i fråga om kostnadsförslagen till öfriga ifrågasatta byggnader.

Till åtlydande häraf har öfverintendentsembetet med utlåtande den 19 september 1899 öfverlemnat hos embetet uppgjorda ritningar till förberörda bostadshus, enligt hvilka byggnaden, som skulle innehålla 10 rum för 20 elever jemte för dessa afsedt kök och handkammare och två rum samt kök för en husmoder, är ämnad att uppföras i två våningar och att — inberäknad omkostnaden för en uthusbyggnad af spantervirke och timmer med ett ytinnehåll af 70 qvadratmeter och inrymmande vedbodar m. m., till hvilken byggnad embetet icke ansett af nöden att uppgöra ritning — betinga en kostnad af 30,500 kronor. Den öfverintendentsembetet anbefalda förnyade granskning af kostnadsförslagen till seminariebyggnad med tillhörande uthus har från embetets sida icke gifvit anledning till annan anmärkning än att, med hänsyn till nu rådande höga arbetspris, kostnaden för uppförande af seminariebyggnaden synts böra höjas med cirka 4,200 kronor, eller från beräknade 23,783 kronor 45 öre till 28,000 kronor, och för uthusbyggnaden från beräknade 1,500 kronor till 2,000 kronor; och skulle, jemväl med afseende å nu gällande pris, bekommande af fritt virke kunna föranleda en besparing af 1,486 kronor samt uteslutande ur kostnadsförslagen af posten för skolbänkar, kateder m. m. en sådan på 1,700 kronor.

Vid öfverintendentsembetets skrifvelse fans fogadt ett af arkitekten hos embetet F. Eckert uppgjordt kostnadsförslag till bostadsbyggnaden, slutande å 28,000 kronor samt derjemte upptagande ett belopp af 2,500 kronor för dertill hörande uthusbyggnad.

Slutligen har statskontoret, efter nådig remiss, den 23 oktober 1899 afgifvit förnyadt underdånigt utlåtande i ärendet. Dervid har statskontoret anfört följande:

Af handlingarna syntes framgå, att en förflyttning af det lappska småskolelärare- och lärarinneseminariet från Mattisuddens by vore ur flere synpunkter synnerligen önskvärd, samt att bland föreslagna förläggningsorter Murjeks stationssamhälle fylde de kraf, som i detta hänseende borde ställas på en sådan ort. Och då det väl kunde med visshet antagas, att seminariet för längre framtid vore för sitt ändamål behöfligt, ehuru den lappska rasen vore i tillbakagång och allt mera öfverginge till svenskt talspråk, ansåge sig statskontoret kunna tillstyrka, att medel anvisades för uppförande å statens bekostnad af nödiga byggnader för seminariet. De

medel, som för ändamålet vore af nöden, uppginge, enligt hvad upplysts till följande belopp:

för seminariebyggnad	kronor	28,000: —
» uthusbyggnad	»	2,000: —
» bostadshus m. m. åt elever	»	30,500: —
tillsammans	kronor	60,500: —
Efter afdrag af dels en post för skolbänkar, kateder m.m., hvilken lämpligen icke borde i detta sammanhang beräknas ... kr. 1,700: — och dels det belopp, som ifrågasatts att för ändamålet utgå från Jockmocks sockens skogsmedelsfond ... » 10,000: —	»	11,700: —
återstode sålunda	kronor	48,800: —

Då förslagsanslaget till lappmarks ecklesiastikverk, hvarifrån kostnaderna för seminariet bestredes, årligen öfverskridits med ansenliga belopp, år 1895 med 17,352 kronor 73 öre, år 1896 med 17,606 kronor 10 öre, år 1897 med 26,316 kronor 61 öre samt år 1898 med 13,686 kronor 19 öre, och således ej lemnade tillgång till en utgift, så betydlig som den nu ifrågasatta, ville statskontoret hemställa, att nådig framställning i ärendet måtte aflåtas till Riksdagen. Förslaget om uppförande af ett boningshus för 20 elever hvilade på förutsättningen af att derstädes anstäldes en husmoder, som mot af eleverna erlagd inackorderingsafgift komme att tillhandahålla dem kost. Då det icke kunde ifrågasättas, att vare sig denna husmoder eller eleverna, hvilka, på grund af nådiga brefven den 21 maj 1875 och den 6 oktober 1899, för sina studier af statsmedel undfinge särskildt årligt understöd i form af stipendier, skulle hyresfritt begagna boningshuset, och då tillika en dylik husmoders lämplighet borde före antagandet noggrant pröfvas, hemstälde statskontoret, det Eders Kongl. Maj:t — med förklarande att inflytande hyresmedel skulle inlevereras till statskontoret för att såsom särskilda uppbördsmedel tillgodoföras anslaget till lappmarks ecklesiastikverk — täcktes anmoda domkapitlet i Hernösand att framdeles och innan ifrågavarande boningshus toges i anspråk för sitt ändamål inkomma med förslag ej mindre till närmare bestämmelser i fråga om antagande af husmoder samt storleken af den inackorderingsafgift hon egde af eleverna uppbära, än äfven till de belopp, hvarmed hyresersättningen borde lämpligen utgå.

Statskontoret yttrar vidare: Enligt hvad af handlingarna framginge, hade delegarne i Jockmocks sockens skogsmedelsfond såsom bidrag till uppförande af ifrågavarande byggnader erbjudit ett belopp af 10,000

kronor att af fonden utgå. Af nådiga brefvet till Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län den 20 April 1897 angående fastställelse af reglemente för berörda fond, hade statskontoret inhemtat, att Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande beslutade om all användning af fondens afkastning under iakttagande af vissa i det nådiga brefvet meddelade bestämmelser. Af dessa bestämmelser — hvilka statskontoret delvis återgifver — funne statskontoret framgå, att nu ifrågasatta utgift från fonden icke vore öfverensstämmande med de af Eders Kongl. Maj:t i berörda nådiga bref meddelade föreskrifter om användning af fondens afkastning, vid hvilket förhållande statskontoret hemstälde, det Eders Kongl. Maj:t täcktes i nåder förklara hinder af berörda föreskrifter icke möta för Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län att låta i enlighet med delegarnes fattade beslut från fonden utgå ett belopp af 10,000 kronor såsom bidrag till uppförande af seminariebyggnaden vid Murjek. Beträffande det område, å hvilket byggnaderna skulle uppföras, ville statskontoret erinra om innehållet i nådiga brefvet till kammarkollegium den 29 mars 1899 angående upplåtelse åt enskilde af viss del af ett vid afvittringen inom Jockmocks socken för kronans räkning afsatt område invid Murjeks jernvägsstation, dervid tomtplats för nu ifrågastälda byggnader blifvit reserverad.

Slutligen har statskontoret i underdånighet erinrat, hurusom domkapitlet uti skrifvelse den 22 mars 1899, i sammanhang med underdånig framställning om utsträckning af undervisningskursen vid småskolelärare- och -lärarinneseminariet i Mattisudden m. m., ifrågastält, att, efter seminariets förflyttning till Murjek, den, enligt nu föreliggande ritningar, till slöjdrum derstädes afsedda lokal borde nyttjas till läsrum, hvarjemte ett slöjdrum borde inredas på vinden eller i den till elevbostad afsedda byggnad.

Beträffande sistnämnda förslag har sedermera arkitekten Eckert utfört ändringar å ritningsförslaget, gjorda å vid ritningen fästa lappar af kalkerväf. Enligt ändringsförslaget är slöjdsalen förlagd å vinden öfver boningsrummen och intill lärarinnans rum. Närmare beskrifning i afseende härå innefattas i en af Eckert den 14 november 1899 aflåten promemoria. Kostnaden för anordnandet af slöjdsalen å vinden är beräknad till 700 kronor, men vissa i samband med denna anordning stående ändringar medföra ingen ökad kostnad.

Hvad i detta ärende förekommit synes ofÖrtydbart utvisa, att förhållandena vid Mattisuddens seminarium i flere afseenden äro mycket ogynsamma. På sätt vederbörande anfört, äro stora svårigheter af olika slag förknippade med seminariets nuvarande förläggning samt med dess saknad af egna lämpliga lokaler. Jag tvekar derför ej att på det lifligaste

instämma i den numera af föreståndare, inspektor, domkapitel och öfriga myndigheter, som yttrat sig i afseende å de vid seminariet rådande olägenheterna, enhälligt uttalade mening, att seminariet bör förflyttas från Mattisudden och erhålla egna lokaler för undervisningen samt till bostäder åt vederbörande lärare. Dervid torde man, såsom på goda grunder gjorts gällande, äfven böra sörja för bostad och kost åt en del af seminariets elever. Ett bostadshus för dessa bör således uppföras och särskilda anordningar och bestämmelser, på sätt af domkapitlet och statskontoret ifrågasatts, vidtagas i afseende å deras kosthåll. Hvad beträffar den plats, dit seminariet bör förflyttas, anser jag den vidlyftiga utredningen i ärendet hafva ådagalagt, att Murjeks stationssamhälle bäst motsvarar de fordringar, som af särskilda anledningar måste ställas på ifrågavarande seminariums förläggningsort. Såsom redan antydts, finnes derstädes å kronan tillhörig mark område förbehållet för seminariets behof. Den af Eders Kongl. Maj:t till 1899 års riksdag gjorda, af Riksdagen bifallna framställning angående upplåtelse åt enskilde af viss del af ett vid afvittringen inom Jockmocks socken för kronans räkning afsatt område invid Murjeks jernvägsstation, afsåg nemligen att från denna upplåtelse skulle undantagas, bland annat, den mark, som kunde finnas erforderlig för seminariet för bildande af lappska småskolelärare och -lärarinnnor, för den händelse att platsen för detta seminarium komme att förläggas till Murjeks stationssamhälle.

Under ärendets fortgång har den frågan framkastats, huruvida seminariet för framtiden vore för sitt ändamål behöfligt. I annat fall kunde tilläfventyrs de omförmälda olägenheterna af att hyra lokaler för seminariet anses förlora i betydelse. Seminariets inspektor har dock bestämdt uttalat, att dess verksamhet för en längre framtid är nödvändig för att med lärarekrafter förse i lappmarken redan befintliga skolor samt möjliggöra inrättandet af nya; och så vidt jag kunnat inhemta, finnes ej anledning att på grund af ett motsatt antagande qvarhålla seminariet i dess nuvarande ogynsamma omständigheter.

Jag är alltså af den mening, att de för seminariet erforderliga, nu ifrågasatta byggnader böra af staten uppföras vid Murjeks jernvägsstation å område, som för ändamålet må derstädes upplåtas af kronan. I afseseende å de för nämnda byggnader hos öfverintendentsembetet uppgjorda eller delvis omarbetade ritningar, med deri slutligen vidtagna ändringar, har jag ej något att erinra. Beträffande kostnadsförslagen har jag intet annat att mot dem anmärka, än att de af öfverintendentsembetet angifna beloppen, tillhopa 60,500 kronor, böra minskas med 5,850 kronor, enär, enligt mig lemnad muntlig upplysning, en misskrifning egt rum i kostnads-

förslaget i fråga om värdet af behöfligt murtegel, hvilket värde bort upptagas till allenast 650 kronor i stället för 6,500 kronor. De nu ifrågavarande kostnaderna skulle alltså komma att tillhopa uppgå till 54,650 kronor. Härtill böra dock läggas dels 700 kronor för anordnandet af slöjdsal å seminariebyggnadens vind, enligt arkitekten Eckerts förslag, dels kostnaden för tillsyn å byggnadsarbetet, förslagsvis beräknad till 800 kronor, hvadan slutsumman skulle utgöra 56,150 kronor.

I detta belopp är kostnaden för nödigt virke inberäknad. Jag har ej heller, med hänsyn till hvad från skogsstatens sida anmärkts, ansett det böra ifrågasättas, att icke ersättning för det virke, som enligt meddelad upplysning kan, uppå framdeles skeende nådig befallning, från kronoparkerna tillhandahållas för byggnadsarbetet, bör bestridas af byggnadsmedlen.

I enlighet med vederbörande myndigheters uttalade mening bör från nyssnämnda summa af 56,150 kronor afdragas ett belopp af 1,700 kronor, utgörande beräknad kostnad för skolbänkar m. m. Vid betäckandet af återstoden utaf nämnda summa komma de af delegarne i Jockmocks sockens allmänning framstälda erbjudanden i öfvervägande. I fråga derom torde Eders Kongl. Maj:t framdeles vilja meddela nådig tillåtelse att, på sätt allmänningsdelegarne alternativt erbjudit, af allmänningsfondens medel disponeras ett belopp af 10,000 kronor såsom bidrag åt staten vid uppförande af bostadshus för seminarieeleverna.

Efter frånräknande af omförmälda belopp å 1,700 kronor och 10,000 kronor återstå af nyssnämnda slutsumma 44,450 kronor, hvilket belopp alltså nu erfordras från statens sida. På sätt statskontoret anmärkt, lärer det ej kunna ifrågasättas att med en så ansenlig utgift belasta förslagsanslaget till lappmarks ecklesiastikverk, utan erforderliga medel torde böra begäras i nådig framställning till Riksdagen.

På grund af hvad jag nu anfört får jag i underdånighet tillstyrka, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1901 anvisa ett anslag af 44,450 kronor, att, sedan från Jockmocks sockens skogsmedelsfond förutnämnda belopp af 10,000 kronor tillskjutits, användas till betäckande af i öfrigt nödiga kostnader för uppförande vid Murjeks stationssamhälle, å staten tillhörig mark, af de för seminariet för bildande af lappska småskolelärare och småskolelärarinnor jemte bostäder för seminarieelever erforderliga byggnader, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med derför uppgjorda ritningar och förslag.

De tekniska läroverken.

[84.] *Förstärkning af lärarekrafterna vid tekniska högskolan.*

I det af Eders Kongl. Maj:t för 1899 års riksdag framlagda förslag till provisorisk utvidgning af *tekniska högskolan*, afseende att i första årskursen mottaga ett från 100 till 125 ökadt antal ordinarie elever, beräknades den på extra stat erforderliga årsutgiften för undervisningen, sedan utvidgningen fullständigt genomförts, sålunda:

för första årskursen	kr.	4,200: —
» andra »	»	4,000: —
» tredje »	»	6,100: —
	Summa kr.	14,300: —

På det att redan vid 1899 års hösttermin det förökade antalet elever skulle kunna mottagas i första årskursen, beviljade Riksdagen af nämnda summa, i enlighet med Eders Kongl. Maj:ts hemställan, ett anslag af 8,300 kronor, hvaraf 2,100 kronor komme att åtgå för år 1899 och 6,200 kronor för år 1900, nemligen 4,200 kronor för första årskursen och 2,000 kronor för andra årskursen under höstterminen.

För år 1901 skulle efter samma beräkningsgrund erfordras 8,200 kronor för första och andra årskurserna samt 3,050 kronor för tredje årskursen under höstterminen, alltså inalles 11,250 kronor. Styrelsen för högskolan har emellertid, på grund af en utaf lärarekollegiet gjord framställning, i underdånig skrifvelse anhållit, att hela den för den fullständiga utvidgningen beräknade summan, 14,300 kronor, måtte för år 1901 anvisas.

Enligt hvad dels i nämnda skrifvelse, dels i en densamma bilagd, af högskolans föreståndare afgifven promemoria anförts, påkallas detta af nödvändigheten att anordna utvidgad undervisning i tredje årskursen under hela år 1901. Förhållandet vore att, förutom det stora tilloppet till första årskursen — 190 kompetente sökande hade anmält sig till inträde derstädes såsom ordinarie elever höstterminen 1899 — äfven många direkt sökte inträde till de högre årskurserna såsom ordinarie, special- eller extra elever. Lärarekrafterna äfven i dessa årskurser komme derför att starkt tagas i anspråk. Visserligen skulle föreståndaren kunna vägra att mottaga extra elever, men detta vore en åtgärd, som ogerna användes, så framt ej alldeles tvingande skäl förelåge. Säkerligen skulle en sådan vägran föranleda mycket och berättigadt missnöje samt för öfrigt vara föga lämplig, när så många inträdessökande funnes.

Styrelsens ifrågavarande framställning synes mig mycket behjertansvärd. Jag får derför tillstyrka, att Eders Kongl. Maj:t täcktes till förstärkning af lärarekrafterna vid tekniska högskolan af Riksdagen äska ett anslag på extra stat för år 1901 till belopp af 14,300 kronor.

[85.] *Biträdande lärare m. m. vid tekniska skolan i Stockholm.*

I underdånig skrifvelse den 23 augusti 1897 anhöll styrelsen för *tekniska skolan i Stockholm* hos Eders Kongl. Maj:t om utverkande åt skolan af dels ett anslag för en gång till belopp af 10,000 kronor för anskaffande af diverse inventarier och undervisningsmateriel, dels ock en årlig förhöjning i anslaget till underlärare med 4,000 kronor samt i anslaget till inventarier och undervisningsmateriels inköp och underhåll, belysning med mera med 1,500 kronor. Men då behofvet af dessa ökade inkomster företrädesvis tillkommit genom den betydande tillväxten af i afton- och söndagsskolan inskrifna lärjungar, ifrågasatte styrelsen, huruvida icke Stockholms stadsfullmägtige kunde vara villige att bevilja skolan dessa medel. Med anledning häraf remitterades styrelsens framställning till Stockholms stadsfullmägtige, hvilka i underdånig skrifvelse den 1 april 1898 anförde, bland annat:

»I betraktande deraf att tekniska skolan i Stockholm är en statsanstalt, finna stadsfullmägtige det ej kunna ifrågakomma, att staden skulle bidraga till det begärda anslaget för en gång till ökande af skolans inventarier och fasta undervisningsmateriel, hvilket allt blir en statens tillhörighet.

»Hvad åter angår det anmälda behofvet af tillökning i skolans årsanslag, framgår af styrelsens skrifvelse, att med denna anslagshöjning åsyftas att rikligare tillgodose afton- och söndagsskolan, eller den afdelning, som, på samma gång den är af största nytta för staden, tillika är mest jemförlig med de af kommunerna å andra orter understödda tekniska yrkesskolorna. Vid sådant förhållande hafva stadsfullmägtige funnit sig ej böra helt och hållet afvisa denna del af framställningen, hvarför fullmägtige till svar å den nådiga remissen förklara Stockholms stad villig att öka sitt årliga anslag till tekniska skolan härstädes med 2,000 kronor till förhöjning i anslaget till underlärare och med 750 kronor till förhöjning i anslaget till inventariers och undervisningsmateriels inköp och underhåll, belysning med mera, att för första gången upptagas i budgeten för det år, för hvilket Riksdagen för enahanda ändamål anslår minst samma belopp, och sedan utgå så länge statsanslaget fortfarande utgår.»

Sedermera har också, med anledning af derom gjord nådig proposition, 1899 års riksdag på extra stat för år 1900 anvisat, förutom ofvanberörda belopp å 10,000 kronor, till förstärkning af lärarekrafterna vid skolan 2,000 kronor samt till inköp och underhåll af inventarier och undervis-

ningsmateriel 750 kronor, hvilka anslag genom nådigt bref den 19 maj 1899 blifvit af Eders Kongl. Maj:t stälda till styrelsens förfogande.

Uti underdånig skrifvelse den 25 september 1899 har styrelsen nu anhållit om fortsatt anslag från statens sida för skolans räkning och dervid anfört följande.

Styrelsen funne, såsom styrelsen redan tillförene för Eders Kongl. Maj:t framhållit, en omorganisation af skolan vara af behofvet påkallad, dels på grund af de svårigheter, som genom den stora och ständigt ökade tillströmningen af lärjungar till skolans alla afdelningar, men i synnerhet till den tekniska afton- och söndagsskolan, uppkomme, när det gälde att behörigen tillgodose undervisningens kraf, dels ock med hänsyn till industriens utveckling, som utom annat gjorde inrättandet af nya undervisningsgrenar önskligt. Styrelsen hade också genom skolans föreståndare låtit verkställa den för ifrågasatt omorganisation behöfliga förberedande utredningen och ernade, sedan denna utredning nu afslutats, utan uppskof öfvergå till frågans vidare behandling, hvadan styrelsen hyste den förhoppningen att under år 1900 kunna till Eders Kongl. Maj:t i underdånighet inkomma med utredning och förslag i ämnet. Emellertid kunde vid sådant förhållande omorganisationen icke förväntas blifva genomförd tidigare än under år 1902. Det funnes dock ingen anledning antaga, att skolan under år 1901 skulle kunna på ett tillfredsställande sätt upprätthålla undervisningen utan fortsatt tillfälligt understöd af stat och kommun. Tvärtom visade inskrifningen af lärjungar för innevarande läroår en ökad tillströmning, hvilken vida öfverstege föregående års, i det att redan före början af 1899 års hösttermin i afton- och söndagsskolan inskrifvits 461 lärjungar mot 268 vid samma tidpunkt under år 1898.

På grund af det anförda anhölle styrelsen, att Eders Kongl. Maj:t ville hos Riksdagen åt skolan utverka på extra stat för år 1901 dels ett anslag af 2,000 kronor till lärarekrafternas förstärkande, dels ock ett anslag af 750 kronor till inköp och underhåll af inventarier.

Samma skäl, som föregående år förmått Eders Kongl. Maj:t att föreslå och Riksdagen att för angifna ändamål bevilja ett lika stort anslag som det af styrelsen för år 1901 begärda, synas mig äfven nu föreligga. Särskildt anser jag mig dervid böra erinra om det sammanhang, som förefinnes mellan beviljandet af nu ifrågasatta statsunderstöd och utgåendet af det bidrag, skolan tills vidare åtnjuter af Stockholms stad. På grund häraf får jag underdånigst hemställa, att Eders Kongl. Maj:t ville föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1901 bevilja till förstärkning af lärarekrafterna vid tekniska skolan i Stockholm 2,000 kronor samt till inköp

och underhåll af inventarier och undervisningsmateriel vid samma skola 750 kronor eller tillhopa 2,750 kronor.

[86.] *Anslag till vissa utaf de tekniska elementarskolorna.*

Hos Eders Kongl. Maj:t hafva styrelserna för de tekniska elementarskolorna gjort underdåniga framställningar dels om meddelande af nya bestämmelser för skolornas verksamhet dels ock om förhöjning af de till skolorna enligt den 15 juni 1877 faststälda stater utgående anslag.

Då emellertid dessa frågor tarfva en vidlyftig utredning, som ännu icke åvägabragts, är jag icke beredd att för Eders Kongl. Maj:t framlägga fullständigt förslag i berörda hänseenden, men då åtskilliga anslagskraf äro af den beskaffenhet, att deras fyllande icke torde kunna utan stora olägenheter uppskjutas, synes mig, att, i afbidan på framläggandet af nya stater för de tekniska elementarskolorna, böra af Riksdagen på extra stat äskas erforderliga anslag för afhjelpande af de mest trängande behofven.

Hvad först beträffar *tekniska elementarskolan i Norrköping*, framhöll skolans styrelse redan i underdånig skrifvelse den 25 februari 1897 otillräckligheten af de i skolans stat upptagna anslagsbelopp. Den tekniska elementarskolan hade, yttrade styrelsen, allt från sin början haft synnerligen god hjelp af den med densamma förenade Ebersteinska söndags- och aftonskolan, men denna skolas tillgångar vore så hårdt anlitade, att ökade bidrag derifrån icke vore att påräkna. Bland annat vore till betjeningens aflöning i staten uppfördt ett belopp af 500 kronor, men åren 1878—1890 hade vaktmästarelönen utgått med 530 kronor och från och med 1891 med 605 kronor. Denna lön ansåge styrelsen skäligen böra höjas till 650 kronor i betraktande deraf att vaktmästaren egnade all den tid, som från de egentliga vaktmästaregöromålen för honom blefve öfrig, till utförande utan särskild ersättning af en mängd aldrig trytande reparationer och andra arbeten som för skolan vore behöfliga.

Det anslagsbelopp, som mest af alla visat sig otillräckligt, vore det, som uppförts till lyshållning, uppvärmning m. m., utgörande allenast 900 kronor. I verkligheten hade under åren 1887—1896 åtgått 1,837 kronor i medeltal hvarje år, oaktadt den Ebersteinska skolan dessutom under samma tid i och för lyshållning, uppvärmning och renhållning tillskjutit i medeltal 592 kronor om året. I dessa summor vore ändock icke inräknade de belopp, hvarmed den elektriska installationen vid skolan amorterats. För att åstadkomma bättre belysning i ritsalarne och på samma gång tillgodose den mekaniska verkstadens behof af drifkraft hade år 1892 anskaffats en gasmotor med tillhörande dynamomaskin och elektriska glödlampor för en sammanlagd kostnad af öfver 7,500 kronor.

Denna summa hade varit afsedd att under årens lopp amorteras, hvartill äfven den Ebersteinska söndags- och aftonskolan, som vissa aftnar i veckan begagnade de ifrågavarande salarne, skulle proportionsvis bidraga. Med tillskott från en af Ebersteinska skolans fonder hade vid 1894 års slut amorterats sammanlagdt nära 3,300 kronor, hvartill dock den tekniska elementarskolan ej kunnat bidraga med mer än 550 kronor. Återstoden af skulden för den elektriska installationen uppginge fortfarande till öfver 4,200 kronor, ty sedan år 1894 hade ingendera af de båda skolorna haft medel att fortsätta amorteringen, och någon utsigt förefunnes ej heller att med skolornas dåvarande tillgångar vidare kunna minska nämnda skuldbelopp. Styrelsen ansåge det emellertid icke alldeles omöjligt att från annat håll framdeles kunna anskaffa de för den slutliga amorteringen behöfliga medlen och ville derför endast föreslå, att kostnaden för lyshållning, uppvärmning m. m., hvilken snarare syntes hafva benägenhet att ökas än minskas, måtte i elementarskolans stat upptagas till samma belopp, hvartill den under åren 1887—1896 belöpt sig eller i rundt tal 1,850 kronor.

I underdånig skrifvelse den 5 oktober 1899 har styrelsen emellertid anmält, bland annat, att styrelsen såge sig nödsakad föreslå ytterligare ökning å nu ifrågakomna två anslagstitlar. Vaktmästarens göromål hade ökats med det växande elevantalet, och lefnadskostnaderna hade under de senare åren stigit. Med afseende härå samt på grund af det i allo utmärkta sätt, hvarpå den nuvarande vaktmästaren med pligttrohet, påpasslighet och skicklighet egnat alla sina krafter uteslutande åt skolans tjenst, hade styrelsen funnit skäligt att från 1898 års början höja vaktmästarens aflöning till 750 kronor. Det hade ock visat sig att med växande elevantal och i allmänhet ökade priser kostnaderna för lyshållning, uppvärmning, rengöring, trycksaker, annonser, skrifmaterialier och diverse utgifter, hvilka samtliga skulle bestridas af anslaget till lyshållning, uppvärmning m. m., ej kunnat nedbringas under 2,000 kronor om året. Icke ens detta belopp komme att för år 1899 vara tillräckligt, i det att på grund af vedprisens oerhörda stegring endast för bränsle derunder utgifvits ungefär 200 kronor mer än under år 1898. Då en förhoppning om ett nedgående i nu rådande priser vore mycket osäker, vågade styrelsen ej föreslå, att anslaget till lyshållning, uppvärmning m. m. sattes till lägre belopp, än som för år 1899 visat sig erforderligt, eller 2,200 kronor.

I underdånig skrifvelse den 11 november 1897 framhöll styrelsen för *tekniska elementarskolan i Malmö*, hurusom styrelsen sett sig nödsakad öfverskrida åtskilliga i den fastställda staten uppförda anslagsbelopp. Till betjeningens aflöning upptoges i staten 500 kronor. Från och med år 1889

hade dock aflöningen till skolans vaktmästare utgått med 600 kronor årligen, men med skyldighet för honom att ombesörja all städning inom skolan. Då skolan hösten 1896 inflyttade i en ny byggnad, hade vaktmästarens göromål för städning och renhållning i väsentlig grad ökats. Detta hade föranledt en fördelning af göromålen, så att större delen af städningen och renhållningen ombesörjts af särskilda för ändamålet anstälda personer, hvilka härför under läsåret 1896—1897 uppburit 350 kronor. Vaktmästarens lön hade samtidigt nedsatts till 550 kronor. Då skolans lokaler uppvärmdes medelst i källarvåningen förlagda tre större varmluftsapparater, hade det varit nödvändigt att för dessas skötsel och vård anställa en särskild eldare, hvilken, till yrket maskinarbetare, vore skyldig att på de tider, då apparaterna ej vore i verksamhet eller kräfde ständig tillsyn, utan särskild ersättning utföra de inom skolan förekommande mindre reparationer, som lämpligen kunde af honom utföras, hvarjemte det ålåge honom att ombesörja gårdens renhållning. Eldarens ersättning utginge med 450 kronor årligen. Skolans utgifter för betjening, städning och renhållning uppginge alltså till 1,350 kronor om året, eller 850 kronor öfver det faststälda anslaget och komme antagligen att under den närmaste framtiden stiga än mera.

Anslagsbeloppet till lyshållning, uppvärmning m. m., i staten upptaget till 900 kronor, hade sedan mer än tio år tillbaka visat sig otillräckligt. De skolans utgifter, som skulle med detta anslag bestridas, hade år från år i mån af stegrade kol- och vedpriser, förbättrad belysning i skolrummen m. m. väsentligen ökats, i synnerhet från och med det skolan tagit i besittning de nya lokalerna, hvilka till antalet vore flere och till utrymmet större än de rum, skolan disponerat i den gamla byggnaden. Men hade utgifterna sålunda ökats, hade dock såväl lärare som lärjungar i deras arbete kunnat beredas alla de fördelar, som fullt tidsenligt uppvärmda och ventilerade samt väl belysta lokaler erbjöde. Under läsåret 1896—1897 hade nu ifrågakomna utgifter uppgått till ungefär 2,450 kronor, eller 1,550 kronor mer än det i staten uppförda anslag.

I ytterligare underdånig skrifvelse den 26 oktober 1899 har sistbemälda styrelse vidare anfört, att styrelsen under en lång följd af år, med tanke på de utgifter, som skulle uppstå genom inflyttningen i de nya skollokalerna, gjort besparingar å skolanslaget samt att med dessa besparingar kunde betäckas den brist i skolanslaget, som uppstode för år 1899 och en del af året 1900, men att för läsåret 1900—1901 och för höstterminen 1901 intet återstode af besparingarna.

I sin sistnämnda skrifvelse har styrelsen jemväl gjort framställning i fråga om parallelafdelningar i två af skolans klasser.

Med anledning af sistberörda framställning tillåter jag mig att erinra derom, att styrelsen i underdånig skrifvelse den 7 juli 1899 anhöll om anvisande af ett anslag å 3,000 kronor för anordnande under läsåret 1899—1900 af en parallelafdelning i första årskursen vid skolan. Denna begäran hade föranledts af en utaf skolans rektor till styrelsen ingifven skrift, deri rektorn anfört, bland annat, att han vid flere tillfällen och särskildt vid början af höstterminen 1898 haft anledning fästa styrelsens uppmärksamhet på missförhållandet emellan antalet inträdessökande till tekniska elementarskolan och det antal, som kunnat emottagas. Detta missförhållande hade på senare åren blifvit så stort att något måste göras för att söka häfva detsamma. Att missförhållandet icke vore tillfälligt framginge deraf att under åren 1891—1898 de inträdessökandes antal utgjort respektive 34, 42, 45, 38, 48, 42, 36 och 58 af hvilka antagits respektive 23, 27, 34, 30, 36, 32, 27 och 37. I skolans nya lokaler vore visserligen lärosalarna afsedda för 36 lärjungar i hvarje afdelning, ett antal, som öfverstege det högsta lärjungeantal, som vid de allmänna läroverken finge förekomma i en afdelning, men då hänsyn toges till de qvarsittande, kunde i regel högst 30 ordinarie lärjungar hvarje år mottagas och af de 46, som höstterminen 1898 anmält sig såsom sökande till ordinarie elevplats, hade blott 28 kunnat erhålla inträde. Angående de extra eleverna vore föreskrifvet, att de blott i mån af utrymme och befintliga lärarekrafter finge antagas och man vore således berättigad att utan betänkande — om ock med ledsnad — afvisa öfverskottet. Då Malmö samhälle genom bekostande af rymliga och tidsenliga lokaler gjort hvad på samhället ankommer för att tillgodose industriens behof af skolade ämnessvenner, vore naturligt, att förvägrandet af inträde åt kompetente sökande måste väcka missnöje synnerligast som vid de allmänna läroverken vore vanligt att genom inrättande af parallelafdelningar söka motsvara behofvet af ökadt antal platser. Då anledning vore att antaga att vid höstterminen 1899 de inträdessökandes antal ytterligare skulle ökas, emedan efterfrågan på utgångna elever fortfarande vore stor, och då de lokala förhållandena ej lade hinder i vägen för inrättande af en parallelafdelning till nedersta afdelningen, hemställer derför rektor om utverkande af anslag till lärarekrafter för en sådan afdelning. Enligt en af rektor verkstäld beräkning erfordrades för ändamålet det belopp, hvarom styrelsen, på sätt nyss nämndts, gjort framställning.

Då det syntes vara särdeles angeläget att den ifrågasatta parallelklassen redan med höstterminen 1899 kunde inrättas, behagade Eders Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 11 augusti 1899 anvisa af allmänna besparingarna å anslagen under riksstatens åttonde hufvudtitel ett belopp

af 3,000 kronor för anordnande under läsåret 1899—1900 af en parallelafdelning i första årsklassen vid skolan.

Styrelsen anhåller nu om utverkande af anslag till enahanda belopp för parallelafdelningens uppehållande under läsåret 1900—1901 och till dermed proportionelt belopp för dess uppehållande under höstterminen 1901. Vidare påpekar styrelsen, hurusom den nu i skolans första årskurs inrättade parallelafdelningen medförde, under antagande att tillströmningen af lärjungar icke afsevärdt minskades, att äfven en parallelafdelning måste inrättas i skolans andra årskurs. De nuvarande förhållandena tydde dock derpå att detta kunde, om ock med svårighet, uppskjutas till hösten 1901. Årliga kostnaden för parallelafdelningen i andra årskursen kunde begränsas till 3,500 kronor, så länge hela antalet lärjungar i denna årskurs icke blefve större, än att de kunde undervisas gemensamt i ritämnena. För höstterminen 1901 behöfdes således fyra niondedelar af sistnämnda belopp eller i jemnadt tal 1,550 kronor.

Äfven för *tekniska elementarskolan i Borås* har ifrågasatts en höjning af anslagen till betjeningens aflöning och till lyshållning, uppvärmning m. m., upptagna till resp. 500 och 900 kronor. I underdånig skrifvelse den 23 december 1898 anförde skolans styrelse rörande dessa anslag: Sedan skolan från och med höstterminen 1898 erhållit utvidgade lokaler, vore det icke möjligt att med de medel, som stode till buds, aflöna erforderlig betjening. Skolans lokaler vore inrymda i tre särskilda byggnader, en större hufvudbyggnad, innehållande läsrum, ritsalar, samlingar, bibliotek och embetslokaler samt vaktmästarebostad m. m., en verkstadsbyggnad för det mekaniska verkstadsarbetet samt en laboratoriebyggnad för den kemiskt tekniska undervisningen med dertill hörande laboratorierum, läsrum och samlingar m. m. Hufvudbyggnadens äldre del uppvärmdes med kaminer och kakelugnar, under det för den nya tillbyggnaden, som blifvit färdig hösten 1898, användas kaloriferer enligt centraluppvärmningssystemet. Verkstadsbyggnaden erhölle sin uppvärmning dels från verkstadens ångpanna och ångmaskin, dels från kakelugnar och kaminer. Laboratoriebyggnaden uppvärmdes med kaloriferer på samma sätt som den nya delen af hufvudbyggnaden. Kostnaderna för betjening komme att, enligt hvad styrelsen beräknat, för framtiden ställa sig på följande sätt. En vaktmästare, som hade att sköta all eldning och städning i hufvudbyggnaden jemte eldning af kaloriferera i laboratoriebyggnaden, kunde svårligen erhållas för en mindre kostnad än 800 kronor om året förutom fri bostad, ved och lyse. Då nemligen denne vaktmästare utom öfriga göromål, som hörde till hans tjenst, icke kunde ensam förrätta all förekommande eldning och städning jemte skötsel af den elektriska belys-

ningen, måste han hafva till sitt biträde en tjenstepiga, för hvilken han finge vidkännas en kostnad, som icke gerna kunde beräknas till mindre än 300 kronor om året. Kostnaden för städning af laboratoriebyggnaden med diskning och renhållning m. m. derstädes kunde icke beräknas lägre än till 250 kronor om året. För uppeldning af ångmaskinen å verkstaden och betjening af öfriga eldstäder samt städning m. m. hade styrelsen beräknat en kostnad af 200 kronor årligen samt derjemte för extra arbeten af hvarjehanda slag 100 kronor om året. Styrelsen ville derför föreslå, att anslaget till betjeningens aflöning höjdes till ett belopp af 1,350 kronor.

Angående anslaget till lyshållning, uppvärmning m. m. saknade styrelsen ännu tillräcklig erfarenhet för att kunna med bestämdhet uppgifva kostnaderna för belysning och uppvärmning af skolans tre byggnader. Då Borås stad saknade gasverk, måste skolans lokaler upplysas med elektriskt ljus, hvilket visserligen vore i alla afseenden det bästa och lämpligaste, men äfven medförde större kostnader. Priset på bränsle hade äfven under de senare åren stigit högst betydligt. Under sådana förhållanden hade styrelsen beräknat kostnaden för ljus och ved samt diverse utgifter till ett belopp af 2,500 kronor årligen.

I underdånig skrifvelse den 24 november 1899 åberopar styrelsen hvad i den föregående skrifvelsen rörande nu ifrågakomna två anslagstitlar anförts och omnämner tillika, att priserna å ved och koks på några år i Borås stigit med icke mindre än 50 procent, på samma gång skolans lokaler till utrymmet mer än fördubblats.

De behof, hvarför jag sålunda redogjort, anser jag vara så trängande, att deras fyllande ej längre kan uppskjutas; och hemställer jag derför i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1901 anvisa för uppehållande af verksamheten vid

tekniska elementarskolan i Norrköping:

till betjeningens aflöning	kr.	250: —	
» lyshållning, uppvärmning m. m.	»	1,300: —	kr. 1,550: —

tekniska elementarskolan i Malmö:

dels under läsåret 1900—1901:

till betjeningens aflöning	kr.	850: —
» lyshållning, uppvärmning m. m.	»	1,550: —
» en parallelafdelning i första årskursen	»	3,000: —

dels ock under höstterminen 1901:

$^4/_9$ af nyssnämnda tre belopp, tillhopa utgörande 5,400 kronor	kr. 2,400: —	
till en parallelafdelning i andra årskursen	» 1,550: —	kr. 9,350: —

samt

tekniska elementarskolan i Borås:

till betjeningens aflöning	kr. 850: —	
» lyshållning, uppvärmning m. m.	» 1,600: —	kr. 2,450: —

eller sammanlagdt 13,350 kronor.

[87.] *Ny teknisk elementarskola inom Vesternorrlands län.* Till Eders Kongl. Maj:t har Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Vesternorrlands län med skrifvelse den 22 september 1899 öfverlemnat och till nådigt bifall förordat en af berörda läns landsting gjord underdånig framställning angående inrättande af en teknisk elementarskola inom länet. Till stöd för sin ansökning har landstinget framhållit, hurusom vårt land under senast förflutna årtionden gjort mycket stora framsteg på industriens område. Genom jernvägsnätets utsträckning, särskildt i Norrland, hade förut svårtillgängliga trakter blifvit öppnade för allmänheten och deras naturalster åtkomliga för industriens bearbetning. Företagsamhet hade väckts till lif och stora kapital hade nedlagts i nya industriela företag i hela vårt land, men i all synnerhet i Norrland. Den tid vore ej långt aflägsen, då man med djupt bekymmer sett, huru den förut blomstrande jernindustrien allt mer och mer aftynade. Förutom jordbruket hade skogshandteringen synts vara den enda storindustri, som hos oss kunde känna sig fullt hemmastadd och mäktig af en stor utveckling. Nu hade emellertid förhållandena högst väsentligt förändrats. Ett stort antal nya industrier hade uppstått. Nytt hopp och friskt mod hade väckts. Man hade med glädje insett, att vi med klokt och insigtsfullt användande af vårt lands rika naturliga tillgångar kunde på många områden med framgång täfla på verldsmarknaden.

Men nutidens industri hvilade på de moderna naturvetenskapernas storartade resultat. För en framgångsrik industriel verksamhet under nuvarande och helt visst än mera under kommande förhållanden fordrades derför oundgängligen en på teoretiska studier grundad teknisk bildning. Detta underlag af nödig och för de särskilda industrigrenarne lämpad teoretisk och teknisk bildning vore behöfligt ej blott för den, som vid hvarje särskildt verk hade högsta ledningen af industrien i sin hand, utan äfven för arbetsledare i allmänhet, för verkstadsförmän och till och med i många fall för de enskilda arbetarne. De stora industriidkande länderna

hade för länge sedan insett nödvändigheten och betydelsen af att bereda sina industrimän möjlighet att förvärfva en för den moderna industrien behöflig teknisk bildning, utan hvilken en framgångsrik täfling på verldsmarknaden icke vore möjlig. Norge, Danmark och Finland hade också i förhållande till folkmängden i detta afseende gjort mera än vi.

Betydelsen af tillräcklig teoretisk och teknisk bildning för en fruktbringande industriel verksamhet och således äfven behofvet af sådana läroanstalter, som kunde meddela dylik bildning, hade klart och på ett sakkunnigt sätt framhållits redan i det underdåniga utlåtande, som den 21 november 1875 afgifvits af den komité, hvilken erhållit nådigt uppdrag att inkomma med betänkande och förslag angående den lägre tekniska undervisningen i riket. Hvad denna komité i sitt utlåtande yttrat om behofvet särskildt af lägre tekniska läroverk eller s. k. tekniska elementarskolor hade af erfarenheten till fullo bekräftats. För närvarande egde vi fyra af staten inrättade och underhållna tekniska elementarskolor, nemligen i Norrköping, Malmö, Örebro och Borås. Dessa läroanstalter hade under de sista åren sett sitt elevantal fördubblas, och numera måste årligen ett stort antal kompetente inträdessökande tillbakavisas på grund af bristande utrymme och lärarekrafter. Redan häraf framginge tillräckligt tydligt, att behofvet af teknisk bildning i vårt land gjort sig allt mer och mer känbart.

Tiden vore derför nu inne att inrätta åtminstone ännu ett tekniskt elementarläroverk, och landstinget hölle före, att detta läroverk borde förläggas till Norrland. Redan 1874 års förut nämnda komité framhölle behofvet af en sådan läroanstalt derstädes. Komiterade sade nemligen i sitt utlåtande: »Bland de delar af landet, der upprättandet af dylika skolor för öfrigt skulle vara behöfligt, synes det komitén som Norrland med den starka industriela utveckling det numera erhållit och till följd af de stora afstånd, som der förefinnas, företrädesvis borde komma i åtanke.»

Sedan år 1874 hade behofvet af en teknisk läroanstalt i Norrland blifvit allt tydligare, Folkmängden i Norrland hade sedan nämnda tid betydligt ökats; kommunikationerna hade förbättrats. Norrland betraktades nu allmänt såsom Sveriges framtidsland i industrielt afseende. Alltför allmänt bekant för att behöfva med siffror särskildt påvisas vore äfven, att industrien i Norrland under de senaste åren undergått en storartad och löftesrik utveckling. Men det mesta återstode dock ännu att göra, ty Norrlands naturtillgångar vore på många områden snart sagdt outtömliga. I de många vattenrika floderna egde Norrland en billig drifkraft. Råmaterialier af flerehanda slag funnes i stor tillgång, men hade hittills i

blott ringa mån tillvaratagits och högst obetydligt förädlats. Biprodukters tillgodogörande hade i allmänhet försummats. För ett framgångsrikt tillgodogörande af Norrlands rika naturliga tillgångar kräfdes bland annat teoretisk och teknisk bildning, och då de nuvarande i mellersta och södra Sverige belägna tekniska elementarläroverken vore öfverbefolkade och icke ens kunde mottaga alla inträdessökande, borde tydligen ett nytt sådant läroverk upprättas och förläggas till Norrland.

Landstinget ansåge frågan om inrättandet af ett lägre tekniskt läroverk i Norrland vara så trängande, att densamma icke utan stor skada längre kunde uppskjutas, och landstinget vore öfvertygadt, att denna nya läroanstalt hade sin rätta plats inom Vesternorrlands län, emedan detta län, i fråga om Norrland i dess helhet, vore mest centralt beläget, räknade större folkmängd än något af de nordligare belägna länen samt egde de flesta industriela anläggningarna.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, anhölle landstinget underdånigst, att Eders Kongl. Maj:t täcktes låta inom Vesternorrlands län upprätta ett tekniskt elementarläroverk samt genom nådig proposition hos Riksdagen utverka för ändamålet nödigt anslag.

Öfver denna ansökning hafva utlåtanden infordrats af styrelserna för de tekniska elementarskolorna i Norrköping, Malmö, Örebro och Borås, och hafva samtliga dessa styrelser tillstyrkt nådigt bifall till densamma. Härvid framhålles af styrelsen för tekniska skolan i Örebro samt lärarekollegiet vid skolan i Norrköping den stora ökning i antalet inträdessökande vid de tekniska elementarskolorna, som under de senaste åren inträdt och förorsakat dels att utrymme och lärarekrafter vid dessa skolor tagits i anspråk till det yttersta, dels att ett ej obetydligt antal kompetente inträdessökande måst tillbakavisas. Af en statistik öfver inträdessökande under sista decenniet vid Örebro skola, fördelade efter de län, inom hvilka de haft sitt hemvist, framgår, att mer än tredjedelen hafva tillhört det län, inom hvilket skolan är belägen, och att i allmänhet antalet inträdessökande är betydligt större för de län, som ligga närmare läroverksstaden än för dem, som ligga mer aflägset. Från öfre Norrland hafva inträdessökande visserligen årligen förekommit, men deras antal har icke varit synnerligen stort. Äfven vid skolan i Norrköping studera emellertid åtskilliga, som i nämnda landsdel hafva sitt hemvist. Att, säges det af bemälda myndigheter, antalet studerande från öfre Norrland vid de tekniska elementarskolorna vore temligen litet, berodde utan tvifvel på det stora afståndet och deraf förorsakade kostnader äfvensom på föräldrars och målsmäns obekantskap med de tekniska elementarskolornas uppgift, arbetssätt och vunna resultat. Upprättades deremot på lämplig punkt

inom berörda, i industrielt afseende lifskraftiga, landsdel en teknisk elementarskola, skulle den antagligen lätt erhålla ett tillräckligt antal lärjungar.

Vidare har Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Vesternorrlands län, som för vinnande af upplysning om hvilka förmåner kunde erhållas från det samhälle, till hvilket det ifrågasatta läroverket, i händelse det komme till stånd, blefve förlagdt, inhemtat yttranden i detta afseende från stadsfullmägtige i Hernösand, Sundsvall och Örnsköldsvik, med skrifvelse den 30 november 1899 öfverlemnat nämnda yttranden och dervid i underdånighet gifvit till känna, att Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande för sin del icke funnit skäl att i anledning af desamma sig vidare utlåta.

Af stadsfullmägtiges berörda yttranden framgår: *att* stadsfullmägtige i Hernösand den 28 november 1899 enhälligt beslutit, att Hernösands stad skall, för så vidt det i landstingets underdåniga framställning ifrågasatta tekniska elementarläroverket varder förlagdt till Hernösand, för detsamma bekosta nödiga och efter nutidens kraf fullt lämpliga lokaler uti särskildt för ändamålet uppförd byggnad å välbelägen tomt äfvensom medgifva rätt till fri vattenförbrukning; *att* stadsfullmägtige i Sundsvall förklarat, att Sundsvalls stad skall, derest det beslutes, att ifrågavarande läroverk förlägges till denna stad, bekosta för detsamma nödig och efter nutidens kraf fullt lämplig lokal samt att staden redan från och med hösten 1900 kan för det påtänkta läroverket upplåta en byggnad, som för det närmaste behofvet och intill dess skolan blir fullständigt organiserad kan anses vara fullt tillräcklig, viljande stadsfullmägtige vid detta anbud endast fästa det vilkor, att Sundsvalls tekniska afton- och söndagsskola måtte, såsom i öfriga städer, der tekniska elementarskolor finnas, få för sin verksamhet använda det tekniska elementarläroverkets lokal på tider, då densamma icke upptages för läroverkets eget behof; samt *att* stadsfullmägtige i Örnsköldsvik den 1 november 1899 beslutit att, om meranämnda läroverk förlägges till Örnsköldsvik, för detsamma upplåta fri tomt på lämpligt ställe inom staden och fri granit från stadens berg för läroverksbyggnaden samt möjligen, efter stadens förmåga, lemna kontant bidrag till byggnadens uppförande.

Såsom skäl för den tekniska elementarskolans förläggande till Hernösand hafva stadsfullmägtige i denna stad framhållit: stadens erkändt sunda och centrala läge med goda kommunikationer såväl i förhållande till Vesternorrlands län som Norrland i dess helhet; den stora, mångartade industriela verksamheten inom orten, hvarigenom lätt och riklig tillgång till åskådnings- och undervisningsmateriel kunde beredas skolan; det stora förråd af lärarekrafter, som i staden med dess många och olikartade bildningsanstalter redan nu funnes samladt och hvarifrån biträde vid under-

visning af mera tillfällig eller extraordinär beskaffenhet vid förefallande behof lätteligen kunde erhållas; samt slutligen äfven den omständigheten, att det ur disciplinär synpunkt borde vara fördelaktigare att förlägga ett läroverk af ifrågavarande slag till en mindre stad än till en större sådan med i ett och annat afseende mera så att säga storstadsaktiga förhållanden.

Stadsfullmägtige i Sundsvall, som säga sig mycket väl inse, att länets kraftfulla och i förhoppningsrik utveckling stadda industri har oafvisligt behof af en teknisk läroanstalt, förklara såsom sin öfvertygelse, att ett sådant läroverk har sin rätta plats i Sundsvall. Såsom stöd för denna åsigt anföres, att Sundsvalls stad onekligen vore länets och för öfrigt hela det egentliga Norrlands mest centralt belägna och folkrikaste stad samt förnämsta affärscentrum. Sundsvall utgjorde för öfrigt medelpunkten i ett af landets största industriområden. I staden och dess omnejd vore ett stort antal industriela verk af olika slag belägna, hvarigenom skolan komme att verka i en för henne naturlig omgifning samt erhölle rika tillfällen att genom besök vid de olika industriela anläggningarna göra sin undervisning praktiskt fruktbärande samt sina elever förtrogna med den verksamhet, för hvilken de skulle förberedas. Vidare egde Sundsvall ett högre allmänt realläroverk, hvars fem nedre klasser så talrikt besöktes af stadens och ortens ungdom, att alla dessa klasser för närvarande vore fördelade på parallelafdelningar. Men det största antalet af dessa lärjungar slutade med femte klassen sina skolstudier och egnade sig åt det praktiska lifvets yrken och näringar. Helt visst skulle många af dessa ynglingar tillgodogöra sig det tekniska läroverkets undervisning, om ett sådant läroverk funnes på stället. I staden verkade dessutom en teknisk afton- och söndagsskola, som i fråga om lärjungeantal vore en bland landets största skolor af detta slag. Häraf framginge uppenbarligen, att staden och orten hade och kände stort behof af sådan bildning, som för det praktiska lifvet vore nödvändig.

Slutligen erinra stadsfullmägtige, att 1874 års komité efter sitt af mig förut ordagrant omnämnda yttrande tillägger: »Inom Norrland åter torde knappt någon punkt vara för en teknisk läroanstalt mera lämplig än Sundsvall». Denna komiterades åsigt hade under de senast gångna 25 åren af erfarenheten till fullo bekräftats; och ansåge stadsfullmägtige, att af hvad sålunda blifvit antydt otvifvelaktigt framginge, att Sundsvall vore rätta platsen för den tekniska läroanstalten i fråga.

Till förmån för Örnsköldsvik såsom plats för det föreslagna tekniska läroverket anföres slutligen, att Örnsköldsvik är den för Norrland centralast belägna staden efter kusten midt emellan Stockholm och Haparanda, hvarjemte staden genom kort statsbana är förbunden med norrländska

stambanan och har lifliga ångbåtsförbindelser med de öfriga delarne af landet. Vidare måste det anses vara af synnerlig vigt för de studerande, att lefnadskostnaderna i Örnsköldsvik borde blifva billigare än uti en större stad.

Af hvad i ärendet förekommit, torde framgå, att en teknisk elementarskola för Norrland, och särskildt för Vesternorrlands län, är högeligen af behofvet påkallad; och då detta behof, i följd af det uppsving industrien under de sista åren vunnit, för närvarande gör sig kraftigt gällande, synes det önskvärdt, att en dylik skola utan uppskof må komma till stånd. Svårare torde vara att afgöra, till hvilken stad den lämpligast bör förläggas. Emellertid anser jag mig på af stadsfullmägtige i Hernösand anförda skäl och särskildt med hänsyn till lättheten att i denna stad erhålla lärare i sådana ämnen, som endast med ett fåtal timmar i veckan ingå i skolans undervisningsplan och som derför måste skötas af extra lärare, böra föreslå, att meraberörda tekniska elementarskola förlägges till Hernösand.

Staten för en hvar af de tekniska elementarskolorna i Norrköping, Malmö och Borås upptager:

1 föreståndare, som tillika är lektor, lön	kr.	4,000: —
3 lektorer med lön af 3,000 kronor för hvarje	»	9,000: —
arfvode till extra lärare:		
i mineralogi och geognosi	»	200: —
» bokföring och handelslära	»	300: —
» svenska språket	»	400: —
» frihandsteckning	»	500: —
» modellering	»	300: —
» gymnastik	»	200: —
bidrag till kostnaden för undervisningen i främmande språk	»	400: —
anslag till assistenter och repetitörer	»	800: —
» » verkstaden, för undervisning och materiel	»	3,000: —
kemiska och fysiska laborationer	»	800: —
bibliotek och öfriga samlingar	»	1,000: —
bestridande af sekreterare- och kamreraregöromålen	»	300: —
betjeningens aflöning	»	500: —
lyshållning, uppvärmning m. m.	»	900: —
Summa	kr.	22,600: —

Härtill kommer, att lektorerna ega rätt till tre ålderstillägg, hvartdera à 500 kronor, efter 5, 10 och 15 års väl vitsordad tjenstgöring.

Såsom i det föregående antydts, hafva förslag framstälts till ändring och höjning af denna stat, som, sedan den 1877 faststäldes, förblifvit i det närmaste oförändrad. Hvad den nu ifrågasatta tekniska elementarskolan angår, synes för närvarande blott behöfvas ett extra anslag. Ty derest upprättandet af skolan blifver beslutadt, torde det vara lämpligt att dess första klass höstterminen 1901 träder i verksamhet, alldenstund särskild för skolan afsedd läroverksbyggnad med verkstad och laboratorier måste finnas att tillgå, då skolans andra klass skall börja sin verksamhet, men sådan byggnad näppeligen torde hinna uppföras och iordningställas förr än till början af höstterminen 1902. Anslagsbehofvet för år 1901 torde derför kunna inskränkas till 10,000 kronor, nemligen 4,000 kronor för undervisningens uppehållande, 1,000 kronor till uppvärmning, lyshållning och betjening samt 5,000 kronor till anskaffande af erforderlig inrednings- och undervisningsmateriel.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t ville föreslå Riksdagen dels att medgifva, att en teknisk elementarskola må upprättas i Hernösands stad, under vilkor att staden såväl, i enlighet med af dess stadsfullmägtige gjordt erbjudande, för skolan bekostar nödiga och efter nutidens kraf fullt lämpliga lokaler uti särskild för ändamålet uppförd byggnad å välbelägen tomt och medgifver rätt till fri vattenförbrukning, som ock för framtiden underhåller byggnaden samt anskaffar och kostnadsfritt tillhandahåller tillräcklig lokal för skolan, intilldess berörda särskilda läroverkshus hunnit blifva färdigt och åt skolan upplåtet, dels ock att för inrättande af en första årsklass af nämnda skola från början af höstterminen 1901 på extra stat för samma år bevilja ett anslag af 10,000 kronor.

[88.] *Lägre tekniska yrkesskolor.*

Till understöd åt *lägre tekniska yrkesskolor* och till bestridande af kostnader för deras inspektion hafva under en följd af år anvisats extra anslag, under vilkor att det bidrag, som af dessa medel komme att utbetalas till understöd åt sådan skola, icke finge öfverskjuta hvad vederbörande kommun kontant tillsköte åt skolan. Ifrågavarande anslag har under de senaste åren utgjort 45,000 kronor.

Hos Eders Kongl. Maj:t har nu styrelsen för tekniska skolan i Stockholm i underdånighet gjort framställning om förhöjning af nämnda på extra stat anvisade anslag samt dervid anfört:

Det måste anses oomtvistadt, att de lägre tekniska yrkesskolorna hade en vigtig uppgift att fylla, hvarför ock understöd af allmänna medel redan länge till dem utgått. Men om de skulle kunna motsvara de fordringar, som på dem kunde och borde ställas, vore det nödvändigt, att de icke

på grund af bristande medel sattes ur stånd att motsvara de kraf, hvartill industriens fortgående utveckling i allt högre grad gåfve anledning. Enligt styrelsens åsigt vore dock för närvarande ställningen just i detta hänseende otillfredsställande. Redan år 1896, då berörda anslag första gången utgått med det till 45,000 kronor förhöjda beloppet, hade af 32 tekniska yrkesskolor begärts understöd till ett sammanlagdt belopp af 44,850 kronor, följande året hade det begärda understödsbeloppet stigit till 45,800 kronor, år 1898 hade af 33 skolor begärts tillsammans 48,800 kronor och slutligen år 1899 af 34 skolor 50,900 kronor. Efter allt att döma blefve för år 1900 ställningen ännu ogynsammare, utom af andra orsaker derför att dessa skolor icke kunde undgå att röna verkan af den nuvarande allmänna prisstegringen och i följd häraf såge sig tvungna att begära ökade understöd. Derest nu jemväl nya skolor komme att söka statsbidrag, till hvilket antagande anledning icke saknades, återstode, så vidt styrelsen kunde finna, intet annat val än att antingen neka dessa nya skolor hvarje understöd, äfven om de deraf vore än så förtjenta, eller ock ytterligare reducera de äldre skolornas statsbidrag. Det syntes styrelsen icke kunna betviflas, att härigenom det med de lägre tekniska yrkesskolorna afsedda gagnet skulle allvarligt sättas i fara och att vårt näringslif sedermera i sin ordning skulle deraf röna en skadlig inverkan.

Styrelsen hemstälde derför, att Eders Kongl. Maj:t täcktes af Riksdagen utverka en förhöjning af det till understöd åt lägre tekniska yrkesskolor utgående anslaget till ett belopp, som enligt styrelsens förmenande icke borde understiga 60,000 kronor, deri inbegripet nödiga medel till bestridande af kostnaderna för skolornas inspektion och för anskaffande af modeller till undervisningsmateriel m. m., hvilka kostnader icke kunde beräknas lägre än till 2,000 kronor årligen. Slutligen ifrågasatte styrelsen, huruvida icke för undanrödjande af den osäkerhet, som bestämmandet för hvarje år af det till hvarje skola utgående anslagsbeloppet otvifvelaktigt medförde i skolornas organisation och verksamhet, detta belopp kunde fixeras för en något längre tidrymd, exempelvis tre år.

Liksom styrelsen för tekniska skolan i Stockholm, hvilken i många år haft i uppdrag att afgifva utlåtande öfver de ansökningar om statsunderstöd, som inkommit från lägre tekniska yrkesskolor, och hvilken derför noga känner dessa skolors verksamhet och utveckling, är äfven jag lifligt öfvertygad om deras stora betydelse för vår industri och finner det af styrelsen föreslagna beloppet till understöd åt nämnda skolor väl behöfligt, om Eders Kongl. Maj:t skall kunna undgå svårigheten att nödgas antingen neka nytillkomna skolor allt understöd eller, för att i någon mån

kunna se dem till godo, minska förut utgående anslag till de äldre skolorna och dermed på ett betänkligt sätt rubba den ekonomiska grundvalen för dessas verksamhet. Välbetänkt synes mig äfven styrelsens förslag, att utdelningen af understöd åt de tekniska yrkesskolorna måtte ske för tre år i sänder. Så har länge utan olägenhet varit förhållandet med understöden till högre flickskolor, och de tekniska yrkesskolorna hafva nu vunnit den utveckling och fasthet i sin organisation, att ett dylikt förfaringssätt bör lända dem till afgjord fördel. Jag hemställer alltså, att Eders Kongl. Maj:t ville föreslå Riksdagen att till understöd för tre år åt lägre tekniska yrkesskolor på ofvannämnda, för innevarande år bestämda vilkor samt till bestridande af kostnader för inspektion af dessa skolor, bevilja ett extra anslag af 180,000 kronor samt att deraf anvisa 60,000 kronor att utgå under år 1901.

Gymnastiska centralinstitutet.

[89.] *Extra lärare i sjukgymnastik.*

Med anledning af vederbörandes derom gjorda framställning hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att, i likhet med hvad för åren 1899 och 1900 egt rum, på extra stat för år 1901 bevilja ett anslag af 2,500 kronor för aflönande af en *extra lärare i sjukgymnastik* vid gymnastiska centralinstitutet.

Medicinalstyrelsen med dithörande stater.

[90.] *Ökadt biträde vid hospitalsärendenas behandling.*

Uti underdånig skrifvelse den 29 september 1897 hemstälde medicinalstyrelsen, det Eders Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen aflåta nådig proposition, att å ordinarie stat måtte anvisas till aflöning dels åt en kamrerare lön 3,000 kronor och tjenstgöringspenningar 1,500 kronor, summa 4,500 kronor, dels ock åt en notarie, tillika sekreterare, lön 1,800 kronor och tjenstgöringspenningar 1,200 kronor, summa 3,000 kronor, med rättighet för en hvar af dem att efter fem års tjenstgöring kunna komma i åtnjutande af ålderstillägg å lönen med 500 kronor och efter tio års tjenstgöring med ytterligare 500 kronor, samt med skyldighet för dessa tjenstemän att biträda medicinalstyrelsen vid handläggning af hospitalsärenden och att vara underkastade samma vilkor, som i nådiga kungörelsen den 1 juni 1877 vore bestämda för åtnjutande af de från 1878 års början faststälda nya löneförmånerna för sagda styrelse. Uti sin berörda skrifvelse anförde medicinalstyrelsen hufvudsakligen, att den lifliga byggnadsverksamheten, den

vidlyftiga förvaltningen och de många ekonomiska angelägenheterna förorsakat, att styrelsen, i brist på tillräckliga biträden, offrat allt för mycken tid åt detaljerna af hospitalsangelägenheterna, hvilka blifvit så mycket mera betungande, som hela hospitalsväsendet fått en betydligt ökad omfattning, så att hospitalens antal, som vid början af år 1877 utgjort 9 med 1,543 sjukplatser, vid slutet af år 1895 uppgått till 13 med 4,259 sjukplatser; att hospitalens underhåll, som år 1877 kräft endast 745,541 kronor, år 1895 medfört en kostnad af 1,896,268 kronor 82 öre; samt att under år 1877 diariiförts 425 mål rörande hospitalsväsendet, men år 1895 icke mindre än 996. De från serafimerordensgillet, som före år 1877 varit öfverstyrelse för hospitalen, öfverflyttade tjenstemännen hade väl i början af detta tidsskede haft någorlunda goda arbetskrafter, hvilka dock under årens lopp aftagit, under det att göromålen tilltagit. Den från serafimerordensgillet öfverflyttade sekreteraren, som vore född år 1815, hade under senare åren varit tjenstledig på grund af läkarebetyg, och hans tjenst hade under ifrågavarande tid uppehållits af en yngre tjensteman för en fjerdedel af lönen, eller 500 kronor årligen. För en så obetydlig ersättning kunde man emellertid ej förvänta att erhålla en person, som betraktade detta förordnande annorlunda än såsom en öfvergångsplats till något bättre och som annat än på denna grund ville deråt egna en del af sin tid, hvaraf åter blefve en följd, att någon större vana vid ärendenas handläggning icke kunde förvärfvas. Sedan serafimerordensgillets förre kamrerare under år 1897 aflidit, hade medicinalstyrelsen förlorat den hjelp vid de ekonomiska hospitalsärendenas handläggning, som vid dessa ärendens öfverflyttning varit afsedd. Biträde af kansliet och räkenskapskontoret vid hospitalsärendenas handläggning kunde numera icke påräknas eller begäras till den utsträckning behofvet påkallade. De styrelsens ledamöter, som närmast haft att handlägga hospitalsärendena, hade genom den otillräckliga hjelpen å det ekonomiska området sällan fått komma i åtnjutande af semester, hvarjemte föreskrifven inspektion af hospitalen af samma skäl hufvudsakligen afsett ekonomiska eller administrativa frågor och beträffande sjukvården måst inskränkas till det nödvändigaste, under det att inspektion af lasaretten endast undantagsvis kunnat ske. Under sådana förhållanden hade styrelsen ansett den tidpunkt hafva inträdt, då en förstärkning af styrelsens arbetskrafter särskildt på detta område blifvit en tvingande nödvändighet. Att åstadkomma en sådan förstärkning genom att, såsom löneregleringskomitén jemväl ifrågasatt, inrätta en särskild ledamotsplats för de vigtiga ekonomiska ärendena, med hvilken kamrerarebefattningen då kunde förenas, vore enligt styrelsens åsigt icke tillfredsställande och för öfrigt mindre fördelaktigt för sinnessjukvården, hvilken fortfarande borde

vara ställd under rent medicinsk myndighet, hvarför den tjensteman, som finge uppdraget att biträda vid de ekonomiska ärendenas handläggning, borde tilldelas en underordnad ställning utan rätt att deltaga i besluten. Denne tjensteman skulle för utförande af sitt uppdrag erhålla tillfälle att följa hospitalsärendenas behandling i styrelsen, biträda, då en utredning i hithörande ekonomiska frågor behöfdes, föra anteckningar om ingångna entrepenadkontrakt och öfverenskomna arbetsbeting samt i anledning häraf gjorda utbetalningar, granska af hospitalsdirektionerna uppgjorda förslag till utgiftsstater för anstalterna och derifrån lemnade leveransanbud samt verkställa bokslut öfver de till hospitalen anslagna medel m. m. Då dessa göromål vore af största vigt och ganska omfattande samt påfordrade en kunnig och erfaren persons hela arbetstid, borde aflöningen för denne tjensteman icke beräknas till lägre belopp än den, som åtnjötes af styrelsens kamrerare. Att för samma ändamål anställa en tjensteman med lägre aflöning under kamrerarens förmanskap å styrelsens räkenskapskontor skulle icke bereda styrelsen den hjelp vid hospitalsärendenas handläggning, som med denne tjensteman vore afsedd. Den af styrelsen föreslagne tjenstemannen skulle möjligen kunna medhinna granskningen af hospitalsräkenskaperna, men då det vore osäkert, om kamreraren för hospitalsärendena skulle hafva tillräcklig tid till detta arbete, borde det för närvarande utgående arfvodet af 1,200 kronor till en revisor bibehållas, till dess nödig erfarenhet i detta hänseende vunnits. För erhållande af behöfligt biträde vid de af hospitalsärendena föranledda kansligöromål vore nödvändigt, att styrelsen tilldelades så stort anslag till aflöning åt en notarie, tillika sekreterare, att en duglig tjensteman kunde finna med sin fördel förenligt att qvarstå i denna tjenst en längre tid och förvärfva erfarenhet vid handläggning af dessa ärenden, som i mycket afveke från dem, hvilka eljest förekomme inom embetsverken.

Uti sitt häröfver afgifna underdåniga utlåtande af den 16 november 1897 anförde statskontoret, hvad först anginge de hospitalsväsendet rörande ekonomiska ärendena, att, enligt hvad af grunderna för den år 1877 beslutade organisationen af medicinalstyrelsen framginge, dessa ärenden, med undantag af revisionsgöromålen, ansetts skola handläggas af styrelsens räkenskapskontor, och att särskilda anordningar då vidtagits för att göra det möjligt för den derstädes anstälde kamreraren att utföra detta jemte honom i öfrigt åliggande bestyr. Med afseende derå att kontoret tills vidare skulle erhålla biträde af serafimerordensgillets kamrerare, hade vidare åtgärd ej ansetts behöflig, än att å kontoret inrättades en ny tjenstebefattning i första lönegraden och medel beviljades till ett extra biträde. Sedan serafimerordensgillets förre kamrerare Stolpe aflidit, hade medicinal-

styrelsen emellertid förlorat den hjelp vid de ekonomiska hospitalsärendenas handläggning, som vid organisationen af embetsverkets personal tillsvidare påräknats. Såväl i anledning häraf som med afseende å den, enligt hvad medicinalstyrelsen förmält, betydliga utvecklingen af hospitalsväsendet, sedan öfverstyrelsen för hospitalen anförtroddes sundhetskollegium, ansåge statskontoret åtgärder oundgängligen böra vidtagas för att i nu förevarande hänseende bereda medicinalstyrelsen nödigt biträde. Efter statskontorets tanke vore emellertid icke genom medicinalstyrelsens framställning ådagalagdt, att för sådant ändamål skulle erfordras inrättande af en ny afdelning inom styrelsen genom anställande derstädes af en tjensteman i andra lönegraden. Det syntes statskontoret deremot, att erforderligt biträde vid handläggningen af de hospitalen rörande ekonomiska angelägenheterna skulle kunna, med anslutning till grunderna för medicinalstyrelsens nuvarande organisation, vinnas genom ökande af arbetskrafterna å räkenskapskontoret, hvilket redan, enligt hvad statskontoret inhemtat, jemlikt faststäld arbetsordning ombesörjde den på styrelsen ankommande förvaltning af till hospitalen anvisade medel och deröfver upprättade räkning. För det närvarande syntes annan åtgärd härutinnan icke böra vidtagas, än att tillgång bereddes till aflöning af ökadt biträde till belopp, motsvarande aflöningen för en tjensteman i första lönegraden, eller 3,000 kronor. Beträffande det af medicinalstyrelsen ifrågasatta biträde å styrelsens kansli, anförde statskontoret, att, då uppenbart torde vara, att något verksamt biträde numera icke kunde, såsom vid öfverflyttningen af hospitalsväsendet till medicinalstyrelsen varit afsedt, påräknas af den till hög ålder komne förre sekreteraren hos serafimerordensgillet, detsamma måste anses vara af behofvet påkalladt, och syntes böra kunna tillgodoses på enahanda sätt, som af statskontoret föreslagits i fråga om biträde åt räkenskapskontoret, helst statskontoret ansåge, att hvarken i det ena eller andra hänseendet för närvarande någon ändring i den för medicinalstyrelsen gällande aflöningsstat genom inrättande af nya tjenstebefattningar borde ifrågakomma, utan att de till ökadt biträde vid hospitalsärendenas behandling erforderliga medel lämpligen borde tillsvidare å extra stat anvisas.

Då detta ärende föredrogs inför Eders Kongl. Maj:t i statsrådet den 14 januari 1898 yttrade föredragande departementschefen, att, ehuru han ansåge medicinalstyrelsen hafva anfört goda skäl för att två nya ordinarie tjenstemän måtte hos styrelsen anställas, han likväl funne sig, i betraktande af hvad statskontoret yttrat och enär någon tids erfarenhet beträffande sättet för ordnandet af hithörande arbeten torde böra afvaktas, samt då det med hänsyn till väckta förslag dels om ändring i medicinalstyrelsens organisation, dels ock om vissa ärendens öfverflyttning från medicinal-

styrelsen till andra myndigheter föreflölle mindre lämpligt att ifrågasätta anslag till nya ordinarie tjenstemän hos styrelsen, böra för det dåvarande inskränka sig till en hemställan om utverkande af ett extra anslag för beredande af det för medicinalstyrelsen i förevarande hänseende behöfliga biträde. Sedan Eders Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att på extra stat för år 1899 till ökadt biträde hos styrelsen vid hospitalsärendenas behandling anvisa en summa af 6,000 kronor, dock under förbehåll att deraf innehölles ett belopp, motsvarande hvad serafimerordensgillets förre sekreterare T. A. Billbergh kunde komma att af de till honom för sistnämnda år i ersättning för sekreterareaflöning från allmänna indragningsstaten utgående medel afstå till bekostande af biträde åt styrelsen vid handläggning af sekreteraregöromål å hospitalsafdelningen, blef Eders Kongl. Maj:ts sålunda gjorda framställning af Riksdagen bifallen. Med samma förbehåll har Riksdagen jemväl för år 1900 för omförmälda ändamål anvisat ett extra anslag af 6,000 kronor.

I underdånig skrifvelse den 25 september 1899 har medicinalstyrelsen förnyat sin i den underdåniga skrifvelsen af den 29 september 1897 gjorda framställning om anvisande på ordinarie stat af aflöning åt en kamrerare och en notarie, tillika sekreterare, å styrelsens afdelning för hospitalsärenden.

Till stöd för sin nu föreliggande framställning i detta ämne har medicinalstyrelsen anfört, bland annat, att för handläggning af de ekonomiska ärendena jemte bokslutet ett biträde varit förordnadt och för kansligöromålen en extra ordinarie tjensteman, hvarjemte under år 1899 ett mindre belopp blifvit reserveradt till arfvode åt ett juridiskt kunnigt biträde. Medicinalstyrelsens kamrerare hade fortfarande handhaft till hospitalen anvisade medel, upprättat räkning deröfver, utskrifvit anordningar och granskat räkningars öfverensstämmelse med kontrakt, anbud och fattade beslut. De extra ordinarie biträdena hade antingen för endast kort tid kunnat bibehållas vid dessa göromål eller ock hade de derå användt blott en del af sin arbetstid. Sålunda hade den under år 1898 förordnade tjenstemannen för de ekonomiska hospitalsärendenas handläggning, hvilken vore syssloman vid ett af rikets hospital, endast qvarstannat till årets slut och såsom skäl dertill anfört, att hans aflöning vore för liten och hans ställning som tjensteman osäker. Att derefter finna en för uppdraget användbar kraft hade mött stora svårigheter. Då en lämplig person slutligen erhållits, hade denne mottagit uppdraget blott på försök och betingat sig att samtidigt få innehafva annan befattning. Kanslibiträdet för hospitalsafdelningen hade hela tiden tjenstgjort både i medicinalstyrelsen och i annat embetsverk. För handläggningen af vissa juridiska frågor, såsom

hospitals vägunderhållsskyldighet, vattenrätt m. m., hade utredning verkstälts af annan extra ordinarie tjensteman. Delningen af göromålen på så många händer hade varit oundviklig men icke i allo förmånlig. Då exempelvis det extra biträdet tillhandahölle kontraktsförslag för spekulanter vid arbetens utbjudande på entreprenad, men styrelsens kamrerare förvarade de afslutade kontrakten och, när räkningar för verkstälda arbeten inlemnades, granskade räkningarnas öfverensstämmelse med kontrakten, vore denna fördelning af göromålen icke egnad att på något håll bereda fullständig insigt i entreprenadsarbetets egentliga beskaffenhet och kunde föranleda misstag. Beträffande det extra biträdets göromål i öfrigt upplyste vidare medicinalstyrelsen, att han genomginge de leveransförslag, som hospitalsdirektionerna understälde styrelsens pröfning, samt att granskningen af de årligen från hospitalsdirektionerna inkomna utgiftsstaterna och jemförelsen af dem alla till åstadkommande af likformighet jemväl utgjorde hans åliggande. Derjemte förekomme ständiga ansökningar från hospitalen rörande persedel- och inventarieanskaffningar, löneförhöjningar och understöd m. m., hvilka ansökningar måste granskas; och till denna granskning erfordrades kännedom om varor och löner. En duglig person på denna plats skulle genom sin verksamhet kunna för staten åstadkomma besparingar af långt högre belopp än det, hvartill hans lön uppginge. Det vore visserligen öfverensstämmande med den från år 1878 införda organisationen för styrelsen, om dess kamrerare jemte allt det arbete, som ansetts utgöra full sysselsättning för honom, innan hospitalsväsendet öfverflyttades till styrelsen, äfven kunde sköta alla de ekonomiska hospitalsärendena. Då kamreraren emellertid redan vore fullt upptagen med de göromål han nu skötte och allt som oftast behöfde extra hjelp, kunde sådant icke ifrågasättas. Den anordning, som år 1877 vidtagits för att räkenskapskontoret skulle kunna sköta äfven hospitalsförvaltningens ekonomiska del, hade visat sig otillräcklig. Göromålen ökades dessutom år från år, i hvilket hänseende kunde anföras, att Upsala asyl med 800 sjukplatser skulle blifva färdig under år 1899, att förslag vore väckt att uppföra en ny asyl med 1,000 platser, samt att de diariiförda ärendena å hospitalsafdelningen år 1896 uppgått till 917 och år 1898 till 1,332 nummer. På grund af hvad sålunda anförts hemstälde medicinalstyrelsen i underdånighet, det Eders Kongl. Maj:t täcktes till näst sammanträdande riksdag aflåta nådig proposition, att å ordinarie stat måtte anvisas till aflöning dels åt en kamrerare lön 3,000 kronor, tjenstgöringspenningar 1,500 kronor, eller tillsammans 4,500 kronor, dels åt en notarie, tillika sekreterare, lön 1,800 kronor, tjenstgöringspenningar 1,200 kronor, eller tillsammans 3,000 kronor, med rättighet för en hvar af dem att efter 5 års tjenstgöring kunna komma i

åtnjutande af ett ålderstillägg å lönen med 500 kronor och efter 10 års tjenstgöring med ytterligare 500 kronor, samt med skyldighet för dessa tjenstemän att biträda medicinalstyrelsen vid handläggning af hospitalsärenden och att vara underkastade samma vilkor, som i nådiga kungörelsen den 1 juni 1877 vore bestämda för åtnjutande af de från 1878 års början faststälda nya löneförmånerna för sagda styrelse.

Statskontoret, som erhållit nådig befallning att yttra sig öfver medicinalstyrelsens sistberörda framställning, har uti den 24 oktober 1899 afgifvet underdånigt utlåtande till en början erinrat derom, att Eders Kongl. Maj:t, enligt nådigt bref den 12 maj 1876, förordnat, bland annat: att serafimerordensgillets befattning med hospitalen i riket såväl som med allmänna hospitalsfonden och den af ordensgillet förvaltade Malmö barnhusfond skulle med ingången af år 1877 upphöra; att, med vissa undantag, alla hospitalens fastigheter, frälseräntor och andra afgälder af fast egendom äfvensom öfriga tillgångar från samma tid skulle indragas till statsverket; att inseendet öfver och vården om hospitalens fasta egendom, med undantag af de hus, tomter och lägenheter, som vore för dessa sjukvårdsanstalters omedelbara ändamål till begagnande upplåtna, skulle öfvertagas af kammarkollegium; att med uppbörden af och redovisningen för hospitalsfondens till statsverket indragna inkomster skulle förhållas på sätt, som i afseende å statens inkomster af enahanda slag i allmänhet vore eller blefve stadgadt; samt att i allt öfrigt den serafimerordensgillet tillkommande befattning såsom öfverstyrelse för hospitalen i riket skulle uppdragas åt sundhetskollegium, som från början af år 1877 skulle vara öfverstyrelse för hospitalen och jemväl öfvertaga förvaltningen af den Adelswärdska donationsfonden. I sammanhang härmed hade det å riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda anslag till sundhetskollegium med medicinalstaten af Riksdagen blifvit ökadt med 2,200 kronor, att utgå med 1,000 kronor till arfvode åt en revisor och 1,200 kronor till arfvode åt en amanuens, hvarjemte å allmänna indragningsstaten uppförts de åt serafimerordensgillets sekreterare, kamrerare och förste vaktmästare anslagna löner och arfvoden, att under deras lifstid utgå med följande belopp: för sekreteraren 2,000 kronor, för kamreraren 2,000 kronor och för vaktmästaren 560 kronor, mot skyldighet för dem att i deras befattningar biträda sundhetskollegium, såsom blifvande öfverstyrelse för hospitalen. Under år 1877 hade sundhetskollegium ombildats med benämning medicinalstyrelsen samt erhållit ny stat från och med påföljande år. De för reglerande af embetsverkens löner tillsatta komiterade hade ansett, att de förvaltnings- och räkenskapsgöromål, som skulle komma att tillhöra medicinalstyrelsen, gjorde det nödvändigt, att biträde bereddes kamreraren, som då varit verkets ende or-

dinarie kameraltjensteman. Redan då hade nemligen kamrerarens göromål varit af den vigt och omfattning, att de kräfde en fördelning. Då emellertid den blifvande medicinalstyrelsen tills vidare komme att åtnjuta biträde af serafimerordensgillets dåvarande kamrerare, hade räkenskapskontorets behof af ökade arbetskrfter för den närmaste tiden synts blifva tillräckligt tillgodosedt, om endast en ny ordinarie tjensteman å detsamma anstäldes, under förutsättning likväl att medel stäldes till styrelsens disposition för aflönande af ett extra biträde. I enlighet härmed hade i staten för medicinalstyrelsen uppförts för en kassör och bokhållare lön 1,800 kronor och tjenstgöringspenningar 1,200 kronor eller tillhopa 3,000 kronor, hvarjemte uti det å staten med 11,000 kronor uppförda anslaget till tillfälliga biträden m. m. inräknats arfvode å 1,200 kronor till ett extra biträde å räkenskapskontoret. Tillika hade förutsatts, att revisionen af hospitalsräkenskaperna skulle skiljas från medicinalstyrelsen och öfverflyttas till kammarrätten. Vid fortsatt handläggning af denna senare angelägenhet hade emellertid ådagalagts, att en sådan öfverflyttning skulle möta mångahanda svårigheter, hvarför Eders Kongl. Maj:t under en följd af år till medicinalstyrelsens förfogande för ändamålet från under åttonde hufvudtiteln tillgängliga medel anvisat ett anslag af 1,200 kronor årligen. Då det emellertid icke kunde anses lämpligt, att ett år efter år fortlöpande arbete inom ett embetsverk på sådant sätt godtgjordes, hade Eders Kongl. Maj:t föreslagit 1884 års riksdag att till arfvode för granskning af hospitalens räkenskaper uppföra å medicinalstyrelsens stat ett årligt anslag af 1,200 kronor. Riksdagen hade emellertid ansett det kunna antagas, att en del af ofvannämnda, å medicinalstyrelsens stat uppförda anslag å 11,000 kronor för medikamentsräkningarnas granskning, vikariatsersättningar, renskrifning, flitpenningar och tillfälliga biträden icke skulle allt framgent behöfva användas på sätt då skedde, hvadan Riksdagen endast på det sätt bifallit Eders Kongl. Maj:ts framställning, att Riksdagen, till arfvode för granskning af hospitalens räkenskaper, å medicinalstyrelsens stat uppförde för år 1885 ett extra anslag af 1,200 kronor. Detta anslag hade fortfarande årligen på extra stat anvisats.

Af hvad medicinalstyrelsen anfört, fortsätter statskontoret uti sitt ifrågavarande utlåtande, syntes framgå, att de senaste årens erfarenhet gifvit vid handen, det två nya ordinarie tjenstebefattningar vore inom styrelsen behöfliga för behörigt handläggande af hospitalsärendena. Enligt statskontorets tanke hade emellertid medicinalstyrelsen icke anfört någon omständighet, som ådagalagt behofvet att från räkenskapskontoret afskilja förvaltningen och räkenskapsföringen af de till hospitalen anvisade medel. Med iakttagande af en annan fördelning af göromålen än den under se-

naste år pröfvade kunde, enligt statskontorets uppfattning, denna angelägenhet bäst och enhetligast samt med minsta kostnad för statsverket ordnas genom utveckling af styrelsens räkenskapskontor samt anställande derstädes under kamrerarens förmanskap af en ny ordinarie tjensteman i första lönegraden jemte erforderliga biträden, samt genom uppförande å ordinarie stat af en notarie för handläggning af hospitalsärendena, hvilken notarie jemväl borde ega juridisk utbildning. Statskontoret, som i öfrigt åberopade sitt underdåniga utlåtande i samma ämne af den 16 november 1897, kunde alltså icke i annan mån frånträda sin då uttalade mening, än att statskontoret, med afseende å de senaste årens erfarenhet, funne sig böra hemställa om uppförande på ordinarie stat för medicinalstyrelsen af två nya ordinarie tjenster i första lönegraden.

Medicinalstyrelsen, som lemnats tillfälle att yttra sig i anledning af innehållet i statskontorets berörda utlåtande, har uti den 20 december 1899 afgifvet underdånigt utlåtande anfört följande.

I sin underdåniga skrifvelse i ämnet den 29 september 1897 hade medicinalstyrelsen framhållit det oundgängliga behofvet af de föreslagna två ordinarie tjensterna, en kamreraretjenst i andra lönegraden och en notarie- (tillika sekreterare-)tjenst i första lönegraden, derest de vigtiga hospitalsärendena skulle kunna på ett tillfredsställande sätt behandlas. Då medicinalstyrelsen nu vågat förnya sin berörda framställning, så hade det skett sedan en ny allvarlig pröfning af alla på ärendet inverkande omständigheter styrkt styrelsen i den uppfattningen, att det nuvarande provisoriska tillståndet vore ohållbart och derför till stor skada för ifrågavarande vigtiga del af medicinalstyrelsens förvaltningsområden. En särskild anledning för medicinalstyrelsen att återkomma till sitt förslag af år 1897 hade styrelsen äfven funnit uti det yttrande i ämnet, som af föredragande departementschefen afläts till statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 14 januari 1898 och i enlighet med hvilket yttrande Eders Kongl. Maj:t af samma års riksdag äskade, i stället för uppförande å ordinarie stat af de af styrelsen begärda två tjensterna, ett extra anslag af 6,000 kronor för att bereda medicinalstyrelsen behöfligt biträde vid hospitalsärendenas handläggning. Ehuru då föredragande departementschefen ansåg medicinalstyrelsen hafva anfört goda skäl för att två nya ordinarie tjenstemän måtte hos styrelsen anställas hade han nemligen funnit sig, i betraktande af hvad statskontoret derom yttrat och enär någon tids erfarenhet beträffande sättet för ordnandet af hithörande arbeten borde afvaktas samt då det, med hänsyn till väckta förslag dels om ändring i styrelsens organisation dels ock om vissa ärendens öfverflyttning från styrelsen till andra myndigheter, föreföll mindre lämpligt att ifrågasätta anslag till nya tjenste-

män hos styrelsen, för det dåvarande nödsakad att inskränka sig till nyssberörda hemställan om ett provisoriskt ordnande af frågan genom ett anslag på extra stat.

De två års erfarenhet, som sedermera vunnits, hade i medicinalstyrelsens tanke otvifvelaktigt bekräftat behofvet af de två föreslagna nya tjensterna; och de antydda förslagen om ändring i medicinalstyrelsens organisation, hvilka för öfrigt aldrig haft afseende på hospitalsärendena, torde numera vara att anse såsom förfallna. De väsentligaste hindren för dåvarande departementschefen att tillstyrka medicinalstyrelsens förslag — otillräcklig erfarenhet och andra sväfvande organisationsfrågor — hade sålunda synts styrelsen vara undanröjda. Emellertid hade det visat sig, att statskontoret icke heller nu ansett sig böra i hela dess omfattning tillstyrka medicinalstyrelsens förslag. Och då hänsynen till statskontorets mening utgjort den tredje af de betänkligheter, som för två år sedan hindrade dåvarande departementschefen att föreslå Eders Kongl. Maj:t att till 1898 års riksdag aflåta nådig proposition i enlighet med medicinalstyrelsens mening, ansåge styrelsen sig nu böra med någon utförlighet motivera sin från statskontoret ännu, såsom framginge af statskontorets senast afgifna yttrande i ämnet, i en väsentlig punkt skiljaktiga mening.

I sitt underdåniga yttrande öfver medicinalstyrelsens förstnämnda skrifvelse den 29 september 1897 hade statskontoret hemstält, att för det dåvarande ingen ändring borde vidtagas uti den för styrelsen gällande aflöningsstat genom inrättandet af nya tjenstebefattningar, utan att de till ökadt biträde vid hospitalsärendenas behandling erforderliga medlen lämpligen borde tills vidare å extra stat anvisas. Uti det nya yttrandet af den 24 oktober 1899 funne sig statskontoret så till vida böra frånträda sin förut uttalade mening, att statskontoret med afseende på de senare årens erfarenhet nu ansåge sig böra hemställa om uppförande på ordinarie stat för medicinalstyrelsen af två nya tjenster i första lönegraden. Men i öfrigt vidhölle statskontoret sin förut uttalade åsigt och föresloge således, att en af de nya tjenstemännen i första lönegraden skulle anställas på medicinalstyrelsens räkenskapskontor under kamrerarens förmanskap, under det att medicinalstyrelsen hemstält, att en tjensteman i andra lönegraden och med mera sjelfständig ställning måtte anställas.

Statskontorets mening grundade sig derpå, att medicinalstyrelsen icke skulle hafva »anfört någon omständighet, som ådagalagt behofvet att från räkenskapskontoret afskilja förvaltningen och räkenskapsföringen af de till hospitalen anvisade medel». Härvid hade dock statskontoret förbisett, att förvaltning och räkenskapsföring af hospitalsmedlen skulle komma att utgöra blott en mindre del af den föreslagne nye kamrerarens åligganden.

Gälde det endast denna del, skulle frågan antagligen kunna ordnas i enlighet med statskontorets åsigt. Men medicinalstyrelsen trodde sig hafva visat, att befattningen skulle blifva vida mera omfattande, och vore det hufvudsakligen med hänsyn till dithörande åligganden utöfver räkenskapsföringen — och dessa vore icke mindre vigtiga — som styrelsen nödgades vidhålla sin mening om behofvet af en tjensteman i andra lönegraden. Till ytterligare förtydligande af sin åsigt härutinnan ville styrelsen närmare redogöra för en del af de göromål, som skulle komma att fordras af den nye tjenstemannen.

I egenskap af öfverstyrelse för hospitalen hade medicinalstyrelsen att årligen fastställa utgiftsstat för hvarje särskild af de för närvarande 13 anstalterna. Den pröfning, som måste föregå fastställelsen, innefattade en detaljerad granskning af vederbörande direktioners förslag till aflöningar åt hela den talrika sjukvårdspersonalen och ekonomibetjeningen, till bespisning af sjuka och friska, till anskaffning af sängutredning och beklädnadspersedlar, hästar, fordon och redskap med mera, till åtgärder för gårdars och egoområdens underhåll och så vidare. Denna förberedande granskning skulle för medicinalstyrelsens chef och föredragande medicinalråd blifva allt för tidsödande, om de icke hade tillgång till ett biträde, som deråt kunde odeladt egna sig under tillräckligt lång tid, i hvilket afseende styrelsen finge meddela, att arbetet toge en persons hela arbetskraft i anspråk under åtminstone en månad årligen. Skulle räkenskapskontoret lemna biträdet, kunde dess granskning knappast sträcka sig till annat än en kontroll öfver att de olika posterna vore rätt uträknade. Annorlunda stälde sig saken, om biträdet utgjordes af en person med de qvalifikationer medicinalstyrelsen tänkt sig, det vill säga en person, som i detalj kände till administrationen vid ett sjukhus. Denne person skulle nemligen kunna uppfatta den verkliga innebörden af hvarje utgiftspost och i tveksamma fall genom korrespondens inskaffa upplysningar från anstalterna. Hospitalsdirektionerna uppgjorde visserligen med erkännansvärd omsorg sina förslag till stater, men slappades den sakliga granskningen hos medicinalstyrelsen, skulle det säkerligen icke dröja länge, innan så stora olikheter hade uppstått på de skilda anstalterna, att det helas sammanhållande skulle blifva hardt när omöjligt. Helt naturligt sökte äfven hvarje direktion att för sin anstalt förvärfva så stora förmåner som möjligt, och det måste vara en uppgift för den jemförande granskningen hos öfverstyrelsen att fördela anslagen så, att icke den ena anstalten finge stå efter för den andra. Det behöfdes icke heller synnerligen lång tids erfarenhet för att inse, att talrika tillfällen att föranleda minskade utgifter för statsverket vid ifrågavarande granskning erbjöde sig för en verkligt

sakkunnig person. Då statskontoret uttalat den mening, att »denna angelägenhet bäst och enhetligast samt med minsta kostnad för statsverket ordnas genom utveckling af styrelsens räkenskapskontor samt anställande derstädes under kamrerarens förmanskap af en tjensteman i första lönegraden jemte erforderliga biträden», så syntes statskontoret hafva tagit hänsyn allenast till skilnaden i lönen för en tjensteman i första och andra lönegraden. Medicinalstyrelsen hölle emellertid före, att de besparingar en i sjukhusadministration specielt sakkunnig kamrerare, i motsats till ett underordnadt biträde på räkenskapskontoret, kunde föranleda, skulle mångfaldigt uppväga den i sjelfva verket obetydliga besparing på lönen, som skulle följa med den af statskontoret förordade oganisationen.

Hospitalsstaterna behandlades under senare hälften af hvarje år. Under våren infölle ett liknande arbete, i det att hospitalsdirektionerna då skulle inkomma till medicinalstyrelsen med förslag till de reparationer, hvilka under den varma årstiden borde vid anstalterna utföras. Dessa förslag afsåge väl till stor del sådana arbeten, för hvilkas bedömande medicinalstyrelsen måste anlita sin i byggnadsärenden biträdande arkitekt, men innefattade också talrika detaljer rörande tvättinrättningar, köksinredning, bagerier med mera, som hörde till sjukvårdsanstalter af hithörande slag och för hvilkas förstående och bedömande grundlig kännedom om och vana vid sjukhusadministration vore af nöden. Vid handläggningen af dessa detaljer skulle kamreraren på hospitalsafdelningen kunna lemna ett biträde, som motsvarade arkitektens i rena byggnadsfrågor. Att en underordnad tjensteman på räkenskapskontoret i dylika frågor skulle vara af alldeles ingen nytta för medicinalstyrelsen, låge i öppen dag.

Medicinalstyrelsen hade äfvenledes att årligen granska de anbud på leveranser af lifsförnödenheter, som af de olika direktionerna underställdes styrelsens pröfning. Hithörande ärenden måste, med hänsyn till föreskrifterna i nådiga förordningen angående statens upphandlings- och entreprenadväsende med mera den 17 november 1893, slutbehandlas inom viss kort tid och toge derför under den årstid, då de inkomme, medicinalstyrelsens tid strängt i anspråk. Naturligtvis förutsatte behandlingen af dessa ärenden en omfattande varukännedom och erfarenhet beträffande artiklarnes pris i marknaden samt vexlingarna deri. Att dylika kunskaper ej kunde förutsättas hos medicinalstyrelsens räkenskapskontor, vore lika uppenbart, som att en i sjukhusväsendet väl bevandrad tjensteman skulle vara af största nytta för medicinalstyrelsen vid sagda ärendens behandling, äfvensom att härvidlag rika tillfällen funnes för honom att genom jemförelsen mellan förhållandena vid de olika hospitalen åstadkomma rättelser, förbättringar och besparingar.

Vidare skulle medicinalstyrelsen utfärda allmän stat för beklädnad, sängutredning och utspisning samt äfven besluta angående tillfälliga utgifter vid hospitalen. Bestämmelserna härom föranledde under hela året talrika skrifvelser från hospitalsdirektionerna. Än gälde det att anskaffa en bakugn af ny konstruktion, än vore det fråga om att ersätta en utsliten tvättapparat, att anskaffa badkar af förändrad modell och så vidare. För nöjaktig utredning af dylika frågor kräfdes ej sällan besök på verkstäder eller uti sjukvårdsanstalter; åtminstone vore det visst, att frågorna, så behandlade, löstes billigast och förmånligast för staten. Men utan en tjensteman med den ställning och de qvalifikationer, medicinalstyrelsen föreslagit, torde styrelsen i allmänhet få nöja sig utan den utredning af ärendena, som på antydda sätt kunde anskaffas och äfven under de närmast förflutna åren ofta och med fördel hade anlitats. Vid öppnandet af nya anstalter eller afdelningar för sinnessjuka — såsom just nu i Upsala — tillkomme omfattande förarbeten för anskaffande af hel uppsättning af möbler och inventarier. Att räkenskapskontoret i sådana fall skulle kunna lemna något biträde, kunde knappast väntas. Deremot torde ingen med förhållandena bekant kunna bestrida, att en hospitalskamrerare dervid skulle vara i stånd att göra betydande tjenster.

Vid de inspektioner på statens sinnessjukvårdsanstalter, hvilka årligen skulle förrättas af någon medicinalstyrelsens medlem, förekomme ofta ekonomiska frågor af stor vigt. Inspektor behöfde dervid ej sällan biträde och hade sig också tillerkänd rätten att anlita sådant. Härtill vore kamreraren å styrelsens afdelning för hospitalsärenden synnerligen lämplig, helst han derigenom också skulle förskaffa sig nödig detaljkännedom om de skilda anstalterna.

Att räkenskapsföringen af de till hospitalsväsendet anslagna medel med hvad dertill hörde mycket väl kunde verkställas af samma person, som utförde de i det föregående anförda göromålen, det hade de sistförflutna två årens erfarenhet tillfyllest ådagalagt. Alla de tre sjukhussysslomän, hvilka under tiden, en efter annan, biträdt medicinalstyrelsen vid de ekonomiska hospitalsärendenas handläggning, hade nemligen väl och ordentligt handhaft den dem ålagda räkenskapsföring.

Hvad styrelsen sålunda anfört ådagalade, enligt dess uppfattning, dels att styrelsen vid handläggning af hospitalsärendena hade mycket stort behof af en tjensteman med en genom föregående tjenstgöring på större sjukhus förvärfvad sakkunskap uti alla sådana praktiskt ekonomiska sjukvårdsdetaljer — således icke endast räkenskapsföring — som på hospitalen hörde till sysslomännens tjensteområde, dels äfven att anställandet af en sådan tjensteman kunde antagas blifva till ren pekuniär fördel för staten.

Behofvet skulle emellertid, såsom i det föregående ofta framhållits, icke kunna fyllas genom anställande af ett nytt biträde å styrelsens nuvarande räkenskapskontor. Med den ställning och den aflöning, som tillkomme en tjensteman i första lönegraden, torde för det första ingen person med den kompetens, som fordrades, låta sig nöja. De svårigheter, hvarmed medicinalstyrelsen under de senaste två åren haft att kämpa vid anställandet af de extra biträden, hvartill medel stått till styrelsens förfogande, visade tillfyllest, att denna uppfattning vore rigtig. För det andra skulle det, om förstärkningen i arbetskrafter förlades till räkenskapskontoret, blifva styrelsens nuvarande kamrerare, hvilken hade att svara för förenämnda utredningar. Men med den omfattning, hans tjensteverksamhet redan hade, kunde man icke förutsätta, att han nöjaktigt skulle kunna fullgöra denna nya uppgift. Om han också skulle kunna förvärfva sig den nödiga särskilda sakkännedomen, hvilket likväl icke kunde ske på den vanliga embetsmannabanan, så skulle i alla fall hans öfriga göromål icke tillåta honom att vid behof egna sig uteslutande åt hospitalsärendena eller att vara borta från tjensterummet så lång tid, som behöfdes för att åtfölja generaldirektören eller vederbörande medicinalråd på inspektionsresor, af hvilka den till de norrländska hospitalen plägade taga två veckor i anspråk. Styrelsen insåge icke heller, hvilka af ofvan antydda göromål, utom det egentliga bokföringsarbetet, som af kamreraren skulle kunna anförtros åt den af statskontoret föreslagne tjenstemannen i första lönegraden, hvilkens omdöme uti sjukvårdsfrågor knappast skulle kunna blifva af någon nytta för hans öfverordnade.

För att ytterligare motivera sin åsigt hade medicinalstyrelsen trott sig böra anföra äfven följande. Den frågan låge nära till hands, huru ärendena förut kunnat gå sin jemna gång utan den tjensteman, som nu ansåges så nödvändig. Först och främst borde härvid framhållas, att svårigheterna naturligtvis ökats blott småningom, men växt med hvarje ny anstalt eller utvidgning af en äldre. Hvad som varit möjligt år 1877, då samtliga statens anstalter för sinnessjuka rymde 1,559 sängar och i årligt underhåll kostade 745,541 kronor, kunde icke utföras, då, efter tillkomsten af Lunds hospital, Lunds asyl, Kristinehamns och Piteå hospital samt Upsala asyl och efter utvidgning af hospitalen i Upsala, Nyköping, Vadstena och Hernösand, samtliga anstalterna innehölle 4,271 sjukplatser, hvilket representerade en tillökning med 174 procent, och kräfde en utgiftssumma af mera än 2,000,000 kronor om året. Äfvenledes finge det icke förglömmas, att styrelsen alltjemt haft biträde vid de ekonomiska hospitalsärendenas behandling af en utom räkenskapskontoret stående person. Till sin död år 1897 hade serafimerordensgillets

förre kamrerare Stolpe, hvilken genom ett mångårigt sysslande med hospitalsärenden deruti förvärfvat en värdefull erfarenhet, tjenstgjort. Sedan efter Stolpes död medicinalstyrelsen hemstält om nådig proposition till Riksdagen om lön för en kamrerare för hospitalsärendena, hade i afvaktan på ärendets utgång såsom styrelsens biträde anstälts syssloomannen vid Upsala hospital S. Lundeberg, som tjenstgjort till utgången af år 1898 men då återgått till sin sysslomanstjenst, emedan han icke funnit sig tillfredsstäld med den aflöning och den ställning, som tillkomme ett extra biträde. Sedermera hade aftal träffats med dåvarande kommissarien vid Stockholms stads och läns kurhus A. Marcus, som, sedan han erfarit medicinalstyrelsens afsigt att förnya den underdåniga framställningen om anställandet af en kamrerare för hospitalsärendena, åtagit sig att tills vidare och jemte det han fortfarande skötte sin bemälda tjenst gå styrelsen tillhanda vid beredningen af ifrågavarande ärenden. Nyligen utnämnd till intendent vid allmänna barnhuset i Stockholm, hade emellertid äfven Marcus afgått från styrelsens tjenst. Derefter hade det lyckats medicinalstyrelsen att för platsen förvärfva syssloomannen vid serafimerlasarettet, intendenten John Willners, hvilken med sin erfarenhet i sjukhusadministrativa frågor förenade den kompetens till tjenstebefattningar vid de centrala embetsverken, som enligt nådiga förordningen den 12 maj 1865 följde med aflagd examen till rättegångsverken. Willners hade emellertid i likhet med sina två företrädare uttryckligen gifvit tillkänna, att han icke vore sinnad qvarstå i medicinalstyrelsens tjenst, derest han icke komme i åtnjutande af den föreslagna lönen på ordinarie stat i andra lönegraden.

Under en följd af år hade emellertid på grund af den bristfälliga organisationen medicinalstyrelsens chef och vederbörande ledamot nödgats använda långt mera tid än rimligt varit och synnerligen häget arbete på detaljer uti hospitalsekonomien. Föredragande medicinalrådet, som under många år bestridt lasaretts- och hospitalsläkaretjenst och således egde god insigt i hithörande frågor, hade visserligen äfven till tjenstepligt att handlägga dem; men ärendena hade till antal och omfång så vuxit, att han under förhandenvarande förhållanden nödgats eftersätta andra vigtiga delar af sitt tjensteområde. Sålunda medgåfve honom tiden numera blott ytterst sällan att verkställa inspektioner på lasaretten, och det kunde befaras, att vårt lands sjukhusväsende, som under ett tidigare skede varit föremål för synnerligen liflig omvårdnad från medicinalstyrelsens sida och derunder utvecklats på ett särdeles glädjande sätt, härpå skulle lida. Äfven magtpåliggande hospitalsärenden, som mera direkt anginge sjukvården och hvilka derför ingen annan tjensteman inom medicinalstyrelsen

än vederbörande medicinalråd kunde bearbeta, måste månad efter månad uppskjutas, emedan de löpande ekonomiska ärendena, som ofta kräfde omedelbar handläggning, toge alltför mycken tid i anspråk. Sådana viktiga frågor förelåge för närvarande angående ordnandet af så kallade öfvervakningsafdelningar, angående sjukskötareväsendet samt angående spisordningens omarbetning. Till samma medicinalråds föredragning hörde dessutom rättsmedicinska yttranden angående sinnesbeskaffenhet. Sådana ärenden inkomme i medeltal en gång i veckan, men hopade sig stundom och upptoge då, eftersom de alltid vore af ytterst grannlaga natur samt merendels anginge häktade personer och derför måste omedelbarligen handläggas, ofta föredragandens tid helt och hållet.

Vid dylika tillfällen, vid semester för föredraganden, då han vore frånvarande på inspektionsresor och äfven vid andra tillfällen nödgades derför generaldirektören direkt taga befattning med de ekonomiska hospitalsärendenas detaljer och detta i en omfattning, som måste betecknas såsom orimlig. Styrelsens förre chef hade, såsom bekant vore, egt ovanlig insigt i sådana ärenden. Hade så icke varit förhållandet och hade icke styrelsens nuvarande ordförande på grund af sin föregående verksamhet vid administrationen af Stockholms stads sjukhus och såsom mångårig ledamot af direktionen för Stockholms hospital redan vid generaldirektörsembetets mottagande egt speciel erfarenhet på detta område, så hade antagligen afsevärda rubbningar inträdt i hospitalsförvaltningen på grund af bristande arbetskrafter inom detta område. Det kunde dock icke vara med statens fördel förenligt, att chefen för ett embetsverk af den omfattning och mångsidighet som medicinalstyrelsen skulle nödgas så godt som oafbrutet använda en betydlig del af sin tid på detaljer af här angifven art.

Naturligtvis hade äfven räkenskapskontorets arbete med hospitalsärenden växt, särskildt vid granskning af utbetalningar för nybyggnader, men arbetsbördans tillväxt der vore dock icke tillnärmelsevis sådan som för styrelsens chef och för föredraganden för hospitalsärenden. Räkenskapskontorets göromål hade dock med åren växt af äfven andra anledningar, och behöflig lättnad kunde enligt styrelsens förslag der åstadkommas genom alla hospitalsärendens öfverflyttning till den föreslagne nye kamrerarens handläggning.

Anställandet af två kamrerare i ett embetsverk vore måhända en mindre vanlig anordning, men detta syntes icke medicinalstyrelsen böra hafva inflytande på frågans afgörande. En organisation borde framför allt vara ändamålsenlig, och, om medicinalstyrelsens säregna ställning såsom öfverstyrelse för hospitalen fordrade en afvikelse från den för andra

embetsverk vanliga typen, så torde sådant icke böra möta betänkligheter. Och om vid tiden för medicinalstyrelsens öfvertagande af hospitalsförvaltningen den afsigten förefunnits, att styrelsens räkenskapskontor en gång skulle öfvertaga hela den förberedande handläggningen af de ekonomiska hospitalsärendena, så hade afsigten dock aldrig blifvit genomförd, och hospitalsväsendets utveckling hade sedan dess varit så enorm, att det icke borde väcka någon undran, om den år 1877 uppgjorda planen för ärendenas behandling icke vidare kunde med fördel tillämpas.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt och med åberopande i öfrigt af de skäl, som andragits ej mindre i medicinalstyrelsens underdåniga skrifvelse den 29 september 1897 än äfven i styrelsens underdåniga skrifvelse den 25 september 1899, måste medicinalstyrelsen med all den styrka, som finge anses ligga i en på erfarenheten grundad bestämd öfvertygelse, vidhålla sin hemställan om nådig proposition till näst sammanträdande riksdag i det syfte, som framginge af styrelsens sistnämnda skrifvelse af den 25 september 1899.

Vidare har medicinalstyrelsen i en annan skrifvelse af den 27 september 1899, enär granskning af hospitalens räkenskaper fortfarande, likasom i flere år skett, måste verkställas inom medicinalstyrelsen, som likväl saknade erforderliga arbetskrafter och medel till ersättning för detta vigtiga arbete, i underdånighet hemstält, det Eders Kongl. Maj:t täcktes till näst sammanträdande riksdag aflåta nådig proposition derom, att till arfvode åt särskild person för revision af hospitalens räkenskaper måtte å medicinalstyrelsens stat äfven för år 1901 beviljas ett extra anslag af 1,200 kronor.

På ett öfvertygande sätt synes mig medicinalstyrelsen hafva visat, hurusom den i hög grad ökade omfattning hospitalsväsendet hos oss under senaste tider erhållit kräfver ökade arbetskrafter för handläggning af hospitalsärenden hos medicinalstyrelsen, om styrelsen skall kunna på ett tillfredsställande sätt fullgöra sina skyldigheter såsom det centrala förvaltningsorganet för denna vidlyftiga och kostsamma administration. Den erfarenhet, som medicinalstyrelsen under de två sista åren vunnit i afseende å behofvet af biträden å hospitalsafdelningen inom styrelsen, synes jemväl hafva bekräftat, att det svårligen låter sig göra att tillgodose detta behof med det extra anslagsbelopp af 6,000 kronor om året, som för ändamålet stått till medicinalstyrelsens förfogande. Och då det måste vara till föga vinst för det allmänna, om genom bristande kontroll och granskning till följd af otillräckliga arbetskrafter hos den centrala myndigheten

fara uppstår, att statens utgifter för hospitalsväsendet blifva större än de med något ökade arbetskrafter hos denna myndighet kunde vara, tvekar jag icke att tillstyrka, att till medicinalstyrelsens förfogande må för ändamålet ställas ett anslag till det belopp af 7,500 kronor om året, medicinalstyrelsen ansett oundgängligen nödvändigt. Dock synes mig för närvarande icke lämpligt att, såsom medicinalstyrelsen äskat, beloppet uppföres å ordinarie stat.

I afseende å medicinalstyrelsens framställning om anvisande jemväl för år 1901 af ett extra anslag å 1,200 kronor till arfvode för granskning af hospitalens räkenskaper har jag icke något att erinra.

Jag hemställer fördenskull i underdånighet, det Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1901 anvisa dels till arfvode för granskning af hospitalens räkenskaper ett belopp af 1,200 kronor dels ock till ökadt biträde hos medicinalstyrelsen vid hospitalsärendenas behandling en summa af 7,500 kronor, dock under förbehåll att deraf innehålles ett belopp, motsvarande hvad serafimerordensgillets förre sekreterare T. A. Billbergh kan komma att af de till honom för år 1901 i ersättning för sekreterareaflöning från allmänna indragningsstaten utgående medel afstå till bekostande af biträde åt medicinalstyrelsen vid handläggning af sekreteraregöromål å hospitalsafdelningen.

Sanatorier.

[91.] *Sanatorium i södra Sverige.*

Sedan Riksdagen i skrifvelse den 4 maj 1898 anmält, att Riksdagen för åstadkommande af ett *sanatorium för lungsotspatienter i södra Sverige* samtidigt med de två, som vore afsedda att för insamlade medel anordnas i norra och mellersta delarne af landet, på extra stat beviljat 850,000 kronor och deraf under riksstatens åttonde hufvudtitel till utgående under år 1899 anvisat 350,000 kronor, behagade Eders Kongl. Maj:t lemna komitén för jubileumsfonden tillfälle att inkomma med underdånigt utlåtande i anledning af berörda skrifvelses innehåll. Uti underdånig skrifvelse den 15 september 1898 hemstälde komitén, som inhemtat, att Eders Kongl. Maj:t anförtrott åt chefen för Eders Kongl. Maj:ts hofförvaltning att under inseende af hans excellens herr riksmarskalken omhänderhafva och förvalta jubileumsfondens medel, bland annat, att Eders Kongl. Maj:t täcktes bemyndiga chefen för hofförvaltningen att emottaga och under samma bestämmelser, som för gåfvofonden vore eller blefve i nåder meddelade, omhänderhafva och förvalta de medel, Riksdagen för åstadkommande i södra Sverige af ett sanatorium för lungsotspatienter anvisat under riks-

statens åttonde hufvudtitel för utgående under år 1899. Denna hemställan blef den 7 oktober 1898 af Eders Kongl. Maj:t bifallen.

Efter det Riksdagen af det till nyssnämnda sanatorium beviljade anslag ytterligare på extra stat för år 1900 anvisat 250,000 kronor, behagade Eders Kongl. Maj:t den 19 maj 1899 lemna chefen för hofförvaltningen enahanda bemyndigande i afseende å detta belopp.

Jag tillstyrker nu i underdånighet, det Eders Kongl. Maj:t ville föreslå Riksdagen att af ifrågavarande anslag på extra stat för år 1901 anvisa återstoden, 250,000 kronor.

Barnmorskeundervisningen och barnbördshusen.

[92.] *Repetitionskurser för barnmorskor.*

Sedan Riksdagen, med bifall till Eders Kongl. Maj:ts derom gjorda framställningar, anvisat på extra stat för år 1899 ett anslag af 3,000 kronor och för år 1900 ett anslag af 2,000 kronor till anordnande af *repetitionskurser för äldre barnmorskor* och till beredande, så vidt ske kunde, af fri bostad eller hyresbidrag åt deltagarinnorna deri under den tid, de genomginge dessa kurser, har medicinalstyrelsen i underdånig skrifvelse den 29 september 1899 anhållit, att Eders Kongl. Maj:t ville hos Riksdagen göra framställning om anvisande jemväl för år 1900 af ett anslag till sagda ändamål. Medicinalstyrelsen har dervid anfört, att under hösten hvart och ett af åren 1898 och 1899 samt under våren sistnämnda år såväl i Stockholm som i Göteborg anordnats dylika kurser med tillsammans under båda åren 123 äldre barnmorskor. Då kurserna med begärlighet omfattats af barnmorskorna och äfven gynnats af flere landsting med bidrag för barnmorskornas resor till och från läroanstalterna eller uppehåll derstädes, ansåge medicinalstyrelsen önskvärdt, att sådana kurser måtte komma till stånd icke blott under år 1900, hvartill medel beviljats, utan äfven under år 1901.

I enlighet med hvad medicinalstyrelsen hemstält, tillstyrker jag, det Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1901 anvisa ett anslag af 2,000 kronor till anordnande af repetitionskurser för äldre barnmorskor och till beredande, så vidt ske kan, af fri bostad eller hyresbidrag åt deltagarinnorna deri under den tid, de genomgå dessa kurser.

Vetenskapsakademien.

[93.] *Anskaffande af ny meridiancirkel m. m.*

På framställning af föreståndaren för Stockholms observatorium, professor Karl Bohlin, har vetenskapsakademien hos Eders Kongl. Maj:t i underdånighet anhållit, att Eders Kongl. Maj:t täcktes till 1900 års riksdag aflåta nådig proposition om anvisande af 33,000 kronor för *anskaffande åt observatoriet af en ny, tidsenlig meridiancirkel och ett nytt, tidsenligt astronomiskt pendelur,* i sammanhang hvarmed akademien förbundit sig att, om detta anslag blefve anvisadt, af egna medel bekosta ifrågasatt ombyggnad för instrumentets ändamålsenliga inrymmande, en kostnad, som enligt uppgjord ungefärlig beräkning belöpte sig till 6,000 eller 7,000 kronor.

Med åberopande af de skäl, som observatoriets föreståndare i sin till akademien i ämnet aflåtna skrifvelse andragit till styrkande af det ifrågasatta anslagets behöflighet, har akademien för egen del anfört, att akademien länge haft nogsam kännedom derom, att det åldriga instrument, kalladt meridiancirkel, med dertill hörande pendelur, hvaraf observatoriet i Stockholm för närvarande vore i besittning, på långt när icke uppfylde de fordringar, som nutidens praktiska astronomi stälde på ett dylikt instrument i afseende å dermed anstälda iakttagelsers noggrannhet, men att akademien sett och fortfarande såge sig ur stånd att af egna medel bestrida kostnaden för anskaffande af ett nytt tidsenligare motsvarande instrument.

Observatoriets föreståndare, hvars förutberörda framställning blifvit af de utaf akademien förordnade inspectores öfver observatorium f. d. kommendörkaptenen friherre C. Skogman och f. d. generaldirektören grefve R. Cronstedt uti särskildt afgifvet utlåtande lifligt förordad, har i förutnämnda skrifvelse anfört hufvudsakligen följande.

Det hade i observatoriets årsberättelser på senare tider ofta blifvit framhållet, att den meridiancirkel, med hvilken de löpande observationerna hittills blifvit utförda, icke längre kunde anses försvara sin plats såsom hufvudinstrument för vetenskapliga observationer på observatorium. Härtill komme, att ett observationsarbete, som trots nämnda instruments brister företagits med detsamma, nemligen utarbetande af en stjernkatalog, innehållande stjernor utvalda ur British Association Catalogue för år 1850, för närvarande nalkades sin fullbordan. Att efter detta arbetes afslutning skrida till upptagande af en ny, längre observationsserie med användande af samma meridiancirkel vore utan tvifvel icke att tillråda. Anskaffandet af ett nytt, tidsenligt meridianinstrument vore dessutom för närvarande så mycket mera önskvärdt, som tillfälle nu erbjöde sig för observatorium att deltaga i ett observationsarbete af fundamental art enligt förslag af

Berlinerakademiens ständige sekreterare, geheimerådet A. Auwers, hvilken kunde sägas vara Europas förnämsta auktoritet på precisionsastronomiens område. Det gälde härvid ett samarbete mellan flere observationer för härledning af precisionsbestämningar för vissa polstjernor, hvilka skulle ingå i den definitiva fundamentalkatalog, som af geheimerådet Auwers förbereddes. I sammanhang dermed skulle vid Stockholms observatorium, äfvenledes enligt ett af geheimerådet Auwers framställdt förslag, en observationsserie af ett ovanligare intresse komma till utförande, nemligen observation af ett system af stjernor under iakttagande af deras afbländning genom framför objektivet placerade s. k. gitter för ernående af en bestämd ljusintensitet. Det vore sålunda en särskildt utbildad precisionsmetod, som skulle komma till användning, en metod, som vore egnad och afsedd att eliminera sådana observationsfel af egentligen fysiologisk natur, som härrörde af de observerade stjernornas olika ljusstyrka.

De ifrågavarande observationerna skulle, såsom nämndt, utföras på ett antal särskildt utvalda stjernor, hvilka skulle ingå i en fundamentalkatalog. Anspråken på en sådan fundamentalkatalog, hvarpå andra observationer sedermera skulle komma att grundas, hade på senare tider skärpts, i det de nya fotografiska observationsmetoderna genom sin större noggrannhet och säkerhet äfven fordrade mera fulländade positioner för referensstjernorna. Blott instrument af framstående egenskaper kunde således vid ofvannämnda observationer komma till användning, och för Stockholms observatorium blefve anskaffandet af en ny meridiancirkel, derest observatoriet skulle kunna deltaga i det ifrågavarande arbetet, en nödvändighet.

Men härtill komme, att detta önskemål äfven i och för sig gjorde sig gällande. Den på observatoriet befintliga meridiancirkeln vore bristfällig icke blott derutinnan att den ej mera vore ett modernt instrument, hvilket framginge redan deraf att den år 1856 befunnits vara i behof af en genomgående reparation. Den vore i sjelfva verket behäftad med stora ofullkomligheter i sina väsentliga delar. Det behöfde blott framhållas, att till följd af oregelbundenheter i instrumentets delar den med detsamma observerade latituden blefve afvikande, allt efter som instrumentet befunne sig med sin graderade cirkel åt öster eller åt vester. Att ett dylikt förhållande innebure en absurditet, vore ju tydligt, utan att man närmare inginge på förklaringen häraf. En annan olägenhet framträdde i cirkelns gradering. Att afstånden mellan de olika delstrecken vore något olika vore en omständighet, med hvilken astronomen alltid måste räkna, äfven om delningsfelen såsom i detta fall icke vore stora eller irreguliera. Betänkligare vore den bristfälligheten hos graderingen, att delstrecken mångenstädes på cirkeln icke vore fullt raka, hvilket hade till följd, att

observatören stannade i ovisshet om hvilken del af strecket det vore rigtigast att mäta. Härtill komme flere rent praktiska olägenheter, såsom att instrumentets omläggning i dess lager vore förenad med svårighet och fara.

Meridiancirkeln utgjorde genom sin enkla konstruktion astronomens tillförlitligaste precisionsinstrument och ansåges derför med rätta vara det förnämsta och vigtigaste tillbehör på ett observatorium. Af våra svenska observatorier vore det endast observatoriet i Lund, som hade en god meridiancirkel. Densamma hade anskaffats år 1874 och hölle 6 tums eller 16 centimeters öppning och 7 fots brännvidd, samt vore ett genom dermed utförda observationer i vetenskapens annaler kändt instrument. Då det gälde att för Stockholms observatorium anskaffa en ny meridiancirkel, borde man emellertid taga hänsyn till ej blott det ändamål, som för närvarande afsåges, utan äfven till instrumentets framtida användning. Det vore tydligt, att meridianobservationerna i framtiden skulle erhålla ökad betydelse i stellarfotografiens tjenst, i det man måste sörja för att å hvarje fotografisk plåt ett tillräckligt antal noga bestämda stjernor funnes, hvilka kunde tjena såsom referenspunkter vid uppmätningen af de öfriga fotograferade stjernorna. För att försäkra sig härom finge man vara beredd på att med meridiancirkeln leverera positioner för stjernor ända till nionde storleksklassen. Att underskrida 19 centimeters öppning vore derför ej tillrådligt. Med ett objektiv af denna storlek nådde man med meridiancirkeln i Berlin jemt och nätt stjernor af tionde storleken. Observatoriet i Paris egde icke mindre än tre meridiancirklar, af hvilka en hölle 24 centimeters eller 9 parisertums öppning samt hade en längd af närmare fyra meter. Observatoriet i Marseille hade en meridiancirkel om 19 centimeters öppning och likaså observatoriet i Bordeaux. Vid observatorierna i Strassburg, Bonn och München hade meridiancirkeln ett 16 centimeters objektiv och vid observatoriet i Kiel stode man för närvarande i begrepp att anskaffa en ny 22 centimeters meridiancirkel.

För utrönande af huru priset för en meridiancirkel med 8 parisertums öppning skulle ställa sig, hade underhandlingar blifvit af professor Bohlin öppnade med firman A. Repsold & Söhne i Hamburg; och hade denna firma förklarat sig beredd att för omkring 30,000 tyska riksmark leverera en dylik meridiancirkel med alla nutidens förbättringar och tillbehör, i hvilket pris kostnaderna för instrumentets inpackning och försändning dock icke vore inberäknade.

Till observationerna med meridiancirkeln hörde emellertid äfven ett astronomiskt pendelur. De nyare astronomiska pendeluren med qvicksilfverpendel och echappement af modern konstruktion betingade ett pris af

omkring 2,000 kronor. Anskaffandet af ett nytt pendelur innebure således en jemförelsevis ringa tillökning till priset för sjelfva instrumentet och vore på det högsta att tillråda, derest en i öfrigt tidsenlig utrustning af meridianrummet skulle komma till stånd.

Kostnaden för en ny meridiancirkel jemte ny normalpendel stälde sig enligt det anförda, samt då hänsyn toges till transport och tull, på följande sätt:

Meridiancirkel från Repsold & Söhne i Hamburg	kr.	27,000: —
Astronomiskt pendelur	»	2,000: —
Tull och transport samt extra utgifter	»	4,000: —
Summa kronor		33,000: —

Med anledning af hvad sålunda blifvit af vetenskapsakademien samt af föreståndaren för Stockholms observatorium och dess inspectores anfördt, tillstyrker jag, det Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1901 anvisa ett belopp af 33,000 kronor till anskaffande för observatoriet af en ny meridiancirkel jemte ett nytt astronomiskt pendelur.

Vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien.

[94.] *Arfvoden för vård af akademiens samlingar m. m.*

Med anledning af vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademiens i underdånig skrifvelse den 3 oktober 1899 gjorda anhållan hemställer jag, att enär de extra anslag å tillsammans 9,200 kronor, som för *ändamål, tillhörande akademiens verksamhet*, blifvit för innevarande år liksom för flere föregående år beviljade, äro för samma ändamål fortfarande erforderliga, Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1901 anvisa enahanda anslagsbelopp, nemligen:

till arfvoden åt vetenskapligt bildade biträden vid ordnandet och vården af de under akademiens inseende stälda samlingar samt till aflöning åt vaktbetjening	kr.	4,000: —
till undersökning och beskrifning af fäderneslandets fornlemningar m. m.	»	3,200: —
samt till utgifvande af planschverk öfver fornsaker och andra märkvärdiga föremål i statens historiska museum	»	2,000: —
tillhopa kronor		9,200: —

Naturhistoriska riksmuseum.

[95.] *Museets afdelning för arkegoniater och fossila växter.*

Med anledning af vetenskapsakademiens i skrifvelse den 13 september 1899 gjorda anmälan, att ett årligt anslag af 2,000 kronor till inköp och insamling af naturalier vid *naturhistoriska riksmuseets afdelning för arkegoniater och fossila växter*, till arbetsbiträden derstädes och till bestridande af andra med arbetena vid afdelningen förenade utgifter fortfarande är behöfligt, får jag i underdånighet hemställa, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för sagda ändamål anvisa på extra stat jemväl för år 1901 enahanda belopp som för innevarande år, eller 2,000 kronor.

[96.] *Museets etnografiska samling.*

Hos Eders Kongl. Maj:t har vetenskapsakademien i underdånig skrifvelse den 13 september 1899 hemstält om anslag för år 1901 till *naturhistoriska riksmuseets etnografiska samling.*

Med anledning af Eders Kongl. Maj:ts derom under år 1897 gjorda framställning anvisade Riksdagen till vård, underhåll och förkofran af nämnda samling på extra stat för år 1898 ett anslag af 7,300 kronor, hvaraf 4,500 kronor voro afsedda till arfvode åt en särskild föreståndare för samlingen. Riksdagen ansåg emellertid att, då ett tillfredsställande resultat icke kunde af denne föreståndare uppnås, utan att fullt lämpliga lokaler bereddes för de samlingar, som skulle ställas under hans vård, omförmälda arfvode icke borde utgå, förr än visshet vunnits derom, att en ändamålsenlig museibyggnad blefve för samlingarna uppförd. I sin till Eders Kongl. Maj:t aflåtna skrifvelse i ämnet anförde Riksdagen, att, enligt hvad den inhemtat, utsigter förefunnes att genom enskild offervillighet skulle kunna åstadkommas en nybyggnad för ifrågavarande samlingars inrymmande. Till upprättande af ett etnografiskt museum i hufvudstaden hade nemligen stiftelsen Lars Hiertas minnes styrelse afsatt ett belopp af 25,000 kronor, och för samma ändamål uppgåfves likaledes 25,000 kronor vara af två namngifna personer afsatta och utlofvade. Byggnadsföretaget vore beräknadt skola kosta 74,000 till 75,000 kronor, deruti dock icke inbegrepes värdet af erforderlig tomt, hvilken Riksdagen ansåg kunna beredas å kronans mark i den trakt, der nordiska museet är förlagdt. Af nämnda skäl föreskref Riksdagen, som ansåg en gynsam lösning af byggnadsfrågan kunna inom kort tid förväntas, att den till arfvode åt föreståndaren afsedda delen af anslaget ej finge utgå, förrän visadt blifvit, att omförmälda för uppförande af en nybyggnad för samlingen beräknade belopp åstadkommits.

Till 1898 års riksdag gjorde Eders Kongl. Maj:t åter framställning

om uppförande å extra stat af en summa af 7,300 kronor till vård, underhåll och förkofran af naturhistoriska riksmuseets etnografiska samling. Riksdagen, som på de af 1897 års riksdag anförda skäl ansåg, att den del af nu ifrågavarande anslag, som vore afsedd till arfvode åt en särskild föreståndare för samlingen, borde för år 1899 beviljas under samma vilkor som för år 1898 blifvit föreskrifvet, hade i öfrigt icke något mot framställningen att erinra och beviljade alltså för ifrågavarande ändamål på extra stat för år 1899 likaledes 7,300 kronor, hvaraf dock 4,500 kronor, afsedda till arfvode åt en särskild föreståndare för berörda samling, skulle utgå under samma vilkor som af 1897 års riksdag i sådant afseende bestämts.

I underdånig skrifvelse den 14 september 1898 åberopade vetenskapsakademien en från intendenten vid naturhistoriska riksmuseet till akademien ingifven skrifvelse, deri beträffande det till en föreståndare för samlingen afsedda beloppet, 4,500 kronor, anförts att, oaktadt allvarliga försök gjorts att af enskilda personer utverka bidrag till uppförande af en nybyggnad för samlingen, dessa försök dittills varit förgäfves och således det af Riksdagen vid beviljande af föregående anslag erkända behofvet af särskild föreståndare för samlingen ej kunnat tillgodoses; att detta behof emellertid ingalunda förminskats utan snarare tilltagit; samt att, särskildt med hänsyn till de möjligen befintliga utsigterna att Riksdagens förväntan om tillräckliga enskilda bidrag till ifrågavarande ändamål skulle gå i uppfyllelse, uppenbart vore, att en särskild föreståndare för samlingen, med offentligt uppdrag och med ansvar för sin verksamhet såväl som för sin uraktlåtenhet, skulle i denna rigtning kunna verka med långt större kraft än någon annan. I anledning deraf anhöll akademien, att ehuru det då icke lyckats att på enskild väg få för det tilltänkta byggnadsföretaget samladt mer än 60,000 kronor, hvilken summa icke vore för ändamålet tillräcklig, nådig proposition måtte till Riksdagen aflåtas derom, att ett anslag till lika stort belopp som det för hvart och ett af åren 1898 och 1899 beviljade, eller 7,300 kronor, måtte anvisas äfven för år 1900 samt att den del af anslaget, som vore afsedd till arfvode åt en särskild föreståndare för den etnografiska samlingen, eller 4,500 kronor, måtte få från och med sistnämnda år utgå, äfven om det af Riksdagen uppstälda vilkoret då ännu icke befunnits vara uppfyldt. Efter det Eders Kongl. Maj:t i enlighet härmed gjort framställning till 1899 års riksdag, anförde Riksdagen i skrifvelse den 13 maj 1899, hurusom Riksdagen vid pröfning af detta ärende funnit, att anställandet af en föreståndare för de ifrågavarande samlingarnas underhåll och vård icke borde genom ett fortsatt uppställande från Riksdagens sida af det af 1897 och 1898 årens riksdagar vid anslaget

fästade vilkor uppskjutas till en obestämd framtid, helst som för åstadkommande af en byggnad för samlingarna med nuvarande högt uppdrifna pris på materialier och arbetskraft syntes erfordras vida högre belopp än det härför beräknade samt något statsanslag till byggnadskostnaderna icke syntes böra påräknas. På grund häraf och då Riksdagen i öfrigt icke haft något att emot Eders Kongl. Maj:ts framställning erinra, blef, med bifall till Eders Kongl. Maj:ts ifrågavarande förslag, på extra stat för år 1900 uppförd en summa af 7,300 kronor till vård, underhåll och förkofran af naturhistoriska riksmuseets etnografiska samling.

I enlighet med vetenskapsakademiens nu gjorda anhållan tillstyrker jag i underdånighet, det Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen att på extra stat jemväl för år 1901 uppföra en summa af 7,300 kronor till vård, underhåll och förkofran af naturhistoriska riksmuseets etnografiska samling.

Meteorologiska centralanstalten.

[97.] *Väderlekstjensten vid anstalten m. m.*

Med anledning af särskilda utaf Eders Kongl. Maj:t i ämnet gjorda framställningar har Riksdagen för hvartdera af åren 1894, 1895, 1896, 1897, 1898 och 1899 beviljat ett extra anslag af 7,950 kronor till fullständigt *ordnande och utvidgande af väderlekstjensten vid meteorologiska centralanstalten.* År 1893 föreslog Eders Kongl. Maj:t Riksdagen att uppföra ett sådant anslag å ordinarie stat. Riksdagen fann visserligen hvad i statsrådsprotokollet anförts innebära fullgiltiga skäl för att ökade medel till det af Eders Kongl. Maj:t ifrågasatta belopp ställdes till meteorologiska centralanstaltens förfogande för ordnande och utvidgande af väderlekstjensten; men då, enligt Riksdagens förmenande, någon tids erfarenhet rörande resultaten af de nya anordningarna borde afvaktas, innan beloppet uppfördes på ordinarie stat, ansåg sig Riksdagen böra tills vidare endast på extra stat anvisa anslag för ändamålet; och i öfverensstämmelse dermed har Eders Kongl. Maj:t inskränkt sina vid 1894, 1895, 1896, 1897 och 1898 årens riksdagar gjorda framställningar i ämnet.

För upprätthållande af en meteorologisk station i Gellivare har Riksdagen derjemte för hvartdera af åren 1898 och 1899 beviljat ett extra anslag af 300 kronor.

I enlighet med en af vetenskapsakademien gjord framställning föreslog Eders Kongl. Maj:t år 1899 Riksdagen, att för beredande af ökadt arfvode åt amanuensen vid meteorologiska centralanstalten och inrättande af en andre amanuensbefattning derstädes äfvensom i öfrigt för uppehållande af

väderlekstjensten vid anstalten i dess nuvarande omfattning det till anstalten utgående årliga anslag måtte höjas med 9,350 kronor, deraf 5,850 kronor såsom reservationsanslag, hvarigenom anstaltens ordinarie anslag skulle uppnå en slutsumma af 34,400 kronor, deraf 21,850 kronor reservationsanslag.

Riksdagen svarade i skrifvelse den 13 maj 1899, att Riksdagen, som icke funnit sig öfvertygad om behöfligheten eller lämpligheten deraf, att, såsom af Eders Kongl. Maj:t föreslagits, de för uppehållande af meteorologiska centralanstaltens verksamhet erforderliga medel då skulle i deras helhet uppföras å ordinarie stat, ansett sig böra uppföra det ordinarie anslaget till anstalten i 1900 års riksstat med oförändradt belopp, 25,050 kronor, deraf 16,000 kronor reservationsanslag; att Riksdagen deremot funnit sig böra å extra stat bevilja återstoden af de medel, hvilka under förevarande anslagstitel af Eders Kongl. Maj:t äskats, eller sålunda 9,350 kronor, deraf emellertid 300 kronor syntes böra fortfarande särskildt uppföras såsom anslag till upprätthållande af en meteorologisk station i Gellivare och återstående beloppet, 9,050 kronor, upptagas under den i 1899 års riksstat förekommande anslagsrubriken »till upprätthållande af fullständigt ordnad väderlekstjenst vid meteorologiska centralanstalten»; att den i sistnämnda anslagsbelopp ingående förhöjningen med 500 kronor i amanuensens vid meteorologiska centralanstalten arfvode borde i anstaltens stat för år 1900 upptagas såsom personligt tillägg i arfvodet åt nuvarande innehafvaren af amanuensbefattningen Hugo Emanuel Hamberg; samt att det belopp af 3,000 kronor, som enligt Eders Kongl. Maj:ts proposition varit afsedt till arfvode åt en andre amanuens, syntes böra i anstaltens stat uppföras under den der förut förekommande rubriken »anslag till vetenskapligt biträde»; hvadan Riksdagen dels å ordinarie stat uppfört anslaget till meteorologiska centralanstalten med oförändradt belopp, 25,050 kronor, deraf 16,000 kronor reservationsanslag, dels å extra stat för år 1900 till upprätthållande af fullständigt ordnad väderlekstjenst vid meteorologiska centralanstalten anvisat 9,050 kronor, deraf 500 kronor såsom personligt tillägg i arfvodet åt nuvarande amanuensen vid anstalten Hugo Emanuel Hamberg och 3,000 kronor såsom anslag till vetenskapligt biträde vid väderlekstjensten, dels ock å extra stat för år 1900 till upprätthållande af en meteorologisk station i Gellivare beviljat ett anslag å 300 kronor.

Sedan vetenskapsakademien, efter anhållan af föreståndaren för meteorologiska centralanstalten, hvilken anhållan tillstyrkts af anstaltens inspectores, generaldirektören R. Åkerman och professorn G. R. Dahlander, i under-

dånig skrifvelse den 13 september 1899 hemstält om beredande af motsvarande anslag för år 1901, tillstyrker jag, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att å extra stat för sistnämnda år anvisa dels till upprätthållande af fullständigt ordnad väderlekstjenst vid meteorologiska centralanstalten 9,050 kronor, deraf 500 kronor såsom personligt tillägg i arfvodet åt amanuensen Hamberg och 3,000 kronor såsom anslag till vetenskapligt biträde vid väderlekstjensten, dels ock till upprätthållande af en meteorologisk station i Gellivare 300 kronor.

Undervisningsanstalter för döfstumma och blinda.

[98.] *Läroanstalter för öfveråriga döfstumma.*

I enlighet med Eders Kongl. Maj:ts förordnande den 7 oktober 1898 upphörde läroanstalten i Skara för öfveråriga döfstumma med sin verksamhet vid slutet af vårterminen 1899.

Enligt från vederbörande föreståndare infordrade uppgifter utgjorde höstterminen 1899 elevantalet i *läroanstalterna i Vadstena och Bollnäs för öfveråriga döfstumma* 70, nemligen 31 i Vadstena och 39 i Bollnäs.

Då hvar och en af ifrågavarande läroanstalter varit beräknad för omkring 60 elever, synes det nuvarande jemförelsevis låga elevantalet i de båda qvarvarande anstalterna, hvilket antal jemväl sannolikt med hvarje år kommer att ytterligare minskas, häntyda på, att åtminstone en af de båda anstalterna kan under den närmaste framtiden begynna afvecklas. Enär emellertid undersökning härom ännu ej kunnat anställas, torde för uppehållande af undervisningen vid ifrågavarande läroanstalter jemväl under år 1901 medel böra beviljas, helst som härigenom ej lägges något hinder i vägen för en afveckling af endera eller båda läroanstalterna, när en sådan anses böra begynna.

Direktionen öfver läroanstalten i Vadstena för öfveråriga döfstumma har i sitt underdåniga förslag till stat för läroanstalten för år 1900 förmält, att den ansåge, att 14,400 kronor behöfde användas för uppehållande af läroanstalten under sagda år.

Direktionen öfver läroanstalten i Bollnäs för öfveråriga döfstumma har beräknat anstaltens utgifter under år 1900 till samma belopp som under näst föregående året, eller till 16,400 kronor, och har ej ifrågasatt någon minskning i utgifterna för år 1901.

Med anledning af hvad sålunda blifvit anfördt hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att, för uppehållande af undervisningen vid läroanstalterna i Vadstena och Bollnäs för öfveråriga döfstumma, anvisa ett extra anslag för år 1901 af 30,800 kronor.

[99.] *Handtverksskolan i Kristinehamn för blinda.* På derom af styrelsen för *handtverksskolan i Kristinehamn för blinda* i underdånig skrifvelse den 26 september 1899 gjord begäran hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen, att enahanda belopp, som under en följd af år beviljats för skolans uppehållande, eller 10,000 kronor, må för denna skola anvisas på extra stat äfven för år 1901.

[100.] *Förskolan för blinda å Tomteboda.* Med en till Eders Kongl. Maj:ts ecklesiastikdepartement ställd skrifvelse den 11 sistlidne november har direktionen för institutet för blinda — under erinran, att direktionen i underdånig skrifvelse den 15 november 1898 redan afgifvit förslag till stat för *förskolan för blinda å Tomteboda* för skolåret 1900—1901, slutande å 13,700 kronor, för hvilket förslag jag här nedan kommer att närmare redogöra — öfverlemnat förslag till stat jemväl för skolåret 1901—1902, slutande å 18,500 kronor, och dervid meddelat, att för uppehållande af undervisningen m. m. vid förskolan under år 1901 erfordrades ett till 8,600 kronor uppgående bidrag af allmänna medel.

Det förslag till stat, som åtföljde ofvannämnda skrifvelse, har följande lydelse:

Förslag till stat för förskolan för blinda å Tomteboda skolåret 1901—1902.

Utgifter:

fastighetens underhåll	kr.	750: —
en första lärarinna	»	1,200: —
två lärarinnor	»	2,000: —
två vårdarinnor och två tjenarinnor	»	800: —
kosthåll för 30 barn och 4 tjenarinnor efter 60 öre om dagen	»	7,446: —
beklädnad af 30 barn efter 50 kronor för hvarje	»	1,500: —
tvätt och renhållning	»	300: —
bränsle och lyshållning	»	2,500: —
sjukvård	»	200: —
undervisnings- och arbetsmateriel	»	500: —
inventarier	»	600: —
sekreterare och kamrerare	»	300: —
diverse utgifter	»	404: —
Summa	kr.	18,500: —

Inkomster:

årsafgift för 30 barn, 300 kronor för hvarje	kr.	9,000: —
behöfligt statsanslag	»	9,500: —
Summa	kr.	18,500: —

I sammanhang härmed torde jag få erinra om det af direktionen uppgjorda förslag till stat för ifrågavarande skola under skolåret 1900—1901, som ligger till grund för beräkningen af statsanslaget för år 1900:

Förslag till stat för skolan för blinda å Tomteboda skolåret 1900—1901.

Utgifter:

en första lärarinna	kr.	1,200: —
en lärarinna	»	1,000: —
en vårdarinna och två tjenarinnor	»	575: —
kosthåll för 20 barn och 3 tjenare efter 60 öre om dagen	»	5,037: —
beklädnad af 20 barn efter 50 kronor för hvarje	»	1,000: —
tvätt och renhållning	»	200: —
bränsle och lyshållning	»	2,500: —
sjukvård	»	150: —
undervisnings- och arbetsmateriel	»	500: —
inventarier	»	600: —
sekreterare och kamrerare	»	300: —
diverse utgifter	»	638: —
Summa	kr.	13,700: —

Inkomster:

årsafgifter af 20 barn, 300 kronor för hvarje	kr.	6,000: —
behöfligt statsanslag	»	7,700: —
Summa	kr.	13,700: —

Anledningen till att kostnaderna för förskolan beräknats till högre belopp under skolåret 1901—1902 än under skolåret 1900—1901 är att den vid början af höstterminen 1901 skall utvidgas med ännu en klass.

Jemlikt de ofvan meddelade förslagen till stat erfordras för förskolans uppehållande under vårterminen 1901 utom årsafgifterna för barnen hälften af det för skolåret 1900—1901 beräknade statsanslaget, eller 3,850 kronor, och för höstterminen 1901 utom årsafgifterna för barnen hälften af det för skolåret 1901—1902 beräknade statsanslaget, eller 4,750 kronor. För uppehållande af förskolans verksamhet under år 1901 erfordras sålunda at allmänna medel ett bidrag å 8,600 kronor.

Så länge förskolan ännu icke hunnit komma i full verksamhet, torde det vara lämpligt, att erforderligt anslag till densamma fortfarande uppföres på extra stat.

På grund af hvad sålunda förekommit hemställer jag, att Eders Kongl.

Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1901 bevilja för uppehållande af förskolans för blinda å Tomteboda verksamhet 8,600 kronor.

[101.] *Tryckning af blindskrifter m. m.* Med anledning af direktionens öfver institutet för blinda underdåniga skrifvelse den 28 september 1899 hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att bevilja för år 1901, likasom för år 1900 egt rum, extra anslag af 2,500 kronor till tryckning af *blindskrifter* och 1,200 kronor till *understöd åt blindlärareelever* samt till *reseunderstöd åt blindlärare.*

[102.] *Förhyrande af lokal för förskolan för blinda i Vexiö.* Styrelsen för förskolan för blinda i Vexiö har i underdånig skrifvelse den 14 september 1899 hos Eders Kongl. Maj:t anhållit, att Eders Kongl. Maj:t måtte hos Riksdagen äska ett anslag å 4,000 kronor till förhyrande af *lokal för skolan* under år 1901 samt att, derest den nya blindskolebyggnaden, såsom afsedt vore, blefve till inflyttning färdig sistnämnda års sommar och lokal åt skolan sålunda icke behöfde förhyras under samma års sista qvartal, den besparing å hyresmedel, som härigenom komme att uppstå, måtte få användas dels till bestridande af kostnaderna för återställande af inredningen i de nu förhyrda lokalerna i dess förut varande skick, hvartill styrelsen i hyreskontrakt den 12 december 1883 måst förbinda sig, och dels till bekostnad af skolans öfverflyttning i den nya byggnaden; och får jag hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1901 till förhyrande af lokal för förskolan för blinda i Vexiö bevilja ett anslag af 4,000 kronor samt medgifva, att den besparing af hyresmedlen, som kan uppstå derigenom att skolan under år 1901 kommer att inflytta i egen lokal, må användas dels för bestridande af kostnaderna för den hyrda lokalens återställande i dess förut varande skick och dels till bekostande af skolans flyttning till den egna lokalen.

Undervisningsanstalter för vanföra och lytta.

[103.] *Understöd för uppehållande af föreningarnas för bistånd åt vanföra och lytta verksamhet.* I till Kongl. Maj:t ständ skrifvelse hafva styrelserna för föreningarna i Göteborg, Karlskrona, Helsingborg och Stockholm för bistånd åt vanföra och lytta gjort framställning om erhållande af årligt statsunderstöd för upprätthållande af föreningarnas verksamhet.

Beträffande föreningarnas tillkomst, omfattningen af deras verksamhet och deras ekonomiska ställning lemnas i berörda skrifvelse i hufvudsak följande upplysningar:

Föreningarna hade bildats efter mönster af den på initiativ af den danske prestmannen och filantropen Hans Knudsen i Köpenhamn år 1872

stiftade föreningen »Samfundet, som antager sig vanföre og lemlæstede». Utgående från den principen att sysslolöshet alstrar demoralisation till såväl kropp som själ, hade pastor Knudsen först sökt genom inrättandet af en orthopedisk poliklinik att förbättra den vanföres kroppsliga lyte samt sedan genom en arbetsskola att lära den vanföre ett yrke, hvarigenom han kunde sjelf bidraga till sitt uppehälle. Vid den stora internationela läkarekongressen i Köpenhamn år 1884 hade Knudsen, för att söka sprida sin idé till andra länder, icke blott föranstaltat en exposition af skolans arbeten, utan ock satt kongressens ledamöter i tillfälle att sjelfva åse ett tiotal af skolans elever i full sysselsättning.

Den menniskovänliga idé, Knudsen sålunda sökt realisera, hade väckt liflig anklang och snart förverkligats äfven i vårt land. Den 3 mars 1885 hade »*Föreningen för bistånd åt vanföra i Göteborg*» konstituerats på ekonomiskt underlag af genom enskild offervillighet hopsamlade medel. Vid samma tillfälle hade antagits stadgar, som i hufvudsak hade den danska föreningens till förebild. Enligt dessa stadgar handhades föreningens förvaltning af en styrelse, som utgjordes af sex personer, af hvilka minst tre borde vara läkare. Vid den offentliga sammankomst, som skulle ega rum hvarje år inom utgången af mars månad, afgåfve styrelsen berättelse öfver det förflutna årets verksamhet, hvarjemte aflemnades revisorernas berättelse öfver granskning af räkenskaper och styrelsens förvaltning. Dessa berättelser skulle tryckas och utdelas bland föreningens medlemmar. Förutom två af föreningen valde revisorer, hade äfven stadsfullmägtige i Göteborg rätt att utse två sådana. Efter verkstäld granskning skulle revisionsberättelsen öfverlemnas till stadsfullmägtige, som derpå bestämde angående ansvarsfrihet för den tid revisionen omfattade.

Föreningens inkomster hade utgjorts dels af frivilliga årsbidrag dels af räntan å gåfvor och donationer, hvarjemte Göteborgs utskänkningsaktiebolag årligen lemnat af sina vinstmedel en summa varierande mellan 800 och 1,600 kronor. Ur Renströmska fonden hade föreningen för en gång erhållit 15,000 kronor såsom tillfällig hjelp vid iordningställandet af föreningens år 1894 förvärfvade fastighet. Efter det föreningen fått emottaga flere större donationer hade enligt revisorernas berättelse föreningens kapitalbehållning vid 1897 års slut uppgått till 187,994 kronor.

Föreningens utgifter under åren 1893—1897 hade belöpt sig till:

år 1893	kr.	13,969: —
» 1894	»	27,114: —
» 1895	»	19,181: —
» 1896	»	20,506: —
» 1897	»	19,575: —

Genom donation egde föreningen sedan år 1894 en egen fastighet, af gifvarinnan benämnd »Gabriel Lundgrens minne», inom hvilken föreningens hela verksamhet numera vore förlagd.

Föreningens verksamhet vore fördelad på:

1) *Arbetsskolan.* Det låge, säges det i berörda skrifvelse, i sakens natur, att den undervisning, som här meddelades, måste ske efter helt annan metod än den, som gälde för vanlig slöjd. Man hade här att göra med många former af kroppslyten, hvadan metoden måste individualiseras. Det gälde att taga hänsyn icke allenast till fallenheten, utan äfven till arten och graden af lytet. Uppmärksamheten måste rigtas på att genom enkla, sinnrikt konstruerade verktyg vid arbetet söka ersätta den förlorade eller deformerade lemmen. De vanligast förekommande formerna af vanförhet vore *medfödt kroppslyte* (t. ex. saknad af hand eller arm), *förlamning i ena eller andra kroppshalfvan i följd af i barnaåldern genomgången hjern- eller ryggmärgssjukdom* samt *genom olycksfall förorsakad förlust af en eller annan lem.* Härjemte förekomme andra arter af vanförhet, som kunde vara hinderliga vid utförande af vanliga arbeten. Hufvudsyftet med skolans verksamhet vore att på möjligast korta tid bibringa eleverna den högsta grad af yrkesskicklighet för att sätta dem i stånd att kunna genom eget arbete bereda sig sitt uppehälle. De arbeten, som företrädesvis förekomme inom skolan, vore: *för manliga elever:* snickeri, svarfning, rörstolsflätning, korgmakeri, borstbinderi och skomakeri, samt *för qvinliga elever:* sömnadsarbeten af alla slag, väfnad och tricotstickning.

För hvarje arbete, som eleven utförde, erhölle han betalning med afdrag af kostnaden för materialet. På detta sätt erhölle eleven alltid sin ersättning, äfven om arbetet förblefve osåldt. Föreningen stode såsom arbetsgifvare risken. Under åren 1893—1897 hade till elever för verkstälda arbeten utbetalts följande belopp:

år	1893	kr.	2,749: —
»	1894	»	2,526: —
»	1895	»	2,967: —
»	1896	»	3,473: —
»	1897	»	3,644: —

För elever, hvilka röjt anlag för andra yrken, än dem, som låge inom skolans undervisningsområde, hade föreningen — visserligen i ett fåtal fall — till yrkesmästare erlagt en viss summa för deras vidare utbildning.

Nästan alla elever, som undervisats i de inom skolan förekommande

yrken, hade genom föreningens bemedling erhållit platser hos olika yrkesmästare. Såväl de elever, som på egen hand ville fortsätta med det arbete de inlärt, som de, hvilka erhölle platser hos yrkesmästare, försåges på föreningens bekostnad med erforderliga verktyg. Dessa senare vore dock föreningens egendom och kunde alltså ej af eleverna försäljas, utan måste vid dödsfall återlemnas.

Föreningen sökte sörja för elevernas lekamliga behof genom att dagligen för dem anordna middagsspisning.

Från skolans öppnande den 3 oktober 1885 till 1897 års slut hade elevantalet utgjort 135. Af dessa hade 22 varit enarmade och 27 haft ena armen obrukbar i följd af genomgången sjukdom i centralorganen. De öfriga hade varit behäftade med olika lyten, som i mer eller mindre grad försvårat deras antagande i vanliga yrken. Undervisningen bestredes af föreståndarinnan, två lärarinnor och timlärare i olika yrken. Skolans arbeten afyttrades dels genom en vid jultiden anordnad utställning, dels genom försäljning i skolans lokal. För att underlätta intagandet af elever från närgränsande län hade Göteborgs läns landsting alltsedan år 1885 och Elfsborgs läns landsting sedan år 1895 beviljat hvartdera 800 kronors årliga anslag, hvilka dock uteslutande vore afsedda för elevers från nämnda län uppehälle och vistelse i Göteborg m. m., hvadan af dessa anslag ej den minsta fördel kommit föreningen till godo. Anslagen utanordnades på det vilkor, att landstingen bidroge med två tredjedelar, såvida den kommun den vanföre tillhörde eller enskild person förbunde sig att bidraga med en tredjedel.

2) *Föreningens orthopediska poliklinik.* Nyttan af denna högst vigtiga del af föreningens verksamhet vore, anföres det vidare, påtaglig. En missbildning, som hos ett barn i tid blefve observerad, kunde mången gång genom ändamålsenlig orthopedisk behandling, om icke helt och hållet häfvas, åtminstone betydligt förbättras. Den mera burgne försummade ej heller att för sitt missbildade barn söka den hjelp, som i detta hänseende vore möjlig, men för den fattige stälde sig saken annorlunda. Betydande svårigheter uppstode ofta för den senare att från den offentliga fattigvårdens sida erhålla de kostsamma bandager, som för ett konseqvent genomförande af en dylik behandling vore nödvändiga. Liknande förhållanden egde rum vid ett genom sjukdom eller olycksfall ådraget lyte. Fattigvården, förut nog betungad, kunde ej i hvarje sådant fall lemna hjelp. Det vore alltså uppenbart, hvilken betydelse föreningens verksamhet i detta hänseende hade, då den icke allenast underlättade tillfället för den fattige att i tid erhålla lämplig behandling, utan äfven förhjelpte honom att erhålla kost-

nadsfria bandager och öfriga hjelpmedel, som kunde bidraga att lindra hans lyte.

Den orthopediska polikliniken, helt och hållet anordnad efter sin danska förebild, hade öppnats år 1890 och vore sedan år 1894 inrymd i föreningens egendom »Gabriel Lundgrens minne». Den vore öppen två dagar i veckan och sköttes af två läkare. Från år 1890 till 1897 års slut hade den varit besökt af 618 patienter (barn och äldre personer). Kostnaden för densamma hade under dessa år uppgått till:

år 1890	kr.	2,194: —
» 1891	»	1,408: —
» 1892	»	2,053: —
» 1893	»	2,312: —
» 1894	»	2,483: —
» 1895	»	2,791: —
» 1896	»	2,749: —
» 1897	»	2,347: —

Förutom nu beskrifna Göteborgs förening hade i Sverige bildats liknande föreningar i Karlskrona år 1895, i Helsingborg år 1897 och i Stockholm år 1891. Angående dessa föreningar, som ännu ej hade ordnade orthopediska kliniker vid sidan af sin öfriga verksamhet, ville sökandena lemna följande redogörelse:

»Föreningen till bistånd åt vanföra och lytta i Karlskrona.»

På initiativ af en enskild man inom Karlskrona samhälle hade redan den 8 april 1885, mera på försök, öppnats en arbetsskola för vanföra. Denna hade likväl trädt i verksamhet först den 19 oktober samma år, sedan läraren för densamma genomgått en fullständig kurs vid arbetsskolan i Köpenhamn. Den 6 mars 1886 hade föreningen med nyss angifna namn bildats. Föreningens stadgar hade dock antagits först den 24 mars 1887. Oaktadt de små tillgångar, öfver hvilka föreningen haft att förfoga, hade den dock utöfvat en välsignelserik verksamhet, hvarom dess årsberättelser bure vittne. Föreningens kapital hade vid 1897 års slut uppgått till 7,623 kronor. Frivilliga årsbidrag hade utgjort under år 1896 164 kronor samt under år 1897 148 kronor. Elevantalet hade utgjort från skolans öppnande till 1897 års slut 31, deraf fem varit enarmade och de öfriga på annat sätt lytta. Under åren 1893—1897 hade föreningen haft följande utgifter:

år 1893	kr.	630: —
» 1894	»	834: —
» 1895	»	700: —
» 1896	»	599: —
» 1897	»	281: —

Under år 1896 hade föreningens medel varit så begränsade, att dess verksamhet måst betydligt inskränkas.

»*Föreningen för bistånd åt vanföra i Skåne*» — med arbetsskola och styrelse i Helsingborg.

Denna förening hade stiftats den 17 september 1887, då stadgar antagits och styrelse valts. Dess arbetsskola, vid hvilken föreståndarinna, biträdande lärarinnor och lärare vore anstälda, hade öppnats den 15 november 1887. Föreningen, som utvecklat en rastlös verksamhet, hade rönt liflig uppmuntran och kraftigt understöd såväl från staden Helsingborg som från angränsande län. Första året hade insamlats ett grundkapital af 15,385 kronor och utgifterna under samma år hade belöpt sig till 1,267 kronor. Redan andra året, 1888, hade utgifterna stigit till 7,361 kronor. Af denna summa hade likväl utbetalts 623 kronor till eleverna för verkstälda arbeten. År 1889 hade föreningen af Helsingborgs sparbank erbjudits ett lån à 30,000 kronor på det billiga vilkoret af 3 % ränta, hvarjemte stadsfullmägtige i nämnda stad beviljat fri tomt på stadens mark. På grund af detta tillmötesgående från stadens sida hade redan den 1 april 1890 arbetsskolan kunnat inrymmas i föreningens eget hus, deri plats äfven kunnat beredas för ett internat. Såsom ett erkännande af föreningens verksamhet hade Malmöhus läns landsting under flere år lemnat anslag, som under hvart af de senaste åren uppgått till 2,000 kronor. Äfven Kristianstads läns landsting hade ett och annat år medelst anslag, dock till mindre belopp, gifvit stöd åt föreningens verksamhet. Föreningens utgifter hade uppgått till:

år 1890	kr.	7,957: —
» 1891	»	11,680: —
» 1892	»	10,638: —
» 1893	»	10,805: —
» 1894	»	8,259: —
» 1895	»	9,027: —
» 1896	»	8,257: —
» 1897	»	8,059: —

Från arbetsskolans öppnande till 1897 års slut hade denna varit besökt af 116 elever, deraf 9 enarmade. Fri middagsspisning lemnades eleverna äfven här. Föreningens tillgångar hade den 31 december 1897 utgjort 60,325 kronor; frivilliga årsbidrag hade under år 1896 influtit till belopp af 1,300 kronor och under år 1897 till belopp af 1,380 kronor. Redan i 1895 års berättelse hade styrelsen nödgats uttala sitt bekymmer öfver, att föreningens tillgångar varit så begränsade, att den ej såge sig i stånd att tillgodose alla hjelpsökandes kraf. Den omständighet, att denna förening erbjöde hem för de vanföra, hade medfört, att äfven af många vanföra, som vore bosatta utom Skåne, sökts föreningens hjelp, hvilken ock reglementsenligt kunnat lemnas. Då således skäl vore att antaga, att föreningens verksamhet framgent komme att utvecklas, då föreningen hade en skuld af 30,000 kronor, som så småningom måste gäldas, då för en följdrigtig utveckling af föreningens verksamhet torde vara erforderligt, att i föreningens fastighet inrättades arbetsstugor, der utgångna elever, hvilka icke annorstädes vunnit anställning, kunde lemnas tillfälle att förtjena sitt uppehälle och hvilkas inrättande med stöd af uppgjordt förslag torde böra beräknas till 10,000 kronor, och då det slutligen, om det ock kunde förväntas, att årsbidrag till föreningen från landstingen i Skåne fortfarande komme att utgå, torde böra förutses, att frivilliga bidrag från enskilde och inrättningar ej komme att framgent så rikligt till föreningen inflyta som hittills, ansåge denna förenings styrelse, att det, för att föreningens framtida verksamhet skulle varda tryggad, kräfdes årligt understöd af staten till belopp af minst 8,000 kronor.

»Föreningen för bistånd åt lytta och vanföra i Stockholm».

Denna förening hade under ofvan angifna namn bildats den 8 mars 1891, men dess stadgar hade antagits först den 14 december samma år. Följande år den 12 januari hade dess arbetsskola öppnats. Redan under första året hade mottagits 25 elever. Genom kraftigt understöd af stadens läkare och andra för saken nitälskande personer hade under år 1891 insamlats ett grundkapital af 22,000 kronor, med hvilken summa föreningens verksamhet tagit sin början. Den 31 december 1892 hade kapitalet ökats till 28,176 kronor. Sedan hade visserligen kapitalet ökats, så att det vid 1897 års slut uppgått till 82,368 kronor, men föreningens tillgångar hade också i hög grad tagits i anspråk för dess verksamhet, såsom framginge deraf, att föreningens utgifter belöpt sig till

år	1892	kr.	4,087: —
»	1893	»	6,521: —

år 1894	kr.	8,493: —
» 1895	»	9,407: —
» 1896	»	12,528: —
» 1897	»	14,204: —

Dessa siffror visade, att föreningen i längden svårligen kunde uppehålla sin verksamhet i den fastslagna rigtningen, utan att komma i åtnjutande af offentligt understöd. För verkstälda arbeten hade till arbetsskolans elever utbetalts:

år 1892	kr.	508: —
» 1893	»	911: —
» 1894	»	1,320: —
» 1895	»	1,769: —
» 1896	»	2,706: —
» 1897	»	2,844: —

Elevantalet hade från arbetsskolans öppnande till 1897 års slut utgjort 91, deraf flere varit enarmade och halfsidigt förlamade. Som föreningen lemnats tillfälle att sända elever, som varit i behof af orthopedisk behandling, till den långt före skolans grundande inrättade orthopediska polikliniken i Stockholm, hade föreningen ej ansett nödigt att inrätta en egen orthopedisk poliklinik.

Då de olika föreningarna, hvilkas verksamhet nu berörts, hade samma syftemål, följde deraf, att deras stadgar vore i hufvudsak öfverensstämmande. En § vore gemensam för dem alla, den nemligen, att föreningarnas uppgift icke vore att träda i den allmänna fattigvårdens ställe, utan att framför allt sätta den vanföre i det läge, att fattigunderstöd för honom måtte kunna undvikas.

Granskade man nu de olika föreningarnas ekonomiska ställning, framginge, att Göteborgsföreningen i följd af sitt större kapital vore i ekonomiskt hänseende bäst lottad. Men genom sin orthopediska poliklinik hade den också betydligt belastat sin budget. Det vore derför ett lifsvilkor för föreningen att erhålla ett offentligt understöd, såvidt densamma skulle kunna ostördt fortsätta sin verksamhet.

Redan 1895 års revisorer anmärkte, att föreningens kapitalställning betydligt rubbats, i det behållningen då utvisade en minskning af nära 3,000 kronor, och samma anmärkning upprepades år 1896, då minskningen belöpte sig till 1,536 kronor. Visserligen hade dessa missförhållanden senare utjemnats genom en donation, men på dylika lyckliga omständigheter kunde icke i längden byggas.

Hvad de öfriga föreningarnas ställning vidkomme, framginge äfven tydligt, att dessa vore i behof af ett säkrare understöd än som vore att förvänta från en oberäknelig allmänhet. För alla föreningar gälde den iakttagelsen, att under de första åren, medan allmänhetens intresse ännu vore varmt för den goda saken, de alla fått röna stora bevis på välvilja både i pekuniärt och annat hänseende. Men i den mån allmänhetens intresse började aftaga, minskades bidragen från densamma. Förut betalande ledamöter utginge af en eller annan anledning, utan att nya ledamöter inträdde i samma mån, dödsfall inträffade, allt omständigheter, som verkade minskning af föreningarnas inkomster. Men å andra sidan stäldes stegrade kraf på hjelp från föreningarna. Arbetsbefolkningen ökades i de större städerna genom de stora industriela anläggningar, som der uppstode. I dessa fabriker inträffade ofta olycksfall, som toge föreningarnas bistånd i anspråk.

Någon fullt användbar statistik för belysning af de förhållanden, som låge till grund för ifrågavarande framställning, funnes, säges det vidare, icke att tillgå, enär uppgifter alldeles saknades om antalet af t. ex. sådana, som genom sjukdomar i centralorganen blifvit förlamade i ena eller andra sidan. Deremot lemnade medicinalstyrelsens underdåniga berättelser en belysande inblick i denna fråga; och kunde af dessa inhemtas, att under femårsperioden 1891—1895 å patienter, för olika orsaker intagna å landets sjukvårdsinrättningar, gjorts ett stort antal operationer å de öfre och nedre extremiteterna, hvilka operationer kunde anses medföra absolut vanförhet. Derjemte förekomme en mängd andra skador å händer, fötter och andra delar af kroppen, som i mer eller mindre mån försvårade för den skadade utöfvandet af hans forna yrke. För nämnda femårsperiod hänvisades till följande tablå:

	år 1891	1892	1893	1894	1895
Amputation å öfverarm	21	23	28	21	28
» » underarm	35	55	18	45	41
» » lår	83	100	103	83	93
» » underben	90	78	96	101	119
Exarticulation å handled	—	—	15	21	11
» » armbågsled	—	—	1	1	2
Summa	229	256	261	272	294.
Smärre operationer å fötter och händer, som verka hindrande vid återtagandet af den föregående sysselsättningen	382	446	457	402	463.

Yrkesinspektionens verksamhet lemnade i fråga om olycksfall under arbete några uppgifter, som kunde vara af intresse, om de också, då flere af dessa genom olycksfall skadade återfunnes såsom vårdade å sjukvårdsinrättningarna, icke vore fullt lämpliga såsom statistiskt material. Enligt yrkesinspektörernas berättelser hade inträffat

år 1892	791	olycksfall	(dervid	33	dött)	
» 1893	696	»	(»	42	»)	
» 1894	1,042	»	(»	34	»)	
» 1895	1,392	»	(»	63	»)	
» 1896	1,479	»	(»	74	»).	

I fortsättningen af berörda skrifvelse heter det vidare: »Den vanföres lott är i och för sig ofta bitter nog. Dock går pröfningen lättare att bära för den, som antingen är född med sitt lyte eller genom sjukdom i barnaåldern ådragit sig detsamma. Dessa fördraga sitt lyte i regeln lätt och synas ej vidare reflektera öfver sitt sysslolösa lif. Men den deremot, som vid en framskriden ålder (20—30 år) träffas af ett olycksfall, hvarigenom han förlorar en arm, hand eller ben, är långt mera beklagansvärd. Redan den psykiska depression, som åtföljer en större eller mindre operation, verkar ofta djupt ingripande; och det är ej att undra öfver, om han vid utträdet från sjukhuset känner sig modlös öfver de dystra framtidsutsigter, som vänta. Det är just då, ja, så att säga vid sjukhusets port, som han behöfver stödjande och uppmuntrande tagas om hand, på det han ej må frestas att hemfalla åt en demoraliserande sysslolöshet. Att i dylika fall träda räddande emellan är också, vid sidan af många andra, en af föreningarnas vackraste uppgifter. Man behöfver blott genomläsa föreningarnas årsberättelser för att finna, huru många enarmade, som genom deras arbetsskolor blifvit satta i det lyckliga läge, att de numera sjelfva genom eget arbete kunna försörja sig. Denna föreningarnas stora betydelse i socialt hänseende kan derför ej nog kraftigt framhållas.»

Härefter förekommer uti förevarande skrifvelse en redogörelse för hvad i Danmark, Finland och Norge blifvit från statens sida gjordt för de i dessa länder befintliga föreningarna med enahanda syftemål som de här ifrågavarande; och inhemtas häraf, att *den danska staten* redan tidigt, till och med i föreningens tredje arbetsår, 1874, understödt dess verksamhet med ett anslag af 2,000 kronor, hvilket år 1877 höjts till 4,000 kronor, år 1890 till 15,000 kronor och år 1894 till 22,500 kronor, hvilken sistnämnda summa föreningen fortfarande åtnjöte i årligt anslag. I *Finland* hade man äfven tidigt ansett sig böra understödja den finska föreningen, hvars verksamhet vore förlagd till Helsingfors. I förenin-

gens tredje arbetsår, 1893, hade kejserliga senaten beviljat föreningen ett anslag af 3,000 mark, som redan året derpå höjts till 7,000 mark att utgå årligen under fem år. Efter dessa fem år hade anslaget höjts till 12,000 mark. Derjemte hade föreningen beviljats ett räntefritt lån å 110,000 mark för uppförande af eget hus och utan återbetalningsskyldighet. Hvad slutligen *Kristianiaföreningen* anginge, hade den i sitt andra verksamhetsår, 1893, af Norges storting beviljats ett anslag af 960 kronor, som året derpå höjts till 1,500 kronor och för närvarande utginge med 2,500 kronor. Men dessa anslag betydde dock föga, jemfördt med den summa, som tillfallit föreningen genom Eders Majestäts storsinnade handling att till föreningen skänka hela jubileumsfonden — 300,000 kronor. Det vore uppenbart, hvilket mäktigt inflytande denna Eders Majestäts handling komme att utöfva på föreningens utveckling. Derigenom rigtades med ens hela landets uppmärksamhet på en sak, som, hur behjertansvärd den än vore, skulle behöfva åratal för att intränga i folkmedvetandet.

Sökandena anföra slutligen, att de ville erinra: att föreningarna för bistånd åt vanföra, efter hvad genom nu återgifna framställning torde vara ådagalagdt, utöfvat stor och välsignelserik nytta, särskildt för den fattigare befolkningen; att åt liknande föreningar i de öfriga skandinaviska länderna samt i Finland frikostiga anslag beviljats för deras fortsatta verksamhet; samt att i Sverige anstalter för sinnessjuka, blinda, döfstumma, idioter och — från år 1898 — epileptiska sinnesslöa barn åtnjöte anslag från statens sida, hvadan således rättvisa och billighet syntes bjuda, att de i Sverige befintliga föreningarna för bistånd åt vanföra äfven måtte erhålla samma förmån; och hemställa sökandena, att Eders Kongl. Maj:t täcktes hos Riksdagen väcka nådig proposition derom, att ett årligt statsunderstöd af minst 25,000 kronor, såsom nödvändigt för att föreningarna skulle kunna ostördt fortsätta sin verksamhet, måtte beviljas samma föreningar till fördelning dem emellan på det sätt Eders Kongl. Maj:t kunde finna skäligt bestämma.

Vid ansökningen hafva fogats tryckta berättelser angående föreningarnas verksamhet under år 1898.

På grund af nådiga remisser hafva utlåtanden i ämnet afgifvits af öfverståthållareembetet, samt Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län, Malmöhus län och Blekinge län, hvilka myndigheter dervid anfört i hufvudsak följande.

Öfverståthållareembetet: De ifrågavarande föreningarnas ändamål vore angifvet genom deras benämning; dock ville embetet ur stadgarne för föreningen i Stockholm framhålla, hurusom denna förening hade till syfte att bistå obemedlade lytta och vanföra, men andligt normala personer

genom att meddela dem ändamålsenlig undervisning i slöjd och utveckla dem till den skicklighet och de färdigheter, som lämpade sig för deras anlag, krafter och kroppstillstånd, så att de i möjligaste måtto sattes i tillfälle att försörja sig sjelfva, i hvilket hänseende föreningen jemväl ville söka anskaffa lämpliga platser åt utlärda elever.

Om ock de ifrågavarande föreningarnas syftemål vore af beskaffenhet att närmast falla inom den enskilda välgörenhetens område, syntes det dock uppenbart, att staten, i hvars intresse det låge, att dess medlemmar erhölle erforderlig undervisning och utbildning och som i sådant hänseende tillgodosåge såväl den allmänna som vissa slag af den abnorma undervisningen, hade grundad anledning att jemväl understödja den verksamhet, som afsåge att bereda lytta och vanföra sådan undervisning och utbildning, som vore nödig för att de skulle kunna blifva nyttiga samhällsmedlemmar.

Öfverståthållareembetet ville derför för sin del underdånigst tillstyrka, att till Riksdagen aflätes nådig proposition om årligt statsunderstöd åt de i Sverige redan befintliga och möjligen blifvande nya föreningar för bistånd åt vanföra och lytta.

Beträffande det af sökandena ifrågasatta beloppet 25,000 kronor, kunde detsamma, med hänsyn till föreningarnas årsutgifter för verksamheten, hvilka år 1897 uppgått till nära 45,000 kronor, väl icke anses för högt, derest verksamheten skulle i någon väsentlig mån kunna utvidgas; dock ansåge öfverståthållareembetet, att anslaget till hvarje anstalt borde, i öfverensstämmelse med hvad som gälde för anslag åt anstalter för sinnesslöa, begränsas till visst belopp för år eller halfår och till viss bestämd maximitid för hvarje elev och såsom vilkor föreskrifvas, att anstalten skulle vara underkastad lämplig inspektion och skyldighet att aflemna års- eller halfårsredogörelse för anstaltens verksamhet och förvaltning. Derjemte och då, hvad beträffade föreningen i Stockholm, dennas verksamhet enligt stadgarne företrädesvis afsåge hufvudstaden och endast undantagsvis personer från annan ort, men en dylik inskränkning icke syntes vara öfverensstämmande med förmånen af statsunderstöd, ansåge öfverståthållareembetet, att såsom ytterligare vilkor för statsunderstöds åtnjutande borde stadgas, att tillträde till anstalten skulle vara oberoende af den inträdessökandes boningsort.

Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län: Det synnerligen behjertansvärda ändamål, för hvilket föreningarna redan under flere år verkat, vore otvifvelaktigt väl värdt att kraftigt understödjas. Af de i den underdåniga framställningen förekommande redogörelser för föreningarnas verksamhet framginge, att krafven på hjelp från för-

eningarna år från år stegrats. Ehuru från enskilda personer en storartad offervillighet till förmån för föreningarna gjort sig gällande, hade föreningarna likväl icke kunnat fylla alla dessa kraf; och vid flere tillfällen syntes föreningarnas tillgångar hafva måst tagas i anspråk i långt högre grad än som för deras ekonomiska trygghet varit gagneligt. Det vore derför tvifvel underkastadt, att föreningarna äfven för framtiden skulle lyckas att endast med de medel, som genom den enskilda offervilligheten tillfördes dem, bereda hjelp och bistånd i den omfattning, som vore önskvärd; och enda medlet för förverkligandet häraf syntes vara, att föreningarna sattes i tillfälle att under vissa betingelser komma i åtnjutande af en redan på förhand beräknelig inkomst. I sådant syfte torde staten böra understödja medelst årliga anslag, hvilka lämpligen borde utgå med visst belopp för hvar och en af det antal personer, som under nästföregående år städse njutit undervisning vid föreningens arbetsskola eller varit å dess orthopediska poliklinik såsom patient intagen. För åtnjutande af sådant statsunderstöd torde derjemte böra föreskrifvas, att föreningen skulle vara underkastad den inspektion, Eders Kongl. Maj:t kunde finna godt i nåder förordna, samt skyldig att afgifva redogörelse för sin verksamhet och förvaltning.

Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande ville alltså i underdånighet hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen aflåta nådig proposition om beviljande till understöd åt de i riket befintliga föreningarna för bistånd åt vanföra af ett anslag å 25,000 kronor eller det belopp, som för ändamålet kunde anses erforderligt.

Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Malmöhus län: Ehuru ifrågavarande framställning icke innefattade en fullständig statistik angående antalet vanföra och lytta, framginge dock, att sådana funnes till stort antal, likasom att deras hårda öde kunde mildras dels genom förbättring af det kroppsliga lytet och dels derigenom att de finge lära ett yrke, medelst hvilket de kunde sjelfva bidraga till sitt uppehälle. Att omsorgen om de vanföras och lyttas behandling skulle direkt utöfvas af staten, torde ej böra ifrågakomma, och att denna omsorg skulle åläggas kommunerna såsom en skyldighet, torde åtminstone ännu ej kunna ifrågasättas. Den verksamhet, som i antydda afseendet vore af nöden, måste således för närvarande tillkomma den enskilda välgörenheten, antingen helt och hållet enskildt eller ock genom derför bildade föreningar, men det syntes, som om staten icke borde undandraga sig att genom något bidrag understödja föreningar i deras verksamhet för vanföras och lyttas hjelpande. Olika meningar kunde dock råda, huruvida statens understöd borde, såsom

sökandena föreslagit, lemnas genom ett bestämdt, mellan föreningarna deladt anslag eller genom ett för hvarje förening bestämdt anslag eller huruvida understödet borde till förening utgå såsom ett bestämdt årligt anslag för hvarje lytt eller vanför, som å föreningens anstalt varit föremål för omvårdnad, dervid möjlighet funnes dels att låta anslaget utgå med högre eller lägre belopp, allt eftersom den vanföre varit helt och hållet intagen å arbetshem eller endast å sådant åtnjutit undervisning, dels att låta någon del af understödet användas till minskning af det bidrag, som af vederbörande fattigvårdsstyrelse tilläfventyrs skolat erläggas. Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande ville för sin del gifva företräde åt den senare utvägen, helst, derest särskildt fast anslag lemnades åt hvarje förening och detta bestämdes till hvad som erfordrades utöfver enskilda och kommunala bidrag, enskildas och kommuners intresse att bidraga till föreningarnas verksamhet måste slappas.

I hvad fall som helst syntes föreningarnas arbetshem och poliklinik böra underkastas någon inspektion från statens sida för lämplig kontroll öfver anslagets rätta användande.

Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande, som i ärendets nuvarande skick icke tilltrodde sig att yttra sig om det belopp, hvarmed statsbidrag borde utgå, eller om de vilkor, som för åtnjutande af sådant borde uppställas, hemstälde, att Eders Kongl. Maj:t måtte i nåder vidtaga åtgärd för att åt föreningar för bistånd åt vanföra och lytta bereda något understöd af statsmedel.

Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Blekinge län: I arbetsskolan för vanföra och lytta i Karlskrona hade, enligt vederbörande styrelsers årsberättelser, elevantalet utgjort 9 till 13 år 1886, 12 år 1887, 8 år 1888, 7 år 1889, 7 år 1890, 2 till 4 år 1891, 7 år 1892, 7 år 1893, 5 år 1894, 4 år 1895, 4 år 1896, 3 till 4 år 1897 och 3 år 1898. Under sistnämnda år hade föreningen för bistånd åt vanföra och lytta i Karlskrona beslutit att tills vidare upphöra med sin verksamhet. Skälen till detta beslut hade uppgifvits vara, att arbetsskolans lärare uppsagt sin plats och afflyttat till annan ort, att elevantalet vore för ringa för att motsvara föreningens uppoffringar och att föreningen misslyckats i sina försök att erhålla bättre lokal för skolan än den förut innehafda, hvilken icke varit för ändamålet lämplig.

Då det ändamål, för hvilket föreningarna för bistånd åt vanföra bildats, måste anses såsom synnerligen behjertansvärdt och väl värdt, att staten till dess förverkligande bidroge, och då vidare sådant bidrag syntes vara nödigt, för att föreningarna skulle kunna fortsätta med sin verksamhet,

hemstälde Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande, det täcktes Eders Kongl. Maj:t, med föranledande af den i ärendet gjorda ansökningen, väcka proposition hos Riksdagen derom, att ett årligt statsunderstöd af 25,000 kronor måtte ställas till Eders Kongl. Maj:ts förfogande för att, efter de grunder och under de vilkor Eders Kongl. Maj:t pröfvade skäligt bestämma, tilldelas de i Sverige befintliga föreningar för bistånd åt vanföra.

Då jag nu går att för egen del yttra mig i den föreliggande frågan, vill jag till en början erinra, hurusom för närvarande icke finnes någon allmänt gällande föreskrift om särskild undervisning för sådana olyckliga, som uti ifrågavarande framställning afses. I gällande fattigvårdsförordning stadgas att, då någon i följd af vanförhet eller lyte är oförmögen att genom arbete förvärfva hvad till lifvets uppehållande oundgängligen erfordras och han saknar egna medel samt underhåll och vård af annan, nödtorftig fattigvård skall honom lemnas. Men hvarken fattigvårdssamhälle eller annan kan åläggas att bereda dylik person tillfälle att få lära ett yrke, genom hvilket han kan sjelf förtjena sitt uppehälle eller åtminstone efter måttet af krafter och begåfning dertill bidraga.

Det ligger dock i statens intresse, att så många som möjligt af dess medborgare fostras att blifva nyttiga samhällsmedlemmar; och det torde i allt fall tillhöra en kristen stats uppgifter att bidraga dertill att de i kroppsligt eller andligt afseende icke normalt utvecklades olyckliga belägenhet mildras så mycket, som omständigheterna kunna medgifva. Derför har staten icke inskränkt sig allenast till främjande af den allmänna folkundervisningen, utan i vårt land utgifvas äfven årligen af statsmedel stora summor till läroanstalter för döfstumma, blinda och sinnesslöa, åt hvilka såmedelst bibringas såväl boklig undervisning som undervisning i kroppsligt arbete. Särskildt i de läroanstalter, som äro anordnade för abnorma barn, intager slöjdundervisningen ett framstående rum. Rättvisa och billighet kräfva, att staten bidrager till anskaffande af sådan undervisning äfven åt vanföra och lytta.

Staten torde dock icke, åtminstone ej för närvarande, direkt böra vidtaga anordningar, hvarigenom vare sig obemedlade vanföra och lytta eller bemedlade sådana kunna erhålla den undervisning, hvarom här är fråga. Den enskilda välgörenheten har tagit kraftigt om hand den verksamhet, som är erforderlig för att gifva de vanföra och lytta sådan utbildning, att äfven de må kunna egna sig åt gagneliga sysselsättningar, och det torde, åtminstone tills vidare, böra så fortfara. Men staten synes mig böra understödja de enskilda personer och föreningar, som gjort till

sin uppgift att sätta sådana olyckliga i stånd att genom nyttigt arbete fylla sin tid och, i fall af behof, förtjena hvad till lifvets nödtorft hör.

I hvilken utsträckning detta statens understöd lämpligast bör gifvas, kan vara tveksamt. Då emellertid erfarenheten rörande de vanföras och lyttas undervisning är jemförelsevis ringa, torde tiden ännu ej vara inne att bevilja anslag af statsmedel att i allmänhet utgå till skolor för vanföra och lytta, såväl de redan befintliga som dem, hvilka framdeles kunna varda inrättade, och att för sådant ändamål utfärda en allmän författning om dylikt anslag, utan torde för närvarande statsunderstöd böra beredas endast åt de läroanstalter af ifrågavarande slag, för hvilkas uppehållande bidrag nu blifvit begärdt och hvilka, på grund af de utaf mig lemnade redogörelser för dessa skolor, samtliga synas mig förtjenta att uppmuntras. Härvid torde jag böra anmärka, att arbetsskolan i Karlskrona för vanföra och lytta, hvilken för närvarande synes, på grund af nämnda under år 1898 fattade beslut, vara instäld, dock åter torde komma i gång, derest gynsamma förhållanden derför inträda; hvadan hinder ej bör möta att tilldela jemväl denna skola bidrag, att utgå sedan hon återtagit sin verksamhet.

Ett sådant bidrag, som jag nu omnämnt, synes icke för närvarande böra uppföras å ordinarie stat. Den sak, hvarom fråga är, befinner sig nemligen ännu i outveckladt skick, och man saknar tillräcklig erfarenhet och sakkunskap för bestämmande, med större säkerhet, af lämpliga grunder för beräkningen af statsanslaget och vilkor för detsammas åtnjutande. Det anslagsbelopp, som kan finnas vara erforderligt, torde derför, åtminstone tills vidare, böra uppföras allenast på extra stat.

För närvarande synes utdelandet af statsunderstöd lämpligen böra ske sålunda, att hvarje af de sökande föreningarna erhåller ett visst belopp för hvar och en person, som undervisas vid föreningens skola, samt likaledes ett visst belopp för hvar och en person, som jemte undervisning erhåller på föreningens bekostnad bostad eller föda eller båda dessa förmåner. Genom en sådan fördelningsgrund beredes de särskilda föreningarna full rättvisa, då hvarje skola blir tillgodosedd i mån af dess storlek och omfattning, på samma gång som härigenom vinnes enkelhet och reda i afseende å statsbidragets beräknande.

Beträffande åter det belopp, som bör beräknas för hvarje af nämnda personer, vill jag erinra derom att i fråga om döfstumma och sinnesslöa statsbidrag utgår med 250 kronor, för år räknadt, för hvarje barn, som åtnjuter undervisning och underhåll inom af landsting anordnad skola, och med 125 kronor om året för hvarje barn, som i skolan erhåller

endast undervisning, samt att, när fråga är om enskilda skolor, statsbidraget utgår i förra fallet med 100 kronor och i senare fallet med 50 kronor årligen. Hvad sålunda gäller för nämnda enskilda skolor, synes mig kunna tillämpas i nu förevarande fall, så mycket hellre som åtminstone vissa af eleverna uti ifrågavarande läroanstalter åtnjuta, jemte undervisning, äfven andra förmåner, såsom middagsspisning, bostad och stundom fullt underhåll på vederbörande förenings bekostnad. Bidrag af statsmedel skulle sålunda kunna utgå med 50 kronor, för år räknadt, för hvarje vanför eller lytt person, som uti någon af ifrågavarande läroanstalter erhölle undervisning, samt derutöfver för hvarje person, åt hvilken af vederbörande förening anskaffades någon eller några af förenämnda förmåner, ett deremot afpassadt belopp, dock ej öfverstigande 50 kronor årligen. Då statsbidragets hufvudsakliga ändamål skall vara att underlätta ifrågavarande föreningars uppgift att lära vanföra och lytta att utföra för dem lämpliga kroppsliga arbeten, på det de må kunna på gagneligt sätt använda sin tid, torde vid beräkning af bidragets storlek icke medtagas andra personer än dem, som verkligen erhålla undervisning i en förenings arbetsskola. Sålunda böra icke beräknas sådana personer, som på föreningens bekostnad åtnjuta endast läkarevård.

Det torde vidare vara lämpligast, att utbetalningen sker halfårsvis och att anslaget för hvarje halfår beräknas efter antalet af lärjungar, som under halfåret åtnjutit undervisning under minst tre månader. Med afseende nemligen derå att antalet elever under loppet af ett år vexlar ganska mycket, synes en rättvisare fördelning af statsbidraget kunna ske, om detsamma utdelas halfårsvis i stället för t. ex. hvarje helt år. Vilkor åter i fråga om minimitid af undervisning torde vara nödvändigt för att förekomma missbruk.

Ytterligare vill jag anmärka, att, derest bidrag af statsmedel komma att lemnas till ifrågavarande läroanstalter, staten torde böra tillerkännas rätt att öfvervaka, att bidragen medföra det gagn, hvilket de äro afsedda att bereda. Detta synes mig lämpligast kunna ske derigenom att bestämmelse meddelas om rätt för statsmyndigheterna att anställa inspektioner öfver de särskilda anstalterna, när sådant anses af behofvet påkalladt, samt om skyldighet för anstalternas styrelser att till ecklesiastikdepartementet insända årsredogörelser för anstalternas verksamhet.

Vid beräkning af storleken af det anslag, som är erforderligt för utdelande af statsbidrag i enlighet med de af mig nu nämnda grunder, vill jag utgå från det antal elever, som enligt årsredogörelserna för ifrågavarande läroanstalters verksamhet under år 1898 åtnjöto undervisning i

anstalterna. Nämnda år undervisades uti anstalten i Göteborg omkring 30, i Helsingborg 31 och i Stockholm 41, eller tillhopa omkring 101 elever. Beräknar man statsbidrag för en hvar af dessa elever till 75 kronor årligen, skulle det erforderliga statsanslaget uppgå till 7,575 kronor. Men då antagligt är att, om statsbidrag till anstalternas uppehållande beviljas, elevantalet vid nyssnämnda tre anstalter kommer att hastigt tillväxa och att jemväl anstalten i Karlskrona återupptager sin verksamhet, samt då anställande af erforderliga inspektioner äfven medför åtskilliga kostnader, synes mig statsanslagets belopp böra bestämmas till 10,000 kronor.

På grund af hvad jag sålunda anfört hemställer jag i underdånighet, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1901 anvisa ett belopp af 10,000 kronor att användas dels i öfverensstämmelse med nyss angifna grunder till understöd åt de i Göteborg, Karlskrona, Helsingborg och Stockholm af föreningarna för bistånd åt vanföra inrättade undervisningsanstalter för vanföra och lytta, dels ock för bekostande af dessa anstalters inspektion.

Hospitalsvården.

[104.] *Jerfsö sjukhus för spetelske.*

Till understöd åt *Jerfsö sjukhus för spetelske* hafva, med vilkor af bidrag från Gefleborgs län, från och med år 1864 utgått årliga statsanslag, hvilka, ursprungligen utgörande 3,000 kronor, sedermera höjts för åren 1873—1875 till 4,000 kronor, för åren 1876—1888 till 7,500 kronor samt för åren 1889—1899 till 14,000 kronor. Dessutom hafva vid ett par tillfällen af Riksdagen lemnats anslag till fullbordande och utvidgning af sjukhuset m. m. Under största delen af sjukhusets tillvaro har årsbidraget från Gefleborgs län utgjort 4,000 kronor.

Sedan Riksdagen, med bifall till derom af Eders Kongl. Maj:t gjord framställning, utan vilkor beviljat på extra stat för år 1900 ett anslag af 18,000 kronor till sjukhusets underhåll och medicinalstyrelsen i underdånig skrifvelse den 4 sistlidne oktober anmält, att sjukhuset är i behof af enahanda understöd under år 1901, får jag, i enlighet med hvad medicinalstyrelsen i nämnda skrifvelse hemstält, i underdånighet tillstyrka, det Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen att på extra stat jemväl för år 1901 bevilja ett anslag af 18,000 kronor till underhåll af Jerfsö sjukhus för spetelske.

[105.] *Utvidgning af Nyköpings hospital.*

Uti underdånig skrifvelse den 27 september 1899 har medicinalstyrelsen gjort framställning om anslag till *inköp för Nyköpings hospital af stadens invid hospitalet belägna fattighus med tillhörande tomt.* Af handlingarna i detta ärende inhemtas, hurusom direktionen för nämnda hospital efter underhandling med stadens myndigheter om inköp af ifrågavarande fastighet och efter erhållet anbud jemte värderingsinstrument, hvarigenom staden förklarat sig villig att till Eders Kongl. Maj:t och kronan försälja samma fastighet för en kontant köpeskilling af tjugutusen kronor med tillträdesrätt den 1 oktober 1900 och med skyldighet för köparen att ensam vidkännas de med lagfart af köpet förenade kostnader, hos medicinalstyrelsen hemstält, att styrelsen måtte vidtaga erforderliga åtgärder för förvärfvande af berörda fastighet. Till stöd för sin hemställan hade direktionen anfört: att en utvidgning af hospitalsområdet vid flere tillfällen framhållits såsom önskvärd; att denna utvidgning kunde erhållas genom inköp af nämnda fastighet, genom hvilket förvärf hospitalet jemväl skulle undgå att på samma plats erhålla det störande grannskapet af en fabrik, som helt visst eljest skulle komma att der anläggas; att hospitalsområdet genom förvärfvande af fattighustomten skulle få en, så att säga, naturlig afrundning eller begränsning dels mot den förbiflytande ån, dels mot den gata, som nu begränsade sistnämnda tomts södra sida; samt att i fattighusbyggnaden skulle kunna inredas rum för patienter, hvarigenom det stora behofvet af flere platser för sinnessjuka i någon mån kunde tillgodoses.

I sin förutnämnda skrifvelse anförde medicinalstyrelsen: Nyköpings fattighus låge ungefär 3 meter från den del af hospitalets område, der en promenadgård för sinnessjuka vore förlagd, och fattighusets tomt gränsade på en lång sträcka intill hospitalsområdet. Häraf hade många olägenheter uppstått. Då nu fattighuset med tillhörande tomt kunde för måttligt pris förvärfvas, syntes detta gynsamma tillfälle icke böra försummas. Genom det ifrågasatta förvärfvet skulle hospitalet undgå olägenheterna af fattighusets eller en eventuel fabriksanläggnings omedelbara närhet och hospitalsområdet erhålla en väl behöflig utvidgning samt blifva bättre fredadt, än som för närvarande vore förhållandet, hvarvid medicinalstyrelsen ville framhålla, att den gata, som efter inköp af fattighustomten skulle utgöra en del af den nya gränsen för hospitalsområdet, vore högst obetydligt trafikerad. Dertill komme, att sjelfva fattighusbyggnaden vore användbar för hospitalets behof. Vid den besigtning, som medicinalstyrelsens i byggnadsärenden biträdande arkitekt utfört, hade nemligen denna byggnad befunnits vara ett stenhus i fullgodt skick och kunna för en kostnad af 18,000 kronor omändras, så att 33 sinnessjuka erhöllo plats derstädes.

Störande sinnessjuka kunde väl ej vårdas i denna byggnad, på grund af närheten till en gata, och det kunde ej heller ifrågasättas att der bereda plats för män, emedan hospitalets jordområde ej vore så stort, att flere män än de, som för närvarande vårdades å hospitalet, kunde der sysselsättas med jordbruksarbete. Till en afdelning för lugna eller slöa och bräckliga sinnessjuka qvinnor lämpade sig emellertid fattighusbyggnaden mycket väl, och lokalerna kunde anordnas på sätt en styrelsens skrifvelse bifogad skiss utvisade. De arbetsföra qvinnorna skulle sysselsättas i trädgård, kök och tvätt eller med qvinlig slöjd i arbetssalen; för de slöa och bräckliga skulle särskild afdelning med sofplats i större gemensamt rum eller i enkelrum inredas; dag-, mat- och badrum skulle äfven anordnas, allt utan synnerlig förändring af byggnaden. På den gafvel af byggnaden, som vore vänd mot gatan, skulle fönstren till patientrummen åt gatan igenmuras, hvarvid det äfven borde framhållas, att endast ett hörn af byggnaden gränsade omedelbart till gatan. För erhållande af lämpliga klosetter skulle ett litet utsprång på södra gafveln tillbyggas. Utrymmet vore beräknadt till ungefär 5 qvadratmeter för hvarje patient i de gemensamma sofrummen och till omkring 10 qvadratmeter i enkelrummen, hvilket utrymme motsvarade det, som i allmänhet hitintills lemnats för sinnessjuka å statens anstalter. Då kostnaden för fastigheten skulle uppgå till 20,000 kronor och byggnadsändringarna skulle betinga en kostnad af 18,000 kronor, skulle genom det ifrågasatta köpet erhållas plats för 33 sinnessjuka qvinnor för ett pris af mindre än 1,200 kronor för hvarje plats, hvilket måste anses såsom ett mycket billigt pris, som närmast öfverensstämde med det, hvartill hvarje plats uppgått efter ombyggnaden af det gamla sockerbruket i Vadstena till en vårdanstalt för sinnessjuka män. Dertill komme förutnämnda förmåner, som skulle tillfalla hospitalet genom detta köp.

På grund af det anförda hemstälde medicinalstyrelsen, att Eders Kongl. Maj:t måtte till Riksdagen aflåta proposition derom, att för inköp af Nyköpings stads invid dervarande hospital belägna fattighus med tillhörande tomt måtte beviljas ett anslag af 20,000 kronor.

Kammarkollegium, hvars yttrande häröfver infordrats, har i underdånig skrifvelse den 17 oktober 1899 förklarat sig icke hafva något att erinra dervid, att ifrågakomna fastighet, hvilken vore belägen inom den faststälda stadsplanen och enligt 1898 års taxeringslängd öfver bevillningsfri egendom fått sig påfördt ett taxeringsvärde af sammanlagdt 21,100 kronor, förvärfvades med full eganderätt och mot den fordrade köpeskillingen 20,000 kronor, hvilken syntes vara till skäligt belopp beräknad.

Sedan öfverintendentsembetet erhållit befallning att, efter granskning af de till detta ärende hörande ritnings- och kostnadsförslag afgifva utlåtande, huruvida något kunde vara att vid berörda förslag erinra, har embetet i underdånig skrifvelse den 21 november 1899 allenast anmärkt, att, enär å planritningen öfver våningen en trappa upp funnes angifven en stenvägg, gående tvärs öfver de i bottenvåningen belägna så kallade dagrummet och arbetssalen, utan att nödig bäring för densamma vore antydd, sådan gifvetvis vore af nöden, hvadan embetet låtit å ritningen i fråga med prickade linier utmärka läget för de för sagda ändamål erforderliga jernbjelkar; att, då emellertid i de företedda kostnadsberäkningarna ett så relativt högt belopp som 300 kronor vore upptaget för »ankarjern och grofsmide», för denna summa torde kunna anskaffas jemväl de, enligt hvad nyss förmälts, af embetet såsom nödiga ansedda jernbjelkarne; att, som, efter hvad embetet varit i tillfälle att under hand inhemta, byggnaden i fråga vore ämnad att förses med centraluppvärmning, men något omkostnadsbelopp härför icke återfunnes i det uppgjorda kostnadsförslaget, likasom en dylik anordning icke heller funnes å ritningarna utvisad, till sagda förslags slutsumma syntes böra läggas ett belopp af minst 3,000 kronor; samt att en i oftanämnda kostnadsberäkningar uppförd post å 453 kronor 75 öre för oförutsedda utgifter, som, med hänsyn till ifrågavarande arbetens egenskap att utgöra förändringsarbeten inom en äldre byggnad, måste anses väsentligt för låg, syntes böra höjas till 1,200 kronor.

Sedan Eders Kongl. Maj:t genom nådig remiss lemnat medicinalstyrelsen tillfälle att inkomma med underdånigt utlåtande i anledning af hvad öfverintendentsembetet sålunda anmärkt, har medicinalstyrelsen i skrifvelse den 4 december 1899 anfört, att medicinalstyrelsen med sin ifrågavarande framställning allenast afsett att föreslå förvärfvandet för statens räkning af förberörda område med derå befintliga byggnader. Den skiss till förändrad inredning af nuvarande fattighusbyggnaden, hvilken styrelsen låtit sin i byggnadsärenden biträdande arkitekt uppgöra, hade haft till ändamål hufvudsakligen att ådagalägga, hurusom dylik ominredning vore utförbar för rimlig kostnad, en omständighet, som styrelsen ansåge vara ett kraftigt skäl för det föreslagna förvärfvet. Först sedan Eders Kongl. Maj:t och Riksdagen medgifvit inköpet, hade styrelsen ämnat ingå med en af fullständiga ritningar och kostnadsförslag åtföljd underdånig framställning att af förslagsanslaget till hospitals underhåll få disponera nödiga medel till byggnadernas förändrade inredning. Den handlingarna nu åtföljande kostnadsberäkningen afsåge allenast de egentliga för förändringen erforderliga byggnadsarbetena. Till dessa komme dels, såsom öfverinten-

dentsembetet erinrat, uppvärmningsanordningar, dels äfven diverse ledningar för vatten och aflopp samt belysningsanläggning. Hvad anginge kostnaderna för uppvärmningen, ansåge medicinalstyrelsen i likhet med öfverintendentsembetet dessa kostnader komma att uppgå till minst 3,000 kronor. Ledningarna för vatten m. m. syntes kunna åstadkommas för mindre än 1,000 kronor. Äfven om den af öfverintendentsembetet påyrkade höjningen i den för oförutsedda utgifter beräknade summan iakttoges, borde således hela kostnaden för fattighusets omändring anslås till i rundt tal 23,000 kronor. Med anledning häraf borde äfven den i medicinalstyrelsens underdåniga skrifvelse den 27 september 1899 intagna beräkning angående kostnaden för hvarje hospitalsplats, som kunde erhållas genom fattighusets inköp och förändring, rättas till omkring 1,300 kronor i stället för »mindre än 1,200 kronor».

Den sålunda påkallade förändringen hade emellertid icke i någon mån kunnat ändra medicinalstyrelsens uppfattning om önskvärdheten af det i styrelsens nyssberörda skrifvelse föreslagna köpet.

Enligt ett den 12 december 1899 af borgmästaren i Nyköping utfärdadt gravationsbevis är omförmälda, Nyköpings stad tillhöriga, fastighet, som betecknats med n:is 76 $^{7}/_{8}$ och 83 $^{3}/_{4}$ inom stadens tredje qvarter, icke besvärad af någon som helst inteckning.

Genom inköp för Nyköpings hospitals räkning, på sätt nu blifvit ifrågasatt, af det invid hospitalet belägna fattighus med tillhörande tomt och derå befintliga byggnaders omändring för hospitalets behof skulle för en måttlig kostnad kunna vinnas en afsevärd minskning i den fortfarande allmänt öfverklagade bristen på platser för sinnessjukes vård. Enär de af myndigheterna i sådant afseende föreslagna åtgärder synas mig ändamålsenliga, tvekar jag icke att hemställa om aflåtande af nådig proposition till Riksdagen i berörda syfte. Då emellertid här är fråga om en icke obetydlig utvidgning af Nyköpings hospital, torde enligt de åsigter, som förut gjort sig gällande i liknande fall, af Riksdagen böra begäras de medel, som erfordras icke blott till inköp af fastigheten, 20,000 kronor, utan äfven till utförande af de för den tilltänkta förändringen behöfliga egentliga byggnadsarbetena, hvilka senare torde kunna beräknas medföra en kostnad af 21,750 kronor. Den summa, som derutöfver åtgår till den omändrade byggnadens utrustning för sitt nya ändamål, lärer kunna, såsom i dylika fall varit vanligt, af Eders Kongl. Maj:t anvisas från förslagsanslaget till hospitals underhåll. På grund häraf tillstyrker jag i underdånighet, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1901 bevilja ett anslag af 41,750 kronor dels till inköp för

Nyköpings hospitals räkning af det invid hospitalet belägna, Nyköpings stad tillhöriga fattighus med tillhörande tomt, dels ock till utförande af de för fattighusets omändring till anstalt för sinnessjukas vård erforderliga byggnadsarbeten.

[106.] *Asyl å Restad.* Eders Kongl. Maj:t har i särskild nådig proposition den 22 december 1899 föreslagit Riksdagen, bland annat, att dels till uppförande af de för *en å utarrenderade förra landshöfdingebostället Restad i Naglums socken af Elfsborgs län förlagd asyl för sinnessjuke* erforderliga byggnader samt anläggning af spårväg och vattenledning till asylen m. m., dels ock till ersättning åt egendomens nuvarande arrendator för det han före arrendetidens utgång frånträder arrendet bevilja ett anslag af 2,613,700 kronor och deraf på extra stat för år 1901 anvisa ett belopp af 378,700 kronor.

Härom har jag ansett mig nu böra erinra, på det att nämnda anslagsbelopp må inflyta i statsverkspropositionen.

Diverse anslag.

[107.] *Svenska fornskriftsällskapet.* I likhet med hvad under åtskilliga år skett och af samma skäl, som då förekommit, torde Eders Kongl. Maj:t föreslå Riksdagen att jemväl för år 1901 på extra stat anvisa ett belopp af 2,000 kronor till *svenska fornskriftsällskapet.*

[108.] *Religionsvård åt svenske sjömän m. fl. i utländska hamnar.* Under flere föregående år har Riksdagen på Eders Kongl. Maj:ts framställning beviljat på extra stat anslag af 10,000 kronor till beredande af *religionsvård åt svenske sjömän* i utländska hamnar samt åt andra derstädes sig uppehållande landsmän. Detta anslag har, enligt Eders Kongl. Maj:ts beslut den 14 juli 1899, för år 1900, i likhet med hvad derförut egt rum, fördelats på tre för nyssnämnda ändamål nu anstälde svenske prestmän i Kiel, West-Hartlepool och Dunkerque med 3,500 kronor till den förste, 4,500 kronor till den andre och 2,000 kronor till den tredje, hvilken tillika innehar pastorsbefattningen vid svenska församlingen i Paris.

Det sålunda hittills anvisade belopp erfordras fortfarande; och behof har jemväl gjort sig gällande att få anslagsbeloppet ökadt.

Uti en den 5 oktober 1898 aflåten skrifvelse har nemligen samma års kyrkomöte i underdånighet anhållit hos Eders Kongl. Maj:t om nådig proposition till Riksdagen om anslag af allmänna medel till religionsvård åt

svenske sjömän samt andra utvandrade och passerande landsmän i Köpenhamn.

I berörda skrifvelse anföres till en början, under hänvisning till den i ämnet vid mötet väckta motion, hurusom den protestantiska kyrkan alltid låtit sig angeläget vara att lemna kyrklig själavård åt utvandrade eller utrikes bosatta landsmän, att de svenska statsmagterna under senare tider erkänt behofvet af religionsvård åt svenske sjömän i utländska hamnar, för hvilket ändamål nyssnämnda årliga anslag anvisats, samt att, enligt vederbörliga embetsberättelser, de i detta syfte anstälde prestmännens arbete flitigt tagits i anspråk. Vidare framhålles, att Köpenhamn enligt sista tillgängliga folkräkningsuppgifter inom sitt område hade icke mindre än 15,553 i Sverige födda invånare, deraf 5,414 män och 10,139 qvinnor, sålunda ett större antal menniskor än åtskilliga medelstora svenska provinsstäder, att af dess utländska skeppsfart ungefär en tredjedel vore svensk och att under år 1896 der förekommit 8,720 expeditioner af in- och utgående fartyg, hemmahörande i Sverige och med hufvudsakligen svensk besättning. Derjemte vore att beakta, att en stor mängd svenskt sjöfolk begåfve sig till Köpenhamn för att der söka anställning, samt att en ännu betydligare skara af arbets- och tjenstsökande från vårt land, utan att blifva inregistrerade i Köpenhamns folkmängdssiffra, likväl der uppehölle sig under kortare eller längre tider. Mot den invändning, som syntes kunna göras derom, att den danska kyrkan vore evangelisk-luthersk likasom vår och att danska språket vore lätt att inhemta för våra landsmän samt att dessa sålunda i själavårdshänseende skulle vara föga annorlunda stälda än i sitt hemland, ansåges med fullt fog kunna erinras om den betydande magt, som tillkomme det traditionela, det invanda på dessa här afsedda områden, och att följden deraf ofta blefve den, att, då den kyrkliga undervisningen och uppbyggelsen icke bjödes en menniska i de nationela och kända formerna, de blefve helt och hållet försummade. Härtill komme, att presterskapet i Köpenhamn, likasom i alla större städer, vore så öfverhopadt af arbete, att det oaktadt det mest lofvärda nit icke kunde räcka till för en missionerande verksamhet bland i staden mera tillfälligt vistande utländingar. För att i någon mån afhjelpa den kyrkliga och sedliga nöden bland våra landsmän i Köpenhamn, syntes det vara i hög grad önskligt, att derstädes anstäldes en svensk prestman, hvilken lämpligen borde förses med manligt eller qvinligt biträde i det omfattande diakoniarbetet inom sitt verksamhetsområde. Häraf borde ingalunda behöfva följa, att i Köpenhamn skulle byggas någon svensk kyrka eller stiftas någon svensk församling, utan det gälde blott att vidmagthålla och utveckla det andliga lif, som behöfde modersmålet till samfärdsmedel. Köpen-

hamns kyrkostyrelse och presterskap skulle säkerligen ställa sig mycket välvilliga och tillmötesgående mot en sådan anordning. Redan nu hade helt frivilligt och med egna uppoffringar flere prestmän från Lunds stift uti Köpenhamn hållit svensk gudstjenst, men deras arbete kunde naturligtvis icke vara tillräckligt, och i hvarje fall hölle deras embeten dem i regel bundna på annan ort.

Sedan med anledning af kyrkomötets förberörda skrifvelse samtliga domkapitel, Stockholms stads konsistorium, hofkonsistorium och svenska kyrkans missionsstyrelse affordrats underdåniga yttranden, hafva dessa myndigheter enhälligt tillstyrkt bifall till kyrkomötets framställning, dervid särskildt domkapitlet i Upsala och missionsstyrelsen framhållit, att det årliga anslaget för berörda ändamål icke borde sättas lägre än till 5,000 kronor, hvarjemte missionsstyrelsen för sin del betonat, att de till styrelsen årligen inflytande medel fullkomligt toges i anspråk för missionsverksamhet i andra städer än Köpenhamn.

Det föreliggande förslaget om beredande af religionsvård för den stora mängd icke blott sjöfarande, utan ock arbets- och tjenstsökande svenska undersåtar, som uppehålla sig i Köpenhamn, synes vara i hög grad behjertansvärdt. Den erfarenhet, som vunnits vid behandlingen af internationela fattigvårdsärenden i afseende å den nöd och de olyckor, hvari många, särskildt qvinliga, arbets- och tjenstsökande svenskar råkat i Danmark, gör, att hvarje åtgärd, som i någon mån kan bidraga till förekommande eller lindrande af detta onda — och en sådan åtgärd synes mig den föreslagna vara — måste anses önskvärd.

Af de medel, som genom kollekter och andra frivilliga bidrag ingå till svenska kyrkans missionsstyrelse, kan, såsom ock af styrelsen i dess nyssberörda utlåtande framhålles, ej lemnas något bidrag, enär styrelsens medel till fullo tagas i anspråk för dess öfriga verksamhet.

Under sådana förhållanden tvekar jag icke att föreslå påkallande af Riksdagens medverkan för nu angifna ändamål; och då detta ändamål i det närmaste ansluter sig till det, som förutnämnda af Riksdagen hittills beviljade extra anslag afser att fylla, tillåter jag mig hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att, för beredande af religionsvård åt svenske sjömän i utländska hamnar samt åt andra derstädes sig uppehållande landsmän, å extra stat för år 1901 bevilja ett belopp af 15,000 kronor.

Sedan 1898 års Riksdag, med bifall till Eders Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning, på extra stat beviljat till anställande af *tre kontraktsadjunkter* inom Södra lappmarkens kontrakt samt de delar af Vesterbottens andra och tredje kontrakt, som tillhöra lappmarken, 18,000 kronor, deraf 6,000 kronor att utgå under år 1899, och till *resekostnadsersättning* åt dessa kontraktsadjunkter 2,250 kronor, deraf 750 kronor att utgå under sistnämnda år, samt 1899 års Riksdag anvisat för år 1900 af anslaget till kontraktsadjunkterna 6,000 kronor och af anslaget till resekostnadsersättning åt dessa 750 kronor, får jag, med erinran derom att Eders Kongl. Maj:t den 2 september 1898 och den 19 maj 1899 meddelat närmare bestämmelser rörande anslagens användande, i underdånighet hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för år 1901 anvisa återstoden af de beviljade anslagen, nemligen af anslaget till kontraktsadjunkterna 6,000 kronor och af anslaget till resekostnadsersättning åt dessa 750 kronor.

[109.] *Åtgärder för en förbättrad religionsvård inom Hernösands stifts lappsktalande församlingar.*

Sedan 1899 års Riksdag, med bifall till Eders Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning, på extra stat beviljat dels till anställande af *två kontraktsadjunkter* inom Vesterbottens fjerde kontrakt 12,000 kronor, deraf 4,000 kronor att utgå under år 1900, dels till *resekostnadsersättning* åt dessa kontraktsadjunkter 1,500 kronor, deraf 500 kronor att utgå under år 1900, dels ock till två *stipendier* för utbildande vid universitet af prester, förtrogna med finska språket, 4,500 kronor, deraf 1,500 kronor att utgå under år 1900, får jag, med erinran derom att Eders Kongl. Maj:t den 19 maj 1899 meddelat närmare bestämmelser rörande anslagens användande, i underdånighet hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att af de sålunda beviljade beloppen anvisa för år 1901: af anslaget till kontraktsadjunkterna 4,000 kronor, af anslaget till resekostnadsersättning åt dessa 500 kronor samt af anslaget till stipendiers inrättande 1,500 kronor.

[110.] *Åtgärder för en förbättrad religionsvård inom Hernösands stifts finsktalande församlingar.*

Uti underdånig skrifvelse den 5 oktober 1898 har senast församlade allmänna kyrkomöte anhållit, det Eders Kongl. Maj:t täcktes hos Riksdagen göra proposition om anslag af allmänna medel till ett passande belopp att delas i flere, större och mindre, *resestipendier, afsedda för utrikes studier af företrädesvis yngre prestmän,* som redan inträdt i svenska kyrkans tjenst. Till stöd för den framställning inom kyrkomötet, som föranledt dess nämnda skrifvelse, hade anförts: att betydelsen af den personliga samfärdseln erkändes inom alla yrken och stånd icke minst derigenom, att man sökte bereda de olika yrkenas idkare, särskildt under

[111.] *Resestipendier åt prestmän.*

deras ungdoms- och utbildningstid, ökade tillfällen att besöka främmande länder för att der studera sin vetenskap, sin konst, sin samhällsuppgifts odling och vilkor; att det egentligen vore endast ett stånd, det presterliga, som blifvit lottlöst i dessa samfundets framsteg, ehuru man måste erkänna, att utländska studieresor vore lika behöfliga och nyttiga för de blifvande själasörjarne som för några andra af samfundets medlemmar; att, om också våra svenska prester utom vårt lands gränser icke funne samma betingelser i bekännelse och kyrkoförhållanden, som de vore vana att lefva under här hemma, detta ingalunda minskade den nytta, de kunde hemta af här antydda utrikes studier; samt att man minst af allt kunde fordra eller vänta sådana resor på egen bekostnad af kyrkans yngre presterskap, då, såsom bekant, dess aflöning icke vore sådan, att den medgåfve en dylik uppoffring; och har kyrkomötet för sin del i sin nämnda skrifvelse uttalat, att nyttan af utrikes studier jemväl för prestmannen syntes icke kunna bestridas, i synnerhet om dessa studier bedrefves först efter afslutad akademisk kurs i hemlandet, då det kunde antagas, att stipendiaten vunnit erforderlig stadga i omdömet och en viss kritisk förmåga.

Öfver denna framställning hafva underdåniga utlåtanden inhemtats från domkapitlen, Stockholms stads konsistorium och hofkonsistorium, dervid bifall till framställningen tillstyrkts af samtliga dessa myndigheter med undantag af domkapitlet i Vexiö, som, ehuru domkapitlet vore långt ifrån att underskatta betydelsen af studieresor, företagna i främmande länder, då domkapitlet fast hellre ansåge sådana ega en i hög grad både väckande och fostrande betydelse, dock icke ansett sig böra till ifrågavarande framställning tillstyrka bifall, så länge ännu större och vigtigare intressen för den svenska kyrkan och dess presterskap framstode med anslagskraf, som endast i begränsad mån kunde vänta att blifva tillgodosedda.

Beträffande de ifrågasatta stipendiernas antal, storlek och fördelning hafva särskilda förslag afgifvits af domkapitlen i Upsala, Strengnäs, Vesterås, Hernösand och Visby.

Domkapitlet i Upsala har föreslagit stipendiernas antal till tre att, med belopp af 1,500 kronor för hvartdera, årligen utgå för utrikes studier af yngre prestmän inom svenska kyrkan under en tid af sex månader enligt uppgifven plan och med skyldighet att inom lika lång tid efter återkomsten till fäderneslandet afgifva berättelse om hvad under resan inhemtats i fråga om derunder gjorda iakttagelser.

Af domkapitlet i Strengnäs har uttalats den önskan, att, derest Riksdagen beviljade de nödiga medlen, Eders Kongl. Maj:t täcktes utfärda sådana bestämmelser, att stipendierna blefve i tur och ordning disponerade

på de respektive stiften till utdelande åt företrädesvis yngre prestmän, som inträdt i svenska kyrkans tjenst. Tre af domkapitlets ledamöter hafva dock härifrån varit af skiljaktig mening och, enär de af domkapitlet önskade bestämmelserna syntes nämnda ledamöter vara olämpliga och kunna komma att verka hindrande för det med reseunderstödet afsedda syftet, ansett det böra åt Eders Kongl. Maj:t öfverlemnas att, utan föreskrift af inskränkning för hvarje gång till bestämdt stift, tilldela de mest förtjente presterliga sökandena af Riksdagen eventuelt beviljade reseanslag.

Domkapitlet i Vesterås har anfört, att, då det väl icke kunde vara att vänta, att ett större antal stipendier skulle beviljas, domkapitlet ansåge lämpligt, att antalet af sådana stipendier bestämdes till åtta, hvaraf fyra större och fyra mindre; att i afseende på stipendiernas storlek ändamålsenligt syntes vara att fastställa ett belopp af 1,000 kronor för de större stipendierna, hvilka borde vara beräknade för utrikes vistelse under fyra månader, och 750 kronor för de mindre, beräknade för utrikes vistelse under tre månader; samt att sålunda till ifrågavarande resestipendier erfordrades ett årligt anslag af 7,000 kronor.

Domkapitlet i Hernösand har, beträffande stipendiernas antal och storlek, tänkt sig, att stipendierna borde blifva tretton till antalet, tolf afsedda för de tolf stiften och ett för Stockholms stad, att de tretton stipendierna delades i sju större, hvart och ett å 1,000 kronor, och sex mindre, hvart och ett å 500 kronor, att innehafvare af ett större stipendium skulle vara förpligtad till en utrikes studieresa i fyra månader och innehafvare af mindre stipendium till en dylik resa i två månader samt att således för ändamålet borde af allmänna medel årligen anslås ett belopp af 10,000 kronor.

Slutligen har domkapitlet i Visby föreslagit: att stipendiernas antal måtte bestämmas till tio à 1,000 kronor hvartdera; att stipendierna skulle fördelas på de olika stiften efter samma proportion, som vid utseende af ombud vid kyrkomötet tillämpades; att stipendierna skulle af vederbörande stiftsstyrelse utdelas åt densamma underlydande prestmän, som egde derför nödiga förutsättningar; att stiftsstyrelse, då så befunnes lämpligt, skulle ega uppskjuta utdelning af stipendierna och reservera för ändamålet anslagna medel, tills väl qvalificerade sökande sig anmält; samt att stiftsstyrelse likaledes skulle ega att för hvarje särskildt fall lemna bestämmelse rörande den längre eller kortare tiden för tillämnad resa, pröfva för densamma angifvet syfte äfvensom afgöra, på hvilket sätt stipendiat borde åläggas att styrka, det han af den föreslagna resan dragit vinst i framför allt praktiskt afseende genom inhemtande af goda erfarenheter vid beröringen med anderika personer och rigtningar.

Från våra grannländer har jag låtit infordra upplysningar om huruvida stipendier för ifrågavarande ändamål derstädes utdelas. Till svar derå har meddelats, att hvarken i Norge eller Danmark staten anslagit något belopp till reseunderstöd åt prester, men att deremot i Finland sådant understöd utgår sedan tretton år tillbaka. Genom en kejserlig kungörelse den 11 februari 1886 beviljades nemligen, för att bereda en eller flere prestmän af evangelisk-lutherska kyrkan i Finland årligen tillfälle att genom resor till utlandet fullkomna sina teologiska studier och vinna närmare kännedom om andra länders kyrkliga förhållanden, till resestipendier för berörda ändamål af allmänna medel en summa af 4,000 mark om året; om sättet och vilkoren för stipendiernas utbetalande och åtnjutande skulle kejserliga senaten för Finland ega förordna. Anslaget fördelas i två stipendier om 2,000 mark hvartdera, beräknade för en utrikes resa under minst fem månader, och synes numera disponeras i tur och ordning af de fyra stiften i storfurstendömet. Ansökning om erhållande af stipendium ingifves till vederbörande domkapitel och skall vara åtföljd af meritförteckning samt rese- och studieplan, upptagande resans syftemål, den eller de orter, stipendiaten har för afsigt att besöka, samt den tid, resan kommer att vara. Stipendiat utses bland de sökande af domkapitlet efter pröfning såväl af de uppgifna syftemålens inbördes vigt och värde för kyrkan eller vetenskapen som reseplanens beskaffenhet och sökandens förmåga att utföra densamma; några särskilda kompetensvilkor äro ej stadgade; företrädesvis blifva stipendierna utdelade till yngre prestmän. Resan skall anträdas inom viss tid, och efter dess afslutande skall berättelse öfver densamma afgifvas.

Den sak, som här är ifrågasatt, synes mig vara särdeles behjertansvärd. Stora kraf ställas i våra tider på presterskapets utbildning i såväl teoretiskt som praktiskt hänseende; och otvifvelaktigt är, att sådan utbildning, som icke vinnes allenast genom studier vid universiteten och arbete inom den verksamhetskrets, till hvilken presten efter afslutade universitetsstudier vanligen är hänvisad, i icke ringa mån skulle befrämjas genom utrikes resor. Särskildt torde rörande de nyare rigtningar, som flerstädes i utlandet framträdt såväl inom teologiens mera teoretiska delar som i afseende på församlings- och själavård, en noggrannare och för det yngre presterskapet väl behöflig kännedom om dessa rigtningars både förtjenster och fel icke kunna erhållas utan studier å ort och ställe för deras framträdande och utveckling. Men till anträdande af utrikes resor ega högst få af presterna, åtminstone af de yngre bland dem, hvilka frågan nu egentligen afser, tillfällen; oftast äro de utan enskild förmögenhet, och

de löner, de efter erhållna befattningar uppbära, lemna sällan medel dertill. Vid sådant förhållande är det rimligt, att staten i detta, liksom den gjort i flere andra dylika fall, träder hjelpande emellan; och jag finner fördenskull grundade skäl att biträda kyrkomötets ifrågavarande framställning.

I afseende å det till stipendier erforderliga belopp synes icke vara lämpligt att nu ifrågasätta ett högre anslag än 5,000 kronor. Beträffande sättet och vilkoren för stipendiernas utdelande torde jag framdeles få tillfälle att närmare yttra mig. Dock vill jag här anmärka, att en föreskrift om att stipendierna skulle i tur och ordning cirkulera mellan stiften icke synes vara tillrådlig, då en dylik anordning lätt skulle kunna verka hindrande för det med stipendierna afsedda ändamål, derigenom att en yngre förtjent prestman blefve utestängd från att komma i fråga till reseunderstöd på den grund, att understöd nyligen utdelats inom det stift, han tillhörde. Att öfverlemna stipendiernas utdelande åt stiftsstyrelserna lärer vid sådant förhållande icke heller kunna ifrågakomma, utan torde detta böra förbehållas Eders Kongl. Maj:t efter inhemtande af yttranden från domkapitlen och konsistorierna.

Jag hemställer alltså, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att till resestipendier åt prestmän, under de vilkor och bestämmelser Eders Kongl. Maj:t kan finna godt föreskrifva, anvisa på extra stat för år 1901 ett belopp af 5,000 kronor.

[112.] *Nordiska museet.*

Med åberopande af föregående riksdagars af Eders Kongl. Maj:t godkända beslut, hvarigenom allt ifrån år 1890 årligen anvisats ett extra anslag af 25,000 kronor till *nordiska museet*, har museets styrelse anhållit, att till Riksdagen måtte aflåtas framställning om beviljande jemväl för år 1901 af enahanda anslag; och får jag med anledning häraf i underdånighet hemställa, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1901 anvisa ett belopp af 25,000 kronor, att ställas till styrelsens för nordiska museet förfogande för att enligt dess bestämmande användas för museet tillhörande ändamål.

[113.] *Tidskrift för landsmål m. m.*

Med anledning af en utaf e. o. professorn J. A. Lundell gjord ansökning om fortsatt anslag för den af honom utgifna tidskriften »*Nyare bidrag till kännedom om de svenska landsmålen och svenskt folklif*», anser jag mig böra hemställa, att Eders Kongl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen att jemväl för nästkommande år ställa till Eders Kongl. Maj:ts förfogande ett extra anslag till samma belopp, som för åren 1898, 1899 och 1900

anvisats, eller 3,650 kronor, att på de vilkor, Eders Kongl. Maj:t kan finna lämpligt bestämma, användas till understöd för utgifvande äfven under år 1901 af nämnda tidskrift.

[114.] *Ordbok öfver Gotlands folkmål.*

Sedan fråga uppstått om åstadkommande af en ordbok öfver gotlandsmålet, på grundval af bröderna P. A. Säves och Carl Säves i Upsala universitets bibliotek förvarade samlingar, har Gotlands läns landsting beslutit att för nämnda ändamål under hvartdera af åren 1899—1903 af landstingsmedel utbetala 300 kronor eller tillhopa 1,500 kronor, dock under vilkor att i öfrigt nödiga medel för ändamålet blefve genom statsanslag eller på annat sätt garanterade.

1899 års riksdag har sedermera, för åstadkommande af en utförlig *ordbok öfver Gotlands folkmål*, beviljat ett anslag af 5,500 kronor och deraf på extra stat för år 1900 anvisat 1,100 kronor att utgå på de vilkor, Eders Kongl. Maj:t kunde finna skäligt bestämma.

Jemte det Eders Kongl. Maj:t den 30 november 1899 stält det anvisade beloppet till det större akademiska konsistoriets i Upsala förfogande för det dermed afsedda ändamålet, har Eders Kongl. Maj:t beträffande ifrågavarande anslags användande faststält följande vilkor och bestämmelser, nemligen:

att anslaget må utbetalas mot qvitto af professorn vid universitetet i Upsala A. Noreen och e. o. professorn derstädes J. A. Lundell med hälften den 1 februari och andra hälften den 1 september hvarje år anslaget utgår;

att före slutet af hvarje år skall till ecklesiastikdepartementet afgifvas summarisk redogörelse för årets arbeten och medlens användning;

samt att af anslaget må i öfverensstämmelse med den plan, som framlagts för Gotlands läns landsting, högst $^3/_7$ användas för redaktionsarbetet samt $^4/_7$ reserveras för tryckningskostnaden.

Såsom Riksdagens skrifvelse rörande detta ämne utvisar, har afsetts, att berörda af Riksdagen beviljade anslag skulle fördelas på en tid af fem år med en femtedel årligen; och jag får derför nu i underdånighet hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att af det beviljade anslaget på extra stat för år 1901 anvisa ett belopp af 1,100 kronor.

[115.] *»Nordiskt medicinskt arkiv».*

Sedan Riksdagen, med bifall till derom af Eders Kongl. Maj:t gjorda framställningar, på extra stat för hvart och ett af åren 1896, 1897, 1898,

1899 och 1900 beviljat ett anslag af 3,000 kronor till understöd för fortsatt utgifvande af tidskriften »*Nordiskt medicinskt arkiv*», har nämnda tidskrifts utgifvare, f. d. professorn Axel Key, i en till Eders Kongl. Maj:t ingifven skrift, med åberopande att ett dylikt anslag fortfarande vore för tidskriftens utgifvande behöfligt, anhållit, att jemväl för år 1901 ett understöd af 3,000 kronor måtte för ändamålet beredas. Härtill hafva lärarekollegiet vid karolinska mediko-kirurgiska institutet och universitetskanslern uti infordrade utlåtanden tillstyrkt bifall; och får jag, under hänvisning till hvad tillförene anförts i fråga om anslag till omförmälda tidskrift, underdånigst hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1901 anvisa ett belopp af 3,000 kronor till understöd för fortsatt utgifvande af tidskriften »Nordiskt medicinskt arkiv».

[116.] *Tidskriften »Acta mathematica».*

Hos Eders Kongl. Maj:t har utgifvaren af tidskriften »*Acta mathematica*», professorn G. Mittag-Leffler, i underdånighet anhållit om beredande af statsunderstöd för tidskriftens fortsatta utgifvande, i hvilket afseende begärts för år 1901 ett anslag af 3,000 kronor eller enahanda belopp, som för sådant ändamål blifvit af Riksdagen beviljadt för hvart och ett af åren 1896, 1897, 1898, 1899 och 1900. Sökanden har dervid erinrat, att af nämnda tidskrift numera utkommit senare hälften af bandet 22, att för att fylla bandet 23 endast återstode nio ark samt att för bandet 24 redan uppsatts elfva ark.

Efter nådig remiss har vetenskapsakademien med underdånig skrifvelse den 8 sistlidne november öfverlemnat ett af dess ledamöter professorerna R. Rubenson och B. Hasselberg på akademiens anmodan i ämnet afgifvet yttrande, deri de, under framhållande af tidskriftens höga värde, på det varmaste tillstyrkt bifall till förevarande ansökning. Detta yttrande har akademien för sin del gillat och antagit såsom uttryck för sina egna åsigter i ämnet.

Med anledning häraf hemställer jag i underdånighet, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på extra stat jemväl för år 1901 anvisa ett belopp af 3,000 kronor till understöd för fortsatt utgifvande af tidskriften »Acta mathematica».

[117.] *Föreläsningskurser för arbetsklassen.*

För år 1885 stälde Riksdagen till Eders Kongl. Maj:ts förfogande under vissa vilkor ett extra anslag af 15,000 kronor, att användas till understöd åt sådana anstalter eller föreningar, som anordna *föreläsningskurser för arbetsklassen.* År efter år har sedermera anslag för nämnda

ändamål af Eders Kongl. Maj:t äskats och af Riksdagen beviljats. För hvart och ett af åren 1895 och 1896 har anslagsbeloppet bestämts till 25,000 kronor, för år 1897 till 30,000, för år 1898 till 35,000 kronor och för år 1899 till 45,000. För år 1900 beviljades ett extra anslag af 55,000 kronor att användas till understöd åt sådana anstalter eller föreningar under följande vilkor:

att understödsbelopp, som utgåfves till hvarje anstalt eller förening, endast finge afse föreläsningskurser af nämnda slag och icke finge öfverstiga 3,000 kronor, för år räknadt;

att kommuner eller enskilde för anordnande af sådana föreläsningskurser tillsköte minst lika mycket som staten;

att anstaltens angelägenheter vårdades af en styrelse, som antoge föreståndare och lärare;

att föreläsningarna ordnades regelbundet, visst antal timmar i veckan under fem till åtta månader och i väl afpassade kurser, dock att, hvad beträffade anstalt, som hade sin verksamhet å landsbygden eller dels i stad dels å landet, Eders Kongl. Maj:t egde att härutinnan göra de eftergifter, som omständigheterna kunde påkalla;

att anstalten förfogade öfver kunniga och dugliga, för denna undervisning lämpliga lärarekrafter samt tillräcklig och passande undervisningsmateriel;

att alla politiska och religiösa strider eller förhandlingar vid föreläsningarna eller undervisningen blefve förbjudna; samt

att anstalten eller föreningen skulle vara skyldig att underkasta sig de vilkor och kontroller, som i öfrigt af Eders Kongl. Maj:t pröfvades nödiga och lämpliga.

Ansökningar om understöd från berörda, för år 1900 anvisade, anslag å 55,000 kronor hafva inkommit från 100 särskilda anstalter eller föreningar, deribland 27, hvilka icke förut åtnjutit understöd för ifrågavarande ändamål. De af alla dessa anstalter och föreningar begärda understödsbelopp uppgingo till sammanlagdt 61,332 kronor, hvadan åtskilliga af de sökande ej kunnat erhålla hela de begärda beloppen. Enär det sålunda visat sig, att intresset för anordnande af sådana föreläsningskurser, hvarom här är fråga, så ökats, att ej heller det till 55,000 kronor förhöjda anslaget varit för det afsedda ändamålet tillräckligt, och då anledning icke förekommer till antagande, att detta intresse skall under den närmaste framtiden minskas, synes ett ökadt anslag för år 1901 vara af behofvet påkalladt. Detta anslag torde kunna bestämmas till 65,000 kronor. Hvad

angår de vilkor, som böra stadgas för erhållande af sådant understöd, hvarom här är fråga, synas enahanda bestämmelser lämpligen kunna meddelas, som af Riksdagen beslutits, då anslag för nämnda ändamål senast beviljades.

På grund af hvad jag nu anfört, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1901 bevilja ett anslag af 65,000 kronor att, under de vilkor Eders Kongl. Maj:t kan finna skäligt bestämma, användas till understöd åt sådana anstalter eller föreningar, som anordna föreläsningskurser för arbetsklassen.

[118.] *Utbildande af lärarinnor i huslig ekonomi.*

Uti nådig proposition till 1896 års riksdag föreslog Eders Kongl. Maj:t Riksdagen att under vilkor, som Eders Kongl. Maj:t kunde finna lämpligt bestämma, på extra stat för år 1897 bevilja följande belopp för *undervisning i huslig ekonomi*, nemligen:

till den med Upsala enskilda läroverk förenade fackskolan för utbildning af lärarinnor i huslig ekonomi 3,200 kronor;

till Göteborgs allmänna folkskolestyrelse för utbildande af lärarinnor i huslig ekonomi för folkskolan 1,300 kronor; samt

till lärarinnekursen i huslig ekonomi vid Ateneum för flickor i Stockholm 1,500 kronor.

Ifrågavarande framställning blef af Riksdagen i så måtto bifallen, att Riksdagen på extra stat för år 1897 anvisade ett belopp af 5,000 kronor att, under de vilkor Eders Kongl. Maj:t kunde finna skäligt bestämma, användas till understöd åt de vid Upsala enskilda läroverk, af Göteborgs allmänna folkskolestyrelse och vid Ateneum för flickor i Stockholm anordnade undervisningskurser för utbildande af lärarinnor i huslig ekonomi.

På förnyade framställningar af Eders Kongl. Maj:t har Riksdagen jemväl för hvart och ett af åren 1898, 1899 och 1900 för nyssnämnda ändamål beviljat ett belopp af 5,000 kronor. Detta anslag har under de fyra år, det sålunda utgått, af Eders Kongl. Maj:t fördelats emellan ifrågavarande tre läroanstalter på det sätt, att årligen tilldelats åt Upsala enskilda läroverk 2,200 kronor, åt Göteborgs allmänna folkskolestyrelse 1,300 kronor samt åt Ateneum för flickor i Stockholm 1,500 kronor.

I sina årligen upprepade framställningar om erhållande af statsbidrag har styrelsen för Upsala enskilda läroverk gång efter annan framhållit, att det anslag, som stälts till dess förfogande, befunnits för knappt tilltaget; och i särskilda under år 1899 till Eders Kongl. Maj:t ingångna

skrifvelser hafva styrelserna för samtliga berörda lärokurser anhållit, att dem måtte beredas ökadt bidrag af statsmedel till nu ifrågavarande undervisning och dervid till stöd för framställningarna hufvudsakligen anfört följande.

Styrelsen för Upsala enskilda läroverk har framhållit, hurusom i omförmälda nådiga framställning till 1896 års riksdag beräknats för fackskolan vid läroverket, i enlighet med styrelsens ansökan, ett belopp af 3,200 kronor. Sedan likvisst Riksdagen nedsatt det af Eders Kongl. Maj:t äskade anslaget från 6,000 till 5,000 kronor, hade understödet för fackskolan i Upsala begränsats till 2,200 kronor. Hvarje gånget år hade emellertid blott gifvit styrelsen ny bekräftelse på rigtigheten af den först uppstälda beräkningen. Styrelsen hade nödgats dels att sätta lönerna för föreståndarinna och lärarinnor — 1,000 kronor jemte bostad för den förra, 600—700 kronor (utan bostad) för de senare — så lågt, att de icke stode i rätt förhållande hvarken till lefnadskostnaderna eller till de aflöningar, som vid andra skolor gåfves, dels att årligen genom på enskild väg insamlade medel och genom skuldsättning å styrelsens ansvar betäcka ständigt återkommande deficit. Båda dessa utvägar finge naturligtvis anses såsom provisoriska och kunde ej i längden med någon framgång anlitas. Från och med höstterminen 1899 hade fackskolan genom enskilda gynnares mellankomst dels fått egen, för ändamålet särskildt lämpad lokal, dels vunnit en betydlig tillökning i materiel, hvarigenom undervisningen i vissa af fackskolans afdelningar kunnat ytterligare utvidgas. Men trots dessa för en gång gifna understöd och trots styrelsens bemödande att genom inkomsten af betalande elever utom lärarinnekurserna upphjelpa anstaltens ekonomi, gåfve denna alltjemt anledning till bekymmer, och styrelsen såge sig föranledd att ånyo upprepa sin underdåniga hemställan om höjning af statsanslaget.

Från fackskolan hade under år 1898 utexaminerats tillsammans elfva lärarinnor; i slutet af vårterminen 1899 ytterligare åtta. I lärarinnekurserna hade höstterminen 1899 undervisats nitton elever. Om det förtroende, anstalten åtnjöte, vittnade den omständigheten, att till de lärarinnekurser, som började i januari 1899, anmält sig 46 inträdessökande, bland hvilka plats kunnat beredas blott för sjutton. Af de åtta lärarinneelever, som vårterminen 1899 utexaminerats, hade sex elever, som önskat anställning, redan fått sådan; af de öfriga två stode en i begrepp att gifta sig och en hade öfvergått till annan verksamhet. Som ett särskildt företräde hos fackskolan i Upsala kunde åberopas mångsidigheten i lärarinneelevernas praktisk-pedagogiska utbildning, då tillfälle bereddes till öfnings- och

proflektioner såväl med barn från folkskola och högre skola som med äldre elever i husmoders- och fortsättningskurserna.

I sammanhang härmed ville styrelsen påpeka, att sedan aktiebolaget Upsala enskilda läroverk på de af detsamma grundlagda läroanstalterna, enskilda läroverket och fackskolan för huslig ekonomi, uppoffrat hela sitt aktiekapital och under hösten 1898 upplöst sig, ledningen af båda anstalterna öfvertagits af ett för ändamålet bildadt sällskap med samma namn och att sällskapets medlemmar enligt för detsamma gällande stadgar icke af anstalterna egde draga någon ekonomisk vinst, hvadan numera fackskolan för huslig ekonomi i Upsala fullständigt hade karakteren af en publik institution till allmänt gagn.

På grund af det sålunda anförda hemstälde styrelsen, att Eders Kongl. Maj:t ville af de medel, som för ändamålet kunde komma att för år 1901 beviljas, tilldela den med Upsala enskilda läroverk förenade fackskolan för huslig ekonomi ett understöd af 3,200 kronor.

Fackskolans inspektor, professor O. Hammarsten, har vitsordat, att arbetet och undervisningen inom skolan bedrifvits med berömvärd skicklighet och nit samt på ett, enligt hans mening, särdeles praktiskt och ändamålsenligt sätt, äfvensom uttalat den förhoppningen, att fackskolan, sedan den numera inflyttat i egna, rymligare lokaler, skulle med ännu större framgång än förut kunna verka för sin vigtiga uppgift.

Enligt hvad jag inhemtat, har följande förslag till inkomst- och utgiftsstat för skolan uppgjorts för år 1900:

Inkomster:

elevafgifter af lärarinneelever	kr.	2,400: —
» » elever i husmoderskursen	»	4,200: —
anslag af staten	»	2,200: —
» » staden	»	500: —
» » folkskolan	»	150: —
» » enskilda läroverket	»	300: —
ränta å grundfonden	»	75: —
brist	»	1,168: —
Summa kronor		10,993: —

Utgifter:

hyra	kr.	1,800: —
löner	»	4,850: —

afgifter för lektioner	kr.	648: —
sekreterarearfvode	»	100: —
ränta på skulder	»	440: —
ved och lyse	»	900: —
tvätt och rengöring	»	500: —
städerskans lön	»	80: —
hushållet	»	225: —
lärarinnornas middagskost	»	450: —
inventarier	»	200: —
annonsering och tryckningskostnad	»	500: —
tidskrifter och böcker	»	100: —
diverse	»	200: —
	Summa kronor	10,993: —

Domkapitlet i Upsala, hvars utlåtande i ärendet infordrats, har på de till stöd för styrelsens ansökning anförda skäl, hvarvid domkapitlet förklarat sig icke hafva något att erinra eller tillägga, tillstyrkt nådigt bifall till ansökningen.

Göteborgs allmänna folkskolestyrelse har till en början meddelat, att de undervisningskurser för utbildande af lärarinnor i huslig ekonomi för folkskolan, hvilka folkskolestyrelsen anordnat i Göteborg under åren 1897, 1898 och 1899 och till hvilka Eders Kongl. Maj:t beviljat ett anslag af 1,300 kronor om året, varit så inrättade, att undervisningskursen hvarje år begynt i januari månad och fortgått under fyra och en half månader. Då emellertid erfarenheten under de gångna tre åren visat, att denna undervisningstid varit allt för kort och att i följd häraf lärarinneeleverna blifvit öfveransträngda, hade folkskolestyrelsen, i förhoppning att Eders Kongl. Maj:t täcktes fortfarande bevilja anslag härtill, beslutit utsträcka ifrågavarande undervisningskurs till två terminer, så att den skulle fortgå från början af september månad till omkring den 1 maj, med en månads uppehåll vid jul, och alltså förlängas till sju månader. Förutom det att den öfverklagade öfveransträngningen härigenom förebygdes, skulle den fördelen vinnas, att eleverna kunde få mera praktisk öfning, hvilket visat sig vara behöfligt. I enlighet med folkskolestyrelsens nämnda beslut skulle undervisningskursen från början af september 1899 anordnas efter en af styrelsen bilagd plan och följande kostnadsberäkning:

Inkomster:

beräknadt statsanlag	kr.	1,600: —
afgifter af 6 elever à 50 kronor	»	300: —
	Summa kr.	1,900: —

Utgifter:

föreståndarinnans lön	kr.	800: —
arfvode för lektioner i teoretiska ämnen	»	500: —
bränsle och belysning	»	130: —
inventarier	»	60: —
städning och rengöring	»	45: —
hyra för lokal	»	300: —
diverse omkostnader	»	65: —
	Summa kr.	1,900: —

På grund häraf anhölle folkskolestyrelsen om ett anslag af 1,600 kronor om året att utgå under tre år från och med år 1900 för anordnande vid Göteborgs skolkök af kurser för utbildande af skolkökslärarinnor för folkskolan.

Göteborgs domkapitel har i infordradt utlåtande tillstyrkt nådigt bifall till folkskolestyrelsens underdåniga anhållan.

Styrelsen för Ateneum för flickor har slutligen i sin förutberörda skrifvelse, som inlemnats till ecklesiastikdepartementet den 18 november 1899, anfört, bland annat, följande.

För att kunna gifva eleverna en grundligare praktisk utbildning och vana att leda arbetet i ett större skolkök hade undervisningslokalen under läsåret 1898—1899 utvidgats genom anordnandet af ett större kök med inredning — spisar, hyllor, bord m. m. —, lämpad efter fyra hushåll i stället för två, hvarjemte åtskilliga andra förbättringar vidtagits. I sammanhang härmed hade antalet ökats af folkskolebarn, hvilka såsom öfningsklass för lärarinneeleverna två dagar i veckan erhölle fri undervisning och fri middagskost. Genom dessa förbättringar och stegrade priser å särskildt lifsmedel hade utgifterna för kursen blifvit väsentligt ökade. Föreståndarinnans lön, som hittills utgått med 700 kronor för år jemte bostad, behöfde äfven höjas.

Inkomster och utgifter för kursen under år 1898 vore följande:

Inkomster:

terminsafgifter à 75 kronor för 6 elever (högsta antalet)	kr.	900: —
betalade middagar	»	509: 08
sålda bakverk m. m.	»	261: 87
statsbidraget för 1898	»	1,500: —
saldo förlust	»	822: 60
Summa	kr.	3,993: 55

Utgifter:

beräknad hyra för lokalen	kr.	800: —
» ved och gas	»	225: —
löner	»	1,280: —
inköp af matvaror	»	1,150: 86
kemikalier, förbrukningsartiklar och diverse	»	94: 15
tvätt och städning	»	189: 10
ränta och slitning å inventarierna samt underhåll	»	254: 44
Summa	kr.	3,993: 55

Styrelsen hemstälde derför, att åt ifrågavarande kurs måtte beredas ett anslag för år 1901 af 2,000 kronor.

Läroverkets inspektor, kansliradet C. W. Kastman, har på förfrågan intygat, att enligt hans förmenande kursen vore ändamålsenligt anordnad, undervisningen bedrefves med mycken skicklighet och stort allvar samt undervisningsmaterielen vore tillräcklig och tidsenlig samt i godt stånd.

Öfver denna ansökning har genom nådig remiss den 20 sistlidne november underdånigt utlåtande infordrats af direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk, men sådant utlåtande har ännu icke till departementet inkommit.

De skäl, som af styrelsen för Upsala enskilda läroverk och Göteborgs allmänna folkskolestyrelse anförts för höjning af hittills utgående anslag till af dem anordnade kurser för utbildande af lärarinnor i huslig ekonomi, synas mig öfvertygande; och då behofvet af dylika lärarinnor tyckes vara i stigande, anser jag mig böra tillstyrka Eders Kongl. Maj:t att för berörda kurser i Upsala och Göteborg begära ökning af hittills utgående anslag till ifrågasatta belopp. Beträffande åter Ateneum för flickor föreligger icke sådan utredning, att någon höjning af nu till samma undervisningsanstalt utgående anslag kan ifrågasättas; men uppenbart synes mig, att sistnämnda anslagsbelopp fortfarande är behöfligt.

Jag hemställer derför, att Eders Kongl. Maj:t ville föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1901 anvisa ett belopp af 6,300 kronor, att under de vilkor, Eders Kongl. Maj:t kan finna skäligt bestämma, användas till understöd åt de vid Upsala enskilda läroverk och Ateneum för flickor i Stockholm samt af Göteborgs allmänna folkskolestyrelse anordnade undervisningskurser för utbildande af lärarinnor i huslig ekonomi.

[119.] *Vattenhöjdmätningsstationer.*

Styrelsen för nautisk-meteorologiska byrån har i skrifvelse den 20 sistlidne september anfört, att den summa, 2,500 kronor, som på Eders Kongl. Maj:ts nådiga framställningar alltsedan år 1891 årligen af Riksdagen beviljats för *underhåll och tillsyn af de i riket inrättade vattenhöjdmätningsstationerna m. m.*, visat sig vara numera otillräcklig, i det att observationshusen blefve år efter år i allt större behof af mer eller mindre omfattande reparationer, hvartill äfven komme, att ledningsrören vid en af nämnda stationer behöfde ofta upprensas. Styrelsen har derför hemstält, att af Riksdagen måtte för omförmälda ändamål i nåder äskas för år 1901 en summa af 2,800 kronor.

Med anledning häraf tillstyrker jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1901 anvisa ett anslag af 2,800 kronor för underhåll och tillsyn af de i riket inrättade vattenhöjdmätningsstationerna m. m.

[120.] *Utgifning och spridning af nykterhetsskrifter.*

Med bifall till Eders Kongl. Maj:ts derom framstälda förslag har Riksdagen på extra stat för hvart och ett af åren från och med 1895 till och med 1900 beviljat ett anslag af 4,000 kronor, att mot redovisningsskyldighet ställas till svenska nykterhetssällskapets förfogande för *utgifning och spridning af nykterhetsskrifter*. Nämnda sällskaps styrelse har nu i skrifvelse den 23 september 1899, under åberopande af hvad styrelsen i underdånig skrifvelse den 25 september 1893 anfört rörande behofvet af ett årligt understöd af allmänna medel för fullföljandet af den verksamhet, som enligt sällskapets stadgar åligger detsamma, anhållit om utverkande hos Riksdagen af anslag för sagda ändamål till enahanda belopp för år 1901.

Med anledning häraf hemställer jag, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för utgifning och spridning af nykterhetsskrifter på extra stat för år 1901 anvisa ett anslag af 4,000 kronor, att mot redovisningsskyldighet ställas till svenska nykterhetssällskapets förfogande för ändamålet.

[121.] *Kuranstalten Sans Souci.* För hvart och ett af åren 1894—1900 har Riksdagen beviljat ett extra anslag af 2,000 kronor att utgå till understöd åt räddningshemmet för drinkare vid Sans Souci invid Upsala, numera benämndt *kuranstalten Sans Souci*, på vilkor, som af Eders Kongl. Maj:t pröfvades lämpliga. De vilkor för anslagens åtnjutande, som af Eders Kongl. Maj:t i följd häraf vid meddelande af föreskrift om anslagens utbetalning faststälts, hafva, med någon modifikation för de tre sista åren, fått enahanda innehåll, som återgifvits i departementschefens anförande till statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 14 januari 1895 vid föredragning af då gjord ansökning om anslag till nämnda anstalt.

I underdånig skrifvelse den 29 september 1899 har styrelsen för ifrågavarande kuranstalt anhållit, att Eders Kongl. Maj:t täcktes allt framgent och närmast för år 1901 hos Riksdagen begära, att ett anslag af 3,000 kronor måtte för nämnda anstalt beviljas. Detta anslag, anför styrelsen i berörda skrifvelse, vore af nöden, för så vidt anstalten skulle kunna fortsätta sin verksamhet i samma utsträckning som hittills. Det hade emellertid länge varit ett önskningsmål att bereda densamma en utvidgad verksamhet, men någon möjlighet härtill hade icke funnits, så länge anstalten varit betungad med en skuldsumma, som vida öfverstigit dess tillgångar. Då anstalten omorganiserades i oktober 1898, hade styrelsen för afhjelpande af anstaltens svåra ekonomiska ställning utfärdat ett upprop till allmänheten, hvilket haft det lyckliga resultat, att en summa af 4,100 kronor influtit. Styrelsen hade derigenom blifvit i stånd ej blott att minska skuldsumman till 8,000 kronor, hvilket belopp ungefär motsvarade anstaltens tillgångar i fastigheter och inventarier, utan äfven att vidtaga en utvidgning af anstalten, så att vid densamma numera kunde beredas plats för 8 patienter. Emellertid önskade styrelsen att ytterligare utvidga verksamheten vid Sans Souci och hade i enlighet dermed fattat ett eventuelt beslut att låta tillbygga anstalten enligt ritning och kostnadsförslag, som bifogats styrelsens framställning. Kostnaden för utvidgningen, hvarigenom anstalten skulle vinna ytterligare 4 patientplatser, skulle enligt berörda kostnadsförslag uppgå till 2,115 kronor 42 öre. En sådan utvidgning, som betydligt skulle öka föreståndarens arbete, gjorde det tillika till en tvingande nödvändighet att bereda denne, hvilken för en tid af två år åtagit sig platsen mot en ersättning af endast 300 kronor för år, en förbättrad ekonomisk ställning. Det vore uppenbart att en lämplig föreståndare icke kunde, helst sedan anstalten utvidgats till att inrymma 12 patientplatser, erhållas och bevaras å anstalten mot lägre kontant ersättning än 1,000 kronor för år, så mycket mindre som det vore styrelsens mening, att denna lön skulle beviljas endast åt en

gift föreståndare och mot vilkor att dennes hustru utan särskild ersättning skulle förestå hushållet och fungera som husmoder vid anstalten. Huru nödvändig för anstaltens behöriga skötsel en sådan löneförbättring än vore, blefve det dock omöjligt att åstadkomma densamma med anstaltens nuvarande tillgångar, äfven om dessa ej toges i anspråk för en tillbyggnad, och ännu mer omöjligt, om så skedde, något som dock af många skäl vore önskvärdt. Under sådana förhållanden såge styrelsen icke någon annan utväg än att hos Eders Kongl. Maj:t begära, ej blott att det hittills gifna anslaget måtte fortfarande beviljas, utan äfven att ett tillägg dertill af 1,000 kronor måtte erhållas, så att anslaget för år 1901 blefve tillsammans 3,000 kronor.

Af den redogörelse för anstaltens verksamhet under år 1898, som af anstaltens legitimerade läkare och dess föreståndare afgifvits och finnes ansökningen bilagd, samt af öfriga vid ansökningen fogade handlingar inhemtas, att under nämnda år å anstalten vårdats 11 patienter från olika landskap och af olika samhällsklasser, af hvilka patienter 5 under året utgått och 6 funnits qvar å anstalten vid årets slut; att af de 5 utgångna patienterna 3 blifvit fullständigt botade, men det två återstående återfallit i det gamla begäret och den ene af dessa ånyo intagits å anstalten; att antalet ansökningar och förfrågningar om plats å anstalten under tiden 1 oktober 1898—27 september 1899 utgjort 32; att vattenledning framdragits till och inledts i bonings- och brygghuset samt varmbad anordnats i brygghuset; att en del nya inventarier inköpts; samt att tillgångarna utöfver skulderna den 31 december 1898 utgjorde 555 kronor 29 öre.

Medicinalstyrelsen, hvars yttrande i ärendet infordrats, har den 30 oktober 1899 afgifvit underdånigt utlåtande, deri medicinalstyrelsen anfört att, då ändamålet med ifrågavarande kuranstalts verksamhet vore i hög grad behjertansvärdt och det af anstaltens styrelse nu begärda anslaget å 3,000 kronor vore nödvändigt, om ej blott anstaltens välsignelsebringande arbete skulle kunna fortgå såsom hittills, utan äfven den ifrågasatta, af en ökad efterfrågan på platser betingade utvidgningen af anstalten skulle komma till stånd, samt då de af Eders Kongl. Maj:t jemlikt nådiga bref den 1 juni 1894 och den 19 maj 1899 för statsanslagets åtnjutande föreskrifna vilkor blifvit af anstalten uppfylda, medicinalstyrelsen tillstyrkte, att Eders Kongl. Maj:t täcktes af Riksdagen äska på extra stat för år 1901 ett anslag af 3,000 kronor till understöd åt berörda anstalt samt att, om anslaget beviljades, Eders Kongl. Maj:t måtte för åtnjutande deraf föreskrifva enahanda vilkor, som i nyssnämnda nådiga bref blifvit bestämda,

äfvensom att af anslaget ett belopp af 1,000 kronor skulle utgå, först sedan den föreslagna tillbyggnaden utförts.

Hvad anstaltens styrelse i sin nu gjorda framställning anfört synes mig tydligen visa, att anstalten behöfver ökadt årligt understöd från det allmänna för att kunna uppehålla sin verksamhet i dess nuvarande omfattning, oafsedt huruvida densamma, på sätt blifvit ifrågasatt, kommer att än ytterligare ökas, sedan den påtänkta tillbyggnaden blifvit verkstäld. Vid sådant förhållande kan jag icke finna det vara lämpligt att, såsom medicinalstyrelsen föreslagit, såsom vilkor för utfående af en del utaf det anslag, hvarom här är fråga, föreskrifves, att en sådan tillbyggnad, som nyss nämnts, kommer till stånd, utan synas mig vilkoren för anslagets åtnjutande böra affattas i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad som i sådant afseende stadgats beträffande det anslag, hvilket af Riksdagen beviljats för år 1900.

Jag hemställer derför, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1901 bevilja ett anslag af 3,000 kronor att utgå till understöd åt kuranstalten Sans Souci invid Upsala på vilkor, som af Eders Kongl. Maj:t pröfvas lämpliga.

[122.] *Stockholms alkoholisthem.*

Sedan på underdåniga ansökningar af styrelsen för *Stockholms alkoholisthem* Eders Kongl. Maj:t i 1898 och 1899 års statsverkspropositioner föreslagit Riksdagen att bevilja nämnda hem anslag för år 1899 af 17,500 kronor och för år 1900 ett anslag af 7,500 kronor, blefvo Eders Kongl. Maj:ts berörda framställningar på det sätt bifallna, att Riksdagen på extra stat beviljade hemmet för år 1899 ett anslag af 2,000 kronor och för år 1900 ett anslag af 4,000 kronor, att utgå på vilkor, som af Eders Kongl. Maj:t pröfvades lämpliga. Vid meddelande af nådiga föreskrifter om ifrågavarande anslags utbetalande täcktes Eders Kongl. Maj:t tillika fastställa de vilkor, som skulle gälla för anslagens åtnjutande; och voro dessa vilkor följande:

att hemmets förvaltning handhafves af en i Stockholm befintlig styrelse, som antager föreståndare för anstalten;

att anstalten står under inseende af Hans Kongl. Höghet Hertigen af Vestergötland eller, om han anser sig dertill förhindrad, af en utaf Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Stockholms län förordnad inspektor;

att de i anstalten intagna sjukas vård öfvervakas af legitimerad läkare;

samt att till medicinalstyrelsen städ berättelse med redogörelse för anstaltens verksamhet under året före utgången af mars månad nästföl-

jande år af anstaltens styrelse och läkare aflemnas till förste provinsialläkaren i länet.

Styrelsen för hemmet har i underdånig skrifvelse den 20 sistlidne september anhållit, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att bevilja ett anslag för år 1901 af 7,500 kronor till understöd åt hemmet; och har styrelsen till stöd för denna framställning hufvudsakligen anfört, att utgifterna för år 1898 uppgått till 19,793 kronor 48 öre; att, ehuru gåfvomedel influtit till belopp af 4,102 kronor — en summa, som icke syntes kunna påräknas för framtiden — stiftelsen måst för utgifternas bestridande med 4,920 kronor 56 öre öka sin redan förut betydande skuld, som enligt ansökningen bifogad revisionsberättelse vid 1898 års början utgjorde 23,952 kronor 68 öre; samt att utan kraftigare hjelp från det allmännas sida, än hvad hittills lemnats, stiftelsens tillgångar snart torde vara uttömda och stiftelsen nödgas upphöra med sin för det allmänna gagnerika verksamhet.

Af hemmets vid den underdåniga framställningen fogade berättelse för år 1898 inhemtas bland annat, att af de under år 1898 vårdade 34 pensionärerna 8 utskrifvits förbättrade med hopp om varaktigt tillfrisknande, 1 utskrifvits med okändt resultat, 6 återfallit, 7 afvikit eller afvisats från hemmet samt 10 qvarvarit vid årets slut. Då voro äfven qvar 2 pensionärer, som utskrifvits men, efter att hafva återfallit, ånyo intagits.

Efter erhållen nådig remiss har medicinalstyrelsen den 15 sistlidne december öfver ifrågavarande framställning afgifvit underdånigt utlåtande och dervid öfverlemnat i ärendet infordrade yttranden af förste provinsialläkaren och Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Stockholms län.

Förste provinsialläkaren har anfört, att ifrågavarande stiftelse hade till uppgift att dels genom lämplig vård af personer, hemfallna åt dryckenskapslasten, återgifva dem deras genom alkoholmissbruk förstörda krafter, dels sedermera skaffa dem, som vore deraf i behof, lämplig sysselsättning samt att mycket uppmuntrande resultat erhållits, i det från hemmets öppnande den 1 april 1897 till den 15 november 1899 af 60 intagna 25 utgått såsom botade, men att hemmets ekonomiska ställning emellertid vore sådan, att utan kraftigt understöd hemmet måste upphöra med sin verksamhet; och har förste provinsialläkaren på grund häraf och då det måste anses synnerligen önskligt, att såväl hemmets allmännyttiga verksamhet måtte fortfara, som äfven att mindre bemedlade måtte komma i delaktighet af dess vård, tillstyrkt, att statsanslaget måtte ökas till begärda 7,500 kronor under de vilkor, som för det nu utgående statsanslaget af Eders Kongl. Maj:t faststälts.

Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande har, instämmande i hvad

förste provinsialläkaren i ämnet yttrat, äfven för sin del tillstyrkt nådigt bifall till ansökningen.

För egen del har medicinalstyrelsen anfört, att, då Eders Kongl. Maj:t till 1899 års riksdag aflåtit nådig proposition om anslag å 7,500 kronor för att stiftelsen Stockholms alkoholisthem måtte kunna fortsätta sin gagnande verksamhet och äfven bevilja friplatser och då hemmets nuvarande ekonomiska ställning icke medgåfve beviljandet af en sådan för det allmänna vigtig förmån, ja icke en gång kunde särdeles länge göra det möjligt att fortsätta med hemmets verksamhet, såvida ej det nu begärda förhöjda anslaget beviljades, medicinalstyrelsen i underdånighet tillstyrkte bifall till den af styrelsen för alkoholisthemmet nu gjorda anhållan och hemstälde, det Eders Kongl. Maj:t täcktes till näst sammanträdande riksdag aflåta nådig proposition derom, att till alkoholisthemmet måtte på extra stat för år 1901 anslås ett belopp af 7,500 kronor och att för åtnjutande af detta anslag måtte föreskrifvas samma vilkor, som blifvit för år 1900 uppstälda i nådiga brefvet den 19 maj 1899.

Hvad sålunda förekommit synes mig ådagalägga, att ifrågavarande alkoholisthem är fortfarande förtjent att komma i åtnjutande af statsanslag samt att detta anslag nu bör bestämmas till det belopp, som hemmets styrelse begärt och medicinalstyrelsen förordat, eller 7,500 kronor. Jag hemställer derför, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1901 bevilja ett anslag af 7,500 kronor att utgå till understöd åt Stockholms alkoholisthem på vilkor, som af Eders Kongl. Maj:t pröfvas lämpliga.

[123.] *Kapellbyggnad Södra Bergnäs by.*

Uti den i Norrbottens län belägna Arjepluogs socken, omfattande ett ytinnehåll af något mera än 146 qvadratmil eller nära nog lika mycket som landskapen Skåne, Halland och Blekinge tillsammantagna, men med ringa folkmängd, uppgående den 31 december 1897 till allenast 2,139 invånare, finnas för närvarande en kyrka och två kapell: Arjepluogs kyrka, belägen ungefär sex mil från socknens sydligaste gräns, ett kapell, förr i Löfmokk, numera i Jäckvik ungefär sex mil nordvest från kyrkan och sju mil från norska gränsen, samt ett kapell i Norra Bergnäs, beläget ungefär fyra mil norr om kyrkan.

Under år 1897 har inom socknen väckts förslag om uppförande af ännu en kapellbyggnad, nu i den sydligaste delen af socknen. Uti en till Eders Kongl. Maj:t ställd och af kyrkoherden i församlingen G. Calleberg, jemte eget tillstyrkande yttrande, till domkapitlet i Hernösand insänd ansökning hafva nemligen byamännen i Slagnäs och kringliggande

byar anhållit, att Eders Kongl. Maj:t täcktes anslå nödiga medel till *uppförande af ett kapell i Södra Bergnäs by* eller å annan lämplig plats i orten samt låta förordna om kapellets uppförande och om gudstjensters hållande i detsamma. Till stöd för ansökningen hafva af byamännen och kyrkoherden Calleberg anförts: Södra Bergnäs by, belägen ungefär fem mil sydost från kyrkan och en mil norr om Slagnäs by, vore att anse såsom, näst kyrkoplatsen, den mest centrala ort inom socknen, enär i nämnda båda byar med omnejd bodde något mera än en fjerdedel af socknens hela befolkning, på kortare afstånd från södra Bergnäs by än från kyrkan. Från dessa trakter, som saknade landsväg och hvilkas invånare för sina kyrkofärder måste taga väg öfver de stora sjöarne Storafvan och Uddjaur, blefve dessa färder ofta försvårade vintertid af dåligt väglag och sommartid af storm, hvartill komme, att det funnes många fattiga, hvilka ej kunde bekosta sig och de sina en kyrkofärd på fem till sex mil. Under nuvarande förhållanden mötte fördenskull stora svårigheter för många från dessa orter att besöka kyrkan, och behofvet af ett nytt kapell, der gudstjenst med nattvardsgång af församlingens pastor kunde förrättas vissa, åtminstone fyra, gånger årligen, vore sålunda mycket trängande. Komme ett sådant kapell till stånd, skulle traktens befolkning, äfven den fattigare, derigenom få tillfällen att blifva delaktiga af den kyrkliga gudstjenstens fördelar och lättare bevaras från separatism, som hotade att söderifrån inkomma i socknen. Jemväl åtskilliga lappar skulle deraf få gagn. Byamännen i orten vore emellertid urståndsatte att göra några utgifter för uppförande af ett dylikt kapell och enskilda personer funnes ej, som dertill vore villige. Ej heller funnes någon utsigt att kunna förmå församlingen att göra sådant offer för en särskild sockendel, då församlingen, som måste på sin under reparation varande kyrka påkosta många tusen kronor, i öfrigt vore så betungad med utgifter för olika ändamål, att, då fråga på våren 1897 varit om reparation af Jäckviks kapell, församlingens kyrkostämma, ehuru den ansett en sådan reparation nödvändig, dock icke kunnat besluta att till kostnaden derför bidraga. Annan möjlighet förefunnes derför ej att få till stånd ett kapell i Södra Bergnäs, än att detsamma blefve uppfördt på statens bekostnad, liksom fallet varit med kapellen i Jäckvik och Norra Bergnäs. Beloppet af de utgifter, statsverket derigenom finge vidkännas, borde ej verka afskräckande, då kapellet, för den händelse det derför erforderliga virket finge tagas å kronoskog, borde kunna uppföras, med sittplatser för 150—200 personer och fullständig inredning, för en kostnad af 5,000 kronor och särskild hänsyn i allt fall borde tagas dertill att från lappmarkens skogar högst afsevärda belopp inflöte till statsverket.

Öfver ansökningen infordrade domkapitlet yttranden af kontraktsprosten G. Höijer och Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län; och anförde i sitt afgifna yttrande kontraktsprosten Höijer, under tillstyrkande af bifall till den gjorda framställningen, att de för densamma andragna skäl syntes honom tillräckligt ådagalägga, såväl att behofvet af ett kapell i sydöstra delen af Arjepluogs socken vore mycket trängande och att Södra Bergnäs by vore den för kapellet mest lämpliga platsen, som äfven att församlingens förut nog mycket anlitade ekonomiska bärkraft vore allt för svag för att kunna draga den kostnad, hvilken kapellbyggnadens uppförande måste betinga, hvadan kapellet icke kunde komma till stånd utan anslag af allmänna medel.

Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Norrbottens län införskaffade från församlingen dels dess yttrande öfver ansökningen, i hvilket yttrande församlingen, under vitsordande utaf behofvet af det föreslagna kapellet och lämpligheten af den derför utsedda plats, förklarade sig icke kunna anslå medel till kapellets uppförande, utan allenast vilja bekosta församlingens pastor skjuts till och från kapellet vid hans tjensteförrättningar derstädes, dels ock eskissritning till det ifrågasatta kapellet jemte material- och kostnadsförslag, slutande, under förutsättning att behöfligt virke fritt erhölles från kronan, å en summa af 5,000 kronor. I afgifvet utlåtande anförde derefter Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande, att denna embetsmyndighet, som funne behofvet af kapellets uppförande till fullo ådagalagdt, ville vitsorda, att församlingens ekonomiska ställning för närvarande icke utan de skattskyldiges oskäliga betungande medgåfve beloppets uttaxering, hvadan Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande ansåge sig böra tillstyrka, att nödiga medel liksom ock kostnadsfritt byggnadsvirke från kronomark för ändamålet utverkades; uttalande dock Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande såsom sin åsigt, att vid anvisande af eventuelt anslag borde förbindas det vilkor, att församlingen ansvarade för att kapellet antingen på bekostnad af de utaf dess inrättande närmast intresserade byarne eller direkt af församlingen behörigen underhölles.

Sedan handlingarna återremitterats till kyrkoherden Calleberg och Arjepluogs församling med förfrågan, om de åtoge sig, pastor den af Slagnäs byamän i deras underdåniga framställning ifrågasatta predikoskyldighet och församlingen att uppfylla det af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande föreslagna vilkoret med afseende på kapellets underhåll, hvarjemte pastor skulle hafva att inkomma med den ytterligare utredning, som han funne nödig rörande antalet af och folkmängden i de byar, som kunde få gagn af kapellet i Södra Bergnäs, samt om kapellets betydelse för lappallmogen, insände, med anledning häraf, kyrkoherden Calle-

berg till domkapitlet dels utdrag af protokoll, hållet å extra kyrkostämma med Arjepluogs församling den 20 mars 1898, dels ock eget yttrande jemte en särskild förteckning, utvisande antalet af och folkmängden i de byar och lägenheter, hvilka närmast vore intresserade af inrättandet utaf ett kapell i Södra Bergnäs, samt antalet af socknebor och lappar, som deraf kunde få gagn. Af dessa handlingar inhemtas, att kyrkoherden Calleberg gerna åtoge sig den af sökandena ifrågasatta predikoskyldigheten och tillika vore öfvertygad, att hvilken pastor som helst, som nitälskade för själavården inom församlingen, skulle komma att vara af samma åsigt; att, sedan vid sammanträde den 6 mars 1898 byamännen i Bergnäs, Strömholm, Grannäs, Sjulnäs, Slagnäs, Kalön, Långviken, Sundholm, Krutaholm, Storbosund och Storön samt åborna å Nyliden och Rebackudden enhälligt åtagit sig att, för den händelse nödiga medel ansloges till uppförande af ett kapell i Södra Bergnäs, ansvara för att kapellet blefve på deras bekostnad behörigen underhållet, samt byamännen i Bergnäs enat sig om att kostnadsfritt upplåta lämplig byggnadsplats å Bergnäsholmen, församlingen å nyssnämnda kyrkostämma förbundit sig att genom de skattskyldige i förutnämnda byar behörigen underhålla den ifrågasatta kapellbyggnaden; att 443 personer, deraf 82 hel- och halflappar, funnes i Bergnäs och sexton andra byar och lägenheter inom en mil från Bergnäs, hvilka alla hade 4—6 mil till kyrkan; att derjemte funnes 185 personer, deraf 58 hel- och halflappar, i tio andra byar och lägenheter, som hade kortare väg till Bergnäs än till kyrkan; att dessutom 74 lappar vissa årstider brukade vistas närmare Bergnäs än kyrkan; att således, dessa sista inberäknade, 702 personer, deraf 214 hel- och halflappar, borde kunna få gagn af ett kapell i Södra Bergnäs; samt att folkmängden i orten under det sista decenniet växt med öfver 34 procent och fortfarande visade samma tendens att tillväxa, hvadan, enligt kyrkoherden Callebergs förmenande, antalet af dem, för hvilka det ifrågasatta kapellet kunde vara till nytta, säkerligen komme att inom några år betydligt ökas.

Uti det underdåniga utlåtande, hvarmed domkapitlet i Hernösand öfverlemnat handlingarna i ärendet till Eders Kongl. Maj:t, har domkapitlet anfört följande. Att själavården inom Arjepluogs vidsträckta församling vore ordnad på ett ytterst otillfredsställande sätt, läte sig ej förneka. Det vore naturligtvis en ren omöjlighet för den ende prestmannen i församlingen, om han än vid fullgörandet af sina tjensteåligganden insatte sin yttersta kraft, att räcka till för en församling, hvars till öfver 2,000 personer uppgående befolkning vore spridd öfver en yta af mer än 128 gamla qvadratmil. Här, om någonstädes, vore derför en förstärkning

af de presterliga krafterna af behofvet påkallad. Men för närvarande stälde sig särskildt ur ekonomisk synpunkt oöfverstigliga hinder i vägen för uppnående af detta mål. Domkapitlets sträfvande måste derför tills vidare gå ut på att få partiela förbättringar af själavården inom Arjepluogs församling till stånd. En ny länk i kedjan af åtgärder i detta syfte blefve knuten, om ett kapell inrättades i Södra Bergnäs. Det trängande behofvet af en gudstjenstlokal i denna del af församlingen vore på det klaraste uppvisadt i handlingarna. Invånarne i åtskilliga byar, för hvilka Södra Bergnäs utgjorde en centralpunkt, skulle af ett sådant kapell hafva det största gagn. I stället för att dessa byars invånare nu, på grund af vägens längd och de svårigheter naturen sjelf beredde, hvartill för många komme en tryckande fattigdom, ytterst sällan torde blifva i tillfälle att besöka Guds hus, skulle de, om ett kapell på den föreslagna orten komme till stånd, i detta kapell å regelbundet återkommande tider af året blifva delaktiga af en kyrkligt ordnad gudstjensts alla fördelar. Men huru betydelsefull för befolkningen i denna nejd af församlingen frågan om inrättande af ett kapell i Södra Bergnäs än vore, kunde den dock ej bringas till lösning med mindre det för sagda kapells uppförande erforderliga beloppet erhölles af statsmedel. Församlingens ekonomiska ställning vore för närvarande sådan, att den vore urståndsatt bära nya bördor. Församlingen hade derför endast kunnat åtaga sig att bekosta pastors tjensteresor till och från det ifrågasatta kapellet samt att på grundvalen af de utaf kapellbyggnaden närmast intresserade byarnes omförmälda förbindelse ansvara för samma byggnads underhåll, hvarförutom byamännen i Södra Bergnäs kostnadsfritt upplåtit byggnadstomt. På grund af hvad sålunda anförts hemstälde domkapitlet, som icke hade något att erinra mot den uppgjorda ritningen med tillhörande kostnadsförslag, det täcktes Eders Kongl. Maj:t dels bereda för uppförande af ett kapell på den för ändamålet upplåtna tomten i Södra Bergnäs by erforderliga medel samt från kronopark kostnadsfritt anvisa nödigt byggnadsvirke, dels ock i sammanhang dermed förordna, att gudstjenster skulle förrättas i sagda kapell till antal och på tider, som af domkapitlet efter vederbörandes hörande bestämdes.

Sedan handlingarna till ecklesiastikdepartementet inkommit, hafva infordrade underdåniga utlåtanden i ärendet afgifvits af öfverintendentsembetet, domänstyrelsen och statskontoret.

Öfverintendentsembetet har dervid anmält, att embetet funnit de understälda ritningarna icke kunna till nådig fastställelse förordas och att embetet af sådan anledning låtit upprätta ett helt nytt ritningsförslag till den ifrågastälda kapellbyggnaden. Vidare har samma embete meddelat,

att såväl embetets nyssnämnda förslag som det genom församlingens försorg upprättade ritningsförslaget, för hvilket kostnaden gifvetvis vore väl lågt beräknad, torde betinga samma arbetskostnad eller omkring 6,000 kronor; och hafva uti yttranden, som på embetets föranstaltande öfver dess förslag afgifvits af församlingen, kyrkoherden Calleberg och domkapitlet, inga andra anmärkningar mot förslaget framstälts än att kyrkoherden Calleberg gjort vissa mindre betydande erinringar i fråga om kapellets beklädnad och yttertak.

Domänstyrelsen, som vid sitt underdåniga utlåtande fogat af styrelsen införskaffade yttranden från jägmästaren i Arjepluogs revir och öfverjägmästaren i Norrbottens distrikt, har för egen del anfört, att, då Arjepluogs socken hade egna besparingsskogar eller allmänningar, från hvilka, efter hvad öfverjägmästaren upplyst, genom virkesförsäljning redan bildats en allmänningsfond om 350,000 kronor, styrelsen icke ansåge virke från kronoskog, med undantag af torrvirke, böra till kapellbyggnaden utlemnas, med mindre derför till statsverket utgåfves ersättning, hvilken borde utgå efter halft markegångspris eller med en krona 75 öre för bjelkträd samt en krona 25 öre för större och 70 öre för mindre sågtimmerträd, hvarjemte, derest Eders Kongl. Maj:t funne godt medgifva utlemning från närbelägna kronoöfverloppsmark af virke till kapellbyggnaden, föreskrift borde lemnas derom att utlemnandet skulle ske efter af vederbörande jägmästare verkstäld utstämpling, derför han, för den händelse utstämplingen ej kunde verkställas i sammanhang med annan tjensteförrättning i orten, skulle ega tillgodonjuta ersättning för resekostnad enligt gällande resereglemente.

Slutligen har statskontoret i fråga om den af domänstyrelsen omförmälda allmänningsfond erinrat om följande förhållanden. Från Arjepluogs sockens allmänning hade försålts ett större timmerparti för ett belopp af 337,868 kronor 90 öre, hvilka medel skulle under åren 1897 och 1898 inflyta till berörda allmänningsfond, som dessutom tillfördes årliga intägter genom försäljning af torr och vindfäld skog samt år 1906 ytterligare komme att ökas med, enligt beräkning, omkring 300,000 kronor genom försäljning af då till afverkning enligt hushållningsplanen bestämda timmerpartier. Genom det af Eders Kongl. Maj:t den 14 maj 1897 faststälda reglemente för Arjepluogs skogsmedelsfond hade föreskrifvits, att Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande egde besluta om all användning af fondens afkastning under iakttagande af följande bestämmelser, nemligen att, sedan kostnaderna för allmänningarnas bevakning, der sådan, utöfver den staten genom sina tjenstemän bestrede, kunde vara nödig, för fondens förvaltning och för granskning af dess räkenskaper samt för

alla dermed i samband stående åtgärder äfvensom på allmänningen belöpande utskylder blifvit afdragna, skulle, i den mån fondens afkastning dertill lemnade tillgång, bestridas i följande ordning: å jordbruksfastigheterna inom socknen belöpande fastighetsbevillning, för jordbruksfastigheterna utgående landstingsskatt, för jordbruksfastigheterna utgående bidrag till skjutsentreprenaderna samt för jordbruksfastigheterna bestämda bidrag till presterskapets aflöning; att härnäst finge af fondens årsafkastning utgå såsom bidrag till utgörande af den de väghållningsskyldiga hemmanen inom socknen enligt lag påhvilande tunga ett årligt belopp, som tills vidare bestämts till högst 10,000 kronor, hvarvid det skulle ankomma på Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande att inom angifna gränser årligen fastställa beloppet äfvensom bestämma det sätt, hvarpå bidraget finge tillgodokomma de väghållningsskyldige; att af den behållning i årsafkastningen, som, sedan alla nu omförmälda utgifter blifvit bestridda, uppstode, fyra tiondedelar skulle afsättas till bildande af en fond i och för befolkningens understöd vid missväxtår, företrädesvis genom beredande af arbetsförtjenst vid inom kommunen anordnade allmännyttiga arbeten; att, när understödsfonden uppgått till 100,000 kronor, vidare afsättning till densamma ej skulle ega rum; att, i den mån berörda belopp komme att genom anlitande förminskas eller helt och hållet användas, fonden genom årliga afsättningar skulle till förutnämnda kapitalbelopp återbringas; att det ankomme på Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande att, innan någon del af understödsfonden användes, pröfva behofvet och sättet för användningen; samt att återstående delen af skogsmedelsfondens afkastning finge användas till andra för delegarne och kommunen nyttiga ändamål, såsom jordbrukets befrämjande genom understöd till utdikningar, genom odlingsföretags uppmuntrande och annorledes, boskapsskötselns befrämjande, kommunikationsväsendets utveckling, särskildt genom understöd till byvägars anläggande, strömrensningar m. m. äfvensom till bidrag vid utgörande af utgifter, som socknens kommunal- eller kyrkostämma beslutit, dock att fondens afkastning icke kunde användas för sådant kommunalt ändamål, för hvilket kommunens medlemmar enligt lag vore underkastade uttaxering, med mindre hela utskyldsbeloppet för samma ändamål och således jemväl den del deraf, som belöpte på icke jordegande medlemmar af kommunen, toges af fondens afkastning. Församlingens rätt att förfoga öfver skogsmedelsfondens afkastning vore sålunda inskränkt på sådant sätt, att användning deraf till den ifrågasatta kapellbyggnaden icke kunde för det närvarande ifrågakomma, då afkastningen icke torde lemna tillgång till bestridande af alla de i reglementet bestämda utgifter, hvilka i främsta rummet borde af fonden utgöras.

Af hvad i ärendet sålunda förekommit synes mig till fullo ådagalagdt såväl att ett trängande behof förefinnes af den ifrågastälda nya kapell byggnaden som äfven att densamma lämpligen bör förläggas å den dertill föreslagna platsen.

Jag finner det vidare vara uppenbart, att byggnaden icke utan statens mellankomst kan bringas till stånd, då de derför närmast intresserade byarne icke mägta åtaga sig de erforderliga kostnaderna och ej heller socknens skogsmedelsfond derför kan anlitas samt församlingen — hvilken icke torde kunna åläggas att bekosta kapellbyggnad för den ifrågavarande aflägsna delen af socknen — äfven om församlingen framdeles genom skogsmedelsfondens afkastning kommer att tillskyndas en betydande lättnad i sina utgifter, dock för närvarande i ekonomiskt afseende befinner sig i en så tryckt ställning, att någon möjlighet för densamma ej förefinnes att ens bidraga till byggnadens uppförande. I detta sistnämnda hänseende vill jag, med ledning af uppgifterna i statistiska centralbyråns underdåniga berättelse för år 1897 angående kommunernas fattigvård och finanser, erinra om följande förhållanden.

Inom församlingen, hvars folkmängd, såsom ofvan nämnts, den 31 december 1897 utgjorde 2,139 personer, belöpte sig samma år det påförda fyrktalet för i mantal satt jord till 4,021, för annan fastighet till 74 och för öfriga beskattningsföremål till 5,701. Utdebiteringen per fyrk uppgick för i mantal satt jord till 2 kronor 24 öre eller väsentligt mera än i någon af länets öfriga kommuner och bland de högsta utdebiteringar i riket, samt för annan fastighet och öfriga beskattningsföremål till 60 öre. Relativa beloppet af kommunernas inom Norrbottens län tillgångar utgjorde vid 1897 års slut per invånare 6 kronor 66 öre, men inom Arjepluogs kommun endast 2 kronor 17 öre. Enahanda belopp af kommunernas skulder uppgick vid samma tid inom länet till 5 kronor 41 öre, men inom Arjepluogs kommun till 18 kronor 67 öre. Under det att behållningen, den lägsta i riket, för länet utgjorde 1 krona 25 öre per invånare, utvisar sålunda en jemförelse mellan relativa beloppen af Arjepluogs kommuns tillgångar och skulder per invånare en brist af icke mindre än 16 kronor 50 öre. Relativa beloppen af kommunernas inom länet utgifter år 1897 belöpte sig per invånare till 6 kronor 99 öre, men inom Arjepluogs kommun till 14 kronor 64 öre.

Det synes mig sålunda nödvändigt, om kapellbyggnaden nu skall kunna komma till stånd, att staten åtager sig kostnaderna för densammas uppförande, och ett ytterligare stöd för billigheten häraf finner jag i den omständigheten, att, på sätt den förebragta utredningen gifver vid handen, kapellet torde komma att i rätt stor utsträckning besökas jemväl af lapp-

befolkningen, hvars andliga behof det af gammalt ansetts vara mindre församlingens än statens uppgift att tillgodose. Det synes mig ock vara skäligt, att, i likhet med hvad förr medgifvits i fråga om kapellbyggnad i Qvickjock, äfven i förevarande fall kostnadsfri utsyning för byggnaden från kronoskog får ega rum.

På grund af hvad jag sålunda anfört och då de för ändamålet erforderliga medel icke, såsom skett i fråga om kapellen i Jäckvik och Norra Bergnäs, lämpligen torde böra anvisas till utgående utaf förslagsanslaget till lappmarks ecklesiastikverk, hvilket anslag under en följd af år varit så starkt anlitadt, att detsamma städse utvisat brist, tillåter jag mig hemställa, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen, att för uppförande af en kapellbyggnad i Södra Bergnäs by i hufvudsaklig öfverensstämmelse med den af öfverintendentsembetet uppgjorda ritning Riksdagen måtte — under förutsättning att till kapellbyggnaden efter af vederbörande jägmästare, der så erfordras på bekostnad af de byamän, hvilka vid sammanträde den 6 mars 1898 åtagit sig ansvara för byggnadens underhåll, verkstäld utstämpling från kronoskog kostnadsfritt utfås det för byggnaden erforderliga virke — på extra stat för år 1901 bevilja ett belopp af 6,000 kronor.

[124.]

Kostnader för vissa utredningar rörande presterskapets löneförhållanden m. m.

Sedan Riksdagen till bestridande af kostnaderna för vissa utredningar rörande presterskapets löneförhållanden m. m. för hvartdera af åren 1898, 1899 och 1900 stält till Eders Kongl. Maj:ts förfogande ett förslagsanslag å extra stat af 10,000 kronor, får jag, enär den komité, Eders Kongl. Maj:t funnit godt tillsätta med uppdrag att verkställa omförmälda utredningar, tilläfventyrs torde komma att jemväl under år 1901 fortfara med sina arbeten, i underdånighet hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att till ifrågavarande ändamål anvisa på extra stat för år 1901 ett förslagsanslag af 10,000 kronor.

[125.]

Pedagogiska biblioteket i Stockholm.

Med anledning af en utaf Eders Kongl. Maj:t gjord framställning anvisade Riksdagen år 1899 ett extra anslag å 2,500 kronor för år 1900 till det af Stockholms läraresällskap grundade *pedagogiska biblioteket i Stockholm.* Då styrelsen för biblioteket i en till Eders Kongl. Maj:t ingifven ansökning, öfver hvilken direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk sig yttrat, visat, att biblioteket fortfarande är i behof af understöd, tillstyrker jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes för nämnda bibliotek af Riksdagen äska ett anslag å 2,500 kronor på extra stat jemväl för år 1901.

[126.] *Dyrtidstillägg.*

Under åberopande af hvad chefen för finansdepartementet till statsrådsprotokollet den 8 i denna månad anfört i fråga om beredande åt statens betjente och de lägst aflönade bland dess tjenstemän af ett dyrtidstillägg för år 1900 att uppföras i riksstaten för år 1901, hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att till beredande, i enlighet med de i nämnda statsrådsprotokoll angifna grunder af dyrtidstillägg för innevarande år åt en del tjenstemän och betjente i ecklesiastikdepartementets afdelning af Eders Kongl. Maj:ts kansli samt till ecklesiastikdepartementet hörande embetsverk och kårer å extra stat för år 1901 anvisa såsom förslagsanslag ett belopp af 522,000 kronor.

[127.] *Ersättning för förskott.*

I underdånig skrifvelse den 18 november 1899 har statskontoret — med förmälan att statskontoret, på grund af nådigt bref den 31 december 1897, den 3 mars 1898 till intendenten vid nationalmuseum utbetalt under förskottstitel ett belopp af 2,000 kronor för anordnande tills vidare af *nattlig bevakning vid nationalmuseibyggnaden*, samt att af nämnda summa blifvit den 11 november 1899 till statskontoret återlevereradt ett belopp af 160 kronor 79 öre — hemstält, att ersättning för återstoden af omförmälda förskott, 1,839 kronor 21 öre, måtte statskontoret i nåder beredas.

Vidare har statskontoret i underdånig skrifvelse jemväl af den 18 november 1899 till ersättning anmält ett belopp af 6,000 kronor, hvilket statskontoret, enligt föreskrift i nådigt bref den 18 november 1898, den 8 december sistnämnda år under förskottstitel utanordnat till disposition af medicinalstyrelsen till bestridande af utgifter för *allmänna barnbördshuset i Stockholm.*

I ytterligare skrifvelse af den 18 november 1899 har statskontoret i underdånighet tillersättning anmält medel, som till den af Eders Kongl. Maj:t den 15 april 1898 tillsatta *komité för uppgörande af förslag till behöfliga förändringar i gällande bestämmelser angående lasarettsväsendet* blifvit af statskontoret, på grund af nådiga brefven af sistnämnda dag samt af den 3 februari, den 29 mars, den 19 maj och den 2 juni 1899, af under händer varande medel förskottsvis utbetalda, nemligen:

resekostnadsersättning och traktamente samt arfvode till komiténs ordförande och ledamöter	kr.	4,715: 10
godtgörelse för aflönande af vikarier åt komitéledamöterna, lasarettsläkarne P. J. C. Lundgren och L. Grundberg	»	1,370: —
arfvode till komiténs sekreterare	»	2,000: —
till bestridande af utgifter för komitén	»	1,000: —
för tryckning m. m. af komiténs betänkande	»	1,726: 04
eller tillsammans	kr.	10,811: 14

dock med afdrag af ett belopp af 116 kronor 40 öre, hvilket af det till bestridande af utgifter för komitén utbetalda belopp blifvit till räntekammaren återlevereradt, hvadan till ersättning återstode ett belopp af 10,694 kronor 74 öre.

Slutligen har statskontoret i underdånig skrifvelse den 5 innevarande månad tillkännagifvit, att statskontoret på grund af föreskrift i nådigt bref den 24 november 1899 under förskottstitel till direktionen öfver *högre lärarinneseminariet* utbetalt ett belopp af 1,185 kronor till gäldande af kostnader för ritningar och kostnadsförslag dels till den redan af mig omförmälda nybyggnaden för statens normalskola för flickor, dels till de afsedda reparations- och förändringsarbetena inom seminariets och normalskolans nuvarande gemensamma lokal; och har statskontoret dervid anhållit, att Eders Kongl. Maj:t täcktes bereda ersättning för de sålunda förskjutna medlen.

Jag hemställer, att Eders Kongl. Maj:t täcktes för återgäldande af berörda förskott — 1,839 kronor 21 öre, 6,000 kronor, 10,694 kronor 74 öre samt 1,185 kronor — tillhopa 19,718 kronor 95 öre, af Riksdagen äska ett extra anslag för år 1901, hvilket, till undvikande af öretal i riksstaten, torde böra bestämmas till 19,719 kronor.

Hvad föredragande departementschefen i ofvanberörda hänseenden hemstält och föreslagit täcktes Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkande af statsrådets öfrige ledamöter, i nåder gilla, med befallning tillika, att utdrag af detta protokoll skulle till finansdepartementet öfverlemnas till ledning vid författandet af Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående statsverkets tillstånd och behof.

Ex protocollo:
Edward Bäcklin.

Stockholm, Ivar Hæggströms boktryckeri, 1900.

Nionde hufvudtiteln.

Utdrag af protokollet öfver finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 13 januari 1900.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern Boström,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena Lagerheim,
Statsråden: Wikblad,
Annerstedt,
herr von Krusenstjerna,
grefve Wachtmeister,
Claëson,
Dyrssen,
Crusebjörn,
Restadius.

— —

Sedan de till åttonde hufvudtiteln hörande frågor blifvit på föredragning af vederbörande departementschef pröfvade, anhöll chefen för finansdepartementet, statsrådet grefve Wachtmeister att få anmäla de frågor, som rörde regleringen af

nionde hufvudtiteln,

innefattande pensions- och indragningsstaterna.

Hvad först angick

pensionsstaten,

erinrade departementschefen, att Kongl. Maj:t, enligt finansdepartementet tillhandakomna protokollsutdrag, förut beslutat aflåtande till Riksdagen af följande framställningar, nemligen:

på *landtförsvarsdepartementets* föredragning:
(se **bil. 1** vid detta prot. pag. 8)

[1.] *Höjning af från Vadstena krigsmanshuskassa utgående underhållsbelopp.*

att Riksdagen må för manskap af indelta armén, som efter ingången af år 1901 afskedas, höja de från Vadstena krigsmanshuskassa utgående gratial till 36 kronor i tredje klassen och 24 kronor i fjerde klassen och för sådant ändamål uppföra å riksstatens nionde hufvudtitel under pensionsstaten, näst efter nuvarande anslaget till sagda kassa, ett nytt ordinarie anslag, stort 83,000 kronor, med benämning »*förhöjning i gratialen åt afskedadt indelt manskap*», att ifrågavarande kassa för bestridande af kostnaderna för ofvannämnda gratialförhöjning oafkortadt tillgodokomma;

på *sjöförsvarsdepartementets* föredragning:
(se **bil. 2** vid detta prot. pag. 18)

[2.] *Pensionering af flottans poliskår.*

att Riksdagen må medgifva,

dels att de pensioneringsgrunder, som, i öfverensstämmelse med Riksdagens beslut, blifvit i nåder fastställda att gälla enligt nådiga kungörelsen den 24 november 1876 för pensionering af flottans befäl och underbefäl med vederlikar med den deruti genom nådiga brefvet den 6 juni 1879 gjorda ändring samt enligt nådiga skrifvelsen den 22 juni 1877 för pensionering af personalen och vaktbetjeningen vid marinförvaltningen, mariningeniörstaten och kongl. flottans civilstat, må jemväl tillämpas vid pensionering af personalen vid flottans poliskår, med undantag af poliskommissarien vid flottans station i Stockholm, dock att, hvad angår poliskommissarien vid flottans station i Carlskrona samt öfverkonstapel, det aflöningsbelopp, hvarå pensionsbeloppet skall beräknas, må utgöra för den förre 1,400 kronor och för öfverkonstapel 1,000 kronor; äfvensom att för den af nämnda personal, med nyssnämnda undantag, hvilken efter uppnådda 65 lefnads- och minst 35 tjenstår erhåller afsked, fyllnadspensionen skall utgå med skilnaden mellan det för pensionens beräknande faststälda belopp, med inberäkning af ålderstillägg, och pensionen;

dels ock att för innehafvaren af de förenade väbels- och poliskommissariebefattningarna vid flottans station i Stockholm fyllnadspension må utgå med det belopp, som erfordras för att hans pensionsförmåner skola utgöra 1,000 kronor eller, om han vid afsked efter uppnådda 65 lefnads- och minst 35 tjenstår innehaft nämnda förenade befattningar i 5 år, 1,100 kronor och i 10 år, 1,200 kronor;

på *ecklesiastikdepartementets* föredragning:
(se **bil. 3** vid detta prot. pag. 26)

[3.] *Kostnaden för förvaltningen af småskolelärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt under år 1901.*

att Riksdagen, i afseende å kostnaderna för *småskolelärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalts* förvaltning och verksamhet under år 1901, må medgifva,

att Kongl. Maj:t må för sistnämnda år bestämma de belopp, som för bestridande af anstaltens förvaltningsbestyr blifva erforderliga; samt

att de för berörda förvaltningskostnad och för anstaltens utgifter i öfrigt under nämnda år erforderliga medel må af Kongl. Maj:t, i den mån influtna afgifter icke äro att tillgå, anvisas af tillgängliga statsmedel såsom förskott, att antingen ersättas af berörda afgifter, i den mån de under året ingå, eller, derest sagda afgifter skulle för året befinnas härtill otillräckliga, anmälas till ersättande af Riksdagen.

Om till det till uppförande under denna stat föreslagna anslaget

för förhöjning i gratialen åt afskedadt indelt manskap	kronor	83,000: —
lades summan af ordinarie anslaget till pensionsstaten enligt nu gällande riksstat	„	1,628,798: —
skulle, enligt hvad departementschefen anmärkte, anslaget till pensionsstaten sluta å ett belopp af	kronor	1,711,798: —

Beträffande derefter

indragningsstaten

erinrade departementschefen om Kongl. Maj:ts på nedannämnda departements föredragning förut fattade beslut om aflåtande till Riksdagen af följande framställningar, nemligen:

på *justitiedepartementets* föredragning:
(se **bil. »andra hufvudtiteln»** pag. 15.)

[4.] *Pension för fängelsedirektören C. R. Wiberg, fängelsepredikanten A. Löfgren och kamreraren Th. Grahl.*

att direktören vid indragna centralfängelset å Norrmalm **Carl Robert Wiberg,** predikanten vid samma fängelse **August Löfgren** samt kamreraren vid indragna kronoarbetsstationen å Tjurkö **Theodor Grahl** må få å allmänna indragningsstaten öfverflyttas, med rätt för dem att å sagda stat från och med år 1901 under sin återstående lifstid uppbära årlig lön till belopp, Wiberg af 5,175 kronor, Löfgren af 1,300 kronor och Grahl af 2,300 kronor, dock med vilkor, beträffande Wiberg, att, i händelse han efter förflyttning till indragningsstaten befordras i statens eller kommunens tjenst, han skall vara pligtig att i allo frånträda lönen å indragningsstaten, derest denna understiger eller är lika med den nya lönen, samt att å lönen å indragningsstaten, derest den öfverstiger berörda nya lön, vidkännas mot denna senare svarande afdrag, och angående Löfgren, att, derest han efter förflyttning till indragningsstaten på statens, kyrkans eller kommunens stat erhåller högre aflöning än den, hvartill hans inkomster såsom predikant vid Danviks hospital nu uppskattats, eller 1,600 kronor, lönen å indragningsstaten skall minskas med skilnaden mellan besagda högre aflöning, å ena, och nyssnämnda belopp, 1,600 kronor, å andra sidan, eller upphöra, der denna skilnad uppgår till 1,300 kronor;

på *landtförsvarsdepartementets* föredragning:
(se **bil. 4** vid detta prot. pag. 39)

[5.] *Pension för fodermarsken vid Strömsholms ridskola F. L. Widlund.*

att för fodermarsken vid ridskolan å Strömsholm **Fredrik Leonard Widlund** må å allmänna indragningsstaten uppföras en, hälften af hans årslön vid ridskolan motsvarande pension af 350 kronor, att af honom under hans återstående lifstid årligen åtnjutas, med beräkning från och med månaden näst efter den, då han blifvit eller varder från fodermarsktjensten enledigad;

(se **bil. 5** vid detta prot. pag. 42)

[6.] *Pension för murmästaren N. J. Nilsson.*

att murmästaren vid Karlsborgs fästningsbyggnad **Nils Johan Nilsson** må från och med månaden näst efter den, då han varder från sin befattning enledigad, under sin återstående lifstid åtnjuta pension från allmänna indragningsstaten till belopp af 800 kronor årligen;

på *sjöförsvarsdepartementets* föredragning:
se **bil. 6** vid detta prot. pag. 45)

[7]. *Pension för lektorn vid sjökrigsskolan J. E. Lindgrens enka.*

att för lektorn vid sjökrigsskolan Johan Erik Lindgrens enka **Anna Constantia Lindgren,** född Kjerrström, må å allmänna indragningsstaten uppföras en pension af 400 kronor, att af henne från 1900 års början årligen åtnjutas, så länge hon förblifver enka;

(se **bil. 7** vid detta prot. pag. 48)

att underofficerskorpralen vid andra eldarekompaniet n:o 54 H. N. Ståhls enka **Selma Lovisa Ståhl**, född Svensson, må å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig penson af 237 kronor 50 öre, att utgå från och med den 1 oktober 1899 under hennes återstående lifstid, så länge hon lefver ogift;

[8.] *Pension för underofficers-korpralen H. N. Ståhls enka.*

(se **bil. 8** vid detta prot. pag. 51)

att föreståndaren för nautisk-meteorologiska byrån, f. d. kommendörkaptenen **Fredrik Salomon Malmberg** må vid afgång från tjensten få å allmänna indragningsstaten uppbära pension till belopp af 5,000 kronor för år räknadt, att utgå från och med månaden näst efter den, hvari han erhållit nådigt afsked;

[9.] *Pension för föreståndaren för nautisk-meteorologiska byrån, f. d. kommendörkaptenen F. S. Malmberg.*

på *ecklestiastikdepartementets* föredragning:

(se **bil. 3** vid detta prot. pag. 27)

att vaktmästaren vid universitetsbiblioteket i Lund **Carl Fredrik Lundberg** och kursorn vid samma universitet **Nils Peter Johnsson** må från och med månaden näst efter den, hvarunder en hvar af dem erhåller afsked från sin ifrågavarande befattning, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära årlig pension, Lundberg till belopp af 600 kronor och Johnsson till belopp af 750 kronor;

[10.] *Pension för vaktmästaren C. F. Lundberg och kursorn N. P. Johnsson.*

(se **bil. 3** vid detta prot. pag. 28)

att teckningsläraren vid allmänna läroverket i Luleå **Erik Olof Nordlinder** må från och med månaden näst efter den, i hvilken afsked varder honom beviljadt från hans berörda befattning, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära årlig pension till belopp af 625 kronor;

[11.] *Pension för teckningsläraren E. O. Nordlinder.*

(se **bil. 3** vid detta prot. pag. 30)

att musikläraren vid högre allmänna läroverket i Malmö **Johan August Rosén** må från och med månaden näst efter den, i hvilken afsked varder honom beviljadt från hans berörda befattning, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension till belopp af 1,250 kronor;

[12.] *Pension för musikläraren J. A. Rosén.*

(se **bil. 3** vid detta prot. pag. 32)

att läraren i musik och sång vid allmänna läroverket i Helsingborg **Nikolaus Hagström** må från och med månaden näst efter den, i hvilken afsked varder honom beviljadt från hans berörda befattning,

[13.] *Pension för musikläraren N. Hagström.*

under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära årlig pension till belopp af 1,250 kronor;

(se **bil. 3** vid detta prot. pag. 33)

[14.] *Pension för musikläraren F. J. Håkanson.*

att musikläraren vid Eksjö lägre allmänna läroverk **Frans Johan Håkanson** må från och med månaden näst efter den, i hvilken afsked varder honom beviljadt från hans berörda befattning, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära årlig pension till belopp af 450 kronor;

(se **bil. 3** vid detta prot. pag. 34)

[15.] *Pension för musikläraren W. Söhrling.*

att läraren i musik och sång vid allmänna läroverket i Visby **Wilhelm Söhrling** må från och med månaden näst efter den, i hvilken afsked varder honom beviljadt från hans berörda befattning, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära årlig pension till belopp af 1,100 kronor;

(se **bil. 3** vid detta prot. pag. 35)

[16.] *Pension för f. d. öfverläkaren J. F. Liedholms enka och minderåriga barn.*

att å allmänna indragningsstaten må uppföras dels för f. d. öfverläkaren vid Wexiö hospital Johan Fredrik Liedholms enka **Elise Sofie Christiana Liedholm**, född Rosenbrock, en årlig pension af 800 kronor, att utgå från början af år 1900 och så länge hon förblifver enka, dels ock för hvartdera af Liedholms barn **Gottfrid Jakob Fredrik Christopher** och **Clara Wilhelmina** ett årligt understöd af 200 kronor, att utgå från början af samma år och till dess understödstagaren uppnått aderton år eller, hvad dottern beträffar, om hon dessförinnan träder i gifte, till dess sådant skett; samt

(se **bil. 3** vid detta prot. pag. 37)

[17.] *Understöd åt äldre behöfvande folkskolelärare.*

att å allmänna indragningsstaten må för år 1901 anvisas ett anslag å 10,000 kronor, att, enligt de närmare bestämmelser Kongl. Maj:t kan finna godt meddela, användas till understöd af högst 350 kronor åt sådana äldre behöfvande folkskolelärare, hvilka oförvitligt skött sin tjenst, men derifrån erhållit afsked före år 1867.

Departementschefen anförde härefter:

[18.] *Anslaget till allmänna indragningsstaten.*

Beträffande slutsumman af förslagsanslaget till allmänna indragningsstaten har jag ej annan ändring att föreslå, än att, då, efter tillgodoseende af öfriga statsutgifter, återstår ett disponibelt belopp af 7,150 kronor, anslaget till allmänna indragningsstaten,

å hvilket uppkommit brist, må höjas med nyssberörda belopp, 7,150 kronor, eller från 1,800,652 kronor till ...... kronor 1,807,802: —
Lägges härtill anslaget till pensionsstaten .... » 1,711,798: —
skulle slutsumman af nionde hufvudtitelns *ordinarie anslag* för år 1901 blifva .... kronor 3,519,600: —

Extra anslag.

[19.] *Anslag till upprätthållande af arméns pensionering.*

Beträffande extra anslag under denna hufvudtitel bör vid statsverkspropositionens affattande iakttagas Eders Kongl. Maj:ts den 15 december nästlidet år på föredragning af *landtförsvarsdepartementet* (se **bil. 9** vid detta prot. pag. 54) fattade beslut att föreslå Riksdagen,

att å extra stat för år 1901 må anvisas ett förslagsanslag af 1,540,000 kronor, att användas dels till upprätthållande af arméns pensionskassas egen pensionering med fastställda pensionsbelopp, mot skyldighet för pensionskassan att afstå det för året densamma tillkommande vederlag för de till statsverket indragna rusthållsafgifterna, och dels till fyllnadspensioner i enlighet med de af Riksdagen godkända grunder för sådana pensioners utgående.

Hvad departementschefen sålunda rörande nionde hufvudtiteln hemstält biträddes af statsrådets öfrige ledamöter och blef af Hans Maj:t Konungen gilladt och godkändt; och behagade Hans Maj:t Konungen på statsrådets tillstyrkande härjemte förordna, att nu anmälda, för statsregleringen erforderliga handlingar skulle tillställas Riksdagens statsutskott.

— —

Ex protocollo:
Waldemar Roos.

Utdrag af protokollet öfver landtförsvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen uti statsrådet å Stockholms slott den 30 december 1899.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern Boström,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena Lagerheim,
Statsråden: Wikblad,
Annerstedt,
herr von Krusenstjerna,
grefve Wachtmeister,
Claëson,
Dyrssen,
Crusebjörn,
Restadius.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, statsrådet Crusebjörn föredrog i underdånighet:

— —

22:o.

Departementschefen anförde härefter i underdånighet:

[1.] *Höjning af de från Vadstena krigsmanshus-*

Sedan Riksdagen i skrifvelse den 14 maj detta år angående regleringen af riksstatens nionde hufvudtitel i punkten 2:o) anhållit, det Eders Kongl. Maj:t ville låta verkställa utredning, huruvida från Vadstena krigsmanshuskassa lämpligen kunde till f. d. indelta soldater

genast vid deras inträde i pensionsåldern beredas någon förbättring uti de för närvarande utgående pensionerna, äfvensom angående storleken af det höjda statsbidrag till kassan, som af en dylik ökad pensionering skulle blifva erforderligt, samt derefter till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill utredningen befunnes föranleda, har Eders Kongl. Maj:t uti nådigt bref den 16 derpåföljande juni anbefalt arméförvaltningen å civila departementet att med utredning och förslag i berörda hänseende till Eders Kongl. Maj:t inkomma.

kassautgående underhållsbelopp.

Till åtlydnad häraf har arméförvaltningen under den 12 innevarande månad i underdånighet anfört följande.

Den af Riksdagen i nu föreliggande skrifvelse begärda utredningen afsåge en förhöjning i manskapspensionerna uteslutande för afskedadt *indelt* manskap samt endast i den pension, som *först* tillträdes. Pensionerna i Vadstena krigsmanshuskassa vore fördelade i fyra klasser:

den *första* med pensionsbelopp af i regeln 72 kronor,
„ *andra* „ „ „ „ „ 48 „
„ *tredje* „ „ „ „ „ 24 „
„ *fjerde* „ „ „ „ „ 15 „

Härtill komme dessutom för korpraler och vice korpraler tillägg af 24, respektive 12 kronor, om hvilka emellertid nu icke torde blifva vidare fråga.

Om man icke toge i beräkning de mera ovanliga fallen af afsked på grund af svårare skada, ådragen under tjenstgöring, i hvilket fall afskedad kunde genast tilläggas pension i andra eller till och med första klassen, egde för *indelt manskap*, hvarom här nu ensamt vore fråga, pensioneringens början rum i tredje eller fjerde klassen: *i tredje*, om den afskedade tjent i fulla 30 år eller i tjensten erhållit lindrigare skada, som dock minskat hans arbetsduglighet, *i fjerde* åter, om han tjent minst 25, men icke uppnått 30 tjensteår. Pensionärerna i fjerde klassen rekryterades så godt som uteslutande från de forna indelta jägarecorpserna i Norrland, nu de tre indelta norrländska infanteriregementena, hvilka i detta hänseende inträdt i de forna jägarecorpsernas rätt; och finge dessas manskap tillträda pensionen redan vid uppnådda 45 lefnadsår. För pensionärerna i tredje klassen vore lefnadsåldern ej fastslagen såsom pensionsvilkor, men kunde de afskedade utan fara för misstag beräknas hafva uppnått 50 lefnadsår. Det fåtal, som på grund af skada i tjensten eller inträde i tjenst före 21 år, kunnat tidigare hinna pensionsåldern, uppvägdes nemligen af det ej obetydliga antal, hvilket vid indelta armén tjenade qvar ett stycke in på lefnads-

årens femtiotal. Vidare vore att märka, det pensionär i fjerde klassen, som tillhört indelta armén, uppflyttades i tredje klassen vid 65 års ålder, samt att alla pensionärer i tredje klassen vid uppnådda 72 år tillades pension i andra klassen.

Då Riksdagen, på sätt af dess skrifvelse framginge, nu afsett endast en förbättring af den pension, som tillkomme den afskedade indelte soldaten *genast vid hans inträde i pensionsåldern*, kunde här, enligt arméförvaltningens åsigt, endast vara fråga om en höjning af pensionsbeloppen i tredje och fjerde klasserna af Vadstena krigsmanshuskassa, hvaremot någon höjning af andra eller första klassernas pensioner icke vore ifrågasatt. Arméförvaltningen, som ansåge det vara ej blott vid utbetalningen, utan ock för pensionären en lättnad, om pensionerna utginge, såsom ock hittils med undantag af fjerde klassens egt rum, med fullt krontal för hvarje månad, hyste den föreställning, att, om någon verklig hjelp skulle beredas den uttjente indelte soldaten, pensionsbeloppen borde för honom höjas i tredje klassen från 24 kronor till 36 och i fjerde från 15 till 24.

För utrönande af kostnaden för en dylik förhöjning i pensioneringen från Vadstena krigsmanshuskassa hade naturligen måst anlitas sakkunnigt biträde, hvadan arméförvaltningen i sådant afseende vändt sig till docenten vid Stockholms högskola doktor Gustaf Kobb. Dennes utredning, hvilken, sådan den finnes detta protokoll bilagd, af arméförvaltningen åberopades, vore uppgjord på grund af såväl de här ofvan angifna förhållanden vid pensioneringen, hvilka kunde hafva inverkan på utgiftsökningen, som en af arméförvaltningen lemnad uppgift på medeltalet af de under de tjugu åren 1879—1898 pensionerade indelta soldaterne.

Enligt den af docenten Kobb gjorda uträkningen, yttrar arméförvaltningen vidare, skulle de årliga kostnaderna för förhöjningen af pensionerna komma att vara i ständigt stigande, intilldess de med 27:de årets början uppnådde en konstant siffra. För den af arméförvaltningen förordade förhöjningen af 12, respektive 9 kronor, uppginge de från omkring 6,000 kronor det 1:sta året till 113,000 kronor det 27:de, hvarefter de komme att hålla sig vid denna siffra. Man kunde emellertid, på sätt docenten Kobb visat, anordna den åsyftade pensionsförhöjningen så, att de *årliga* kostnaderna alltid förblefve lika, under den förutsättning, hvarpå naturligtvis beräkningen måst grundas, att den årligen inträdande kontingenten af nya pensionstagare förhölle sig lika. En höjning af en krona i pensionen kunde nemligen uppfattas såsom en så kallad temporär lifränta, utgående under hvarje år af den tid-

rymd, under hvilken en höjning afsåges. Om således statsverket — hvilket ju, enligt hvad syntes varit Riksdagens afsigt vid aflåtandet af skrifvelsen, skulle draga kostnaden för den ifrågasatta pensionsförhöjningen — till Vadstena krigsmanshuskassa, som ombesörjde pensioneringen, för hvarje nyinträdande pensionstagare inbetalade det dåvarande värdet af denna temporära lifränta, så kunde kassan sedermera ombesörja den önskade förhöjningen utan vidare tillskott från statens sida, enär någon ökad förvaltningskostnad till följd af pensionsökningen icke ifrågakomme. Beräknade man nu värdet af denna temporära lifränta mellan 50 och 72 lefnadsår för pensionstagarne i tredje klassen, blefve detsamma 13,388 kronor för hvarje pensionstagare och för pensionstagare i fjerde klassen mellan 45—65 år 13,288 kronor samt mellan 65—72 år 2,04 kronor, tillhopa 15,328 kronor. Kostnaden för en höjning i pensionen af en krona åt de 490 årligen nyinträdande pensionstagarne i tredje klassen utgjorde således 6,560 kronor 12 öre samt för de 30 pensionärerna i fjerde klassen 459 kronor 84 öre. En höjning för de indelte pensionstagarne i tredje klassen med 12 kronor och i fjerde klassen med 9 kronor skulle således, efter docenten Kobbs uträkning, göra:

för de förre	kronor	78,726: —
„ „ senare	„	4,321: —
eller tillsammans	kronor	83,047: —

Detta sätt att lemna medel till den åsyftade pensionsförhöjningen stälde sig väl — på sätt docenten Kobb anmärkt — i början dyrare, såsom man af en jemförelse med siffrorna i den sista kolumnen af den i hans utredning ingående tabellen kunde finna, men åstadkomme efter det 15:de året en besparing, som slutligen stege till öfver 30,000 kronor årligen. Då i öfrigt detta tillvägagångssätt utan tvifvel måste anses såsom det rationellaste, funne sig arméförvaltningen böra tillstyrka detsamma.

Någon förhöjning i gratialen åt redan afskedade hade arméförvaltningen icke trott kunna här, lika litet som vid andra pensionsregleringar, ifrågasättas. Kostnaden härför, hvilken icke blifvit fullständigt beräknad, skulle rimligtvis ej under första året understiga ett hundra tusental kronor.

Det för nu afsedda pensionsförhöjning erforderliga belopp — af arméförvaltningen enligt förestående beräkning antaget till 83,000 kronor årligen — torde enligt arméförvaltningens åsigt böra utgå såsom anslag till Vadstena krigsmanshuskassa, mot skyldighet för kassan att bestrida förhöjningen, samt uppföras på nionde hufvudtiteln. Der funnes redan

under »pensionsstaten» upptaget ett anslag till Vadstena krigsmanshuskassa på 243,640 kronor. Det nya anslagsbeloppet kunde icke gerna med detta sammanslås, enär det gamla anslaget, som utgjordes af statsersättningar för en del indragna äldre ränte- och andra inkomster till kassan, skulle delas med arméns pensionskassa, som deraf undfinge en andel. Lämpligast syntes vara, om, i likhet med anordnandet å nionde hufvudtiteln af anslagen till öfriga pensionsanstalter, de Vadstena krigsmanshus tillkommande medlen ordnades å hufvudtiteln sålunda:

Vadstena krigmanshuskassa:	
äldre anslag	243,640: —
förhöjning i underhållet för afskedadt indelt manskap	83,000: —
	326,640: —

Derest den af arméförvaltningen föreslagna förhöjningen af 12 kronor i tredje underhållsklassen och 9 kronor i den fjerde icke skulle vinna godkännande, kunde ur den nu lemnade utredningen lätteligen beräknas kostnaden för det större eller mindre antal kronor, hvarmed Riksdagen funne sig böra förbättra den till indelt soldat genast vid hans inträde i pensionsåldern utgående pensionen. Arméförvaltningen ansåge sig emellertid böra i underdånighet hemställa, huruvida icke Eders Kongl. Maj:t skulle täckas, i öfverensstämmelse med arméförvaltningens här ofvan framlagda förslag, till Riksdagen aflåta nådig proposition om anvisande för ifrågavarande ändamål af ett nytt ordinarie anslag å 83,000 kronor.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, och då jag anser hvarje steg till förbättring af det afskedade manskapets vid armén pensionering vara särdeles behjertansvärdt, samt det af arméförvaltningen nu framstälda förslag synes mig motsvara, hvad Riksdagen uti berörda hänseende för närvarande åsyftat, får jag i underdånighet hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att för manskap af indelta armén, som efter ingången af år 1901 afskedas, höja de från Vadstena krigsmanshuskassa utgående gratial till 36 kronor i tredje klassen och 24 kronor i fjerde klassen och för sådant ändamål uppföra å riksstatens nionde hufvudtitel under pensionsstaten, näst efter nuvarande anslaget till sagda kassa, ett nytt orddiarie anslag, stort 83,000 kronor, med benämning »förhöjning i gratialen åt afskedadt indelt manskap», att ifrågavarande kassa för bestridande af kostnaderna för ofvannämnda gratialförhöjning oafkortadt tillgodokomma.

Till denna departementschefens framställning behagade Hans Maj:t Konungen, uppå tillstyrkan af statsrådets öfrige ledamöter, lemna nådigt bifall; och skulle utdrag af detta protokoll till finansdepartementet expedieras för behörigt iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel.

Ex protocollo:
Gust. Th. v. Rosen.

Afskrift.

Till kongl. arméförvaltningen å civila departementet.

Utredning af kostnaderna för en höjning af pensionerna åt indelta arméns uttjenta manskap.

På grund af erhållet uppdrag att utreda kostnaderna för en ifrågasatt höjning af pensionerna åt indelta arméns uttjenta manskap får jag härmed vördsamt anföra följande.

Enligt åt mig från arméförvaltningen lemnade uppgifter kan det pensionsberättigade manskapet indelas i två grupper, den ena innefattande dem, som vid 50 års ålder äro berättigade till en pension af 24 kronor årligen intill 72 års ålder, då densamma höjes till 36 kronor, och den andra innefattande dem, som vid 45 års ålder äro berättigade till en pension af 15 kronor intill 65 år, då den höjes till 24 kronor intill 72 års ålder, hvarefter de erhålla samma pension som den 1:sta gruppen. Antalet soldater, som årligen inträda vid 50 års ålder i 1:sta gruppen, har i medeltal under de senare åren utgjort 490, och 45 års ålder i den 2:dra gruppen 30; dessa båda siffror har jag lagt till grund för min beräkning.

För att beräkna det sannolika antalet pensionstagare för hvarje år har jag begagnat mig af statistiska centralbyråns dödlighetstabell för män, lefvande på landsbygden, då dessas lefnadsvilkor synas mig i det närmaste öfvensstämma med den indelta soldatens. På grund häraf har jag beräknat vidfogade tabell. Då någon höjning af pensionerna efter uppnådda 72 års ålder enligt mig meddelade uppgifter icke är ifrågasatt, har jag afslutat tabellen med det år, då äfven pensionstagarne af 2:dra gruppen uppnå 71 års ålder.

Den 1:sta kolumnen innehåller det löpande året sedan höjningen trädt i kraft. Den 2:dra kolumnen innehåller sannolika antalet pensionstagare af 1:sta gruppen; då efter 22 års förlopp de ännu qvarstående af den kontingent, som först erhöll förhöjning, hafva uppnått 72 års ålder och således utgå ur räkningen, komma de sista talen i denna kolumn att blifva lika. Den 3:dje kolumnen innehåller antalet pensionsberättigade af 2:dra gruppen och den 4:de hela antalet pensionsberättigade år från år. Denna kolumn anger sålunda omedelbart den årliga

kostnaden för en höjning af 1 krona i pensionen åt hvarje pensionstagare.

För att emellertid framställa ett konkret exempel har jag tänkt mig en höjning af 1:sta gruppens pension med 12 kronor och af 2:dra gruppens med 9 kronor intill 65 års ålder samt sedan med 12 kronor intill 72 års ålder. Den 1:sta gruppen skulle således erhålla 36 kronor årligen och den 2:dra 24 kronor intill 65 års ålder, då den blefve likställd med 1:sta gruppen. Kostnaderna för en dylik höjning innehållas i 5:te och 6:te kolumnen, hvarjemte slutligen i den 7:de kolumnen innehålles den totala kostnaden för hela förhöjningen. Den sista siffran, 113,280 kronor, skulle således ange den gräns, till hvilken kostnaden för den ökade pensionen stiger, sedan dess verkan till fullo trädt i kraft. Det är emellertid klart, att alla dessa siffror endast kunna göra anspråk på en ungefärlig noggrannhet, då de ju dels erhållits genom en sannolikhetsberäkning, och dels alla äro grundade på antagandet, att antalet årligen inträdande nya pensionstagare utgöra 490 i 1:sta gruppen och 30 i den 2:dra.

Enligt nyss anförda räkning äro de årliga kostnaderna för förhöjningen af pensionerna i ett ständigt stigande, intill de med det 27:de årets början uppnå en konstant siffra. Man kan emellertid äfven utföra den åsyftade pensionsförhöjningen så, att de *årliga* kostnaderna alltid förblifva lika under den förutsättning, att den årligen inträdande kontingenten af nya pensionstagare förblifver densamma. En höjning af 1 krona i pensionen kan nemligen uppfattas såsom en så kallad temporär lifränta, utgående under hvarje år af den tidrymd, under hvilken en höjning afses. Om således staten till den kassa, som ombesörjer pensioneringen för hvarje nyinträdande pensionstagare, inbetalar det närvarande värdet af denna temporära lifränta, så kan kassan sedermera ombesörja den önskade förhöjningen utan något vidare tillskott från statens sida än möjligen för förvaltningskostnaden, en fråga, öfver hvilken jag gifvetvis ej kan yttra mig.

Beräknar man sålunda värdet af denna temporära lifränta för 1:sta gruppen mellan 50 och 72 år, så blir detsamma 13,388 *kronor* för hvarje pensionstagare och för den 2:dra gruppen mellan 45—65 år 13,288 *kronor* samt mellan 65—72 år 2,04 *kronor*, eller tillsammans 15,328 *kronor*. Kostnaden för en höjning af 1 krona i pensionen åt de 490 medlemmarne af 1:sta gruppen utgör således *6,560 kronor 12 öre årligen* samt för de 30 medlemmarne af 2:dra gruppen *459 kronor 84 öre.*

Välja vi äfven här som exempel samma höjning som nyss eller 12 kronor för 1:sta gruppen och 9 kronor för 2:dra gruppen intill 65

år och sedan 12 kronor intill 72 år, så erhålla vi såsom *årliga* kostnader för 1:sta gruppen *78,726 kronor* och för den 2:dra *4,321 kronor* eller tillsammans *83,047 kronor.*

Detta sätt att utföra den åsyftade höjningen ställer sig väl i början dyrare, såsom man af en jemförelse med den sista kolumnen af tabellen finner, men åstadkommer efter det 15:de året en *årlig* besparing, hvilken slutligen stiger till 113,280—83,047 eller 30,233 kronor.

Stockholm den 26 november 1899.

Gustaf Kobb.

Docent vid Stockholms högskola, t. f. aktuarie i lifförsäkringsaktiebolaget Thule.

Vidimeras ex officio
Gust. Th. v. Rosen,
t. f. registrator i K. landtf.-dep:t.

År sedan höjningen trädt i kraft.	Sannolika antalet pensionstagare af 1:sta gruppen.	Sannolika antalet pensionstagare af 2:dra gruppen.	Sannolika summan af antalet pensionstagare.	Kostnaden i kronor för en höjning af 12 kronor i pension för 1:sta gruppen.	Kostnaden i kronor för en höjning af 9 kronor i pension i 2:dra gruppen intill 65 år och sedan 12 kronor intill 72 år.		Summa kostnader i kronor för alla pensionerade.
1	490	30	520	5,880	270		6,150
2	975	60	1,035	11,700	540		12,240
3	1,453	89	1,542	17,436	801		18,237
4	1,926	118	2,044	23,112	1,062		24,174
5	2,392	147	2,539	28,704	1,323		30,027
6	2,851	176	3,027	34,212	1,584		35,796
7	3,304	204	3,508	39,648	1,836		41,484
8	3,749	232	3,981	44,988	2,088		47,076
9	4,185	259	4,444	50,220	2,331		52,551
10	4,614	287	4,901	55,368	2,583		57,951
11	5,033	313	5,346	60,396	2,817		63,213
12	5,442	340	5,782	65,304	3,060		68,364
13	5,843	366	6,209	70,116	3,294		73,410
14	6,233	391	6,624	74,796	3,519		78,315
15	6,612	416	7,028	79,344	3,744		83,088
16	6,979	441	7,420	83,748	3,969		87,717
17	7,335	464	7,799	88,020	4,176		92,196
18	7,677	488	8,165	92,124	4,302		96,426
19	8,007	510	8,517	96,084	4,590		100,674
20	8,322	532	8,854	99,864	4,788		104,652
21	8,623	554	9,177	103,476	4,788	252	108,516
22	8,908	575	9,483	106,896	4,788	504	112,188
23	8,908	595	9,503	106,896	4,788	744	112,428
24	8,908	614	9,522	106,896	4,788	972	112,656
25	8,908	632	9,540	106,896	4,788	1,200	112,884
26	8,908	650	9,558	106,896	4,788	1,404	113,088
27	8,908	666	9,574	106,896	4,788	1,596	113,280

Utdrag af protokollet öfver sjöförsvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 30 december 1899.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern BOSTRÖM,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena LAGERHEIM,
Statsråden: WIKBLAD,
ANNERSTEDT,
herr VON KRUSENSTJERNA,
grefve WACHTMEISTER,
CLAËSON,
DYRSSEN,
CRUSEBJÖRN och
RESTADIUS.

— —

Departementschefen föredrog härefter:

[2.] *Pensionering af flottans poliskår.*

Direktionens öfver flottans pensionskassa skrifvelse den 10 sistlidne oktober rörande pensionering af personalen vid flottans poliskår äfvensom marinförvaltningens i anledning deraf afgifna yttrande.

Härvid anförde departementschefen:

Sedan direktionen öfver flottans pensionskassa, uppå ansökan af polispersonalen vid flottans station i Carlskrona, den 10 oktober 1892 beslutat att, på grund af stadgandet i då gällande reglemente för kassan § 2, mom. 2, att månadslönare, som enligt förordnande innehade arfvode på stat vid flottan, antoges till delegare i kassan efter egen derom

gjord anmälan, antaga sökandena till delegare i pensionskassan, men kassans år 1894 sammankallade fullmäktige — enär gällande reglemente för flottans pensionskassa, som afsåge flottan tillhörande befäl och underbefäl med vederlikar, för hvilkas pensionering grunder, godkända af Riksdagen, blifvit af Eders Kongl. Maj:t fastställda, icke egde tilllämplighet på varfspolisen i Carlskrona — med undanrödjande af direktionens berörda beslut, förklarat, att nämnda personal icke kunde tilläggas pensionsrätt i kassan, fann Eders Kongl. Maj:t den 11 oktober 1895, vid anmälan af fullmäktiges ifrågavarande, Eders Kongl. Maj:ts pröfning understälda beslut, godt att, enär det uti § 20 af då gällande reglemente för flottan, 1:a delen, begagnade uttryck, att till månadslönare räknades jemväl de, som anstäldes vid flottan för polisbevakning, icke vore att förstå sålunda, att derigenom nämnda personal blifvit hänförd under de i § 2 mom. 2 af reglementet för flottans pensionskassa upptagna bestämmelser, förklara, att medlemmar af ifrågavarande personal icke kunde i denna sin egenskap vinna delaktighet i kassan.

Uti sin ofvanberörda skrifvelse af den 10 sistlidne oktober har nu direktionen öfver flottans pensionskassa, under erinran att innevarande års Riksdag, på Eders Kongl. Maj:ts framställning, godkänt stat för flottans poliskår, hufvudsakligen anfört, *att* reglementet för flottans pensionskassa af den 22 januari 1892 grundade sig på, bland annat, Eders Kongl. Maj:ts nådiga kungörelse den 24 november 1876 angående meddelad fastställelse af grunder för pensionering af flottans befäl och underbefäl med vederlikar samt nådiga skrifvelsen till direktionen öfver amiralitetskrigsmanskassan den 22 juni 1877 angående faststälda grunder för pensioneringen af personalen och vaktbetjeningen vid marinförvaltningen, mariningeniörsstaten och flottans civilstat; *att* förberörda nådiga kungörelse den 24 november 1876 utfärdats i enlighet med Riksdagens skrifvelse den 16 maj samma år angående reglering af utgifterna under rikstatens nionde hufvudtitel; *att* enligt ofvanberörda grunder pension tillkomme följande flottans kårer och stater, nemligen: flottans officers- och underofficerskårer, flottans lärare-, läkare-, maskinist- och handtverksstater samt månadslönare vid flottans militärdepoter och varfsstater, äfvensom personalen och vaktbetjente vid marinförvaltningen, mariningeniörstaten och flottans civilstat; *att* varfspoliskåren icke funnes omnämnd uti nyssnämnda nådiga kungörelse den 24 november 1876 eller i nådiga skrifvelsen den 22 juni 1877; *att* samma kår, jemlikt nådiga brefvet den 11 oktober 1895 icke vore att i pensionshänseende räkna såsom månadslönare; *att* Riksdagen icke förehaft till pröfning frågan, huruvida de faststälda grunderna för pensionering af flottans

befäl och underbefäl med vederlikar jemväl skulle tillämpas vid pensionering af personalen vid flottans poliskår; samt *att* den till nämnda polispersonal framdeles utgående pension delvis och fyllnadspension i dess helhet komme att bekostas af statsmedel.

Med afseende å nu anförda förhållanden ansåge sig direktionen, ehuru personalen vid oftanämnda kår numera syntes vara, jemlikt § 2 mom. 1 af reglementet för flottans pensionskassa, att räkna såsom delegare i pensionskassan, böra hemställa, att, innan nådigt beslut i ärendet fattades, framställning måtte göras till Riksdagen, att Riksdagen ville medgifva, att pensioneringsgrunderna enligt nådiga kungörelsen den 24 november 1876 och nådiga skrifvelsen den 22 juni 1877 finge tillämpas vid pensionering af personalen vid flottans poliskår; och anför direktionen vidare.

Den pension, som enligt reglementet för kassan, § 11, tillkomme polispersonalen och efter hvilken behöriga afgifter af densamma komme att erläggas, utgjorde för

poliskommissarien vid Carlskrona station, som enligt staten innehade en aflöning af 1,600 kronor:

pension ur flottans pensionskassa	kronor	853: 33
fyllnadspension af statsverket	„	426: 67
	kronor	1,280: —

öfverkonstapel, som enligt staten innehade en aflöning af 1,200 kronor:

pension ur flottans pensionskassa	kronor	666: 67
fyllnadspension af statsverket	„	333: 33
	kronor	1,000: —

poliskonstapel, som enligt staten innehade en aflöning af 668 kronor samt beklädnadsersättning af 132 kronor:

pension ur flottans pensionskassa	kronor	445: 33
fyllnadspension af statsverket	„	222: 67
	kronor	668: —

Enär polispersonalen icke vore underbefäl, finge jemlikt stadgandet i § 11 mom. 3 af åberopade reglemente den enligt staten poliskonstapel tillkommande beklädnadsersättning icke beräknas vid bestämmande af pension jemte fyllnadspension.

Poliskommissarien vid Stockholms station, som tillika skulle vara väbel och fördenskull endast komme att åtnjuta arfvode i egenskap af poliskommissarie, men såsom väbel egde delegarerätt i flottans pensionskassa, kunde icke såsom poliskommissarie erhålla delegarerätt i kassan.

En hvar af polispersonalens medlemmar vore, likmätigt § 12 mom. 1 af förenämnda reglemente, vid afskedstagandet berättigad till pension ur kassan, då han stått i tjenst vid flottan eller något af de i § 2 mom. 1 och 2 omnämnda verk oafbrutet i 30 år och uppnått en ålder af 55 år samt i öfrigt till kassan erlagt stadgad pensionsafgift, eller, enligt samma § mom. 5, om han i och för tjensten ådragit sig skada eller obotlig sjukdom, som gjorde honom till vidare tjenstgöring oförmögen.

Fyllnadspension af statsverket genom kassan utginge endast till den, som vore berättigad till pension ur kassan och uppnått en lefnadsålder af 55 år. För att komma i åtnjutande af såväl pension som fyllnadspension, hvilken åtföljde tjensten, erfordrades att hafva innehaft samma tjenst minst två år på stat.

I § 11 mom. 2 af kassans reglemente stadgades, att för den, som enligt gällande stat vore tillerkänd ålderstillägg efter vissa års tjenstgöring i samma grad skulle pension jemte fyllnadspension beräknas efter den fasta lönen utan ålderstillägg. I enlighet härmed hade ock pensionsförmånerna blifvit beräknade.

Direktionen hemställer vidare, det täcktes Eders Kongl. Maj:t hos Riksdagen föreslå, att för hvar och en af personalen vid flottans poliskår fyllnadspension måtte vid afsked efter uppnådda 65 lefnadsår och minst 35 tjenstår få beräknas och utgå med skilnaden mellan lönens hela belopp, ålderstillägg inberäknadt, och pensionen, i likhet med hvad Eders Kongl. Maj:t bestämt genom nådiga brefvet den 22 juni 1877 beträffande civila embets- och tjenstemän vid marinförvaltningen och flottans civilstat äfvensom väbel och vaktbetjente och genom nådiga brefvet den 6 juni 1879 beträffande tjenstemän och betjente vid amiralitetskrigsmanskassan eller numera flottans pensionskassa, hvilka stadganden återfunnes under § 13 mom. 2 af kassans reglemente. I sådant fall skulle pensionsförmånerna komma att utgå med följande belopp i stället för de förut anförda, beroende af huruvida det ena eller båda ålderstilläggen intjenats:

	pension	fyllnadspension		summa	
poliskommissarien vid Carlskrona station ..... kronor	853: 33	946: 67	eller 1,146: 67	1,800: —	eller 2,000: —
öfverkonstapel ..... »	666: 67	633: 33	» 733: 33	1,300: —	» 1,400: —
poliskonstapel ..... »	445: 33	322: 67	» 422: 67	768: —	» 868: —

Den medlem af flottans poliskår, som afginge efter uppnådda 65 lefnads- och 35 tjenstår samt uppburit lön på stat under två år i innehafvande grad, men icke intjenat ålderstillägg, komme att undfå följande pensionsförmåner:

		pension.	fyllnads-pension.	summa.
poliskommissarien vid Carlskrona station	kronor	853: 33.	746: 67.	1,600: —
öfverkonstapel	„	666: 67.	533: 33.	1,200: —
poliskonstapel	„	445: 33.	222: 67.	668: —

I fråga om gratial för enka och barn efter den, som i lifstiden tillhört polispersonalen, samt gratialafgifter skulle gälla hvad angående gratial i fjerde klassen vore stadgadt.

Marinförvaltningen har uti sitt i ärendet afgifna yttrande anfört, att, sedan innevarande års Riksdag godkänt stat för flottans poliskår, tidpunkten syntes vara inne att taga i öfvervägande, huruvida förslag till personalens vid samma kår pensionering borde till Riksdagen öfverlåtas, samt att, hvad anginge pensionsbeloppen och öfriga frågor rörande pensioneringen, som i direktionens ifrågavarande skrifvelse omförmäldes, yttrande derom icke torde förväntas af marinförvaltningen.

Då jag den 13 januari 1899 vid behandling af frågan om reglering af utgifterna under riksstatens femte hufvudtitel för innevarande år, inför Eders Kongl. Maj:t anmälde behofvet af en poliskår för bevakningen vid flottans stationer, framhöll jag, att frågan om nämnda poliskårs pensionering borde till behandling företagas först efter det frågan om kårens organisation blifvit löst; och anser jag, lika med direktionen öfver flottans pensionskassa, frågan om poliskårens pensionering nu böra göras till föremål för Riksdagens pröfning. Jag finner mig äfven kunna i hufvudsak biträda direktionens förslag i ämnet, om jag än beträffande vissa af de ifrågasatta pensionsbeloppen icke är af samma mening som direktionen.

Enligt den af Riksdagen godkända stat för flottans poliskår äro väl löneförmånerna för poliskonstapel uppdelade i aflöning och beklädnadsersättning, men, hvad beträffar poliskommissarien vid flottans station i Carlskrona och öfverkonstapel, äro de för dem bestämda lönebeloppen upptagna såsom *aflöning*, hvilken icke är fördelad i lön och tjenstgöringspenningar. Då nu enligt de år 1876 faststälda grunder för pensionering af flottans befäl och underbefäl med vederlikar endast fasta lönen utgör den grund, hvarå pensionsbeloppet beräknas, är ju uppenbart, att sistnämnda medlemmar af flottans poliskår skulle, om för dem pensionsbeloppet finge beräknas efter aflöningens hela belopp, i pensionshänseende komma i en fördelaktigare ställning än öfrig personal tillhörande flottans befäl och underbefäl med vederlikar. Såsom af ofvan lemnade redogörelse för de ifrågasatta pensionsbeloppen framgår, skulle enligt direk-

tionens förslag pension och fyllnadspension för poliskommissarien vid Carlskrona station kunna uppgå till 2,000 kronor och för öfverkonstapel till 1,400 kronor, hvilka belopp synas mig vara alltför höga, särskildt vid jemförelse med det pensionsbelopp af 1,000 kronor, som tillkommer en med öfverkonstapel i värdighet likstäld flaggunderofficer vid flottan, om än denne senare visserligen kommer i åtnjutande af berörda pension vid en något tidigare ålder. För att, med tillämpning af ofvan anförda pensioneringsgrunder, bringa pensionsbeloppen för ifrågavarande medlemmar af poliskåren till närmare öfverensstämmelse med pensionsförmånerna för befäl och underbefäl vid flottan, synes det mig, som om pensionsbeloppet för dessa medlemmar af poliskåren borde beräknas allenast efter en viss del af aflöningsbeloppet, under det att återstoden af detsamma finge i pensionshänseende anses såsom tjenstgöringspenningar, hvarå pension icke beräknas. Om af poliskommissariens vid Carlskrona station aflöning, 1,600 kronor, ett belopp af 1,400 kronor och af öfverkonstapels aflöning, 1,200 kronor, ett belopp af 1,000 kronor finge anses såsom grund för pensionsbeloppets beräknande, skulle pension och fyllnadspension för dem utgöra:

	Enligt § 11 i reglementet för flottans pensionskassa.	Enligt § 13 i samma reglemente.		
		utan ålderstillägg.	med ett ålderstillägg.	med två ålderstillägg.
Poliskommissarien vid Carlskrona station kr.	1,120: —	1,400: —	1,600: —	1,800: —
Öfverkonstapel ...... „	1,000: —	1,000: —	1,100: —	1,200: —

Vid direktionens förslag i fråga om pension för *poliskonstapel*, hvilkens löneförmåner, såsom förut nämnts, äro delade i aflöning, 668 kronor, och beklädnadsersättning, 132 kronor, har jag icke något att erinra, helst som pensionsbeloppet, utgörande, med inberäkning af två ålderstillägg, 868 kronor, i det närmaste motsvarar det pensionsbelopp, 864 kronor, som tillkommer underofficer af 2:a graden vid flottan, med hvilken poliskonstapel är i värdighet likstäld.

Hvad angår frågan om pension för poliskommissarien vid Stockholms station, hvilken enligt staten för flottans poliskår tillika är väbel vid stationen och fördenskull åtnjuter aflöning af allenast 800 kronor, såsom arfvode, i egenskap af poliskommissarie, anför direktionen, att denne tjensteman, hvilken såsom väbel eger delegarerätt i kassan, icke kan såsom poliskommissarie erhålla dylik rätt. Väbel åtnjuter enligt

stat lön 600 kronor och tjenstgöringspenningar 200 kronor samt lönetillökning af 200 kronor efter 5 års tjenstgöring i denna befattning och hans pension jemte fyllnadspension utgör 600 kronor eller, om han fått åtnjuta lönetillökning, 800 kronor. Innehafvaren af de förenade väbels- och poliskommissariebefattningarna vid Stockholms station åtnjuter alltså en aflöning af 1,600 kronor eller, då han kommit i åtnjutande af lönetillökning såsom väbel, 1,800 kronor, nemligen 800 respektive 1,000 kronor såsom väbel och 800 kronor såsom poliskommissarie, under det att, såsom nyss nämnts, hans pension såsom väbel utgör allenast 600 respektive 800 kronor. Här skulle uppenbarligen komma att uppstå ett missförhållande mellan aflönings- och pensionsbelopp, hvilket framträder så mycket starkare, då man tager i betraktande, att poliskommissarien vid Carlskrona station med en aflöning af 1,600 kronor, som med två ålderstillägg uppgår till 2,000 kronor, skulle, enligt hvad jag härofvan ifrågasatt, erhålla ett pensionsbelopp af 1,120 kronor eller, vid afsked efter 65 lefnads- och minst 35 tjenstår, 1,400 kronor, om han ej åtnjuter ålderstillägg, samt 1,600 respektive 1,800 kronor, i fall han åtnjuter ett respektive två ålderstillägg. Jag anser derför, att pensionen för väbeln vid Stockholms station bör, vid det förhållande att han tillika är poliskommissarie derstädes, i någon mån höjas, om ock icke till samma belopp, som för poliskommissarien vid Carlskrona station, med hvilken han ej är i värdighet likstäld, då väbel innehar värdighet af flaggunderofficer och poliskommissarien vid Carlskrona station värdighet af underlöjtnant; och finner jag mig vid sådant förhållande böra föreslå, att pension och fyllnadspension för väbeln vid Stockholms station måtte få utgå med samma belopp, som föreslagits för öfverkonstapel vid flottans poliskår, nemligen 1,000 kronor eller, om han, vid afsked efter uppnådda 65 lefnads- och minst 35 tjenstår, innehaft väbels- och poliskommissariebefattningarna i 5 år, 1,100 kronor och i 10 år, 1,200 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att medgifva,

dels att de pensioneringssgrunder, som, i öfverensstämmelse med Riksdagens beslut, blifvit i nåder fastställda att gälla enligt nådiga kungörelsen den 24 november 1876 för pensionering af flottans befäl och underbefäl med vederlikar med den deruti genom nådiga brefvet den 6 juni 1879 gjorda ändring samt enligt nådiga skrifvelsen den 22 juni 1877 för pensionering af personalen och vaktbetjeningen vid marinförvaltningen, mariningeniörstaten och kongl. flottans civilstat, må jemväl tillämpas vid pensionering af personalen vid flottans poliskår, med

undantag af poliskommissarien vid flottans station i Stockholm, dock att, hvad angår poliskommissarien vid flottans station i Carlskrona samt öfverkonstapel, det aflöningsbelopp, hvarå pensionsbeloppet skall beräknas, må utgöra för den förre 1,400 kronor och för öfverkonstapel 1,000 kronor; äfvensom att för den af nämnda personal, med nyssnämnda undantag, hvilken efter uppnådda 65 lefnads- och minst 35 tjenstår erhåller afsked, fyllnadspensionen skall utgå med skilnaden mellan det för pensionens beräknande faststälda belopp, med inberäkning af ålderstillägg, och pensionen;

dels ock att för innehafvaren af de förenade väbels- och poliskommissariebefattningarna vid flottans station i Stockholm fyllnadspension må utgå med det belopp, som erfordras för att hans pensionsförmåner skola utgöra 1,000 kronor eller, om han vid afsked efter uppnådda 65 lefnads- och minst 35 tjenstår innehaft nämnda förenade befattningar i 5 år, 1,100 kronor och i 10 år, 1,200 kronor.

Till denna departementschefens framställning, hvaruti statsrådets öfriga ledamöter instämde, behagade Hans Maj:t Konungen lemna nådigt bifall; och skulle genom utdrag af protokollet underrättelse härom finansdepartementet meddelas för iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel.

Ex protocollo:
Alfr. Stuart.

Utdrag af protokollet öfver ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 22 december 1899.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern Boström,
Statsråden: Wikblad,
Annerstedt,
herr von Krusenstjerna,
grefve Wachtmeister,
Claëson,
Dyrssen,
Crusebjörn,
Restadius.

29:o.

Departementschefen, statsrådet Claëson, yttrade:

[3.] *Kostnaden för förvaltningen af småskolelärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt under år 1901.*

I skrifvelse den 11 oktober 1898 anmodade jag direktionen öfver folkskolelärarnes pensionsinrättning att, derest direktionen numera funne sig vara i tillfälle med någon större säkerhet öfverskåda den blifvande omfattningen af småskolelärarnes m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt och beräkna kostnaderna för förvaltningen deraf, till ecklesiastikdepartementet inkomma med uppgift, huru stort belopp må för bestridande af anstaltens förvaltningsbestyr anses årligen erforderligt, samt med förslag å sättet för detta belopps användande och arbetets anordning inom anstalten.

I anledning deraf förklarade direktionen i skrifvelse den 1 november 1898, att direktionen på grund af åberopade skäl funne det mindre

lämpligt, att frågan om understödsanstaltens anordnande å fast stat vid närvarande tidpunkt bringades till afgörande.

Då de af direktionen till stöd för sin åsigt anförda förhållanden ännu äro gällande, synes det mig vara en fördel, att den provisoriska anordningen af småskolelärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalts förvaltning ännu någon tid fortfar, helst som förslag framkommit, att direktionen öfver folkskolelärarnes pensionsinrättning jemväl skulle anförtros vården af en ifrågasatt pensionsanstalt för döfstumlärarne i riket. Med anledning deraf får jag i underdånighet hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att, i afseende å kostnaderna för anstaltens förvaltning och verksamhet under år 1901, medgifva:

att Eders Kongl. Maj:t må för sistnämnda år bestämma de belopp, som för bestridande af anstaltens förvaltningsbestyr blifva erforderliga; samt

att de för berörda förvaltningskostnad och för anstaltens utgifter i öfrigt under nämnda år erforderliga medel må af Eders Kongl. Maj:t, i den mån influtna afgifter icke äro att tillgå, anvisas af tillgängliga statsmedel såsom förskott, att antingen ersättas af berörda afgifter, i den mån de under året ingå, eller, derest sagda afgifter skulle för året befinnas härtill otillräckliga, anmälas till ersättande af Riksdagen.

I denna hemställan förenade sig statsrådets öfriga ledamöter.

Derefter föredrog statsrådet Claëson:

30:o.

[10.] *Pension för vaktmästaren C. F. Lundberg och kursorn N. P. Johnsson.*

En af kanslern för rikets universitet med eget utlåtande till Kongl. Maj:t öfverlemnad framställning af det större akademiska konsistoriet i Lund att, enär vaktmästaren vid universitetsbiblioteket Carl Fredrik Lundberg och kursorn vid universitetet Nils Peter Johnsson uppnått så hög ålder, att svårigheter mötte för dem att på ett tillfredsställande sätt utföra sina sysslor och anställandet af extra biträden dertill varit nödigt, rättighet måtte beredas Lundberg och Johnsson att efter erhållet afsked under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta årliga pensioner till belopp af 600 kronor för Lundberg och 750 kronor för Johnsson.

Af handlingarna i ärendet inhemtades: att Lundberg vore född den 19 september 1828 samt den 16 februari 1856 antagits till vaktmästare vid universitetets bibliotek och att han numera på grund af framskriden ålder och till följd af en ådragen skada i högra axelleden vore alldeles oförmögen till arbeten, hvilka fordrade den kroppsliga

ansträngning, som hans tjenst kräfde; att Johnsson vore född den 6 oktober 1827 samt antagits till sin ifrågavarande befattning den 3 maj 1862, sedan han vid åtskilliga tillfällen, första gången år 1848, under tillsammans omkring ett år skött densamma, och att han jemlikt ett af professoren Seved Ribbing den 13 september 1899 utfärdadt intyg väl då vore i stånd att sköta sin tjenst, men i anseende till hög ålder och rheumatiska krämpor rätt snart torde blifva oförmögen dertill; samt att Lundberg och Johnsson å universitetets stat uppbure löner, Lundberg till belopp af 600 kronor och Johnsson till belopp af 1,050 kronor, hvarförutom de åtnjöte förmånen af fri bostad och Johnsson derjemte sportler i tjensten.

I ofvan omförmälda utlåtande hemstälde kanslern om bifall till ifrågavarande framställning, äfven om frågan om pensionsrätt för universitetets lärare m. fl. med afseende å nu pågående utredningar angående statens pensionsväsende i sin helhet icke för närvarande skulle blifva föremål för någon Kongl. Maj:ts åtgärd.

Uti öfver ansökningen infordradt, den 11 november 1899 afgifvet utlåtande hade statskontoret — under erinran att Riksdagen år 1888, med bifall till derom af Kongl. Maj:t gjord framställning, beviljat pension å allmänna indragningsstaten åt vaktmästaren vid fysiska institutionen vid Lunds universitet C. A. Duvahn — hemstält, att, enär med afseende å Lundbergs och Johnssons höga lefnadsålder och långa tjenstetid den sökta pensionsförmånen vore af billighet påkallad, Kongl. Maj:t täcktes i nådig proposition föreslå Riksdagen att åt dem för deras återstående lifstid å allmänna indragningsstaten anslå årliga pensioner med 600 kronor till Lundberg och 750 kronor till Johnsson.

Statsrådet tillstyrkte, att Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen aflåta framställning om rätt för Lundberg och Johnsson att från och med månaden näst efter den, hvarunder en hvar af dem erhåller afsked från sin ifrågavarande befattning, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära årlig pension, Lundberg till belopp af 600 kronor och Johnsson till belopp af 750 kronor.

31:o.

[11.] *Pension för teckningsläraren E. O. Nordlinder.*

En af domkapitlet i Hernösand till Kongl. Maj:t öfverlemnad underdånig ansökning, deruti teckningsläraren vid allmänna läroverket i Luleå Erik Olof Nordlinder anhållit om rätt till pension vid afskedstagandet från teckningslärarebefattningen.

Af de vid ansökningen fogade handlingar inhemtades, att sökan-

den, som vore född den 17 februari 1827, varit anstäld vid läroverket i Luleå dels såsom vikarierande lärare i teckning från vårterminen 1860 till och med vårterminen 1863 äfvensom under läsåren 1874—1876, dels ock såsom konstituerad teckningslärare alltsedan den 12 april 1876 och samtidigt äfven uppehållit undervisningen i välskrifning, att han, som från och med den 14 mars 1888 åtnjutit tjenstledighet på grund af sjukdom, enligt intyg af behörig läkare, till följd af framskriden ålder och nedsatt synförmåga ej kunde vederbörligen upprätthålla sin lärarebefattning, samt att, såsom läroverkets inspektor och rektor vitsordat, sökanden med nit och efter förmåga sorgfälligt undervisat i sitt ämne.

Öfver berörda ansökning, som af domkapitlet förordats till nådigt bifall, hade statskontoret afgifvit infordradt underdånigt utlåtande, deruti statskontoret i hufvudsak anfört: att genom nådiga brefvet den 16 mars 1858 stadgats, att lärarne vid allmänna läroverken skulle komma i åtnjutande af enahanda rätt till pension å allmänna indragningsstaten, som enligt gällande författningar tillkomme civile embets- och tjenstemän; att detta stadgande emellertid icke ansetts tillämpligt å lärare i teckning samt i musik och sång vid de allmänna läroverken, för hvilka lärarepension följaktligen ej kunnat beviljas utan Riksdagens i hvarje fall dertill lemnade bifall; att, enligt hvad statskontoret inhemtat, sökanden vid utnämningen till teckningslärarebefattningen innehaft anställning såsom kartograf vid förutvarande ekonomiska karteverket i Norrbottens län, der han alltifrån verkets första början år 1859 varit tjenstgörande, men att under loppet af år 1885 i anseende till karteverksarbetenas fortskridande en del af personalen vid verket ansetts icke vidare behöflig; att, då till erhållande af entledigande från innehafvande befattning derstädes i första rummet skolat ifrågakomma Nordlinder, som till följd af sin ålder och sjuklighet befunnits icke längre kunna fortfara med de ansträngande göromålen, fråga väcktes om beredande åt honom af pension vid afgång från kartografbefattningen; att Kongl. Maj:t i nådig proposition till 1885 års Riksdag hemstält om beviljande af pension å allmänna indragningsstaten för Nordlinder, hvilken pension, af uppgifven anledning att Nordlinder då innehade anställning såsom teckningslärare med fast aflöning, föreslogs till ett mot halfva kartografarfvodet svarande belopp af 1,250 kronor; att denna framställning blifvit af Riksdagen bifallen och att, enligt nådiga brefvet den 12 juni 1885, Nordlinder, efter den 11 december samma år erhållet entledigande från kartografbefattningen, från och med år 1886 varit i åtnjutande af den sålunda beviljade pensionen; att, då Nordlinder, hvilken såsom vikarierande och ordinarie teckningslärare varit anstäld vid läroverket 29 år och

tjenstgjort sammanräknadt omkring 18 år, vid nu uppnådd ålder af öfver 72 år enligt ansökningen bifogadt läkarebetyg ej vidare kunde såsom sig borde sköta sin tjenst och då, med hänseende till den allt mer och mer utvidgade undervisningsskyldigheten för lärare i teckning vid högre allmänt läroverk, det syntes vara angeläget, att lärarebefattningen i detta ämne vid läroverket i Luleå, der kompetent vikarie antagligen ej alltid kunde stå till buds, blefve med ny innehafvare besatt, statskontoret ansåge, för vinnande af detta mål, att Nordlinder, som innehade konstitutorial å sin befattning, borde vid afgång derifrån komma i åtnjutande af någon pensionsförmån, samt att på grund häraf statskontoret — med tillkännagifvande att aflöningen å stat för ifrågavarande lärarebefattning utgjorde 1,000 kronor jemte två ålderstillägg, hvartdera å 250 kronor, af hvilka Nordlinder enligt nådiga brefvet den 25 januari 1884 från och med samma år innehaft det första tillägget, och att Nordlinder under tjenstledighet för sjukdom egde uppbära, förutom $^3/_4$ af denna aflöning, en lika andel ej mindre af den för hans befattning å extra stat anslagna tillfälliga löneförbättring än äfven af det särskilda arfvode, som enligt gällande föreskrifter skulle tillfalla honom för fem extra tjenstgöringstimmar, i den händelse han sjelf bestrede sin tjenstgöring, men hvilka senare aflöningsförmåner hittills icke tagits i betraktande vid bestämmande af pension för teckingslärare — med afseende jemväl derå att Nordlinders tjenstetid såsom teckningslärare understege hvad som för lärare vid de allmänna läroverken fordrades för pensions erhållande vid afskedstagandet och att han, på sätt förut är nämndt, i egenskap af f. d. kartograf åtnjöte pension af statsmedel, hemstälde, att Kongl. Maj:t täcktes i nådig proposition till Riksdagen föreslå, att för Nordlinder måtte å allmänna indragningsstaten uppföras en årlig pension till belopp motsvarande hälften af hans innehafvande aflöning å ordinarie stat eller 625 kronor.

Med anledning af hvad sålunda förekommit, tillstyrkte statsrådet i underdånighet, att Kongl. Maj:t täcktes i nådig proposition äska Riksdagens medgifvande dertill, att Nordlinder må från och med månaden näst efter den, i hvilken afsked varder honom beviljadt från befattningen såsom lärare i teckning vid omförmälda läroverk, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära årlig pension till belopp af 625 kronor.

32:o.

[12.] *Pension för musikläraren J. A. Rosén.*

En af domkapitlet i Lund till Kongl. Maj:t öfverlemnad underdånig ansökning, deruti musikläraren vid högre allmänna läroverket i

Malmö Johan August Rosén anhållit om rätt till pension vid afskedstagandet från musiklärarebefattningen; varande infordradt underdånigt utlåtande afgifvet af statskontoret.

Af ansökningen bifogade handlingar inhemtades, att Rosén, som vore född den 11 juli 1827, tjenstgjort under tiden från den 1 oktober 1853 till den 10 januari 1861 såsom sånglärare vid tekniska elementarskolan i Malmö och från den 24 augusti 1861 till den 14 oktober 1863 såsom vikarierande lärare i musik och sång vid allmänna läroverket i nämnda stad samt, efter undergånget behörigt lärareprof och förvärfvad kompetens att söka sistnämnda lärarebefattning, blifvit antagen till ordinarie lärare i musik och sång vid Malmö allmänna läroverk, i hvilken egenskap han tjenstgjort från den 14 oktober 1863 intill höstterminen 1892, att Rosén derefter varit otjenstbar på grund af försvagad hörsel, samt att han, som för sin mångåriga tjenstgöring blifvit af såväl läroverkets vederbörande rektorer och inspektor som domkapitlet synnerligen väl vitsordad, numera vore, såsom ansökningen bifogadt läkarebetyg innehölle, till följd af framskriden ålder och betydlig döfhet oförmögen att såsom sig borde sköta sin tjenstebefattning.

I sitt underdåniga utlåtande, afgifvet den 20 september 1899, hade statskontoret anfört, bland annat: att genom nådiga brefvet den 16 mars 1858 stadgades, att lärarne vid rikets elementarläroverk skulle komma i åtnjutande af enahanda pensionsrätt å allmänna indragningsstaten, som enligt då gällande författningar tillkomme civile embets- och tjenstemän; att detta stadgande likväl icke ansetts tillämpligt å lärarne i musik och sång samt i teckning vid nämnda läroverk, utan att för dylik lärare pension å indragningsstat beviljats först efter det Riksdagen i hvarje fall dertill lemnat bifall; samt att Roséns aflöning å stat i egenskap af musiklärare vid högre allmänna läroverket i Malmö utgjorde 750 kronor jemte två ålderstillägg, hvartdera å 250 kronor, eller tillhopa 1,250 kronor; och hade statskontoret, med erinran om Roséns långa tjenstetid i det allmännas tjenst och hans oförmåga att numera sköta sin befattning, hemstält om beredande af pension åt honom till belopp af 1,250 kronor årligen.

Statsrådet tillstyrkte, att Kongl. Maj:t täcktes i nådig proposition äska Riksdagens medgifvande dertill, att Rosén må från och med månaden näst efter den, i hvilken afsked varder honom beviljadt från befattningen som lärare i musik vid högre allmänna läroverket i Malmö, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension till belopp af 1,250 kronor.

33:o.

[13.] *Pension för musikläraren N. Hagström.*

En af domkapitlet i Lund med eget utlåtande till Kongl. Maj:t öfverlemnad underdånig ansökning, deri läraren i musik och sång vid allmänna läroverket i Helsingborg Nikolaus Hagström anhållit att efter afskedstagandet komma i åtnjutande af årlig pension af 1,325 kronor, utgörande samma belopp, hvarmed hans lön på ordinarie och extra stat utginge, eller åtminstone 1,250 kronor, motsvarande den på ordinarie stat utgående lönen.

Vid ansökningen, dertill domkapitlet förordat nådigt bifall, voro fogade handlingar, utvisande att Hagström, som vore född den 5 november 1832, konstituerats till sin ifrågavarande befattning den 10 oktober 1855; att han sedermera bestridt densamma oafbrutet till den 10 november 1897, efter hvilken tid han på grund af sjuklighet åtnjutit tjenstledighet, att han städse med berömligt nit och berömlig skicklighet fullgjort sina tjensteåligganden äfvensom fört en i allo hedrande vandel samt att han numera på grund af sjukdom vore urståndsatt att bestrida sin lärarebefattning.

Uti öfver ansökningen infordradt, den 2 oktober 1899 afgifvet utlåtande har statskontoret — med tillkännagifvande att Hagström för sin ifrågavarande befattning uppbure aflöning å stat till belopp af 750 kronor jemte två ålderstillägg, hvartdera å 250 kronor, äfvensom tillfällig löneförbättring å extra stat af 75 kronor — underdånigst anfört: att genom nådiga brefvet den 16 mars 1858 stadgats, att lärarne vid rikets elementarläroverk skulle komma i åtnjutande af enahanda pensionsrätt å allmänna indragningsstaten, som enligt då gällande författningar tillkomme civile embets- och tjenstemän; att detta stadgande likväl icke ansetts tillämpligt å lärarne i musik och sång samt i teckning vid dessa läroverk, utan att för dylika lärare pension å indragningsstat beviljats först efter det Riksdagen i hvarje fall dertill lemnat bifall; samt att, då Hagström uppnått en ålder af nära 67 år och räknade 44 tjenstår samt han, som för sin tjenstgöring blifvit synnerligen väl vitsordad, vore till följd af långvarig svår sjukdom urståndsatt att tjenstgöra, statskontoret hemstälde, att Kongl. Maj:t täcktes aflåta proposition till Riksdagen angående rätt för Hagström att uppbära årlig pension å allmänna indragningsstaten till ett hans nuvarande aflöning å ordinarie stat motsvarande belopp af 1,250 kronor.

Statsrådet tillstyrkte, att Kongl. Maj:t täcktes i nådig proposition

äska Riksdagens medgifvande dertill, att Hagström må från och med månaden näst efter den, i hvilken afsked varder honom beviljadt från befattningen såsom lärare i musik och sång vid omförmälda läroverk, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära årlig pension till belopp af 1,250 kronor.

34:o.

[14.] *Pension för musikläraren F. J. Håkanson.*

En af musikläraren vid Eksjö lägre allmänna läroverk Frans Johan Håkanson gjord underdånig ansökning att han, som på grund af ålderdomssvaghet och deraf följande oförmåga att sköta sin tjenst ämnade derifrån begära afsked, måtte efter afskedstagandet komma i åtnjutande af pension; varande vid ansökningen fogade handlingar, utvisande, att Håkanson, som vore född den 1 januari 1827, antagits till sin ifrågavarande befattning den 3 maj 1867 efter att dessförinnan från början af höstterminen 1866 hafva bestridt densamma på förordnande, att han till och med läsåret 1898—1899 icke åtnjutit tjenstledighet för längre tid än 4½ veckor, men under höstterminen 1899 på grund af sjukdom erhållit tjenstledighet från terminens början tills vidare under 10 veckor samt att han med nit och skicklighet fullgjort sina tjensteåligganden.

Öfver ansökningen hafva infordrade utlåtanden afgifvits ej mindre af domkapitlet i Linköping, som tillstyrkt bifall till densamma, än äfven den 1 december 1899 af statskontoret, som dels meddelat, att, enligt uppgift från arméns pensionskassa, Håkanson i egenskap af förutvarande musikdirektör vid Kongl. Smålands husarregemente och Kongl. Smålands grenadierkår sedan den 1 februari 1878 uppbure pension från kassan 180 kronor och fyllnadspension 330 kronor eller tillhopa 510 kronor samt att, i händelse pension blefve Håkanson såsom musiklärare tillagd, fyllnadspensionen komme att minskas med ett belopp, motsvarande ²/₅ af hvad han finge uppbära i pension såsom musiklärare, dels ock anfört, att, enär Håkanson uppfylt de för civile embets- och tjenstemäns rätt till pension å allmänna indragningsstaten enligt äldre, ännu gällande författningar stadgade vilkor, som enligt nådiga brefvet den 16 mars 1858 skulle ega tillämpning jemväl å lärare vid elementar- eller allmänna läroverken, ehuru, hvad anginge de der anstälde lärare i musik och sång samt i teckning, frågan om rätt till sådan förmån ansetts böra underställas Riksdagens pröfning, statskontoret tillstyrkte, det Kongl. Maj:t täcktes i nådig proposition till Riksdagen föreslå, att åt Håkanson måtte å allmänna indragningsstaten beviljas en hans i

egenskap af musiklärare å stat innehafvande aflöning, 450 kronor, motsvarande årlig pension.

Statsrådet tillstyrkte, att Kongl. Maj:ts täcktes i nådig proposition äska Riksdagens medgifvande dertill, att Håkanson må från och med månaden näst efter den, i hvilken afsked varder honom beviljadt från befattningen såsom lärare i musik vid omförmälda läroverk, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära årlig pension till belopp af 450 kronor.

35:o.

[15.] *Pension för musikläraren W. Söhrling.*

En af domkapitlet i Visby med eget utlåtande till Kongl Maj:t öfverlemnad underdånig ansökning, deri läraren i musik och sång vid allmänna läroverket i Visby Wilhelm Söhrling anhållit att efter afskedstagandet komma i åtnjutande af årlig pension af minst 1,095 kronor 68 öre, hvilket belopp motsvarade hvad han under tjenstledighet för sjukdom egde uppbära.

Vid ansökningen, deri Söhrling tillika förmält, att han såsom förutvarande organist i Visby stads- och landsförsamlingar åtnjöte årlig pension af 600 kronor, voro fogade handlingar, utvisande, att Söhrling, som vore född den 14 augusti 1822, efter att hafva blifvit den 7 oktober 1846 utnämnd till och den 15 december samma år erhållit fullmakt å musikdirektörstjensten vid Visby elementarläroverk, inträdt i tjensteutöfning höstterminen 1847, att han, som den 13 juni 1849 jemväl antagits till cantor scholæ, oafbrutet, med undantag af några veckor vårterminen 1862, tjenstgjort till höstterminen 1893, efter hvilken tid han på grund af sjukdom åtnjutit tjenstledighet samt att han på ett mycket förtjenstfullt sätt med nit, pligttrohet och skicklighet fullgjort sina tjensteåligganden samt i allo sig värdigt förhållit.

Öfver ansökningen, till hvilken domkapitlet förordat nådigt bifall, har statskontoret den 6 oktober 1899 afgifvit infordradt utlåtande, deri statskontoret — med tillkännagifvande att för ifrågavarande befattning aflöning å stat utginge till belopp af 750 kronor jemte två ålderstillägg, hvartdera å 250 kronor, äfvensom tillfällig löneförbättring å extra stat af 75 kronor — underdånigst anfört: att genom nådiga brefvet den 16 mars 1858 stadgats, att lärarne vid rikets elementarläroverk skulle komma i åtnjutande af enahanda pensionsrätt å allmänna indragningsstaten, som enligt då gällande författningar tillkomme civile embets- och tjenstemän; att detta stadgande likväl icke ansetts tillämpligt å lärarne i musik och sång samt i teckning vid dessa läroverk, utan att

fråga om pension åt sådana lärare i hvarje fall understälts Riksdagens pröfning; samt att, ehuru med afseende å Söhrlings höga ålder och ovanligt långa samt väl vitsordade tjenstetid statskontoret visserligen icke skulle hafva tvekat att i detta likasom i andra liknande fall tillstyrka aflåtande af nådig proposition till Riksdagen om beviljande af pension till aflöningens å ordinarie stat hela belopp, statskontoret dock, enär Söhrling sjelf ansett sig kunna åtnöjas med en pension till belopp, motsvarande hvad han under tjenstledighet för sjukdom egde uppbära, saknade anledning att i detta fall tillstyrka högre pensionsbelopp än det sistnämnda, afrundadt till 1,100 kronor; i anseende hvartill statskontoret alltså hemstälde, att Kongl. Maj:t måtte aflåta proposition till Riksdagen angående rätt för Söhrling att uppbära pension å allmänna indragningsstaten till ett belopp af 1,100 kronor.

Statsrådet tillstyrkte, att Kongl. Maj:t täcktes i nådig proposition äska Riksdagens medgifvande dertill, att Söhrling må från och med månaden näst efter den, i hvilken afsked varder honom beviljadt från befattningen såsom lärare i musik och sång vid omförmälda läroverk, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten uppbära årlig pension till belopp af 1,100 kronor.

36:o.

[16.] *Pension för f. d. öfverläkaren J. F. Liedholms enka och minderåriga barn.*

En af direktionen för Vexiö hospital med skrifvelse till Kongl. Maj:t öfverlemnad underdånig ansökning, deri f. d. öfverläkaren vid hospitalet Johan Fredrik Liedholms enka Elise Sofie Christiana Liedholm, född Rosenbrock, anhållit, att pension af statsmedel måtte åt henne och två hennes oförsörjda minderåriga barn beredas, i hvilken ansökning, för så vidt den afsåge de minderåriga barnen, dessas förmyndare instämt; varande till stöd för ansökningen åberopadt, förutom Liedholms nära fyrtiotvååriga verksamhet såsom föreståndare för sagda hospital, att boet vore gäldbundet och att enkan icke egde att från någon kassa eller institution åtnjuta vare sig pension eller understöd.

Af ansökningen bifogade handlingar inhemtades, att Liedholm, hvilken, född den 11 januari 1821, blifvit den 17 november 1855 utnämnd till öfverläkare och i denna egenskap tjenstgjort till dess han den 1 oktober 1897 erhållit nådigt afsked, aflidit den 18 oktober 1899; att han, som varit gift två gånger, vid sin död efterlemnat, förutom enkan och tolf äldre barn, sonen Gottfrid Jakob Fredrik Christopher, född den 8 december 1882, och dottern Clara Vilhelmina, född den 21 april 1887; samt att enligt bouppteckningen tillgångarna i boet uppginge

till 3,995 kronor 40 öre och skulderna till 5,576 kronor 52 öre, hvadan alltså brist förefunnes till belopp af 1,581 kronor 12 öre. Hospitalsdirektionen hade i sin underdåniga skrifvelse, med framhållande af familjens bekymmersamma ekonomiska ställning samt af Liedholms långvariga och förtjenstfulla verksamhet i statens tjenst, tillstyrkt vidtagande af åtgärder för utverkande af den begärda pensionen, under hemställan att denna måtte bestämmas till belopp, motsvarande den pension, som enligt den 9 juni 1899 faststäldt nådigt reglemente för civilstatens enke- och pupillkassa utginge af civilstatens enskilda enke- och pupillfond till enka med ett eller flera pensionsberättigade barn efter delegare tillhörande första pensionsklassen, eller 1,200 kronor.

Efter härå erhållen nådig remiss hade medicinalstyrelsen uti underdånigt utlåtande den 13 december 1899 — med åberopande, i fråga om Liedholms verksamhet, af en utaf styrelsen den 11 oktober 1897 till Liedholm aflåten skrifvelse, deri styrelsen betygat honom sin synnerliga erkänsla för hans långvariga, pligttrogna och förtjenstfulla verksamhet i hospitalets tjenst — dels framhållit vigten deraf, att en så väl vitsordad tjenstemans efterlemnade enka och minderåriga barn icke lemnades i nödstäld belägenhet, dels ock erinrat, att den i Liedholms bo befintliga bristen vore lätt förklarlig, då man toge i betraktande, å ena sidan, att Liedholm, hvilken haft sammanlagdt tjugu barn, för dessas uppfostran fått vidkännas stora kostnader, och å andra sidan, att, han af den trägna hospitalstjenstgöringen varit förhindrad att genom praktik skaffa sig inkomster utöfver hvad som årligen åtgått, på grund hvaraf och då familjen syntes vara i verkligt behof af det sökta understödet, styrelsen på det lifligaste förordade aflåtande af nådig proposition till Riksdagen i syfte, att sökanden och de två minderåriga barnen måtte tilldelas en pension af 1,200 kronor.

Statskontoret, som derefter erhållit nådig befallning att i ärendet sig yttra, hade i underdånigt utlåtande den 18 december 1899 anfört, att, då Liedholm genom sin lika ovanligt långa som mödosamma och gagnande verksamhet såsom föreståndare för en af rikets vårdanstalter för sinnessjuke syntes hafva gjort sig väl förtjent af det erkännande från det allmännas sida, som finge anses ligga deri, att åt hans enka och minderåriga barn, hvilkas bergning han icke varit i tillfälle att betrygga, af statsmedel beviljades pension enligt ungefär samma grunder, som vore bestämda för det från civilstatens enskilda enke- och pupillfond till enka och barn efter delegare i första pensionsklassen utgående pensionsbeloppet. Statskontoret ansåge sig ega full anledning att, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hospitalsdirektionen och medicinal-

styrelsen, tillstyrka, det täcktes Kongl. Maj:t i nådig proposition föreslå Riksdagen att å allmänna indragningsstaten bevilja dels åt enkan en årlig pension af 800 kronor att utgå från och med den 1 januari 1900 och så länge hon förblefve enka, dels ock åt hvartdera af makarnes barn sonen Gottfrid Jakob Fredrik Christopher och dottern Clara Vilhelmina ett årligt understöd af 200 kronor att utgå från samma tid och till dess de uppnått aderton år eller, hvad dottern beträffade, om hon dessförinnan trädt i gifte, till dess sådant skedde.

Under erinran att, enligt hvad kändt vore, f. d. öfverläkaren Liedholm, hvilken på flera områden utöfvat en för det allmänna gagnande verksamhet, särskildt, på sätt medicinalstyrelsen framhållit, inlagt mycket stora förtjenster i fråga om vården af sinnessjuka, hemstälde statsrådet, att Kongl. Maj:t täcktes, i enlighet med hvad statskontoret tillstyrkt, i nådig proposition föreslå Riksdagen att å allmänna indragningsstaten uppföra dels för Liedholms enka en årlig pension af 800 kronor att utgå från början af år 1900 och så länge hon förblefve enka, dels ock för hvartdera af Liedholms barn Gottfrid Jakob Fredrik Christopher och Clara Vilhelmina ett årligt understöd af 200 kronor att utgå från början af samma år och till dess understödstagaren uppnådde aderton år eller, hvad dottern beträffade, om hon dessförinnan trädde i gifte, till dess sådant skedde.

37:o.

Föredragande departementschefen yttrade:

[17.] *Understöd åt äldre behöfvande folkskolelärare.*

Ånda sedan år 1885 har å allmänna indragningsstaten årligen anvisats ett anslag af 10,000 kronor att, enligt de närmare bestämmelser, Eders Kongl. Maj:t funnit godt meddela, användas till understöd åt sådana äldre behöfvande folkskolelärare, hvilka oförvitligt skött sin tjenst, men derifrån erhållit afsked före år 1867.

Det högsta belopp, som, enligt Riksdagens beslut, fick tilldelas någon understödstagare, var 250 kronor ända till år 1899. Men vid Riksdagen år 1898 höjdes detta maximibelopp, på grund af enskild motionärs framställning, med 50 kronor, eller från 250 till 300 kronor.

År 1898 voro understödstagarna till antalet 39 och hvar och en af dessa erhöllo i understöd 250 kronor.

År 1899 hade antalet understödstagare nedgått till 35. Af dessa uppburo:

32	i understöd	285	kronor	hvardera
2	”	300	”	”
1	”	280	”	”

Af understödstagarne var 1 född år 1802, 1 år 1811, 1 år 1812, 1 år 1815, 2 år 1816, 1 år 1818 och 3 år 1819. Då sålunda ej mindre än 10 af de 35 understödstagarne numera hafva uppnått en ålder af 80 år och derutöfver, kommer efter all sannolikhet antalet af dem, som kunna komma i fråga till erhållande af understöd från det ifrågavarande anslaget, under den närmaste framtiden att väsentligen minskas. Härigenom beredes tillfälle att gifva åtminstone en del af de qvarlefvande ett högre understödsbelopp, utan att derför det ifrågavarande statsanslaget behöfver höjas. En förhöjning af understödet torde ock vara väl behöflig för åtskilliga af dessa gamla, då, å ena sidan, de för hvarje år blifva allt mer urståndsatta att genom eget arbete kunna bidraga något till sitt lifsuppehälle, och, å andra sidan, lefnadskostnaderna under den senaste tiden så betydligt stigit.

En förhöjning af understödsbeloppet med 50 kronor torde i ej obetydlig mån bidraga till förbättring af de gamles yttre lefnadsförhållanden.

Med anledning af hvad jag sålunda tillåtit mig anföra, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att å allmänna indragningsstaten för år 1901 anvisa ett anslag å 10,000 kronor, att, enligt de närmare bestämmelser Eders Kongl. Maj:t kan finna godt meddela, användas till understöd af högst 350 kronor åt sådana äldre behöfvande folkskolelärare, hvilka oförvitligt skött sin tjenst, men derifrån erhållit afsked före år 1867.

I denna hemställan förenade sig statsrådets öfriga ledamöter.

Hvad statsrådet beträffande de under punkterna 29—37 omförmälda ärenden i underdånighet tillstyrkt och hemstält behagade Hans Maj:t Konungen i nåder gilla och bifalla; och skulle protokollsutdrag härom till finansdepartementet öfverlemnas för behörigt iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel.

Ex protocollo:
Carl Edv. Sterky.

Utdrag af protokollet öfver landtförsvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen uti statsrådet å Stockholms slott den 8 december 1899.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern Boström,
Statsråden: Wikblad,
Annerstedt,
herr von Krusenstjerna,
grefve Wachtmester,
Claëson,
Dyrssen,
Crusebjörn,
Restadius.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, statsrådet Crusebjörn föredrog i underdånighet:

— —

Departementschefen anförde härefter:

[5.] *Pension för fodermarsken vid Strömsholms ridskola F. L. Widlund.*

Uti underdånig skrifvelse af den 4 mars innevarande år har inspektören för kavalleriet anhållit, att, då fodermarsken vid ridskolan å Strömsholm Fredrik Leonard Widlund, enligt anmälan af skolans chef, till följd af framskriden ålder saknade den kraft och uthållighet, som fordrades för att sköta fodermarsktjensten, och derföre måste från densamma entledigas vid slutet af pågående ridskolekurs, Eders Kongl.

Maj:t måtte i nåder bereda Widlund för hans återstående lifstid en årlig pension af 350 kronor, motsvarande hälften af hans innehafvande kontanta årslön.

Af skrifvelsen bifogade intyg inhemtas, att Widlund, som vore född den 5 september 1835 och innevarande år blifvit hugnad med medaljen i silfver af åttonde storleken för nit och redlighet i rikets tjenst, tjenat 8 år såsom trumslagare vid lifregementets grenadiercorps, 4 år såsom stalldräng vid Strömsholms hingstdepot och 31 år såsom fodermarsk vid ridskolan, eller sammanlagdt i 43 år varit i kronans tjenst anstäld, samt att han, enligt vitsord af ridskolans chef, med trohet, nit och skicklighet fullgjort sina åligganden äfvensom ådagalagt ett hedrande uppförande.

Uti infordradt utlåtande har arméförvaltningen å intendentsdepartementet anfört, att uti den första för ridskolan utfärdade nådiga stat af den 4 juli 1868 funnes bestämdt, att all i staten utförd aflöning skulle beräknas för ridtermin, med undantag endast af den för fodermarsken utförda, hvilken vore att anse såsom årslön, samt att uti det första för ridskolan utfärdade reglemente af nyssnämnda datum funnes bestämdt, att tjensteman vid skolan egde vid sjukdomsfall, som ej räckte öfver 8 dagar, oafkortadt uppbära sina löneförmåner och att, vid dylikt förfall utöfver denna tid, fjerdedelen af arfvodet för den öfverskjutande tiden skulle afstås till den eller dem, som tjensten förrättade.

På grund häraf och då Widlund, hvilken innehaft fodermarsktjensten vid ridskolan alltsedan skolans början år 1868, sålunda enligt omförmälda, å Widlunds löneförhållanden ännu tillämpliga reglemente vore berättigad att under sjukdom uppbära tre fjerdedelar af årslönen, samt staten, vid tjensteinnehafvares oförmåga till tjenstens skötande till följd af ålder och aftagande kroppskrafter, torde, lika väl som vid tjensteinnehafvarens sjukdom, böra anses skyldig tillerkänna honom något understöd till framtida uppehälle, funne sig arméförvaltningen föranlåten hemställa om nådig proposition till Riksdagen om Widlunds uppförande å allmänna indragningsstaten till åtnjutande af en årlig pension af 350 kronor.

Statskontoret, hvars utlåtande genom remiss jemväl infordrats, har i likhet med arméförvaltningen tillstyrkt bifall till inspektörens för kavalleriet ofvanberörda framställning samt dervid erinrat, dels att uti den af Eders Kongl. Maj:t under den 5 augusti 1892 faststälda stat för ridskolan å Strömsholm, upptoges för en fodermarsk årslön till belopp af 700 kronor, dels ock att, enligt ridskolans reglemente, fodermarsken derstädes egde till åliggande att med ansvarighet inför chefen

utöfva närmaste tillsynen öfver skolans byggnader och stallinventarier samt mottaga och vårda under lika ansvarighet det fourage, som genom chefens försorg anskaffades och magasinerades för elevernas hästar.

På grund af hvad sålunda blifvit upplyst och då jag anser det vara med rättvisa och billighet öfverensstämmande, att Widlund, som är den ende med fast lön bland den å ridskolans stat upptagna personal, erhåller något understöd till framtida uppehälle, då han efter långvarig och trogen tjenst vid uppnådda 64 år måste utan eget förvållande lemna sin befattning, med hvilken delegarerätt i arméns pensionskassa icke är förenad, hemställer jag, det Eders Kongl. Ma:jt täcktes föreslå Riksdagen

att för Widlund å allmänna indragningsstaten uppföra en, hälften af hans årslön vid ridskolan å Strömsholm motsvarande pension af trehundrafemtio kronor, att af honom under hans återstående lifstid årligen åtnjutas, med beräkning från och med månaden näst efter den, då han blifvit eller varder från fodermarsktjensten entledigad.

Uppå underdånig tillstyrkan af statsrådets öfriga ledamöter täcktes Hans Maj:t Konungen härtill lemna nådigt bifall; och skulle utdrag af detta protokoll till finansdepartementet expedieras för behörigt iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af riksstatens nionde hufvudtitel.

Ex protocollo:
Trygve Hermelin.

Utdrag af protokollet öfver landtförsvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen uti statsrådet å Stockholms slott den 30 december 1899.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern Boström,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena Lagerheim,
Statsråden: Wikblad,
Annerstedt,
herr von Krusenstjerna,
grefve Wachtmeister,
Claëson,
Dyrssen,
Crusebjörn,
Restadius.

Chefen för landsförsvarsdepartementet, statsrådet Crusebjörn föredrog i underdånighet:

— —

Departementschefen anförde vidare i underdånighet:

[6.] *Pension för murmästaren N. J. Nilsson.*

I anledning af en utaf murmästaren vid Karlsborgs fästningsbyggnad Nils Johan Nilsson framstäld anhållan om beredande af pension åt honom i anseende till hans framskridna ålder och deraf följande oförmåga att med full kraft fullgöra de till nämnda befattning hörande åligganden har chefen för fortifikationen i underdånig skrifvelse den

18 sistlidne oktober, med bifogande af prestbetyg för Nilsson samt intyg angående hans anställning vid förenämnda med flera statens fästningsbyggnader äfvensom angående hans ekonomiska ställning anfört, att Nilsson, som vore född den 4 januari 1830 och sålunda snart uppnådde 70 år, varit anstäld vid statens arbeten öfver 50 år, deraf 39½ år såsom murmästare dels vid befästningsarbetena i Karlskrona skärgård och dels sedan 1869 vid ofvannämnda fästningsbyggnad samt af sitt arbetsbefäl erhållit det samstämmiga vitsord, att han städse ådagalagt berömligt uppförande samt med nit, skicklighet, ordningssinne, redbarhet och pålitlighet fullgjort sina åligganden, på grund hvaraf och då Nilsson icke egde någon förmögenhet, utan för sin existens vore hänvisad till den aflöning, han åtnjöte från fortifikationen, utgörande 1,500 kronor årligen, förbemälde chef hemstält, att Eders Kongl. Maj:t täcktes hos Riksdagen göra framställning om beviljande åt Nilsson af en pension å allmänna indragningsstaten till belopp af 800 kronor årligen, att utgå från och med månaden näst efter den, då han blefve från sin befattning entledigad.

Uti häröfver infordradt och den 31 sistlidne oktober afgifvet underdånigt utlåtande har arméförvaltningen å civila departementet, med afseende å Nilssons ålder och ovanligt långvariga och väl vitsordade arbete vid statens fästningsbyggnader, tillstyrkt aflåtande af nådig proposition till Riksdagen på sätt här ofvan blifvit föreslaget.

Statskontoret, hvars utlåtande i ärendet jemväl infordrats, har under den 4 innevarande månad i likhet med arméförvaltningen förordat nådigt bifall till chefens för fortifikationen ofvan omförmälda underdåniga framställning.

I fråga om beskaffenheten af Nilssons anställning vid statens fästningsbyggnader har af vederbörande fortifikationsbefäl blifvit meddeladt, att Nilsson, hvilken sedan den 1 maj 1849 varit anstäld vid statens arbeten, genom kontrakt af den 1 mars 1860 blifvit antagen såsom murmästare och förman för de privata murarne vid Karlskrona fästningsbyggnad, hvarvid det ålegat Nilsson att tillse och ansvara för allt det handtverksmessiga vid murarbetet å den post, der han blefve stationerad; att biträda vid alla utstakningar och utmätningar samt ansvara för att de efter ritningarne utsatta måtten vid murningen följdes; att i egenskap af förman uttaga från förrådet alla murareverktyg och ansvara för deras återställande; att i sin mån öfvervaka materialåtgången samt att tillse det största möjliga sparsamhet iakttoges och att kronans i bruk varande effekter ej genom vårdslöshet förstördes eller skadades.

Sedan Nilssons tjenstgöring år 1869 förflyttats till Karlsborg, hade

han derstädes utom fri bostad, åtnjutit arfvode under tjenstgöringstiden enligt nådigst faststäld arbetsplan, upptaget under titeln »för civilt biträde vid murningen» med 1,500 kronor för året.

På grund af hvad sålunda förekommit och då staten, lika litet som en enskild husbonde, torde kunna undandraga sig att lemna nödigt underhåll åt en gammal och pligttrogen tjenare, sedan denne till följd af hög ålder icke vidare förmår sjelf bidraga till sitt och sin familjs uppehälle, får jag, som icke har något att erinra mot det af myndigheterna tillstyrkta pensionsbeloppet, i underdånighet hemställa, det Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgifva,

att murmästaren vid Karlsborgs fästningsbyggnad Nils Johan Nilsson må från och med månaden näst efter den, då han varder från sin befattning entledigad, under sin återstående lifstid åtnjuta pension från allmänna indragningsstaten till belopp af åttahundra kronor årligen.

Till hvad departementschefen sålunda hemstält behagade Hans Maj:t Konungen, uppå tillstyrkan af statsrådets öfriga ledamöter, lemna nådigt bifall; och skulle utdrag af protokollet härom finansdepartementet tillställas för behörigt iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel.

Ex protocollo:
Gust. Th. v. Rosen.

Utdrag af protokollet öfver sjöförsvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen uti statsrådet å Stockholms slott den 30 december 1899.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern BOSTRÖM,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena LAGERHEIM,
Statsråden: WIKBLAD,
ANNERSTEDT,
herr VON KRUSENSTJERNA,
grefve WACHTMEISTER,
CLAËSON,
DYRSSEN,
CRUSEBJÖRN och
RESTADIUS.

— —

Departementschefen föredrog härefter:

[7.] *Pension för lektorn vid sjökrigsskolan J. E. Lindgrens enka.*

En af lektorn vid sjökrigsskolan Johan Erik Lindgrens enka Anna Constantia Lindgren, född Kjerrström, gjord underdånig ansökan att, med afseende å hennes bekymmersamma belägenhet och behof af hjelp, en årlig pension måtte henne beviljas.

Af de ansökningen bifogade handlingar inhemtades: att sökandens numera aflidne man, som varit född den 22 mars 1844 och afled den 28 april 1899, från början af höstterminen 1879 till sin död innehaft anställning såsom tillförordnad hufvudlärare i engelska språket vid härvarande högre lärarinneseminarium; att han den 24 november 1893 i nåder utnämnts till lektor i engelska språket vid sjö-

krigsskolan, efter att hafva någon tid uppehållit tjensten under ledighet; att han, som sålunda tillbragt omkrig 20 år i statens tjenst, dessutom varit verksam såsom lärare i lefvande språk dels vid Beskowska skolan i Stockholm alltifrån höstterminen 1874, intilldess han under april månad 1899 insjuknade, dels vid Åhlinska flickskolan i Stockholm åren 1875—1897, dels ock vid Östermalms högre elementarläroverk för flickor under några år; varande för all denna tjenstgöring synnerligen vackra vitsord af de särskilda läroanstalternas rektorer och föreståndare meddelade; att sökanden, som vore född den 28 juli 1855, vid två tillfällen, nemligen åren 1883 och 1888, lidit af sinnessjukdom, vid det senare tillfället i en ytterst svår sjukdomsform, och varit för vård intagen å hospital, hvarest hon senast vistats hösten 1889; att, ehuru denna sjukdom sedermera småningom återgått, hon dock fortfarande lede af stor kraftnedsättning, höggradig nervositet, försvagad hörsel och synförmåga samt derigenom vore helt och hållet ur stånd att sig och en minderårig son med arbete försörja; äfvensom att vederbörande läkare vid de hospital, der sökanden vårdats, ansåge stor fara föreligga för att recidiv af sinnessjukdomen kunde med anledning af ekonomiska bekymmer och oro för framtiden inträffa; samt att angående ställningen i boet efter lektor Lindgren ett vederbörligen styrkt transsumt af den hållna bouppteckningen utvisade, att såsom sterbhusdelegare antecknats, jemte enkan, en son född den 7 juni 1883, och att en behållning förefans i boet af 10,175 kronor 94 öre, deraf 10,000 kronor utgjorde fordran på grund af lifförsäkringsbref.

Uti infordradt underdånigt utlåtande hade statskontoret, med afseende å de särskildt ömmande omständigheter, som i detta fall förekomme, ansett sig böra tillstyrka, att till Riksdagen måtte aflåtas nådig proposition om beviljande å allmänna indragningsstaten åt sökanden af en årlig pension, hvilken dock med afseende å mannens jemförelsevis korta tjenstetid och boets ställning samt det förhållande att sonen snart uppnådde den ålder, att han kunde sig sjelf försörja, torde böra föreslås till endast 400 kronor, att från början af år 1900 till henne utgå, så länge hon förblefve enka.

På grund af hvad sålunda blifvit i detta ärende anfördt och upplyst, hemstälde statsrådet, att Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att å rikets allmänna indragningsstat för lektorn vid sjökrigsskolan Johan Erik Lindgrens enka Anna Constantia Lindgren, född Kjerrström, uppföra en pension af fyrahundra kronor, att af henne från 1900 års början årligen åtnjutas, så länge hon förblifver enka.

Hvad statsrådet sålunda hemstält behagade Hans Maj:t Konungen i nåder bifalla; och skulle protokollsutdrag i ärendet till finansdepartementet expedieras för behörigt iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel.

Ex protocollo:
Alfr. Stuart.

Utdrag af protokollet öfver sjöförsvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen uti statsrådet å Stockholms slott den 30 december 1899.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern Boström,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena Lagerheim,
Statsråden: Wikblad,
Annerstedt,
herr von Krusenstjerna,
grefve Wachtmeister,
Claëson,
Dyrssen,
Crusebjörn och
Restadius.

— —

Departementschefen föredrog härefter:

[8.] *Pension för underofficerskorpralen H. N. Ståhls enka.*

En af stationsbefälhafvaren vid flottans station i Stockholm uti skrifvelse den 24 sistlidne november gjord framställning om beredande af lämpligt årligt understöd åt en genom olyckshändelse under tjensteutöfning omkommen underofficerskorpral vid andra eldarekompaniet n:o 54 H. N. Ståhls enka Selma Lovisa Ståhl, född Svensson, och hennes oförsörjda barn.

Af handlingarna i ärendet inhemtades: att underofficerskorpralen Ståhl till följd af en den 21 sistlidne september ombord å torpedkryssaren Claes Horn timad explosion ljutit döden, efterlemnande hustrun

i hafvande tillstånd samt en tvåårig dotter; att Ståhl, som varit född den 27 december 1860, inskrifvits vid sjömanskåren den 5 januari 1886 och uppflyttats till underofficerskorpral den 29 september 1892, vid olyckstillfället varit i utöfning af sådan tjenstebefattning, som tillkomme underofficer; samt att enkan enligt rotemans intyg vore stadd i obemedlade omständigheter.

I sin ofvanberörda skrifvelse hade stationsbefälhafvaren, jemte anmälan att enkan Ståhl hos honom gjort framställning om utverkande af årligt understöd åt henne af statsverket, med afseende å det behjärtansvärda i denna framställning och då den alllmänna uppfattningen vore, att statsverket hade en viss skyldighet att i dylikt fall sörja för att de efterlefvande icke lemnades utan skydd och sålunda måhända komme allmänna fattigvården till last, hemstält, att understödet måtte utgå på sätt reglementet för flottans pensionskassa bestämde i fråga om gratial, oaktadt den omkomne ännu icke blifvit befordrad till underofficersgraden och sålunda icke haft tillfälle att grundlägga rätt till gratial för sina efterlefvande.

Uti häröfver infordradt och den 8 innevarande månad afgifvet utlåtande hade marinförvaltningen, som erinrat, att jemlikt gällande reglemente för flottans pensionskassa enkan Ståhl och hennes barn egde, på särskild ansökning, att årligen under fem års tid från kassan uppbära ett belopp af 18 kronor, på grund af detta understöds otillräcklighet och då af bifogadt utdrag af vederbörande krigsrätts protokoll öfver den angående olyckshändelsen hållna undersökning framginge, att densamma ej berott på vårdslöshet från den omkomnes sida, ansett sig böra hemställa om beredande åt enkan Ståhl af pension från allmänna indragningsstaten.

Statskontoret, hvars yttrande i ärendet jemväl infordrats, hade i underdånigt utlåtande af den 18 i denna månad anfört, att, då underofficerskorpralen Ståhl omkommit genom oförvållad olyckshändelse under utöfning af honom anförtrodd tjenstebefattning, som, enligt hvad upplyst blifvit, tillhörde underofficer, och det derför syntes tillbörligt, att staten lemnade åt hans i obemedlade omständigheter efterlefvande enka med barn ett årligt understöd, motsvarande det gratial, hvartill enka efter underofficer vore berättigad från flottans pensionskassa, statskontoret tillstyrkte, att åt enkan Ståhl måtte å allmänna indragningsstaten beredas en årlig pension af 237 kronor 50 öre, att utgå från och med den 1 oktober innevarande år.

Med afseende å hvad sålunda förekommit, hemstälde statsrådet,

det Kongl. Maj:t behagade hos Riksdagen göra framställning derom, att enkan Ståhl må å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension af två hundra trettiosju kronor 50 öre, att utgå från och med den 1 oktober 1899 under hennes återstående lifstid, så länge hon lefver ogift.

Hvad statsrådet sålunda hemstält behagade Hans Maj:t Konungen i nåder bifalla; och skulle protokollsutdrag härom till finansdepartementet öfverlemnas för behörigt iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel.

Ex protocollo:
Alfr. Stuart.

Utdrag af protokollet öfver sjöförsvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen uti statsrådet å Stockholms slott den 30 december 1899.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern BOSTRÖM,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena LAGERHEIM,
Statsråden: WIKBLAD,
ANNERSTEDT,
herr VON KRUSENSTJEERNA,
grefve WACHTMEISTR,
CLAËSON,
DYRSSEN,
CRUSEBJÖRN och
RESTADIUS.

— —

Departementschefen anmälde härefter:

[9.] *Pension för föreståndaren för nautisk-meteorologiska byrån f. d. kommendörkaptenen F. S. Malmberg.*

En af föreståndaren för nautisk-meteorologiska byrån, f. d. kommendörkaptenen af 2:dra graden i kongl. flottans reserv m. m. Fredrik Salomon Malmberg ingifven skrift, deri hufvudsakligen anförts, att, sedan styrelsen öfver nämnda byrå i skrifvelse den 6 april 1878, under åberopande af Riksdagens skrifvelse den 18 maj 1877 i fråga om rätt till pension å allmänna indragningsstaten för civile embets- och tjenstemän samt betjente, hemstält, att föreståndaren för byrån måtte förklaras berättigad att efter erhållet afsked komma i åtnjutande af dylik pension, Kongl. Maj:t genom nådigt beslut den 27 september 1878, jemte för-

klarande att innehållet af Riksdagens förenämnda skrifvelse icke kunde anses vara å ifrågavarande löntagare tillämpligt, funnit frågan om pensionsrätt för bemälda föreståndare från allmänna indragningsstaten för det dåvarande icke till någon dess åtgärd föranleda, men att, då snart 21 år förflutit från tiden för meddelandet af nämnda nådiga beslut, Malmberg, som vore 68 år gammal, nu funne sig böra göra framställning om att varda förklarad berättigad att vid afskedstagandet från ifrågavarande tjenst undfå pension till lönens hela belopp.

Af handlingarne i detta ärende inhemtades: att sökanden, som vore född den 27 september 1831, den 4 oktober 1853 såsom sekundlöjtnant vid flottan inträdt i statens tjenst, der han, med frånräknande af den tid han efter 1853 idkat handelssjöfart eller tillhopa 8 år 3 månader 17 dagar, tillbragt mer än 37 år dels såsom officer vid flottan och skärgårdsartilleriet, dels ock från och med den 1 januari 1878 i egenskap af föreståndare för nautisk-meteorologiska byrån, å hvilken befattning han den 3 oktober sistnämnda år erhållit konfirmationsfullmakt.

Uti infordradt yttrande i ärendet hade statskontoret anfört följande.

I sin egenskap af föreståndare för ofvan berörda byrå åtnjöte sökanden, enligt den af Kongl. Maj:t för 1877 års Riksdag framlagda och af Riksdagen i skrifvelse den 19 maj samma år godkända aflöningsstat, lön 4,000 kronor och tjenstgöringspenningar 1,000 kronor äfvensom tvenne ålderstillägg till lönen, hvartdera å 500 kronor, hvilka ålderstillägg blifvit honom tillerkända genom nådiga beslut den 22 december 1882 och den 16 december 1887. Visserligen vore genom beslut vid 1877 års Riksdag och nådiga brefvet den 1 juni samma år stadgadt, att civil embetsman, hvilkens aflöning på grund af reglering, som skett vid 1876 och 1877 årens riksdagar eller som vid derpå följande riksdagar egde rum, fördelats i lön och tjenstgöringspenningar, vore berättigad — der ej för särskilda fall andra bestämmelser meddelats — att, då han uppnått 65 lefnads- och minst 35 tjenstår, vid afskedstagandet från tjensten å allmänna indragningsstaten undfå pension till lönens hela belopp; men då detta stadgande, enligt hvad som genom nådigt beslut den 27 september 1878 förklarats, icke kunde anses å ifrågavarande löntagare tillämpligt, saknades för närvarande bestämmelse, på grund af hvilken pensionsrätt vare sig från allmänna indragningsstaten eller från andra statsmedel kunde sökanden tillerkännas. Vid sådant förhållande och då någon giltig anledning, hvarför innehafvaren af föreståndarebefattningen vid nautisk-meteorologiska byrån

icke skulle komma i åtnjutande af rätt till pension af staten, derest de för sådan pensionsrätt i allmänhet föreskrifna vilkor vore behörigen fullgjorda, enligt statskontorets mening icke torde förefinnas, funne sig statskontoret föranlåtet hemställa, att hos Riksdagen måtte göras framställning om rätt för sökanden att efter erhållet afsked från tjensten få å allmänna indragningsstaten uppbära årlig pension af 5,000 kronor.

Sedan departementschefen upplyst, att f. d. kommendörkaptenen Malmberg, hvilken den 14 maj 1875 erhållit afsked ur flottans tjenst, icke åtnjöte någon statspension, hemstälde statsrådet, att Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen aflåta nådig proposition om beviljande åt föreståndaren för nautisk-meteorologiska byrån, f. d. kommendörkaptenen m. m. Fredrik Salomon Malmberg af rätt att vid afgång från tjensten få å allmänna indragningsstaten uppbära pension till belopp af 5,000 kronor för år räknadt, att utgå från och med månaden näst efter den, hvari han erhållit nådigt afsked.

Hvad statsrådet sålunda hemstält behagade Hans Maj:t Konungen i nåder bifalla; och skulle protokollsutdrag härom till finansdepartementet öfverlemnas för behörigt iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel.

Ex protocollo:
Alfr. Stuart.

Utdrag af protokollet öfver landtförsvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen uti statsrådet å Stockholms slott den 15 december 1899.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern Boström,
Statsråden: Wikblad,
Annerstedt,
herr von Krusenstjerna,
grefve Wachtmeister,
Claëson,
Dyrssen,
Restadius.

Tillförordnade chefen för landtförsvarsdepartementet, statsrådet Dyrssen föredrog i underdånighet:

— —

Tillförordnade departementschefen anförde härefter:

[19.] *Anslag till upprätthållande af arméns pensionering.*

Sedan innevarande års Riksdag, med bifall till Eders Kongl. Maj:ts i ämnet aflåtna nådiga proposition, å extra stat för år 1900 anvisat ett förslagsanslag å 1,540,000 kronor dels till upprätthållande af arméns pensionskassas egen pensionering samt dels till fyllnadspensioner i enlighet med de af Riksdagen godkända grunder, har direktionen öfver nämnda kassa uti skrifvelse den 15 nästlidne november anhållit, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå näst sammanträdande

Riksdag att jemväl för år 1901 för ofvan berörda ändamål bevilja ett förslagsanslag å enahanda belopp.

På grund häraf hemställer jag, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen,

att å extra stat för år 1901 anvisa ett förslagsanslag af 1,540,000 kronor, att användas dels till upprätthållande af arméns pensionskassas egen pensionering med faststälda pensionsbelopp, mot skyldighet för pensionskassan att afstå det för året densamma tillkommande vederlag för de till statsverket indragna rusthållsafgifterna, och dels till fyllnadspensioner i enlighet med de af Riksdagen godkända grunder för sådana pensioners utgående.

Till denna tillförordnade departementschefens hemställan, hvaruti statsrådets öfriga ledamöter instämde, behagade Hans Maj:t Konungen lemna nådigt bifall; och skulle utdrag af detta protokoll tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande af förslag till reglering af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel.

Ex protocollo:
J. Olbers.

STOCKHOLM, ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1900.

Finansplanen.

Utdrag af protokollet öfver finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 13 januari 1900.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern Boström,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena Lagerheim,
Statsråden: Wikblad,
Annerstedt,
herr von Krusenstjerna,
grefve Wachtmeister,
Claëson,
Dyrssen,
Crusebjörn,
Restadius,

— —

Chefen för finansdepartementet, statsrådet grefve Wachtmeister yttrade:

Sammanfattning af utgifterna under hufvudtitlarne.

De anslag, Eders Kongl. Maj:t på de särskilda departementschefernas föredragning beslutit äska af Riksdagen för år 1901, utgöra:

I	hufvudtiteln:	ordinarie:	kronor	1,320,000: —		
		extra:	„	100,000: —	kronor	1,420,000: —
II	„	ordinarie:	„	3,851,550: —		
		extra:	„	207,350: —	„	4,058,900: —
III	„	ordinarie:	„	641,950: —		
		extra:	„	23,850: —	„	665,800: —
IV	„	ordinarie:	„	28,284,289: —		
		extra:	„	9,923,511: —	„	38,207,800: —
V	„	ordinarie:	„	8,692,395: —		
		extra:	„	13,472,105: —	„	22,164,500: —
VI	„	ordinarie:	„	5,851,200: —		
		extra:	„	8,618,900: —	„	14,470,100: —
VII	„	ordinarie:	„	22,256,590: —		
		extra:	„	5,036,510: —	„	27,293,100: —
VIII	„	ordinarie:	„	14,507,524: —		
		extra:	„	3,069,676: —	„	17,577,200: —
IX	„	ordinarie:	„	3,519,600: —		
		extra:	„	1,540,000: —	„	5,059,600: —
					kronor	130,917,000: —

Anslag utom hufvudtitlarne.

Vidare har Eders Kongl. Maj:t förut denna dag på föredragning af chefen för civildepartementet beslutit föreslå Riksdagen att till utgående under år 1901 utom hufvudtitlarne å riksstaten anvisa:

till anskaffande af ny rörlig materiel vid statens trafikerade jernvägar kronor 5,000,000: —

samt till fullbordande af statsbanan mellan Boden och Ytter-Morjärv „ 771,000: — kronor 5,771,000: —

Riksgälds-kontorets ställning.

Fullmäktige i riksgäldskontoret hafva i skrifvelse den 7 sistlidne december, som torde få under litt. B biläggas dagens protokoll, lemnat uppgift å de riksgäldskontorets utgifter för år 1901, hvilka fullmäktige ansett böra i riksstaten uppföras. Enligt fullmäktiges beräkning utgöra dessa siffror:

Transport kronor 136,688,000: —

Transport kronor 136,688,000: —

riksdags- och revisionskostnader samt aflöningar m. m., *förslagsvis* .... kronor 792,000: —

räntor och afbetalningar å statsskulden... kronor 14,802,300: —

efter afdrag af de till riksgäldskontoret ingående ränte- och kapitalbetalningar .... „ 4,251,300: —

förslagsvis .... „ 10,551,000: — „ 11,343,000: —

Afsättning till arbetare-försäkringsfonden.

I rikstaten för hvart af åren 1896—1900 har afsatts ett belopp af 1,400,000 kronor, som tillgodoförts den enligt nådigt bref den 15 november 1895 under statskontorets förvaltning stälda arbetareförsäkringsfonden.

Efter samråd med chefen för civildepartementet anser jag mig böra hemställa, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgifva, att till arbetareförsäkringsfonden må i riksstaten för år 1901 afsättas ett belopp af .... „ 1,400,000: —

Afsättning till underlättande af åtgärder för arbetares olycksfallsförsäkring och sjukkassors bildande.

På Eders Kongl. Maj:ts framställning har Riksdagen, till underlättande af åtgärder för arbetares olycksfallsförsäkring och sjukkassors bildande, uppfört i riksstaten för hvart af åren 1891—1895 ett belopp af 100,000 kronor och i riksstaten för hvartdera af åren 1899 och 1900 ett belopp af 250,000 kronor. Då, enligt hvad chefen för civildepartementet meddelat mig, det nu tillgängliga beloppet uppenbarligen icke kan räcka ända till slutet af år 1901, får jag, efter samråd med chefen för nämnda departement, tillstyrka, att för ändamålet må för år 1901 afsättas .... „ 250,000: —

Statsverkets utgifter och tillgångar.

Summan af statsverkets utgifter för år 1901 uppgår således till .... kronor 149,681,000: —

motsvarande det belopp, hvartill statsverkets tillgångar för den förevarande statsregleringen beräknats.

I sammanhang med framläggande för Riksdagen af förslag till riksstat torde Riksdagens medgifvande böra äskas dertill, att vid statsregleringen för år 1901 de i Rikets Ständers skrifvelse den 12 maj 1841 angifna grunder i afseende å dispositionen af besparingar å hufvudtitlarne fortfarande må blifva gällande.

Utgifter utom riksstaten.

På föredragning af chefen för civildepartementet har Eders Kongl. Maj:t förut denna dag beslutit föreslå Riksdagen att för år 1901 anvisa:

till fortsättning af statsbanan mellan Gellivare och riksgränsen 10,100,000 kronor,

till fortsättning af statsbanan från Göteborg till Skee 2,000,000 kronor samt

till statsbanan mellan Krylbo och Örebro för kompletteringsarbeten å bandelen Krylbo—Frövi 1,670,000 kronor och för vexel- och säkerhetsanordningar vid stationer och mötesplatser 117,000 kronor eller tillsammans 1,787,000 kronor;

och har Eders Kongl. Maj:t tillika förklarat sig vilja på föredragning af chefen för finansdepartementet besluta om sättet för anskaffande af de för sagda ändamål erforderliga medel.

I öfverensstämmelse med det förfarande, som enligt 1899 års Riksdags beslut iakttagits med afseende å de medel, som för innevarande år anvisats för ifrågavarande jernvägsanläggningar, lära jemväl de för år 1901 behöfliga beloppen böra bestridas med lånta medel.

Jag hemställer derföre, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att till utgående från riksgäldskontoret anvisa:

till fortsättning af statsbanan mellan Gellivare och riksgränsen	kronor	10,100,000: —
till fortsättning af statsbanan från Göteborg till Skee	„	2,000,000: —
samt till statsbanan mellan Krylbo och Örebro	„	1,787,000: —
eller tillsammans	kronor	13,887,000: —

På statsrådets tillstyrkande behagade Hans Maj:t Konungen bifalla hvad departementschefen sålunda hemstält och åt honom uppdraga att, sedan han erhållit protokollsutdrag om hvad som efter de öfriga departementens föredragning blifvit beslutadt med afseende

å statsregleringen, uppsätta och till justering inför Kongl. Maj:t anmäla förslag till nådig proposition angående statsverkets tillstånd och behof i enlighet med Kongl. Maj:ts nu i ämnet fattade beslut.

Ex protocollo:
Waldemar Roos.

STOCKHOLM, ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1900.

Bil. Litt. B.

Till herr statsrådet och chefen för kongl. finansdepartementet.

Med anledning af herr statsrådets skrifvelse den 9 nästlidne november hafva fullmäktige i riksgäldskontoret låtit upprätta och få härmed äran öfverlemna förslagsvis uppgjorda beräkningar öfver riksgäldskontorets sannolika ställning vid slutet af hvartdera året 1899 och 1900 samt redan nu påräkneliga inkomster och utgifter år 1901.

I dessa beräkningar äro såsom vanligt ej upptagna inkomster, utgifter och behållningar för de särskildt förvaltade fonderna, nemligen de fonderade lånens liqvidations- och amortissementsfonder samt fonden för extra amortering af statsskulden.

Stockholm den 7 december 1899.

ALB. ANDERSON.

EDW. SEDERHOLM. J. JOHANSSON. W. ODELBERG.

H. Sederholm.

Förslagsberäkning öfver riksgäldskontorets inkomster och

Riksgäldskontorets kassabehållning den 7 december 1899	10,563,202: 86		
Kapitalfordran å tills vidare förräntade medel:			
uppköpta obligationer	948,245: 36		
reverser och depositionsbevis	11,966,000: —		
Å särskild depositionsräkning insatta medel	6,000,000: —		
Utländska valutor	17,624,863: 45		
Saldo å räkningar med utländska banker och bankirhus	206,555: 20	47,308,866	87
Inkomster:			
Kapital- och ränteinbetalningar å till vissa bestämda föremål anvisade låneunderstöd, som förfalla med 1,378,900 kronor, hvaraf beräknas inflyta	1,218,700: —		
Ränta å utbetalda belopp från odlingslånefonden	177,969: 43		
Dito å lån till kongl. telegrafstyrelsen för fortsatt utveckling af statens telefonväsende	115,989: 59		
Dito å tills vidare förräntade medel	222,500: —	1,735,159	02
Transport		49,044,025	89

utgifter från och med den 7 december 1899 till samma års slut.

Utgifter:			
Riksdags- och revisionskostnader	10,000: —		
Kostnader för Riksdagens hus och bibliotek	10,000: —		
Förvaltningskostnader vid riksgäldskontoret	4,500: —		
Utelöpande förfallna obligationer af 1891 års tillfälliga lån	8,280: —		
Ränta å Malmö—Billesholms jernvägsaktiebolags af riksgäldskontoret öfvertagna obligationslån jemte inlösningsprovision	24,942: 20		
Annuitetsliqvider å af riksgäldskontoret öfvertagna kommunlån	15,300: —		
Ränta å gamla lånet, å konung Carl XIII:s hemgiftskapital samt å Göta kanals reparationsfond	9,153: 83	82,176	03
Köpeskillingar för försålda mindre kronolägenheter		846,498	14
Vid 1879 års riksdag till utgående från riksgäldskontoret anvisadt anslag, högst 4,000,000 kronor, för inköp af Hallsberg—Motala—Mjölby jernväg, återstoden	730: 31		
Vid 1890 års riksdag anvisade medel, 250,000 kronor, till bestridande af ifrågakommande kostnader vid inköp af jernvägen mellan Luleå och norska gränsen, återstoden	49,984: 51	50,714	82
Låneunderstöd till enskilda jernvägsanläggningar:			
1896 års fond, 7,500,000 kronor, återstoden af 1898 års anslag, 1,500,000 kronor,	228,817: 37		
1899 års anslag	1,500,000: —	1,728,817	37
Transport		2,708,206	36

Transport	49,044,025	89
Summa kronor	49,044,025	89

			Kronor	Öre
		Transport	2,708,206	36
Vid 1899 års riksdag beviljadt lån till kongl. telegrafstyrelsen, 1,000,000 kronor, för fortsatt utveckling af statens telefonväsende, återstoden			150,000	—
Odlingslånefonden:				
1893 års anslag, återstoden af kronor 661,595: 47,		511,595: 47		
1894 „ „		32,446: 01		
1895 „ „		63,301: 73		
1896 „ „		116,604: 47		
1897 „ „	1,000,000: —			
efter afdrag af för sistnämnda år beräknade, till kongl. statskontoret inflytande annuiteter å odlingslån	525,500: —	474,500: —		
1898 års anslag	1,000,000: —			
efter enahanda afdrag	571,800: —	428,200: —		
1899 års anslag	1,000,000: —			
efter enahanda afdrag	613,600: —	386,400: —	2,013,047	68
Beräknad behållning vid 1899 års slut			44,172,771	85
		Summa kronor	49,044,025	89

Förslagsberäkning öfver Riksgäldskontorets

Beräknad behållning vid 1900 års början		44,172,771	85
Inkomster:			
Kapital- och ränteinbetalningar å till vissa bestämda föremål anvisade låneunderstöd, som under år 1900 förfalla med 2,635,900 kronor, hvaraf beräknas inflyta	2,524,200: —		
Ränta å 1885—1900 års hela anslag till odlingslånefonden	271,400: —		
Dito å riksgäldskontorets tills vidare förräntade medel	600,000: —		
Dito å lån till kongl. telegrafstyrelsen för fortsatt utveckling af statens telefonväsende	231,600: —		
Dito å lån till Sveriges riksbank	1,062,500: —	4,689,700	—
Ersättning af statsverkets medel:			
Motstående för år 1900 upptagna riksdags- och revisionskostnader, aflöningar m. m. äfvensom annuiteter å de fonderade lånen samt räntor och amortering å öfrig statsskuld	15,536,500: —		
efter afdrag af den för riksgäldskontoret under samma tid beräknade inkomst af kapital- och ränteinbetalningar	4,689,700: —	10,846,800	—
Liqvid för Bergslagernas jernvägsaktiebolags 4 % obligationer af år 1891, uppsagda till betalning den 2/1 1900,		1,707,800	—
Kapitalafbetalning å lån till kongl. telegrafstyrelsen för fortsatt utveckling af statens telefonväsende		312,500	—
Transport		61,729,571	85

inkomster och utgifter år 1900.

Utgifter:

Riksdags- och revisionskostnader samt aflöningar m. m.:

Riksdags- och revisionskostnader			650,000: —
Kostnader för Riksdagens hus			25,000: —
„ „ „ bibliotek			4,500: —
Löner, arfvoden och expenser vid riksgäldskontoret			76,350: —
Löner å indragnings- och pensionsstat vid dito			14,400: —
Aflöning, resekostnader och expenser för justitieombudsmannen och hans expedition			21,750: —
			792,000: —

Annuiteter och räntor:

	Kapital.	Ränta.	
Till Hans Maj:t Konungen			300,000: —
Annuitetsanslag:			
1880 års 3 ½ % lån	1,633,500: —	3,424,632: 75	
1886 „ 3 ½ % „	254,666: 67	2,031,625: 55	
1890 „ 3 ½ % „	369,777: 78	1,139,475: 55	
1894 „ 3 % „	132,300: —	540,000: —	
1899 „ 3 ½ % „	— — —	1,260,000: —	
	2,390,244: 45	8,395,733: 85	
Ränteanslag:			
1887 års 3 $\frac{6}{10}$ % lån 1,756,764: —			
1888 års 3 % lån 753,333: 33	— — —	2,510,097: 33	
Transport	2,390,244: 45	10,905,831: 18	1,092,000: —

Transport				61,729,571	85
Upplåning:					
Vid 1899 års riksdag beräknad återstående upplåning för samma och föregående år			8,517,168: 57		
För betäckande af kapitalrabatt och stämpelkostnad för 1:sta emissionen af 1899 års lån			1,710,000: —		
Vid 1899 års riksdag beräknad upplåning för år 1900 till betäckande af motstående beräknade utgifter:					
för lån till enskilda jernvägsanläggningar		1,500,000: —			
,, odlingslånefonden		325,000: —			
,, inköp af bandelen Örebro—Frövi af Örebro—Köpings jernväg	160,000: —				
,, anläggning af en spårförbindelse mellan Frövi—Ludvika och Örebro—Köpings jernvägar	98,200: —	258,200: —			
,, kompletteringsarbeten å bandelen Örebro—Frövi	237,500: —				
,, inköp af rullande materiel för linien Spånga—Frövi—Örebro	300,000: —				
,, fullbordande af statsbanan mellan Krylbo och Frövi jemte spårutvidgningar i Örebro	500,000: —	1,037,500: —			
Transport		3,120,700: —	10,227,168: 57	61,729,571	85

	Kapital.	Ränta.			
Transport	2,390,244: 45	10,905,831: 18	1,092,000: —		
Till fonden för extra amortering af statsskulden enligt beslut vid 1889 års riksdag 132,000: — 1899 års riksdag 237,100: —	369,100: —	— —	—		
kronor	2,759,344: 45	10,905,831: 18	13,665,175: 63		

Ränta å medgifven och beräknad, ännu icke verkstäld upplåning		512,000: —		
Ränta och amortering å Malmö—Billesholms jernvägsaktiebolags af riksgäldskontoret öfvertagna obligationslån	70,340: —			
Ränta och amortering å af riksgäldskontoret öfvertagna, för teckning af aktier i Skåne—Hallands, Mellersta Hallands och Göteborg—Hallands jernvägsaktiebolag upptagna kommunlån	65,051: 81	135,391: 81		
Ränta à 4 % från 1900 års början till och med den 20/12 samma år å återstående, den 20/12 1907 förfallna köpeskillingen, 3,000,000 kronor, för bandelen Örebro—Frövi af Örebro—Köpings jernväg		116,666: 67		
Ränta å gamla lånet, å konung Carl XIII:s hemgiftskapital samt å Göta kanals reparationsfond äfvensom inlösningsprovision å Malmö—Billesholms jernvägsaktiebolags förfallna obligationer och kuponger, tillsammans kronor 15,226: 55, som för motstående ersättningsbelopps utjemnande upptagas till		15,265: 89	15,536,500	—
Låneunderstöd till enskilda jernvägsanläggningar: 1900 års anslag			1,500,000	—
		Transport	17,036,500	—

Transport	3,120,700: —	10,227,168: 57	61,729,571	85
för fortsättning af statsbanan mellan Gellivare och riksgränsen	4,000,000: —			
„ fortsättning af statsbanan från Göteborg till Skee	2,000,000: —	9,120,700: —		
		19,347,868: 57		
som minskas med:				
under tiden från den 4 maj 1899 verkstäld upplåning genom försäljning af en obligation af 1887 års 3 $\frac{6}{10}$ % lån	500: —			
beloppet af till inlösen den 2 januari 1899 uppsagda Bergslagernas jernvägsaktiebolags 4 % obligationer af år 1891	1,707,800: —			
kapitalafbetalning å lån till kongl. telegrafstyrelsen för telefonväsendets utveckling	575,000: —	2,283,300: —	17,064,568	57
Summa kronor			78,794,140	42

Transport			17,036,500	—
Vid 1898 års riksdag anvisade medel till odlingslånefonden		1,000,000: —		
efter afdrag af för samma år beräknade, till kongl. statskontoret inflytande annuiteter å odlingslån		675,000: —	325,000	—
Vid 1899 års riksdag till utgående från riksgäldskontoret anvisade medel:				
för inköp af bandelen Örebro—Frövi af Örebro—Köpings jernväg	160,000: —			
,, anläggning af en spårförbindelse mellan Frövi—Ludvika och Örebro—Köpings jernvägar	98,200: —	258,200: —		
,, kompletteringsarbeten å bandelen Örebro—Frövi	237,500: —			
,, inköp af rullande materiel för linien Spånga—Frövi—Örebro	300,000: —			
,, fullbordande af statsbanan mellan Krylbo och Frövi jemte spårutvidgningar i Örebro	500,000: —	1,037,500: —		
,, fortsättning af statsbanan mellan Gellivare och riksgränsen		4,000,000: —		
,, fortsättning af statsbanan från Göteborg till Skee		2,000,000: —	7,295,700	—
Återbetalning till kongl. statskontoret af till riksgäldskontorets förvaltning öfverlemnade kassabehållningar			50,000,000	—
Beräknad behållning vid 1900 års slut			4,136,940	42
Summa kronor			78,794,140	42

Förslagsberäkning öfver Riksgäldskontorets

Beräknad behållning vid 1901 års början		4,136,940	42
Inkomster:			
Kapital- och ränteinbetalningar å till vissa bestämda föremål anvisade låneunderstöd, som under år 1901 förfalla med 2,686,500 kronor, hvaraf beräknas inflyta	2,574,800: —		
Ränta å 1885—1901 års hela anslag till odlingslånefonden	282,400: —		
Dito å riksgäldskontorets tills vidare förräntade medel	100,000: —		
Dito å lån till kongl. telegrafstyrelsen för fortsatt utveckling af statens telefonväsende	231,600: —		
Dito å lån till Sveriges riksbank	1,062,500: —	4,251,300	—
Ersättning af statsverkets medel:			
Motstående för år 1901 upptagna riksdags- och revisionskostnader, aflöningar m. m. äfvensom annuiteter å de fonderade lånen samt räntor och amortering å öfrig statsskuld	15,594,300: —		
efter afdrag af den för riksgäldskontoret under samma tid beräknade inkomst af kapital- och ränteinbetalningar	4,251,300: —	11,343,000	—
Upplåning:			
till betäckande af motstående beräknade utgifter för lån till enskilda jernvägsanläggningar	1,500,000: —		
för odlingsfonden	273,000: —	1,773,000	—
	Transport	21,504,240	42

inkomster och utgifter år 1901.

Utgifter:

Riksdags- och revisionskostnader samt aflöningar m. m.:

Riksdags- och revisionskostnader			650,000: —
Kostnader för Riksdagens hus			25,000: —
» » » bibliotek			4,500: —
Löner, arfvoden och expenser vid riksgäldskontoret			76,350: —
Löner å indragnings- och pensionsstat vid dito			14,400: —
Aflöning, resekostnader och expenser för justitie-ombudsmannen och hans expedition			21,750: —
			792,000: —

Annuiteter och räntor:

	Kapital.	Ränta.	
Till Hans Maj:t Konungen			300,000: —
Annuitetsanslag:			
1880 års 3 ½ % lån	1,742,400: —	3,365,554: 50	
1886 » 3 ½ % »	254,666: 67	2,031,625: 55	
1890 » 3 ½ % »	383,111: 11	1,126,300: —	
1894 » 3 % »	132,300: —	540,000: —	
1899 » 3 ½ % »	— — —	1,260,000: —	
	2,512,477: 78	8,323,480: 05	
Ränteanslag:			
1887 års 3 6/10 % lån 1,756,764: —			
1888 års 3 % lån 753,333: 33	— — —	2,510,097: 33	
Transport	2,512,477: 78	10,833,577: 38	1,092,000: —

Transport	21,504,240	42
Summa kronor	21,504,240	42

	Kapital.	Ränta.			
Transport	2,512,477: 78	10,833,577: 38	1,092,000: —		
Till fonden för extra amortering af statsskulden	132,000: —	— —	—		
kronor	2,644,477: 78	10,833,577: 38	13,478,055: 16		
Ränta å medgifven och beräknad, ännu icke verkställd upplåning			753,500: —		
Ränta och amortering å Malmö—Billesholms jernvägsaktiebolags af riksgäldskontoret öfvertagna obligationslån		70,480: —			
Ränta och amortering å af riksgäldskontoret öfvertagna, för teckning af aktier i Skåne—Hallands, Mellersta Hallands och Göteborg—Hallands jernvägsaktiebolag upptagna kommunlån		65,051: 81	135,531: 81		
Ett års ränta à 4 % från den $^{20}/_{12}$ 1900 å återstående, den $^{20}/_{12}$ 1907 förfallna köpeskillingen, 3,000,000 kronor, för bandelen Örebro—Frövi af Örebro—Köpings jernväg			120,000: —		
Ränta å gamla lånet, å konung Carl XIII:s hemgiftskapital samt å Göta kanals reparationsfond äfvensom inlösningsprovision å Malmö—Billesholms jernvägsaktiebolags förfallna obligationer och kuponger, tillsammans kronor 15,226: 90, som för motstående ersättningsbelopps utjemnande upptagas till			15,213: 03	15,594,300	—
Låneunderstöd till enskilda jernvägsanläggningar: 1901 års anslag				1,500,000	—
Vid 1898 års riksdag anvisade medel till odlingslånefonden			1,000,000: —		
efter afdrag af för samma år beräknade, till kongl. statskontoret inflytande annuiteter å odlingslån			727,000: —	273,000	—
Beräknad behållning vid 1901 års slut				4,136,940	42
Summa kronor				21,504,240	42

STOCKHOLM, ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1899.

Statsverkspropositionens justering.

Utdrag af protokollet öfver finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 15 januari 1900.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern Boström,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena Lagerheim,
Statsråden: Wikblad,
Annerstedt,
herr von Krusenstjerna,
grefve Wachtmeister,
Claëson,
Dyrssen,
Crusebjörn,
Restadius.

Departementschefen, statsrådet grefve Wachtmeister uppläste till justering ett, i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts förut fattade, af statsrådet enhälligt tillstyrkta beslut, uppsatt förslag till Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående statsverkets tillstånd och behof.

Hans Maj:t Konungen täcktes, enligt statsrådets underdåniga tillstyrkande, i nåder gilla berörda förslag, sådant det finnes detta protokoll bilagdt; och skulle i enlighet dermed omförmälda nådiga proposition till Riksdagen aflåtas.

— —

Ex protocollo:
Fredrik Zethelius.

STOCKHOLM, ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1900.

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
3 0112 110803472